

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

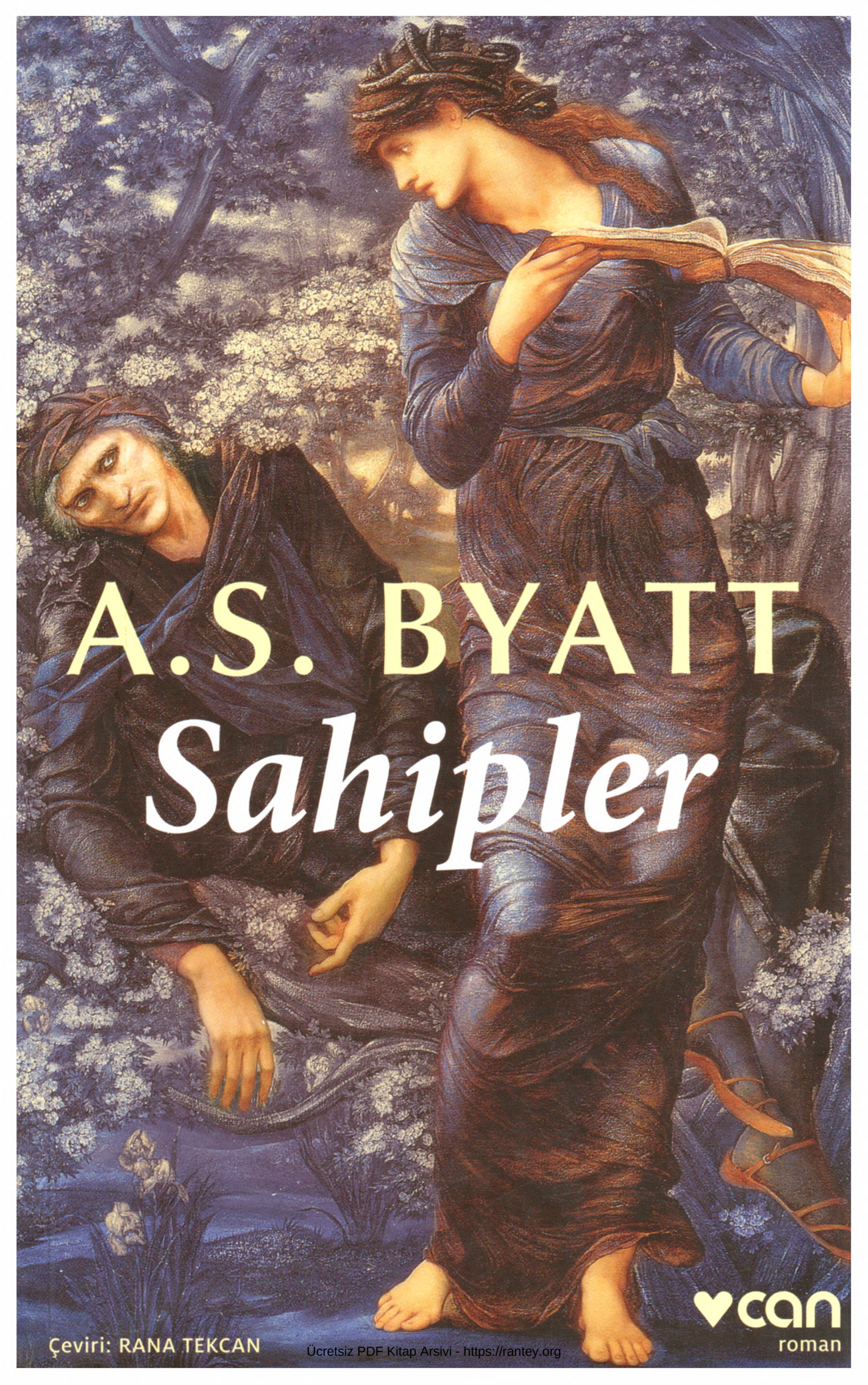
RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

A.S. BYATT

Sahipler

Çeviri: RANA TEKCAN

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

♥ can
roman

A.S. Byatt, bu romanı yazmaya nasıl başladığını şöyle anlatıyor: “British Museum’da oturmuş, Coleridge uzmanı Kathleen Coburn’un kart kataloğunun çevresinde dönüp duruşunu izliyordum; birden onun tüm hayatını bu ölmüş adama adadığını fark ettim. ‘Adam mı onun sahibi, yoksa o mu adamın?’ diye düşündüm. Sonra yaşayanlarla ölümler arasındaki ilişkileri anlatan, ‘Sahipler’ adında bir roman olabilir diye düşündüm. Ölmüş yazarların elyazmalarının ‘sahibi’ kimdir, sorusunu zihnimde evirip çevirdim; sonra ‘sahip olmanın’ cinsel ilişkiler için de kullanıldığını fark ettim. Ve aklıma biri modern diğeri de Victoria Çağı’nın ortalarından, birbirlerine kelimenin bütün bu anlamlarında sahip olan iki çift âşık fikri geldi.”

Bu noktadan hareketle yazılan *Sahipler*, aynı anda hem edebiyat dünyasında bir dedektiflik sürecini hem de beklenmedik bir aşk hikâyesini entelektüel bir zekâyla örüyor. Victoria Çağı’ndaki iki şairin yaşamlarını araştıran iki genç akademisyen, ele geçirdikleri mektupların, günlüklerin, şiirlerin izini sürerek ve zamana karşı yarışarak, müthiş bir tutku, aldatma ve trajedi ağını ortaya çıkarıyorlar.

Kapak resmi: Sir Edward Burne-Jones

A.S. BYATT SAHİPLER

Possession, A.S. Byatt

© 1990, A.S. Byatt

© 2016, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin Türkçe yayın hakları Akcalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Şubat 2016, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Seçkin Selvi

Düzeltili: Aylin Samancı

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Tasarım (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Ayhan Matbaası

Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. Gelincik Sokak No: 6 Kat: 3 Güven İş

Merkezi, Bağcılar, İstanbul

Sertifika No: 22749

ISBN 978-975-07-3165-5

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

A.S. BYATT

SAHIPLER

ROMAN

İngilizce aslından çeviren

Rana Tekcan

A. S. Byatt'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

***Bülbülün Gözündeki Cin*, 2013**

***Matisse Öyküleri*, 2014**

A.S. BYATT adıyla tanınan Dame Antonia Susan Duffy, 1936'da İngiltere'de doğdu. Çeşitli ulusal ve uluslararası ödülleri olan yazar, *The Shadow of the Sun* (Güneşin Gölgesi) adlı ilk romanının ardından *Oyun* romanı ve *The Virgin in the Garden* (Bahçedeki Bakire), *Babel Tower* (Babil Kulesi), *Still Life* (Ölü Doğa) ve *A Whistling Woman*'dan (Islık Çalan Kadın) oluşan dörtlü yapıtıyla aile konularını işledi. Byatt'ın bunlardan başka *Bülbülün Gözündeki Cin*, *Angels & Insects* (Melekler ve Böcekler), *The Biographer's Tale* (Biyografi Yazarının Öyküsü), *Portraits in Fiction* (Kurmaca Portreler), *Ragnarök: Tanrıların Alacakaranlığı*, *Çocukların Kitabı*, *Küçük Kara Hikâyeler Kitabı*, *Sugar and Other Stories* (Şeker ve Diğer Öyküler), *Elementals: Stories of Fire and Ice* (Cinler: Ateş ve Buz Öyküleri), *Matisse Öyküleri* kitaplarının yanı sıra çeşitli inceleme, araştırma, eleştiri kitapları vardır.

RANA TEKCAN, 1966'da Ankara'da doğdu. English High School'u ve Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Yüksek lisansını Southern Illinois University, Carbondale İngiliz Edebiyatı Bölümü'nde, doktorasını da Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı. *Gurur ve Önyargı*, *Macbeth*, *Antonius ve Kleopatra* ve *Julius Caesar*'ın editörlüğünü yapmış, Vladimir Nabokov'un *Lujin Savunması*'nı, Charles ve Mary Lamb'in *Shakespeare'den Hikâyeler*'ini ve Jane Austen'in *Juvenilia*'sını (Gençlik Eserleri) Türkçeye çevirmiştir. İstanbul Bilgi Üniversitesi Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü'nde öğretim üyesidir.

Isobel Armstrong için...

Teşekkür

Telif eserlerden alıntı yapılmasına izin verdikleri için aşağıdakilere teşekkür ederiz: Silvia Vegetti Finzi'nin *Melusi-na, Mito e Leggende di Una Donna Serpente* (1986)'de yer alan "Melusina, Malia e Fobia del Femminile" başlıklı makalesinden (burada çevirisi kullanılmıştır) alıntı için The Coop UTOPIA S.R.L.'e; James Strachey tarafından çevrilmiş olan *Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*'un XXIII. cildinde yayımlanan *An Outline of Psychoanalysis*'den alıntı için Hogarth Press ve Institute of Psycho-Analysis'e; yine James Strachey tarafından çevrilmiş olan ve *Standard Edition*'in XIII. cildinde yer alan Sigmund Freud'un *Totem and Taboo*'sundan alıntı için Routledge, Chapman & Hall Ltd'e; "She Tells Her Love While Half Asleep" şiiri ve *Collected Po-ems* 1975'teki "Sick Love" şiirinden iki alıntı için Robert Graves'in Vasiyeti Tenfiz Yetkilileri adına A.P. Watt Ltd'e; Jacques Lacan'ın Alan Sheridan tarafından çevrilmiş *Écrits: A Selection*'ından alıntı için Tavistock Yayınları'na (1977) ve Routledge'e (1989).

Sunuş

Sahipler'i yazmak benim için bir şanstı, ilk başlarda tam tersi gibi görünse de. Kitap University College, Londra'daki on bir senelik hocalığımı bıraktıktan sonraki iki yaz boyunca yazıldı ve romanlarım içinde başka sorunlarla, projelerle, hastalıklarla ve sorumluluklarla kesintiye uğramayan tek roman oldu.

Böyle bir roman yazmak en az on beş senedir aklımdaydı ve bu süre zarfında zihnimde pek çok değişikliğe uğradı. Yazdığım diğer her şeyden farklı olarak, kitabın adıyla başladı. British Museum'daki eski yuvarlak okuma odasında oturuyor, büyük Coleridge uzmanı Kathleen Coburn'ün daire şeklindeki kart kataloğunun çevresinde dönüp duruşunu izliyordum ve birden onun tüm hayatını bu ölmüş adama adadığını fark ettim. Ve sonra, "Adam mı onun sahibi, yoksa o mu adamın?" diye düşündüm. Ve sonra yaşayanlarla ölümler arasındaki ilişkileri anlatan, "Sahipler" adında bir roman olabilir diye düşündüm. İnsana musallat olan hayaletlerle ilgili korkunç bir hikâye olabilirdi. Sonra kelimenin dümdüz bir ekonomik anlamı olduğunu fark ettim. Ölmüş yazarların elyazmalarının "sahibi" kimdir? Bunu zihnimde bir süre evirip çevirdim ve oldukça uzun bir süre sonra "sahip olmanın" cinsel ilişkiler için de kullanıldığını fark ettim. O sıralar Robert ve Elizabeth Barrett Browning'in muhteşem mektupları üstünde çalışıyordum ve aklıma biri modern diğeri de Victoria Çağı'nın ortalarından, birbirlerine kelimenin bütün bu anlamlarında sahip olan iki çift âşık fikri geldi.

Esas planım, edebiyat teorisi metinlerinden ve özel hayata fazlasıyla giren biyografik metinlerden oluşan hayaletvari

bir palimpsestin¹ gerisinde âşıkları ve şairleri biraz olsun seçebildiğimiz, ama net olarak göremediğimiz bir tür deneysel roman yazmaktı. Her şeyi değiştiren, Umberto Eco'nun parodi şeklindeki Ortaçağ polisiyesi *Gülün Adı*'nı okumam oldu. Eşimin Londra'nın iş merkezinde çalışan arkadaşlarının hepsi kendilerini bu kitaba kaptırmışlardı ve içindeki Ortaçağ teolojisi ilgilerini çekiyordu. Gördüğüm kadarıyla işin sırrı şuydu: Sağlam bir hikâye anlattığın sürece içine başka ne istersen katabilirdin. Böylece çocukluğumda okuduklarıma benzer bir polisiye hikâye uydurmaya başladım. Polisiye hikâyelerin geriye doğru kurulması gerektiğini keşfettim – önceden planlanmış çözüme ulaşmak için bir olay örgüsü uydurmak lazımdı. Bazı şeyleri, stratejik noktalarda ortaya çıksınlar diye gizlemek gerekiyordu. Psikolojik romanlarda karakterler duyguları netleştikçe olay örgüsünü oluştururlar. Bu yeni formun zorluğu özgürleştirici oldu. Kendimi D. L. Sayers'tan ve Georgette Heyer'den bazı sahneleri parodileştirirken buldum.

Romanın “fikri” şuydu; şiirlerde, şairlerde olduğundan daha çok hayat vardır ve şiirlerle şairler edebiyat teorisyenlerinden ya da ikinci el hayatlar yaşayan biyografi yazarlarından daha hayat doludurlar. Ne zaman bir şair hakkında yazılmış şeyler okuduktan sonra şiirlerine geri dönsem şaşırıp kalıyorum. Biçimsel olarak romanımın gerçek şiirlere ihtiyacı vardı. Ben şiir yazmam. Robertson Davies opera hakkında bir roman yazmıştı ve Thomas Lovell Beddoes'un şiirlerini bir hayalî libretto olarak kullanmıştı. O sırada editörüm o çok usta (değeri bilinmemiş) şair D. J. Enright'tı. Ona Ezra Pound'un erken dönem “Victoria Çağı tarzı” şiirlerini kullanmayı düşündüğümü söyledim. “Saçmalama,” dedi Denis. “Şiirleri kendin yazacaksın.” Ben de eve gittim ve bir örümcek hakkında Victoria Çağı tarzında bir şiir yazdım. Şiirlerin aklıma kolayca geldiğini gördüm – kelimeler silsilesinin bir parçası olarak romanın biçimi gerektirdikçe yazılıyorlardı – ben romanı bir el örgüsü gibi görüyorum, uzayıp giden tek bir ipten örülen. İnsanlar bana “araştırmamı” soruyorlar, bunun bilmediğimiz bir şeyi keşfetti-

1. Eski zamanda üzerindeki yazı silinerek yeniden başka yazı yazılmış parşömen. (Ç.N.)

ğimizde duyduğumuz sevinç değil de, bir külfet olduğunu ima ediyorlar. Zaten oldum olası Tennyson'ın ve Browning'in şiirleri beni avuçlarının içine almıştır. Onları küçükken okumuştum – annem bir Browning uzmanıydı. Bu şiirlerin ritimleri kafamda şarkı söyler durur ve romanlarımın bazı pasajlarında gereksiz yere tuhaf bir şekilde ortaya çıkıverirler.

Kitap bittiğinde Atlantik'in her iki yakasındaki yayıncılar endişeli ve kararsızdı. Şiirleri çıkartmam ve Victoria Çağı tarzındaki bölümleri azaltmam için yalvardılar. Kitabı alacak cesareti gösteren tek Amerikalı yayıncı, "Merak uyandıran güzel bir hikâyeyi bu fazlalıklarla berbat etmişsin," dedi. Sabahın erken saatlerinde kalkıp ağlıyordum. Sonra roman Irish Times Aer Lingus Ödülü'nü ve Booker Ödülü'nü kazandı – ben dahil herkesi şaşırtarak bir çoksatar oldu. İnsanlar hayalî şairlerim üstüne tezler yazıyorlar. Kitap otuzdan fazla dile çevrildi. Umberto Eco'ya çok şey borçluyum.

Eserini Romans olarak adlandıran bir yazarın, hem eserin tarzına hem de malzemesine dair bir tür hoşgörü talep etmek istediğini söylemeye pek gerek yoktur; bir Roman yazdığını ilan etse aynı hoşgörüyü bekleme hakkını kendinde bulamayacaktır. Romanın, sadece mümkün olan değil, muhtemel ve sıradan olan insan tecrübesine en ince ayrıntısına kadar sadık kalmayı amaçlayan bir yazı türü olduğu varsayılır. Romansın ise – her ne kadar bir sanat eseri olarak kurallara sıkıca bağlı kalsa da, insan kalbinin gerçeğinden uzağa savrulmanın bağışlanamaz günahını işlese de – o gerçeği, büyük ölçüde, yazarın seçtiği ya da yarattığı şartlar içinde sunmaya düpedüz hakkı vardır... Bu hikâyenin Romantik olarak tarif edilmesinin ardında, mazide kalmış bir zamanla bizden uzaklara uçup gitmekte olan şu an arasında bir bağ kurma çabası yatıyor.

Nathaniel Hawthorne, *Yedi Kalkanlı Ev'e*
Önsöz

Ve eğer bazen incecik üflenen köpük,
Patlamak üzere gibi duruyorsa, – neredeyse
görüyorsan
Gerçek dünyayı sahtesinin içinden, – nedir *sahi*
gördüğün?
Eskiler de böyle mi kandırılmıştı? Kendini
Gencecik, samimi, tutkulu bir sürü insanın
arasında buluyorsun – üstelik
Deha, güzellik, mevki ve servet de var, eğer
istediğin böyle şeylerse:
Ve hepsi doğal haklarından vazgeçiyor, seni
selamlıyor
(Kendimi kastediyorum, efendim) arkadaşları
ve boyunduruk-yoldaşları olarak,
Bu Balçığa batıyorlar – hatta, benim oluyorlar,
Onların düpedüz sahibiyim –...

Ve bütün bunlar gerçek olabilirdi, olabilir ve
biraz yalanın
Yardımla olacak da: Ve Balçık yalan söyler!
Ne var bunda, en kötü ihtimalle, hiç var
olmamış Yunanların,
Hiç var olmamış Troya'da
Yaptıkları şu ya da bu imkânsız büyük işin
Türküsünü söyleyen şair olur!..

Ama neden şairlere kadar yükseltiyorum işi?
Yalın düzyazıya bak –
Sağduyu tellalları onu kullanıyorlar,
İşe yarar yalanları olmasa ne yaparlar?
Her biri kanunu ve olguyu ve esası
Nasıl istiyorsa öyle anlatır, işine geleni görür,
İşine gelmeyene kördür, sadece davasını
savunanı

Kayda geçirir, boş verir gerisine.
Dünya Tarihi, Kertenkele Çağı,
İlk Kızılderililer, Anavatanda Savaş,
Jerome Napoléon, artık aklına ne gelirse.
Hepsi yazar nasıl isterse öyle. Böyle katibe
Parasını öder övgüler yağdırırsın taşlara can
verdi,
Sisi aydınlattı, geçmiş i senin dünyanın yaptı diye.
Sorup durursun, “Nasıl becerdin bu labirentten
Seni çıkartan ip i elinde tutmayı?
Nasıl yoktan var ettin böyle sağlam yapıyı?
Nasıl kurdun bu kadar uyduruk temellerin
üstüne bu masalı,
Biyografi, anlatı?” ya da, başka deyiş le,
“Kaç yalan gerekti yapmak için
Bize sunduğun bu heybetli gerçeği?”

Robert Browning “Bay Balçık, ‘Medyum’ ” dan

1

Orada şunlar var. Bahçe ve ağaç
Ağacın kökünde yılan, altın meyve
Dalların gölgesinde kadın
Akan su ve çimenlik.
Oradalar ve oradaydılar. Eski dünyanın kenarında,
Hesperidlerin bahçesinde, meyve
Ölümsüz dallarda altın altın ısıdı, orada
Ejderha Ladon mücevherli alnını kırıştırdı
Altın pençeyi sürttü, gümüş dişi sivriltti
Ve uyukladı ve bekledi sonsuzluk boyunca
Ta ki hilebaz kahraman Herakles gelene kadar
Onu yerinden yurdundan etmeye ve hırsızlık yapmaya.

Randolph Henry Ash
Proserpina'nın Bahçesi'nden, 1861

Kitap kalın ve siyah ve tozla kaplıydı. Kapağı eğrilmişti, çatırdıyordu; zamanında epeyce eziyet çekmişti. Sırtı eksikti, daha doğrusu sayfaların arasından koca bir kitap ayracı gibi çıkıyordu. Güzelce fiyonk yapılmış kirli beyaz bir bantla tekrar tekrar sarılmıştı. Kütüphaneci onu British Library'nin Okuma Odası'nda oturup kendisini bekleyen Roland Michell'a teslim etti. *Priapus'un Muziplikleri* ve *Yunan Usulü Aşk* arasında genellikle dur-

duğu yerden, Kilitli Kasa No 5'ten çıkarılmıştı. 1986 Eylül'ünde bir gün, saat sabahın 10.00'ydu. Roland en sevdiği küçük tek kişilik masayı seçmişti, masa kare bir sütunun arkasında olmasına rağmen şöminenin üstündeki saat olduğu gibi görülebiliyordu. Sağında St. James Meydanı'nın yüksek yeşil yapraklarına bakan yüksek güneşli bir pencere vardı.

British Library Roland'ın en sevdiği yerdi. Yıkık döktü, ama medeniydi; tarihle dopdoluydu, ama aynı zamanda rafların durduğu yivli metal zeminde çömelirken ya da merdiven aralığında tatlı tatlı tartışırken bulabileceğiniz yaşayan şair ve düşünürleri de barındırıyordu. Carlyle buraya gelmişti, George Eliot burada kitap raflarının arasında yürümüştü. Roland onun siyah ipek eteklerinin, kadife kuyruklarının Kilise Büyükleri'nin dar aralığından sürünerek geçtiğini görüyor, sağlam adımlarının Alman şairler arasındaki metal zeminde çınladığını duyuyordu. Randolph Henry Ash buraya gelmiş, esnek zihnini ve hafızasını rasgele ıvır zıvırla doldurmuştu; Tarih ve Topografyadan, Bilim ve vesairenin mutluluk verici alfabetik bağlantılarına kadar, Bilim ve – Dans, Defin, Demonoloji, Dilsizlik, Distribütörlük, Dişçilik, Domestik İşçiler, Düşler. Onun zamanında, Evrim üzerine yazılanlar Âdem-Öncesi İnsan başlığı altında kataloglanıyordu. Roland, Vico'nun *Principj di Scienza Nuova*'sının Ash'e ait kopyasının British Library'de olduğunu yeni keşfetmişti. Ash'in kitapları ne yazık ki Avrupa ve Amerika'ya dağılmıştı. En fazla sayıda kitabın toplu halde bulunduğu yer tabii ki New Mexico'daki Robert Dale Owen Üniversitesi'nin Stant Koleksiyonu'ydu. Mortimer Cropper, orada *Randolph Henry Ash'in Toplu Mektupları*'nın devasa edisyonu üzerinde çalışıyordu. Bugünlerde bu hiç mesele değildi, kitaplar gökyüzünü ışık ve ses gibi kat ediyorlardı. Ama, Ash'in kendi Vico'sunda yorulmak bilmez Cropper'ın

bile gözünden kaçmış notlar olması mümkündü. Roland, Ash'in *Proserpina'nın Bahçesi* şiirinin kaynaklarını arıyordu. Ve Ash'in okuduğu, parmaklarıyla dokunduğu, gözlerini gezdirdiği cümleleri okumaktan alınan ayrı bir haz vardı.

Kitabın çok uzun zamandır, belki de huzurlu bir uykuya yatırıldığı andan beri, hiç rahatsız edilmediği hemen belli oluyordu. Kütüphaneci kareli bir toz bezi getirip tozu sildi; siyah, kalın, yapışkan Victoria Çağı tozu, Temiz Hava Anlaşmaları imzalanmadan önce birikmiş duman ve sis parçacıklarının oluşturduğu bir toz. Roland bantları çözdü. Kitap yayı boşalmış bir kutu gibi açılıverdi, paslı yazılarla, çelik redis ucunun kahverengi tırmalayışlarıyla kaplı, yaprak yaprak mavi, krem rengi, gri solmuş kâğıt kustu. Roland içinden elektrik gibi geçen bir heyecanla elyazısını tanıdı. Kitap faturalarının ve mektupların arkasına yazılmış, Vico'yla ilgili notlara benziyorlardı. Kütüphaneci daha önce hiç dokunulmamış gibi durduklarını söyledi. Dış kenarları, kitabın sayfalarından taşan yerleri, kömür karasına boyanmıştı, bu onlara matem-kartlarına benzer bir hava veriyordu. Durdukları yeri tam tamına belli ediyordu, sayfanın kenarı ve lekenin kenarı uç uca geliyordu.

Roland bu karalamaları incelemesinin bir sakıncası olup olmadığını sordu. Kimlik bilgilerini verdi; 1951 yılından beri Ash'in *Toplu Eserleri*'nin editörlüğünü yapan Profesör Blackadder'ın yarızamanlı asistanıydı. Kütüphaneci ayaklarının ucuna basa basa telefon etmeye gitti: O yokken ölü yapraklar serbest kalmanın verdiği canla hışırdayıp kıpırdamayı sürdürdüler. Onları oraya Ash koymuştu. Kütüphaneci geri geldi ve evet, dedi, hiçbir sakınca yoktu, listelenip tanımları yapılmaya kadar sayfa aralarına konmuş kopuk parçaların sıralarını bozmamaya çok dikkat etmesi şartıyla. Kütüphaneci, Mr. Michell'in

yapma ihtimali olan önemli keşiflerden haberdar edilirse çok mutlu olacağını söyledi.

Bütün bunlar 10:30'a kadar olup bitti. Sonraki yarım saat boyunca Roland, Vico'da bir ileri bir geri giderek, kâh Proserpina'yı arayarak kâh Ash'in notlarını okuyarak gelişigüzel çalıştı. Notları okumak kolay değildi, zira çeşitli dillerde, Ash'in neredeyse matbu harfler kadar küçük tuttuğu, şiir ya da mektuplarında kullandığı daha cömert boyuttaki elyazısıyla aynı kişiye ait olduğu ilk bakışta anlaşılmayan dipnot yazısıyla yazılmışlardı.

Saat 11:00'de Vico'da işine yarayacağını düşündüğü pasajı buldu. Vico mit ve efsanelerin şiirsel metaforlarında tarihsel gerçekliği aramıştı; "yeni bilim" dediği bu bir araya getirişti. Onun Proserpina'sı ticaret ve toplumun başlangıç noktası olan tahıldı. Randolph Henry Ash'in Proserpina'sı ise dinsel şüphenin Victoria Çağı'ndaki bir yansıması, Yeniden Diriliş mitleri üzerine bir meditasyon olarak görülmüştü. Lord Leighton, Proserpina'yı üzüntüden ne yapacağını bilemez bir halde ve sanki yüzer gibi resmetmişti, karanlık bir tünelde altından bir figür olarak. Blackadder onun, Randolph Ash gözünde, erken çağlarda henüz hâlâ mitolojiyle bir tutulan tarihin bir kişileştirilmesi olduğuna inanıyordu. (Ash biri Gibbon, biri de Muhterem Bede hakkında iki şiir yazmıştı, bunlar birbirlerinden çok farklı tarihçilerdi. Blackadder, R.H. Ash ve göreceli tarihçilik üzerine bir makale yazmıştı.)

Roland, Ash'in metniyle çeviriyi karşılaştırdı ve bazı bölümleri bir dizin kartına kopya etti. Kartlardan iki kutu dolusu vardı, domates kırmızısı ve koyu çimen yeşili renkte, yaylı plastik menteşeleri kütüphanenin sessizliğinde patlayan iki kutu.

Tahıl tanelerine altın elmalar deniyordu, bu taneler metal altının bilinmediği dünyadaki ilk altın olmalı... Yani, Hercules'in

ilk getirdiği ya da Hesperia'dan ilk topladığı altın elma, tahıl olmalı; ve Galyalı Hercules ağzından çıkardığı altın halkalarla insanları kulaklarından zincirler: Bunun daha sonra tarlalarla bağlantılı bir mit olduğu keşfedilecektir. Bu nedenle Hercules hazine bulmak isteyenlerin gönlünü almaları gereken tanrı olarak kaldı, hazine tanrısı, Proserpina'yı (diğer adıyla Ceres ya da tahıl) şairlerin anlattığı yeraltı dünyasına kaçırarak Dis'di (Pluton ile aynı). Şairlere göre yeraltının ilk adı Styx, ikincisi ölümler ülkesi, üçüncüsü saban izinin dibiydi... Kahramanlık çağının bilgesi Vergilius, Aeneas'ın Cehennem'e ya da Yeraltına giderken yanında götürdüğü altın dalı bu altın elma ağacından almıştı.

Randolph Henry Ash'in Proserpina'sı, "karanlıkta altın-tenli" ve aynı zamanda "buğday-sarısı"ydı. Ayrıca "altın halkalarla bağlı"ydı, bu da takılar ya da zincirler olabiliyordu. Roland tahıl, elmalar, zincir, hazine başlıkları altında özenli çapraz notlar aldı. Pasajın olduğu Vico sayfasının içinde kıvrılmış bir mum faturasının arkasına Ash şunları yazmıştı: "Birey bir an için ortaya çıkar, düşünce cemiyyetine katılır, onu değiştirir ve ölür; ama tür, o ölmez, bireyin geçici varlığının meyvesini toplar." Roland bunu kopya etti ve başka bir karta kendisi için sorular yazdı: "*Soru?* Bu bir alıntı mı, yoksa Ash'in kendisi mi? Proserpina Tür mü? Gayet 19. yüzyıl bir fikir. Yoksa Proserpina birey mi? Bu kâğıtları buraya ne zaman koymuş? *Türlerin Kökeni* öncesi mi sonrası mı? Bilmek pek mümkün değil – genel anlamda Gelişme ile ilgilenmiş olabilir..."

Bu 11:15'teydi. Saat tiktakladı, toz zerrecikleri gün ışığında dans etti, Roland bilginin izini sürmenin bıktırıcı ve büyüleyici sonsuzluğu üzerine düşündü. Burada oturmuş, ölmüş bir adamın okumalarını yeniden hayata çağırıyor, yaptığı keşifleri kütüphane saati ve midesinin belli belirsiz kasılmalarıyla ölçüyordu. (British Library'de kahve içilemez.) Bu yeni hazineyi Blackadder'a göstermesi

gerekecekti, Blackadder hem çok sevinecek hem homurdanacak, ama yine de hazinenin Kasa 5'te kilitli olduğuna ve diğer bir sürü şeyle birlikte Harmony City'deki Robert Dale Owen Üniversitesi'ne uçup gitmediğine memnun olacaktı. Blackadder'a söylemeye isteksizdi. Kendi bildiklerine tek başına sahip olmak hoşuna gidiyordu. Proserpina sayfa 288 ve 289 arasındaydı. Sayfa 300'ün altında katlanmış iki tam mektup kâğıdı vardı. Roland kâğıtları nazikçe açtı. İkisi de Ash'in akıcı yazısıyla yazılmış mektuplardı, ikisinin de başında Great Russell Sokağı adresi ve 21 Haziran tarihi vardı. Yıl yoktu. İkisi de "Sevgili Madam" diye başlıyordu ve ikisi de imzasızdı. Biri diğerinden epeyce kısaydı.

Sevgili Madam,

*Olağanüstü sohbetimizden bu yana başka şey düşü-
nemez oldum. Bir şair olarak benim, belki de genelde in-
sanların, böyle içten bir anlayış, böyle bir zekâ ve muha-
kemeye karşılaştıkları pek sık olmuyor. Size, önceden
planlamadan, ilginç konuşmamıza devam etmek için duy-
duğum kuvvetli ihtiyaç hissiyle yazıyorum,,sizin de olduk-
ça olağanüstü konuşmamızdan benim kadar etkilendiği-
niz intibasına kapılarak önümüzdeki hafta bir gün, sizi
ziyaret etmemin mümkün olup olmayacağını sormak için.
Budalalıktan ya da yanlış anlamadan kaynaklanamaya-
cak bir kesinlikle hissediyor, hatta biliyorum ki, siz ve ben
tekrar konuşmalıyız. İnsan içine çok az çıktığınızı, bu yüz-
den de sevgili Crabb'in sizi kahvaltı sofrasına gelmeniz
için kandırabilmiş olmasının ne büyük şans olduğunu bi-
liyorum. Öğrenci şakalarının gürültüsü arasında ve
Crabb'in, Büst de dahil olmak üzere, bütün çalışılmış
anekdotları boyunca, önemli olan ne çok şey söylemeyi
başardık, sadece birbirimize. Bu hissimde eminim yalnız*

İkincisi şöyleydi:

Sevgili Madam,

Hoş ve beklenmedik sohbetimizden bu yana pek başka bir şey düşünemedim. Bu sohbeta kaldığı yerden devam etmenin bir yolu var mı acaba, daha özel bir şekilde ve daha rahat bir zamanda? İnsan içine çok az çıktığınızı biliyorum, sevgili Crabb'in kahvaltı sofrasına gelmeniz için sizi kandırmayı başarabilmesi büyük şans. Onun sağlığına ne çok şey borçluyum, seksen iki yaşında hâlâ şairleri ve üniversite öğrencilerini ve matematik profesörlerini ve siyasi düşünürleri günün o kadar erken bir saatinde ağırlamaya istekli ve Büst anekdotunu her zamanki coşkusuyla anlatırken tereyağlı ekmek servisini de fazla geciktirmiyor.

Birbirimizi bu kadar çabuk ve bu kadar iyi anlamamız size de tuhaf geldi mi? Zira birbirimizi fevkalade iyi anladık, değil mi? Yoksa bu, önemsenmeyen, gizemli, aldatıcı derecede aşikâr, kimse onları anlıyormuş gibi görünmediği için kendisinin bile anlamlı olmadıklarını düşündüğü anlamların, akli başında ve memnun bir okuru ve eleştirmeni olduğunu keşfeden, orta-yaşlı ve biraz hor görülen bir şairin aşırı heyecanlı zihninin bir ürünü mü? Alexander Selkirk'ün monoloğu hakkında söyledikleriniz, John Bunyan'ımın abuk sabuk konuşmalarından çıkardığınız sağduyulu anlam, İnez de Castro'nun ölürken çektiği acıları, dehşet verici şekilde resurrecta¹ edilmesini anlayışınız... ama kendimden ve personalarımın bu kadar bencilce bahsetmek yeter, sizin de çok haklı olarak belirttiğiniz gibi, o personalar maskelerim değil. Sahip olduğunuz hassas kulağın ve ince zevkin üstünlüğünü fark etmediğimi düşünmenize izin veremem. O muhteşem Peri Konusuna başlamanız gerektiğine inanıyorum – çok enteresan ve orijinal bir şey çı-

1. (Lat.) Yeniden yaşama döndürmek, diriltmek. (Ç.N.)

karacağınızdan eminim. Bununla bağlantılı olarak, acaba Vico'nun ilkel ırklar tarihi aklınıza geldi mi – eski tanrıların ve daha sonra da kahramanların, insanların kaderlerinin ve isteklerinin kişileştirmeleri olduğuna, sıradan zihinlerde şekillendiklerine dair düşüncesi? Peri'nizin hakiki şatolara ve gerçek tarım reformuna dayanan masalsı kökleri hakkında bir şeyler çıkabilir buradan – Peri'nin hikâyesinin modern bir zihine en garip gelen taraflarından bir bu zaten. Ama yine gevezelik ediyorum; mutlaka konuyu anlatacak en iyi yolları seçmişsinizdir, kendi köşesine çekilmiş halinizle öyle bilge ve birikim sahibisiniz ki.

Şunu hissetmeden edemiyorum, karşılıklı anlaşma denen tatlı uyuşturucunun sebep olduğu bir yanılsama olabilir ama, ~~daha fazla sohbet etmenin ikimiz içinde yararlı olacağı mutlaka buluşmamız gerektiği konusundaki sabırsızlığımı siz de bir şekilde paylaşıyor olmalısınız~~ Karşılılaşmamızın sizin için de önemli ilginç olduğuna dair inancımda yanıltığımı yanılabileceğimi düşünemiyor düşünmüyorum ve her ne kadar inziva hayatına çok değer veriyor olsanız da

O küçük samimi partiye sadece sevgili Crabb'ın hatırı için geldiğinizi biliyorum, çünkü meşhur babanıza yardımı dokunmuş ve babanızın çok ihtiyaç duyduğu bir zamanda yaptıklarına değer vermişti. Ama yine de evinizden dışarı çıktınız, öyleyse sükûnet içinde geçirdiğiniz günlerde bir değişiklik yapmaya ikna edilebileceğinizi umut ediyor

Anlayacağınızdan eminim

Roland bu yazılanlar karşısında önce derin bir şok geçirdi, sonra akademisyen tarafıyla büyük bir heyecana kapıldı. Zihni otomatikman Ash'in kim olduğu bilinmeyen bir kadınla kurduğu bu arşivlenmemiş diyalogu tarihlemeye, bir yere yerleştirmeye koyuldu. Mektuplarda yıl yazmıyordu, ama Ash'in dramatik şiirleri Tanrılar,

İnsanlar ve Kahramanlar'ın yayımlanmasından sonra olmalıydı; bu şiirler 1856'da piyasaya çıkmış, Ash'in umduğunun, hatta belki de beklediğinin tersine, şiirlerini kapalı, beğenilerini sapkın, karakterlerini abartılı ve gerçeklikten uzak olarak tanımlayan eleştirmenlerin hoşuna gitmemişlerdi. "Alexander Selkirk'ün İssız Düşünceleri" bu şiirlerden biriydi, adasında tek başına kalan kazazede bir denizcinin düşüncelerinden oluşuyordu. Bunyan'ın Tanrısal İlayet üzerine hapishanedeki düşüncelerini anlatan "Tenekececinin İlayeti" de onlardan biriydi; Portekiz'li Pedro'nun 1356'da, seyahatlerinde yanında sallanıp duran, kayış gibi kahverengi, kadidi çıkmış, başı dantel ve altından bir halkayla taçlanmış, pırlanta ve inci dizileriyle süslü, kemik-parmakları şahane yüzüklü, öldürölmüş karısı İñez de Castro'nun mumyalanmış cesedine kendinden geçerek ve tuhaf bir şekilde ilanıaşk edişi de öyle. Ash karakterlerini deliliğın kıyısında ya da öte yakasında severdi, ellerinde bulunan tecrübe kırıntılarıyla inanç ve hayatta kalma sistemleri kuranları. Kahvaltıya katılanları tespit etmek mümkün, diye düşündü Roland, Crabb Robinson'ın Londra Üniversitesi'nin yeni öğrencilerine ufuk açıcı bir sohbet ortamı sağlama çabalarından biriydi herhalde.

Crabb Robinson'a ait belgeler Gordon Meydanı'nda, Robinson'ın da desteğiyle, öğrencilerin üniversite hayatını deneyimleyebilmeleri için aslında Üniversite Yurdu olarak tasarlanmış Dr. Williams Kütüphanesi'nde ydi. Robinson'ın günlüğünde, Ash'in Russell Meydanı 30 numarada, bir matematik profesörü, bir politik düşünür (Bagehot?) ve şiir hakkında bilgi sahibi, şiir yazan ya da yazmayı düşünen, inziva hayatı yaşayan bir hanımla birlikte kahvaltı ettiğı zamanı bulmak kolay olacaktı, olmalıydı.

Bu kadının kim olabileceğine dair hiçbir fikri yoktu. Christina Rossetti? Yok, hayır. Miss Rossetti'nin, Ash'in

teolojisini ya da cinsel psikolojisini onaylayacağından emin değildi. Peri Konusu'nun da ne olduğunu çıkarmadı, bu da kendi kocaman cehaletinin farkına varmanın o tanıdık hissini beraberinde getirdi, içinde somut nesnelerin tuhaf görüntülerinin yüzdüğü ya da zorlukla seçilebildiği gri bir pus, loş bir ışığın içinde tek tük kubbe parıltıları ya da çatı gölgeleri.

Mektuplaşmaları devam etmiş miydi? Eğer ettiyse, mektuplar neredeydi, Ash'in "önemsenmeyen, gizemli, aldatıcı derecede aşikâr anlamları" hakkında nice cevheri ortaya sermezler miydi? Araştırmacıların emin oldukları her şeyi yeniden değerlendirmeleri gerekebilirdi. Diğer taraftan, mektuplaşma gerçekten başlamış mıydı? Yoksa Ash aciliyet hissini yeterince ifade edebilmek için boşuna mı çabalayıp durmuştu? Her şeyden çok bu aciliyet hissi Roland'ı duygulandırmış ve hayrete düşürmüştü. Ash'i oldukça iyi tanıdığını sanırdı, bütün hayatını zihninin içinde yaşayan bir adamı tanımak ne kadar mümkün olabilirse, kırk yıl sakın ve örnek bir evlilik hayatı sürdürmüş, çok sayıda oldukları halde hep temkinli, nazik ve pek de hayat dolu sayılmayacak mektuplar yazmış bir adamı. Roland, Randolph Henry Ash'in bu yönünü seviyordu. Eserlerin yırtıcı canlılığı ve göndermelerin her yöne ok gibi atılan çeşitliliği onu heyecanlandırıyordu, ama gizlice, içten içe, hepsinin böyle sakın, böyle durgun bir özel hayattan çıkmış olması hoşuna gidiyordu.

Mektupları tekrar okudu. Son nüsha postalanmış mıydı? Yoksa dürtü yok olup gitmiş ya da şiddetle terslenmiş miydi? Roland'ın kendisi de yabancı, alışılmadık bir dürtüye kapıldı. Bu yaşayan kelimeleri Vico'nun 300. sayfasına koyup Kasa 5'e geri göndermek birdenbire imkânsızlaştı. Etrafına bakındı: kimse bakmıyordu: Mektupları yanından hiç ayırmadığı *Oxford Ash Seçme Eserler*'in kendine ait kopyasının yaprakları arasına kaydırıverdi.

Sonra Vico'daki notlara döndü, en ilginçlerini düzenli olarak kart dizinine geçirdi, ta ki çanın madeni sesi merdivenlerden inip çalışma zamanının sonunu haber verene kadar. Yemek yemeyi unutmuştu.

Yeşil ve domates rengi kutuları *Ash Seçme Eserler*'in tepesinde üst üste konmuş halde dışarı çıkarken, bankonun arkasındakiler başlarıyla dostça selam verdiler. Ona alışıktilar. Etrafta kitap tahribatıyla, hırsızlıkla ilgili ilanlar vardı, bunları hiç üstüne alınmadı. Koltuğunun altında yıpranmış, şişman çantasıyla her zamanki gibi bina-
dan çıktı. Piccadilly'de 14 numaralı otobüse bindi, ganimetini göğsüne bastırarak üst kata çıktı. Piccadilly ile çürümekte olan Victoria Çağı tarzında bir evin bodrum katında yaşadığı Putney arasında her zamanki hallerinden geçti: uyku basması, hasta gibi titrenen bir uyanıklık ve Val hakkında gittikçe artan bir endişe.

2

Bir insan, soluklarının ve düşüncelerinin, davranışlarının, atomlarının ve yaralarının, sevgisinin, kayıtsızlığının ve hoşnutsuzluğunun; ayrıca ırkının ve milletin, onu ve atalarını doyuran toprağın, tanıdığı yerlerin taşının ve toprağının, vicdanının uzun zamandır ses vermeyen savaşlarının ve mücadelelerinin, kızların tebessümlerinin ve yaşlı kadınların yavaş konuşmalarının, kazaların ve amansız kanunların ağır ağır işleyişinin tarihidir; bütün bunların ve başka bir şeyin daha, Ateş'in kendine has kurallarına her şekilde uyan münferit bir kıvılcımın, öyle ki bu kıvılcım bir an yanar ve söner ve zamanın uzanıp giden viraneliğinde bir daha asla tekrar yakılamaz.

Böyle demişti Randolph Henry Ash, 1840 civarında *Ragnarök*'ü yazarken; *Ragnarök*, kiminin İskandinav mitlerinin Hristiyanlaştırılması olarak gördüğü, kimininse ateist ve şeytansı bir umutsuzlukla dolu olmakla itham ettiği on iki kitaplık bir şiirdi. Bir insanın ne olduğu Randolph Ash için önemliydi, aslında anlamda fazla bir değişiklik yapmadan bu çıfıt çarşısı gibi cümleyi başka terimler, deyimler ve ritimlerle yazabilir ve sonunda yine

aynı tatmin edici kaçamak metafora ulaşırdı. Ya da, iç-riği biçimcilik sonrası yapısökücülüğe tabi tutmak konu-sunda eğitilmiş Roland öyle düşünüyordu. Eğer ona Ro-land Mitchell'in ne olduğu sorulsa, çok başka bir cevap vermek zorunda kalırdı.

1986'da yirmi dokuz yaşındaydı, Londra'daki Prince Albert College'den mezundu (1978) ve doktorasını aynı üniversiteden almıştı (1985). Doktora tezinin başlığı "Ta-rih, Tarihçiler ve Şiir? Randolph Henry Ash'in Şiirinde Tarihsel 'Kanıt'ın Sunumu"ydı. Tezi James Blackadder'ın danışmanlığında yapmıştı ki, bu heves kırıcı bir deneyim olmuştu. Blackadder hevesi kırılmış bir adamdı ve başka-larının da hevesini kırmaktan hoşlanırdı. (Ayrıca cimri bir akademisyendi.) Roland şimdi, yarızamanlı olarak, Blackadder'ın "Ash Fabrikası" diye bilinen merkezinde (Neden Ashram değil? demişti Val) çalışıyordu; merkez Ash'in karısı Ellen'in, Ash'in ölümünden sonra şiir elyaz-malarının birçoğunu verdiği British Museum'daydı. Ash Fabrikası, Londra Üniversitesi'nden gelen ufak ve Albu-querque'deki Newsome Vakfı'ndan gelen çok daha bü-yük bir ödenekle finanse ediliyordu, Mortimer Cropper vakfın müteveli heyetindeydi. Bu Blackadder'la Crop-per'in, Ash yararına uyum içinde çalıştıkları şeklinde yo-rumlanabilirdi. Ama bu yanıltıcı olurdu. Blackadder, Cropper'ın British Library'de saklanan, ama oraya ait ol-mayan elyazmaları hakkında birtakım planlar kurduğu-na, cömertlik ve yardımseverlik gösterileriyle elyazmalarının sahiplerinin güvenini ve iyi niyetini kazanma yolun-da bir solucan gibi ilerlediğine inanıyordu. İskoç Blackad-der, Britanyalıların yazdıkları metinlerin Britanya'da kal-ması ve Britanyalılar tarafından çalışılması gerektiğine inanıyordu. Roland Mitchell'ı tarif etmeye Blackadder, Cropper ve Ash arasındaki karmaşık ilişkiye saparak baş-

lamak tuhaf görünebilir, ama Roland kendini en çok bu çerçevede düşünüyordu. Val çerçevesinde düşünmediği zamanlar.

Kendini geç kalmış biri olarak görüyordu. Hâlâ hissedilebilen, ama aslında kaybolup gitmiş şeyler için; 1960'ların bütün telaşı, parlaklığı, macerası ve gençliği için; ona ve yaşıtlarına oldukça anlamsız görünen günün o mutluluk dolu şafağı için geç kalmıştı. O halüsinojen yıllarda, Liverpool gürültüsünün ve Londra karmaşasının dokunmadığı kasvetli bir Lancashire kasabasında bir okul çocuğuydu. Babası İlçe Meclisi'nde küçük bir memurdu. Annesi ise küskün bir İngiliz edebiyatı mezunu. Kendini bir başvuru formu gibi düşünüyordu; iş için, okul için, hayat için, ama annesini düşündüğünde bu sıfat hiç silinmiyordu: Annesi küskündü. Kendine, babasına ve ona. Annesinin küskünlüğünün gazabı Roland'ın eğitiminin itici gücü olmuştu – eğitimi alelacele bir araya getirilmiş üç devlet okulunun birinden öbürüne durmak bilmez bir koşturmacadan ibaretti; Galsdale Eski İlköğretim Okulu'nu, St. Thomas à Becket Ortaokulu'nu ve Dokumacılar Loncası Modern Teknik Lisesi'ni bir araya getiren Aneurin Bevan Okulu. Annesi çok fazla bira içmiş, “müdüre çıkmış” ve onu metal atölyesinden Latinceye, Yurttaşlık Bilgisi'nden Fransızcaya geçirtmişti; Roland'ı gönderdiği gazete dağıtım işinden gelen parayla bir matematik öğretmeni tutmuştu. Böylece, öğretmenler işten çıkarıldığında ya da sınıfta kaos kol gezdiğinde oluşan boşluklarıyla eski moda, klasik bir eğitim almıştı. Her zaman kendinden bekleneni yapmıştı, lise bitirme sınavlarında dört A, bir Birincilik derecesi, bir doktora. Şimdi aslında işsiz sayılırdı, yarızamanlı ders vererek, Blackadder'ın ayak işlerine koşarak ve lokantanın birinde bulaşık yıkayarak geçinmeye çalışıyordu. O

ferah 1960'larda olsa, hızla ve kendiliğinden yükselirdi, ama şimdi kendini başarısız görüyor ve bundan birazcık kendini sorumlu tutuyordu.

Ufak tefekti, çok yumuşak, şaşırtıcı derecede siyah saçları ve küçük düzgün yüz hatları vardı. Val ona Köstebek, diyordu, bu hoşuna gitmiyordu. Ama, Val'a hiç söylememişti.

Val'le birlikte yaşıyordu, onunla on sekiz yaşındayken Öğrenci Birliği'nde birinci sınıflar için verilen çayda tanışmıştı. Val'in üniversitede ilk konuştuğu kişi olduğuna inanıyordu, sosyal olarak tabii, resmî olarak değil – belki de bu inanç hafızasının mitik bir düzeltmesiydi. Val'i beğendiğini hatırlıyordu, yumuşak, kahverengi kendinden pek emin olmayan bir görünüşü vardı. Tek başına ayakta duruyor, elinde bir çay fincanı tutuyor, etrafına değil de pencereden dışarıya sabit bir şekilde bakıyordu, kimsenin yanına gelmesini beklemiyor ve kimseyi davet etmiyor gibiydi. Bir çeşit sükûnet, çatışmadan uzaklık hissi yayıyordu, Roland o yüzden yanına gitti. Ondan beri de beraber olmadıkları bir zaman olmadı. Aynı derslere yazıldılar ve aynı kulüplere üye oldular; seminerlerde beraber oturdular ve Ulusal Sinema Salonu'na birlikte gittiler; birbirleriyle seviştiler ve ikinci senelerinde tek odalı bir daireye birlikte taşındılar. Yulaf lapası ve mercimek ve fasulye ve yoğurttan oluşan bir diyetle tutumlu yaşadılar; azıcık bira içtiler, idare ederek; kitap alma işini paylaştılar; her ikisi de tamamen ödenekleriyle sınırlıydı, bu para Londra'da ancak yetiyordu, üstelik tatil kazançlarıyla da desteklenemiyordu, çünkü bu imkân petrol kriziyle birlikte ortadan kalkmıştı. Roland, aldığı birincilik derecesini kısmen Val'e borçlu olduğundan emindi. (Annesi ve Randolph Henry Ash'le birlikte) Val açıkça ondan birincilik beklemişti, düşündüklerini söylemesi

için ısrar etmiş, onunla değişik meseleleri tartışmış, sürekli acaba kendisi, acaba her ikisi de yeterince sıkı çalışıyorlar mı diye endişe etmişti. Neredeyse hiç kavga etmiyorlardı, ettiklerindeyse kavga hep Roland, Val'in bütün dünyaya karşı takındığı çekingen tavrından, ilk önce-leri sınıfta, sonraları da ona bile fikrini söylememesinden kaygı duyduğunu ifade ettiğinde çıkıyordu. İlk günlerde Val'in bir sürü alçak sesli fikri olduğunu hatırlıyordu, bunları Roland'a usulca sinsice sunuyordu, bir çeşit davet ya da yem olarak. Bir keresinde Roland'ın karanlık dairesinde çırılçıplak oturmuş ve ezberden Robert Graves okumuştı:

Aşkını yarı uyurken anlatıyor,
Karanlık saatlerde,
Usulca fısıldanan yarı-kelimelerle:
Yeryüzü kış uykusunda kıpırdarken
Çimen ve çiçek yeşertirken
Kara yağmen,
Düşen kara yağmen.

Yumuşatılmış sert bir sesi vardı, Londra'yla Liverpool arası, arkadaş grubundakilerin sesleri gibi. Şiiri okuduktan sonra, Roland konuşmaya başladığında eliyle ağzını kapatmıştı, iyi ki de öyle yapmıştı, çünkü Roland'ın söyleyecek bir şeyi yoktu. Sonraları Roland, kendi başarı kazandıkça Val'in daha az konuşur olduğunu gördü, tartışıklarında, gittikçe artan bir sıklıkta Roland'a onun fikirlerini sunuyordu, bazen örgünün arka yüzünü, ama temelde onun fikirlerini. Bitirme ödevini bile "Erkek Vantrilokluğu: Randolph Henry Ash'in Kadınları" konusunda yazdı. Roland böyle olsun isterniyordu. Kendi yolunda gitmesini, kendini göstermesini, sesini yükseltmesini önerdiğinde Roland'ı kendisine "sataşmakla" suçladı.

“Sataşmak”la ne kastettiğini sorduğunda da, tartışıklalarında her zaman yaptığı gibi sessizliğe sığındı. Sessizlik Roland’ın da tek saldırganlık şekli olduğu için günlerce böyle devam ettikleri oluyordu, hatta bir seferinde, Roland “Erkek Vantrilokluğu”nu direkt olarak eleştirdiğinde, haftalarca konuşmamışlardı. Sonra bu yüklü sessizlik uzlaştırıcı tek-hecelilere geçiyor ve barış dolu yan yana yaşamlarına geri dönüyorlardı. Final zamanı geldi, Roland istikrarlı ve kendinden beklenen şekilde iyi sonuçlar aldı. Val’in sınavları yavan ve kısaydı, büyük, kendine güvenli bir elyazısıyla yazılmış, iyi planlanmışlardı. “Erkek Vantrilokluğu” iyi bir iş olarak değerlendirilmiş, muhtemelen büyük ölçüde Roland tarafından yazılmıştır diye sınavı yapanlar tarafından dikkate alınmamıştı; bu çifte haksızlıktı, çünkü Roland yazıya bakmayı reddetmiş, temel savına katılmamıştı: yazı Randolph Henry Ash’in kadınları sevmediğini ve anlamadığını, kadın karakterlerin kendi korku ve saldırganlığının ürünü olduğunu, *Ask’tan Embla*’ya, şiir çevriminin bile aşkın değil narsisizmin eseri olduğunu, şairin burada kendi Anima’sına seslendiğini iddia ediyordu. (Biyografik eleştirmenlerden hiçbiri Embla’nın kim olduğunu tatmin edici bir şekilde bulamamıştı.) Val çok düşük not aldı. Roland onun buna hazırlıklı olduğunu sanıyordu, ama öyle olmadığı son derece açık bir şekilde ortaya çıktı. Gözyaşları aktı, gece boyu süren, boğazda takılıp kalan, usul usul inleyen gözyaşları ve ilk öfke nöbeti.

Aynı eve taşındıklarından beri ilk kez Val onu terk etti ve kısa süreliğine “eve” gitti. Ev Croydon’daydı, orada boşanmış annesiyle birlikte, belediyenin tahsis ettiği bir dairede yaşıyor, işsizlik sigortasıyla geçiniyor, Ticaret Filosu’nda çalışan ve Val beş yaşına bastığından beri ortada görünmeyen babasının rasgele gönderdiği nafakalardan arada bir destek alıyorlardı. Beraber oldukları süre içinde,

Val, Roland'a annesini ziyarete gitmeyi hiç teklif etmemişti; oysa Roland onu iki kere Glasdale'e götürmüştü, Val, Roland'ın babasına bulaşıkları yıkarken yardım etmiş ve annesinin iğneli sözlerle yaşam stillerini küçümsemesini sükûnetle karşılamıştı. Roland'a, "Üzülme, Köstebek. Bunu daha önce de gördüm. Benimki içiyor. Mutfağımızda kibrit çaksan güm diye havaya uçar," demişti.

Val gittiğinde, Roland ilahî aydınlanmaya benzer bir şokla hayatlarının bu şekilde devam etmesini istemediğini fark etti. Yatakta istediğı gibi dönüp rahatlamış bacaklarını uzattı, pencereleri açtı, yalnız başına Tate Gallery'ye gidip Turner'ın Norham Şatosu'ndaki eriyen mavi ve altın rengine gökyüzüne baktı. Bölümdeki yarışta rakibi olan Fergus Wolff'a sülün pişirdi, bu oldukça heyecan verici ve medeni bir hareketti, her ne kadar sülün sert ve hormonlu olsa da. Plan yaptı, aslında aklındaki plan değıl, tek başına yapılan şeylerin ve özgürce etrafı seyretmenin hayaliydi, yani daha önce yapamadığı şeylerin hayali. Bir hafta sonra, Val gözlerinde yaşlarla ve titreyerek geri döndü, en azından kendi parasını kazanmak istediğini ve steno-daktilo kursuna gideceğini söyledi. "En azından sen beni istiyorsun," dedi Roland'a nemli ve parıldayan bir yüzle. "Neden istediğini bilmiyorum, ben işe yaramazın tekiyim, ama istiyorsun." "Tabii istiyorum," dedi Roland. "Tabii."

DES ödeneğı tükendiğinde, o doktorasını bitirirken Val de evi geçindiren kişi oldu. Kendine bir IBM topkafa daktilo edindi, akşamları evde akademik yazılar daktilo ediyor, gündüzleri de yüksek ücretli geçici işler yapıyordu. Borsada, eğitim hastanelerinde, nakliye şirketlerinde ve sanat galerilerinde çalıştı. Uzmanlaşma baskılarına dirdendi. İşinden bahsetmeye hiç yanaşmıyor, işiyle ilgili bir şey söylediğinde "önemsiz" sıfatını kullanmasa olmuyordu. "Yatmadan önce birkaç önemsiz iş daha yapmam ge-

rek,” ya da, daha tuhaf şekilde, “Bu sabah önemsiz yolumda giderken neredeyse eziliyordum.” Sesinde Roland’a tanıdık gelen iğneleyici bir ton پیدا oldu ve Roland ilk defa annesinin hayata küsmeden önceki halini merak etti, annesini hayal kırıklığına uğratan babası ve bir nebze de kendisiydi. Geceleri daktilo takırdıyor ve sinirlerini geri-yordu, takırtılar bir türlü duymazlıktan gelinebilecek kadar ritmik olmuyordu.

Artık iki Val vardı. Biri, eski kot pantolonu ve üstüne bulanık siyah ve mor çiçekler sıçramış sarkık, krepon kâğıdı gibi kırışik uzun tişörtlerle evde oturuyordu. Bu Val’in solgun, yeraltı yüzünün iki yanından sarkan dümdüz, parıltısız kahverengi saçları vardı. Sadece bazen, tırnakları kıpkırmızı oluyordu, siyah dar bir etek ve pembe ipek bir gömlek üzerine vatkalı siyah bir ceket giyen, pembe ve kahverengi göz farını dikkatle süren, allık fırçasını elmacıkkemikleri boyunca gezdiren, dolgun dudaklı öbür Val’den kalma bir kırmızılık. İnsana hüznün veren parlaklığıyla bu önemsiz Val, yüksek topuklar giyiyor ve siyah bir bere takıyordu. Evde giydiği kotun altından görünmeyen çok güzel ayak bilekleri vardı. Saçları pek de fena olmayan bir kapsağ şeklinde kıvrılıyor, bazen de siyah bir kurdeleyle toplanıyordu. Parfüm sürece kadar ileri gitmiyordu. Çekici olmak için yaratılmamıştı. Roland, keşke çekici olsaydı da bir bankacı onu yemeğe çıkarsaydı, ya da şaibeli bir avukat onu Playboy Club’a götürseydi, diye düşünüyordu neredeyse. Bu aşağılayıcı fantazilerden dolayı kendinden nefret ediyor ve Val böyle düşünceler beslediğinden şüphelenecek diye epey korkuyordu.

Roland işe girebilse belki bir şeyleri değiştirebilirdi. Başvuru yapıyor, ama hep geri çevriliyordu. Kendi departmanında bir yer açıldığında 600 başvuru oldu. Roland mülakata çağrıldı, nezaketen çağırıldığına kanaat ge-

tirdi, ama iş Fergus Wolff'a verildi. Fergus performansı daha istikrarsız olan, ya çok parlak ya çok aptal olabilen, ama asla sıkıcı ve doğrucu olmayan, Roland'ın içlerinde kuru bir takdirden daha kuvvetli bir his uyandıramadığı hocalar tarafından sevilen, onları hem yıldırان hem büyüleyen biriydi. Ayrıca Fergus doğru alandaydı, yani edebiyat teorisi alanında. Val bu olaya Roland'dan daha fazla içerledi ve bu içerleyiş Roland'ı kendi başarısızlığı kadar üzdü, çünkü Fergus'tan hoşlanıyordu ve hoşlanmaya da devam edebilmek istiyordu. Val, Fergus için de o ısrarlı kelimelerinden birini bulmuştu, çarpıtan ve doğru olmayan bir kelime. "Şu kendini beğenmiş sarışın bomba" diyordu onun için. "Kendini beğenmiş seks bombası." Sarkıntılık ederken söylenen cinsiyetçi sözcükleri bir çeşit bumerang gibi kullanmayı seviyordu. Bu Roland'ı utandıırıyordu, çünkü Fergus böyle bir terminolojinin ötesindeydi; gerçekten sarışındı ve cinsel yönden çok başarılıydı, ama o kadar. Artık yemeğe çağırılmıyordu ve Roland, Fergus'un bunu onun, yani Roland'ın, kırgınlığının bir ifadesi saymasından korkuyordu.

O akşam eve geldiğinde, kokudan Val'in keyfinin yerinde olmadığını anladı. Kızarmış soğanın keskin sıcaklığı bodrum katını kaplamıştı, bu onun karmaşık bir şey pişirdiğine işaret etti. Keyfi yerindeyken, tasasızken, konserve açar, yumurta haşlar ya da en fazla, soslu bir avokado hazırlardı. Çok neşeli ya da çok öfkeliyse yemek pişirirdi. Mutfak musluğunun önünde durmuş kabak ve patlıcan doğruyordu, içeri girdiğinde başını kaldırıp bakmayınca Roland durumun kötü olduğunu anladı. Çantasını sessizce bıraktı. İç açıcı görünsün diye beyaza ve kayısı rengine boyadıkları mağara gibi bir odaları vardı; çift kişilik bir divanla, kolçakları ve sırtları mürdüm rengi, yumuşak ve tozlu çok eski iki koltukla, Roland'ın kullandı-

ğı eskitilmiş meşeden ikinci el bir çalışma masasıyla ve daktilonun durduğu verniklenmiş kayından daha yeni bir çalışma masasıyla döşenmişti. Odanın iki kenar duvarında birbirlerine sırtları dönük şekilde duruyorlardı, her birinin üstünde Habitat marka ayarlanabilir bir lamba vardı, Roland'ınki siyah, Val'inki pembe. Tuğla ve suntalardan yapılmış, çoğu ortak, bazıları çift standart metinlerin ağırlığıyla bel vermiş kitap rafları arka duvardaydı. Çeşitli posterler asmışlardı: British Museum'dan girift ve geometrik bir Kuran poster, Turner sergisi için bir Tate ilanı.

Roland'ın sahip olduğu üç tane Randolph Henry Ash resmi vardı. Harmony City'deki Stant Koleksiyonu'nun başlıca parçalarından olan ölüm maskesinin fotoğrafı çalışma masasının üstünde duruyordu. Bu iç karartıcı, geniş alınlı, oyuk başın ortaya çıkışı kafa karıştırıcı bir meseleydi, çünkü şairin son uykusunda çekilmiş bir de fotoğrafı vardı ki, bu fotoğrafta hâlâ bir aile büyüğüne yakışır biçimde sakallıydı. Onu ne zaman, kim tıraş etmişti? Roland cevabı hep merak etmişti, Mortimer Cooper biyografisi *Büyük Vantrilok*'ta bu soruyu açıkça sormuş, ama cevabını verememişti. Diğer iki resim, Ash'in National Portrait Gallery'deki iki portresinin sipariş üstüne yapılmış fotoğrafik kopyalarıydı. Val onları koridorun karanlığına sürgüne göndermişti. Ash'in ona gözünü dikip bakmasını istemediğini söylemişti, hayatının bir parçasının kendine ait olmasını istiyordu, Randolp Ash ile paylaşmak zorunda kalmadan.

Karanlık koridorda resimleri görmek zordu. Biri Manet'nin ve biri de G. F. Watts'ındı. Manet'nin olan, ressam 1867'de İngiltere'deyken yapılmıştı ve Zola portresiyle bazı ortak özellikler taşıyordu. Daha önce Paris'te tanıştığı Ash'i, çalışma masasının başında, dörtte üç profilden, oymalı maun bir sandalyede otururken resmetmişti. Ar-

kasında eğreltiotlarıyla bezeli bir triptik vardı, pembe ve altın rengi balıkların göl yosunlarının arasında parladığı suyu sağından ve solundan çevreliyorlardı. Amaç, bir bakıma, şairi bir koruluğun ya da ormanın kökleri arasına yerleştirmekmiş gibi duruyordu, ta ki insan, Mortimer Crooper'ın dikkat çektiği gibi, geri planın, Victoria Çağı'ndakilerin bitki ve balıkların fizyolojisini araştırmak için, içinde kontrollü bir ortamda bitki yetiştirdikleri ya da kendi kendini idame ettirebilen gölcükler yarattıkları bölmelerden oluşan bir Wardian kutusu¹ olduğunu fark edene kadar. Manet'nin Ash'i esmer, kudretli bir adamdı; güçlü bir alnın altında çukurda kalan gözleri, gür bir sakallı ve sadece kendisinin bildiği bir şeylere gülümsüyormuş gibi kendinden emin bir yüz ifadesi vardı. Uyanık, zeki, ama acele hareket etmeyecek birine benziyordu. Önündeki çalışma masasının üstüne serpiştirilmiş nesneler, güçlü başı ve karışık bitkileri tamamlayan zarif ve usta işi bir natürmort oluşturunuyordu: Top güllerini biraz andıran, neredeyse tam küre şeklinde, biri siyah ve biri sülfür sarısı iki taşın da aralarında bulunduğu bir öbek pütürlü jeolojik numune, ammonitler ve trilobitler, büyük bir kristal küre, yeşil camdan bir mürekkep hokkası, bozulup yapılabilen bir kedi iskeleti, içlerinden ikisinin *İlahi Komedya* ve *Faust* olduğu görülebilen bir yığın kitap ve tahta çerçeve içinde bir kum saati. Bunların arasından mürekkep hokkası, kristal küre, kum saati, ismi görülen iki kitap ve titiz bir çalışma sonucu *Quixote* ve Lyell'in *Jeoloji*'si oldukları tespit edilen iki kitap daha, şimdi Stant Koleksiyonu'ndaydı; orada, Wardian kutuları da dahil, Manet'nin kurduğu mekâna benzeyen bir oda hazırlanmıştı. Sandalye de koleksiyona dahil edilmişti, çalışma masası da.

1. 19. yüzyılda bitkileri korumak için kullanılan ilkel bir teraryum, her yanı cam ya da plastik kaplı kutu. (Ç.N.)

Watt'ın portresi daha puslu ve daha az otoriter havalıydı. 1876'da yapılmıştı ve daha yaşlı ve daha uçucu havalı bir şairi resmediyordu, başı Watt'ın portrelerinde sık rastlanan şekilde, vücudun belli belirsiz karanlık sü-tununun üstünde ruhani bir ışığa doğru yükseliyordu. Geri plan vardı ama koyultulmuştu. Orijinal portrede ıssız, kayalık bir yer olduğu seçilebiliyordu; fotoğrafik kopyada ise sadece siyah kalınlaşmalar ve hafif ışımlardan ibaretti. Bu görüntünün önemli noktaları, büyük ve parıldayan gözler ve sakaldı, nehirler dolusu gümüş ve krem renginden, beyaz ve mavi-grilerden, Vinci'nin çalkantılarını hatırlatan kanal ve çatallanmalardan oluşan, ışığın görünürdeki kaynağı sakal. Fotoğrafta bile parlı-yordu. Bu resimler, fotoğraf oldukları için hem daha ger-çek hem daha sade gözüküyorlar, diye düşündü Roland. Daha az canlı görünüyorlardı, boyanın canlılığına sahip değildiler, ama modern anlamda, modern beklentilere uygun olarak daha gerçekçiydiler. Apartman dairesi te-miz değildi, rutubetliydi, o yüzden biraz eskimişlerdi. Ama yenilerini yaptıracak parası yoktu.

Odanın ucundaki pencere küçük bir avluya açılıyor-du, basamaklar pencerelerin üst üste birindeki parmak-lıkların arasından görünen bahçeye çıkıyordu. İlk bakma-ya geldiklerinde, daire bahçe katı olarak geçiyordu, bir tek o zaman bahçeye buyur edildiler, sonradan oraya giriş hakları olmadığı söylendi. Apartman boşluğunda, saksıla-rın içinde bir şeyler yetiştirmeye bile izin yoktu. Üstlerin-deki üç katı, kokuşmuş misk kedisi havasızlığında sayısız kediyle birlikte işgal eden, oturma odası ne kadar boş ve çürümeye yüz tutmuşsa, bahçesi o kadar pırıl pırıl, ba-kımlı ve düzenli olan ev sahibeleri, seksenlik Mrs. Irving tarafından ortaya konan sebepler anlaşılmaz ama bağlayı-cıydı. Val'in dediğine bakılırsa, Mrs. Irving bahçede mekâ-

nın sessizliği hakkında bir araba laf edip ikisine de kıvrılıp giden tuğla duvar boyunca kafese sardırılmış ağağlardan küçük, altın sarısı, tüylü birer kayısı vererek yaşlı bir cadı gibi akıllarını çelmişti. Bahçe ince uzundu, gölgeliydi, yer yer güneşli çimenlikleri vardı, küçük şimşir çitlerle çevri- liydi, havası gül kokuyordu: yanık tenli şam gülleri, koyu fildişi rengi, hareli pembe güller. Bordürler çizgili ve be- nekli şahane zambakları zapt etmeye çalışıyordu; kıvrım- lı, bronz, altın, göz alıcı, çarpıcı, koyu renkli zambakları. Ve yasak. Ama başlangıçta Mrs. Irving çatlak ve nazik se- siyle, içsavaştan kalma, hatta daha eskiden, Putney ayrı bir köyken, General Fairfax'in toprak sınırlarından birini teşkil eden duvarın üstünde, Cromwell'in Eğitimli Asker- leri'nin orada toplandığını, köprünün üstündeki St. Mary Kilisesi'nde vicdan özgürlüğü hakkında Putney Münaza- raları'nın yapıldığını ayrıntısıyla anlatırken, henüz bu ya- saçın farkında değillerdi. Randolph Henry Ash, Putney'li bir Kazıcı'nın ağzından bir şiir yazmıştı. Hatta sular çekil- diğinde nehri seyretmek için oraya gelmişti, bu Ellen Ash'in günlüğünde vardı, piknik yapmak için yanlarında tavuklu-maydanozlu börek getirmişlerdi. Bu ayrıntı ve Marvell'in hamisi Fairfax'in duvarlarla çevrili meyve ve çiçek bahçesiyle bağlantısı, Roland ve Val'i yasak manza- ralı bahçe katına çekmeye yetmişti.

Baharda pencereleri, geniş bir sıra pırıl pırıl nergisin sarı ışığıyla üstten aydınlanıyordu. Frenk asmasının bı- yıkları pencere çerçevesine kadar sürüne sürüne geliyor, küçük yuvarlak fışkınların üzerinde muazzam bir bitki hızıyla, cam boyunca ilerliyordu. Evin kenarındaki bol çiçek ačan bir tür yaseminden kopan kurdeleler bazen, mis gibi kokularıyla, parmaklıkların üzerine düşüyordu, ta ki Mrs. Irving, akıllarını çeldiği gün giydiği arkası par- lamış ve yıpranmış tüvit takımın üzerine geçirdiği bahçı- van önlüğü ve lastik çizmeleriyle gelip onları arkaya çe-

kip bağlayana kadar. Roland bir defasında, arada sırada bahçede oturma hakkı karşılığında, ona bahçede yardım edip edemeyeceğini sordu. Bahçeyle ilgili hiçbir şey bilmediği, gençlerin hepsinin aynı derecede yıkıcı ve özensiz olduğu ve Mrs. Irving'in özel hayatına kimseyi sokmak istemediği cevabını aldı. "Kediler bahçeye zarar verir sanırdım," dedi Val. Bu, kendi mutfak ve banyo tavanlarında, parmakla dokununca şüphe götürmez biçimde kedi sidiği kokan, nemli lekeler bulmalarından önceydi. Kediler de yasaklıydılar, eve kapalıydılar. Roland başka bir ev aramaları gerektiğini düşündü, ama bunu teklif etmekten çekindi, çünkü parayı o kazanmıyordu ve çünkü Val'le birlikte bu kadar belirleyici bir şey yapmak istemiyordu.

Val önüne marine edilmiş ızgara kuzu, *ratatuy* ve sıcak Yunan ekmeği koydu. Roland, "Bir şişe şarap alayım mı?" diye sordu, Val de, "Onu daha önce düşünecektin, yemekler soğur," dedi ters ters ve dürüstçe. Açılıp kapanan küçük bir masada yediler.

"Çok şaşırtıcı bir keşif yaptım bugün," dedi Val'e.

"Yaa."

"British Library'deydim. R. H. Ash'in Vico'su onlarda. Kendi kopyası. Kasada tutuyorlar. Yukarı getirttim, aralara koyduğu notlarla, faturaların arkasına falan yazdığı kendi notlarıyla neredeyse patlayacak kadar doluydu. Hiç kimsenin onlara dokunmadığından yüzde doksan dokuz eminim, hiç kimsenin, yani kendisi onları oraya koyduğundan beri, çünkü bütün kenarlar simsiyahtı ve çizgiler birleşiyordu..."

"Ne ilginç." İfadesizce.

"Bu konuda bildiklerimizi tamamen değiştirebilir. Olabilir. Okumama izin verdiler, alıp götürmediler. Orada olduklarından kimsenin haberi yok."

“Herhalde yoktur.”

“Blackadder’a söylemem gerekecek. Önemli olup olmadığını anlamak isteyecektir, Cropper’ın görmediğinden emin olmak...”

“Herhalde isteyecektir, evet.”

Aksiliği üstündeydi.

“Özür dilerim Val, seni sıktığım için özür dilerim. Çok ilginç gözüküyor.”

“Seni heyecanlandıran şeye bağlı. Hepimizin kendine göre türlü türlü küçük zevkleri var, herhalde.”

“Bir makale. Yazabilirim. Somut bir keşif. İş ararken daha kuvvetli bir aday olmamı sağlar.”

“İş yok,” dedi Val. Sonra ekledi, “Olsa da, Fergus Wolff alıyor zaten.”

Val’i tanıyordu: bu son lafı eklememek için kendini tutmayı dürüstçe denediğini gözleriyle gördü.

“Eğer gerçekten yaptığımın bu kadar değersiz olduğunu düşünüyorsan...”

“Seni heyecanlandıran şeyi yapıyorsun,” dedi Val. “Herkes öyle yapıyor, eğer şanslılarsa, eğer onları heyecanlandıran bir şey varsa. Şu ölmüş adama takmışsın. O kendisi de ölmüş adamlara takıkmış. Tamam, ama herkes bu işlerle ilgilenmiyor. Ben de bazı şeyleri görüyorum, önemsiz işler yapan birinin bakış açısından. Geçen hafta, şu seramik ihracatı yapan yerde, patronun masasındaki bir dosyanın içinde bazı fotoğraflar buldum. Küçük oğlanlara bir şeyler yapılıyordu. Zincirlerle ve ağız tıkaçlarıyla ve – pislikle –. Bu hafta, bir operatörün dosyalarını güzelce dizerken, geçen sene bacağı kesilen on altı yaşında birini gördüm – takma bir bacak deniyorlar, aylar sürüyor, çok yavaşlar – öbür bacağında da başlamış, kendisi bilmiyor, ama ben biliyorum, ben bir sürü şey biliyorum. Hiçbiri mantıklı gelmiyor, hiçbirinin anlamı yok. Amsterdam’a pırlanta almaya giden bir adam vardı,

sekreterinin bilet almasına yardım ettim, *first class*, limuzini ayarlamasına da, her şey saat gibi ayarlandı, bir kanalın kenarında yürüyüp evlerin güzelliğini seyrederken biri arkasından bıçaklıyor, böbreğine zarar veriyor, kangren yerleşiyor, adam öldü. Öyle pat diye. Benim önemsiz servisimden böyle insanlar yararlanıyor, bugün var, yarın yok. Randolph Henry Ash çok eskiden yazmış. Vico'suna ne yazdığıyla ilgilenmiyorsam kusura bakma.”

“Ah Val, ne kadar korkunç şeyler, hiç bahsetmiyorsunuz –”

“Aa, hepsi çok *ilginç*, benim önemsiz anahtar deliğinden yaptığım gözlemler, sakın yanlış anlama. Hiçbir anlamı yok ve beni hiçbir yere götürmüyor. Herhalde, sana gıpta ediyorum, Ash'in dünyasını parça parça bir araya getirmene. Ama bu *seni* nereye götürüyor, Köstebek? *Senin* dünyanın nedir? Ve bizi damlayan kedi sidiğinden ve *dip dibe* yaşamaktan kurtarmaya paran nasıl yetecek?”

Canını sıkan bir şey var, diye mantık yürüttü Roland. “Heyecanlandırıcı” lafını alışılmadık şekilde, birkaç kere kullanmasına sebep olacak bir şey. Belki birisi sarkıntılık etmiştir. Ya da etmemiştir. Yok, böyle düşünmek çok ayıp. Öfke ve huysuzluğun onu *gerçekten* heyecanlandırıldığını biliyordu. Val hakkında gereğinden çok şey biliyordu. Yanına gidip ensesini okşadı, Val burnunu çekti ve gerildi ve sonra rahatladı. Biraz sonra yatağa geçtiler.

Gizli hırsızlığını ona söylemedi, söyleyemedi. Gece geç saatte, banyoda, mektuplara tekrar baktı. “Sevgili Madam, Olağanüstü sohbetimizden bu yana başka şey düşünemez oldum.” “Sevgili Madam, Hoş ve beklenmedik sohbetimizden bu yana pek başka bir şey düşünemedim.” Aciliyet dolu, yarım bırakılmış. Şoke edici. Roland, Randolph Henry Ash'in yok olup gitmiş bedeniyle hiçbir zaman pek ilgilenmemiştii; Russell Sokağı'ndaki evini ziya-

ret ederek, ya da taş bahçe banklarında, Ash'in oturduğu yerlerde oturarak zaman geçirmemişti; bu Cropper'ın tarzıydı. Roland'ın hoşuna giden, Ash'in zihninin hareketlerini bilmekti, sentaksının girinti çıkıntıları arasında peşine düşülen, birdenbire, beklenmedik bir sıfatta keskin ve berrak hale gelen hareketlerini. Fakat, bu gönderilmemiş mektuplarda, onu neredeyse fiziksel olarak rahatsız eden bir şey vardı, çünkü ikisi de sadece birer başlangıçtı. Roland, kalemini kâğıt üzerinde hızla hareket ettiren Randolph Henry Ash'i değil de, bu yarıya kadar dolu sayfaların yükünden kurtulmak yerine, onları bir kitabın arasında saklayan, bunu yapmadan önce de onları tutan ve katlayan çoktan ölmüş parmakların yumuşak uçlarını düşündü. *Kim?* Bulmaya çalışmalıydı.

3

Bu loş yerde
Sürünen Nidhogg, külrengi pullarıyla
Kemiriyor koca Ağaçın kökünü, ve yuvasını yapıyor,
Karnını doyuran yumrulu labirentin içinde kıvrılıyor.

R. H. Ash, *Ragnarök* III

Roland ertesi sabah bisikletiyle Bloomsbury'ye gitti, yola çıktığında çok erkendi, Val hâlâ işgünü yüzünü takınıyordu. Putney Köprüsü'nü boydan boya geçip Embankment boyunca ilerleyen ve Parlamento Meydanı'ndan geçen trafiğin leş kokulu beş millik helezonunun bir orasından bir burasından tehlikeli zikzaklar çizerek yol aldı. Eski kolejinde ofisi yoktu, ama birkaç saat ders verme karşılığında kullanmasına göz yumulan bir ofisi işgal ediyordu. Burada, boş bir sessizlikte, bisikletinin sepetlerini boşalttı ve yukarıya, çay lekeleriyle kaplı bir eviye'nin yanındaki kokuşmuş mutfak havluları arasında, koca cüssesiyle çömelen fotokopi makinesinin durduğu kantine çıktı. Makine ısınırken, aspiratörün mırıltısında iki mektubunu çıkarıp tekrar okudu. Sonra, altından yeşil ışık çubuklarının yüzüp geçtiği siyah camın gören gözleri iyice bakabilsin diye onları yüzüstü yaydı. Ve

makine yazıların sıcak ve kimyasal kokulu spektrogramlarını tükürüp attı, orijinaller nasıl yüzyıllık tozla çevrilirse, onlar da görüntüsü alınan boş alanın siyahıyla çerçelenmişlerdi. Dürüsttü: Borcunu bulaşıklığın üzerinde duran departman defterine yazdı. Roland Michell, 2 sayfa, 10 pound. Dürüst değildi: Artık elinde temiz bir kopya vardı ve mektupları kimse görmeden British Library'deki Vico'ya geri koyabilirdi. Ama bunu yapmak istemiyordu. Mektuplar kendine aitmiş gibi hissediyordu. Ünlü insanların dokunduğu şeylerden büyülenenleri hep biraz küçümsemişti: Balzac'ın süslü bastonu, Robert Louis Stevenson'un küçük flütü, bir zamanlar George Eliot'ın kullandığı siyah dantel şal. Mortimer Cropper, iç taraftaki saat cebinden Randolph Henry Ash'in büyük altın saatini çıkarmayı ve zamanını Ash'in saatiyle ayarlamayı âdet edinmişti. Roland'ın fotokopileri orijinallerinin solmuş kızıl-gri yazısından daha açık seçikti, hatta fotokopi mürekkebinin siyah ve ışık yayan bir tazeliği vardı, herhalde makinenin merdaneleri yeni mürekkeplenmişti. Ama o, orijinalleri istiyordu.

Dr. Williams'ın kütüphanesi açıldığında kendisini takdim edip Crabb Robinson'ın devasa günlüğünün el yazmasını görmek istedi. Oraya daha önce gelmişti, ama kendisini hatırlatmak için Blackadder'ın ismini kullanmak zorunda kaldı, oysa Blackadder'a bulduklarını göstermeye hiç niyeti yoktu, en azından şimdilik, en azından kendi merakını gidermeden ve kâğıtları yerine koymadan değil.

1856 yılını okumaya başladı, *Tanrılar, İnsanlar ve Kahramanlar*'ın yazıldığı yılı; yorulmak nedir bilmez Crabb Robinson, kitabı okumuş ve yorumlarını yazmıştı.

4 HAZİRAN – Randolph Ash'in yeni kitabından birkaç dramatik şiir okudum. Aziz Augustinus'un, dokuzuncu yüzyıl-

da yaşamış Saksonyalı Keşiş Gotteschalk'ın ve Çarmih Yolcusu'ndan "Yumuşak Başlı Komşu'nun ağzından yazılmış olanlar özellikle dikkatimi çekti. Ayrıca, Franz Mesmer'le genç Mozart'ın Viyana Arşidük'ünün sarayında cam armonika çalışmalarının özgün şekilde canlandırılması, seslerle ve tuhaf şarkılarla mü-kemmel tasavvuru ve biçimlendirilişi hoşuma gitti. Yeminlerinden vazgeçişle bile insana Luther'i hatırlatan bu Gotteschalk, inatla vazgeçmediği kadercilik yanlısı vizyonu ile günümüzün bazı koyu Protestanlarının bir temsili olarak düşünülebilir, Yumuşak Başlı Komşu'ysa belki benim gibileri, yani Hıristiyanlığın Tanrı'nın bir parça ekmekteki putperestçe varlığından, ya da metafizik inancın beş şartından ibaret olmadığına inananları hicvediyor. Her zaman olduğu gibi Ash, sempati duyduğu düşünülebilecek olan Yumuşak Başlıya, deli saçması konuşmalarında bir tür gerçek yücelik bulunan canavar ruhlu keşişinden daha fazla kin besliyor. Randolph Ash'i nerede yakalayacağını bilmek zor. Korkarım asla popüler bir şair olmayacak. "Gotteschalk"ta Kara Ormanın kullanımı çok incelikli, ama halktan kaç kişi o bölüme gelene kadar bütün o teolojik eleştirilere tahammül etmeye hazır ki? Şiirdeki melodiyi öyle zorlama kafiyelerle, öyle tuhaf ve gerçekle alakasız analogilerle dürüp büküyor ki, ne anlatmak istediğini kavramak zorlaşıyor. Ash'i okurken aklıma Donne üzerine yazdığı epigramı hevesle ezberden okuyan genç Coleridge geliyor:

Donne'in ilham perisi hörgüçlü deveye biner
Gerçek aşkın düğümüne demir süngüler örür.

Bu pasaj Ash araştırmacılarının zaten çok iyi bildiği ve sık sık alıntılacağı bir pasajdı. Roland, Crabb Robinson'ı severdi, Robinson sonsuz iyi niyet ve entelektüel merak sahibi, edebiyat ve öğrenme sevgisiyle dolu, ama hep kendisiyle dalga geçen bir adamdı.

"Bana İngiliz yazarları arasında arzuladığım yeri ve-

rebilecek edebiyat yeteneğine sahip olmadığını erken fark ettim; ama zamanın pek çok seçkin insanı hakkında bilgi edinecek fırsatım olduğunu ve onlarla yaptığım konuşmaların kaydını tutarak bir faydam olabileceğini düşündüm.” Hepsiyle tanışmıştı, tam iki nesil, Wordsworth, Coleridge, De Quincey, Lamb; Mme de Staël, Goethe, Schiller; Carlyle, G. H. Lewes, Tennyson, Clough, Bagehot. Roland 1857’yi okuyup 1858’e başladı. O yıl Şubat ayında Robinson şunları yazmıştı:

Eğer bu son saatim olsaydı (sekseninde birinin son saati çok uzakta olamaz), insanlara bahşedilen bunca mükemmelliği görmeme izin verdiği için Tanrı’ya şükrederdim. Bir kadının kahramanca yüceliğini Mrs. Siddons’da; büyüleyiciliğini Mrs. Jordan ve Mlle Mars’ta gördüm; Coleridge’in rüya gibi monologlarını kendimden geçerek dinledim – “o güzel konuşan yaşlı adamı”; lirik-felsefi şairlerimizin en büyüğü Wordsworth’le seyahat ettim; Charles Lamb’in kıvrak zekâsının ve dokunaklı halinin tadını çıkardım; kendi çağının ve ülkesinin rakipsiz en büyük dâhisi Goethe’yle kendi sofrasında sohbet ettim, Sadece Shakespeare, Spinoza ve Linnaeus’a olan minnet borcunu kabul ediyor, tıpkı Wordsworth’ün şair olmaya karar verdiği anda sadece Chaucer, Spenser, Shakespeare ve Milton’la rekabetten korkması gibi.

Haziranda Roland aradığını buldu.

Kahvaltı partim sohbet açısından gerçekten çok iyi geçti. Bagehot, Ash, Mrs. Jameson, Profesör Spear, Miss LaMotte ve oldukça suskun biri olan arkadaşı Miss Glover vardı. Ash, Miss LaMotte’la daha önce hiç karşılaşmamış. Miss LaMotte gayet istisnai olarak, sırf beni kırmamak ve *Mitolojiler*’inin İngiliz halkına sunulmasına bir nebze katkıda bulunduğum sevgili babası hakkında konuşmak için geldi. Şiir tartışması hararetli geçti,

özellikle Dante'nin eşsiz dehasıyla ilgili kısmı, ama Shakespeare'in şiirlerinde gösterdiği deha, bilhassa Ash'in beğendiği gençlik eserlerindeki şakacı eda da konuşuldu. Miss LaMotte beklediğimden çok daha etkili konuştu; coşkuyla konuştuğunda şaşırtıcı derecede güzel oluyor. Lady Byron'ın bana büyük bir duygusallıkla yazdığı "hayalet" tezahürleri denilen şeyleri de tartıştık. Mrs. Stowe'un, Charlotte Brontë'nin hayaletiyle konuştuğu iddiasından bahis açıldı. Miss Glover, nadir söze karışmalarından birinde, hararetle, böyle şeylerin olabileceğine ve hatta olduğuna inandığını söyledi. Ash inanmak için su götürmez deneysel kanıtı ihtiyaç duyduğunu, ama böyle bir kanıtın yakın bir zamanda ortaya konacağını sanmadığını söyledi. Bagehot, Ash'in Mesmer'in ruhlarla etkileşime inanışını anlatış şeklinin, pozitif bilimin duvarları arasına iddia ettiğinden daha az sıkışmış olduğunu gösterdiğini söyledi. Ash tarihle meşgul olan hayal gücünün, karakterlerin zihinsel evrenine bir çeşit şiirsel inançla yaklaşmayı gerektirdiğini ve bu onda çok kuvvetli olduğu için kendisine ait hiçbir inancının olmaması tehlikesiyle karşılaştığını söyleyerek cevap verdi. Ruhlarla hafif vuruşlar aracılığıyla iletişim kurma konusunda herkes Miss LaMotte'a döndü; o ise herhangi bir fikir beyan etmeyi reddedip sadece bir Mona Lisa gülümsemesiyle karşılık verdi.

Roland bu pasajı kopya etti ve okumayı sürdürdü, Ash oldukça sık ev sahibi ve misafir olduğu halde, Miss LaMotte'a başka referans bulamadı. Robinson, Mrs. Ash'in mükemmel ev hanımlığından övgüyle söz ediyor, bu iş için yaratıldığı halde anne olmamasına hayıflanıyordu. Miss LaMotte'un ya da Miss Glover'ın Ash'in şiiri hakkında olağanüstü bilgi sahibi olduklarına dair hiçbir şey gözlemlememiş gibiydi. Belki de "hoş ve beklenmedik" ya da alternatif olarak, "olağanüstü" konuşma başka bir yerde ya da başka bir sefer gerçekleşmişti. Crabb Robinson'un tuttuğu kayıtlar, Roland'ın daha okunaksız, daha

az kendine güvenli, belli bir hayata daha az bütünlükle bağlı elyazısıyla kâğıda geçirilmiş haliyle tuhaf duruyordu. Roland istatistiki olarak bu metni eninde sonunda bir şekilde bozacağının farkındaydı, en azından eksik bir transkripsiyonla. Mortimer Cropper'ın lisansüstü öğrencileri – genellikle Randolph Henry Ash'ten – pasajları kopya etmekle, sonra kendi kopyalarını kopyalamakla, daktilo etmekle ve keskin bir editör gözüyle yanlış var mı yok mu diye gözden geçirmekle görevliydi. Asla yanlışsız metin yoktur, derdi Cropper. Zahmetsizce fotokopi çekilebilen şu günlerde bile bu alçakgönüllü egzersizi sürdürüyordu. Blackadder'ın böyle profesyonel yöntemleri yoktu, ama yine de sürüyle hatayı görüp düzeltiyor ve bu düzeltmeye İngiliz eğitim standardındaki düşüşle ilgili bir dizi aşağılayıcı yorum ekliyordu. Onun zamanında, imlayı iyice öğrendiklerini, şiirleri ve Kutsal Kitabı ezbere bildiklerini söylüyordu. Ezbere bilmek ne tuhaf bir laf, diye ekliyordu, sanki şiirler insanın ta içine işlemiş gibi. "Wordsworth'ün dediği gibi, 'Kalbinin kıyısında hissetmek,'" derdi Blackadder. Ama İngiliz geleneğinin güzel bir örneği olarak da, eksikleri olan öğrencilerine ihtiyaçları olan yöntemleri öğretmeyi hiç vazife edinmiyordu. Onlar da söylene söylene ve aşağılana aşağılana yollarını bulmak zorunda kalıyordu.

Roland, Blackadder'ı bulmaya British Museum'a gitti. Ne söyleyeceğine karar vermediğinden, tavrını belirlemek için yüksek kubbenin altındaki Okuma Salonu'nda oyalandı, kubbe ne kadar yüksek olursa olsun, içerideki oksijen bütün bu hamarat okurlara yetmeyecekmiş de, hepsi Humphry Davy'nin cam fanusunun içinde besinleri tükendikçe ölüme yaklaşan alevler misali uyuklayacaklarmış gibi geldi Roland'a. Öğleden sonraydı – sabah Crabb Robinson'la geçmişti – bu, orta

noktası Kart Kataloğu raflarıyla çevrelenmiş görevli masası olan büyük çemberin merkezde birleşen parmakları boyunca yerleştirilmiş geniş, yüksek, uçuk mavi deri masaların hepsinin dolu olduğu anlamına geliyordu, Roland da bu parmakların arasına yerleştirilmiş “geç-gelen” bölümlerinin minimal düz üçgen uçlarından biriyle yetinmek zorunda kaldı. Bu sonradan ilıstirmeler hayalet-masalardı, ikinci derece masalar, kekeme masalar, DD, GG OO. AA’nın (Ash’in A’sı) sonunda, kapıya yakın bir yer buldu. Bu iç çembere girme mutluluğuna ilk eriştiğinde, onu Dante’nin “Cennet”ine benzetmişti, azizler, saygın kişiler ve bakireler daire şeklinde düzgünce sıralanmışlardı, kocaman bir gül ve aynı zamanda bir zamanlar kainata dağılmış ve şimdi bir araya toplanmış koskoca bir cildin yaprakları gibi. Uçuk mavi derinin üzerindeki altın yaldızlı harfler bu Ortaçağ hayalini güçlendiriyordu.

Bu durumda, binanın bağırsaklarında kısıлып kalmış Ash Fabrikası “Cehennem” oluyordu. Okuma Salonu’ndan demir basamaklarla aşağıya inilen bir yol vardı, bir de kilitli yüksek bir kapıdan geçerek dışarıya gidilen bir yol, buradan kör bakışlı firavunların, çömelmiş kâtiplerin, küçük sfenkslerin ve boş mumya kutularının arasından, güneşin girmediği Mısır nekropolüne çıkılıyordu. Ash Fabrikası metal dolaplardan ve daktilo gürültüsü içinde cam hücrelerden oluşan, neon tüplerin kasvetle aydınlattığı sıcak bir yerdi. Mikro-okuyucular karanlıkta yeşil yeşil parlıyordu. Arada bir, fotokopi makineleri kısa devre yaptığında, kükürt kokardı. Hatta, iniltilerin ve tuhaf çığlıkların musallat olduğu bir yerdi. British Museum’un bütün alt bölgeleri kedi kokar. Mahlukat ızgaraların ve delikli tuğlaların arasından girer, etrafı kolaçan eder, rahatsız edilir ve arada bir de gizlice beslenir.

Blackadder kenarları tüylenmiş dizin kartlarının ve

pörtlemiş hareli dosyaların kayalıkları arasındaki vadide, küçük kâğıt parçalarının sürekli akıntısını eleğinden geçirerek, büyük edisyonunun dışarıdan kaos gibi görünen düzeninin tam ortasında oturuyordu. Arkasında sekreterlik işleriyle uğraşan, solgun Paola uçuşup duruyordu; uzun renksiz saçları bir lastikle bağlıydı, koca gözlükleri bir güvenin gözlerine benziyordu, parmak uçları tozlu gri yastıkçıklardı. İç odada, daktilo kabininin ötesinde, dosya dolaplarından inşa edilmiş ufak bir mağara vardı, bu mağarada etrafı Ellen Ash'in günlüğü ve mektuplarıyla dolu kutularla neredeyse örülmüş halde Dr. Beatrice Nest oturuyordu.

Blackadder elli dört yaşındaydı ve Ash'in editörlüğünü yapmaya bir tahrik sonucu başlamıştı. İskoçyalı babası ve büyükbabası öğretmendi. Büyükbabası şömine ışığıyla aydınlanan akşamlarda şiir okurdu: *Marmion*, *Childe Harold*, *Ragnarök*. Babası onu Cambridge'deki Downing College'a F. R. Leavis'in öğrencisi olsun diye göndermişti. Leavis, Blackadder'a ciddi öğrencilerine yaptığını yapmıştı: Ona İngiliz edebiyatının o korkunç, o muhteşem önemini ve kaçınılmazlığını göstermiş, aynı zamanda da bu edebiyata katkı yapabilecek ya da onu değiştirebilecek kapasitesi olduğuna dair en ufak bir inançtan mahrum etmişti. Genç Blackadder şiir yazıyor, Dr. Leavis'in bu şiirlere yapacağı yorumları hayal ediyor ve onları yakıyordu. Dümdüz ve süssüz, çifte anlamlarla yüklü, anlaşılmaz bir yazı stili geliştirdi. Kaderi bir metin-tarihlendirme seminerinde belirlendi. Cambridge'deki oda kalabalıktı, yerde bile yer yoktu, bütün koltuk kolçaklarına tünemiş. Yakası açık gömleğiyle ince ve çevik görünen öğretim üyesi, pervaz üstüne çıkıp içeri temiz hava ve Cambridge'in soğuk ışığı girsin diye pencere kanadına asıldı. Dağıtılan tarihlendirme kâğıdında bir Ortaçağ halk şarkısı, Jakoben dramatik şiirinden bir bölüm, birkaç beyit hi-

civ, volkanik çamur üzerine serbest vezin bir meditasyon ve bir aşk sonesi vardı. Büyükbabası tarafından eğitilmiş olan Blackadder, bütün şiirlerin Randolph Henry Ash'e ait olduğunu hemen anladı, vantrilokluğunun, çeşitliliğinin örnekleri. İki seçeneği vardı: Ya bilgisini gösterecek ya da seminerin devam etmesine, Leavis'in zavallı lisans öğrencilerini yanlış tanımlamalar yapmaları için ayartıp sonra da sahteyi hakiki, Victoria Çağı'nın yabancılaştırmasını gerçek hislerin sesinden ayırmadaki analitik dehasını sergilemesine izin verecekti. Blackadder sessizliği seçti ve Ash'in ipliği pazara çıkartılıp şair olarak yetersiz bulundu. Blackadder kendini sanki Randolph Henry Ash'e ihanet etmiş gibi hissetti, aslında kendine, büyükbabasına ve belki de Dr. Leavis'e ihanet ettiğini düşünmek daha doğru olurdu. Yaptığını telafi etti. Doktora tezini "Bilinçli Tartışma ve Bilinçsiz Önyargı: Randolph Henry Ash'in Dramatik Şiirlerinde Bir Gerilim Kaynağı" üzerine yazdı. Ash'in modası iyice geçtiğinde, Ash uzmanı oldu. 1959 kadar erken bir tarihte, Ash'in uzak bir kuzeninin soyundan gelen ve satılmamış elyazmalarının vârisi olan yaşlı Metodist asilzade Lord Ash'in rızasıyla *Bütün Şiirleri ve Oyunları*'nın editörlüğünü yapmayı kabul etti. O saf günlerinde, bu edisyonu başı sonu belli bir iş olarak görmüş ve başka şeylere vesile olacağını sanmıştı.

Sürekli değişen sayıda araştırma asistanı vardı; üstlerinde bir soru, olası bir alıntının eksik cümlesi, tespit edilmesi gereken bir özel isim yazan, vestiyer biletlerine ya da yemek fişlerine benzer numaralandırılmış kâğıt parçalarını ellerinde sıkı sıkı tutan bu asistanları, Nuh'un kumruları ve kuzgunları gibi dünyanın dört bir yanındaki kütüphanelere gönderiyordu: Gibbon'ın dipnotlarında bulunan bir Roma atlı-arabasına ait tekerlek göbeği. Descartes'ın rüyasından geldiği ortaya çıkan "bilginin düşlediği tehlikeli kavun". Ash'in her şeye ilgisi

vardı. Arap astronomisine ve Afrika taşımacılık sistemlerine, meleklerle ve yaş mazıya, hidroliğe ve giyotine, Druidlere ve Napoléon'un ordusuna, kataristlere ve matbaacı çıraklarına, ektoplazmaya ve güneş mitolojisine, donmuş mastodonların son yemeklerine ve kudret helvasının aslında ne olduğuna. Dipnotlar metni içine çekip yutuyordu. Çirkin, biçimsiz ama gerekli, diye düşündü Blackadder, Hydra'nın kafaları gibi türüyorlardı, bir nokta açıklanınca, yerine iki açıklanmamış nokta ortaya çıkıyordu.

Loş odasında, insanın nasıl da işine dönüştüğünü sık sık düşünürdü. Eğer, örneğin ev kredisi veren bir memur, ya da saç, deri ve başparmak izlerinin üzerine eğilen bir polis olmuş olsaydı nasıl biri olurdu acaba? (Bu çok Ashvari bir soruydu.) Sadece bilgi için toplanan bilgi, kendisi için, yani James Blackadder için toplanan bilgi, Randolph Henry Ash'in seçtiği, özümsemiği ve bir kenara attıklarıyla bağlantılı olmayınca nasıl bir bilgi olurdu acaba?

Blackadder'ın, çalışma hayatını, yani bilinçli düşünce hayatını, bu işle sonlandıracağını; bütün düşüncelerinin başka bir adamın düşünceleri, bütün işinin başka bir adamın işi olduğunu tüm berraklığıyla görmek için kendisine izin verdiği zamanlar oluyordu. Sonuçta, Ash'i hâlâ çok ilginç buluyordu, bunca yıl sonra bile. Hoş bir boyun eğiştii bu, boyun eğişse eğer. Mortimer Cropper'ın kendisini Ash'in efendisi ve sahibi olarak düşündüğüne inanıyordu, ama o, Blackadder, haddini biliyordu.

Bir defasında televizyonda, kendine çok benzettiği bir doğa bilimci görmüştü. Bu adam elinde bir keseyle yola çıkıp baykuş-topakları toplamış, bunları etiketlemiş, sonra forsepsle ayırmış, çeşitli temizleme suları dolu cam deney şişelerinde yıkamış ve bir zamanlar koşan, ölen ve baykuş-bağırsağından geçen ölü farenin ya

da köryılanın parçalarını yeniden birleştirmek için baykuşun kemik, diş ve kürkten sıkıştırılmış paketinin kırınlarını ve parçalarını sıraya dizmiş ve yeniden düzenlemişti. Bu imge hoşuna gitti ve bir an bundan bir şiir çıkarmayı düşündü. Sonra Ash'in erken davrandığını keşfetti. Bir arkeoloğu tasvir etmişti:

Birleştirmek eski savaşları parçalanmış
Kılıçlardan ya da ezilmiş ve kıymıklara ayrılmış
kemiklerden,
Ya da kırık kafataslarından, tıpkı rahip
yardımcısının
Tarlafaresini ya da köryılanın ölümünü okuduğu
gibi,
Yumuşacık yelkenleriyle kayıp giden beyaz ölümün
tükürüp attığı,
Tertipli baykuşun kustuğu kuru paketçiklerden
Ve tüylü boyunda kavislenen kanlı pençeden...

O zaman Blackadder, ekrandaki doğa bilimciye, zihni Ash'in kullandığı imgeden etkilendiği için mi dikkat ettiğine, yoksa zihninin bağımsız mı çalıştığına karar veremedi.

Roland raflardan oluşan tünellerinin arasından Blackadder'ın buz gibi aydınlatılmış mekânına çıktı. Paola gülümsedi, Blackadder kaşlarını çatı. Blackadder gri bir adamdı, gri bir derisi ve hâlâ bu kadar gür olmasından gurur duyduğu için oldukça uzun tuttuğu deniz-grisi saçları vardı. Elbiseleri, tüvit ceket, fitilli kadife pantolonu derli toplu, çok kullanılmış ve tozluydu, buradaki diğer her şey gibi. Alaycı güzel bir gülüşü vardı, güldüğü çok nadirdi.

Roland, "Galiba bir şey buldum," dedi.

“Büyük ihtimalle daha önce yirmi defa bulunmuştur. Neymiş?”

“Vico’sunu okumaya gittim, içi hâlâ elyazısı notlarla tıka basa dolu, her sayfanın arasında bir şeyler var. British Library’de.”

“Cropper büyüteçle üstünden geçmiştir.”

“Sanmıyorum. *Gerçekten* sanmıyorum. Bütün toz siyah bir çerçeve gibi yerleşmiş, kâğıdın kenarına kadar geliyor. Uzun, çok uzun bir zamandır kimse dokunmamış, sanırım hiç dokunmamış. Biraz okudum.”

“İşe yarar mı bari?”

“Ah, çok. Hem de çok.”

Heyecanını belli etmek istemeyen Blackadder, kâğıt parçalarını birbirine ataçlamaya başladı. “Bir baksam iyi olacak,” dedi. “En iyisi kendim bir bakayım. Gidip bakacağım. Hiçbir şeyi yerinden oynatmadın değil mi?”

“Yo, hayır. Yo, hayır. Aslında kitap açıldığında bir sürü kâğıt dışarı uçtu, ama hepsini yerine koyduk, galiba.”

“Anlamıyorum. Cropper’ın ellerinin her yere uzandığını sanıyordum. En iyisi bunu kesinlikle gizli tutmak, anladın mı, yoksa British Library halılarını yenileyip yeni bir kahve makinesi alırken ve Cropper bize Stant Koleksiyonu’na erişim izni ve mikrofilm konusunda her türlü yardımı yapma vaadi taşıyan o güzel yardımsever gülücüklü-müteessir fakslarından birini yollarken, kitap Atlantik’in öbür kıyısına doğru kanatlanıverir. Kimseye bir şey söylemedin değil mi?”

“Sadece Kütüphaneciye.”

“Gidip bakacağım. Para yerine vatanseverliği kullanmak zorundayız. Ülkeden çıkmasını önlemek için.”

“Yapacaklarını sanmıyor – ”

“Gözümün önünde olmadıkça, Cropper’ın çek defteriyle karşı karşıya kalan kimseye güvenmiyorum.”

Blackadder paltosunu giymeye çalışıyordu, eski püs-kü bir British Warm.¹ Roland, Blackadder'a çalıntı mektuplardan bahsetmekten tamamen vazgeçti, zaten bu fikir pek de gerçekçi sayılmazdı. Ama yine de sordu, "Bana LaMotte adında bir yazarla ilgili herhangi bir şey söyleyebilir misiniz?"

"Isidore LaMotte. *Mythologies*, 1832. *Mythologies indigènes de la Bretagne et de la Grande Bretagne*. Bir de *Mythologies françaises*.² Folklor ve efsaneler üzerine büyük bir akademik inceleme. Bütün Mitolojilerin Anah-tarını arama modasının ürünü bir araştırma, ama aynı zamanda Breton ulusal kimliğiyle ve kültürüyle dolu. Ash neredeyse kesinlikle okumuştur hepsini, ama oku-duklarını kullandığını pek hatırlamıyorum..."

"Bir Miss LaMotte vardı..."

"Ah, kızı. Dinî şiirler yazmıştı, değil mi? *Son Şeyler* isimli iç karartıcı küçük bir kitapçık. Bir de çocuk hikâyeleri. *Kasım'da Anlatılan Hikâyeler*. Gece duyulan tuhaf sesler. Ve okunamaz dedikleri bir epik."

"Galiba feministler onunla ilgileniyor," dedi Paola.

"İlgilenirler tabii," dedi Blackadder. "Randolph Ash'e ayıracak zamanları yok. Bütün istedikleri, Ellen'ın bit-mez tükenmez günlüklerini okumak; şu içerideki arka-daşımız onu gerçekten gün ışığına çıkartmayı becerebi-lirse tabii. Randolph Ash'in, Ellen'ın yazdıklarını hasıral-tı ettiğini ve onun hayal gücünden beslendiğini düşünü-yorlar. Ama ispatlamakta zorlanacaklardır, sanırım, eğer ispatla ilgileniyorlarsa, ki emin değilim. Ne bulacaklarını daha gözleriyle görmeden önce *biliyorlar*. Ellerindeki tek

1. İngiliz subayların Birinci Dünya Savaşı'ndaki paltolarından esinlenen bir pal-to modeli. (Ç.N.)

2. (Fr.) Sırasıyla; Mitolojiler, 1832. Bretonya ve Büyük Britanya'nın yerel Mi-tolojileri, Fransız Mitolojileri. (Ç.N.)

somut bilgi zamanının çoğunu kanepede yatarak geçirmiş olması ve bu, o zamanlarda ve o koşullarda yaşayan bir kadın için hiç de tuhaf değil. Onların – Beatrice’in de – asıl sorunu Ellen Ash’in *sıkıcı* olması. Bir Jane Carlyle değil, ne yazık ki. Bizim zavallı Beatrice, Ellen Ash’in ne kadar fedakâr ve destekleyici olduğunu göstermek isteyerek işe başladı ve her üzüm reçeli tarifine ve her Broadstairs ziyaretine bakarak tam *yirmi beş yıl* oyalandı, düşünebiliyor musun ve bir gün uyandığında artık kimse-
nin fedakârlık ve adanmışlıkla ilgilenmediğini, Ellen’in isyan, acı ve keşfedilmemiş yetenek içinde öfkeyle kavrulduğuna dair kanıt istediklerini fark etti. Zavallı Beatrice. Kendi adına yaptığı tek bir yayın ve *Zevceler* adlı ironiden yoksun ince bir kitap bugünün feministlerini tatmin etmeye yetmiyor. Büyük adamlara eşlik eden kadınların özlü, nükteli, şefkat dolu sözlerini bir araya getiren 1950’de yayınlanmış küçük bir antoloji. D. Wordsworth, J. Carlyle, E. Tennyson, Ellen Ash. Ama bizim zavallı Bea resmî editör olduğu sürece, Kadın Çalışmaları’ndakiler basmak için bunlara ellerini bile süremezler. Bea henüz başına gelenin farkında değil.”

Roland, Blackadder’dan Beatrice Nest’in çok gecikmiş Ellen Ash edisyonu hakkında upuzun bir konuşma daha duymak istemiyordu. Beatrice konusu açıldı mı, Blackadder’ın sesinde bir ton peyda oluyordu, Roland’a av köpeklerinin havlayışını hatırlatan, kulak tırmalayıcı, hırıltılı bir ton. (Televizyon dışında av köpeklerinin havlayışını hiç duymamıştı.) Cropper’ı düşünmekse araştırmacının yüzünde şüphe dolu, komplo kokusu almış bir ifade yaratıyordu.

Roland, Blackadder’a British Library’ye birlikte gitmeyi teklif etmedi. Kahve aramaya gitti. Sonra da, diğer bütün ölü ruhlar gibi Kart Kataloğu aracılığıyla bir çeşit

kimlik kazanmış olan Miss LaMotte'un peşine düşebildi.

Mısırlı ağırsikletlerin arasından çıktı ve iki kocaman taş bacak arasından, hızla hareket eden, beyaz ve altın sarısı bir şey gördü, bu Fergus Wolff'tu, o da kahveye doğru gidiyordu. Fergus çok uzun boyluydu, 1930'ların 1980'ler versiyonu, üstleri uzun ensesi kısa, keskin hatlı bir saç kesimi vardı, göz alıcı beyazlıkta kalın bir kazak ve Japon dövüş ustalarınınkine benzer siyah bol bir pantolon giymişti. Roland'a gülümsedi, kendinden memnun, açgözlü bir gülümseme, parlak mavi gözler ve güçlü beyaz dişlerle tıka basa dolu yayvan bir ağız. Roland'dan büyüktü, altmışların çocuğuydu, geçici olarak okulu bırakmış, özgürlüğü ve Paris devrimlerini tercih etmiş, geri dönüp de Prince Albert College'ın gözlerini kamaştırmadan önce, Barthes ve Foucault'nun dizlerinin dibinde oturmuştu. Genelde hoş biri olmasına rağmen, onunla tanışan çoğu insanda sanki tehlikeliymiş gibi tuhaf bir his uyandırırды. Roland, Fergus'tan hoşlanıyordu, çünkü Fergus ondan hoşlanıyor gibi görünüyordu.

Fergus, Balzac'ın *Chef d'Œuvre Inconnu*'sü¹ üstüne yapıçözücü bir yazı yazıyordu. Roland bir İngiliz edebiyatı bölümünün Fransız kitapları üzerine yapılan çalışmaları sponsor etmesine şaşmayı bırakmıştı. Bugünlerde başka şey üstüne çalışılmıyordu sanki ve zaten Roland dar görüşlü olduğunu düşünsünler istemiyordu. Kendi Fransızcası, annesinin eğitimine yaptığı tutkulu müdahaleden dolayı iyiydi. Fergus kafeteryadaki banka yayıldı ve esas zorluğun görünüşe bakılırsa zaten kendi yapısını çözmüş olan bir şeyin yapısını çözmek olduğunu söyledi; zira ki-

1. (Fr.) *Bilinmeyen Şaheser*. (Ç.N.)

tap karmakarışık bir sürü fırça darbesinden başka bir şey olmadığı ortaya çıkan bir tabloyla ilgiliydi. Roland kibarca dinleyip, “1850’lerde ya da o civarda çocuk kitapları ve dinî şiirler yazmış olan Miss LaMotte’la ilgili bir şey biliyor musun?” diye sordu.

Fergus buna biraz fazlaca güldü ve kısaca:

“Bilmem gerekir,” dedi.

“Kimmiş?”

“Christabel LaMotte. Mitoloji araştırmacısı Isidore’un kızı. *Son Şeyler. Kasım’da Anlatılan Hikâyeler. Peri Melusina*¹ adlı bir epik. Çok acayip. Melusina’yı biliyor musun? Bir ruha sahip olabilmek için bir ölümlüyle evlenmiş ve cumartesi günleri onu asla gözetlemeyeceğine dair söz almış. Adam yıllarca onu gözetlememiş, altı oğulları olmuş, hepsinin de tuhaf kusurları varmış – farklı boyda kulaklar, dev dişler, yanaktan çıkan bir kedi kafası, üç göz, böyle şeyler işte. Birinin adı Koca Dişli Geoffroy’mış, bir diğerininki ise Korkunç. Melusina, Poitou’de şatolar inşa etmiş, hâlâ ayakta duran gerçek şatolar. Ve sonunda, adam anahtar deliğinden bakmış tabii – ya da başka bir versiyona göre kılıcının ucuyla Melusina’nın odasının sağlam kapısında bir delik açmış – ve onu görmüş, kocaman mermer bir küvetin içinde gülüp oynuyormuş. Ve belden aşağısı bir balık ya da yılanmış, Rabelais “andouille” diyor, bir tür kocaman sosis, sembolizm gayet açık, kaslı kuyruğuyla suyu dövüyormuş. Adam hiçbir şey söylememiş, o da hiçbir şey yapmamış, ta ki kabadayı oğlu Geoffroy, erkek kardeşi Fromont’un bir manastıra sığınmasına kızıp, Fromont dışarı çıkmayı reddedince kapıya çalı çırpı yığıp, kardeşi de dahil bütün keşişleri yakana kadar. Kendisine haber verilince Raimondin (esas şövalye, yani koca), “Bütün bunlar

1. Bu mitolojik figür metinde Melusina, Melusine ve Mélusine olarak geçmektedir. Çeviride de bu üç farklı yazılış aynen korunmuştur. (Ç.N.)

senin suçun, iğrenç bir yılanla asla evlenmemeliydim,” demiş. O zaman Melusina, ona serzenişte bulunup bir ejderhaya dönüşmüş ve ürkütücü sesler çıkararak, taşları döverecek burçların etrafında uçmuş. Bunu yapmadan önce de, kocasına Korkunç’u öldürmesi için kesin emir vermiş, yoksa Korkunç herkesi yok edecekmış, zaten öyle de olmuş. Sonra da, Lusignan Kontlarına ölecek kişileri önceden haber vermek için gelen figür olmuş – bir çeşit Dame Blanche ya da Fata Bianca yani. Tahmin edeceğin gibi, bir sürü sembolik, mitolojik ve psikanalitik yorumu var. Christabel LaMotte 1860’larda Melusina’nın hikâyesi üzerine uzun ve çok çetrefilli bir şiir yazmış ve 1870’lerin başında da şiir basılmış. Garip bir iş – her yerinden trajedi, aşk ve sembolizm fişkırıyor; tuhaf canavarlarla, gizli manalarla ve gerçekten acayip bir cinsellikle ya da tensellikle dolu bir tür rüya âlemi. Feministler bayılıyor. Kadınların iktidarsız arzularını ifade ettiğini söylüyorlar. Onlar yeniden keşfedene kadar pek okunmuyordu – Virginia Woolf metinden haberdardı, metni yaratıcı zihninin vazgeçilmez androjenisinin bir imgesi olarak göstermişti – ama, yeni feministler küvetteki Melusina’yı zavallı erkeklere ihtiyaç duymayan, kendine yeten kadın cinselliğinin bir sembolü olarak görüyor. Ben seviyorum, tedirgin edici bir şiir. Odak noktası sürekli değişiyor. Pullu kuyruğun çok ayrıntılı bir tasvirinden gökyüzündeki savaşımlara kadar.”

“Anlattıkların çok işime yarayacak. Okuyacağım.”

“Neden bilmek istiyorsun?”

“Randolph Ash’te bir referans gördüm. Randolph Ash’te eninde sonunda her şeye bir referans oluyor zaten. Neden güldün?”

“Christabel LaMotte hakkında istemeyerek uzman oldum. Dünya üstünde Christabel LaMotte hakkında bilinecek ne varsa bilen iki kişi var. Biri Profesör Leonora Stern, Tallahassee’de. Öbürü Lincoln Üniversitesi’nden

Dr. Maud Bailey. İkiisiyle de Paris'teki o cinsellik ve metinsellik konferansında tanıştım. Hatırlarsın. Erkeklerden hoşlandıklarını sanmıyorum. Yine de o çetin ceviz Maud'la kısa bir ilişkim oldu. Paris'te ve sonra burada.”

Durdu ve kaşlarını çattı. Bir şey daha söylemek için ağzını açtı ve sonra kapadı. Bir süre sonra “O – Maud – Lincoln'de bir Kadın Kaynakları Merkezi'ni yönetiyor. Christabel'in yayımlanmamış yazılarının oldukça büyük bir kısmı orada. Ortalıkta kolay bulunmayan bir şeyler arıyorsan bakılacak yer orası.”

“Belki giderim. Sağ ol. Nasıl biri? Beni yer mi?”

“Soğukluğuyla erkeklerin kanını donduruyor,” dedi Fergus, anlaşılması zor bir ifadeyle.

4

Çalılık Dikenli

Yılan gibi yukarı kıvrılıyor camsı Kule

Burada ne tatlı Güvercinlik var

Yuvarlacık Duman Asması ne de

Rüzgâr ılık çalıyor ayazlı

Geçiyor boylu boyunca o Sarp memleketi

Kara pervazında pencerenin

Görüyor kadının ak elini

Adam duyuyor iğrenç Kocakarının

Titrek çağrısını

Rapunzel Rapunzel

Sarkıt saçlarını

İnce teller parıltılar

Ürpererek dökülüyor yukarıdan

Altın sağanak çözölmüş

Altın bir Taçtan

Kara pençeler kavıyor

El üstünde el

Nasıl da Acı tiz çılgılığı

Her telin içinden geçer!

Sessizce seyrediyor adam
Kamburun doğruluşunu olduğı yerde
İstırap gözyaşlarıyla ıslak
Kendi gözleriyle

Christabel LaMotte

Roland, Lincoln'e vardığında trene binmek zorunda kaldığı için zaten sinirliydi. Otobüs daha uzun sürse de daha ucuza gelirdi, ama Dr. Bailey, onu öğle treninden almanın kendisi için uygun olacağını söyleyen kısa bir kart yollamıştı; kampüs şehrin biraz dışındaydı, en iyisi buydu. Aslında, trende Christabel LaMotte'la ilgili bilinen şeyleri okumaya fırsatı olmuştu. Okulunun kütüphanesinde iki kitap bulmuştu. Biri çok ince ve zarıftı, 1947'de yazılmıştı. Adını Christabel'in şiirlerinden birinden almıştı, *Beyaz Keten*. Diğer, çoğunluğu Amerikan feminist makalelerden oluşan şişman bir derlemeydi, 1977'de basılmıştı: *Kendi Kendini Kapsamak, LaMotte'un Kaçınma Stratejileri*.

Veronica Honiton biraz biyografik bilgi vermişti. Christabel'in büyükbabası ve büyükannesi, Jean Baptiste ve Emilie LaMotte, 1793 Terörü'nden kaçıp İngiltere'ye gelmişler ve Bonaparte'ın düşüşünden sonra geri dönmeyi seçerek oraya yerleşmişlerdi. 1801'de doğan Isidore Cambridge'e gitmiş, ciddi bir tarihçi ve mitoloji araştırmacısı olmadan önce biraz şiirle uğraşmıştı.

Halk hikâyeleri ve Kutsal Kitap anlatıları konusunda Alman araştırmacılardan çok etkilenmiş, ama kendine has mistik Bretonya Hristiyanlığına da sağlam köklerle bağlanmıştı. Annesi Emilie, cumhuriyetçi ve ruhban karşıtı tarihçi ve folklor meraklısı Raoul de Kercoz'un ablasıdır, Kercoz Kerne-met'teki aile malikânesini muhafaza etmiştir. 1823'te Isidore,

St. Paul Katedrali Rahibi Rupert Gumpert'in kızı Miss Arabel Gumpert'la evlendi, annesinin sağlam dinî inancı Christabel'in çocukluğunda güçlü bir istikrar unsuru oldu. Çiftin iki kızları oldu, Lincolnshire Bozkırları'ndaki Seal Close'dan Sir George Bailey ile evlenen 1830 doğumlu Sophie ve 1825 doğumlu Christabel. Christabel, 1853'te hiç evlenmemiş teyzesi Antoinette de Kercoz kendisine ufak bir gelir bırakıncaya kadar anne ve babasıyla yaşadı. Bu tarihte, Ruskin'in bir konuşmasında tanıştığı genç bir kadınla Richmond, Surrey'de kendi evini açtı.

Miss Blanche Glover da Christabel gibi sanatla uğraşıyordu, büyük tuvaler üzerine yağlıboya tablolar yapıyordu, bunların hiçbirisi günümüze kalmamıştır. Aynı zamanda, Christabel'in, hafifçe rahatsız edici olsalar da yine de hoş sayılabilecek *Masumlara Masallar'ını*, *Kasım'da Anlatılan Hikâyeler'ini* ve dinî şiirleri *Yakarışlar'ı* süsleyen, usta işi ve gizemli, tahta üzerine kabartma gravürler de yapmıştır. Christabel'i yılan-kadının eski hikâyesinin yeniden ele alınışı olan, görkemli ve anlaşılması güç epik şiiri *Peri Melusina'yı* yazmaya ilk teşvik edenin de Miss Glover olduğu sanılıyor. *Peri Melusina'nın* damarları cevherle tika basa dolu. Ön-Raffaelloculuk döneminde, Swinburne de dahil olmak üzere, bazı eleştirmenler tarafından beğenildi. Swinburne şiir hakkında şöyle demişti, "Sakin, güçlü, yilankavi bir hikâye, kadın kaleminden çıkan ürünlerde rastlanmayan ölçüde enerji ve zehir dolu, ama anlatımda itici güç eksik; tıpkı Coleridge'de Hayal gücünü temsil eden Yılan gibi, kuyruğu kendi ağzını tıkmış." Bugün haklı olarak unutulmuştur. Christabel mütevazı ama sağlam ününü, ince bir duyarlılığın, biraz karanlık bir mizacın ve huzursuz ama sebatkâr bir Hristiyanlık inancının ürünü olan sade ve duyarlı lirik şiirlerine borçludur.

Miss Glover ne yazık ki 1861'de Thames Nehri'nde boğuldu. Ölümünün Christabel'e acı verdiği anlaşıyor; Christabel sonunda ailesine döndü, sessiz ve sakin hayatının geri kalanını kız kardeşi Sophie ile geçirdi. *Melusina'dan* sonra şiir

yazmadığı anlaşılıyor, kendi isteğiyle yavaş yavaş sessizliğe gömüldü. 1890'da altmış beş yaşında öldü.

Veronica Honiton'ın Christabel'in şiiri üzerine yorumları, nazikçe onun "evcimen mistisizmi" etrafında yoğunlaşıyordu; Honiton bu mistisizmi, George Herbert'in "odayı sanki Senin kanunların uğruna süpürüyor" dediği hizmetçisini övüşüne benzetmişti.

Etrafımın temiz olmasını severim
Farbela kolalanıp kıvrılmış
Kötü yapılamaz
Özenle yapılan iş

Ev hazır tertemiz
Bekliyor Misafiri
O görecek beyaz ketenimizin
En güzel halini
Alacak onu katlayacak
Huzura erdirecek bizi.

Otuz yıl sonra, feministler Christabel LaMotte'u hüznü dolu ve öfkeli olarak gördüler. "Arakne'nin Kırık Argaçı: LaMotte'un Şiirlerinde Boşa Gitmiş Emek Olarak Sanat" üstüne yazdılar. Ya da "Melusina ve Şeytani İkiz: İyi Anne, Kötü Yılan." "Uysal Hiddet: Christabel LaMotte'un Çelişkili Evcimenliği." "Beyaz Eldivenler: Blanche Glover: LaMotte'ta Tıkanmış Lezbiyen Cinsellik." Maud Bailey'nin yazdığı bir makale de vardı, "Melusina, Şehir Kurucusu: Bozguncu Bir Kadın Kozmogonisi." Roland önce bu yazıyı çözmesi gerektiğini biliyordu, ama müthiş uzunluğu ve muğlaklığı gözünü korkuttu. "Arakne'nin Kırık Argaçı"na başladı. Yazı, Christabel'in anlaşılan çok sayıda olan böcek şiirlerinden birini zarafetle inceliyordu.

Böylesine kara kuru ve kargacık burgacık bir yaratıktan

Çirkin parmaklar

Acıyla çekip çıkarttı incecik mucize iplikleri

O iplikler ki parlak tuzağıdır

Yolunu kaybetmiş vızıldayan şeylerin, narin ve parlak düzenidir

Işığı yakalayan, suyu ipe dizen geometrinin.

Konsantre olmak zordu. Midlands dümdüz geçip gidiyordu; bir bisküvi fabrikası, bir metal kutu şirketi, tarlalar, çitler, hendekler, hoş ama sıradan. Miss Honiton'ın kitabının iç-kapağında, gördüğü ilk Christabel resmi vardı, koruyucu şeffaf çitirdayan bir sayfayla örtülü, kahverengimsi, çok eski bir fotoğraf. Sırtında büyük üçgen bir pelerin, başında kenar-ıçfırfırlı, çenesinin altından büyük bir fiyonkla bağlanmış küçük bir şapka vardı. Elbiseleri kendisinden daha baskındı, sanki onların içine doğru çekilmiş gibiydi, başf belki soru sorar gibi, belki de kendisini "kuş gibi" gördüğünden, yana doğru eğilmişti. Şakaklarında solgun lüleler vardı, dudakları, büyük düzgün dişlerini ortaya çıkaracak şekilde aralanmıştı. Resim öyle belirgin bir izlenim vermiyordu; herhangi bir Victoria Çağı kadını, bir tür utangaç kadın şair.

İlk başta Maud Bailey'yi tanımadı, kendi de hiç dikkat çekici olmadığı için gişe kapısının yanında neredeyse en sona kalan çift oldular. Kadını tanımamak değil de, fark etmemek imkânsızdı. Uzun boyluydu, Fergus Wolff'la göz göze bakabilecek kadar uzun, Roland'dan çok uzun. Roland, yeşil ve beyaz endamını başka şekillerde tarif etmeyi reddederek, bir akademisyen için fazla uyumlu giyinmiş, diye düşündü, çam-yeşili bir eteğin üzerinde uzun çam-yeşili bir tunik, tuniğin içinde beyaz ipek bir

gömlek ve uzun parlak yeşil ayakkabıların içinde uzun yumuşak beyaz çoraplar. Örtülü et, çorapların içinden pembe altın bir ışık yayıyordu sanki. Saçlarını göremedi, kaşlarına kadar inen tavus kuşu tüyü desenli ipek bir türbanla sıkıca sarmalanmıştı. Kaşları ve kirpikleri sarıydı; o kadarını görebiliyordu. Duru, süt gibi bir cildi, boyasız dudakları, düzgün iri yüz hatları vardı. Gülümsemedi. Roland'a başıyla selam verip çantasını almaya çalıştı. Roland izin vermedi. Arabası tertemiz parlak yeşil bir Beetle'dı.

"Sorunuz ilgimi çekti," dedi araba hareket ettiğinde. "Gelme zahmetine katlandığınıza sevindim. Umarım buna değer." Özellikle bulandırılmış bir aristokrat aksanıyla konuşuyordu, bir tür yavanlaştırılmış yüksek tabaka ağzı. Füjerimsi keskin bir şey kokuyordu. Roland sesini sevmeydi.

"Zaman kaybı olabilir. Aslında pek de önemli değil."
"Göreceğiz."

Lincoln Üniversitesi eflatun ve turuncu, yer yer de asit-yeşili kiremitlerle renklendirilmiş, beyaz kiremitli kulelerden oluşuyordu. Dr. Bailey, kuvvetli rüzgâr estiğinde kiremitlerin uçtuğunu ve yürüyenler için ciddi bir tehlike oluşturduğunu söyledi. Rüzgâr sık sık kuvvetli esiyordu. Kampüs bataklık gibi düzdü, hayal gücü kuvvetli bir bahçıvanın, dikdörtgenlerden oluşan bir düzende, çaprazlamasına ya da etraftan dolaşarak rasgele akan bir kanal ve havuz labirentiyle birazcık olsun güzelleştirdiği bir tür satranç tahtası gibi uzanıyordu. Bu kanal ve havuzlar, şimdi aralarından Japon sazan balıklarının küt sedefli burunlarını uzattıkları sonbahar yapraklarıyla tıkanmıştı. Üniversite, genişleme politikasının en parlak günlerinden kalmaydı, şimdi biraz pis ve eski püsküydü, sıva çatlakları şehir kırıyla kaplı dikdörtgenlerin arasından sırtıyordu.

Rüzgâr Dr. Bailey'nin fazlaca süslü türbanının ipek saçaklarını kıpırdattı. Roland'ın siyah kürkünü dalgalandırdı. Roland ellerini ceplerine gömüp Dr. Bailey'nin biraz arkasından yürüdü. Okul zamanı olduğu halde ortada kimsecikler yoktu. Öğrencilerin nerede olduğunu sordu, Dr. Bailey de, bugünün çarşamba, yani ders yapılmayan, spora ve çalışmaya ayrılan gün olduğunu söyledi.

“Hepsi ortadan kayboluyor. Kim bilir nereye. Sanki sihir gibi. Bazıları kütüphanede. Çoğu değil. Nereye gittiklerini bilmiyorum.”

Rüzgâr karanlık suyu ürpertti; turuncu yapraklar yüzeyini aynı zamanda hem pürüzlü hem de dağınık gösteriyordu.

Dr. Bailey, Tennyson Kulesi'nin en tepesinde oturuyordu – “Ya orası olacaktı ya da Maid Marian,” dedi cam kapıları açarken, sesinde belli belirsiz bir küçümseme vardı. “Bunları yaptıran belediye meclisi üyesi, hepsine Sherwood sakinlerinin adlarının konmasını istemiş. Burada İngiliz edebiyatı bölümü, Güzel Sanatlar Fakültesi Ofisi, Sanat Tarihi, bir de Kadın Çalışmaları var. Kaynak Merkezimiz burada değil. Kütüphanede. Sizi götüreyim. Kahve ister miydiniz?”

Boş duran her girişi geçerken düzenli olarak sarsılan bir paternoster asansörle yukarı çıktılar. Bu kapısız asansörler Roland'ın elini ayağına dolandırıyordu; o daha cesaretini toplayamadan, Dr. Bailey emin bir adım atıp Roland'dan yükseğe çıkmıştı bile, Roland ileriye ve yukarıya doğru bir hamle yapıp Dr. Bailey'nin çoktan bindiği yere tırmanmaya çalıştı, kıl payı yetişti. Genç kadın bir yorum yapmadı. Paternosterin duvarları ayna-fayanslı, bronz ışıklıydı, Dr. Bailey duvardan duvara, alev alev parladı. Yine emin bir adımla dışarı çıktı; Roland bu eşikte de tökezledi, zemin ayağının altında yükselmişti.

Dr. Bailey'nin odasının bir duvarı camdı, diğerleri de tavana kadar kitapla kaplıydı. Kitaplar belli bir mantıkla temalarına göre, alfabetik sırayla dizilmişlerdi, üstlerinde hiç toz yoktu; bu sonuncu özellik bu sade mekâna bakan birilerinin olduğunun işaretiydi. Odadaki tek güzel şey Maud Bailey'nin kendisiydi, bir dizinin üstüne büyük bir zerafetle çömelerek çaydanlığı prize taktı ve dolaptan iki tane mavi beyaz Japon kupası çıkarttı.

“Böyle oturabilirsiniz,” dedi soğukça bir sesle, kumaş kaplı parlak mavi alçak bir koltuğu işaret etti, şüphesiz öğrenciler yazdıklarını geri almaya geldiklerinde buraya oturuyorlardı. Roland'a ceviz rengi bir Nescafé uzattı. Başındakini çıkartmamıştı. “Evet, size nasıl yardımcı olabilirim?” dedi, kendi yerine, çalışma masasının bariyerinin arkasına geçerken. Roland da kendini korumaya almak için bazı stratejiler düşündü. Onunla tanışmadan önce, ona çalıntı mektupların fotokopilerini gösterebileceğini belli belirsiz hayal etmişti. Şimdi yapamayacağını biliyordu. Sesinde sıcaklık eksikti. Dedi ki, “Randolph Henry Ash üstüne çalışıyorum. Size yazdığım gibi. Yakınlarda, Christabel LaMotte'la yazışmış olabileceğini fark ettim. Böyle bir yazışmadan haberdar mısınız bilmiyorum. Tanıştıkları kesin.”

“Ne zaman?”

Crabb Robinson'ın günlüğünden kopyaladıklarının fotokopisini uzattı.

“Blanche Glover'ın günlüğünde bundan bahsedilmiş olabilir. Kaynak Merkezi'nde günlüklerinden biri var. O zamanı kapsıyor – Richmond'a taşındıklarında tutmaya başlamış. Arşivimizdekiler aslında Christabel öldüğünde çalışma masasında bulunanlar – yeğenlerinden birine, May Bailey'ye gönderilmelerini vasiyet etmiş, zamanla şiir sevmeyi öğrenir umuduyla.”

“Öğrenmiş mi bari?”

“Bildiğim kadarıyla hayır. Kuzeniyle evlenmiş, Norfolk’a gitmiş, on çocuğu olmuş ve kalabalık bir aileyi çekip çevirmiş. Ben onun ailesinden geliyorum – benim büyük-büyük büyükannemdi, bu da beni Christabel’in büyük-büyük-büyük yeğeni yapıyor. Buraya geldiğimde, babamı belgeleri Arşiv’de tutmamıza izin vermesi için ikna ettim. Fazla malzeme yok, ama önemli. Hikâyelerin elyazmaları, rasgele küçük kâğıt parçalarına yazılmış tarihsiz bir sürü şiir ve tabii *Melusina*’nın bütün düzeltmeleri, en az sekiz kere yeniden yazmış, her seferinde değiştirmiş. Beğendiği alıntıları not ettiği bir defter ve arkadaşlarından birkaç mektup, bir de Blanche Glover’ın sadece üç yılı kapsayan günlüğü. Bir zamanlar daha fazla şey var mıydı bilmiyorum – hiç özen gösterilmemiş, ne yazık ki – hiçbiri gün ışığına çıkmadı.”

“Ya LaMotte. Günlük tutmuş mu?”

“Bildiğimiz kadarıyla hayır. Neredeyse kesinlikle tutmamış. Yeğenlerinden birine de günlük tutmamasını öğütlemiş. Oldukça iyi bir mektup. ‘Eğer düşüncelerini düzene koyabiliyorsan ve Sanata dönüştürebiliyorsan, ne âlâ: eğer Günlük Hayatın mecburiyetleri ve sevecenlikleriyle yaşayabiliyorsan, ne âlâ. Ama o marazi kendini-sorgulama alışkanlığına kapılma. Bir kadının iyi iş çıkartmasına ya da faydalı bir hayat sürmesine daha fazla engel olan bir şey yoktur. Tanrı bunlardan ikincisini gözetecektir – fırsatlar çıkacaktır. İlki ise İrade işidir.’”

“Ben bundan pek emin değilim.”

“İlginç bir bakış açısı. Geç – 1886. İrade olarak Sanat. Bir kadın için çok rağbette olan bir görüş sayılmaz. Belki de hiç kimse için.”

“Mektupları var mı sizde?”

“Çok yok. Birkaç tane aile mektubu – deminkine benzer öğütler, ekmek pişirme ve şarap yapma tarifleri, şikâyetler. Başkaları da var, Richmond zamanından kal-

ma fazla yok, Bretonya'ya yaptığı ziyaretten bir-iki tane; orada ailesinden birileri varmış, belki zaten biliyorsunuzdur. Görünüşe bakılırsa yakın arkadaşı pek yokmuş, Miss Glover hariç, onlar da aynı evde yaşadıkları için mektuplaşmamışlar. Mektuplar elden geçirilmemiş – Leonora Stern bir şey toparlamaya çalışıyor ama az malmeme var. Seal Court'ta, Sir George Bailey'nin elinde bir şeyler olduğundan şüpheleniyorum, ama kimsenin bakmasına izin vermiyor. Leonora'yı tüfekle korkutmuş. Benim yerime o gitse daha iyi olur diye düşünmüştüm – Leonora Tallahassee'li, mutlaka biliyorsunuzdur – çünkü Seal Court ailesiyle Norfolk ailesinin hukuki anlaşmazlıklar ve tatsızlıklarla dolu nahoş bir geçmişi var. Ama Leonora'nın çabalarının çok kötü bir etkisi oldu. Çok kötü. Evet. Öyle. Siz Randolph Henry Ash'in LaMotte'la ilgilendiği fikrine nereden kapıldınız?"

"Kitaplarından birinin içinde adı verilmeyen bir kadına yazdığı bir mektubun yarım kalmış müsveddesini buldum. LaMotte olabileceğini düşündüm. Mektupta Crabb Robinson'dan bahsediyordu. LaMotte'un şiirlerini anladığını söylüyordu."

"Bu pek mümkün gözüküyor bana. Şiirlerinin LaMotte'a hitap edeceğini sanmıyorum. Bütün o kozmik erkeksilik. O medyum hakkındaki çirkin, anti-feminist şiir, neydi adı, *Ecinni Mumya* mıydı? Bütün o sıkıcı üstü kapallılık. LaMotte'un tam tersi."

Roland solgun ince ağza bir tür umutsuzlukla baktı. Keşke gelmeseydi. Ash'e yapılan saldırı bir şekilde ona da yönelikti, en azından kendi gözünde. Maud Bailey devam etti: "Kart dizinine baktım – *Melusina* hakkında bir kitap üzerinde çalışıyorum – sadece bir Ash referansı buldum. William Rossetti'ye yazdığı bir nottan – elyazması Tallahassee'de – onun adına yayımladığı bir şiirle ilgili."

Bu loş kasım günlerinde RHA'in Fantazi'sindeki zavallı Yaratıktan başka bir şeye benzemiyorum, korkunç *In-Pace*'sine¹ hapsedilmiş, zorla susturulmuş ve *Quietus*'unun² özlemi içinde. Hayal dünyasında Masumlara zindanlar yaratmaktan zevk almak için Erkek Cesareti gerekir, gerçek hayatta bunlara katlanabilmek içinse Kadın Sabrı."

"Bu Ash'in *Hapsedilmiş Büyücü*'süne bir referans mı?"

"Tabii ki öyle." Sabırsızca.

"Ne zaman yazılmış?"

"1869. Galiba. Evet. Şık ama pek işe yarar bir şey değil."

"Düşmanca üstelik."

"Aynen."

Roland kahvesinden bir yudum aldı. Maud Bailey kartı dosyadaki yerine koydu. Kutuya bakarak konuştu, "Fergus Wolff'u tanıyorsunuz herhalde, sizin kolejde sanırım."

"Ah, evet. LaMotte'u size sormamı öneren Fergus'tu."

Bir duraksama. Parmaklar çalışkan çalışkan gidip geldi, masayı topladı.

"Fergus'u tanıyorum. Bir konferansta tanışmıştım, Paris'te."

Ses biraz daha az ayaz, biraz daha az yaşını-başını almış-otorite, diye düşündü şefkatsizce.

"Söyledi bana," dedi Roland, nötr bir sesle, Fergus'un ne söylemiş olabileceğini, nasıl konuştuğunu tahmin ettiğini gösteren bir işaret bekledi. Kadın dudaklarını sıktı ve ayağa kalktı.

"Sizi Kaynak Merkezi'ne götürüyüm."

1. (Lat.) Huzur içinde. (Ç.N.)

2. (Lat.) Her şeyi sona erdiren son darbe; insanı hayattan azat eden an. (Ç.N.)

Lincoln Kütüphanesi Ash Fabrikası'ndan ancak bu kadar farklı olabilirdi. Cam bir kutunun içine yerleşmiş iskeletimsi bir yapıydı, cam ve borulardan yapılmış duvarlardaki pırıl pırıl kapılarıyla bir oyuncak kutusuna ya da dev bir İnşaat Seti'ne benziyordu. Çınlayan metal raflar, merdiven tırabzanlarının ve asansörlerin boyasıyla aynı renkte, kırmızı ve sarı çizgili ayak-sesi-öldüren keçe halılar. Yazın herhalde aydınlık ve fırın gibi oluyordu, ama yağmurlu sonbaharda taş-grisi gökyüzü birörnek pencere-lerin ötesinde başka bir kutu gibi görünüyordu, pencere-lerden Tinkerbelle'in Yok-Yok-Ülke'sindeki peri ışıklarına benzer ufak yuvarlak ışık dizileri yansıyor. Kadınlar Arşivi yüksek duvarlı bir akvaryumun içindeydi. Maud Bailey, Roland'ı söz dinlemez bir yuva çocuğu gibi, solgun bir meşe masanın başına, borudan yapılmış bir sandalyeye oturttu ve önüne bazı kutular koydu. *Melusina I. Melusina II. Melusina III ve IV. Melusina Kategorize Edilmemiş. Bretonya Şiirleri. Dinî Şiirler. Çeşitli Lirik Şiirler. Blanche*. Bu kutunun içinden bir muhasebe defterini andıran, kapak içleri koyu renk ebruli desenli uzun kalın yeşil bir defter çıkarıp gösterdi:

Ev Hayatımızın Günlüğü Richmond'daki Evimizde

Blanche Glover

Evimizi kurduğumuz gün başlanmıştır.

1 Mayıs Baharın İlk Günü 1858

Roland defteri saygıyla eline aldı. Cebinde katlı duran iki mektubun çekim gücüne sahip olmasa da, merakı cezbeden bir cilvesi vardı.

Aynı-Gün-Dönüş bileti konusunda endişeliydi. Maud'un sınırlı sabrı konusunda endişeliydi. Günlük, heyecanlı ve güzel bir elyazısıyla küçük patlamalar halinde yazıl-

mıştı. Şöyle bir üstünden geçti. Halılar, perdeler ve bir köşeye çekilmenin zevkleri, “Bugün bir Aşçıbaşı işe aldık,” pancar haşlamanın yeni bir yöntemi, bebek Hermes ve annesinin bir tablosu ve evet, Crabb Robinson’daki kahvaltı.

“İşte burada.”

“Güzel. Sizi yalnız bırakayım. Kütüphane kapanınca gelip sizi alırım. İki saatiniz var.”

“Teşekkür ederim.”

Mr. Robinson’a kahvaltıya gittik, hoş ama sıkıcı yaşlı bir beyefendi; bize, Goethe’nin ve başka edebî şahsiyetlerin büyük takdirini kazanarak, kadir bilmez unutulmuşluktan bizzat kendisinin çekip çıkarttığı bir Wieland büstüyle ilgili karmaşık bir hikâye anlattı. Pek ilginç şeyler konuşulmadı, bilhassa da gölgeye benzeyen bendeniz tarafından, benim de istediğim buydu zaten. Şu kişiler vardı: Mrs. Jameson, Mr. Bagehot, şair Ash, Mrs. Ash yoktu, rahatsızmış, nispeten genç bazı Londra Üniversitesi mensupları. Prenses haklı olarak büyük hayranlık uyandırdı. Mr. Ash’le çok akli başında konuştu, Ash’in şiirlerini sevemiyorum, ama o çok sevdiğini söyledi ve bu da tabii Ash’in gururunu okşadı. Bence, onda Alfred Tennyson’un lirik akıcılığı ve duygusal yoğunluğu eksik ve ciddiyetinden de şüpheliyim. Mesmer hakkındaki şiiri benim için büyük bir muamma, zira Hayvani Çekicilik konusunda ne düşündüğünü tam anlayamıyorum, dalga mı geçiyor yoksa onaylıyor mu, diğer yazdıklarında da aynı şey, öyle ki insan sık sık kuru gürültü olduklarını düşünmeden edemiyor. Ben, kendi payıma, genç ve dik kafalı bir üniversiteli liberalin, Oxford Hareketi ile ilgili uzun bir diskuruna katlanmak zorunda kaldım. Bu konulardaki gerçek fikrimi öğrense çok şaşırırdı, ama benimle yüzgöz olmasına izin vermemeyi seçtim, sustum, elimden geldiği kadar gülümsedim ve kafamı salladım, düşüncelerimi kendime sakladım. Mr. Robinson’ın, bütün davetlilere Wordsworth’le çıktığı

İtalya gezisini, attıkları her adımda Wordsworth'ün nasıl da eve dönmek istediğini ve çevresine bakmaya ancak büyük zorlukla ikna edilebildiğini anlatmaya karar vermesine neredeyse sevindim.

Ben de evde olmak istiyordum ve sevgili sokak kapımızı kapatıp küçük oturma odamızdaki sessizlikle sarılıp sarmalandığımızda kendimi mutlu hissettim.

Ev harika bir şey, her ne kadar Mr. Robinson'a söylemeye cesaret edemedimse de, özellikle ev, bizim durumumuzda olduğu gibi, gerçekten *kendi evinizse*. Önceki yaşantımı düşününce – hayatımın geri kalanından mantıken bekleyebileceklerimi, yani birinin oturma odasındaki halının en uç köşesinde sığınmama izin verilecek bir yeri, en fazla bir Hizmetçinin tavan arasındaki odasını düşündükçe, benim için anlatılamayacak kadar değerli olan bu küçük şeylere şükrediyorum. Geç bir öğle yemeği yedik, Liza'nın hazırladığı soğuk tavuk eti ve salata, öğleden sonra Parkta yürüdük, çalıştık, akşam da bir tas sıcak sütle üstüne şeker ekilmiş beyaz ekmekten yedik, muhtemelen Wordsworth'ün yapmış olduğu gibi. Birlikte çalıp şarkı söyledik ve yüksek sesle biraz *Periler Kraliçesi*'ni okuduk. Günlerimiz, günlük hayatın asla kanıksamamamız gereken basit zevkleriyle, artık bize yasaklar koyacak ya da bizi eleştirecek kimse olmadan, gönlümüzce tadabildiğimiz Sanat ve Düşünce'nin yüksek zevklerini bir araya getiriyor. Richmond aslında Beulah, dedim Prensese, o da, umalım da bu mesut halimizi kıskanan kötü kalpli bir Peri çıkmasın ortaya, dedi.

Üç buçuk hafta boyunca başka bir şey yoktu, basit yemeklerden, yürüyüşlerden, kitap okumalardan, müzikten ve Blanche'ın tabloları için yaptığı planlardan başka. Sonra Roland çok anlamlı ya da çok anlamsız sayılabilecek bir cümle buldu. Eğer dikkatli bakmıyorsan bir hiç olabilecek bir cümle.

Malory'den bir konuyu yağlıboyayla işlemeye çalışayım mı diye düşünüyorum, belki Merlin'in Nimue adlı genç kız, Astolat'lı yalnız Bakire tarafından hapsedilişi. Beynim belli belirsiz imgelerle dopdolu, ama gerekli olan tek şeyin berrak görüntüsü eksik. Bütün hafta Richmond Park'ındaki meşe ağaçlarını çizdim – çizgilerim gövde çevrelerinin kalın somutluğunu göstermekte çok hafif kalıyor. Kaba Kuvveti ifade etmesi gereken şeyleri güzelleştirmeye bizi iten nedir? Nimue ya da Zambak Bakire'si için bir modele ihtiyaç var ve Presesten o kadar çok zamanını bu işe ayırmasını istemek pek olmaz, ama umarım "Christabel Sir Leoline'nın Huzurunda" için harcanan zamanın tamamen boşuna olduğunu düşünmüyordur. O kadar ince boyuyorum ki, sanki resmim aydınlanması ve canlanması için arkalardan bir yerden gelen bir ışık seline ihtiyaç duyan ışıklandırılmamış bir vitray, ama arkalardan bir yerden gelen hiçbir şey yok. Ah Kuvvete ihtiyacım var. "Christabel"i yatak odasına asmış, orada sabah güneşi alıyor ve kusurlarımı belli ediyor. Bugün gelen uzun bir mektuba çok heyecanlandı, mektubu bana göstermedi, gülümseyerek okudu ve yakalanınca da katlayıp kaldırdı.

Uzun mektubun Roland'ın cebindeki mektup olduğunu ima edecek hiçbir şey yoktu, Roland'ın kendi hissettiği istek ve ilgiden başka. Herhangi bir mektup olabilirdi. Başkaları da mı vardı? Üç hafta sonra başka bir anlamlı/anlamsız cümle buldu.

Liza ve ben elma-ve-ayva marmelatımızla meşgulüz; mutfak, ters çevrilmiş sandalyelerin bacakları arasına dahiyanne şekilde örümcek ağları gibi tutturulmuş sırlıklam marmelat-tülbentleriyle peçelenmiş ve fistolanmış durumda. Liza marmelat koyulaşmış mı koyulaşmamış mı diye bakarken ağzını yaktı, yapılanı tatma konusunda fazla açgözlü ya da göze girmek için fazla çaba gösteriyor. (Liza *sahiden* açgözlü. Gece

yarısı ekmek ve meyve yediğinden eminim. Kahvaltıya indiğimde çömlekteki ekmeğin üstünde *bana ait olmayan* yeni eğri kesikler buluyorum.) Bu yıl Prenses bize yardım etmedi. Edebî Mektup'unu postalamaya hâzırlanıyor, her ne kadar inkâr edip hikâye kitabına yetişsin diye *Cam Tabut*'u bitirmek için acele ettiğini söylese de. Galiba daha az şiir yazıyor. Yazıyorsa da, eskiden yaptığımız gibi akşamları bana göstermediği kesin. Bütün bu mektuplaşma gerçek yeteneklerinin boşa gitmesine sebep oluyor. Mektuplarla gelen pohpohlanmalara aslında ihtiyacı yok. Kendi değerini biliyor. Keşke ben de kendimkinden o kadar emin olsaydım.

İki hafta sonra:

Mektuplar, mektuplar, mektuplar. Bana değil. Benim görmemem ve bilmemem gerekiyor. Ben kör bir köstebek değilim, Hanımefendi, başımı çevirip beni ilgilendirmedeği söylenen şeyi görmezden gelen iyi-eğitilmiş oda hizmetçisi de değilim. Onları dikiş sepetine saklamak, ya da katlayıp mendillerinin altına koymak için yukarı kata koşmak zorunda değilsin. Ben İspiyoncu değilim, bakıcı değilim, Mürebbiye değilim. Mürebbiye olmadığım kesin. Beni o kaderden sen kurtardın ve asla, bir an bile, kısacık bir an bile, nankörlük ettiğimi ya da üzerinde hak iddia ettiğimi düşünme.

İki hafta sonra:

Demek şimdi sinsi bir Avcımız var. Küçük sığınağımızı ko-laçan eden, panjurları yoklayan, kapının girişinde gürültüyle nefes alan. Eskiden Peri Ahalisini korkutup kaçırmak için üst eşığe üvezi ve demir at nalı asarlarmış. Ben de şimdi öyle yapacağım, ona göstermek, girişi engellemek için, eğer iznin olursa. Köpek Tray sinsi avcılardan rahatsız oluyor. Avcıyı duyduğunda, tüyleri diken diken oluyor, bir kurdunki gibi. Boş

havayı dişlerinin arasında öğütüyor. Tehdit altındaki bir mesken ne kadar da ufak, ne kadar da güvenli. Kilitler ne büyük görünüyor, zorlanıp parçalanmaları ne korkunç.

İki hafta sonra:

Aramızdaki açık sözlülük nerede? Sessiz bir uyum içinde paylaştığımız o ufak, konuşulmayan şeyler nerede? Bu dikizci gözünü duvarımızdaki çatlağa yerleştirmiş utanmadan içeriyi gözetliyor. Gülüp ondan zarar gelmeyeceğini, bizim bildiğimiz ve koruduğumuz temel şeyleri anlamaktan âciz olduğunu, böyle olduğunu, böyle olması gerektiğini ve her zaman böyle olacağını söylüyor. Sağlam duvarlarımızın etrafında nefes nefese yürüyüşünü duymak onu eğlendiriyor, her zaman Evcil olacağını söylüyor, şimdi olduğu gibi. Aksini söyleyemem, hiçbir şey bilmiyorum. Hiçbir zaman çok şey bilmedim, ama onun için korkuyorum. Son zamanlarda ne kadar yazdığını sordum, güldü ve çok şey öğrendiğini ve hepsi öğrenildiğinde yazacak yeni malzemesi ve söyleyecek yeni şeyleri olacağını söyledi. Ve beni öptü ve bana sevgili Blanche'ım, dedi ve benim onun iyi bir kız olduğunu, çok güçlü olduğunu ve budala olmadığını bildiğimi söyledi. Ben de hepimizin, hepimizin budala olduğunu ve zayıf olduğumuz zamanlarda ilahî gücün yardımına ihtiyaç duyduğumuzu söyledim. İlahî gücün varlığını, yakınlığını hiç son zamanlarda olduğu kadar hissetmediğini söyledi. Yatak odama çıkıp dua ettim –perişan bir halde– Mrs. Teape'nin evinden kurtulmak için, duama karşılık alacağımı aklımın ucundan bile geçirmeden dua ettiğimden beri hiç etmediğim kadar. Mum alevi cereyanda tavan boyunca uzanıp bir şeyleri tutmaya çalışan parmaklara benzer dev gölgeler fırlatıyordu. Nimue ve Merlin'in etrafına buna benzer koşan, uzanan ışık ve gölgeler koyabilirim. Orada öylece çömelmişken içeri geldi ve beni kaldırdı ve, *asla kavga etmemeliyiz*, dedi ve ondan şüphe etmem için asla ve asla bir sebep olmayacağını, böyle bir şey yapabileceğini aklına bile

getirmememi söyledi. Sözlerinde samimi olduğuna eminim. Terdirgindi; birkaç damla gözyaşı da aktı. Birlikte sessiz kaldık, bize özel bir şekilde, uzun süre.

Ertesi gün:

Kurt kapıdan gitti. Köpek Tray'in şöminesi artık sadece kendisine ait. Astolat'lı Zambak Bakire'ye başladım, birdenbire en iyi fikir o gibi göründü.

Yazı, hatta defter, aniden daha yılın sonuna bile gelmeden bitiyordu. Roland başka günlükler olup olmadığını merak etti. Çelimsiz hikâyesini, hikâye-olmayan hikâyesini oluşturan yerlere küçük kâğıt parçaları koydu. Avcıyı mektup-yazarıyla ya da mektup-yazarını Randolph Henry Ash'le bağlantılandıracak bir kanıt yoktu, ama yine de üçünün aynı kişi olduğuna dair kuvvetli bir his duydu. Eğer öyle olsalardı Blanche söylemez miydi? Maud Bailey'ye Avcıyı sormalıydı, ama itirafa benzer bir şeyde bulunmadan – meseleye olan ilgisini belli etmeden bunu nasıl yapabilirdi? Ve kendini o eleştirici ve kibirli bakışlara maruz bırakmadan?

Maud Bailey kapıdan başını uzattı.

“Kütüphane kapanıyor. Bir şey bulabildiniz mi?”

“Sanırım. Bana öyle geliyor olabilir tabii. Birine, size, sormam gereken şeyler var. Elyazmalarının fotokopisini çekmek mümkün mü? Bulduklarımı kopya edecek zamanım olmadı da. Ben – ”

“Verimli bir öğleden sonra geçirmişe benziyorsunuz.” Mesafeli. Sonra bir telafi çabası, “Heyecan verici, hatta.”

“*Bilmiyorum*. Sanki boşa kürek çekiyorum.”

“Yardımcı olabilirsem – ” dedi Maud, Blanche'ın kâğıtlarını kutularına koyup kaldırınca. “Çok memnun

olurum. Haydi kahve içelim. Kadın Çalışmaları tarafında SCR Kafe var.”

“Girmeme izin var mı?”

“Tabii ki,” dedi buz gibi bir sesle.

Köşedeki alçak masaya oturdular, tepelerinde Kampüs Kreşi’nin, karşılarındaysa Hamilelik Danışma Merkezi’nin posterleri vardı – “Bir kadının kendi bedeni hakkında karar vermeye hakkı vardır. Bizim için kadınlar önce gelir” – ve Feminist bir Gösteri: Gelin görün: Büyücüler, Vamplar, Kali’nin kızları ve Fatae Morganae. Kanınızı donduracağız ve Kadınların Zekâsına ve Cin Fikirliliğine yüzünüzün Kötü tarafıyla gülmenizi sağlayacağız. Oda büyük ölçüde boştu: Bir grup kot pantolonlu kadın karşı köşede gülüyordu, pencerenin yanında iki kız pembe dikenli kafalarını birbirlerine doğru eğerek koyu bir sohbete dalmıştı. Maud Bailey’nin aşırı zarafeti bu ortamda daha da göze batıyordu. Son derece dokunulmaz bir kadındı; ona mektupların fotokopilerini göstererek bir kumar oynamaya umutsuzca karar veren, gizlilik ve mahremiyet isteyen Roland, sahte bir samimiyetle öne doğru eğilerek alçak sesle konuşmak zorunda kaldı.

“Blanche Glover’ı çok endişelendiren şu Avcıyı biliyorsunuz değil mi? Onun hakkında bir şey biliniyor mu? Kapıdaki kurt?”

“Kesin bir şey yok. Galiba Leonora Stern, gelip hanımlarla obua çalmayı seven Richmond’lı genç Mr. Thomas Hearst’ün o olduğunu üstünkörü bir biçimde tespit etmişti. Her iki kadın da usta birer piyanistmiş. Christabel’in Hearst’e yazdığı iki-üç mektup var – hatta bir tanesinin arasına birkaç şiirini koymuş, ne şanslıyız ki Hearst mektubu saklamış. 1860’ta başka biriyle evlenip hikâyenin dışında kalıyor. Blanche av meselesini uydurmuş olabilir. Hayal gücü çok genişmiş.”

“Ayrıca kıskançmıŖ.”

“Tabii.”

“Peki ya sözünü ettiği Edebî Mektuplar? Kimden geldikleri biliniyor mu? Ya da “avcıyla” bağlantılı olup olmadıkları?”

“Bildiğim kadarıyla hayır. Onun ‘tatlı basitliğine’ ve ‘soylu tevekkülüne’ hayran olan Coventry Patmore gibi insanlardan bir sürü mektup alıyor. O zamanlar pek çok insan mektup yazıyordu. Herhangi biri olabilir. Siz Randolph Henry Ash olduğunu mu düşünüyorsunuz?”

“Hayır. Ben sadece – en iyisi size elimdekileri göstereyim.”

Mektupların fotokopilerini çıkarttı. Maud kâğıtları açarken, Roland şöyle dedi, “Açıklasam iyi olacak. Ben bunları buldum. Kimseye göstermedim. Kimsenin varlıklarından haberi yok.”

Okuyordu. “Neden?”

“Bilmem. Onları kendime sakladım. Neden bilmiyorum.”

Okumayı bitirdi.

“Evet,” dedi, “tarihler tutuyor. İnsan bundan bir hikâye çıkarabilir. Gerçek kanıt olmadan. Pek çok şeyi değiştirebilir. LaMotte araştırmalarını. Hatta, *Melusina* hakkındaki görüşleri. Ŗu Peri Konusu. İnsan merak ediyor.”

“Ediyor değil mi? Ash araştırmalarını da değiştirebilir. Mektupları oldukça sıkıcı, fazla düzgün ve mesafeli aslında – buysa bayağı farklı.”

“Asılları nerede?”

Roland duraksadı. Yardıma ihtiyacı vardı. Konuşmaya ihtiyacı vardı.

“Ben aldım,” dedi. “Onları bir kitabın arasında buldum ve aldım. Düşünmedim bile, sadece aldım.”

“Neden?” Sert, ama daha heyecanlı. “Neden yaptınız?”

“Çünkü capcanlıydılar. Aciliyetleri vardı sanki – bir

şeyler yapmalıymışım gibi geldi. Bir dürtüydü. Aniden oldu. Yerlerine geri koyacaktım. Koyacağım. Haftaya. Sadece henüz koymadım. *Bana* ait olduklarını düşünüyor falan değilim. Ama Cropper'a ya da Blackadder'a ya da Lord Ash'e de ait değiller. Bana mahrem göründüler. Pek iyi ifade edemiyorum."

"Hayır. Oldukça önemli bir akademik keşif sayılabilirler. Sizin için."

"İşi yapan ben olmak istedim," diye başladı Roland masum masum ve sonra nasıl hakarete uğradığını fark etti. "Bir dakika – hiç de öyle değil, hiç değil. Bu *kişisel* bir şey. Siz anlayamazsınız. Ben eski-tarz bir metin eleştirmeniyim, biyografi yazarı değil – o tür şeylerle ilgilenmiyorum – amacım çıkar sağlamak değildi – haftaya onları yerlerine koyacağım – bir sır olmalarını istedim. Özel olmalarını. Ve işi kendim yapmak."

Maud kızardı. Kırmızı kan fildişini lekeledi.

"Özür dilerim. Neden özür dilediğimi bilmiyorum; oldukça mantıklı bir varsayımdı ve birinin nasıl olup da iki elyazmasını ortadan yok etmeye *cüret* edebileceğini aklım almıyor – ben asla cesaret edemezdim. Ama sizin o şekilde düşünmediğinizi anlıyorum. Gerçekten anlıyorum."

"Sadece sonra ne olduğunu bilmek istedim."

"Blanche'ın günlüğünün fotokopisini çekmenize izin veremem – cildin sırtı buna dayanamaz – ama kopya edebilirsiniz. Ve o kutuları karıştırmaya devam edebilirsiniz. Ne bulacağınızı kim bilebilir. Kimse Randolph Henry Ash'i aramıyordu, aslına bakarsanız. Misafirhanede sizin için bir oda ayırabilir miyim?"

Roland düşündü. Misafirhanede bir oda müthiş cazip geliyordu; Val olmadan uyuyabileceği, Ash'i düşünebileceği ve kendi hızında hareket edebileceği sessiz bir yer. Misafirhanede bir oda onda olmayan bir paraya mal olacaktı. Sonra, Aynı-Gün-Dönüş bileti de vardı.

“Aynı-Gün-Dönüş biletim var.”

“Değiştirebiliriz.”

“Değiştirmesem daha iyi. Ben işsiz bir yüksek lisans öğrencisiyim. Param yok.”

Maud şimdi şarap kırmızısı olmuştu. “Düşünemedim. En iyisi benim evime gelin. Fazladan bir yatak var. Yine de yeni bir bilet almaktan iyidir, zaten hazır buradasınız – akşam yemeği hazırlarım – ve yarın Arşiv’in geri kalanına bakabilirsiniz. Hiç sorun olmaz.”

Solgun kahverengi yazının parlak siyah izine baktı. “Olur,” dedi.

Maud, Lincoln’un biraz dışında, kırmızı-tuğladan Kral George tarzı bir evin giriş katında yaşıyordu. İki büyük odası, birkaç küçük hizmetçi odasından bozma bir mutfak ve bir banyosu vardı; dairenin giriş kapısı bir zamanlar satıcı girişiydi. Ev Üniversiteye aitti; üst katlar üniversite lojmanlarıydı. Taş zeminli mutfak, uzun saksılarda çeşitli yeşil bitkilerin durduğu, zemini kırmızı tuğlayla döşenmiş bir avluya bakıyordu.

Maud’un bir Victoria Çağı araştırmacısından beklenmeyecek bir salonu vardı. Duvarlar, lambalar, yemek masası, hepsi parlak beyazdı; halı kırık-beyaz bir Berberî’ydi. Bu odadaki eşyalar her şeyin en parlağındandı; tavus, kızıl, ayçiçeği, koyu pembe – solgun ya da pastel hiçbir şey yoktu. Şöminenin yanındaki nişlerde spot ışığıyla aydınlatılmış bir cam koleksiyonu duruyordu, şişeler, kaplar, kâğıt ağırlıkları. Roland kendini tetikte ve rahatsız hissetti, sanki bir sanat galerisinde ya da bir doktorun bekleme odasındaymış gibi. Maud, yardım tekliflerini reddederek yemek hazırlamaya gitti, Roland Putney’deki daireyi aradı, cevap yoktu. Maud elinde bir içkiyle gelerek, “Neden *Masumlara Masallar*’ı okumuyorsun? Bende bir ilk baskısı var,” dedi.

Kitap eskimiş yeşil deridendi, üstündeki yazılarda hafifçe Gotik tarzda harfler kullanılmıştı. Roland, Maud' un odun ateşinin yanındaki kocaman beyaz koltuğuna oturdu ve sayfaları çevirdi.

Bir zamanlar bir Kraliçe varmış, dünyada istediği her şeye sahip olduğu sanılabilmiş, ama o bir gezginin bahsettiği, tuhaf sessiz bir kuşa aklını takmış. Bu kuş karlı dağlarda yaşarmış, sadece bir kez yuva kurar, altın ve gümüş rengi yavrusunu büyütür, sadece bir kez şarkı söyler ve dağ eteklerindeki kar gibi kaybolup gidermiş.

Bir zamanlar fakir bir ayakkabıcı varmış, üç tane yakışıklı, güçlü kuvvetli oğlu, iki tane güzel kızı varmış, bir üçüncüsü de hiçbir şeyi doğru dürüst beceremeyen bir kızmış. Bu kız tabakları kıran, eğirdiği yünü karmakarışık eden, sütü kestiren, tereyağı yapmayı beceremeyen, odayı dumanla doldurmayan bir ateş yakmaktan âciz, işe yaramaz, gözü açık rüya gören ümitsiz vakaymış. Annesi ona sık sık ormanda kendi başının çaresine bakmayı denemesini, böylelikle nasihat dinlemenin ve işleri düzgün yapmanın kıymetini anlayacağını söylermiş. Bu sözler tuhaf kızda vahşi ormanın içlerine birazcık olsun gidebilme arzusunu uyandırırmış. Ne de olsa ormanda ne tabak ne iğne iplik varmış, ama kendisinde var olduğunu bildiği becerileri kullanmaya ihtiyacı olabilirmiş.

Gravürlere baktı, başsayfada "Resimleyen B.G." yazılıydı. Birbirine girmiş iğneleri arasından bir sürü beyaz gözün baktığı koyu çam ağaçlarıyla çevrili bir açıklıkta duran, başı eşarplı, önlüğü havalanmış, kocaman tahta ayakkabılar giymiş bir kadın figürü. Üstünde küçük çanlar asılı bir ağa benzer bir şeye sarınmış bir başka figür, bir kulübenin kapısına ağla kaplı yumruklarıyla vuruyor, üst kat pencerelerinde cama yapışmış, gözlerini ona dikmiş lumpen yüzler. Aynı karaağaçlarla çevrili küçük bir

ev, evin dibinde, patilerini beyaz basamaklara uzatmış, kaslı gövdesinin ejderha kavrayışıyla evin köşesini dönmüş, uzun bir kurt, tüyleri ağaçların sivri yapraklarıyla uyumlu kesilmiş.

Maud Bailey ona güveçte karides, omlet ve yeşil salata, biraz Bleu de Bresse ve bir kâse ekşi elma ikram etti. *Masumlara Masallar*'dan konuştular, Maud masalların çoğunun Grimm ve Tieck'ten alınma, hayvanları ve başkaldırıyı vurgulayan oldukça korkutucu masallar olduğunu söyledi. Ne pahasına olursa olsun bir çocuk istediğini, bir kirpi bile olsa razı olacağını söyleyen ve sonra yarı kirpi yarı oğlan bir canavar doğuran kadının masalına birlikte baktılar. Blanche kirpi-çocuğu Victoria tarzı bir masanın başında, Victoria tarzı bir mama sandalyesinde çizmişti; arkasında bir dolabın karanlık camları ve önünde araya girip yemek tabağını işaret eden dev gibi bir el vardı. Yüzü sert ve tüylüydü, sanki ağlamak üzereymiş gibi buruşmuştu. Dikenleri, çirkin başının etrafında sivri ışınları olan bir hare çiziyor, sonra boyunsuz omuzlarına iniyor, çaprazlar çizerek kolalı, fırfırlı yakasının aykırılığıyla buluşuyordu. Güdük ellerinde küçük küt pençeleri vardı. Roland Maud'a eleştirmenlerin bunu nasıl yorumladıklarını sordu. Maud, Leonora Stern'ün bunun Victoria Çağı kadınlarının, hatta tüm kadınların canavar doğurma korkularını temsil ettiğine inandığını söyledi. Mary Shelley'nin doğum sancılarının ve doğum korkusunun ürünü olan Frankenstein'la bağlantılıydı.

“Sen de böyle mi düşünüyorsun?”

“Bu eski bir hikâye, Grimm'de var, kirpi yüksek bir ağacın tepesinde siyah bir dal yığınının üstünde oturuyor, gayda çalışıyor ve insanları kandırıyor. Bence kendi versiyonunu yazış şeklinden Christabel'le ilgili bazı şeyler anla-

yabilirsin. Bence çocuklardan hoşlanmıyordu – o günlerde evlenmemiş pek çok teyzenin hoşlanmadığı gibi.”

“Blanche kirpiye acıyor.”

“Öyle mi?” Maud küçük resmi inceledi. “Evet, haklısın. Christabel acımıyor. Kirpi çok becerikli bir domuz çobanı oluyor – ormandaki palamutlarla domuzlarını besleyip çoğaltıyor – ve masalın sonu da bir sürü muzaffer hayvan boğazlamayla, kızarmış domuz etiyle ve ke-yifle çıtırdayan ateşle bitiyor. Gadarene domuzu için yas tutan günümüz çocukları için kaldırması güç. Christabel onu bir doğa gücüne dönüştürüyor. Kirpi tüm zorluklara rağmen kazanmayı seviyor. Sonunda bir Kral’ın kızını kazanıyor, kız gece onun kirpi-derisini yakmak zorunda ve yakıyor da ve kendini güzel bir Prens’e sarılmış buluyor, alazlanmış ve is-karası bir Prens. Christabel diyor ki, ‘Eğer dikenli zırhını ve hızlı çılgın zekâsını özlediysen de tarih bunu yazmıyor, biz de daha ileriye gitmemeliyiz, mutlu sona eriştik bir kere.’”

“Sevdim bunu.”

“Ben de.”

“Christabel üstünde çalışmaya aile bağlantısından dolayı mı başladın?”

“Belki. Sanmıyorum. Yazdığı küçük bir şiirini biliyordum çok küçükken ve o bir çeşit mihenk taşı oldu. Bailey’ler Christabel’le pek gurur duymazlar, anlıyorsun değil mi? Edebiyatla bir alakaları yok. Ben alay konusuyum. Norfolk’lu büyükannem çok fazla eğitim alan bir kız artık iyi bir eş olamaz, derdi bana. Zaten Norfolk’lu Bailey’ler Lincolnshire’lı Bailey’lerle konuşmuyor. Lincolnshire’lılar, sakat olan bir tanesi hariç, bütün oğullarını Birinci Dünya Savaşı’nda kaybetmişler, çok fakir düşmüşler, Norfolk’lu Bailey’lerse paranın çoğunu ellerinde tutmuşlar. Sophie LaMotte *Lincolnshire*’lı bir Bailey’le evlendi. Yani ben, ailede bir şair olduğu fikriyle büyüme-

dim, evlilik yoluyla dahil olduğu ailede tabii. İki Derby şampiyonu, Eiger’a çıkma rekoru kıran bir amca, önemli görülen böyle şeylerdi.”

“Küçük şiir neydi?”

“Cumaea Kahiniyle ilgili olan. Bir zamanlar Noel’de bana hediye gelen *Hayaletler ve Diğer Tuhaf Yaratıklar* adlı küçük bir kitaptaydı. Göstereyim sana.”

Roland okudu.

Kimsin sen?

Yüksek bir rafta duruyorum
Örümcek ağı bir şişenin içinde
Katlanmış benliğimi asıyorum
Yarasa-derisi gibi kurusun diye.

Kimdin sen?

Altın tanrı kışkırttı beni
Çıgıktı şarkısı tizdi şarkısı
Sıcaklığı dağladı beni
Bana ait değil ıstırabı.

Ne görüyorsun?

Gördüm gök kubbenin
Gökleri sakinleştirişini
Gördüm kefenin
Kapatışını Sezar’ın gözlerini.

Ne umuyorsun?

Arzu ıslanmış bir ateştir
Gerçek aşksa yalandır diyorum
Ulaşmak istediğimiz tozlu bir raftır
Ölmeye can atıyorum.

“Çok hüzünlü bir şiir.”

“Küçük kızlar hüznölüdür. Öyle olmayı severler; kendilerini güçlü hissetmelerini sağlar. Kâhin kavanozunda güvendedi, kimse ona dokunamazdı, ölmek istiyordu. Kâhinin ne olduğunu bilmiyordum. Sadece ritmi sevdim. Neyse, eşikler üzerine çalışmaya başladığımda şiir aklıma geldi ve de Christabel.

Victoria Çağı kadınlarının mekânları hayal edişleri üstüne bir makale yazdım. ‘Marjinal Varlıklar ve Liminal Şiir’. Agorafobi ve klostrofobi ve kapalı olmayan yerlere, çayırlara, açık alanlara çıkartılmakla, aynı zamanda hep daha dar daha dar, girilemez ufak yerlere kapatılmanın paradoksal arzusu üzerine – tıpkı Emily Dickinson’ın gönüllü kapatılmışlığı gibi, tıpkı Kâhinin kavanozu gibi.”

“Tıpkı Ash’in *In-Pace*’indeki büyücü kadın gibi.”

“O farklı. Ash onu güzelliğinden ve kötü olarak düşündüğü yönlerinden dolayı cezalandırıyor.”

“Hayır, cezalandırmıyor. Güzelliği ve kötülüğünden dolayı cezalandırılması *gerektiğini* düşünen insanlar hakkında yazıyor, büyücü kadının kendisi de dahil. Büyücü kadın da bu insanların fikrine katılıyor. Ash katılmıyor. Kararı bize bırakıyor.”

Maud’un yüzünden tartışmacı bir ifade geçti, ama bütün söylediği şu oldu:

“Ya sen? Neden Ash üzerine çalışıyorsun?”

“Annem onu severdi. İngiliz edebiyatı okumuştum. Ash’in Sir Walter Raleigh hakkındaki fikirleriyle, Agincourt şiiriyle ve Suyolu Üstündeki Offa’yla büyüdüm. Ve sonra *Ragnarök*.” Duraksadı. “Diğer her şey bana öğretilip her şeyden imtihan edildikten sonra geride canlı kalan onlardı.”

Maud buna gülümsedi. “Aynen. İşte bu. Eğitimimizden sağ çıkmayı başaran şeyler.”

Maud salondaki yüksek beyaz divanın üstüne onun

için bir yatak hazırladı, uyku tulumlarından ve battaniyelerden bir yığın değil, gerçek bir yatak, temiz çarşaflar ve zümrüt yeşili pamuklu kılıflarda yastıklar. Ve altlarından bir yerden, gizli bir çekmecedен çıkarılan beyaz kuştüyü bir yorgan. Onun için paketi açılmamış yeni bir diş fırçası buldu ve şöyle dedi, “Sir George meselesi ne kötü. Bu kadar huysuz olması. Elinde neler var kim bilir? Seal Court’u hiç gördün mü? Victoria tarzı Gotik’in en süslü hali, vadinin derinliklerinde kuleler ve sivri tepeli pencereler. Arabayla gidebiliriz. Eğer vaktin varsa. Christabel’in hayatı hakkında çok nadiren meraka kapılıyorum – komik aslında – hatta dokunduğu şeyler ya da ziyaret ettiği yerler bende hafif bir tiksinti yaratıyor – esas olan *dil*, değil mi, onun zihninde olup bitenler – ”

“Kesinlikle – ”

“Blanche’ın Avcısıyla ya da o tür şeylerle pek uğraşmadım – kim olduğu önemli değilmiş gibi geldi, sadece öyle bir şeyin var olduğunu düşünmesi önemliydi – ama sen bir şeyleri uyandırdın – ”

“Bak,” dedi Roland. Çantasından zarfı çıkarttı. “Onları yanımda getirdim. Başka ne yapabilirdim ki? Solmuşlar ama...”

Olağanüstü sohbetimizden bu yana başka şey düşü-nemez oldum... Budalalıktan ya da yanlış anlamadan kaynaklanamayacak bir kesinlikle hissediyor, hatta biliyorum ki siz ve ben tekrar konuşmalıyız –

“Anladım,” dedi Maud. “Capcanlılar.”

“Sonları yok.”

“Hayır. İkisi de başlangıç. Christabel’in yaşadığı yeri görmek ister misin? Hatta, hayatının sonlandığı yeri?”

Kedi sidiğiyle lekeli bir tavanın, manzarasız bir odanın hatırası zihninde belirip kayboldu.

“Neden olmasın? Hazır gelmişken.”

“Banyoyu önce sen kullan. Lütfen.”

“Teşekkür ederim. Her şey için. İyi geceler.”

Banyoda büyük bir özenle hareket etti. Burası oturup okunacak ya da suda uzanıp dinlenilecek bir yer değil, serin yeşil camla kaplı bir yerdi, temizlikten parlıyordu, su-yeşili kalın cam rafların üzerinde kocaman koyu yeşil mantar kapaklı kavanozlar, insanın anlık ve hayalî derinliklerine bakabileceği cam karolardan bir zemin, cam bir şelale gibi titreyen bir duş perdesi, pencerede ona uygun ıslak ışıklarla dolu bir panjur. Maud’un büyük yeşil-sutaşlı havluları düzenli bir biçimde katlanıp havlu ısıtıcısına asılmıştı. Herhangi bir yüzeyde ne bir talk pudrası beneği ne de bir sabun izi vardı. Dişlerini fırçalarken mat yeşil lavaboda yüzünü gördü. Evinin banyosunu düşündü, kirli iç çamaşırlarıyla, kapakları açık göz farlarıyla, ipten sallanan tişörtlerle ve çoraplarla, yapış yapış saç kremi şişeleriyle ve tıraş köpüğü kutularıyla dolu banyosunu.

Sonra, Maud da aynı yerde durdu, uzun gövdesini suyun sıcak tıslaması altında döndürdü. Zihnini kocaman, açık, lekeli ve dağınık bir yatağın görüntüsü dolduruyordu, çarşafklar orada burada tepecikler halinde yükseliyordu, çırpılmış yumurta akının yüzeyi gibi. Ne zaman Fergus Wolff’u düşünse, gözünün önüne bu boş savaş alanı geliyordu. Bunun ötesinde ise, eğer zihninde canlandırmayı seçerse, kirli kahve fincanları, çıkarıldıkları yerde bırakılmış pantolonlar, şarap bardaklarının halkalarıyla lekelenmiş tozlu kâğıt yığınları, toz ve külle dolu bir halı, çorap kokuları ve diğer kokular. Freud haklıymış, diye düşündü Maud, beyaz bacaklarını kuvvetle ovuşturarak, arzu iğrenmenin öte tarafında. Fergus’la tanıştığı Paris Konferansı, Toplumsal Kimlik ve Bağımsız

Metin üzerineydi. Maud eşikler hakkında konuşmuştu, o da “İktidar Sahibi Kastrato: Balzac’ın hermafrodit kadın/erkek kahramanlarının fallus-merkezli biçimlendirilişi” konulu otoriter havalı bir bildiri sunmuştu. Savının ele alınışı feminist gibi görünüyordu. Sunuş şekli biraz alaycı ve söylediklerinin altını oyucu cinstendi. Kendiyle alay etmekle flört ediyor gibiydi. Maud’un yatağına gelmesini bekliyordu. “Biz ikimiz buradaki en akıllı insanlarız, sen de biliyorsun. Sen gördüğüm ya da hayalini kurduğum en güzel şeysin. Seni istiyorum, sana ihtiyacım var, hissetmiyor musun, karşı konulamaz bir şey.” Neden karşı konulamazdı, Maud mantıken bundan pek emin değildi. Ama Fergus haklı çıkmıştı. Sonra tartışmalar başladı. Maud ürperdi.

Uzun kollu, kullanışlı geceliğini giydi ve sarı saçlarını duş bonesinden kurtardı. Eliyle saçlarını tutarak hırsıyla tataradı ve aynada mükemmel düzgünlükteki yüz hatlarını inceledi. Güzel bir kadın, demişti Simone Weil, kendini aynada görünce bilir, “Bu benim.” Çirkin bir kadın da aynı kesinlikle bilir, “Bu ben değilim.” Maud bu derli toplu ayırımın aşırı bir basitleştirme olduğunun farkındaydı. Aynada gördüğü oyuncak bebek maskesinin kendisiyle hiçbir ilgisi yoktu, hiç. Bunu söyleyen feministlerdi, onlar ki, bir toplantıda konuşmak için ayağa kalktığında, başını taçlandıran güzelliğin, insanlık dışı şekilde test edilmiş bir şişeden çıkma, baştan çıkarıcı ve satılık bir ürünün sonucu olduğunu varsayıp tıslamış ve ıslıklamışlardı. Hocalığa ilk başladığı günlerde saçını neredeyse kazıtıyordu, beyaz ve titrek bir kafa derisinin üzerinde kırılğan bir kırpıntı. Fergus, Maud’un oyuncak bebek maskesinden ne kadar korktuğunu sezmiş ve bununla kendi yöntemiyle başa çıkmıştı, onu kendini tamamıyla serbest bırakması için kışkırtmış, İrlandalı sesiyle Yeats’ten alıntı yapmıştı.

Kulaklarının arkasına attığın
O bal renkli büyük surlara
Yenilip umutsuzluğa düşen
Hiçbir delikanlı
Seni sarı saçın için değil de
Sen olduğun için sevmeyecek

“Buna inandığına utanmalısın,” dedi Fergus, “sen ki bütün diğer konularda o kadar bilge ve akıllısın, canım.” “İnanmıyorum,” demişti Maud, “inanmıyorum ya da umursamıyorum.” Böylece onu saçını uzatması için cesaretlendirmişti, o da uzatmıştı, kaşlarından kulaklarına ense köküne, boynuna ve omuzlarına kadar. Saçın uzaması neredeyse tamı tamına ilişki kadar sürmüştü; ayrıldıklarında, uzun atkuyruğu omurgasına çarpıyordu. Şimdi gururundan kesmiyordu, ayrılığa böyle bir işaret koymak istemiyordu, onun yerine saçlarını her zaman bir çeşit örtünün altında saklı tutuyordu.

Roland, Maud’un büyük divanının yüksekliğiyle kendini havaya kaldırılmış hissetti. Oda şarap hayali ve tarçın gölgesi kokuyordu. Dışı yeşil içi krem rengi, ağır pirinç bir lambanın gölgeli ışığında, beyaz ve zümrüt renkli yuvasında yattı. Zihninin bir yerlerinde görevini yerine getiremeyen bir uykucu vardı, berelenmiş, üst üste yığılmış kuştüyü şilteler üstünde dönüp duran bir uykucu, sıkışmış bezelye tanesinden mustarip Gerçek Prenses. Blanche Glover, Christabel’e Prenses diyordu. Maud Bailey hassas bir Prensesti. Kendisiyse onların kadınca sığınaklarında davetsiz bir misafir. Randolph Henry Ash gibi. *Masumlara Masallar’ı* açtı ve okudu:

Bir zamanlar küçük bir terzi vardı, iyi ve sıradan bir adamdı. Günlerden bir gün, belki de iş bulmak için bir ormandan geçiyordu, zira o devirde insanlar azıcık para kazanabilmek için büyük mesafeler kat ederlerdi ve kahramanımız gibi yetenekli bir zanaatkârın sunduğu işler, ucuza ve alelacele yapılıp insanın üstüne uymayan ve çabuk bozulan işlere göre daha az talep görüyordu. Becerilerine ihtiyaç duyacak biriyle karşılaşacağına inanıyordu – iflah olmaz bir iyimserdi ve her an iyi bir tesadüfle burun buruna geleceğini hayal ediyordu, oysaki bunun nasıl olacağını tahmin etmek zordu, zira ay ışığının bile yosunların üstünde ucu küt küçük mavi ışık iğnelerine ayrıldığı ve ortalığı aydınlatmaya yetmediği bu ürkütücü, sık ağaçların arasında derinlere doğru ilerledikçe ilerliyordu. Gerçekten de ormanın derinliklerindeki bir açıklıkta kendisini bekleyen küçük bir eve rast geldi ve kepenklerin arasından ve altından görebildiği sarı ışık çizgileri neşesini yerine getirdi. Evin kapısına cesurca vurdu, bir hışırtı ve gıcırıtı duyuldu, azıcık aralanan kapıda ufak tefek bir adam belirdi, yüzü sabah külleri kadar griydi, uzun kıvrıkcık sakalı da aynı renkti.

“Ormanda yolunu kaybetmiş bir yolcuyum,” dedi küçük terzi, “işimde ustayım, iş arıyorum, eğer varsa.”

“Bir ustaya ihtiyacım yok,” dedi küçük gri adam. “Üstelik hırsızlardan korkarım. İçeri giremezsin.”

“Eğer hırsız olsaydım ya zorla girer ya da gizlice süzülürdüm içeri,” dedi küçük terzi. “Ben yardıma ihtiyacı olan dürüst bir terziyim.”

Küçük adamın arkasında kocaman gri bir köpek duruyordu, boyu adam kadardı, gözleri kırmızı, nefesi sıcaktı. Öncele ri hayvan usul usul sızlandı, hırladı, ama sonra tehdidi kesip kuyruğunu yavaş yavaş sallamaya başladı ve küçük gri adam, “Otto senin dürüst biri olduğunu düşünüyor. Bir akşamlık iş

karşılığı gece burada yatabilirsin, yemek yapmaya, temizliğe, basit evimde ne hazırlanacaksa ona, yardım edersin.”

Böylece terzi içeri buyur edildi, ev ahalisi bir tuhaftı. Sal-lanan sandalyenin üstüne pırıl pırıl renkli bir horoz ve bembeyaz karısı tünemişti. Şöminenin köşesinde yumrulu küçük boynuzları ve sarı cam gibi gözleriyle siyah beyaz bir keçi duruyordu ve şöminenin üstünde de alacalı, kahverengi gri labirent desenli çok büyük bir kedi yatıyordu, başını kaldırıp siyah yarık gözbebekli, soğuk yeşil mücevherlere benzeyen gözlerle küçük terziye baktı. Yemek masasının arkasında süt nefesli, ılık ıslak burunlu ve kocaman yumuşak kahverengi gözlü boz renkli narin bir inek vardı. “Günaydın,” dedi terzi bu topluluğa, çünkü kibarlığa inanırdı ve yaratıklar onu tartan, zeki bir edayla süzüyorlardı.

“Yiyecek ve içecek mutfakta,” dedi küçük gri adam. “Bize güzel bir yemek yap da hep beraber yiyelim.”

Bunun üzerine küçük terzi işe koyulup orada bulduğu un, et ve soğandan enfes bir börek yaptı ve üstünü de çok güzel yapılmış hamur yapraklarla ve çiçeklerle süsledi, zira kendi zanaatını icra edemese bile yine de bir zanaatkârdı. Börek pişerken etrafına baktı ve inekle keçiye saman, horozla tavuğa altın mısır, kediye süt ve koca gri köpeğe de pişirdiklerinden kalan kemik ve eti getirdi. Terzi ve küçük gri adam ılık kokusu küçük evi dolduran böreği yerken, küçük gri adam şöyle dedi,

“Otto haklıymış, sen iyi ve dürüst bir adamsın, buradaki bütün hayvanlara da iyi baktın, hiçbirini ihmal etmedin ve hiçbir işi yarım bırakmadın. Bu iyiliğine karşılık sana bir armağan vereceğim. Bunlardan hangisini istersin?”

Ve terzinin önüne üç şey koydu. Birincisi yumuşak deriden küçük bir keseydi, gri adam masanın üstüne koyarken hafifçe çingırdamıştı. İkincisi bir tencereydi, dışı siyah, içi kalaylı ve parlaktı, ağır ve genişti. Ve üçüncüsü küçük cam bir anah-tardı, olağanüstü narin bir biçimde yapılmıştı ve gökkuşağının

tüm renkleriyle pırıldıyordu. Ve terzi, bir tavsiye almak için, kendisini seyreden hayvanlara baktı, onlar da yumuşak ifadelerle ona baktılar. Kendi kendine düşündü, "Ormanda yaşayan insanlardan gelen böyle armağanları duymuştum. İlki hiç boş kalmayan bir kese olabilir, ikincisi doğru şekilde sormayı bilersen sana sağlıklı yemekler sunan bir tencere. Böyle şeyleri duydum ve böyle keselerden parası ödenen ve böyle tencerelerden yemek yiyen insanlarla tanıştım. Ama cam bir anahtar ne gördüm ne de duydum, ne işe yaradığını hayal bile edemiyorum; herhangi bir kilide girdi mi tuzla buz olabilir." Ama içinden cam anahtarı almak geldi, çünkü bir zanaatkâr, bu zarif dilleri ve bareli üflemek için nasıl hüner gerektiğini görebiliyordu; çünkü ne olduğuna ve ne işe yaradığına dair hiçbir fikri yoktu ve merak insan hayatında çok büyük bir güçtür. Küçük adama şöyle dedi, "Güzel cam anahtarı alacağım." Ve küçük adam cevap verdi, "Temkinli değil cüretkâr bir seçim yaptın. Anahtar bir maceranın anahtarı, eğer peşinden gitmeyi seçersen."

"Neden olmasın?" diye cevap verdi terzi. "Zaten bu yabancı yerde zanaatıma ihtiyaç yok ve zaten temkinli bir seçim de yapmadım."

Sonra hayvanlar tatlı tatlı saman ve yaz kokan ılık süt nefesleriyle ve insaninkine benzemeyen yumuşak rahatlatıcı bakışlarıyla yaklaştılar, köpek ağır başını terzinin ayağına dayayıp yattı ve kahverengi gri kedi koltuğunun kolçağında oturdu.

"Bu evden çıkmalısın," dedi küçük gri adam, "ve Batı Rüzgârı'na seslenmelisin ve ona anahtarını göstermelisin, seni istediği yere götürmesine izin vermelisin, karşı koymadan ve telaşlanmadan. Eğer direnirsen ya da sorgularsan, seni dikenlerin arasına fırlatır ve oradan kurtulana kadar canın çıkar. Eğer seni alırsa, bomboş bir bozkıra bırakacak, maceranın kapağı olan büyük granit bir taşın üstüne; taş, dünya kurulduğundan beri olduğu yerde kıpırdamadan durmuş gibi görünecek sana. O taşın üstüne, bu horozun kuyruğundan sana seve

seve vereceği bir tüy koyarsan kapı senin için açılacak. Korkmadan ve tereddüt etmeden aşağı inmelisin ve daha da aşağı inmelisin; cam anahtarı önünde tutarsan yolunu aydınlattığını göreceksin. Bir süre sonra ta  bir sahanlığa geleceksin, burada girmemen gereken çatallı koridorlara açılan iki kapı ve bir de aşağı doğru devam eden bir yola açılan, yerlere kadar perde-
li bir başka kapı olacak. Bu perdeye elini değdirmemelisin, ama üstüne tavuğun vereceği süt-beyaz tüyü koymalısın, b y-
lece perde görünmez eller tarafından sessizce açılacak ve daha ötedeki kapılar aralanacak ve her ne bulacaksan onun olduğu salona gireceksin."

"Pekâlâ, maceraya atılacağım," dedi küçük terzi, "yeraltın-
da gün ışığının girmediği ve yukarısının yoğun ve ağır olduğu
karanlık yerlerden çok korktuğum halde." Horozla tavuk ı ılda-
yan parlak siyah ve zümrüt rengi bir t yle, uçuk krem rengi bir
tüy almasına izin verdiler, o da hepsine veda edip açıklığa çıktı
ve anahtarı elinde tutarak Batı R zg r 'na seslendi.

Batı R zg r 'nın uzun p f r p f r esen kolları ağaçların
arasından aşağıya uzanıp onu yakalay verdi, r zg r n ge i iyle
yapraklar ürperdi, uğuldadı ve titredi, samanlar evin önünde
dans etti ve toz kalkıp küçük toprak fiskiyeler gibi u u tu. Bu
enfes ve çok ürkütücü bir histi. Kuvvetli rüzgârda bir o yana
bir bu yana savrularak aralarından yükselirken, ağaçlar ince
dallı parmaklarıyla onu yakalamaya çalıştılar, sonra kendini
gökyüzünü inleyerek kat eden uzun r zg r n görünmez, uğul-
tulu g ğ ne bastırılmış hissetti. Hava dolu yastığına yüzünü
yasladı, ne bağırdı ne karşı koydu ve Batı R zg r 'nın incecik
yağmur ve parıldayan gün ışığı, akıp giden bulut ve kayıp giden
yıldız tozu dolu i li  arkısı onu bir ağ gibi sardı sarmaladı.

Rüzgâr Hanım, tıpkı küçük gri adamın söylediği gibi, onu
kocaman gri granit bir taşın üstüne bıraktı, ta  çukurlarla ve
izlerle kaplı çıplak bir ta tı. Terzi R zg r 'n fır d n rek ve inle-
yerek uzakla tıldığını duydu ve eğilip horoz tüyünü taşın üstüne
bıraktı ve  u i e bakın ki, koca ta  sanki bir mesnedin veya

tahterevallinin üzerindeymiş gibi, derin bir iniltiyle önce havaya sonra toprağa doğru salındı, toprağı ve süpürgeotlarını yoğun deniz suyu gibi dalgalandırdı, süpürgeotu köklerinin ve katırtırnağının yumrulu köklerinin altında karanlık, rutubetli bir geçit ortaya çıkardı. Terzi cesaretle buradan içeri girdi, başının üzerindeki kaya, kireç ve kumun kalınlığını düşünüyor-du sürekli, hava dondurucu ve nemli, ayağının altındaki zemin ıslak ve vıcık vıcıktı. Birden aklına küçük anahtarı geldi ve onu önünde havaya doğru cesurca tuttu, anahtar her adımı tek tek aydınlatan, solgun-gümüş pırıltılı küçük bir ışık saçtı. Böylece üç kapılı sahanlığa geldi, iki büyük kapının altından sıcak ve davetkâr ışıklar yayılıyordu, üçüncüsü de küflü bir deri perdenin ardındaydı. Bu deriye yumuşak tavuk tüyünün ucuyla hafifçe dokundu, perde yarasa kanatları gibi köşeli köşeli katlanarak açıldı, ardında küçük koyu renk bir kapı minnacık bir deliğe açılıyordu, bu deliğe omuzlarını zar zor sığdırabileceğini düşündü. O anda gerçekten korktu, çünkü ufak gri arkadaşı bu küçük dar yerden hiç bahsetmemişti ve kafasını buraya sokarsa sağ çıkamayabilirmiş gibi bir hisse kapıldı.

Ardına baktı, biraz önce geldiği geçidin pek çok geçitten biri olduğunu gördü, hepsi kırıksık, solucanımsı, suların şıpır şıpır damladığı ve köklerin birbirine geçtiği yerlerdi. Geri dönüş yolunu asla bulamayacağına, en iyisinin ilerleyip önüne ne çıkacağını görmek olduğuna karar verdi. Girişin ağzına kafasını ve omuzlarını sokmak için bütün cesaretini toplaması gerekti, gözlerini kapadı, eğildi, büküldü ve bir süre sonra kocaman bir taş odanın içine yuvarlanıverdi, oda anahtarın ışıltısını solduran yumuşak bir ışıkla aydınlatılmıştı. Bu itiş kakışlı çabanın camı tuzla buz etmemiş olması bir mucize, diye düşündü, cam her zamanki kadar berrak ve kırılıgandı. Etrafına bakındı ve üç şey gördü. İlki bir yığın cam şişe ve kaptı, hepsi toz ve örümcek ağlarıyla kaplıydı. İkincisi insan boyunda, kahramanımızın boyundan biraz yüksek cam bir kubbeydi. Ve üçüncüsü parlak bir cam tabuttu; kalın kadife örtülü, altın yaldızlı bir kaidenin

üzerinde duruyordu. Yumuşak ışık bütün bunlardan yayılıyor-
du, tıpkı incilerin suyun derinliklerinde parlayışı gibi, tıpkı gü-
ney denizlerinin gece-yüzeylerinde, kendi kendine hareket
eden, ya da bizim Manş Denizi'nde yükselip alçalan mercan
kayalarının etrafında, gümüş oklarının üstünde kayıp giden süt
beyazı fosforlu ışıklar gibi.

O halde, diye düşündü, bunlardan biri ya da hepsi benim
maceram. Şişelere baktı, rengârenktiler, kırmızı ve yeşil ve
mavi ve isli topaz; içlerinde belli belirsiz bir şeyler vardı, birin-
de bir nefesçik duman, bir diğerinde bir sallamalık damıtılmış
sıvı. Hepsi tıpalanmış ve mühürlenmişti, neredede olduğunu ve
ne yapması gerektiğini iyice anlamadan mühürleri kırmayacak
kadar ihtiyatlıydı.

Kubbenin olduğu yere geçti, kubbeyi oturma odanıza
koyduğunuz, altında, dallarında sahici gibi duran envai çeşit
pırlıl pırlıl küçük kuşun ya da bir sürü gizemli pervane ve kele-
beğin durduğu o büyümlü örtüler gibi hayal etmelisiniz. İçinde
minicik bir ev olan ve salladığınızda harika bir kar fırtınası oluş-
turabildiğiniz kristal kürelerden hiç gördünüz mü? Bu kubbe-
nin içinde de tam bir şato vardı, ağaçlarıyla, sekileriyle, bahçe-
leriyle, balık havuzlarıyla, sarmaşık gülleriyle ve burçlarından
sallanan sancaklarıyla güzel bir parkın ortasında duruyordu.
Heybetli ve güzel bir yerdi, sayısız penceresi, dönerek yükse-
len merdivenleri, bir çimenliği, ağaçta bir salıncağı, böyle ferah
ve cezbedici bir mekândan isteyebileceğiniz her şeyi vardı,
ama ıssızdı ve bütün oymalarının ve ayrıntılarının giriftliğini
görebilmek için bir büyüteç gerektirecek kadar minikti. Terzi,
size anlattığım gibi, her şeyden önce bir zanaatkârdı ve bu
güzel modele hayretle baktı ve şato yapılırken ve süslenirken
kullanılan ince aletler kim bilir nasıldı, diye düşündü. Hayran
hayran bakmaya devam edebilmek için hafifçe tozunu sildi,
sonra cam tabuta geçti.

Hızla akan bir dere ufak bir şelaleye geldiğinde, koşuşt-
ran su nasıl cam gibi pürüzsüz olur ve uzun, narin yosun lifleri,

biraz titreyerek, ama akıntıya uzanarak suyun altında nasıl derenin koşuşturmasını devam ettirirler, hiç dikkat ettiniz mi? Kalın camın altında tıpkı öyle ince uzun altın lifler uzanıyordu, döne-devrile kutunun bütün boşluğunu dolduruyorlardı, öyle ki, küçük terzi ilk başta altın kumaş dokumak için hazırlanmış bir kutu dolusu altın iplik gördüğünü sandı. Ama sonra liflerin arasında bir yüz gördü, rüyasında görebileceği ya da hayal edebileceği en güzel yüz, sakın beyaz bir yüz, solgun yanaklara değen uzun altın kirpikler ve solgun mükemmel bir ağız. Altın saçları bir pelerin gibi etrafına dökülmüştü, ama yüzünün üstünden geçen teller nefesiyle hafifçe kıpırdıyordu, böylece terzi hayatta olduğunu anladı. Ve aynı anda anladı ki – hep öyledir zaten – esas macera bu uyuyan genç kadının serbest bırakılmasıydı, sonra terzinin müteşekkir gelini olacaktı. Ama, öyle güzel ve huzurluydu ki, onu rahatsız etmeye içi elvermedi. Kız nefes alıp verirken ve altın saç tellerini dalgalandırırken acaba oraya nasıl geldi, ne kadar zamandır orada ve acaba sesi nasıl gibi binlerce saçma şey düşündü.

Ve sonra, görünürde hiçbir ayrığı ya da çatlağı olmayan, yeşil buzdan bir yumurta gibi bütün olan, pürüzsüz kutunun kenarında ufacık bir anahtar deliği gördü. Ve eşsiz narin anahtarın ait olduğu anahtar deliğinin bu olduğunu anladı, küçük bir iç çekişle anahtarı yerine taktı ve olcakları bekledi. Küçük anahtar deliğe girdi ve eridi, sanki kutunun cam gövdesinin içinde kayboldu; öyle ki, bir an için bütün yüzey tamamıyla kapalı ve pürüzsüz göründü. Sonra, çok düzenli bir şekilde ve çan sesine benzer bir çınlama eşliğinde tabut bir sürü uzun buz saçağına ayrıldı, buzlar yere değdikleri anda çınlayıp yok oldu. Uyuyan genç kadın gözlerini açtı, gözleri menekşe gibi, yaz mevsimindeki gökyüzü gibi maviydi ve küçük terzi, yapması gerekenin bu olduğunu bildiği için, eğilip mükemmel yanağı öptü.

“Herhalde o sensin,” dedi genç kadın, “beklediğim kişi sensin herhalde, beni büyüden kurtaracak olan. Sen Prens’sin herhalde.”

“Ah, hayır,” dedi kahramanımız, “o konuda yanıldın. Ben iyi bir zanaatkârım – ne eksik ne de fazla – bir terziyim, yaşamımı sürdürmek için elimi oyalayacak, doğru dürüst bir iş arıyorum.”

Bunun üzerine genç kadın neşeyle güldü, sesi muhtemelen yıllarca sürmüş bir sessizliğin sonrasında güçleniyordu, bütün tuhaf oda bu gülüşle yankılandı ve cam parçaları kırık çanlar gibi çınladı.

“Beni bu karanlık yerden çıkarırsan, seni sonsuza dek yaşatmaya yetecek, hatta artacak kadar işin olacak,” dedi. “Camın içine hapsolmuş şu güzel şatoyu görüyor musun?”

“Tabii, üstelik yapılışındaki ustalığa da hayret ettim.”

“Bu bir oymacının ya da minyatürcünün işi değil, kara büyü, o benim içinde yaşadığım şatoydu, etrafındaki ormanlar ve çayırlar bana aitti, orada sevgili erkek kardeşimle özgürce dolaşıyordum, ta ki bir büyücü bir gece kötü havadan kaçıp bize sığınana kadar. Bilmen gerekir ki, benim ikiz bir erkek kardeşim var, gün gibi güzel, ceylan gibi zarif, taze ekmek ve tereyağı gibi temiz. Ben ondan, o da benden o kadar memnundu ki, hiç evlenmeyip şatoda huzur içinde yaşamaya, günler boyu avlanıp oynamaya yemin etmiştik. Ama, uluyan rüzgârın içinden, ıslak şapkası ve üstünden yağmur suları akan pelerini ve gülümseyen dudaklarıyla gelen yabancı kapıyı vurduğunda kardeşim hevesle onu içeri buyur etti, ona et ve şarap sundu, geceyi geçirmesi için bir yatak verdi, onunla şarkı söyleyip kâğıt oynadı, şöminenin önüne oturup dünyadan ve maceralardan söz etti. Bu benim pek hoşuma gitmediğinden ve aslında kardeşimin başka biriyle vakit geçirmekten böyle zevk almasına biraz üzüldüğümünden, erkenden odama çekildim ve Batı Rüzgârı’nın kulelerin etrafında uğuldayışını dinleyerek yattım, bir süre sonra da huzursuz bir uykuya daldım. Bu uykudan dört bir yanımdan gelen tuhaf, çok güzel bir müzik sesiyle uyandım. Yatakta doğruldum, duyduğumun ne olduğunu ya da ne anlama geldiğini anlamaya çalıştım ve oda-

nın kapısının yavaşça açıldığını gördüm, o, yani yabancı, uzun adımlarla içeri girdi, üstü başı kurumuştı, siyah kıvrıkcık saçları ve tehlikeli bir gülümsemesi vardı. Kımıldamaya çalıştım ama kımıldayamadım, sanki bedenim bir kayışla bağlanmıştı, başka bir kayış da yüzümü çevreliyordu. Bana zarar vermek istemediğini, bir büyücü olduğunu söyledi, etrafımdaki müziği o çalırıyordu, benimle evlenmek ve bundan böyle benimle ve kardeşimle birlikte şatomda huzur içinde yaşamak istiyordu. Evlenmek istemediğimi söyledim – cevap vermeme izin verilmişti – evlenmeden, sadece kardeşimle mutlu mesut yaşamak istediğimi ekledim. Bunun mümkün olmadığını, istesem de istemesem de beni alacağını, kardeşimin de bu konuda kendisiyle aynı fikirde olduğunu söyledi. Göreceğiz, dedim, görünmez enstrümanlar odanın içinde tıngırdar, mırıldar ve çingırdarken küstahça cevap verdi, 'Görebilirsin, ama bu oda da olan şeylerle ilgili konuşmamalısın, çünkü sanki dilini kesmiş gibi susturdum seni.'

Ertesi gün, kardeşimi uyarmaya çalıştım, ama aynen büyücünün dediği gibi oldu. Bu konuda konuşmak için ağzımı açtığımda dudaklarım sanki etimden geçen iplerle dikilmiş gibiydi ve dilim ağzımın içinde hareket edemedi. Ama sofrada tuzu isteyebiliyor, felaket giden havalardan bahsedebiliyordum, bu yüzden de, ne yazık ki, kardeşim hiçbir şeyin farkına varmadı. Yeni arkadaşıyla pürneşe ava çıktı, beni evde, ateşin başında, olacaklar için duyduğum sessiz kederle baş başa bıraktı. Bütün gün öylece oturdum, akşama doğru şatonun çimenlerine vuran gölgeler uzadığında, güneşin son ışıkları bakır rengine çalıp buz gibi olduklarında çok kötü bir şeylerin olduğu içime doğdu ve şatodan dışarıya, karanlık ormana doğru koştum. Ve karanlık ormandan kara adam çıkıverdi, bir eliyle atını yürütüyordu, diğer elinde ise herhangi bir yaratıkta gördüğüm en hüznünlü yüze sahip, ince uzun gri bir tazi vardı. Bana kardeşimin aniden gittiğini söyledi, uzun ve belirsiz bir süre geri dönmeyecekti, beni ve şatoyu ona, kara büyücüye

emanet etmişti. Bütün bunları bana gamsızca söylemişti, sanki inanıp inanmamama pek aldırmıyordu. Böyle bir haksızlığa asla boyun eğmeyeceğimi söyledim, sesimin gür ve kendinden emin çıkmasına sevinmiştim, çünkü dudaklarımın beni susturmak için tekrar birbirine dikilmesinden korkuyordum. Ben konuştukça gri tazinin gözlerinden kocaman yaşlar aktı da aktı. Ve sanırım, bir şekilde, bu uysal ve âciz şekle bürünmüş hayvanın erkek kardeşim olduğunu anladım. Sonra öfkelen-dim, evimin ve benim yanıma, benim rızamla asla gelmeyeceğini söyledim. Doğru anladığımı, benim rızam olmadan hiçbir şey yapamayacağını, eğer izin verirsem rızamı almak için çaba-layacağını söyledi. Ben de bunun asla olmayacağını, boşuna umutlanmamasını söyledim. O zaman öfkelen-di, olumlu ce-vap vermezsem beni sonsuza dek susturmakla tehdit etti. Sevgili kardeşim olmadıktan sonra nerede olduğuma hiç al-dırmayacağımı, konuşmak isteyeceğim kimse olmayacağını söyledim. O zaman, cam bir tabutta yüz yıl geçirdikten sonra da böyle mi düşüneceksin bakalım, dedi. Birkaç hareket yaptı ve şato büzüldü, ufaldı, şimdi gördüğün gibi; bir-iki hareket daha yaptı ve bu cam fanusla çevrelendi. Adamlarımı, koşup gelen erkek ve kadın hizmetkârların her birini gördüğün gibi cam şişelere hapsetti, en sonunda beni de bu cam tabuta kapattı. Şimdi, eğer beni kabul edersen, buradan hemen ka-çalım, büyücü geri gelmeden, çünkü zaman zaman fikrimi de-ğiştirdim mi diye bakmaya geliyor."

"Tabii kabul ederim," dedi küçük terzi, "çünkü sen bana vaat edilen mucizesin, benim eriyip giden cam anahtarım-la esaretten kurtuldun ve seni çok sevdim. Aslında, sırf cam ku-tuyu açtım diye neden beni isteyesin, pek anlamış değilim ve gerçek mevkine kavuştuğunda, evin, toprakların ve hizmet-kârların tekrar sana ait olduğunda, sanırım bu meseleyi yeni-den düşünecek fırsatın olacak ve isteğin buysa, evlenmeden tek başına yaşayacaksın. Bana gelince, saçının olağanüstü altın ağını görmüş ve o beyazlar beyazı narin yanağına dudaklarım-

la dokunmuş olmak bana yeter." Benim sevgili ve masum okurlarım, terzinin o anda iyi kalplilikten mi, yoksa kurnazlıktan mı böyle konuştuğunu kendinize sorabilirsiniz, çünkü leydinin evleneceği kişiyi kendi özgür iradesiyle seçme meselesini çok önemseydi, ve bahçeleriyle birlikte şato, şimdi iğnelerle ve incecik ilmeklerle ve minicik resimlerle ve yüksüklerle ölçülecek boyda olsa da, her erkeğin ömrünü geçirmek isteyeceği, lordlara layık hoş bir yerdi. Bunun üzerine güzel leydi kızardı, beyaz yanakları ılık ve pembe bir renk aldı, büyü büyüdür, cam tabutun başarıyla parçalanmasının ardından verilen bir öpücük, tıpkı bütün öpücükler gibi bir vaattir, isteyerek ya da istemeyerek verilmiş de olsa, diye mırıldandığı duyuldu. Onlar içinde bulundukları ilginç durumun ahlaki inceliklerini böyle nazikçe tartışa dursunlar, esintiye benzer bir ses ve melodik bir tıngırtı duyuldu, genç kadın çok tedirgin oldu, kara büyücünün gelmek üzere olduğunu söyledi. Kahramanımız kendi hesabına umutsuzluk ve korku duydu, zira küçük gri akıl hocası ona bu olasılıkla ilgili hiçbir talimat vermemişti. Yine de, diye düşündü, böylesine çok şey borçlu olduğum ve öyle ya da böyle, uyku ve sessizlikten kurtardığım leydiyi korumak için elimden geleni yapmalıyım. Kendi sivri iğnelerinden ve makasından başka silahı yoktu, ama kırık lahitten kalma cam parçalarını kullanmak aklına geldi. En uzun ve en sivri olanını aldı, sapını deri önlüğüne sarıp bekledi.

Büyücü eşikte belirdi, girdap gibi kara bir pelerine sarılmıştı, vahşice gülümsüyordu; küçük terzi ürperdi ve cam kıymığını havaya kaldırdı, düşmanının buna mutlaka büyüyle karşılık vereceğini, ya da vurmaya hazırlanırken elini donduracağını düşündü. Ama büyücü sadece yaklaştı ve yanlarına geldiğinde, leydiye dokunmak için elini uzattı, bunun üzerine kahramanımız bütün gücüyle kalbine vurdu, cam kıymık derine girdi ve büyücü yere yıkıldı. Bir de ne görsünler, büyücü oracıkta buruştu ve kurudu, bir küçük avuç dolusu gri toza ve cam pudrasına dönüştü. O zaman leydi birazcık ağladı ve ter-

zinin şimdi onu iki kere kurtarmış olduğunu, kendisiyle evlenmeye tamamiyle layık olduğunu söyledi. Ellerini çırpı ve birdenbire hep beraber havaya kalktılar – adam, kadın, ev, cam şişeler, küçük toz tepeciği – ve kendilerini soğuk yamaçta buldular, ilk baştaki küçük gri adam, tazısı Otto'yla birlikte orada duruyordu. Siz, bilge okurlarım, Otto'nun, tabuttaki leydinin kardeşinin dönüştüğü tazi olduğunu sezmiş ve anlamışsınızdır. Leydi tazının gri tüylü boynuna sarıldı, parlak gözyaşları döktü. Ve gözyaşları koca hayvanın yanağından süzülen tuzlu yaşlarla karıştığında büyü bozuldu ve kardeşi önünde belirdi, av kıyafetleri içinde altın saçlı bir delikanlıydı. Ve uzun bir süre, kalpleri dopdolu birbirlerine sarıldılar. Bu sırada küçük terzi, gri adamın yardımıyla şatonun durduğu cam kutuyu horoz ve tavuktan aldığı iki tüyle sıvazladı ve tuhaf bir uğultu ve güm-bürtüyle şato eski haline döndü, muhteşem merdivenleri ve sayısız kapılarıyla. Sonra küçük terzi ve küçük gri adam şişelerin tıplarını açtılar ve sıvılarla dumanlar iç çekişlerle boğazlardan dışarı akıp erkeklere, kadınlara, kâhyaya ve bahçivana, aşçıya ve oda hizmetçisine dönüştüler, hepsi de bulundukları yerde olduklarına oldukça şaşılar. Leydi erkek kardeşine küçük terzinin onu uykudan kurtardığını, büyücüyü öldürdüğünü ve kendisiyle evlenmeye hak kazandığını anlattı. Delikanlı terzinin kendisine iyi davrandığını ve onlarla birlikte şatoda sonsuza kadar mutlu yaşayabileceğini söyledi. Öyle de oldu, sonsuza kadar mutlu yaşadılar. Delikanlı ve kız kardeşi vahşi ormana ava gitti, küçük terzi ise, o taraklarda pek bezi olmadığı için, ocağın yanında kaldı, onlarla akşamları hoş vakit geçirdi. Eksik olan bir tek şey vardı. Bir zanaatkâr mesleğini icra edemezse bir hiçtir. Terzi en iyisinden ipek kumaşlar ve parlak iplikler ısmarladı ve bir zamanlar ihtiyaçtan yapmak zorunda kaldığı şeyleri zevk için yaptı.

5

Ağır kesekleri tersyüz eden çiftçi görebilir
(Kıtlığın pençesindeki karnından
İç çekişlerle yükselen hava beyinde uğuldarken)
toprağın çalışıp
Çabaladığını, alnı yumru yumru, gözleri sarı
Bir iblisi söküp atmak için, o iblis ki açar kahverengi
ağzını
Vaat etmek için – açgözlülük rüyasını değil –
Artık rüyasında bile göremediği çömlekler dolusu
bakliyatı alacak
Çömlekler dolusu altını. Böyleyken hissediverir
Eteğine sürten ve seğirten tüylü ayaklarını
Kadim uysal bir tanrıciğın, ılık küllerde izler bırakan
ya da
Beşiğin gıcırtilı sesinde gülen, “Sev beni,
Salla beni ve bul hazineni, hiç korkma,” diyen,
“Kadim tanrılar armağanlarını sevdiklerine saklar”
Böyle küçük iblislerden ne var korkacak bu kadar?

R.H. Ash, *Hapsedilmiş Büyücü*'den

Lincolnshire bozkırları küçük bir sürpriz gibidir. Tennyson buranın dar bükümlü vadilerinden birinde büyümüştür. Bu vadilerden ölümsüz Camelot'un mısır tarlalarını yaratmıştır.

Nehrin iki tarafında uzanır
Uzun tarlalarda buğday ve çavdar
Bozkırı giydirir, gökle buluşur.

Roland etrafına bakınca “buluşur” kelimesinin muğlak değil, durumu tamı tamına tarif eden, şaşırtıcı bir kelime olduğunu hemen anladı. Arabayla düzlüğü geçtiler, kıvrılıp giden yolu tırmandılar, vadiden çıktılar. Burada vadiler derin ve dardır, bazısı ağaçlık, bazısı çimenlik, bazısı ekilidir. Vadinin sırtları gökyüzü boyunca sertçe yükselir, hepsi çıplaktır. Geniş, tembel tembel uzanan bölgenin geri kalanı, ya bataklık ya ıslak çayır ya da ekilmiş düzlüktür. Hafifçe yükselip alçalan tepeler yerkabuğundan kıvrılmış gibi görünür, ama aslında öyle değildirler; parçalara ayrılmış bir platoya aittirler. Köyler, kesik huniler gibi duran vadilerin diplerine gömülüdür. Yeşil araba, yollarla ve patikalarla bir çam ağacının dalları gibi şekillenen anayol boyunca hızlı hızlı ilerledi. Şehir çocuğu Roland renklere dikkat etti; sürülmüş kara toprak, yarıklarda beyaz kireç; bakır renkli gökyüzü, kireç-beyazı bulutlar. Maud at binmeye elverişli yollara ve tamir edilmemiş çitlere, makine-dişleriyle çiğnenmiş kötü kesimli çalılara dikkat etti.

“Aşağıda solda,” dedi. “Seal Court. Çukurda.”

Ağaç tepelerinin oluşturduğu homojen olmayan bir halı, bir an görünüp kaybolan kale burçları, yuvarlak bir kule, bir dönüş daha ve iç kaleye benzer bir şey.

“Özel arazi, tabii. Köye inebiliriz. Christabel orada gömülü. St. Etheldreda Kilisesi’nin bahçesinde. Köyün adı Croysant le Wold; boş sayılabilecek bir köy – bu tepelerin eteklerinde serpiştirilmiş bir sürü boş köy var, bir manastır binasıyla bir kiliseden başka hiçbir şeyin ayakta kalmadığı köyler. Croysant Kilisesi’nin bugünlerde kullanıldığını sanmıyorum. Christabel, Croysant’ın inanç

anlamına gelen *Croyance*'tan ve Aziz *Croyance*'tan geldiğini düşünüyormuş – ama bu on dokuzuncu yüzyıl etimolojisinin yanlış tahminlerinden biri. Aslında dediklerine göre hilal anlamına gelen *Croissant*'tan geliyor, çünkü hem vadide hem de nehirde bir kıvrım var. St. Etheldreda'yı seviyormuş, Etheldreda bir Bakire Kraliçe'ymiş, iki kere evlendiği halde – Ely Başrahibesi olmuş, önemli bir manastır kurmuş ve gömüldüğünde bedeni mis kokular saçıyormuş –”

Roland, St. Etheldreda ile pek ilgilenmiyordu. Bu sabah Maud yine uzak ve patronluk taslar bir haldeydi. Zikzaklı yoldan inip vadinin içinden, duvarlarla çevrili mezarlığın ortasında duran, sağlam, kare kuleli kiliseye doğru döndüler. Kapının dışında hurda bir belediye arabası park etmişti; Maud arabayı biraz uzağa çekti ve birlikte içeri girdiler. Toprak ıslaktı. Kapıya yakın bir ağaçtan düşen kararmış kayın yaprakları, nemli kahverengi otların бүрүdüğü küçük mezarlığın patikasını kapatmıştı. Ağır taş verandanın iki yanında koyu gölgeli iki büyük porsukağacı vardı. Başında eşarby, pardösüsü ve lastik çizmeleriyle gayet derli toplu görünen Maud, verandadan geçilen demir kapıya doğru yürüdü, kapı sürgülü ve asma kilitliydi. Parlak yeşil tortulu bir su yılankavi bir leke bırakarak oluktan taşla damlıyordu.

“Bailey’ler kilisenin *içinde*,” dedi Maud. “Ama Christabel’inki dış kenarda, rüzgâr ve yağmurun altında, olmak istediği yerde. İşte burada.”

Yaprak yığınlarının ve engebelerin üzerinden tırmandılar. Ayaklarını ölümlerin arasındaki tavşan-izlerinin içlerine koydular. Dibini sarmaşık yapraklı nevrüzotu бүрүmüş, omuz hizasında bir duvar vardı. Christabel’in mezar taşı hafif bir açıyla oraya doğru eğilmişti. Mermerden değil yöresel kireçtaşından yapılmıştı, havanın

etkisiyle pütür pütür olmuştu. Birisi yazıyı temizlemişti, ama çok yakın zamanda değil.

Christabel Madeleine LaMotte'un
Naaşı burada yatıyor
Tarihçi
Isidore LaMotte'un
Ve sevgili karısı
Arabel LaMotte'un büyük kızı
Croysant le Wold
Seal Court'dan Sir George Bailey'in eşi
Sophie, Lady Bailey'nin tek kız kardeşi

Doğum 3 Ocak 1825
Ebedi uykusuna yatırılışı 8 Mayıs 1890

Ölümcül dertten sonra
Bırakın öylece yatayım
Rüzgârın koştuğu ve bulutların akıp gittiği yerde
Tepenin ardında
Çimenin binlerce susamış ağzının
Yavaş çiyi ve ince yağmuru
Eriyip giden kar örtüsünü
Cennetin tatlı emriyle
İçmeye doyduğu yerde

Birisi, yine çok yakın olmayan bir zamanda, mezarın otlarını kesmişti; mezar, aralardan ayırkollarının ve dikenli böğürtlen kollarının ittirerek çıktığı, alçak ve dağılmaya yüz tutmuş taş bir bordürle çevriliydi. Çimenle kaplı tepeliğin üstünde, ölü krizantem ve karanfillerin püsküllü başlarıyla çoktan solmuş güllerin iskeletimsi yaprakları arasında, artık paslanmış olan gelin telleriyle tutturulmuş, büyük, gerçekten gösterişli bir buketin hayaleti yatıyordu.

Su-lekeli ve toprak-lekeli yeşil saten bir kurdele parçaları bir arada tutuyordu, bukete bir kart iliştilmişti, zor seçilebilen bir daktilo yazısıyla şunlar yazıyordu

Christabel'e

Sizi saygıyla anan

Hatıranızı yaşatan

Ve başlattığınız işi devam ettiren

Tallahassee'li kadınlardan

“Şekil verdiğim taşlar hâlâ dayanıyor.”

Melusina, XII, 325

“Leonora buradaydı,” dedi Maud. “Yazın. Sir George o zaman tüfekte tehdit etmiş.”

“Belki ayrikotlarını o temizlemiştir,” dedi Roland, nem ve melankolinin kendisini huzursuz ettiğini hissetti.

“Leonora bu mezarın durumunu görünce şok geçirmiştir,” dedi Maud. “Romantik bulmamıştır. Bence fena değil. Yavaşça doğaya ve hiçliğe dönüş.”

“O şiiri Christabel mi yazmış?”

“Sessiz sedasız çalışmalarından biri. Görüyorsun imzasız. Mezar yazıtı babasının mesleğinden bahsediyor, ama onunki hakkında tek kelime bile yok.”

Roland bir an erkekler dünyasının baskılarından utandı. Usulca ekledi, “Akılda kalıcı bir şiir. Oldukça terdirgin edici.”

“Sanki çimen Christabel'i içiyormuş gibi.”

“Eh, aslında öyle herhalde.”

Çimene baktılar. Nemli, çürüyen öbekler halinde öylece duruyordu.

“Hadi, tepeden yukarı yürüyelim,” dedi Maud. “Yukardan Seal Court'a bakabiliriz. Bu tarafa sık sık gelmiş olmalı, kiliseye de düzenli gidermiş.”

Kilisenin arka tarafında sürülmüş bir tarla yukarıya, keskin gökyüzü çizgisine doğru eğiliyordu. Roland, gri gökyüzünün önünde, tepede, ilk bakışta Henry Moore heykellerine benzettiği, oturan bir kral figürü gördü, tahtıyla ve başında tacıyla. Sonra figür kafasını eğdi ve kollarını yere doğru uzatarak çılgınca debelendi ve Roland gözücüyle birtakım gümüş parıltılar görüp figürü tekerlekli sandalyede bir insan silueti olarak yeniden oluşturdu, muhtemelen başı dertte olan bir insan.

“Bak,” dedi Maud’a.

Maud yukarı baktı.

“Belki başları derttedir.”

“Yanlarında biri olmalı, yoksa oraya çıkamazlardı,” dedi Maud mantıklı mantıklı.

“Belki,” dedi Roland, yine de yukarı doğru çıkmaya başladı, tırmandıkça şehirli ayakkabıları çamurla ağırlaşıyor, saçları birbirine karışıyordu. Londra sokaklarındaki karbonmonoksit ve kurşuna rağmen sağlığı yerindeydi, bisiklete binmekten belki de.

Tekerlekli sandalyede bir kadın oturuyordu, başında derin başlıklı, geniş kenarlı, yeşil bir fötr şapka vardı, yüzünü gizliyordu, kapüşonlu nefti yünlü paltosunun boynuna şal desenli ipek bir eşarp sarmıştı. Tekerlekli sandalye kayıp yamacın kenarındaki esas yoldan çıkmıştı ve şimdi sarp ve taşlı bir inişin dik yamacında eğik olarak duruyordu. Deri-eldivenli eller kocaman tekerleklerle başa çıkmaya çalışıyordu. Güzelce yumuşamış ve cıllanmış deri botlar eğrilen basamakta hareketsiz duruyorlardı. Roland, arka tekerleğin altında çamurun içine gömülmüş, bütün manevra ve geri gitme çabalarını boşa çıkaran kocaman bir taş gördü.

“Yardım edebilir miyim?”

“Ah,” uzun stresli bir iç çekiş. “Ah, teşekkür ederim. Ç-çamura s-saplandım galiba.” Ses tereddütlüydü, yaşlı

ve aristokrat. “N-ne d-dert. O kadar ç-ç-ç-ç-çaresiz. Rica etsem –”

“Taş var. Tekerleğin altında. Bir dakika. Sıkı tutunun.”

Pantolonunu mahvederek, çocuk parkının acılarını hatırlayarak çamurlu yola çömelmek zorunda kaldı; sıkıca tuttu, asıldı, dengeledi.

“Sandalye dengesini buldu mu?” dedi. “Sizi deviriyorum galiba.”

“Dengeli olmak için t-tasarlanmış. Frene bastım.”

Roland durumun ciddiyetini yavaş yavaş idrak etti. Tek bir yanlış harekette kadın yuvarlanabilirdi. Ellerini çamura soktu ve eşeledi. Fazla işe yaramayan bir dal parçası buldu ve kazıdı. Başka bir taşı ilkel bir kaldıraç gibi kullandı ve sonunda suçlu nesneyi iki eliyle sıkıca tutarak geriye doğru düştü, pantolonunun arkasını da mahvetti.

“İşte,” dedi. “Diş çekmek gibi. Çıktı.”

“Size minnettarım.”

“Bayağı güç bir durumda kalmıştınız. Bir tarafa doğru kaydınız herhalde, sonra sandalye geriye doğru yatmış ve diş gibi bir şey takmış, çark gibi, bakın.” Kadının titrediğini fark etti. “Hayır, bir dakika, sandalyeyi tekrar yola çekelim. Korkarım ellerim çamurlu.”

Sandalyeyi çevirip iyice yerleştirene ve çıkıntılı yüze tekrar oturtana kadar nefes nefese kaldı. Tekerleklerden çamur damlıyordu. O zaman kadın yüzünü ona döndü. Büyük, ay gibi bir yüzdü, yaşlılığın kahverengi benekleriyle lekelenmişti, deriden sicimlerle ve çene altındaki yumuşak deri cepleriyle yer yer kalınlaşmıştı. Gözler, kocaman ve uçuk kahverengiydi, yüzüyorlardı. Şapkanın kenarından gözüken yumuşak, geriye doğru taranmış beyaz saçların altından büyük ter damlaları süzülüyordu.

“Teşekkür ederim,” dedi. “Kendimi çok aptalca bir duruma soktum. Aşağı yuvarlanabilirdim. A-aptal şansı,

der kocam. D-düz yerde k-kalmalıydım. Başkalarına muhtaç olmaktan rahatsız oluyorum.”

“Tabii,” dedi Roland, “tabii oluyorsunuzdur. Aslında çok kötü bir durumda değildiniz. Eninde sonunda biri gelirdi.”

“Sizin gelmeniz iyi oldu. Yürüyüşe mi çıktınız?”

“Çevreyi geziyorum. Bir arkadaşım.” Maud nerdeydi? “Hava harika. Öyle uzakları görebiliyor ki insan.”

“Onun için hep buraya çıkıyorum. Köpeğin benimle kalması lazım, ama hiç kalmıyor. Kocam ormanda dolaşmayı seviyor. Nereye doğru yürüyorsunuz?”

“Bilmiyorum. Arkadaşım biliyor. Sizinle yürüyeyim mi biraz?”

“Kendimi pek iyi hissetmiyorum. E-ellerim titriyor. Eğer gelebilerseniz – yolun aşağısına kadar gelebilerseniz, tepeden aşağıya, kocam –”

“Tabii, tabii.”

Maud yukarı geldi. Burberry ve wellington’ları içinde temiz pak görünüyordu.

“Sandalyeyi çıkarttık,” dedi Roland. “Taş sıkıştırmıştı. Bu hanımla tepenin aşağısına kadar yürüyeceğim – kocası orada – bayağı bir sarsıntı geçirdi de –”

“Tabii,” dedi Maud.

Sandalyenin arkasında Roland, üçü beraber yoldan aşağı ilerlediler. Tepenin üstündeki yol sık ağaçlıydı. Roland ağaçların arasından tekrar, bu sefer daha rahatça, küçük bir kule ve burçlar gördü, karartıların içinde beyazdılar.

“Seal Court,” dedi Maud’a.

“Evet.”

“Romantik,” diye ortaya attı.

“Karanlık ve nemli,” dedi tekerlekli sandalyedeki hanım.

“İnşa etmek bir servete mal olmuş olmalı,” dedi Maud.

“Bakımlı tutmak da,” dedi tekerlekli sandalyedeki hanım. Deri elleri kucağında hafifçe dans ediyordu, ama sesi sakinleşiyordu.

“Sanırım öyledir,” dedi Roland.

“Eski evlere mi meraklısınız?”

“Tam değil,” dedi Roland. “Bunu görmek istedik.”

“Neden?”

Maud’un botu sertçe ayak bileğine vurdu. Acı çığlığını bastırdı. Ağaçların arasından çok kirli bir Labrador çıkageldi. “Ah, Much,” dedi hanım. “İşte buradasın. Seni işe yaramaz koca ahmak. İşe yaramaz. Sahibin nerede? Porsuk peşinde mi?”

Köpek arka tarafını titreterek, sarışın karnının üstünde çamurda süründü.

“Bana adlarınızı söyleyin,” dedi tekerlekli sandalyedeki hanım. Maud hızlı hızlı konuştu.

“Bu Dr. Michell. Londra Üniversitesi’nden. Ben Lincoln Üniversitesi’nde ders veriyorum. Adım Bailey. Maud Bailey.”

“Benim adım da Bailey. Joan Bailey. Seal Court’ta oturuyorum. Akraba mıyız?”

“Ben Norfolk Bailey’lerindenim. Çok eski akrabalar-dan. Fazla yakın değil. Aileler pek görüşmemiş – ”

Maud kulağa sıkıcı ve soğuk geliyordu.

“Ne kadar ilginç. Ah, işte George. George canım, bir macera yaşadım ve bir şövalye tarafından kurtarıldım. Kartal Somunu’nun tepesinde tekerleğimin altında koca bir taşla çamura battım, tek kurtuluş yolu kenardan yuvarlanmak gibi görünüyordu, çok utanç verici. Sonra Mr. Mitchell çıkageldi ve adı Bailey olan bu genç hanım.”

“Sana yolun ortasından ayrılmamanı söylemiştim.”

Sir George ufak tefek ve ıslak ve öfkeliydi. Baldırlarını parlak bir zırh gibi saran, bağcıklı deri botları vardı. Çok-cepli kahverengi bir avcı ceketini giymiş, başına da

kahverengi tüvit bir kasket takmıştı. Bağırarak konuşuyordu. Roland onu bir karikatüre benzetti ve sınıfsal farkın verdiği rahatsızlıkla için için öfkelen-di. Bu tip insanların onun ve Val'in dünyasında pek gerçeklikleri yoktu, ama yine de dünyada bir yerde varlıklarını sürdürüyorlardı. Maud da onu belli bir tip olarak gördü; onun için, çocukluğunda avla, uzun yürüyüşlerle ve av sohbetleriyle geçen sayısız hafta sonunun kısıtlayıcılığını ve can sıkıntısını temsil ediyordu. Reddedilmiş ve savuşturulmuş hafta sonlarını. Sir George'un silahı yoktu. Su omuzlarında lekeler bırakıyor, ayakkabılarında parlıyor, pantolonuyla botlarının arasındaki çorapların tüylü nervürlerinde damla damla duruyordu. Karısına dikkatle baktı.

"Hiçbir şeyden memnun olmuyorsun, değil mi?" dedi. "Seni tepeye kadar itiyorum, ama sen uslu uslu yolda kalacak kadar bile memnun olmuyorsun, yook hayır. Bir şey oldu mu?"

"Biraz sarsıldım. Mr. Michell tam zamanında geldi."

"Gelmeyebilirdi." Elini uzatarak Roland'a yaklaştı. "Çok minnettarım. Adım Bailey. Aptal köpeğin Joan'un yanında kalması gerekir, ama kalmıyor, başını alıp katırtırnaklarının arasında kendi küçük maceralarına dalıyor. Benim de onunla kalmam gerektiğini düşünüyor olmalısınız, ha?"

Roland uzattığı ele dokunarak geriye doğru bir adım attı ve itiraz etti.

"Kalmalıydım. Kalmalıydım. Ben bencil herifin tekiyim. Bu arada, bir porsuk gördüm, Joanie. Aslında söylememem lazım, davetsiz misafirleri, doğal hayatçıları cesaretlendirmemek için, zavallı hayvanları deli gibi korkutuyorlar. Yaşlı Japon ardıcının da iyi durumda olduğunu duyunca sevineceksin. Epey toparlanmış."

Maud'a doğru yürüdü.

"İyi akşamlar. Adım Bailey."

“Biliyor,” dedi karısı. “Onun da adı aynı, söyledim ya, Norfolk Bailey’lerinden.”

“Öyle mi? Buralarda pek sık görünmezler. Porsuklardan daha seyrek diyebilirim. Hangi rüzgâr attı sizi buralara?”

“Lincoln’de çalışıyorum.”

“Orada çalışıyorsunuz, öyle mi?” Ne iş yaptığını sormadı. Karısını oldukça dikkatli bir bakışla süzdü.

“Terlemişsin, Joan. Rengin iyi değil. Seni eve götürmeliyiz.”

“Mr. Michell ve Miss Bailey’i ç-çaya d-davet etmek istiyorum. Mr. Michell’in elini yüzünü yıkaması lazım. Seal Court’la ilgileniyorlar.”

“Seal Court ilginç değil,” dedi Sir George. “Halka açık değil, biliyorsunuz. Yıkık dökük. Benim kabahatim, dolaylı olarak. Kaynak yok. Kafamıza çökecek.”

“Onlar genç, aldırmazlar.” Lady Bailey’in büyük yüzü kararlı bir ifade aldı. “Onları davet etmek istiyorum. Nezaket bunu gerektirir.”

Maud’un yüzü alev aldı. Roland ne olup bittiğini anlamıştı. Gururundan, Seal Court’a girmenin çıkarına olacağını inkâr etmek istiyordu: Christabel için oraya gitmek istiyordu, Roland’ın tahminine göre Leonora Stern geri çevrildiği için oraya gitmek istiyordu: Gitmekle nasıl bir çıkar sağlayacağını açık açık söylemediği için kendini sahtekâr gibi hissediyor, diye düşündü.

“Elimi yüzümü yıkayabilirsem çok memnun olurum,” dedi Roland. “Eğer çok zahmet olmazsa.”

Yabani ot bürümüş çakıllı sırılsıklam araba yolundan geçerek konvoy halinde büyük evin arkasına döndüler ve ahırların önündeki avluda park ettiler, Roland Sir George’a tekerlekli sandalyeyi ve Lady Bailey’yi indirmekte yardım etti. Kısa gün kararıyordu; şimdi yapraksız

olan bir gül ağacının sarıldığı Gotik verandadan geçilen arka kapı ağır ağır içeri doğru açıldı. Yukarıda, oymalı çerçeveli sıra sıra Gotik pencere karanlık ve boştu. Kapı ağzı, basamakları ortadan kaldırmak için meyillendirilmişti, böylece tekerlekli sandalye içeri girebiliyordu. Karanlık taş koridorlardan ilerlediler, çeşitli kilerleri ve merdivenleri geçtiler, sonunda eskiden hizmetkârların salonu olduğu anlaşılan ve şimdi üstünkörü biçimde ve kısmen modern hayat için dönüştürülmüş bir yere geldiler.

Bu loş odanın bir ucunda, beyaz külden bir yatak üzerinde birkaç koca kütüğün hâlâ için için yandığı açık bir şömine vardı; iki yanında yuvarlak hatlı, minderli, ağır birer kanepeler duruyordu; döşemeleri süslü, koyu mor, *fin-de-siècle*¹ tarzı gündüzsefası desenli, kömür rengi kâdifeledi. Zemin büyük, kırmızı beyaz vinil karolarla kaplıydı, yıpranmış kenarlar alttaki taşları ele veriyordu. Pencerenin altında üç bacaklı, soluk ekose desenli bir muşambayla kısmen kaplanmış ağır bir masa vardı. Sonradan mutfığa ve diğer hizmetkâr odalarına açıldığı anlaşılan öbür uçta, küçük iki hatlı bir elektrik sobası duruyordu. Hafifçe yıpranmış başka koltuklardan ve sırlı saksılarda aşırı parlak, canlı çiçeklerden oluşan bir koleksiyon da vardı. Sir George'un açtığı ışıklar Maud'u bir parça endişelendirmişti – şöminenin yanında loş standart bir lamba ve masanın üstünde Çin vazosundan bozma biraz daha mutlu bir lamba. Duvarlar beyaz badanaydı ve üstlerinde at, köpek ve porsuk resimleri, yağlıboyalar, suluboyalar, renklendirilmiş fotoğraflar, çerçeveli parlak baskılar asılıydı. Ateşin yanında kocaman bir sepet duruyordu, Much'ın yatağı olduğu belliydi, sert ve kıl kaplı bir battaniyeyle astarlanmıştı. Odanın büyük bölümü bomboştu.

1. (Fr.) Yüzyıl sonu. (Ç.N.)

Sir George perdeleri kapattı ve Roland ile Maud'a ateşin yanına, kadife koltuklara oturmalarını işaret etti. Sonra sandalyesini iterek karısını odadan çıkardı. Roland kendini yardım edecek gibi hissetmedi. Bir kâhyanın ya da aşırı saygılı bir erkek hizmetkârın, en azından bir oda hizmetçisinin ya da bir bakıcının gelip onları gümüşlerle ve ipek halılarla parıldayan bir odaya buyur etmesini beklemişti. Maud yetersiz ısıtmayla yıpranmışlığa alışmıştı, ama hüznü ışıklandırmanın temsil ettiği konforsuzluktan hâlâ biraz rahatsızdı. Elini aşağı sarkıtıp Much'ı çağırdı, Much gelip titrek ve kirli vücudunu bacaklarına, Maud'la sönüp gitmekte olan ateşin arasına yasladı.

Sir George geri geldi, ateşi tıslayan ve şarkı söyleyen yeni kütüklerle canlandırdı.

“Joan çay yapıyor. Korkarım burada fazla bir konforumuz ve lüksümüz yok. Sadece zemin katta yaşıyoruz, tabii. Mutfağı Joan için yeniden yaptırdım. Akla gelebilecek her türlü kolaylık var. Kapılar ve rampalar. Elimizden gelen her şey. Çok fazla bir şey değil, biliyorum. Bu ev bir sürü hizmetkârla çekip çevrilmek için yapılmış. İki yaşlı insan – içinde yankılanıyoruz. Ama ben yine de ağaçlıkların bakımını yapıyorum. Joan da bahçesinin. Victoria tarzı havuzlu bir bahçe de var. Joan'un hoşuna gidiyor.”

“Hakkında bir şeyler okumuştum,” dedi Maud temkinli temkinli.

“Demek öyle? Aileyi takip ediyorsunuz, öyle mi?”

“Bir bakıma. Ailede beni özellikle ilgilendiren şeyler var.”

“Tommy Bailey'in nesi oluyorsunuz? Müthiş bir atı vardı, Hans Andersen, işte sana karakterli ve cesur bir at.”

“Benim büyükamcamdı. Hans Andersen'in daha az başarılı torunlarından birine binerdim. Her yerden atlayabilen dik kafalı bir hayvandı, kedi gibi, ama her zaman atlamayı seçmezdi ve beni de her zaman beraberinde götürmezdi. Adı Copenhagen'dı.”

Biraz atlardan biraz da Norfolk Bailey'lerinden ko-
nuştular. Roland, Maud'un kendisine doğal gelen sesler
çıkışıını seyretti ve bu sesleri Kadın Çalışmaları bina-
sında asla çıkarmayacağını da hissetti. Mutfaktan bir zil
sesi duyuldu.

“İşte çay. Gidip getireyim. Joan'u da.”

Çay enfes bir Spode çay takımında, yanında gümüş
bir şekerlik ve Roland'ın gördüğü kadarıyla, tekerlekli
sandalyenin koluna oturacak şekilde tasarlanmış büyük
melamin bir tepsi içinde bir tabak dolusu Gentleman's
Relish marka ançuez ve bal sürülmüş sıcak tereyağlı kı-
zarmış ekmekle geldi. Çayı fincanlara Lady Bailey koydu.
Sir George, Maud'u ölmüş kuzenler, çoktan-ölmüş atlar
ve Norfolk malikânesindeki ağaçların durumu hakkında
soru yağmuruna tuttu. Joan Bailey, Roland'a dönüp, “Bü-
tün bu ağaçlığı George'un büyük-büyük-büyükbabası
dikmiş. Kısmen kereste için, kısmen de ağaçları sevdiği
için. Yetiştirebileceği her şeyi koymaya çalışmış. Ağaç ne
kadar nadir olursa o kadar ilgisini çekiyormuş. George
bunu devam ettiriyor. Ağaçları yaşıyor. Hepsi hızlı bü-
yüyen kozalaklı ağaç değiller, karışık bir ağaçlık, bazı na-
dide ağaçlar çok yaşlı. Dünyanın bu bölgesinde ormanlar
gittikçe azalıyor. Çalılar da öyle. Dönüm dönüm orman-
lığı hızlı tahıl yetiştiriciliği yüzünden kaybettik. George
ağaçlarını korumak için oradan oraya koşturup duruyor.
Yaşlı bir cin gibi. Birilerinin tarihe bir bağlılığı olması
lazım,” dedi.

“Biliyor musunuz,” dedi Sir George, “on sekizinci
yüzyıla kadar bu bölgedeki başlıca endüstri tavşan yetiştiriciliğiydi. Arazi pek başka bir işe yaramıyordu, kumlu, karaçalıyla kaplı. Tavşanların harika gümüşü derileri vardı; Londra'ya ve Kuzey'e şapka olmaya gittiler. Kışın besli-
yor, yazın otlamalarına izin veriyorlardı, komşular şikâyet
ediyordu, ama bol para kazanıyorlardı. Bazı yerlerde ko-

yunlarla dönüşümlü olarak yetiştiriliyorlardı. Başka pek çok şeyle birlikte yok olup gittiler. Birileri koyunları ucuz mal etmenin yolunu buldu, mısır da tavşanlar da ortadan kayboldu. Ağaçlar da aynı yolda şimdi.”

Roland tavşanlar hakkında söylenecek akıllıca bir şey bulamadı, ama Maud, Fenland tavşan çiftlikleriyle ilgili istatistiklerle ve Norfolk Bailey’lerinin arazisindeki eski çiftçi kulesiyle ilgili bir tasvirle karşılık verdi. Sir George biraz daha çay koydu. Lady Bailey, “Londra’da ne yapıyorsunuz, Mr. Mitchell?” dedi.

“Üniversitede araştırma görevlisiyim. Birkaç saat ders veriyorum. Randolph Henry Ash’le ilgili bir edisyon üzerinde çalışıyorum.”

“Okulda öğrendiğimiz güzel bir şiiri o yazmıştı,” dedi Sir George. “Şiirle hiç işim yoktur, ama onu severdim. ‘Avcı’. O şiiri biliyor musunuz? Bir taş devri adamı, tuzaklar kuruyor, çakmaktaşı yontuyor, köpeğiyle konuşuyor ve havayı kokluyordu. Gerçek bir *tehlike* hissi alıyordunuz şiirden. Başka bir adamın şiirlerini çalışmak hayatı geçirmenin tuhaf bir yolu aslında. Bizim bu evde de bir tür şair vardı bir zamanlar. Ama hiç önemseyeceğinizi sanmam. Felaket duygusal zimbırtılar, Tanrı’yla ve Ölüm’le ve çiğ taneleriyle ve perilerle ilgili. Mide bulandırıcı.”

“Christabel LaMotte,” dedi Maud.

“Aynen. Tuhaf bir yaratık. Son zamanlarda ona ait bir şeylerimiz olup olmadığını soran insanlar gelir oldular. Hepsini def ettim. Biz kendi halinde insanlarız, Joan ve ben. Yazın feci meraklı bir Amerikalı vardı, aniden çıkagelip bize kaçık kocakarının kutsal emanetlerine sahip olduğumuz için gurur duymamız gerektiğini söyledi. Boya kaplı, her yanından çangır çungur takılar sarkan, darmadağın bir şeydi. Kibarca rica ettim, gitmedi. Silah sallamak zorunda kaldım. Joan’ın kış bahçesinde oturmak istedi. Christabel’i anmak için. Ne saçmalık. Ama

gerçek bir şair olsa, sizin Randolph Henry Ash'iniz gibi, o zaman iş başka olurdu, insan ailede öyle birinin olmasından makul ölçüde gurur duyar. Lord Tennyson da biraz sulugözdü, genelde, ama Lincolnshire ağzıyla pek de fena olmayan şeyler yazmıştı. Mabel Peacock'un tırnağı olmaz ama. O Lincolnshire konuşmasını gerçekten duyabiliyordu. Bir kirpiyle ilgili harika bir hikâyesi vardı. *Th'otchin 'that wasn't niver suited wi' nowt.*¹ Bir de şunu dinleyin. *'Fra fo'st of he was werrittin' an witterin' an sissin an spittin perpetiwel.'*² İşte gerçek tarih bu, her geçen gün kaybolan, gittikçe daha az insanın öğrendiği kelimeler, herkesin kafası *Dallas* ve *Hanedan*'la dolu ve Beatles tıngırtısıyla."

"Mr. Michell ve Miss Bailey seni korkunç bir adam sanacak, George. İyi şiir seviyorlar."

"Christabel LaMotte'u sevmiyorlar."

"Ama ben seviyorum," dedi Maud. "Seal Court'un kış bahçesini tarif eden yazıyı yazan Christabel'di. Bir mektupta. Yapracağını dökmeyen değişik ağaçları, kırmızı meyve tanelerini, kızılıcık ağacını, korunaklı bankı ve küçük havuzcuktaki gümüşü balıkları görmemi sağladı... Christabel buzun altında bile öylece durduklarını görebiliyordu –"

"Balıkları çalan yaşlı bir tekir kedimiz vardı –"

"Yenilerini aldık –"

"Kış bahçesini görmeyi çok isterdim. Christabel LaMotte hakkında yazıyorum."

"Ah," dedi Lady Bailey. "Bir biyografi. Ne ilginç."

"Bir biyografi yazacak kadar çok şey olduğunu sanmıyorum," dedi Sir George, "hiçbir şey yapmamış ki."

1. Hiçbir işe yaramayan sokak çocuğu. (Ç.N.)

2. En baştan beri endişeleniyor ve durmadan konuşuyor ve tıslıyor ve tükürük saçıyordu. (Ç.N.)

Sadece yukarıda, evin doğu kanadında yaşamış ve periler hakkındaki o saçmalıkları döktürmüş. Bu bir *hayat* değil.”

“Aslında biyografi değil. Bir inceleme. Ama tabii ilgimi çekiyor. Mezarına bakmaya gittik.”

Bunu söylemek hataydı. Sir George’un yüzü karar-
dı. Saman sarısı kaşları kırmızı bir eriğe benzeyen bur-
nuna doğru indi.

“Buraya gelen o adı ağza alınmaz kadın – bana kafa tutmaya kalktı – bana vaaz verdi – mezarın durumu hakkında. Durumunun şok edici olduğunu söyledi. Ulusal bir anıtmış. *Onun* ulusunun anıtı olmadığını ve üstüne vazife olmayan şeylere burnunu sokmamasını söyledim. Benden bahçıvan makasını ödünç istedi. İşte o zaman gidip silahı aldım. O da gidip Lincoln’den bir makas satın aldı ve ertesi gün gelip dizlerinin üstüne çöktü ve her şeyi temizledi. Papaz gördü. Papaz ayda bir gelip kilisede akşam duası yaptırıyor. Kadın arka sırada oturup dinledi. Kocaman bir buket almış. Yapmacıklık.”

“Gördük –”

“Miss Bailey’ye bağışlamak zorunda değilsin, George,” dedi karısı. “Olanların sorumlusu o değil. Christabel’le ilgilenmemesi için hiçbir neden yok. Bence bu gençlere Christabel’in odasını göstermelisin. Eğer görmek isterlerse. Kilitli, Mr. Michell, zaten nesiller boyu da öyleymiş. Ne durumda olduğunu bilmiyorum, ama sanırım bazı özel şeyleri hâlâ orada. Dünya Savaşlarından sonra, aile gittikçe evin daha az yerini kullanır olmuş, her nesil biraz daha az – Christabel’in odası 1918’den beri kapalı olan doğu kanadında, sadece sandık odası olarak kullanılmış. Ve biz de, tabii, binanın çok ufak bir bölümünde yaşıyoruz, sakatlığımdan dolayı sadece alt katta. Genel tamir işlerini yaptırmaya gayret ediyoruz. Çatı sağlam ve döşemelerle ilgilenen bir marangoz var. Ama bildiğim kada-

rıyla, 1929'da buraya gelin geldiğimden beri o odaya kimse dokunmadı. Sonra da hep bu orta bölümde oturduk. Doğu kanadı – tam olarak yasak değildi – ama kullanılmıyordu.”

“Fazla bir şey göremeyeceksiniz,” dedi Sir George. “Bir fener lazım. Evin o bölümünde elektrik yok. Sadece giriş katındaki koridorlarda var.”

Roland ensesindeki tüylerin diken diken olduğunu hissetti. Oymalı pencereden yeşil yapraklı ağaçların ıslak dallarını gördü, karanlıkta daha karanlıktılar. Ve çakıllı yoldaki hafif ışığı...

“Bir bakmak harika olur – ”

“Minnettar kalırız.”

“Pekâlâ,” dedi Sir George, “neden olmasın? Aynı ailedeniz nasıl olsa. Beni takip edin.”

Eline güçlü modern bir gemici-feneri aldı ve karısına döndü. “Bir hazine bulursak sana getiririz, canım. Eğer beklersen.”

Yürüdüler ve yürüdüler, ilk önce karolarla döşeli ve elektrik ışığı altında ölgün duran koridorlardan, sonra kepenkleri kapalı karanlık yerlerdeki tozlu halıların üstünden geçtiler, sonra taş bir merdivenden yukarı çıktılar ve sonra koyu tozla bulutlanmış, dönerek yükselen tahta bir merdivenden daha da yukarı çıktılar. Maud ve Roland, ne birbirlerine baktılar ne de konuştular. Küçük kapı ağır panellerle kaplıydı ve ağır bir mandalı vardı. Sir George'un arkasından içeri girdiler; Sir George kocaman ışık konisini karanlık, dar, daire biçimindeki mekânın içinde sallayarak ortalığı aydınlattı: Yarım-daire bir şahniş, damarlı kemerleri ve tozla keçelenmiş Ortaçağ taklidi sarmaşık oymalarıyla bir tavan, toz zerreciklerinden bir örtü altında soluk kırmızısı belli olan perdeleri hâlâ

asılı duran bir kapalı-yatak,¹ işlemeli tahta ve bezeme kıvrımlarıyla, üzüm salkımları, narlar ve zambaklarla kaplı, olağanüstü oymalarla süslü, siyah ahşap bir çalışma masası, alçak bir sandalye ya da bir dua masası olması muhtemel bir şey, elbise yığınları, eski bir sandık, iki şapka kutusu ve aniden gözlerini dikmiş bakan bir sıra küçük beyaz yüz, bir, iki, üç, yastığa dayanmışlar. Roland küçük bir şokla nefesini içine çekti: Maud, “Ah, bebekler,” dedi – ve Sir George ışığını altın varaklı güllerin çevrelediği boş aynadan geri getirip minyatür de olsa oldukça büyük sayılabilecek dört direkli bir karyolada, tozlu bir yatak örtüsünün altında kaykılmış yatan üç kaskatı figüre odakladı.

Porselen yüzleri ve oğlak derisinden küçük kolları vardı. Birinin ipeksi altın saçları tozdan solmuş ve ağarmıştı. Birinin kenarları dantelli beyaz basmadan büzgülü beyaz bir uyku bonesi vardı. Birinin siyah saçları arkaya taranıp yuvarlak bir topuz yapılmıştı. Hepsi de, tozla dolu oldukları halde yine de parlayan mavi cam gözlerle bakıyorlardı.

“Oyuncak bebeklerle ilgili bir dizi şiir yazmış,” dedi Maud, korku dolu bir fısıltıyla. “Çocuklar için yazılmış gibi görünüyorlardı, *Masumlara Masallar* gibi. Ama aslında öyle değildi.”

Roland gözlerini tekrar gölgedeki çalışma masasına çevirdi. Odada ölü şairin varlığını hissetmiyordu, ama bu kutulardan herhangi birinin – çalışma masasının, sandıkların, şapka kutularının, göğüs cebindeki solmuş mektuplara benzer bir hazine barındırabileceklerine dair belli belirsiz bir heyecan duyuyordu. Bir ipucu, karalanmış bir not, birkaç kelimelik bir cevap. Ama bu saçmaydı,

1. Gemi kamaralarındaki gibi duvar oyuğuna yerleştirilmiş karyola. (Ç.N.)

burada olamazlardı, Randolph Henry Ash nereye koyduysa orada olmalıydılar, tabii eğer yazıldılarsa.

“Hiç biliyor musunuz,” dedi Roland, Sir George’a dönerek, “kâğıtlar olup olmadığını? Çalışma masasında bırakılmış bir şey var mı? Christabel’e ait olan?”

“Öldüğünde boşaltılmıştır herhalde,” dedi Sir George.

“En azından bir bakabilir miyiz?” dedi Roland, gizli bir çekmece hayal ederek, ama aynı zamanda, *Northanger Manastırı*’ndaki çamaşır listelerinin de rahatsız edici derecede farkındaydı. Sir George ışığı nazikçe masaya doğru getirdi, küçük yüzleri içinde yatmakta oldukları karanlığa iade etti. Roland üstü boş masanın kapağını kaldırdı. Arkada kabartma ve oymalarla süslenmiş kemerli boş kâğıt gözleri ve iki de küçük boş çekmece vardı. Masanın çerçevesini kurcalayamayacağını düşündü. Sandık tokasını açılması için zorlayamayacağını düşündü. İzin almadan bir yerleri karıştırıyormuş gibi hissetti, sanki saldırgan bir merak duygusu tarafından boşu boşuna itekleniyordu – açgözlülük değil merak, cinsellikten bile daha temel olan, bir şeyleri bilme arzusu. Aniden Maud’a kızdığını hissetti, orada, karanlıkta, kıpırdamadan duruyor, yardım etmek için kılını bile kıpırdatmıyordu, onun duygusal avantajına sahip birinin pekâlâ da yapabileceği gibi, gizli hazineleri ya da insanın içini burkan ölü kutuları biraz daha araştırmak için onu yüreklendirmiyordu. Sir George, “Tam olarak ne bulmayı umuyorsunuz?” dedi. O anda, arkasında, Maud soğuk ve berrak bir sesle, sanki bir büyüünün sözlerini söylemeye başladı.

Bebğim bir Sır saklıyor
Daha güvenilir bir Dosttan
Bebğimin Sessiz Sırdaşlığı
Uzun sürecek sonsuzdan.
Dostlar ihanet eder

Aşk çürür gider
Bebeğimin Suskunluğu
Yaşamdan uzun sürer.

Bebeğim ele verir mi sırrımızı?
Balmumu dudakları mühürlü.
Çok şey gizledi
Ah – çok – düşündü.

Bebeğim hiç uyumaz
Korumaktır işi
Paçavraları ve yadigârlarıyla
Kayıp Sevgimizi
Onları oynatamaz yerinden
Küçük elleri.

Bebeğim zararsız.
Biziz zarar veren
Onun gibi buz kesecek
Şimdi sıcak olan
Onun sinsi çekiciliği
Sonsuzlukla alay eden.

Sir George ışığı tekrar bebeklerin beşiğine çevirdi.

“Çok güzel,” dedi. “Harika bir hafızanız var. Ben hiçbir şey ezberleyemem. Kipling ve hoşuma giden Lincolnshire parçaları hariç. Ama neden bahsediyor ki?”

“Bu odadayken, kulağa bir hazine avının ipucu gibi geliyor,” dedi Maud, hâlâ gergin bir berraklıkla. “Sanki Bebek bir şey saklıyormuş gibi.”

“Ne saklıyor olabilir ki?” dedi Sir George.

“Her şey olabilir,” dedi Roland, birden onu atlatmak isteyerek. “Ufak tefek hatıralar.” Maud’un hesap yaptığı-nı hissedebiliyordu.

“Birilerinin çocukları bu bebekleri alıp oynamış ol-

malı,” dedi bebeklerin sahibi mantıklı bir şekilde. “1890’ dan beri.”

Maud tozun içinde diz çöktü. “İzin verir misiniz?” Sir George ışığı onun üzerine çevirdi; yüzü gölgeye doğru eğilmiş halde, sanki balmumundan hatlarını Latour çizmiş gibi, diz çökmüş duruyordu. Beşiğe uzandı ve sarışın bebeği belinden tutup çekti; bebeğin elbisesi pembe ipektendi, yakasının kenarında küçük gül goncaları ve minnacık inci düğmeler vardı. Bu yarattığı Roland’a verdi, o da sanki bir kedi yavrusu tutuyormuş gibi bebeği dirseğinin iç kıvrımına yerleştirdi, ona, sırasıyla, minik beyaz fırfırlarla ve İngiliz nakışıyla süslü uyku boneliyi ve koyu tavus kuşu mavisi içinde sert görünen siyah saçlı olan eklendi. Kolu boyunca yatıyorlardı, minik başları ağırdı, sonra kolları ve bacakları geliyordu, oldukça ür-kütücüydüler, ölümler gibi. Maud yastığı kaldırdı, yatak örtüsünü sıkıştırıldığı kenarlardan çekip çıkarttı, üç ince yün battaniyeyi ve bir tığ işi şalı katlayıp kenara koydu, bir kuştüyü şilteyi sonra bir diğerini ve bir ot şilteyi dışarı aldı. Bunların altına, alttaki ahşap kutunun içine uzandı, menteşeli tahta paneli zorlayıp bir paket çıkarttı, paket ince beyaz bir ketene sarılmış, bir mumya gibi şeritle bağlanmıştı, tekrar ve tekrar ve tekrar.

Bir sessizlik oldu. Maud elindekiyle öylece durdu. Roland öne doğru bir adım attı. Sarılıp sarmalanmış olanın ne olduğunu biliyordu, biliyordu.

“Herhalde bebeklerin kıyafetleri,” dedi Maud.

“Bir bakın,” dedi Sir George. “Onu nerede bulacağınızı biliyor gibiydiniz. Bahse girerim, içinde ne olduğuna dair akıllıca bir tahmininiz de vardır. Açın bakalım.”

Maud solgun, temiz pak, fener ışıklı parmaklarıyla eski düğümleri çekiştirdi, düğümlerin hafifçe mühür mu-muyla kaplı olduğunu fark etti.

“Çakı ister misiniz?” dedi Sir George.

“Kesme – meliyiz –” dedi Maud. Roland yardım etmeye can atıyordu. Maud çabaladı. Şeritler çözüldü ve keten kat kat açıldı. İçinden iki paket çıktı, yağlı ipeğe sarılmış ve siyah kurdeleyle bağlanmışlardı. Maud kurdeleyi de çekti. Eski ipek gıcırdadı ve kaydı. İşte ordaydılar; açık mektuplar, iki deste, katlanmış mendiller kadar düzgün. Roland öne doğru bir adım attı. Maud her bir destenin en üstündeki mektubu aldı. Miss Christabel LaMotte, Bethany, Mount Ararat Yolu, Richmond, Surrey. Kahverengi, örümcek gibi, tanıdık elyazısı. Ve çok daha ufak, daha mor yazıyla, Randolph Henry Ash Esqre, 29 Russell Meydanı, Londra. Roland, “Demek gerçekten göndermiş,” dedi.

Maud, “Her iki taraf. Hepsi. Hep burdalarmış...” dedi.

Sir George, “Yani bulduğunuz tam olarak nedir? Ve bebeklerin yatağına bakmanız gerektiğini nereden bildiniz?” dedi.

Maud tiz ve berrak bir sesle, “Bilmiyordum. Sadece şiir aklıma geldi, orada dururken ve sonra her şey berraklaştı. Tamamen şanstı,” dedi.

Roland, “Bir mektuplaşma olabileceğini düşünüyorduk. Ben – bir mektup parçası buldum – Londra’da. Böylece Dr. Bailey’e geldim. Hepsi bu. Bu –” “Son derece” diyecekti kendini tuttu – “oldukça önemli olabilir.” Neredeyse, araştırmaların çehresini değiştirebilir diyecekti, kurnaz bir koruma içgüdüleriyle yine kendini tuttu. “Araştırmamızda büyük değişiklik yapacak, her ikimizin projelerinde de. Birbirlerini tanıdıklarını kimse bilmiyordu.”

“Hım,” dedi Sir George. “Verin o paketleri bana. Teşekkürler. Bence şimdi aşağı kata dönüp bunları Joan’a göstermeliyiz. Önemliler mi önemsizler mi anlamalıyız. Eğer kalıp her şeyi açmak istemiyorsanız tabii?” Fenerinin ışığıyla yuvarlak duvarlarda bir daire çizdi, bunu ya-

parken de Lord Leighton'ın *Proserpina*'sının eğik duran bir baskısını ve tozdan okunması imkânsız bir kanaviçe örneğini aydınlattı.

“Şimdi değil,” dedi Maud.

“Hemen değil,” dedi Roland.

“Bir daha asla gelmeyebilirsiniz,” dedi Sir George, şakadan çok tehdide benzer bir edayla, ışık mızrağının arkasında kapıdan dönüp çıktı. Sir George mektupları, Maud açılmış keten ve ipek kozayı, Roland da, onları karanlıkta bırakmanın zalimlik olacağına dair anlaşılmasa bir his nedeniyle, üç bebeği sıkıca tutarak dönüş yolunda ilerlediler.

Lady Bailey oldukça heyecanlandı. Hep beraber ateşin çevresinde oturdular. Sir George mektupları karısının kucağına koydu, o da iki biliminsanının açgözlü bakışları altında mektupları tekrar tekrar evirip çevirdi. Roland mektup parçası hakkındaki yarım-gerçeği anlattı, onu nerede ve ne zaman bulduğunu söylemedi. “Bir aşk mektubu muydu yani?” diye masumca ve açıkça sordu Lady Bailey ve Roland, “Yok, hayır,” dedi ve sonra ekledi, “ama heyecan dolu bir mektup, sanki önemliymiş gibi. İlk mektubun bir müsveddesi. Buraya gelip Dr. Bailey’ye Christabel LaMotte’u sormama sebep olacak kadar önemli.” Sormak, daha çok sormak istiyordu. Ash’ten gelen en üstteki mektubun tarihi *aynı* mıydı Tanrı aşkına, neden hepsi bir aradaydı, hangi tarihe kadar gidiyorlardı? – Christabel ne cevap vermişti, peki ya Blanche, ya Avcı...

“Şimdi nasıl bir yol izlemeli?” dedi Sir George ağır ağır ve özellikle kibirli bir biçimde. “Sizce, delikanlı? Ya sizce, Miss Bailey?”

“Birisi onları okumalı –” dedi Maud. “Ah – ”

“Ve doğal olarak *sizin* okumanız gerektiğini düşünüyorsunuz,” dedi Sir George.

“Ben – biz – çok isteriz. Tabii.”

“O Amerikalı da isterdi kuşkusuz.”

“Tabii isterdi. Eğer var olduklarını bilseydi.”

“Ona söyleyecek misiniz?”

Maud’un tereddüt edişini izledi, delici mavi gözleri şömine ışığında cin gibiydi.

“Herhalde hayır. En azından, henüz değil.”

“Önce siz bakmak istiyorsunuz?”

Maud’un yüzü alev aldı, “Tabii. Herkes ister. Benim – bizim durumumuzda...”

“Neden okumasınlar, George?” diye sordu Joan Bailey, ilk mektubu zarfından çıkarıp öylesine bir baktı, hevesle değil, azıcık merakla.

“Öncelikle, ölü kemiklerin rahat bırakılması gerektiğini düşünüyorum. Neden aptal peri şairimiz hakkında skandala sebep olalım? Zavallı şey, bırakalım saygınlığını kaybetmeden uyusun.”

“Skandal *aramıyoruz*,” dedi Roland. “Bir skandal olduğunu sanmıyorum. Tek umudum – Ash şiir hakkında düşündüklerini ona anlatmış – ve tarih hakkında – buna benzer şeyler. En verimli dönemlerinden biriydi – çok parlak bir mektup yazarı değildi – fazla terbiyeliydi – onun kendisini anladığını söylüyor benim mektubumda – ben – gördüm – öyle diyor –”

“*Başka* bir sebep daha var, Joanie, bu ikisi hakkında aslında ne biliyoruz? Mektuplara bakacak doğru insanlar olduklarını nereden biliyoruz – bu belgelere? Bu destede iki günlük okuma rahat var. Mektupların buradan gitmesine izin vermiyorum, tabii ki.”

“Onlar buraya gelebilir,” dedi Lady Bailey.

“İki günden biraz fazla,” dedi Maud.

“Gördün mü?” dedi Sir George.

“Lady Bailey,” dedi Roland. “Benim gördüğüm ilk mektubun ilk müsveddesiydi. Bu o mu? Ne diyor?”

Lady Bailey büyük, hoş yüzüne okuma gözlüklerini taktı. Yüksek sesle okudu:

Sevgili Miss LaMotte,

Sevgili Crabb'in kahvaltı partisinde sizinle konuşmak büyük zevkti. Sezgileriniz ve bilgeliğiniz üniversitelerinin sözde akıllı konuşmalarının arasında hemen kendini belli etti ve ev sahibimizin anlattığı Wieland'ın büstünün bulunması hikâyesini bile geçti. Sizin de sohbetimizden zevk aldığınızı umabilir miyim – ve sizi ziyaret etme mutluluğuna erişebilir miyim? Çok sakın bir yaşamınız olduğunu biliyorum, ben de çok sessiz ve sakın olurum – Sadece Dante ve Shakespeare ve Wordsworth ve Coleridge ve Goethe ve Schiller ve Webster ve Ford ve Sir Thomas Browne'dan et hoc genus omne'den¹ konuşmak istiyorum, Christabel LaMotte'u ve iddialı Peri Projesi'ni de unutmuyorum tabii. Lütfen cevap yazın. Olumlu bir cevabın beni nasıl memnun edeceğini biliyorsunuz sanırım.

*Bütün Samimiyetimle
Randolph Henry Ash*

“Ya cevap?” dedi Roland. “Cevap? Affedersiniz – O kadar merak ettim ki – cevap verdi mi diye merak ediyordum ve eğer verdiyse, ne dediğini?”

Lady Bailey, neredeyse muzipçe, televizyonda Yılın Kadın Oyuncusu Ödülü'nü anons eden bir sunucu gibi, diğer desteden en üstteki mektubu aldı.

Sevgili Mr. Ash,

Hayır gerçekten – şaka etmiyorum – sizi ve kendimi nasıl böyle küçük düşürürüm – siz böyle düşünerek kendi-

1. (Lat.) Ve bu tür şeyler. (Ç.N.)

nizi küçültüyorsunuz. Sınırları gayet belli bir şekilde ve kendimle hasbıhal ederek yaşıyorum – en iyisi bu – çalıştıktaki Prenses gibi değil, elbette, ama daha ziyade parlak ağının ortasındaki çok şişman ve memnun mesut bir örümcek gibi, bu hafifçe çirkin Analojiyi bağışlayın lütfen. Arakne kendimi çok yakın hissettiğim bir hanımdır, kursuz desenler çizen dürüst bir zanaatkâr, ama ziyarete gelen veya yoldan geçen yabancılara, ikisinin arasındaki farkı bazen işi işten geçene kadar anlamayıp alışılmamış saldırılarda bulunmaya meyilli. Gerçekten de ben kekeleyip duran bir arkadaş olurum, kibarlıklarım pek yoktur, tanıştığımızda bende gördüğünüz zekâyâ gelince, gördüğünüz ölü bir Ayın yamru yumru yüzeyinden kırılıp yansıyan kendi zekânızın pırıltısı ve ışıltısıydı. Ben kalemimin var ettiği biriyim, Mr. Ash, kalemim benim en iyi tarafım, size karşı büyük iyi niyetimin açık bir göstergesi olarak bir Şiirimi ekliyorum. Bakın, ne kadar mükemmellikten uzak olsa da bir şiiri, düzgün, dikkatle tuzlanmış ve incelikle kesilmiş bir tabak salatalık sandviğine tercih etmez misiniz? Tercih edeceğinizi biliyorsunuz, ben de öyle. Yalnız, şiirdeki Örümcek, benim İpeksi Benliğim değil, çok daha Vahşi ve pratik bir kız kardeşim. İnsan örümcekler inişlerini nasıl kolayca yaptıklarına hayran olmadan edemiyor, değil mi? Şiirler İpek Örümcek ağları kadar doğallıkla ortaya çıkabilirler mi? Saçmalıyorum, ama eğer bana yeniden yazarsanız, cevabım, Sonsuz Hayır ya da Schleiermacher'ın Yanılsama Perdesi, ya da Cennetin Sütü, ya da hangi konuda isterseniz onun üzerine yazılmış ciddi bir deneme şeklinde olacak.

Bazı şeylerde emrinize amade
Christabel LaMotte

Lady Bailey yavaş ve dura dura okuyordu; kelimelelerin hakkını vermiyordu; hoc genus omne ve Arakne'de

takıldı. Aralarında buzlu cam var gibiydi, Roland ve Maud'la yazının gerçek hatları ve Ash'le LaMotte'un duyguları arasında. Sir George okumayı çok tatminkâr bulmuş göründü. Saatine baktı.

“Ancak benim Dick Francis'te hep yaptığım şeyi yapacak kadar zamanımız var; sonuna bir göz atarak meraka son vermek. Sonra da, sanırım ben ne yapacağıma karar verene kadar bunları kaldıracacağız. Tavsiye alayım. Evet. Azıcık soruşturayım. Sizin de zaten geri dönmeniz gerekiyor, değil mi?”

Bu gerçek bir soru değildi. Hoşgörülü bir edayla karısına baktı.

“Hadi Joanie. Bize sonunu söyle.”

Kadın metinlere dikkatle baktı. “Mektuplarını geri istemişe benziyor. Ash'inki de buna cevap,” dedi.

Sevgili Randolph,

Gerçekten her şeyin sonu geldi. Ve ben memnunum, evet, bütün kalbimle memnunum. Ve sen de çok eminsin, değil mi? Son bir şey – mektuplarımı geri istiyorum – istisnasız bütün mektuplarımı – senin onurlu bir insan olduğundan şüphe ettiğim için değil, artık bana ait oldukları için, artık sana ait değiller. En azından bu konuda beni anlıyorsun, biliyorum.

Christabel

Sevgilim,

İşte mektupların, istediğin gibi. Hepsi tek tek burada. İki tanesini yaktım – ve aslında – aynı kaderi paylaşmaları gereken başkaları da var. Ama, benim elimde oldukları müddetçe, daha fazla mektubu ya da senin yazdığın herhangi bir şeyi yok etmeye elim varmıyor. Bu mektuplar harika bir şairin mektupları ve onlara, beni ilgilendiren, yani bana ait olan mektuplar olarak baktığım zaman hissettiğim

değişen ve yer değiştiren duyguların arasında bu gerçek sürekli kendini belli ediyor. Yarım saat içinde artık benim olmayacaklar, çünkü onları paketleyip ne istiyorsan onu yapman için ellerine teslim edilmek üzere hazırladım. Bence onları yakmalısın, ama eğer Abelard, Eloise'in harikulade sadık kelimelerini yok etseydi, eğer Portekizli rahibe sessiz kalsaydı, daha yoksul, daha az bilge olmaz mıydık? Sanırım onları yok edeceksin; sen acımasız bir kadınsın; daha ne kadar acımasız olabileceğini henüz bilmiyorum, yavaş yavaş anlamaya başlıyorum. Yine de, eğer arkadaşın olarak senin için yapabileceğim bir şey olursa, şimdi ya da ileride, umarım bana haber vermekte tereddüt etmezsin.

Olanların hiçbirini unutmayacağım. Unutan bir tabiatım yok. (Aramızdaki mesele bağışlamak da değil artık, değil mi?) Yazılmış veya söylenmiş en önemsiz sözü ve diğer bütün şeyleri, inatçı hafızamın katılaştırmış balmumu içinde tutacağımdan emin olabilirsin. En önemsiz şeyi bile, anlıyor musun, her şeyi. Bunları yakarsan, benim hafızamda yaşamları sürece, yaşadığım sürece, tıpkı tükenip gitmiş bir fişegin bakan retina üzerinde bıraktığı iz gibi. Onları yakacağına inanasım gelmiyor. Yakmayacağına da inanasım gelmiyor. Neye karar verdiğini bana söylemeyeceğini biliyorum, bu karalamalara son vermeliyim, hiç-beklenmemesi-gereken cevabını elimde olmadan beklemeye son vermeliyim, cevaplarının hepsi geçmişte kaldı, bir şok, bir değişiklik, en çok da bir sevinçtiler.

Arkadaş olabileceğimizi sanmıştım. Sağduyum katı kararında haklı olduğunu biliyor, ama yine de hayıflanıyorum sevgili arkadaşım. Eğer bir derdin olursa – ama bunu daha önce söyledim ve zaten biliyorsun. Huzurlu yaşa. İyi yaz.

Bazı şeylerde emrine amade
R.H.A

“Skandal hakkında yanıldınız,” dedi Sir George, Roland’a, memnuniyet ve suçlamanın karmaşık bir karışımıyla. Roland, kendisini yumuşakbaşlı bildiği halde, içinde Lady Bailey’nin kısık sesinin Randolph Henry Ash’in yazdıklarını kekeleyerek okuyuşunu duymaktan ve bir de bu katlanmış kâğıttan saatli-bombaları kapıp inceleyememekten duyduğu düş kırıklığından oluşan müthiş bir sinirin tırmandığını hissetti.

“Hepsini okumadan *bilemeyiz*, değil mi?” diye karşılık verdi, kendini tutmaya çalıştığı için sesi çatlak çıkmıştı.

“Ama ortalığı karıştırabilir.”

“*Tam olarak* değil. Önemi edebî –”

Maud’un zihninde analogiler birbirini kovaladı ve hepsi fazla kışkırtıcı oldukları için reddedildi. Sanki – Jane Austen’in aşk mektuplarını bulmuşuz gibi mi?

“Biliyorsunuz, hangi yazarın toplu mektuplarını okusanız – biyografisini okusanız – hep bir şeyler eksikmiş hissine kapılırsınız, biyografi yazarlarının erişemediği bir şeye, gerçek şeye, can alıcı şeye, şairin kendisi için gerçekten anlam ifade eden şeye. Hep yok edilmiş mektuplar olur. Çoğunlukla da en önemli mektuplar. Bunlar, Christabel’in hayatındaki o mektuplar olabilir. O – Ash – belli ki öyle olduklarını düşünüyormuş. Öyle diyor.”

“Ne kadar heyecanlı,” dedi Joan Bailey. “Çok heyecanlı.”

“Birilerine danışmalıyım,” dedi Sir George, inatla ve şüpheyile.

“Tabii, canım,” dedi karısı. “Ama unutmamalısın ki Miss Bailey hazineni *bulacak* kadar akıllıydı. Mr. Mic-hell da.”

“Eğer, herhangi bir zaman, efendim – bana – bize mektupları okuma imkânı vermeyi düşünürseniz – içinde ne olduğunu söyleyebiliriz – araştırmalar için önemi-

nin ne olduğunu – bir edisyonunun mümkün olup olmadığını. Bu mektupların ışığında Christabel’le ilgili çalışmalarımın ciddi şekilde değişmesi gerektiğini anlayacak kadar şey gördüm bile – onları hesaba katmadan işime devam etmek hiç hoşuma gitmez – aynı şey Dr. Michell’in Ash çalışmaları için de geçerli olmalı.”

“Ah, evet,” dedi Roland. “Düşüncemin bütün yönünü değiştirebilir.”

Sir George birinden diğerine baktı.

“Belki öyledir. Belki gerçekten öyledir. Ama siz *en iyi kişiler* misiniz – okumaları emanet etmek için?”

“Bu mektupların varlığı herkes tarafından öğrenilince,” dedi Roland, “herkes gelecek. Herkes.”

Tam da bu ihtimalden korkan Maud, ona bembeyaz ters bir bakış attı. Ama, Sir George Roland’ın hesapladığı gibi, Cropper ve Blackadder ihtimallerinin farkında olmaktan çok, Leonora Stern gibilerin ziyaretlerine gelmesinden korkuyordu.

“Olmaz öyle şey –”

“Mektupları sizin için kataloglayabiliriz. Açıklayıcı bir notla birlikte. Kopya ederiz – izninizle – bazı – ”

“O kadar acele etmeyin. Birilerine danışacağım. Bütün söyleyebileceğim bu. Adil olan da bu.”

“Lütfen,” dedi Maud, “en azından, ne karara vardığınızı bize haber verin.”

“Tabii veririz,” dedi Joan Bailey. “Tabii veririz.”

Becerikli elleri elindeki kurumuş sayfaları kucağında sıraya dizerek, çekidüzen vererek üst üste koymuştu.

Karanlıkta arabayla giderken, Roland ve Maud kısa pratik ifadelerle konuştular, hayal güçleri büyük ölçüde başka şeylerle meşguldü.

“İkimiz de aynı içgüdüyle hareket ettik. Durumu olduğundan önemsiz göstermek,” Maud.

“Bir servet değerinde olmalılar,” Roland.

“Mortimer Cropper orada olduklarını bilseydi –”

“Yarın Harmony City’de olurlardı.”

“Sir George çok daha zengin olurdu. Evi tamir ettirebilirlerdi.”

“*Ne kadar daha* zengin olacağı hakkında pek fikrim yok. Parayla ilgili hiçbir şey bilmiyorum. Belki Blackadder’a söylemeliyiz. Belki mektuplar British Library’de olmalı. Ulusal mirasın bir çeşit parçası sayılırlar.”

“Aşk mektupları.”

“Öyle görünüyor, kesinlikle.”

“Belki Sir George’a, Blackadder’la görüşmesini tavsiye ederler. Ya da Cropper’la.”

“Dua edelim de Cropper olmasın. Henüz değil.”

“Üniversiteye gelmesini tavsiye ederlerse, pekâlâ da bana yönlendirilebilir.”

“Sotheby’s’e gitmesini söylerlerse, mektuplar ortadan kaybolur, Amerika’ya ya da başka bir yere giderler, ya da şanslıysak Blackadder alır. Neden bunun çok kötü olacağını düşünüyorum bilmiyorum. Neden bu lanet olası şeyleri bu kadar *sahiplendim* bilmiyorum. Benim değil ki.”

“Çünkü onları biz bulduk. Ve çünkü – çünkü özel mektuplar.”

“Ve onları bir dolaba kaldırmasını istemiyoruz?”

“Nasıl isteyebiliriz, orada olduklarını bile bile?”

“Anlaşabilir miyiz sence – bir çeşit sözleşme? Eğer birimiz daha fazla bir şeyler bulursa, diğerine söyleyecek ve başka hiç kimseye söylemeyecek? Çünkü iki şairi de eşit ölçüde ilgilendiriyorlar ve bundan çıkar elde edilecek çok kişi var..”

“Leonora –”

“Ona söylersen, Cropper’la Blackadder’a söylemişsin gibi olur – ve onların Leonora’dan çok daha fazla forsu var, sanırım.”

“Mantıklı. Lincoln Üniversitesi’ne danışmasını ve bana gönderilmesini umalım.”

“Meraktan bayılacak gibiyim.”

“Yakında kararını verse ne iyi olur.”

Ama oldukça uzun bir süre ne mektuplardan ne de Sir George’dan bir haber çıkacaktı.

6

Tutkuyla bağılı olduğu özel zevkleri onu getirdi sonra
Ataerkil günlerdeki çay partilerinin kokularıyla dolu
Burjuva oturma odalarına, gri ve kasvetli arka odalara,
Pırıl pırıl, gülümseyen, çok kibar bir Yahudinin
Adım adım peşinden yürüdü, kaba saba maun
Bir *meuble* ya da şifonyerle,
Çivit mavisi, soluk kestane ve koyu kahve koton
çizgilerle örtülü
Şabat sükûneti içinde memnun masif bir masanın
arasından –
Üç defa kilitlenmiş tombul adi çekmecelerden
Doğu ipeğinden yumuşacık torbalardan
Tek tek çıkarıldığını,
Düzgünce ve birbiriyle uyumlu dizildiğini
Şefkatle çözülüp sergilendiğini görecekti, belki de,
Yirmi kadim Şam çinisinin
Cennetin sarayları kadar parlak,
Tavus kuşunun boynunda yaşayan revnak kadar usul-
renkli
Çok eski ametist mavisini.
İşte o zaman ruhu tatmin oldu ve
Ağzında bir bal tadı hissetti ve o ölü ışıklarda
Hayat buldu, anladı *kendi* hayatını ve verdi
Altın akçelerini, bakmak ve bakmak için...

R. H. Ash, *Büyük Koleksiyoncu*

Banyo bademşekeri renginde, yerden tasarruf etmek için ince uzun inşa edilmiş bir dikdörtgendi. Tesisat gölgesi gri bir tonla renklendirilmiş koyu pembeydi. Fayansla kaplı zemin grimsi bir mordu. Bazı fayansların üstünde, hepsinde değil, Meryem zambaklarından belli belirsiz küçük buketler vardı – bir İtalyan deseni. Bu fayanslar duvarın yarısına kadar yükseliyor, çok parlak mor ve pembe renkte karmakarışık vantuzlu yuvarlar, ahtapotlar, deniztavşanlarıyla kıvıl kıvıl şal desenli vinil bir duvar kâğıdıyla birleşiyorlardı. Tozpembe kilden yapılmış uyumlu renkte seramik parçalar da vardı, tuvalet kâğıdı tutacağı, kâğıt-havlututacağı, şu kocaman Afrika dudak-süslerine benzer bir tabağın üstünde bir diş fırçalığı, el değmemiş mor ve pembe sabun ovalleriyle dolu bir deniz kabuğu.

Çubuk çubuk, kolay temizlenir vinil panjur, hafifçe gül rengine çalan pofuduk bulut kümeleriyle pembe bir şafağı temsil ediyordu. Deriyi andıran kauçuk tabanlı fitilli banyo halısı lavanta rengiydi, lavabo ayağını sıkıca kavrayan yarım ay şeklindeki fitilli kılıf da, tuvalet kapağının giydiği fitilli yumuşak koruyucu da öyle. Koruyucunun üstüne, bütün ev-seslerine kulak kabartan, dikkat kesilmiş Profesör Mortimer P. Cropper tünemişti. Saat sabah 03:00'tü. Kalın bir tomar kâğıtla, siyah plastik bir el feneriyle ve duvarlara çarpmadan tam dizlerinin üzerine sığan bir tür sert mat siyah kutuyla meşguldü.

Bu alışık olduğu bir ortam değildi. Aykırı ve yasak olanın heyecanından biraz zevk alıyordu. Göğüs cebinin üstünde monogramını taşıyan, fes rengi şeritlerle süslenmiş, siyah ipek pijamalarının üzerine, fes rengi manşetleri olan uzun siyah ipek bir robdöşambr giymişti. Köstebek-karası kadifeden terlikleri, sırmadan güneş ışınlarıyla ya da savrulmuş saçlarla çevrili bir kadın başıyla işliydi. Özel sipariş üzerine Londra'da yapılmışlardı. Aynı

figür, Robert Dale Owen Üniversitesi'nin, adını eski İskenderiye Akademisi'nden, o "esin perilerinin kuş kafesinden" alan en eski bölümünün, yani Harmonia Müzesi'nin revakına da oyulmuştu. Esin Perilerinin Annesi Mnemosyne'yi temsil ediyor olmasına rağmen şimdi çok az kişi biraz ipucu verilmeden onu tanıyabilirdi; azıcık eğitilmiş olanlar çoğunlukla onu Medusa zannediyorlardı. Çok gösterişli olmasa da Profesör Cropper'ın mektuplarının başında da boy gösteriyordu. Üstünde kanatlı bir at olan gösterişli akik mühür yüzüğünde bu figür yoktu, yüzük bir zamanlar Randolph Henry Ash'e aitti, şimdi ise Cropper'ın az önce ellerini yıkadığı pembe lavabonun kenarında sessizce dinleniyordu.

Aynadaki yüzü ince ve keskindi, kır saçları büyük bir titizlikle ve sert hatlarla kesilmişti, yarım gözlükleri altın çerçeveliydi, ağzını büzmüştü, ama bir Amerikan büzüşüyle, İngiliz büzüşünden daha cömert, daha geniş seslilere ve daha az ezilmiş seslere hazır bir büzüşle. Vücudu ince uzun ve düzgündü; derli toplu bir kemere ve bir palaskanın geçmişte kalmış hayaletine uygun Amerikan kalçaları vardı.

Bir ip çekti ve banyo ısıtıcısı fısılayarak yavaşça harekete geçti. Siyah kutunun üstündeki bir düğmeye bastı, o da biraz fışladı ve ışıktaki bir an parladı. El fenerini yakıp lavabonun kenarında dengeleyerek elindeki işi aydınlattı. Bir karanlık odadaymışçasına tecrübeli bir edayla kapaklara ve düğmelere dokunarak ışığı söndürdü. Hassas bir parmak ve başparmak hareketiyle zarftan bir mektup çekti. Kıvrımlarını ustaca düzelttiği bu eski mektubu kutusuna koydu, kapağı kapattı, kilitledi, düğmeyi çevirdi.

Kendi icat ettiği ve 1950'lerde mükemmel hale getirdiği bir cihaz olan siyah kutusuna derinden bağlıydı ve on yıllardır kendisine gayet iyi hizmet ettiği için de onu daha yeni ve daha ileri makinelerle değiştirmeye is-

teksizdi. Kendini Ash'in elinden çıkma bir yadigârın bulunabileceği en beklenmedik evlere davet ettirmekte ustaydı; bu evlere gidince, kendi için, gizlice, ne bulduğunu belgelemenin gerekli olduğu sonucuna varmıştı, bulduğu şeyin sahibi, bir-iki kere olduğu gibi, sonradan araştırmaya büyük zarar verecek şekilde, satmaya hatta kopyalatmaya razı olmayabilirdi. Öyle durumlar olmuştu ki, gizlice çektiği fotoğraflar hiç iz bırakmadan ortadan kaybolan belgelerin dünya üzerindeki tek kaydı haline gelmişti. Bu sefer öyle olacağını sanmıyordu; karşılığında ne büyüklükte bir çek alacağını öğrenince, Mrs. Daisy Wapshott'in mevta kocasına miras kalmış hazineyi elden çıkaracağından oldukça ümitliydi – çok yüksek olmayan bir rakamın yeterli olacağını düşünüyordu. Ama daha önce garip şeyler olmuştu, eğer kadın ayak direrse, başka fırsatı olmayabilirdi. Yarın Piccadilly'deki rahat oteline geri dönecekti.

Mektuplar çok önemli değildi. Daisy Wapshott'in kocasının annesine yazılmışlardı, adı Sophia'ydı ve galiba Randolph Henry'nin vaftiz çocuğuydu. Kim olduğunu sonra araştırabilirdi. Mrs. Wapshott'i yerel mezatlar "yapan" ve Cropper'a ilginç şeyleri haber veren tanıdık meraklı bir kitapçıdan öğrenmişti. Mrs. Wapshott mektupları mezada getirmemişti; çay servisine yardım ediyordu; ama Mr. Biggs'e hep "Büyükanne'nin o şairden gelen ağaç-mektupları" diye bilinen mektuplardan söz etmişti. Mr. Biggs de Cropper'a bir mektubun sonuna eklediği notta bundan bahsetmişti. Cropper altı ay pek hissettirmeden, çeşitli sorularla Mrs. Wapshott'in aklını çelmeye çalışmış ve sonunda "hazır oradan geçerken" ona da uğrayacağı haberini yollamıştı. Aslında bu doğru değildi. Piccadilly'den Preston'ın bu kenar mahallelerine sadece bu iş için, özellikle gelmişti. Ve işte buradaydı, fitilli kılıfların arasında, dört küçük mesajla.

Sevgili Sophia,

Mektubun ve çok ustaca çizilmiş dişi ve erkek ördek resimlerin için teşekkür ederim. Çocukları ya da torunları olmayan yaşlı bir adam olduğum için, bana severek saklayacağım güzel bir şey gönderen herhangi bir sevgili dostuma yazarmış gibi yazarsam beni bağışla. Göl-dibindeki köklerin ve kurtçukların arasında meşgul görünen başaşağı ördek yavrusu ne kadar iyi gözlemlenmiş.

Senin kadar iyi çizemiyorum, ama hediyelere bir karşılık verilmeli diye düşünüyorum ve işte adaşımın yana yatık bir örneğini gönderiyorum, ulu bir dişbudak ağacı.¹ Sık rastlanan, büyüğü bir ağaç – dağ dişbudakı kadar büyüğü olduğu için değil, İskandinavyalı atalarımız, bir zamanlar onun, yeraltına uzanan kökleri ve gökyüzüne uzanan dokunuşuyla, dünyayı bir arada tuttuğunu düşündükleri için. Mızrak sapı yapmaya uygun ve üstüne tırmanmak mümkün. Tomurcukları, Lord Tennyson'ın gözlemlediği gibi, siyah.

Umarım sana Sophy değil de Sophia dememe kızmazsın. Sophia bilgelik demek, Âdem ve Havva bahçede aptalca günah işlemekten önce her şeyi düzen içinde tutan ilahî Bilgelik. Hiç kuşkusuz sen büyüyünce çok bilge olacaksın – ama şimdi oyun oynama ve yaşlı hayranını ördeklerle mutlu etme zamanın.

Randolph Henry Ash

Bu coşku nadir olduğu için değerliydi. Mortimer Cropper'ın bildiği kadarıyla bir çocuğa hitaben yazılmış tek mektuptu. Ash genelde çocuklara karşı sabırsızlığıyla ünlüydü. (Karisının yeğenlerine tahammül edemediği biliniyordu, onlardan büyük özenle korunuyordu.) Bu

1. Ash kelimesinin bir anlamı “dişbudak ağacı”dır. (Ç.N.)

ince bir düzeltme gerektirecekti. Cropper bir Çınarın, bir Sedir Ağacının ve bir Ceviz Ağacının eşlik ettiği diğer mektupların da fotoğrafını çekti ve kulağını banyo kapısına dayayıp Mrs. Wapshott'ın ya da tombul küçük terisinin uyanıp uyanmadığını kontrol etti. Bir dakika sonra, ikisinin de değişik notalarda horladığından emin oldu. Sahanlıktan parmak ucunda geçip, muşamba döşemenin üzerinde sadece bir kere gıcırdayarak, fırırlı bir kutuya benzeyen misafir odasına geri döndü. Odada, böbrek-şeklinde, üstü cam, koyu mor saten ve beyaz fileden çifte etek giydirilmiş tuvalet masasının üstüne, gardenyalarla süslü, kalp şeklinde bir tabağın içine Randolph Ash'in cep-saatini koymuştu.

Sabah krepdöşin elbiseli, pembe angora hırkalı, iri göğüslü bir hanım olan ve itirazlarına rağmen jambon ve yumurta, mantar ve domates, sosis ve fasulye dolu koca bir tabakla kendisine servis yapan Daisy Wapshott'la kahvaltı etti. Üçgen kesilmiş kızarmış ekmekle, geriye doğru açılan kapağı ve midye kabuğu şeklinde kaşığı olan kristal bir kâseden marmelat yedi. Kuluçkada yatan tavuk şeklinde bir çaydanlık örtüsünün altındaki gümüş demlikten koyu çay içti. Çaydan tiksiniyordu. Sade kahveciydi. Mrs. Wapshott'ın çayına iltifat etti. Kendi zarif evinin penceresinden bakıyor olsaydı, geleneksel usulde düzenlenmiş bahçeyi, ötesinde yüksek ovanın adaçaylarını ve ardıçları ve düzlükten bulutsuz gökyüzüne uzanan dağların doruklarını görecekti. Buradaysa, iki tarafındaki bir örnek şeritlerden onu ayıran plastik çitiyle bir şerit çimenlik görüyordu.

“Çok rahat bir gece geçirdim,” dedi Mrs. Wapshott'a. “Size son derece minnettarım.”

“Rodney'nin mektuplarını ilginç bulmanıza memnun oldum, Profesör. Annesinden miras kalmıştı. Rodney'e göre, annesinin durumu bozulmuş. Ben ailesini hiç tanı-

madım. Onunla savaşta evlendim. İtfaiyecilik yaparken tanıştık. Ben o günlerde oda hizmetçisiydim, Profesör, onun da bir beyefendi olduğu belliydi. Ama hiçbir işte çalışması yoktu aslında. Dükkânı idare ettik – tuhafiyeci – doğrusunu isterseniz bütün işi ben yapıyordum, o sadece müşterilere gülümserdi, biraz utanarak. Mektupları tam olarak nereden bulduğunu hiç öğrenemedim. Annesi vermiş – edebiyata yatkın olabilir diye, onlar da meşhur bir şairin mektupları ya. Papaza gösterdi, o da fazla ilgi çekici şeyler olmadığını söyledi. Onları hiç kimseye vermeyeceğimi söyledim, Profesör. Çok bir şey değiller aslında, sadece bir çocuğa ağaçlar hakkında yazılmış mektuplar.”

“Harmony City’de,” dedi Mortimer Cropper, “Üniversitedeki Stant Koleksiyonu’nda, dünyadaki en büyük ve en iyi Randolph Henry Ash mektupları koleksiyonu var. Amacım mümkün olduğu kadar yaptığı her şeyi öğrenmek – onun için önemli olan herkesi – kafasını meşgul eden en küçük meseleyi. Bu sizin küçük mektuplar, Mrs. Wapshott, belki tek başlarına çok şey ifade etmeyebilirler. Ama, bütüne bakacak olursak bir parıltı, bir detay katıyorlar, o adamı bir parça daha canlı kılıyorlar. Umarım onları Stant Koleksiyonu’na emanet edersiniz, Mrs. Wapshott. O zaman sonsuza dek en iyi koşullarda, özel temizlenmiş ortamda, kontrollü ısıda ve sınırlı erişimde, sadece alandaki yetkili araştırmacılara açık olarak muhafaza edilecekler.”

“Kocam, Katy’ye verilmesini istiyordu. Kızımıza. Edebiyata yatkın olabilir belki diye. Yattığınız oda onun odası, Profesör. Evden ayrılalı öyle uzun zaman oldu ki – bir kızı ve bir oğlu var – ama odasını aynen tutuyorum, geri gelirse diye, hayatla başa çıkmak zorlaşırsa. Böyle şeylerin değerini bilir. Çocuklardan önce öğretmendi. İngiliz edebiyatı dersi veriyordu. Büyükanne’nin ağaç-mektuplarıyla ilgilendiğini sık sık söylerdi. Biz hep

böyle deriz onlara. Büyükanne'nin ağaç-mektupları. Ona sormadan mektupları almanıza izin vermem mümkün değil. Ona aitler, bir bakıma – emanet, anlıyorsanız değil mi?”

“Tabii ki ona sormalısınız. Bu belgeler için doğal olarak size uygun bir fiyat vereceğimizi de söylemelisiniz. Onunla konuştuğunuzda bundan bahsetmelisiniz. Çok geniş kaynaklarımız var, Mrs. Wapshott.”

“Çok geniş kaynaklar,” diye tekrarladı Mrs. Wapshott, sessizce. Cropper, Mrs. Wapshott'in nasıl bir fiyat vereceğini sormanın ayıp olacağını düşündüğünün farkındaydı ve bu da çok işine geliyordu, ona manevra imkânı tanıyordu, çünkü Mrs. Wapshott'in küçük ölçekli açgözlülüğüyle gördüğü en zengin rüyaların bile, Cropper'in piyasada seve seve ödeyeceği türden bir miktarın yanına bile yaklaşmayacağını hesaplamıştı. Bu tür durumlarda nadiren yanılırdı. Sık sık, bir köy papazının ya da okul kütüphanecisinin profesyonel birine danışmadan evvel ve danıştıktan sonra ne kadar isteyebileceğini küsuratına kadar tahmin edebilirdi.

“Düşünmem lazım,” dedi kadın kafası karışmış bir şekilde, ama kanına girilmişti artık. “Yapılacak en iyi şeyin ne olacağına bakmam lazım.”

Kızarmış ekmeğini bitirip damasko keteninden peçetesine ellerini silerken, “Aceleye gerek yok,” diyerek kadını sakinleştirdi. “Bir tek şey var – eğer başkaları bu belgeler için size gelirse, ilk önce benim ilgilendiğimi hatırlarsanız nezaket göstermiş olursunuz. Hepimizin küçük akademik kibarlıkları vardır, ama bazılarımız birbirimizin arkasından iş çevirmeye oldukça hazırdır. İlk önce, bana danışmadan bu kısa mektuplarla hiçbir şey yapmayacağınıza dair sizden söz almak isterim. Eğer söz verebilerseniz. Ben de, bana danışmanın yararınıza olacağına söz verebilirim.”

“Hiç düşünmem bile. Sizinle bağlantıya geçmemeyi yani. Eğer birileri gelirse. Ki hiç sanmıyorum, bugüne kadar, onca yıl, kimse gelmedi siz gelene kadar, Profesör.”

Cropper, küçük evin önünden ayrıldığında komşular pencerelerinden başlarını uzattılar. Arabası uzun siyah bir Mercedes’ti, daha ziyade Demir Perde ülkelerinde mevki sahibi adamları getirip götüren cinsten, kayıp giden bir cenaze arabası. İngiltere’de abartılı durduğunu biliyordu, tüvit ceketinin aksine. Umurunda değildi. Araba güzel ve güçlüydü ve Cropper’ın gösterişi seven bir tarafı vardı.

Otobanda süzülürken uğrayacağı yerleri düşündü. Sotheby’s’de bir satış vardı, içinde Ash’in bir dörtlüğü ve imzası olan bir imza albümü. British Museum’da da birkaç gün geçirmeliydi. James Blackadder’ı düşününce yüzü hoşnutsuzlukla buruştu. Yapması gereken – ki bu da zevkten çok hoşnutsuzlukla düşündüğü bir işti – Beatrice’i yemeğe çıkarmaktı. Dünyada her şeyden çok üzüldüğü şey, Beatrice’in elindeki ipoteki, Ellen Ash’in günlüğünü neredeyse tamamıyla tekelinde tutmasıydı. Kendisi ve araştırma asistanları o metne ulaşabilseydi, çoğu, dipnotları konmuş, indekslenmiş, çapraz referanslara ve kendi bulgularını aydınlatmaya hazır bir halde çoktan basılmış olurdu. Ama Beatrice, Cropper’ın gerçek bir İngiliz kabızlığı ve amatörlüğü olarak yorumladığı biçimde, oturmaya ve sayfaları karıştırmaya ve anlamlar ve olgular hakkında merakla düşünmeye devam ediyor, hiçbir yere varmıyordu ve üstelik halinden de oldukça memnundu, tıpkı *Alice: Aynanın İçinden*’de işlere engel olan koyun gibi. Beatrice izin verdiğinde – artık ne zaman mümkün olursa – cevabını öğrenmeye çalışacağı sorularla dolu koca bir defteri vardı. Atlantik’i her geçtiğinde yanında böyle bir defter oluyordu. Kuvvetle inan-

dığı şey – aklen hiç sorgulamadığı ya da duyumsal bir yokluktan, en derindeki huzur hissinde bir eksiklik olduğu bilgisinden başka türlü hissedemediği bir inançtı bu – Ellen Ash’in yazdıklarının Stant Koleksiyonu’nda olması gerektiği idi.

Bazen Mortimer Cropper’in aklına, otobiyografisini yazmak geliyordu. Bir aile tarihi yazmayı da düşünmüştü. Tarih, yazı, bir süre sonra insanın benlik hissine bulaşır ve Mortimer Cropper, Randolph Henry Ash’in yaşamının her ânını, gidiş gelişlerini, yemek davetlerini, yürüyüş turlarını, hizmetkârlara duyduğu aşırı sempatiyi, kendisini yere göğe koyamayanlara karşı sabırsızlığını art arda belgelerken, belki de doğal olarak, bazen, işin en zevkli zamanlarında, kendini bu yazı-denen-işe, kayıt-tutma-işine sülük gibi yapışmış, gerçek varlığı olmayan biri gibi hissediyordu. Nüfuzlu bir adamdı. Gücünü kullanıyordu: belli bir makama atama gücünü, hayal kırıklığına uğratma gücünü, çek defterinin gücünü, Tanrı Tot’un gücünü, canının istediğine Stant Koleksiyonu’nun gizemli dünyasına erişim hakkı vermenin gücünü. Bedenine, dıştaki adama, titizlikle bakıyordu; eğer içteki adamın kim olduğunu bilse, eğer her şeyin üstüne kalın bir perdenin örtülü olduğunu hissetmese, içteki adama da aynı titizlikle bakacaktı. Bu konuyu yalnızca ara sıra, şimdi olduğu gibi, pürüzsüz siyah yalnızlığın kutusuna kapanmış ve hareket halindeyken düşünüyordu.

Gençlik Yıllarım

Büyüyünce ne olmak istediğimi çok erken yaşta, daha Chixauga, New Mexico’daki Hazine Dolabına benzeyen güzelim aile ocağındayken biliyordum – Robert Dale Owen Üniversitesi’nin bütün güzelliğiyle kurulu olduğu yere pek uzak değildi.

Everblest House büyükbabamın ve büyük-büyükbabamın topladığı güzel ve tuhaf şeylerle doluydu, her ne kadar bir araya getirilmelerindeki ortak prensip, nadidelikleri veya geçmişteki önemli insanlardan biriyle özel bağlantıdan kaynaklanan bir ilginçlik olsa da, hepsi mükemmel kalitede, müzelik parçalardı. Jefferson'ın menteşeler ve köşe açıları konusundaki dahiyane teknik direktiflerine uygun olarak yapılmış, kendisine ait maun bir nota sehpaımız vardı. Bir zamanlar dost canlısı bir günlük yazarı ve pek çok büyük adamın ahababı olan Crabb Robinson'ın, seçici bir gözle, bir sandık odasının unutulmuşluğundan kendi elleriyle kurtardığı bir büstümüz (Wieland'ın büstü) vardı. Swedenborg tarafından kullanılmış bir teodolitimiz ve Charles Wesley'e ait bir ilahî kitabımız, bir de New Harmony'deki öncülük günlerinde Robert Owen tarafından kullanılmış, dahiyane tasarımlı bir çapamız vardı. Lafayette'in Benjamin Franklin'e takdim ettiği bir çalar saatimiz, Honoré de Balzac'a ait, biraz abartılı ve zevksiz bir tarzda mücevherlerle kaplanmış bir bastonumuz vardı. Büyükbabam bu *parvenu*¹ gösterişliliği Owen'ın çapasının gerçek asaleti ve sadeliğiyle kıyaslardı. Çapa pırıl pırıl bir durumda olduğundan, büyükbabamın zannettiği gibi çok kullanışlı bir nesne olduğu biraz şüpheliydi, ama yine de böyle düşünmüş olması takdire şayan. Ayrıca pek çok *objects de vertu*'müz² vardı, *pâte tendre*³ cinsi kaliteli Sèvres porseleni koleksiyonları, Venedik camları ve oryantal çiniler de dahil. Bu parçaların çoğu – Avrupa'dan gelenler – dikkat çekmeyen ıvır zıvırları sabırla arayıp bulan, ovaya bakan ışıltılı beyaz eve hep yeni hazinelerle dönen, dört kıta gezgini büyükbabam tarafından toplanmıştı. Hazine Dolabındaki cam kapaklı kutular kendi tasarımıydı, ataları olan idealist göçmenlerin erken dönem kullanışlı mobilyalarıyla, aralarında yaşama-

1. (Fr.) Sonradan görme. (Ç.N.)

2. (Fr.) Önemli ustalar tarafından yapılmış değerli eşyalar. (Ç.N.)

3. (Fr.) Yumuşak porselen. (Ç.N.)

ya çalıştıkları insanların kaba hatlı ama dayanıklı İspanyol tarzı işlerinin uyumlu bir karışımı.

Şimdilerde klinik depresyon diye adlandırılan dönemler geçiren babam – ki bu dönemler Harvard İlahiyat'tan birincilikle mezun olduğu halde bir meslek sahibi olmasına bilfiil engel olmuştu – esas prensibi belirleyemediği için nasıl dizileceklerine bir türlü karar veremediğinden, zihninin açık olduğu günleri oldukça başarısızca kataloglamaya ayırır, zaman zaman hazineye bakmama izin verirdi. (Yapım yılına ya da koleksiyona dahil olma yılına göre dizmek en basiti olurdu, ama zihni basite yatkın değildi.) “Morty, oğlum,” derdi bana, “işte elinde tutabileceğin Tarih.” Portre eskizleri ve on dokuzuncu yüzyılın ünlü şahsiyetlerinin fotoğrafları beni özellikle etkiliyordu – Richmond ve Watts'ın çizimleri, Julia Margaret Cameron'ın fotoğrafları – çoğu büyük-büyükannem, Priscilla Penn Cropper'a ya hediye edilmiş ya da onun tarafından alınmıştı. Bu çok güzel portreler – toplu bir koleksiyon olarak dünyada eşi benzeri yoktur sanırım – şimdi başkanı olma şerefine eriştiğim Robert Dale Owen Üniversitesi Stant Koleksiyonu'nun portre bölümünün çekirdeğini oluşturuyor. O günlerde, çocukluğumun yoldaşydılar, hayal gücüm ciddi yüz hatlarını harekete geçiriyor ve onları şefkatle gülümsetiyordu. Carlyle'in keskin hatlarına esir düşer, Elizabeth Gaskell'in tatlılığıyla büyülenir, George Eliot'ın ağır, ciddi düşünceliliğine hayran kalır ve Emerson'ın bu dünyaya ait olmayan bir azize benzer haliyle ruhumu hafiflemiş hissederdim. Çelimsiz bir çocuktum, evde mürebbiyem sevgili Ninny'den, daha sonra da, babama bu iş sayesinde büyük bir eser yazmak için güvenli bir ortama kavuşacak bir şair olarak tavsiye edilmiş, Harvard'lı bir özel hocadan ders aldım. Adı Hollingdale'di, Arthur Hollingdale; gençlik yazılarımda hatırı sayılır bir edebî yetenek bulduğunu iddia etmiş ve böylelikle dikkatimi o yöne çevirmemi sağlamıştı. Modern edebiyatla ilgilenmem için çabaladı – hatırladığım kadarıyla Ezra Pound'a meraklıydı – ama benim kendi zevklerim ve yeteneklerim çoktan şekillenmişti, geçmişe tutkum vardı. İssiz yalnızlığımız ona

göre değildi, şairane bir şekilde tekila içmeye başladı ve sonunda, iki tarafta da pişmanlığa yol açmadan gitti.

Ailemin elinde bir mektup bulunuyordu – çok önemli bir mektup – Randolph Henry Ash'ten, büyük-büyükannem, Priscilla Penn adıyla doğmuş olan Priscilla Penn Cropper'a gönderilmişti. Bu aile büyüğüm son derece kuvvetli, diğer bir deyişle eksantrik bir kişilikti, Maine'in yerlisiydi, kaçan köleleri evinde saklayan ve o zamanların New England eyaletlerinde mayalanmakta olan yeni fikirlere ve yaşam biçimlerine ayak uyduran kölelik karşıtı bir ailenin kızıydı. Kadın Özgürlük Hareketi'nin ateşli bir savunucusuydu ve ayrıca çoğu cesur insan hakları savunucusu gibi, başka hareketlerin de içindeydi. Çok faydasını gördüğünü iddia ettiği hipnozla tedaviye inanıyordu, Fox kardeşlerin ilk "vuruş"ları duymalarından sonra Birleşik Devletlerde özgürce filizlenen spiritüalist deneylerle de haşır neşirdi; evinde (o dönemde New York'taydı), *Univercoelum*'un ya da *Evren'in Anahtarı*'nın yazarı olan, Swedenborg, Descartes ve Bacon'ın ruhlarıyla konuşan vizyoner Andrew Wilson'ı misafir etmişti. Belki şunu da eklemeliyim ki, Pennsylvania'lı Quaker'lar olan Penn'lerle akrabalığını inkâr etmemiş olsa da, benim araştırmalarım herhangi bir somut bağa işaret etmiyor. Tarihe, çok yönlülüğü ve yaratıcılığı göz önüne alınırsa belki de haksız yere, Priscilla Penn'in Gençleştirici Tozları'nın yaratıcısı olarak geçti. Bu, kimseyi öldürmediğine kesinlikle inandığım, hatta, sadece plasebo etkisiyle bile olsa, büyükannemin kurtardığını iddia ettiği binlerce kişiden en azından bazılarına iyi gelmiş olabilecek patentli bir ilaçtı. Akıllıca pazarlanan Tozlar, Priscilla'ya bir servet kazandırdı ve Priscilla'nın serveti Everblest House'u inşa etti. Everblest House ziyarete gelen yabancıları oldukça şaşırtır; baba tarafımdan büyük-büyük-büyük-babam Mortimer D. Cropper'ın Eyaletlerarası Savaş'ta kaybettiği Mississippi'deki Palladian Malikânesi'nin tıpatıp aynısıdır. O karışık günlerde, iş bulmak için Kuzey'e giden ve, ailede anlatılana göre, bir açık-hava mitinginde Harmony'deki Fouri-

erci prensiplerle, tutku ve zevklerin özgürce yaşanmasının cezalandırılması gerektiği üzerine konuşmakta olan büyük-büyükbabamı görünce çarpılan da onun oğlu Sharman M. Cropper'dı. Tutkudan mıdır yoksa fırsatçılıktan mıdır bilmem, büyük-büyükbabamın takipçilerine katıldı ve 1868'de, takipçilerin bir bölümü Fourierci bir komün kurmaya kalktığında onlarla New Mexico'ya geldi. Bazıları daha önce model komünlerden ve Robert Owen ve oğlu, *Bu Dünyayla Öteki Dünya Arasındaki Tartışmalı Diyar* adlı kitabın yazarı Robert Dale Owen'ın başarısızca inşa ettiği dikdörtgen düzende köylerden gelen, şimdilerde hizip dediklerimizin bir bölümünü oluşturan kişilerdi.

Owen'ın köylerinden daha az sade olan Fourierci komün projesi başarısızlığa uğradı, çünkü her iki cinsin akla gelebilecek bütün tutkularının, akla gelebilecek bütün varyasyonlarını temsil eden sihirli 1.620 gönüllü sayısına hiç ulaşamadı, bir de hevesliler arasında tarım konusunda vasıflı ya da çöl koşullarından anlayan hiç kimse yoktu. Güneyli bir beyefendi ve kendi çapında bir girişimci olan büyük-büyükbabam, gençliğinin kayıp Cenneti'ni büyük-büyükbabamın yaşam tarzının akılcı ve uyumlu prensipleri doğrultusunda yeniden inşa etme teklifinde bulundu – böylelikle, mutluluklarını, insanları birbirine düşürdüğü ve zor idare edilir olduğu kanıtlanan coşku dolu grup-sevgisi fikri üzerine değil de, aile hayatının elde edilmesi mümkün (hizmetkârlı, ama tabii kölesiz) zevkleri üzerine kurmuş oluyorlardı. Böylece Gençleştirici Tozlar'ın geliri, annemle benim hâlâ oturduğumuz güzel evin yapımına harcandı ve büyük-büyükbabam koleksiyonculuğa yöneldi.

Priscilla Penn Cropper'ın çok sayıda portresi var; belli ki oldukça güzel ve çekici biriymiş. 1860'lar ve 70'lerde evi spiri-tüalist araştırmaların merkeziymiş; her zamanki hevesli haliyle, uygar dünyanın düşün adamlarını bu işe dahil etmeye çabalamış. Randolph Henry Ash'in garip bir nedenden dolayı, beni böylesine heyecanlandıran ve yaşamımı dolduran ilgi

alanımı seçmemi sağlayan mektubu da böyle bir çabaya karşılık yazılmış olmalı. Bütün gayretime rağmen, onun Ash'e yazmış olması gereken mektubu bulamadım ve mektubu yok etmiş olabileceği korkusu hâlâ baki. Elimizdeki onca hazine arasında neden beni en çok bu mektup etkiledi bilmiyorum. Tanrı'nın işi belli olmaz – belki de, Randolph Henry'nin büyükannemin ilgisini geri çevirmiş olması, bizim de, nihayetinde, onu anlamaya ve bir anlamda onu misafir etmeye layık olduğumuzu ispat etme arzumu ortaya çıkarmış olabilir. Babam pelür kâğıt içinde muhafaza edilmiş sayfaları, elyazısını söküp sökemeceğimi görmek için bana ilk verişinde, kendimi kesinlikle Keats'in, Darien'de bir tepe üstünde sessizce duran yürekli Cortez'i gibi hissettim. Ve mektuba dokunduğumda, Tennyson'ın dediği gibi, ölmüş adamın geçmişten uyanıp bana dokunduğunu hissettim: Hayatımı "O yeşilliklerini muhafaza eden dökülmüş yapraklar/ Ölülerin aziz mektupları" arasında kurdum.

Hazine Dolabımızın düz, çok-renkli olmayan camdan pencereli, dahiyane küçük bir kubbesi vardı; yarı-kapanan bir panjurla gölgelenebiliyor ya da bir kol yardımıyla indirilen kepenklerle tamamen örtülebiliyordu. O gün, alışılmışın aksine, babam sadece kepenkleri değil içinden yumuşak, güven veren bir ışığın yavaşça süzüldüğü yeşil panjurları da açmıştı, böylece oda gü ışığıyla dolmuştu. Atam Sharman Cropper'in şanlı kurucu ortaklarından olduğu ve Gençleştirici Tozlar'ın hayat veren zerreleriyle katkıda bulunduğu Robert Dale Owen Üniversitesi'nin Harmonia Müzesi'ni süsleyen Stant Koleksiyonu'nu başlatan fikrin tohumu o gün ışığı dolu sessizlikte atıldı.

Büyük-büyükannemin mektubunun tamamını sunuyorum. Artık ait olduğu yerde, benim Bütün Mektuplar edisyonunun IX. cildinde (No. 1207, s. 883) bulunuyor; mektuptan bir alıntı Londra Üniversitesi'nden James Blackadder'in genel editöryal yönetiminde, emin adımlarla, ama heveslileri açısından maalesef yavaş ilerleyen Bütün Eserleri edisyonunda, RHA'nın

spiritüalist şiiri Ecinni Mumya'nın dipnotlarında mevcut. Profesör Blackadder'ın o şiirdeki aşırı derecede saf, uydurma karakter Mrs. Eckleburg'u büyük-büyükannem olarak teşhis edişine katılmıyorum. Benzemedikleri çok sayıda nokta var ki, bu konuyu "Bir yanlış teşhis vakası" başlıklı makalemde (PMLA, LXXI, Kış 1959, s.174-80) ayrıntılandırıdım, meraklısı bakabilir.

Sevgili Mrs. Cropper

Ruh çağırma tahtasıyla olanları bana ilettiğiniz mektubunuz için teşekkür ederim. Samuel Taylor Coleridge'in kaleminden çıkan her şeye ilgi duyacağımı düşünmekte haklısınız. Ama, dürüstçe söyleyeyim, o parlak ruhun, bıktırıp usandıran dünyevi hayatımızdan acılı çıkışını yaptıktan sonra, maun masaların üstünde yükselmeye ya da yarı vücut bulmuş bir halde şömine ışığıyla aydınlanan oturma odalarında süzülerek uçmaya, ya da özgürlüğe kavuşmuş zekâsını bana gönderdikleriniz gibi üzücü ve saçma sapan çiziktirmelere harcamaya mahkûm olduğunu düşünmek, bende büyük bir tiksinti yaratıyor. Artık huzur içinde tatlı özsuyuyla beslenip Cennet sütü içmesi gerekmez mi?

Şaka yapmıyorum, Madam. Sizin bahsettiğiniz türden görüntülerin sergilenmeye çalışıldığı yerlerde bulundum – bütün meslektaşlarımın söylemesi gerektiği gibi, nihil humanuma me alienum puto,¹ diyebilirim – en muhtemel açıklamanın apaçık bir sahtekârlıkla bir çeşit toplu cinnetin birleşimi olduğuna inanıyorum, kibar çevrelere musallat olan ve çay sohbetlerine iç gıcıklayıcı bir heyecan katan ruhani endişenin ve hummalı gerginliğin miyasması ya da sürünerek ilerleyen buğusu. Şüpheci bir mizaç, bu miyasmanın nedenini toplumumuzda artan materyalizmde ve tarihsel dinî anlatılarımızın yoğun sorgulanmasında

1. (Lat.) İnsana dair hiçbir şey bana yabancı değildir. (Ç.N.)

bulabilir – düşünsel gelişimimizin şu anki seviyesi göz önüne alındığında bu sorgulamanın hem doğal hem de kaçınılmaz olduğunu görüyoruz. O alanda her şey gerçekten belirsiz, tarihçi de bilimadamı da basit inancımızda gedikler açıyor. Ağır soruşturmalarımız inancın kuvvetlenmesiyle sonuçlansa bile, bu iş, gayet tabii, kolayca ya da bizim zamanımızda olmayacak herhalde. Ama bu demek değildir ki, halkın kesinlik ya da somutluk için duyduğu mide bulandırıcı açlığı gidermek için ortaya atılan Kocakarı İlaçları şifa verici ya da sağlam kaynaklı olsun.

Tarihçi de Bilimadamı da ölümlerle alışverişte denebilir. Cuvier göçüp gitmiş Megatherium'a et, kemik, hareket ve arzular bahşetti, diğeryanda MM Michelet ve Renan'ın, Mr. Carlyle ve Grimm Kardeşler'in duyan kulakları, yok olmuşların kansız çığlıklarını duyup onlara ses verdi. Ben kendimde, hayal gücünün yardımıyla, bu yolda biraz çalıştım; geçmişten gelen o seslere ve yaşamlara vantrilokluk ettim, sesimi ödünç verdim ve yaşamımı onlarınkiyle harmanladım. O sesler ve yaşamlar birer ibret, birer örnek ve bizde ısrarla yaşamayı sürdüren geçmiş parçaları oldukları için, düşünen her adam ve kadını ilgilendiriyor. Ama sizin de iyi bildiğiniz gibi, yol var yol var, kimi denenmiş ve sınanmış, kimi de tehlike ve hayal kırıklığı dolu. Okuduğumuz, anladığımız, üstünde düşündüğümüz ve zihinsel olarak kavradığımız şey bize aittir, Madam, birlikte yaşamamız ve üstünde çalışmamız için. Bir yaşam boyu süren çalışma bile bize, bırakın türümüzün oluşumundan çok uzun süre öncesini, kendi atalarımızın geçmişinin bir parçasından fazlasını bile erişilebilir kılmayacaktır. Ama o parçaya tamamıyla sahip olmalı ve bizden sonrakilere aktarmalıyız. Hoc opus, hic labor est.¹ Bunun kolay bir

1. (Lat.) İşte sorun burada, burada çile. (Vergilius'un Aeneis'inden bir alıntı.) (Ç.N.)

yolu, bir kestirmesi olmadığını söylemek mecburiyetindeyim: Böyle yollara sapmakla Bunyan'ın, Cennetin kapısının tam önünde Cehennem'e giden bir patika bulan Cehalet'i gibi yapmış oluruz.

Düşünün Madam, onlara, sevgili ve korkunç ölümlere, doğrudan hitap etmeye kalkışmakla ne yaptığınızı düşünün. Boşa geçirilmiş bunca zaman içinde nasıl bir bilgelik bahşettiler? Büyükkannenin yeni broşunu dolaplı saatin içinde bıraktığını, ya da bir Teyzenin aile mezarlığında kendininkinin üzerine konmuş bir çocuk tabutundan, ta öbür dünyada rahatsız olduğunu söylediler. Ya da S.T.C.'inizin¹ ciddiyetle sizi temin ettiği gibi, "layık olanlara sonsuz bir bahtiyarlığın sunulduğunu ve layık olmayanlara da hatalarını düzeltmek için zaman verildiği"ni. (Üstelik yedi dilde tek zamiri yanlış yere koymamış biri olarak.) Bize bunu söylemek için bir hayaletin mezardan çıkıp gelmesine gerek yok, Madam.

Gezgin ruhların olabileceğini kabul ediyorum, yeryüzü-köpükleri, nefesler, havada gezen yaratıklar, ki bunlar ara sıra kendi görünmeyen işlerine koyulmuşken algımızın olağan akışıyla çakışabilirler. İstirap dolu bazı anıların, bazı zihinsel biçimlerde, bazı korkunç yerlerde varlıklarını sürdürdüklerine dair birtakım kanıtlar var. Gerçekten de gökte ve yerde bizim felsefemizde hayal ettiğimizden daha fazla şey var. Ama bence, bunlar tık tık ya da küt küt vuruşlarla, hissedilebilir dokunuşlarla, Mr. Home'un kolları kaskatı yukarı kalkmış bir şekilde avizenin etrafında fırıl fırıl dönmesiyle ve de sizin ruh çağırma tahtasının üstündeki karalamalarla değil, ölü zihinlerin ve canlı organizmaların karmaşık işleyişleri üstünde uzun uzun ve sabırla düşünerek öncesini ve sonrasını araştıran bilgelikle, mik-

1. Samuel Taylor Coleridge. (Ç.N.)

roskopla ve spektroskopla bulunacak – aklını dünyayla bozmuş hayaletleri sorguya çekerek değil. Böyle işlerle haşır neşir olduğu için neredeyse aklını kaçırarak, uğursuz bir şekilde kötüye giden iyi bir ruh ve berrak bir zihin tanımıştım.

Size böyle uzun uzun yazmamın nedeni, bana yazdığınız nazik düşüncelerinizi hafife aldığımı ya da bazılarının dediği gibi, enine boyuna düşünmeden huysuz bir aşâğılamayla karşıladığımı düşünmenizi istememem. Köklü inançlarım var – yazdıklarınızı – ruhlarla iletişiminizi – büyük bir ilgi ya da zevkle karşılamamı engelleyen bir miktar şahsi tecrübeye de sahibim. Bir daha bana bu tür yazılar göndermemenizi rica edeceğim. Ama size, tarafsızca doğruyu bulma çabanıza, tabii ki büyük saygı duyuyor, sizi heyecanla destekliyorum. Hemcinsleriniz adına verdiğiniz mücadele soylu bir mücadele ve eninde sonunda başarıya ulaşacak. İleride sizden bu konuda daha fazla haber almayı umuyorum.

En derin saygılarımla
R. H. Ash

Bu mektubun transkripsiyonu, Mortimer Cropper'ın otobiyografi taslaklarında hep can alıcı bir noktaya karşılık geliyordu, ondan sonrası hızla banal çocukluk anılarına ya da sadece Randolph Henry Ash'le o andan itibaren gelişen ilişkinin akademik bir kataloğuna dönüşüyordu – sanki kâğıdın o ilk elektrikli hışırtısıyla mürekkebin o enerjik siyah ilmikleriyle ilk temastan sonra, bir varlığı, kendine ait ayrı bir varlığı olmamış gibi – sanki tamamlanmamış yazılar mektuba, mektubun okunuşuna, o farkına varma ânına uzanıp onu içine almak arzusuyla ilerliyor ve sonra bütün itkiyi ve gerilimi kaybedip bir ürpertiyle duruveriyordu. Pek iyi bir gerekçesi olmaksızın, sık sık sona eklediği bir cümle vardı; cümle, bu çocukluk

anısının, büyükannesinin yaşadıkları o çöle taşıdığı mü-kemmel *potpuri*'sinin eskilerden kalma kokusuyla, gül yaprakları, iç açıcı esanslar, sandalağacı ve miskle karış-masıyla ilgiliydi. Yazıya devam etme isteksizliğinin ya da beceriksizliğinin, Amerika'daki ev hayatını paylaştığı ve yurtdışındayken her gün uzun ve sevgi dolu mektuplar yazdığı annesi hakkında kendi koyduğu yazma yasağıyla ilgili olduğunun farkındaydı, ama bu farkındalığı hiçbir şekilde sorgulamak istemiyordu. Hepimizin hayatında böyle kısa ve az dozda, üstü kapalı olarak bildiğimiz ve bilerek incelemekten kaçındığımız şeyler vardır. Mrs. Cropper çölde oturmuş, irade ve para gücüyle orada çi-çekler açtırmıştı. Profesör Cropper, annesini gördüğü rü-yalarda hep orantı hissini kaybediyordu, öyle ki annesi ya evinin geniş holünde kocaman beliriyor ya da iki yana iyice açılmış kocaman bacaklarıyla bahçesinde dikiliyor-du. Annesi Profesör Cropper'dan çok şey bekliyordu, o da annesini hiç hayal kırıklığına uğratmamıştı, ama hep uğ-ratmaktan korkmuştu.

Biraz konforlu olduğu için, ama daha çok Ash'i ziya-rete gelen Amerikalı yazarlar geçmişte orada kaldığı için seçtiği Barnett Oteli'ne oldukça memnun bir halde dön-dü. Bir yığın mektup onu bekliyordu, annesinden bir mektup, Blackadder'dan, Cropper'ın İzlanda doğasıyla il-gili buluşları ışığında *Ask'tan Embla'ya III* için yazdığı notu değiştirmek için bir sebep göremediğini söyleyen bir not. Bir de Christie's kataloğu: Ellen Ash'e ait olduğu dü-şünülen bir iğnedenlik ve bir zamanlar Venedik'te yaşı-yan Amerikalı dul bir hanıma ait olan, içindeki kristal oyukta Ash'e ait birkaç tel saç bulunduğu söylenen bir yüzük müzayedede satılacaktı. Stant Koleksiyonu o gür yeleden zaman sırasıyla kesilmiş birkaç kırpıntıya sahipti: solmuş koyu saçlar, sonraki kırçillı karışım ve şimdi en

parlak, en dayanıklı durumda olan *post-mortem* beyaz saçlar. Ash'in Bloomsbury'deki evinde bulunan Ash Müzesi belki müzayedeye katılırdı, Cropper kesinlikle katılacaktı ve iğnedenlikle saç lülesi, Ash'in, karısının, ailesinin ve tanıdıklarının yadigârlarının durgun ve kontrollü bir ortamda biriktirildiği Stant Koleksiyonu'nun tam ortasındaki altıgen cam odada bir mabetteymiş gibi saklanacaktı. Cropper barda gürül gürül yanan ateşin yanında yüksek arkalıklı deri bir koltuğa oturdu, mektuplarını okudu ve bir an için çöl güneşinde parlayan beyaz tapınağının hayalini gördü: serin avlular, dik merdivenler ve sessiz odacıkların oluşturduğu bir çeşit camdan balpeteği, çerçeveleri pırıl pırıl ve yaldızlı, içlerinde ışık huzmeleri ve sütunları barındıran kütüphane bölmeleri ve üst üste, birbirine geçişli saklama alanlarıyla çalışma odaları, bu yaldızlı dokuma tezgâhının kozası içinde, anlamlı bir sessizlikte, bir aşağı bir yukarı mekik dokuyan araştırmacılar.

Satın alma işleri bittiğinde Beatrice Nest'i yemeğe çıkarırım, diye düşündü. Blackadder'ı da göreceğini tahmin ediyordu. Blackadder'ın İzlanda gözlemlerini hafife alan bir şeyler söylemesini bekliyordu. Bildiği kadarıyla, Blackadder birbirine benzer otellerden arabayla gidilen birbirine benzer seminer odalarında Victoria Çağı şiiri üzerine yapılan uluslararası konferanslara katılmak dışında yıllardır Britanya Adaları'nın dışına çıkmamıştı. Diğer yandan, o, yani Cropper, Randolph Ash'in yolculuklarının izini sürmeye erken başlamıştı – arka arkaya değil de, fırsat buldukça gitmişti; ilk yolculuğunu Ash'in 1859'da tek başına bir yürüyüş turu yaptığı ve amatör deniz biyologluğunun zevkini çıkarttığı Kuzey Yorkshire Bozkırlarına ve kıyısına yapmıştı. Cropper bu turu 1949'da pub'ları ve kayalıkları, Roma yollarını ve inci gibi parıldayan dereleri keşfederek, Robin Hood Koyu'nda kalarak ve ılık tatsız kahverengi

bira içerek, korkunç koyun-boynu-yahnileri ve ağır ateşte pişirilmiş mide bulandırıcı sakatat parçaları yiyerek yinelemiştir. Daha sonra Ash'i Amsterdam'da ve Lahey'de takip etmiş, İzlanda'da yürüdüğü yollarda yürümüş, fokur fokur kaynayan sıcak çamur daireleri olan gayzerler ve İzlanda edebiyatından ilham alan iki şiir hakkında kafa yormuştu. Şiirlerden biri Victoria Çağı'nın şüphe ve umutsuzluğunun epik şiiri *Ragnarök*, diğeri de 1872'de basılan ama kesinlikle daha erken, hatta muhtemelen Calverley Dekanı'nın kızı Ellen Best'e kur yaptığı sırada yazdığı gizemli aşk şiirleri dizisi *Ask'tan Embla'ya*'ydı. Ellen Best'i, hem o hem ailesi 1848'de bu evliliğe razı olana kadar, on beş yıl boyunca sevmişti. Blackadder'ın, Mortimer Cropper'ın 1960'larda yaptığı İzlanda gözlemlerini incelemeye ancak şimdi vakit bulması Edisyon'un sümüksüklü-böcek hızında ilerleyişinin tipik bir örneğiydi. Cropper, biyografisini – *Büyük Vantrilok*'u – 1969'da yayımlamıştı, başlığı Ash'in kendini gözler önüne serdiği ya da kendiyse dalga geçtiği şakacı monologlarının birinden almıştı. Kitabı yazmadan önce Ash'in belli başlı yolculuklarının hepsini yapmıştı; Venedik'i, Napoli'yi, Alpler'i, Kara Ormanları ve Breton kıyısını gezmişti. Son maceralarından biri de Randolph ve Ellen Ash'in 1848 yazında çıktıkları balayı yolculuğunun izinden gitmekti. Manş'ı fırtınalı bir günde tekneyle geçmişler, at arabasıyla Paris'e devam etmişler (Cropper izlerini arabayla takip etmişti), Paris'ten Lyon'a trenle gidip oradan bir tekneyle Rhône'dan aşağı Aix-en-Provence'a yolculuk etmişlerdi. Yolculukları sağanak yağmur altında geçmişti. Cropper, her zamanki becerikliliğiyle kereste taşıyan, reçine ve yağ kokulu bir kargo teknesinde geçiş ayarlamıştı, havadan yana şanslıydı, sarı suya vuran parlak güneş uzun incecik kollarını yakmıştı. Aix'de Ash'in oteline yerleşmişti ve Ash'lerin, şair Petrarca'nın, Laure de Sade'a olan ideal aşkını düşünerek, tek başına on

altı yılını geçirdiği Fontaine-de-Vaucluse'a yaptıkları ziyaretle taçlanan bütün küçük gezilerini aynen tekrarlamıştı. Bu yolculuğun faydası Cropper'ın *Büyük Vantrilok*'ta Pınar'ı anlattığı yerde görülebilir.

1848'de, bulutsuz bir Haziran günü, şair ve yeni gelini Sorgue'un kaynağını koruyan mağaraya giden gölgeli nehir kıyısı boyunca ilerlediler; en romantik yolcuyu bile memnun edecek kadar hayrete şayan ve yüce bir görüntüydü bu, üstelik aşka adanmışlığını ve sevgilisinin vebadan öldüğünü öğrenmenin dehşetini, gün gün yaşayan büyük kibar âşık Petrarca'nın hatırasıyla birleşince çok daha etkileyici oluyordu.

Güneşin kavurduğu nehir kıyıları üstlerine basılmaktan kayganlaşmış. Kuzeyli gezgin, turist kalabalığının, tiz tiz havlayan Fransız köpeklerinin, ayaklarını suya sokan çocukların, pamuk helva satıcılarının arasından, çirkin hediyelik eşyalarını ve fabrikasyon "el yapımı" parçalarını ısrarla satmaya çalışanlara maruz kalarak, ayaklarını sürüye sürüye hedefine doğru gitmek zorunda kalıyor. Nehir bentler ve borular yardımıyla ehlileştirilmiş, ama gezi kitabı bize kabarıp bütün mağarayı ve çevredeki bölgeyi seller altında bırakabileceğini söylüyor. Edebî gezgin sebat etmeli: yemyeşil suyun ve kat kat inen kayaların görüntüsüyle ödüllendirilecek, gezginlerimizin onları görmeye geldikleri zamandan bu yana eşyanın tabiatı gereği muhtemelen çok az değişmiş olan bir görüntüyle.

Mağaranın içinde su çok hızlı yükseliyor, oldukça güçlü yeraltı sularıyla ve Vaucluse Platosu'ndan ve Mont Ventous'nun, Randolph'un bir mektubunda dediği gibi, Petrarca'nın Rüzgârlı Dağ'ının, taşlı yamaçlarından toplanan yağmur sularının akıntısıyla besleniyor. Bu heybetli suyu görünce, Ash'in aklına Coleridge'in kutsal nehri, hatta belki de – çok sevdiği ve Laura'ya yazdığı soneleriyle Embla'ya şiirleri etkilediği düşünülen Petrarca'yla bağlantısı düşünülecek olursa – Musaların Pınarı gelmiş olmalı. İncir ağaçlarının ve olağanüstü köklerin çerçevelediği

mağara ağzında hızla akan suyun yüzünde birkaç beyaz kaya yükseliyor; su Millais ya da Holman Hunt tarafından resmedilmiş gibi duran, yüzen yeşil otlardan bir örtüye doğru süzülüyor. Ellen bu "*chiare, fresche e dolci acque*"nin¹ güzelliğine dikkat çekiyor. Randolph hoş bir jest olarak, yeni eşini kucağına alıyor ve suyun öte tarafına taşıyıp oraların hâkimi bir denizkızı ya da su-tanrıçasıymış gibi, akıntıyı ikiye ayıran tahta benzer beyaz bir taşın üzerine konduruyor. Onu orada otururken hayal edebiliriz, şapkasının altında ağırbaşlılıkla gülümsüyor, islanmaması için eteklerini toplamış; bu sırada Randolph birçok engel ve zorluğa katlanarak, neredeyse Petrarca'nın tam da bu mekânda geçirdiği on altı yıllık umutsuz bağlılık kadar uzun süre uzaktan taptığı, Petrarca'nın sevgilisine hiç benzemeyen bu hanımefendiye artık sahip olduğunu düşünüyor.

Pek çok çağdaşının, özellikle de ünlü şairin babası Profesör Gabriele Rossetti'nin aksine Ash, Petrarca'nın Laura'sının ve Dante'nin Beatrice'sinin, Fiametta, Selvaggia ve Platonik saray aşkının diğer nesnelerin, ölümlerinden önce, namuslu ama kanlı canlı halleriyle sevilmiş, yaşayan gerçek kadınlar olduklarını; İtalya politikasının, kilise yönetiminin, hatta yaratıcılarının ruhlarının birer alegorisi olmadıklarını her zaman savunmuştu. Petrarca, Laure de Sade'ı 1327'de Avignon'da görmüş, hemen âşık olmuş ve Laure'nın Hugo de Sade'a olan sadakatine rağmen, onu hep sevmişti. Ash Ruskin'e, aşkın bu şekilde alegoriye soyutlanabileceğini, gerçekte "bütün saflığı ve fani canlılığı ile vücut bulmuş biricik bir ruhun insani sıcaklığından kaynaklanamayacağını" düşünmenin, şiirsel hayal gücünü ve aşkın tabiatını yanlış anlamak olduğunu yazmıştı öfkeyle. Kendi şiirinin, baştan aşağı "böyle vücut bulmuş gerçekler, böyle tekrarlanamaz, eşi benzeri olmayan hayatlar" üzerine kurulduğunu eklemişti.

1. (İt.) Taze, tatlı su.

Petrarca tarzı tapınmaya duyduğu bu yakınlık düşünülünce, Ellen Best'in ve babasının Hristiyanlara özgü endişeleri ya da kaprisleri denilebilecek şeylere böyle sabırla katlanmasına şaşmamalı. Eğer ailesine ve Ash'in kendisine inanırsak, tanışmalarının ilk yıllarında Ellen kırılgan ve zarif bir güzelliğe sahip, asil ruhlu, dindar bir genç kızdı. Gösterdiğim gibi, Dekan'ın, Ash'in bir eşi geçindirecek gücü olup olmadığı hakkındaki endişesinin geçerli bir sebebi vardı ve Ellen'in *Ragnarök*'teki şüphe uyandırıcı eğilimler konusundaki dinî endişeleriyle destekleniyordu. Kur yaptıkları zamanlardan kalan – şüphesiz ki Ellen'in ölümünden sonra kız kardeşi Patience'in işgüzar çabalarıyla acınacak derecede az sayıya inen – mektuplar, Ellen'in Ash'le flört etmediğini ve Ash'e derin bir sevgi beslemediğini düşündürüyor. Randolph'un teklifini kabul ettiğinde, kendisi hâlâ bekârken küçük kız kardeşleri Patience ve Faith'in avantajlı ve mutlu birer evlilik yaptığına şahit olmanın sıkıntısı içindeydi.

Bütün bunlar, otuz dört yaşına gelmiş olan hevesli âşışın, artık genç bir kız olmayan, kendini yeğenlerine adanmış masum gelinine karşı neler hissettiği sorusunu akla getiriyor. O da Ellen kadar masum muydu? Yirminci yüzyıl akli, bu uzun bekleyişin getirdiği yoksunluklara nasıl tahammül etmişti diye sormadan edemiyor. Bilindiği gibi, Victoria Çağ'ında pek çok saygıdeğer erkek ikiyüzlüce, rahatlamak amacıyla yeraltı dünyasının cafcaflı yaratıklarına, Piccadilly Meydanı'nda onca patırtı koparan alaycı, boyalı fettan kadınlara, yoldan çıkmış terzilere, çiçek satıcılarına ve kemer altlarında ölen, Mayhew'da dilenen ya da, eğer şansları varsa, Angela Burdett-Coutts ve Charles Dickens tarafından kurtarılan Düşmüş Kadınlara gidiyorlardı. Ash'in şiiri, Victoria Çağı şiiri olarak, cinsel âdetlerden ve tensellikten haberdar olan bir şiirdir. Yarattığı Rönesans soyluları inandırıcı bir bedenselliğe sahiptir, Rubens'i somut insan formu uzmanıdır, *Embla* şiirlerinde bizimle konuşan ses ideal olduğu kadar gerçek bir âşıktır da. Böyle bir adam saf Platonik bir arzuyla yetinebilir miydi? Ellen Best'in biraz geçkince, hanım ha-

nımcık kırılmalı, beklenmedik bir ateş mi gizliyordu? Belki de öyle. Randolph tarafında, bırakın ileriki yıllarda, erken yıllarda işlenmiş bir kabahatin bile kaydı yok – bilebildiğimiz kadarıyla, her zaman, *preux chevalier*¹ olarak kalmış. Baş başa ve kendilerine dönük oldukları bu anda, Randolph ellerini Ellen'in kalın beline dolayıp taş tahtına kaldırırken, birbirlerini nasıl görüyorlardı? Zevk dolu bir geceden mi çıkmışlardı? Ellen eve gönderdiği mektupta kocasının "her konuda müthiş anlayışlı" olduğunu yazmıştı, bunu nasıl istersek öyle okuyabiliriz.

Benim şahsen tercih ettiğim başka bir açıklama var. İki tane güçlü ama aynı ölçüde de demode etkiye dayanıyor, Saray Şairleri'nin idealize etme alışkanlığı, ki bundan bahsettik, ve Sigmund Freud tarafından ayrıntılandırılmış süblime etme teorisi. Basitçe söylersek, kur yaptığı yıllarda Randolph Henry Ash'in yazdıkları şunlardı:

On iki kitaptan oluşan bir epik de dahil olmak üzere 28.369 satır şiir; tarihî, en karanlık başlangıç noktasından çağdaş dinî ve jeolojik tartışmalara kadar getiren 35 dramatik monolog; 125 lirik şiir ve Drury Lane'de başarısızlığa uğramış nazım şeklinde üç tiyatro oyunu, *Cromwell*, *St. Bartholomew Arefesi* ve *Cassandra*. Gecenin geç saatlerine kadar azimle çalışıyordu. Mutluydu, çünkü Ellen'ını bir saflık pınarı, genç kızlık zerafetinin bir sureti, hayal gücünün kanla-sulanmış, vebayla-çürümüş sahnelerinden, Borgia'ların darmadağın yataklarından ya da *Ragnarök*'teki "sönmüş toprağın sülfürlü çamurundan" bin kat daha rafine hava soluyan biri olarak görüyordu. Bu bakir bekleyişten, bu aktif yalnızlıktan dolayı erkekliğinden bir şeyler kaybettiği hissine kapılmıyordu. Çalışacak ve onu elde edecekti, öyle de oldu. Eğer "Mühürlü Pınar" ya da tuval üzerinde sonsuza dek kalan ama insan yüzünde solup giden güzelliği anlatan "Resmedilen Kadın" gibi geç dönem şiirleri,

1. (Fr.) Cesur şövalye. (Ç.N.)

Randolph'un sonraki yıllarda uzun süren aşk ıraklığının bedeli ni hesaplamaya başladığını gösteriyorsa, bu benim açıklama mı geçersiz kılmaz. Bu şiirler, o güneşli günde Vaucluse Pınarı'nın karanlık mağarası önündeki yeni-evli çiftin duyguları hakkında fikir yürütmemize de yardımcı olamaz.

Mortimer Cropper güzel suit odasına çıkıp fotoğrafını çektiği mektupları yeniden okudu. Beatrice Nest'e telefon etti. Beatrice'in sesinde kalın yünlü bir nitelik vardı; önce her zamanki gibi itiraz etti, ağır yarı-itirazlarını bir kar fırtınasının taneleri gibi sıraladı, sonra her zamanki gibi razı oldu. Artık öğrenmişti, Miss Nest'i pohpohlamak iyi sonuç vermiyordu, ama kendini suçlu hissetmesini sağlamak işe yarıyordu.

"Sadece senin cevap verebileceğin çok detaylı bir-iki sorum var... Bunu özellikle sana sakladım... başka bir zaman hiç uygun olmaz, ama tabii senin hatırın için değiştirebilirim... sevgili Beatrice, eğer gelemezsen, başka bir zaman ayarlamaya *mecburum*, bu kadar işinin arasında seni rahatsız etmek hiç istemiyorum..." Uzun sürdü. Sonuç önceden belli olduğu için aslında öyle olmaması gerekirdi.

Kilitli çantasını açıp Randolph Ash'in vaftiz çocuğuna yazdığı mektubu, daha doğrusu çalıntı kopyasını kaldırdı, geniş ve "çeşitli" koleksiyonundan başka fotoğraflar çıkardı – esasında son derece basit olan bu uğraş, bu meşgale, tende veya tonda veya açıda veya ince ayrıntıda ne kadar çeşitlendirilebilirse tabii. Onun da kendine göre süblime etme yöntemleri vardı.

7

Erkekler şehit olabilir
Her yerde
Çölde, katedralde
Ya da meydanda.
Bir eylemin telaşında olmak değil
Bizim kaderimiz
Uzun bir ömrü sürüklemek
Karanlık bir odada.

Christabel LaMotte

İnsanlar Beatrice Nest'i düşündüğünde – çoğu kişi düşünmezdi, en azından pek sık değil – akıllarına gelen iç dünyasından çok dış görünüşü olurdu. Gayet sağlam yapıydı, ama yine de şekilsizdi, geniş ve bol etli bir kadın, sürekli oturan şişkin kalçalar, kütle gibi göğüsler, bir tür angora şapkanın veya içinden kaçak saç tellerinin çıkıp her yöne dağıldığı örgüden bir topuzla toplanmış yapışık, gür, yün yumağı gibi beyaz saçların taçlandığı güleç-biçimli bir yüz. Biraz daha dikkatli düşünürlerse, onu tanıyan birkaç kişi – Cropper, Blackadder, Roland, Lord Ash – metaforik bir kimlik de ekleyebilirdi. Cropper, daha önce söylendiği gibi, onu Carroll'ın sürekli zorluk

çıkaran beyaz koyunlarıyla bir tutuyordu. Blackadder, aksiliği tuttuğunda, onu karanlığın ağarttığı, merkezdeki ininden uzanıp tuzağının ipliklerini yoklayan şişmiş beyaz örümceklerden biri gibi düşünüyordu. Zaman zaman Günlüğe erişebilmek için izin almaya çalışan feministler onu bir bekçi ahtapot gibi görüyorlardı, definesinin etrafına uyuşuk uyuşuk kıvrılmış, neredede olduğu belli olmasın diye etrafa opak mürekkep paravanları ve sulu duman saçan bir okyanus Fanfir'i. Bir zamanlar Beatrice'i yakından tanıyanlar olmuştu – özellikle, büyük ihtimalle de benzersiz bir şekilde, Profesör Bengt Bengtsson. Beatrice, 1938-1941 arasında Londra'da Profesör Bengtsson'un öğrencisi olmuştu, sıkıntılı bir zamandı, erkek öğrenciler orduya katılmışlar, bombalar düşmüş, yiyecek bulmak zorlaşmıştı. Bazı kadınlar bu sürede beklenmedik bir hovardalık ve özgürlük deneyimlemişlerdi. Beatrice, Profesör Bengtsson'u deneyimlemişti. Profesör, Prens Albert College'ın İngiliz edebiyatı bölümünü yönetiyordu. Başlıca aşkı Edda'lar ve İskandinav mitolojisiydi. Beatrice bunları çalışıyordu. Filoloji, Anglo-Sakson, Runik yazı, Ortaçağ Latincesi. Masefield ve Christina Rossetti ve de la Mare okuyordu. Bengtsson *Ragnarök*'ü okuması gerektiğini söyledi – R. H. Ash, devrinin hatırı sayılır araştırmacılarından ve modern şiirin öncülerinden sayılıyordu. Bengtsson sırık gibi ve sakallıydı; vahşi bakışlı gözleri ve genç hanımları İskandinav köklerinin incelikleri konusunda eğitmekle tüketilemeyecek bir enerjisi vardı. Ama, bu enerjiyi genç hanımların, bırakın bedenlerine, ruhlarına bile yönlendirmiyor, her gün Arundel Arms barında akranlarının arasında boşa harcıyordu. Sabahları darmadağın sarı saçlarının altında yüzü kireç gibi beyaz ve pırıltılı görünüyordu. Öğleden sonraları yanakları al al oluyor, kelimeleri yuvarlıyor ve havasız ofisinde nefesi bira kokuyordu. Beatrice, *Ragnarök*'ü ve *Ask'tan Embla'ya'yı* oku-

du. Birincilikle mezun olup Randolph Henry Ash'e âşık oldu. Bir zamanlar böyle aşklara rastlanmıyor değildi. "Bazı şairler var ki," diye yazdı Beatrice final ödevinde, "yazdıkları aşk şiirleri, uzaklardaki bir kadını övmekle ya da yermekle uğraşmıyor, bir erkek ve bir kadın arasında geçen gerçek sohbetler onlar. John Donne da böyledir, bazı ruh durumlarında bütün kadın cinsine sövse bile. Meredith de böyle olabilirmiş, şartlar daha elverişli olsaymış. Karşılarındakinde zekâ arayan başka 'aşk' şairlerini düşünmek Randolph Henry Ash'in üstünlüğüne bizi ikna etmeye yeter, 'Ask ve Embla' şiirleri yakınlığın, karşıtlığın ve iletişim kurmaktaki başarısızlığın her safhasını bize sunuyor, ama okuru şiirlerin hitap ettiği kadının, düşünen ve hisseden gerçek varlığına her zaman inandırıyor."

Beatrice yazmaktan nefret ediyordu. Bu fazla düzgün ve sıkıcı çalışmada gurur duyduğu tek kelime, daha bariz bir seçim olan "diyalog" kelimesinin yerine kullanmayı tercih ettiği "sohbet"ti. O günlerde Beatrice, böyle bir *sohbet* için her şeyini vermeye hazırdı. Çok az bildiği bu şiirleri okumak ona, medenice karşılıklı konuşma ile katıksız arzunun bir bileşimine, acı verici ve yasak bir bakış atma fırsatını vermişti, herkesin istediği de bu değil miydi zaten – küçük dünyasına şöyle bir baktığında, hiç kimsenin, ciddi Methodist anne ve babasının, Üniversiteli Kadınlar Çay Kulübü'nü yöneten Mrs. Bengtsson'un, dansa ve bir el vist oyununa davet edilip edilmemeyi dert eden öğrenci arkadaşlarının hiçbirinin sahip olmadığı bir şeydi.

Biz ikimiz dünyamızı yeniden yaratıyoruz ona isim koyarak

Birlikte, kelimelerin bizim için ne ifade ettiğini bilerek

Ve başkaları için geçerli akçenin

Soğuk konuşmalar olduğunu düşünerek – ama *biz*

diyoruz ki, ağaç, göl,
Ve bak havadaki ateş, güneş, bizim güneşimiz,
Herkesin güneşi, dünyanın güneşi, ama burada,
şimdi
Özellikle bizim güneşimiz...

Ash onunla konuşuyordu ve o da duyuyordu. Böyle şeyleri başka hiç kimseden duymayı beklemiyordu, duymadı da. Profesör Bengtsson'a doktora tezini *Ask'tan Embla'ya* üstüne yazmak istediğini söyledi. Profesörün bu konuda çekinceleri vardı. Belirsiz bir alandı, bir tür bataklık, Shakespeare'in soneleri gibi. Bilime nasıl bir katkı yapmayı umuyordu, yapabileceğinden emin miydi? Profesör Bengtsson'a göre en güvenli doktora bir edisyondur, bu konuda R. H. Ash'i gerçekten de tavsiye etmiyordu. Ama, bir arkadaşı vardı, British Museum'a Ash yazılarını veren Lord Ash'i tanıyordu. Ellen Ash'in bir günlük tuttuğu biliniyordu. Onun editörlüğünü yapmak uygun bir çalışma olabilirdi, yeni bir şey olduğu kesindi, mütevazı ölçüde yararlıydı, başa çıkılabilir boyuttaydı ve Ash'le bağlantılıydı. Bu işi bitirdiğinde, Miss Nest başka konulara açılmak için mükemmel bir konumda olacaktı.

Öyle de oldu. Miss Nest huzursuzca kutular dolusu kâğıdın önüne oturdu – mektuplar, çamaşırcı listeleri, fatura defterleri, günlüğün ciltleri ve arada sırada daha özel işlerin not edildiği ince defterler. Beklediği neydi? Şiirleri kaleme alan kişiyle, o ince ve tutkulu tabiatla bir yakınlık kurmak.

Bu gece Randolph bana Dante'nin *Vita Nuova*'sından soneler okudu. Gerçekten çok güzeller. Randolph, Dante'nin İtalyancasının gerçekten erkeksi olan enerjisini ve kudretini işaret etti ve aşk anlayışının manevi gücünü. Bu dahiyane şiirlerden hiç bıcağımızı sanmıyorum.

Aynı evde oldukları her gün Randolph karısına okuyordu. Genç Beatrice Nest, bu okumaların dramatik etkisini hayal etmeye çalıştı, ama Ellen Ash'in muğlak sıfatlı coşkusu pek işine yaramadı. Tepkilerinde ilk başta Beatrice'in hoşuna gitmeyen bir tatlılık, her şeye karşı mecburen hissediliyormuş gibi duran bir memnuniyet vardı, sonraları, konusuna vâkıf oldukça, bunu kanıksamaya başladı. Artık daha başka, daha az yavan ses tonları keşfetmişti.

Randolph'un benim güçsüzlüğüm ve yetersizliğim karşısındaki iyiliğini ve tahammülünü ne kadar övsem azdır.

Bu ya da buna benzer bir şey, bir çanın düzenli çalışmaları gibi bu sayfalarda tekrarlanıp duruyordu. Bir işle, bir konuyla veya bir insanla uzun süreli tanışıklıklarda sık sık olduğu gibi, Beatrice ilk başta net bir gözlemleme ve tarafsız bir değerlendirme döneminden geçti, bu dönemde Ellen Ash'ı konudan konuya atlayan sıkıcı biri olarak gördüğünü düşündü. Ve sonra işin içine daldı, Ellen'in karanlık odalarda geçirdiği, günler süren halsizliklerini paylaşmaya, küfün çoktan solmuş şam güllerine yaptığı etkiyi ve bastırılmış rahip yardımcılarının şüphelelerini dert etmeye başladı. Bu hayat ona önemli gelmeye başladı; Blackadder, Ellen'in, yaşamın akla gelebilecek her şekline böylesine yoğun bir merak duyan bir adam için en uygun eş olmadığını öne sürdüğünde, içinde bir tür savunma hissi kabardı. Özel hayatın mahremiyetinin farkına varmaya başladı, her şeye yayılan bütün o sıradan ifadelerine rağmen, Ellen'in bu mahremiyeti koruduğu söylenebilirdi.

Bundan bir doktora çıkmazdı. Feminist hareket tarafından keşfedilebilir veya bir dilbilimci tarafından hüsn-i ta'lil ve dolaylı ifade kullandığı gösterilebilirdi.

Ama Miss Nest, Etkilenme ve İroni aramak üzere yetiş-tirilmişti ve burada ikisinden de fazla yoktu.

Profesör Bengtsson, Ellen Ash'in bir eş olarak özel-liklerini Jane Carlyle, Lady Tennyson ve Mrs. Humphry Ward'unkilerle karşılaştırmasını önerdi. Yayın yapmalısı-nız Miss Nest, dedi Profesör, sabah saatlerinin buz gibi kararlılığında parlayarak. İşe uygun olduğunuzun kanıtı olmadan sizi işe alamam Miss Nest, dedi Profesör Bengtsson ve Miss Nest iki sene içinde, dâhi eşlerinin günlük hayatlarını anlatan küçük bir kitap yazdı, *Zevceler*. Profe-sör Bengtsson ona öğretim görevlisi olmayı teklif etti. Bu Beatrice'e büyük memnuniyet ve dehşet verdi; aslında dehşetten çok memnuniyet. Ellilerde kloş-etekli ve ruj-lu, altmışlarda mini-etekli ve yerlere kadar Hint doku-malı, yetmişlerde Ön-Raffaelloca saç-çalılarının altında siyah-dudaklı, bebe losyonu, Blue Grass, esrar, misk, kat-kısız feminist teri kokan kız öğrencilerle, sonenin zaman içinde aldığı biçimi, lirik şiirin tabiatını, kadının değişen imajını tartıştı. Güzel günlerdi. Kötü günleri, erken emek-liliğe ayrılmadan önceki günleri, düşünmek istemiyordu. Şimdilerde, eski kolejinin kapısından bile geçmiyordu. (Profesör Bengtsson 1970'te emekliye ayrılmış ve 1978'de ölmüştü.)

Çok kısıtlı bir özel hayatı vardı. 1986'da, Mortlake'de, uzun yıllardır oturduğu ufacık bir evde yaşıyordu. Arada sırada öğrencilerini misafir ediyordu; bölümündeki tar-tışmaların gittikçe dışında kaldığını fark ettiğinde, Bengtsson'un yerini Blackadder aldığında, bu davetler de gittik-çe azaldı. 1972'den beri kimse gelmemişti. O tarihten önce kahve, kek, bir şişe tatlı beyaz şarap ve tartışmanın olduğu partiler vermişti. 1950 ve 1960'lardaki kızlar onu anaç bulmuşlardı. Sonraki nesiller lezbiyen olduğunu varsaymışlardı, hatta, ideolojik olarak bastırılmış ve iflah

olmaz bir lezbiyen. Aslında, kendi cinselliğiyle ilgili görüşlerine göğüslerinin kabul edilemez büyüklükteki kütesinin hissi tamamıyla hâkimdi. Gençliğinde, onları kor-sesiz tuniklerin ve balinasız iç yeleklerin altında düzleştir-miş, o zamanların en ileri tıbbi tavsiyelerine göre, öz-gürce kendi kaslarını geliştirmelerine izin vermiş, böylelikle onları iflah olmaz bir biçimde sarkıtmıştı. Yerinde başka bir kadın olsa gösteriş yapabilir, onları gururla taşı-yabilir, heybetli bir dekolte sergileyebilirdi. Beatrice Nest ise onları gevşek, büyükannevari bir büstiyer-korseye sa-rıp üzerlerine, vücudunun konturları boyunca ağızlarını biraz açan, biraz büzen sıra sıra küçük gözyaşı şeklinde deliklerle süslü, el örgüsü kazaklarla kaplıyordu. Gece yatakta geniş göğüs kafesinin üstünden iki yana bütün ağırlıklarıyla düştüklerini hissediyordu. Ellen Ash'le dolu küçük kütüphane odacığında, canlı ağırlıklarının bütün yünlü sıcaklıklarıyla masasının kenarına sürttüğünü his-sediyordu. Kendini grotesk bir biçimde şişmiş hissediyor-du, utanarak yere bakıyor ve kimseyle göz göze gelmi-yordu. Anaçlık şöhretini bu ağır yuvarlaklara borçluydu, yuvarlak yüzünü ve pembe yanaklarını da zararsızlık işa-reti olarak okuyan aceleye getirilmiş, basmakalıp bir oku-maydı bu. Belli bir yaşı geçtiğinde, zararsızlık diye oku-nan şey, aynı rasgelelikle, tehditkârlık ve bastırılmışlık olarak okundu. Beatrice meslektaşlarında ve öğrencile-rinde gördüğü bazı değişikliklere şaşırdı. Ama en sonun-da kabullendi.

Mortimer Cropper'ın onu yemeğe davet ettiği gün, Roland Michell ziyaretine geldi.

“Rahatsız ediyor muyum, Beatrice?”

Beatrice otomatikman gülümsedi.

“Hayır, bir şey yapmıyordum. Sadece düşünüyör-düm.”

“Bir şey çıktı karşıma – acaba yardım edebilir misin diye düşündüm. Ellen Ash’in herhangi bir yerde Christabel LaMotte’la ilgili bir şey söyleyip söylemediğini biliyor musun?”

“Hiçbir şey *hatırlamıyorum*.” Beatrice gülümseyerek oturdu, hatırladığı bir şey olmaması meseleyi kökünden halletmiş gibi. “Sanmıyorum, hayır.”

“Bakabilir miyiz acaba?”

“İndeks kartlarıma bakabilirim.”

“Çok memnun olurum.”

“Ne gibi şeyler arıyoruz?”

Roland, yüzünde aynı mızımız küçük gülümsemeyle taş gibi kırıldamadan oturan Beatrice’i dürtmek, kışkırtmak, irkiltmek için daha önce başkalarının da hissettiği bir istek duydu.

“Her şey olabilir aslında. Ash’in LaMotte’la ilgilenmesine dair bazı kanıtlara rastladım. Merak ettim sadece.”

“İndeks kartlarıma bakabilirim. Öğle tatilinde Profesör Cropper gelecek.”

“Ne kadar kalıyor bu sefer?”

“Bilmiyorum. Söylemedi. Christie’s’den geleceğini söyledi.”

“İndeks kartlarını görebilir miyim, Beatrice?”

“Ah, bilmem ki, biraz karışıklar, bilirsin kayıtlar için kendi *sistemim* var Roland, kendim baksam daha iyi olur, kendi hiyerogliflerimi daha iyi anlarım.”

Yaldızlı-boncuklardan bir zincirin ucunda, utancının üstünde sallanan yakın gözlüğünü taktı. Artık Roland’ı hiç göremiyordu, aslında bu az çok tercih ettiği bir durumdu, çünkü eski bölümünün bütün erkek üyelerini zorba olarak görüyordu ve Roland’ın bölümdeki pozisyonunun sallantıda olduğunun ve tam anlamıyla bir bölüm erkeği sayılamayacağını farkında değildi. Masasının üstündeki şeyleri kenara çekti: ağır tahta-saplı bir örgü-tor-

bası, rengi griye dönmüş birkaç açılmamış kitap paketi. Kalın bir toz tabakasıyla kaplı, zamanla aşınmış indeks kutularından koca bir kule gözüktü, Beatrice uzun uzun içlerini karıştırdı, bir yandan kendi kendine konuşuyordu.

“Hayır, o kronolojik, hayır, o sadece okuma alışkanlıkları, hayır, o evin çekip çevrilmesiyle ilgili. Asıl kutu nerede şimdi? Bütün defterler tamam değil söyleyeyim. Bir bölümünü indeksledim, ama hepsini değil, o kadar çok ki, kronolojik olarak ve başlıklara göre ayırmak zorunda kaldım, işte Calverley ailesi, bu değil... bak bu olabilir...”

LaMotte başlığı altında hiçbir şey yok. Hayır, bir dakika. İşte. Bir not. Okuma kutusuna ihtiyacımız var. Okuma kutusu İlahiyat’la çok alakalı. Görünüşe bakılırsa –” Köşesi kıvrık, sararmaya yüz tutmuş bir kart çekip çıkarttı, mürekkep pütürlü yüzeyine yayılmıştı – “görünüşe bakılırsa 1872’de *Peri Melusina*’yı okumuş.”

Kartı kutuya geri koydu ve Roland’a aynı kafa karıştırıcı gülümsemeyle bakarak tekrar arkasına yaslandı. Roland, defterlerin, Beatrice’in kategoriler ağının arasından kayıp gitmiş, kaydedilmemiş Christabel LaMotte izlenimleriyle dolu olduğunu sezdi. İnatla devam etti.

“Ne söylediğini *görebilir miyim* acaba? Belki de –” “önemli” kelimesini reddetti – “beni ilgilendirebilecek bir şeydir. *Melusina*’yı hiç okumadım. Metne ilgi yeniden canlanmış gibi.”

“Eskiden bir-iki kere denedim. Feci halde lafı uzatıyor ve anlaşılmaz. Gotik, biliyorsun, Victoria Çağı Gotiği, bazı yerleri biraz ürkütücü, bir hanım tarafından yazılmış bir şiir için...”

“Beatrice – Mrs. Ash’in ne dediğine bir göz atabilir miyim?”

“Bir bakayım.” Beatrice masadan kalktı. İçinde Günlüğün yıllık ciltlerinin durduğu haki renk bir dosya dolabının metal karanlığına başını soktu. Roland balıksırtı

tüvidin altındaki kocaman sağırlarına baktı. “1872 mi demiştim?” diye sordu yankılanan kutunun içinden. Deri-kaplı, ilk ve son sayfaları koyu kırmızı ve eflatun ebru-li cildi istemeye istemeye çıkardı. Sayfaları çevirmeye başladı, metni Roland’la kendisi arasında tutuyordu.

“İşte,” diye kararını bildirdi sonunda. “Kasım 1872. Buradan başlıyor.” Yüksek sesle okumaya başladı.

“Bugün, Pazartesi günü Hatchard’s’dan kendim için aldığım *Peri Melusina*’yı okumaya başladım. Ne bulacağım orada? Şimdiye kadar oldukça uzun olan giriş bölümünü okudum, biraz ukalaca buldum. Sonra şövalye Raimondin’e ve Fontaine de Soif’ta parıldayan leydiyle karşılaşmasına geldim, orayı daha çok sevdim. Miss La-Motte’un insanın tüylerini diken diken etme konusunda su götürmez bir yeteneği var.”

“Beatrice –”

“Aradığın acaba böyle bir şey? –”

“Beatrice, acaba onu benim okumam mümkün mü, not almak için?”

“Ofisten dışarı çıkaramazsın.”

“Belki masanın köşesine ilişebilirim. Çok ayakaltında olur muyum?”

“Herhalde olmazsın, hayır,” dedi Beatrice. “Üstündeki kitap yığınını kaldırırsam o sandalyeyi de alabilirsin –”

“Ben yaparım –”

“O zaman karşıma oturabilirsin, masamın o köşesini boşaltırsam –”

“Oturabilirim. Teşekkür ederim.”

Mortimer Cropper kapıda belirdiğinde yer açma işiyle uğraşıyorlardı, zarif şıklığıyla her şeyin ölgünlüğünü daha bir belirginleştirdi.

“Miss Nest. Sizi tekrar görmek ne güzel. Umarım çok erken gelmemişimdir. İsterseniz daha sonra gelebilirim...”

Beatrice bocaladı. Bir kâğıt yığını yana doğru iç çekti ve yelpaze şeklinde yere yayıldı.

“Hay aksi. Hazırdım, Profesör, neredeyse hazırdım, yalnız Mr. Michell bir şey sormak... öğrenmek istiyordu...”

Cropper, Miss Nest’in şekilsiz yağmurluğunu askıdan almış, giymesi için tutuyordu.

“Seni gördüğüme sevindim, Michell. İlerleme var mı? Ne öğrenmek istiyordun?”

Keskin hatlı yüzü baştan aşağı meraktı.

“Sadece Ash’in bazı şiirleri okuyup okumadığına bakıyordum.”

“Ah evet. Hangi şiirler?”

“Roland, Christabel LaMotte’u soruyordu. Ben hiçbir şey *hatırlayamadım*... ama ufak bir referans olduğu ortaya çıktı... Ben Profesör Cropper’la yemek yerken orada oturabilirsin Roland, masamdakilerin düzenini değiştirmeye kalkmazsan, oradan herhangi bir şey almama-ya söz *verirsen*...”

“Yardıma ihtiyacınız var Miss Nest. Vazifeniz çok büyük.”

“Yok hayır, tek başıma çok daha iyiyim. Yardım, elimi ayağımı birbirine dolaştırır.”

“Christabel LaMotte,” dedi Cropper, düşünceli düşünceli. “Stant Koleksiyonu’nda bir fotoğraf var. Çok soluk. Albinizm gibi bir şeyin etkisiyle mi yoksa baskıdaki bir hata mı bilmiyorum. Herhalde ikincisi. Sence Ash onunla ilgileniyor muydu?”

“Sadece çok marjinal düzeyde. Ben yalnızca bir kontrol ediyorum. Rutin.”

Cropper sorumluluğunu aldığı kişiyi dışarıya yönlendirince, Roland masanın köşesine yerleşti ve Randolp Ash’in karısının tuttuğu günlüğün sayfalarını çevirdi.

Hâlâ *Melusina*'yla meşgulüm. Etkileyici bir başarı.

Melusina'nın IV. kitabına geldim. Evrensel düşüncelerden bahsetme arzusunun Peri masalı yönüyle çeliştiği söylenebilir.

Hâlâ *Melusina*'yı okuyorum. Tasarlanışında nasıl bir sebat, nasıl bir özgüven var. Miss LaMotte bir ömür boyu bu ülkede yaşadığı halde, dünyaya bakış açısında aslında hâlâ Fransız. Ama, bu güzel ve cüretkâr şiirde, ahlak bakımından itiraz edilecek hiçbir şey yok gerçekten.

Sonra birden, birkaç sayfa ileride, şaşırtıcı ve karakter dışı bir feveran.

Bugün *Melusina*'yı elimden bıraktım, çünkü titreyerek bu harikulade eserin sonuna geldim. Ne söyleyebilirim? Gerçekten orijinal, oysa halk dehasını anlamakta zorluk çekiyor, çünkü hayal gücünün adi zayıflıklarına metelik vermiyor ve çünkü erdemleri bazı yönlerden cins-i latiften beklenenin çok ötesinde. Burada düşüp bayılan duygusallık, utangaç saflık, okurun hassasiyetini yumuşak eldivenli hanım hanımcık bir dokunuşla okşamak yok, onun yerine renkli bir hayal gücü, güç ve kudret var. Nasıl tarif etsem? Gölgeyi taş bir salondaki kocaman, girift işlemeli bir duvar halısı gibi, üstünde dikenli ağaçlıklara ve ara sıra çiçeklenen kayranlara gizlice girip çıkan her türlü tuhaf kuşun ve hayvanın ve elfin ve iblisin yer aldığı bir duvar halısı. Karanlıkta narin, altından yerler kendini belli ediyor, gün ışığı ve yıldız ışığı, mücevherlerin, insan saçının ya da yılan pullarının ısıltısı. Şömine ışığı titriyor, çeşmeler ışığı yakalıyor. Bütün elementler sürekli hareket halinde, ateş yakıp kül ediyor, su akıyor, hava elektrikli ve toprak dönüyor... Aklıma *Toprak Sahibinin Hikâyesi*'ndeki ya da *Peri Kraliçesi*'ndeki haliya dokunmuş av sahneleri geldi, bakan kişi halının üstünde gözlerini gezdirdikçe, dokumadaki görüntünün canlandığını görür,

öyle ki halıdaki kılıçlar gerçek kan akıtır ve rüzgâr halıdaki ağaçların arasında iç çeker.

Yeterince inançlı olmayan kocanın gözetleme deliği açıp Siren-karısını banyodaki suda oynarken gördüğü sahneye ne demeli? Bana sorsalar, en iyisinin bu sahneyi hayal gücüne bırakmak olacağını söyledim, Coleridge'in Geraldine'i hayal gücüne bırakışı gibi – düşlenesi bir görüntü, anlatılası değil. Ama Miss LaMotte uzun uzun anlatıyor, tasviri bazı mideler için, özellikle de sevimli periler bekleyen, masum İngiliz mideleri için biraz *kuvvetli* olsa bile.

Peri Melusina güzel ve korkunç ve trajik, son tahlilde insan değil.

Canavar kuyruğunun kıvrımlı kası
Dövüp bölüyor parlak banyoyu ışığı kıran
Pırlanta-inceliğinde damlacık dizilerine,
Sanki, şu nefessiz havada dans eden ağır sudan bir peçe

Ne güzel-beyaz teni, Efendisi iyi biliyor,
Kar üstünde mavi damar ağları...
Ama göremiyor revnaklı güzelliği
Gümüş pullardaki ve arduvaz-mavisi kıvrımlı yüzgeçteki...

Belki de en şaşırtıcı dokunuş yılan ya da balığın güzel olması.

Roland bu pasajı kopya etmek için yemek yeme fikrinden vazgeçti, çünkü pasajı Maud Bailey'ye vermek istiyordu, Maud hayranlık duyduğu metne gösterilen bu çağdaş kadın coşkusunu görünce *mutlaka* çok heyecanlanacağı için, ama bir de, Roland'ın çoktan Ash'in metresi olduğunu düşünmeye başladığı bir kadına, Ash'in karısının bu abartılı hayranlığı belki de beklenmedik olduğu için. Kopyalamayı bitirince, tembel tembel sayfaları çevirmeye başladı.

Son okumam nedense bana küçük bir kızkenki halimi hatırlattı, Romanslar okuyup kendimi hem bütün şövalyelerin kendilerini adadıkları nesne – lekesiz bir Guinevere – hem de Hikâye'nin anlatıcısı olarak gördüğüm zamanları. Hem Şair hem de Şiir olmak istiyordum, şimdi ikisi de değilim, sadece yaşlıca bir şairden (alışkanlıklarına bağlı bir şair, alışkanlıkları da sevimli, zararsız ve endişeye hiç sebebiyet vermeyen alışkanlıklar), benden ve idare edilmesi pek de zor olmayan hizmetkârlardan oluşan çok küçük bir evin sahibesiyim. Patience ve Faith'in çoluk çocuklarının günlük sorumluluklarıyla nasıl yıpranıp çirkinleştiklerini, ama yine de, çocukları için duydukları sevginin ve sınırsız endişenin çağıltısıyla nasıl parladıklarını her gün görüyorum. Şimdi hem birer büyükanne hem de birer anneler, tapılan ve tapan. Bana gelince, son zamanlarda yavaş yavaş zindeleştığimi hissediyorum (migren ağrıları ve asabi halsizlikle geçen, lafını bile etmek istemediğim onca yıldan sonra). Gerçekten de, oldukça dinç uyanıyorum ve kendimi oyalayacak şeyler arıyorum. Altmış yaşında, Deanery'deki o genç kızın hayat dolu heveslerini hatırlıyorum, onu üstüne ay ışığı vuran muslin elbisesiyle veya sandalda bir beyefendiye elini öptürürken hayal ettiğimde, sanki bir başkasıymış gibi geliyor.

Bir Şair ve bir Şiir olmak istediğimi yazdığım da inandığım bir şeyi ifade ediyorum. Belki bütün okumuş kadınlar bunu arzuluyordur, şair ve kahraman olmak isteyen, ama günümüzün barışçıl dünyasında şiir yazmanın yeterince kahramanca bir hareket olduğunu düşünen okumuş erkeklerin aksine. Hiç kimse bir erkeğin Şiir olmasını istemez. Muslin elbisesinin içinde o genç kız bir şiirdi; kuzen Ned yüzünün masum tatlılığı ve yürürken saçtığı o içten gelen iyilik hakkında berbat bir sone yazmıştı. Ama şimdi düşünüyorum da – Şair olma arzusunu elden bırakmasaydım daha iyi olmaz mıydı? Asla Ran-

dolph kadar iyi yazamazdım, zaten kimse yazamaz ya da yazamazdı, yani bu bir şeyler yapmamak için mazeret olamazdı.

Hayatını zorlaştırıyordum, belki daha az ya da daha az özgürce yazardı. Dehaya ebelik ettiğimi iddia edemem, ama eğer yazmasını *kolaylaştırmadımsa*, en azından, başka pek çok kadının yaptığı gibi, *mani olmadım*. Bu övünmek için fazla ufak bir meziyet, bütün hayatımı anlamlandırmak için çok negatif bir başarı. Randolph bunu okuyacak olsa, beni güldürüp bu iç karartıcı sorgulamadan vazgeçirirdi, hiçbir zaman çok geç olmadığını söylerdi, kocaman hayal gücünü benim yeni elde ettiğim azıcık enerjinin salyangoz-kabuğu büyüklüğündeki mekânına sıkıştırır ve bana ne yapmam gerektiğini söylerdi. Ama bunu okumayacak ve ben de biraz daha fazlası olmak için bir yol bulacağım – işte ağlıyorum, tıpkı o kızın ağlayacağı gibi. Yeter.

Roland, Ash Fabrikası'ndan sıvışıp Cropper ya da Blackadder yemekten dönüp de ona tuhaf sorular sormaya başlamadan eve gitti. Cropper'ın, Christabel'in ismini fark edeceği bir durum yarattığı için kendine sinir olmuştu. O keskin, her şeyi gören zihinden hiçbir şey kaçmazdı.

Putney'deki bodrum katı sessizdi, kedi kokusu aracılığıyla British Museum'daki bodrum katıyla arasında bir bağlantı oluşmuştu. Kış kara kara yaklaşıyordu, duvarlarda kara lekeler ve yavaş yavaş sürünerek ilerleyen bir tür yaşam formu belirmişti. Isıtması zahmetliydi. Kalorifer yoktu, Roland ve Val sahip oldukları tek göz ateşi parafin sobalarıyla desteklemişlerdi, böylece petrol kokusu kedi ve küf kokusuyla karışıyordu. Bu yanan değil, soğuk petrol kokusuydu, havada ne yemek, ne yanmış soğan ne de

ılık köri kokusu vardı. Val herhalde dışarıdaydı. Holdeki sobayı o yokken yanar durumda tutacak paraları yoktu. Roland, paltosunu çıkarmadan kibrit bulmaya gitti. Fitol, bacada menteşeleri gıcırdayan bir kapının arkasındaydı, kapı isli, çatlaklarla kaplı, saydam boynuzumsu bir maddeden yapılmıştı. Roland anahtarı çevirdi, küçük fitili çıkardı ve alçak bir bum sesiyle yaktı; deliği hemen kapatınca ters hilal şeklinde, sabit mavi bir alev oluştu. Bu renkte kadim ve büyüleyici bir şey vardı, birazcık yeşil değmiş ve morla yoğunlaşmış berrak bir mavi.

Holde küçük bir mektup yığını duruyordu. İki tane Val'e, bir tanesi gönderici adına yazılmış bir zarfta olmak üzere üç tane de kendisine: bir kütüphane kitabı için istek, bir akademik dergiye gönderilen makalenin alındığına dair bir kart ve tanımadığı bir elyazısıyla yazılmış bir mektup.

Sevgili Dr. Michell,

Umarım sessizliğimizi kabalık ya da daha kötü bir şey gibi yorumlamadınız. Eşim sözünü ettiği araştırmayı yapıyordu. Avukatına, kilisenin Rahibi'ne ve Bölge Kütüphanesi'nin emekli müdür yardımcısı sevgili dostumuz Jane Anstey'ye danıştı. Hiçbiri çok net bir tavsiyede bulunamadı. Miss Anstey, Dr. Bailey'nin çalışmalarını ve sorumlusu olduğu arşivi çok övdü. Hazinemizi okuması ve fikir vermesi için Dr. Bailey'ye izin vermenin gayet uygun olduğunu düşünüyor – özellikle de hazineyi bulan o olduğu için. Size de yazıyorum, çünkü keşif sırasında siz de vardınız ve Randolph Henry Ash'le ilgilendiğinizi ifade ettiniz. Dr. Bailey'le beraber gelip mektupları incelemek ister misiniz, ya da eğer bunun çok zaman alacağını düşünüyorsanız, yerinize gelecek birini önerebilir misiniz? Londra'dan geleceğinize göre bunun sizin için, Croysant le Wold'a yakın yaşayan Dr. Bailey'ye nazaran daha zor olacağını bi-

liyorum. Sizi birkaç günlüğüne misafir edebilirim – bunun zorlukları var tabii, çünkü hatırlayacağınız gibi biz giriş katiyla sınırlıyız ve eski ev kışları soğuk oluyor maalesef. Ne dersiniz? Hazinemizin envanterini çıkartmak için ne kadar zamana ihtiyacınız olur? Bir hafta yeter mi? Noel'de misafirlerimiz var, ama eğer Lincolnshire bozkırlarına doğru bir sefere çıkmak isterseniz Yeni Yıl'da kimse olmayacak.

Tarlanın yamacındaki centilmence ve sağduyulu yardımınız için hâlâ minnettarım. Nasıl bir yol izlemeyi tercih ettiğinizi lütfen bana bildirin.

Saygılarımla Joan Bailey

Roland aynı anda birkaç şey hissetti. Öncelikle coşku – bir tomar ölü mektubun, dev, şevk dolu bir kartalın havalanması gibi hayata dönüşünün görüntüsü. Rahatsızlık – kendi çalıntı mektubunun keşfiyle başlayan meselede Maud Bailey'nin öncelik kazanmış gibi görünmesinden duyduğu rahatsızlık. Pratik, çıkarıcı bir endişe – mektupları okuma konusunda yeterince ağırlığı olan biri değilmiş gibi görünmesine sebep olacak aşırı yoksulluğunu belli etmeden bu yarı-daveti nasıl kabul edecekti. Val korkusu. Maud Bailey korkusu. Cropper, Blackadder, hatta Beatrice Nest hakkında endişe. Lady Bailey tam olarak neden mektupları okuyacak başka birini önermek isteyeceğini düşünmüş ya da ima etmişti – öylesine mi, budalalığından mı, yoksa hakkında tereddütleri olduğu için mi? Minnettarlığı ne derece samimiydi? Maud mektupları okurken onu orada ister miydi?

Başının üstünde, sokak seviyesinde kırmızı bir Porsche'nin açığı yapan eleronunu gördü, havalı kanadı aşağı yukarı pencere çerçevesinin üst kenarına geliyordu. Bir çift yumuşak, temiz, parlak siyah ayakkabı belirdi, sonra jilet

gibi ütülenmiş, mat kömür rengi, ince çizgili, hafif yünlü kumaştan bacaklar, sonra güzel kesimli ceket eteği, siyah yırtmacından görünen kırmızı ipek astar, açık önünden görünen ince çizgili kırmızı beyaz gömleğin altındaki dümdüz kaslı karın. Sonra Val'in bacakları göründü, mavi hilal desenli, hardal-rengi kırıışık bir elbisenin sar-kık eteğinin altında, toz-mavi çoraplar ve saks mavisi ayakkabılar. Dört tane ayak ilerledi ve geri çekildi, geri çekildi ve ilerledi, erkek ayakları bodrum katının merdi-venlerine doğru ısrar etti, kadın ayakları direndi, bertaraf etmeye çalıştı. Roland kapıyı açıp girişe çıktı, her zaman onu harekete geçiren şeyle ateşlenmişti, katıksız merakla – üst yarısı neye benziyordu acaba?

Omuzlar ve göğüs beklendiği gibiydi; kravat kırmızı siyah ipek dokumaydı. Yüz ovaldı. 1920'lerden esinlenil-miş arkası ve yanları çok kısa, alna dökülen kısmı orta uzunlukta bir saç kesimi, siyah saçlar, kemik gözlükler.

“Selam,” dedi Roland.

“Ah,” dedi Val. “Seni Müze’de sanıyordum. Bu Euan MacIntyre.”

Euan MacIntyre eğildi ve ciddiyetle elini aşağı doğ-ru uzattı. Havasında güçlü bir şeyler vardı: Pluton Per-sephone’yi yeraltının kapısına getiriyor.

“Val’i eve getirdim. Kendini pek iyi hissetmiyordu. Uzanması gerekir diye düşündüm.”

Sesi berrak ve etkileyiciydi, İskoç aksanlı değildi, Roland’ın, yanlış bir şekilde, kendini beğenmiş diye nite-lediği seslerle doluydu, yapmacık seslerle, çocukluğu bo-yunca alaycı alaycı taklit etmeye çalıştığı, baykuş gibi öten, kesik kesik, sözcükleri uzatan, çatlayan seslerle, henüz bitmemiş tüylerini sınıfsal düşmanlıkla diken di-ken eden seslerle. Eski romanlarda gerçek beyefendiliğin göstergesi sayılan, ama Roland’a ve büyük ihtimalle Val’e aşırı merakı ve kendi utançlarını çağrıştıran bir ra-

hatlıkla içeri buyur edilmeyi bekliyordu. Val yavaş yavaş ve belli belirsizce Roland'a doğru kaydı.

“Merak etme iyiyim. Getirdiğin için sağ ol.”

“Rica ederim.” Roland'a döndü. “Umarım yeniden görüşürüz.”

“Evet,” dedi Roland hafifçe, Val aşağıya indikçe geri geri giderek.

Porsche hızla uzaklaştı.

“Benden hoşlanıyor,” dedi Val.

“Ne ara çıktı ortaya?”

“Onun için bir şeyler daktilo ediyordum. Vasiyetnameler. Kontratlar. Şu veya bu konuda mütalaalar. Avukat. Bloss, Bloom, Trompett ve MacIntyre. Saygın, zeki sayılmaz, çok başarılı. At fotoğraflarıyla dolu bir ofisi var. Bir atın tek bacağının sahibi olduğunu söylüyor. Beni Newmarket'a davet etti.”

“Sen ne dedin?”

“Ne söylediğim umurunda mı?”

“Gezmek sana iyi gelir,” dedi Roland ve keşke söylemeseydim diye düşündü.

“Söylediğini kulağın duyuyor mu? Sana iyi gelir. *Patronluk taslaman* ne itici.”

“Sana engel olmaya hakkım yok, Val.”

“Senin bundan hoşlanmayacağını söyledim.”

“Ah Val –”

“Umurunda bile olmayacağını söylemeliydim. Gitmeliydim.”

“Neden gitmediğini anlamıyorum.”

“Ah eğer *anlayamıyorsan* –”

“Bize ne oldu?”

“Fazla kapalı kalmak, çok az para, fazla endişe ve çok genç olmak. Benden kurtulmak istiyorsun.”

“Bunun doğru olmadığını *biliyorsun*. *Biliyorsun*. Seni seviyorum, Val. Sadece seni eğlendiremiyorum.”

“Ben de seni seviyorum. Bu kadar çabuk sinirlendiğim ve şüpheli olduğum için özür dilerim.”

Val bekledi. Roland ona sarıldı. İrade ve hesap işiydi, arzu değil. İki çıkış vardı, kavga etmek ya da sevişmek; ikincisi, ardından gelecek akşam yemeği ve huzurlu bir akşam çalışması için, zamanı geldiğinde de Lincolnshire projesi konusunu açmak için daha elverişliydi.

“Yemek zamanı,” dedi Val usulca.

Roland saatine baktı.

“Hayır değil. Neyse, kimseye hesap vermek zorunda değiliz. Eskiden içimizden geleni yapardık, hatırlasana! Saati boş ver. Arada sırada kendimize öncelik vermeliyiz.”

Soyundular, avunmak için birbirlerine sokuldular. İlk başta Roland bunun işe yaramayacağını düşündü. Sırf irade gücüyle yapılamayacak şeyler vardır. Mektupkartalının sıcak tüylerini düşünmek içinde bir şeyler kıpırdattı. Val, “Senden başkasını istemiyorum, aslında,” deyince neredeyse tekrar yok oluyordu. Gözünün önüne bir görüntü getirdi, kütüphanede bir kadın, çıplak değil kat kat giyinmiş bir kadın, hışırdayan ipeklerle ve iç etekleriyle gizlenmiş bir kadın, parmaklarını dar siyah ipek korsenin kabaran etekle birleştiği yerde kenetlemiş, tatlı ve hüznünlü yüzlü bir kadın, gür lüleleri çevreleyen sert bir bone. Richmond’ın eskizinden yola çıkılarak yapılmış, Cropper’ın *Büyük Vantrilok*’unda yayımlanmış bir resim, Ellen Ash. Richmond’ın çizdiği bütün kadınlarının ağızları aynıdır; kararlı, ince, geniş, ciddi, çok hafif farklılıkları da olsa tek bir ideal kadın tipiyle bağlantılı. Bu kadının yarı fantazi, yarı fotogravür görüntüsü etkisini gösterdi. Birbirlerini avuttular. Daha sonra, Lincoln meselesini, tam olarak nereye gittiğini ve neden gittiğini söylemeden konuşmanın bir yolunu bulacaktı.

8

Bütün gün kar yağdı
Kar yağdı bütün gece
Sessiz pervazım
Bembeyaz silme
İçeride bir Yaratık –
Tüylü – Parlak –
Kar gibi yüzü
Gözleri ışıık
Sunuyor – mutluluk

C. LaMotte

Önlerinde paketlerle kütüphanede yüz yüze oturdular. Acı bir soğuk vardı; Roland sanki bir daha hiç ısınamayacakmış gibi hissetti ve giymeye hiç fırsatı olmayan kıyafetleri özlemle düşündü; el örgüsü tek parmaklı eldivenler, paçalı donlar, yün kar maskeleri. Maud erkenden yola çıkmış, kahvaltı bitmeden hevesli ve gergin bir şekilde gelmişti, tüvit ceket ve İrlanda işi yün kazağıyla iyice sarınıp sarmalanmıştı, dün gece Bailey'lerin soğuk salonundaki yemekte açıkta olan pırıl pırıl saçlarını düğümlü bir yeşil ipek eşarp yine tamamıyla yutmuştu. Kütüphane taşandı ve heybetliydi, tonozlu tavanı taş-

tan oyma alıllıklarla süslenmişti, süpürülmüş ve boş dev taş şöminenin üstünde, sağlam bir kule ve ufak bir ağaç kümesinden oluşan Bailey arması vardı. Gotik pencereler buzla kaplı bir çimenliğe açılıyordu; pencerelerin bir bölümü kurşun çerçeveler içinde düz camdı, bir bölümü de zengin vitraylarıyla Kelmscott camı. Orta madalyonların birinde, yeşil bir tepenin üstünde sancaklarla süslenip pslenmiş, inşaat halinde altın bir kale resmedilmişti, diğerine at üstünde şövalyelerden ve leydilerden bir katile giriyordu. Pencerenin st tarafı boyunca arsız bir gl ağacı sürüyordu, hem beyaz ve kırmızı çiçekleri hem de kan kırmızı meyveleri vardı. Kenarları dönen asmalar coşmuştu, damarlı yayvan yaprakların ve kıvrım kıvrım asma bıyıklarının arasındaki altın yaldızlı saplar kocaman mor üzüm hevenkleri taşıyordu. Kütüphanenin cam kapakları arkasındaki deri ciltli kitaplar, düzgünce yerleştirilmiş, görünüşe bakılırsa yerlerinden hiç oynatılmamış ve dokunulmamışlardı.

Ortada, st deri kaplı, mürekkep lekeli ve çizilmiş ağır bir masa vardı, iki de deri kaplı koltuk. Deri bir zamanlar kırmızıydı ama şimdi kahverengi ve pul pul olmuştu, oturanın kıyafetleri üstünde pas izleri bırakan cinstendi. Masanın ortasında, boş bir gümüş kalem tepsiyle bir hokkalık duruyordu, ileri kurumuş siyah toz dolu, lekeli yeşilimsi cam şişelerden oluşuyordu.

Joan Bailey tekerlekli sandalyesiyle etrafından dönerek paketleri bu masanın üstüne bırakmıştı.

“Umarım rahat edersiniz. Başka bir şeye ihtiyacınız olursa bana haber verin. Sizin için ateşi yakardım ama bacalar nesiller boyu temizlenmedi – korkarım duman-dan boğulursunuz ya da bütün evi yakarız. Yeterince ısındınız mı?”

Maud canlı bir tavırla ısındıklarının teminatını verdi. Fildişi yanaklarında hafif bir renk ışıldıyordu. Sanki

soğuk gerçek tabiatını açığa çıkarmış gibi, sanki soğğun içinde evindeymiş gibi.

“O zaman, sizi işinizle baş başa bırakayım. Ne yapacağınızı çok merak ediyorum. On birde kahve yapacağım. Getiririm.”

Maud izlemeleri gereken yola ilişkin görüşlerini anlatırken aralarında bir soğukluk oldu. İkisinin de sadece kendisini ilgilendiren şairin mektuplarını okumasına ve indeks kartlarında tutacakları kayıtları Kadın Kaynakları Merkezi'nin kullanmakta olduğu sisteme göre düzenlemelerine karar vermişti. Roland itiraz etti, biraz itilip kakıldığını hissettiği, biraz da şimdi saçma ve romantik olduğunu fark ettiği bir hayali gerçekleştirmek istediği için: Elyazmalarının üstüne birlikte eğıleceklerini, hikâyenin izini sürmeyeceklerini ve aynı duyguyu paylaşacaklarını ummuştı. Maud'un önerdiği sistemle giderlerse anlatının nasıl geliştiğine dair hissi tamamen kaybedeceklerini söyledi. Maud şiddetle karşı çıktı, anlatıdaki belirsizliklere değer veren bir çağda yaşıyorlardı, notlar arasındaki bağlantıları sonra kurabilirlerdi, zaten çok az *zamanları* vardı ve onu öncelikle ilgilendiren Christabel LaMotte'tu. Zaman kısıtlaması gerçekten kritik olduğu için Roland razı oldu. Bir süre sessizce çalıştılar, sadece, bir termos kahve getiren ve bilgi almak için bir-iki soru soran Lady Bailey çalışmalarını böldü.

“Söylesene,” dedi Roland, “Blanche gözlük takıyor muydu?”

“Bilmiyorum.”

“Burada bakışının parlayan yüzeylerine bir referans var. Yüzeyler diye çoğul kullanıldığına eminim.”

“Belki takıyordu, ya da Ash onu bir yusufçuğa veya başka bir böceğe benzetiyor olabilir. Christabel'in böcek şiirlerini okumuşa benziyor. O zamanlar insanlar böcekleri saplantı haline getirmişler.”

“Blanche’ın tipi nasıldı?”

“Kimse kesin bilmiyor. Ben onu çok solgun olarak hayal ediyorum, ama sadece isminden dolayı.”

Roland ilk başta Randolph Ash’in yazdığı her şeyi okurken olduğu gibi bir tür yoğunlaşmış merakla çalıştı. Bu merak bazı şeyleri tahmin etmesine yarayan bir aşinalıktı; adamın zihninin nasıl çalıştığını biliyordu, okuduklarını okumuş, karakteristik söz dizimi ve vurgu alışkanlıklarını içselleştirmişti. Zihni ileri doğru sıçırıyor, henüz okumadıklarının ritmini, sanki yazar kendisiymiş gibi duyabiliyordu, beyninin içinde henüz yazılmamış olanın hayalet-ritimlerini duyabiliyordu.

Ama bu okumada, bir süre sonra – çok kısa bir süre sonra – aşinalığın ve önsezinin verdiği alışılmış zevk, yerini gittikçe artan bir gerginliğe bıraktı. Bu öncelikle, mektupları yazan kişinin kendisinin gergin olmasından, ilgisinin nesnesi ve alıcısı hakkındaki akıl karışıklığından ileri geliyordu. Bu yaratığı kendi düşünceleri arasında bir yere koymakta güçlük çekiyordu. Açıklama istiyor, ama görünüşe bakılırsa, bilmece şeklinde cevaplar alıyordu. Roland karşı tarafın mektuplarına sahip olmadığı için nasıl bilmeceler olduğunu anlayamıyor ve masanın karşısında oturan, sessiz bir çalışkanlık ve sinir bozucu bir dikkatle küçük kart yelpazelerine ince ince düzenli notlar alan, onları gümüş rengi ataçlarla ve iğnelerle birbirine tutturan, çatık kaşlı kafa karıştırıcı kadına gittikçe daha sık bakıyordu.

Roland mektupların hiçbir sonuç, hiçbir kapanış beklemeyen anlatılar olduğunu keşfetti. Roland’ın zamanı anlatı teorilerinin baskın olduğu bir zamandı. Mektuplar bir hikâye anlatmaz, çünkü bir satırdan diğerine geçerken nereye gittiklerini bilmezler. Eğer Maud daha hafif dozda bir soğuk-saldırganlık sergiliyor olsa bunu

ona söyleyecekti – ilginç bir genel bilgi olarak – ama Maud başını kaldırmadı, Roland’la göz göze gelmedi.

Mektuplar, son tahlilde, okuru sadece eş-yazar, öngörücü veya tahminci olarak değil, okur olarak da dışarıda bırakırlar; eğer gerçek mektuplarsa, sadece *tek bir* okur için yazılmışlardır. Roland başka bir şey daha düşündü, Randolph Henry Ash’in diğer hiçbir mektuplaşmasında bu nitelik yoktu. Hepsi medeni, düşünceli, çoğunlukla zekice, bazen bilgeceydi – ama mektubun alıcısına karşı bu ısrarlı ilgiden tamamen yoksundular, yayıncısına, edebiyatçı dostlarına ve rakiplerine, hatta – geride kalan notlardan anlaşıldığı kadarıyla – karısına yazdığında bile. Karısı çok sayıda mektubu imha etmişti. Şöyle yazmıştı:

Açgözlü ellerin yazara ait özel yazılar için Dickens’in masasının altını üstüne getirdiğini düşünmeye kim tahammül edebilir, sadece ve sadece şahsına ait hisleri yazdığı yazılar için – başkaları görsün diye yazılmamış olanlar için – oysa şimdi enfes kitaplarını özenle tekrar okumayanlar sözde hayatını mektuplarından kaşık kaşık yiyip yutacaklar.

Gerçek şu ki, diye düşündü Roland huzursuzca, bu mektuplar, bu yoğun, tutku dolu mektuplar – *Ragnorök*’ün, *Ecinni Mumya*’nın, Lazarus şiirinin aksine – o okusun diye yazılmamıştı. Onlar Christabel LaMotte için yazılmıştı.

... *aklınız, o olağanüstü hızlı zekânız, – öyle ki size yalnız başımayken yazdığım gibi yazabiliyorum, en has yazılarımı yazdığım zaman olduğu gibi, herkes için ve hiç kimse için – böylece içimde daha önce özel hiçbir yaratığa hitap etmemiş olan şey, sizinle kendini evinde hissediyor. “Evinde” diyorum – ne büyük aptallık – siz beni, Almanla-*

rın dediği gibi, en unheimlich¹ hissettirmekten zevk alırken, hiç evinde gibi değil, hep uçurumun kıyısındaymış gibi, hep yanlış yapmaktan korkarak, bir sonraki çarpıcı düşüncenin ya da stırıp geçecek zekâ mızrağının nereden geleceğini bilemeden. Ama şairler ev istemez – değil mi? – onlar ocak ve ocak ayaklığına değil, kırlara ve özgür dolaşan tazılara ait yaratıklardır. – Şimdi söyleyin bana – demin yazdıklarım sizce gerçek mi yoksa yalan mı? Biliyorsanız, bütün şiirler şu ya da bu kişi için, evren için atılmış genel bir aşk çılgılığı olabilir – hepsi kendilerine özgü oldukları için sevilmelidir, en küçük ayrıntılarındaki evrensel yaşam için, genel oldukları için değil. Ben şiirin hep tatmin olmamış aşkın çılgılığı olduğunu düşünürüm – sevgilim – belki de öyledir – zira tatmin, aşkı aşırı doyurup öldürebilir. Sadece âşık olmaya benzettikleri coşkulu bir ruh durumu içindeyken yazabilen pek çok şair tanıyorum, sırf taze bir metafor veya nesnelerin parlak bir görüntüsünü bulmak için, şu taze genç kıza ya da bu neşeli genç kadına âşık oluyorlar. Doğrusunu isterseniz, onların çok özel olarak tanımladıkları bu âşık olma halinin ilham kaynağının şunlar olduğunu tespit ettim: madde bir: bir çift kara ya da sıradan mavi göz, madde iki: zarif bir vücut ya da zihin, madde üç: aşağı yukarı yirmi iki yıllık bir kadın yaşamı, diyelim ki 1821-1844 civarında başlayan – bu âşık olma halinin, kendini âşık olan ve âşık olunanın somut biçimleri ardına gizlemiş gayet soyut bir şey olduğuna hep inanmışımdır. Her iki şekle de giren ve onları var eden şairdir. Size söylemek isterdim – hayır, söylüyorum – arkadaşlık bu Aşk’tan daha nadir, daha kendine özgü, daha kişisel ve her bakımdan daha kalıcı.

Bu heyecan olmasa Lirik Şiir yazamazlar, bu yüzden

1. (Alm.) Tekinsiz. (Ç.N.)

de heyecanı en kısa yoldan – üstelik tam bir samimiyetle – temin ediyorlar, yani Şiirler genç hanım için değil, genç hanım Şiirler için.

Çuvaldızı nasıl kendime batırdığımı görüyor musunuz – yine de tekrar ediyorum – çünkü erkeklerin ideal kadına bağlılığı ya da şairlerin ikiyüzlülüğü konusundaki eleştirilerime karşı çıkmayacaksınız – bu meselelere kendi Şair gözlerinizle bakacaksınız – şüpheyile ve bilgece – size yalnızken yazdığım gibi yazıyorum, içimdeki o şeyle – başka nasıl anlatsam? Siz anlarsınız, anladığınızdan eminim – yaratıcı şeyle, Yaratan'la.

Şunu da ekleyeyim, sanırım benim şiirlerim Lirik Dürtü'den çıkmıyor – huzursuz, çok-zihinli, taraflı, gözlemci, analitik ve meraklı bir şeyden çıkıyor, canım, bu daha çok bir düzyazı ustasının, Balzac'ın zihnine benziyor; siz bir Fransız olduğunuz için ve çok şükür, namusla ilgili yasaklarla orta sınıf İngiliz kadınlarından çok daha az kısıtlanmış olduğunuz için Balzac'ı biliyor ve anlıyorsunuz. Bir insanı romancı değil de Şair yapan şey – Dilin şarkısıyla ilgilidir. Çünkü şairlerle romancılar arasındaki fark şudur – birincisi dilin yaşamı için yazar – ikincisi ise dünyayı daha iyi bir yer yapmak için.

Ve siz, sıradan insancıklara tuhaf, tahmin edilemez bir başka dünyayı göstermek için yazıyorsunuz, değil mi? İs Şehri, Par-is'in tersi, havada değil sudaki kuleler, batık güller, uçan balıklar ve diğer paradoksal tabiat güçleri – gördünüz mü – sizi anlamaya başlıyorum – düşüncenizin içine yavaşça gireceğim – bir elin eldivene girişi gibi (sizin metaforunuzu çalıp ona zalimce işkence ederek kullanırsam eğer). Ama isterseniz eldivenlerinizi temiz ve mis kokulu ve katlanıp kaldırılmış şekilde muhafaza edebilirsiniz isterseniz – ama bana yazın, bana yazın, mürekkebinizin hoplayıp zıplayışlarını ve aniden durup başlayışlarını görmeyi seviyorum –...

Roland başını kaldırıp ortağına ya da rakibine baktı. Gıpta edilecek bir kararlılık ve hızla işine devam ediyor gibiydi. Alnında kaş-çatışının ince çizgileri yelpazelenmişti. Vitraylar Maud'u yabancılaştırmıştı. Soğuk, parlak renkli ateşlere bölmüştü. Çalışırken bir yanağı üzüm-moru bir havuza girip çıkıyordu. Alnı yeşil ve altın sarısı çiçeklenmişti. Gül-kırmızısı ve böğürtlen kırmızısı, solgun boynunu ve çenesini ve ağzını lekelemişti. Gözkapakları eflatun-gölgeliydi. Eşarbının yeşil ipeği kuleli eflatun tepelerle parıldıyordu. Tozlar hareket eden başının çevresinde gölgeli bir hare halinde dans ediyordu, saman sarısı içinde siyah toz zerrelere, düz bir renk tabakasının içinde iğne delikleri gibi duran görünmez bir madde. Roland konuştu ve Maud bir gökkuşağının içinden döndü, solgun teni çeşit çeşit rengin içinden geçti.

“Böldüğüm için kusura bakma – merak ettim de – İs Şehri hakkında bir şey biliyor musun? İ.S. İ.S?”

Maud bir köpeğin tüylerinden suyu silkelemesi gibi konsantrasyonunu silkeledi.

“Bir Bretonya efsanesi. Şehir, kötülüğü sebebiyle suya batmış. Kral Gradlond'ın kızı, büyücü Kraliçe Dahud tarafından yönetiliyormuş. Bazı versiyonlara göre orada yaşayan kadınlar saydammış. Christabel'in bir şiiri var.”

“Bakabilir miyim?”

“Bir göz at. O kitabı kullanıyorum.”

Kitabı masa boyunca itti.

Tallahassee Kadın Şairler. Christabel LaMotte: Seçme Anlatı ve Lirik Şiirler, editör Leonora Stern. Sapphic Yayınevi, Boston. Mor kapakta iki Ortaçağ kadınının beyazla çizilmiş resimleri vardı, kare havuzlu bir fiskiye'nin üstünden birbirlerine sarılmak için eğilmişlerdi. Peçeli başlıkları, kalın kemerleri ve uzun saç örgüleri vardı.

Batık Şehir'e göz attı. Başında Leonora Stern'ün yazdığı bir giriş vardı.

Bu şiirde LaMotte, “Ayakta Duran Taşlar” şiirinde olduğu gibi, anayurdu Bretonya’nın çocukluğundan beri bildiği mitolojisini kullanmış. Tema bir kadın yazar için özellikle ilginç, çünkü iki tür uygarlığın arasındaki kültürel çatışmayı yansıttığı söylenebilir, Gradlond’un Hint-Avrupa ataerkilliği ile o Quimper’deki kuru topraklara doğru özgürlüğüne koşarken suların altında kalan büyücü kızı Dahud’un daha ilkel, içgüdülere dayalı, toprakla uyumlu paganlığı arasında. Kadınların dünyası olan sualtı şehri, erkek-egemen teknolojik endüstriyel bir dünya olan Paris’in ya da, Bretonyalıların deyimiyle, Par-is’in tersi. Derler ki Paris günahları yüzünden sular altında kalınca İis su yüzüne çıkacakmış.

LaMotte’un Dahud’un sözde suçları karşısındaki tavrı ilginçtir. Babası, Isidore LaMotte, Bretonya Mitleri ve Efsaneleri’nde Dahud’un “sapkınlıklarına”, neler olduğunu açıkça belirtmese de, değinmekten çekinmez. LaMotte da açıkça belirtmediği...

Sayfaları çevirip metne geldi.

Kızarmaz yeryüzündekilerin yüzleri
İis Şehri hanımlarınıninki gibi.
Kırmızı kan tenlerinin altında koşar
Yolunu bulur ve ta içte akar,
Ve erkekler görebilir, camın içinden sanki
Her kavisli dönüşü, her çapraz geçişi
İplik iplik damarlara ve arterlere
Kalpten gırtlığa, ağızdan göze.
Bu incecik camdan ten, sanki örümcek ağı
Gümüş suyla dokunmuş kırmızı.
Eski günlerdeki aşırı kötülükleri
Böyle bir dert getirmişti
Başlarına, saydamlık
Ve bakan her göze görünme derdi.

Ama hâlâ kibirliler, geniş alınları
Altınla çevrili....

Batık İs'in derinliklerinde
Salınan uçurumun dibinde
Sık yeşillikteki kilise kulesi
İşaret eder ışıltıya titreşen yüzeydeki
Parlak bir koni, oradan inen
Bir ayna-kule, kendi aksine gülen.
Bu ikisinin arasında uskumru yelken açar
Kırlangıç da vadide öyle uçar
Yaz havasında, görür o da
Aynadaki aksini ağaçlar arasında
Kendileriyle buluşmak için sarkar ağaçlar, zira bura-
da bak

Her şey çifttir, ve berrak
Yoğun element de çifttir
Manzara sonlu ve sınırlıdır
Sanki damlardan ve kayalardan bir dünya
Saklanmış camdan bir kutuya.
Ve lanetlenmiş ve boğulmuş saydam şeyler
Sessiz bir alışveriş içindeler...

Bu boğulmuş dünya kımıldayan sudan
Bir derinin altında yatıyor, camdan
Yüzeyinde asık suratlarının
Hüzünlü tutkuları boğuluyor hanımların
Ve gelgitleri görülüyor baktıkça
Kırmızılar içinde akıntılar aktıkça
Arasında su yosunu ve istiridyelerin
Arasında narin beyaz kemiklerin.

Ve böyle çalışmaya devam ettiler, zamanla yarışa-
rak, üşüyerek ve heyecanla, ta ki Lady Bailey onları ak-
şam yemeğine çağırana kadar.

O ilk akşam, Maud arabayla eve giderken hava çoktan kötölemeye başlamıştı. Karabulutlar toplanıyordu; ağaçların arasından dolunayı görebiliyordu, ay koyulaşan havanın bir oyunu sonucu hem çok uzak hem de sıkıştırılmış gibi görünüyordu, yuvarlak ve küçük ve donuk bir nesne. Arabasıyla parktan geçti, ağaçların çoğunu Christabel'in kardeşi Sophie'yle evlenen, ağaçlara, yeryüzünün ücra köşelerinden gelen ağaçlara, tutkulu olan önceki Sir George dikmişti, Acem eriği, Türk meşesi, Himalaya çamı, Kafkas cevizi ve Erguvan. Kendi kuşağına has o geniş zaman mefhumuna sahipti – kendisine yüzyıllık meşeler ve kayın ağaçları miras kalmış, o da hiçbir zaman göremeyeceği geniş ağaçlıklar, ağaçlıklı yollar ve koruluklar dikmişti. Dev sağlam ağaç gövdeleri çöken karanlıkta küçük yeşil arabanın yanından sessizce gelip geçiyorlar, araba farının değişen beyaz ışığında aniden canavar gibi şahlanıyorlardı. Ormanın her yerinde bir çeşit soğuk çatırdaması vardı, bir doku sıkışması, bir kenetlenme, Maud aynı şeyi avluya çıktığında, soğuk daralan boğazına doğru çıkıp, şairane bir şekilde gönül-teli diye düşündüğü şeyi sıkıca gerdiği zaman, kendi sıcak kol ve bacaklarında da hissetmişti.

Christabel bu yollardan geçmişti, hevesle ve belki manevi bir dürtüyle küçük at-arabasını Peder Mossman'ın geleneksel ekmek-şarap ayinine doğru sürmüştü. Gün boyu Christabel Maud'a kolay bir arkadaş olmamıştı. Maud tehditlere giderek artan bir tertiplilikle cevap verirdi. İğnele, kategorize et, öğren. Ama burada his farklıydı. Zihindeki at-arabası yüzü örtülü yolcusuyla tıkır tıkır gidiyordu. Ağaçlar yükseliyordu, heybetle. Her birinin karanlıkta kayboluşuna bir tür ilkel tınlama eşlik ediyordu. Yaşlıydılar, gri ve yeşil ve katı. Maud'un gerçek pastoral ilgisi kadınlaraydı, ağaçlara değil. Eski çağlara ait bu yaratıklar hakkındaki düşüncesi, kendi kuşağının, bu yaratık-

ların asit yağmuru damlaları altında ya da görünmeyen kirli rüzgârda kaçınılmaz olarak solup öleceklerine dair düşünceyi de içinde barındırıyordu. Ağaçlar birdenbire gözünün önüne yüzyıl önceki pırıl pırıl bir ilkbaharda, altın-sarısı ve yeşil halleriyle dans ederken geldiler, rüzgârda sallanan, esnek, yumuşak fidanlar. Bu koyu orman, mırıldanan metal arabası, Christabel'in hayatına duyduğu mütecessis merak, birdenbire geçmişin genç zindeliğinden beslenen, onun sayesinde yaşayan hayaletimsi şeyler gibi göründü. Ağaçların arasındaki toprak, ısıldayan, çöken ıslak ölü yaprak yuvarlaklarıyla siyahtı; aynı siyah yapraklar önünde, asfaltın tümsekli yüzeyinde lekeler halinde uzanıyordu. Yoluna bir yaratık çıktı; gözleri mat kırmızı ateşle dolu yarı kürelerdi, ateş kırıldı, parıldadı ve yok oldu. Maud yoldan çıktı, az kalsın kalın bir meşe kütüğüne çarpıyordu. Belirsiz ıslak damlalar ya da taneler –hangisi?–bir an ön camda belirdi. Maud içerdeydi, dış dünyaysa canlı ve ayrı.

Hiçbir belirsizliği olmayan aydınlık temizliğiyle kendi evi her zamankinden daha rahatlatıcı geldi, posta kutusunun dudakları arasına sıkışmış iki mektubun varlığı hariç. Mektupları çekip aldı ve perdeleri kapayarak, ışıkları açarak evi dolaştı. Mektuplar da tehditkârdı. Biri maviydi, diğeri ise tasarruf zamanında, bütün üniversitelerin işlemeli beyaz armalı resmî zarfların yerine kullandıkları, bir tür esnaf kahverengisiydi. Mavi olan Leonora Stern'dendi. Diğeri üstünde Prince Albert College'dan geldiği yazıyordu; başka zaman olsa Roland'dan geldiğini tahmin ederdi, ama Roland buradaydı. Roland'a pek nazik davranmamıştı. Hatta patronluk taslamıştı. Bütün bu mesele sinirlerini germişti. Neden bu duvarların arasında, aydınlık güvenli kutusunun içinde tek başına çalışmaktan başka hiçbir şeyi rahatlıkla ve zarafetle yapa-

mıyordu? Christabel, Christabel'i savunmak, Maud'u yeniden tanımlıyor ve korkutuyordu.

İşte bir bilmece, beyefendi, eski bir bilmece, kolay bir bilmece – düşünmenize bile değmez – kırılgan bir bilmece, beyaz ve altın rengi ve ortasında hayat. Altın rengi, yumuşak bir minder düşünün, parlaklığını paradoksal olarak sadece gözleriniz sımsıkı kapalıyken hayal edebilirsiniz – onu duygularınızla görmeye çalışın, bırakın zihninizin parmakları arasından akıp gitsin. Ve bu altın minder kendi billur kutusunun içinde duruyor, kutu yarı-saydam ve yuvanlaklığı sonsuz, çünkü sivri köşeleri yok, çıkıntıları yok, sadece süt-beyaz bir aytaşının aldatıcı berraklığı. Ve bunlar devedikenî tüyü gibi ince, çelik gibi dayanıklı bir ipeğe sarılı ve ipek de bir kaymaktaşının içinde, ki bunu bir cenaze vazosu olarak düşünebilirsiniz – yalnız üstünde yazı yok, çünkü henüz içinde kül yok – alınlık yok, boynu bükük gelinciklerle işlenmemiş, açıp içine bakabileceğiniz bir kapak da yok henüz, çünkü her şey mühürlü ve pürüzsüz. Belki günün birinde, kapağı başınıza kötü bir şey gelmeden açabilirsiniz – ya da daha ziyade kapak içeriden açılır – çünkü bu yolla, yaşam çıkagelir – oysa siz açarsanız – başınıza geleni görürsünüz – sadece katılaşıma ve ölüm.

Cevap, beyefendi, yumurta, baştan beri anladığınız gibi, mükemmel bir O, yaşayan bir taş, kapısız ve penceresiz. Uyandırılana kadar – ya da uçmak için kanatları olduğunu keşfedene kadar – uyumaya devam eden – ama burada durum öyle değil – ah hayır –

Cevabım yumurta. Bilmece nedir?

Bilmece benim. Ah, beyefendi, lütfen yalnızlığımı telafi etmeye ya da çalmaya çalışmayın. Biz kadınlara ondan korkmak öğretilir – ah korkunç kule, ah etrafındaki çalılıklar – sıcak bir Yuva değil – bir zindan.

Ama biliyorsunuz, bize yalan söylüyorlar, pek çok ko-

nuda olduğu gibi bunda da. Zindan kaş çatıp tehdit edebilir – ama bizi güvenle saklar – sınırlarının içinde, dünyayı gezme özgürlüğüne sahip olan sizlerin hayal etmeye ihtiyaç duymayacağınız kadar özgürüz – adil davranın ve bana inanın – sahte bir isyankârlıkla suçlamayın – yalnızlığım benim hazinem, sahip olduğum en iyi şey. Eğer küçük kapıyı açarsanız, hoplara zıplara uzaklaşmam – ah nasıl da şarkı söylüyorum altın kafesimde –

Yumurtayı paramparça etmek size yakışmaz, erkekler için eğlenceli bir iş değil. Dev kuvvetinizi gösterip o taşı ezerseniz, elinizde ne kalır bir düşünün. Kaygan ve soğuk ve inanılmaz derecede nahoş bir şey.

Maud, Leonora'nın mektubunu açmak istemiyordu, mektubun buyurgan ve itham edici bir havası vardı. Onun için yerine kahverengi olanı açtı, ama daha kötüsüyle karşılaştı, mektup bir yıldan fazladır haberleşmediği Fergus Wolff'tan geliyordu. Bazı elyazıları mide bulandırabilir; bir, beş, yirmi beş yıl sonra bile. Fergus'un ki pek çok erkek yazısı gibi sıkışık sıkışık, ama kendine özgü küçük süsler vardı. Maud'un midesi bulandı, işkence görmüş yatak zihninde yine canlandı. Elini saçına götürdü.

Asla unutulmayan sevgili Maud, umarım ben de pek unutulmamışımdır. Bizim rutubetli Lincolnshire'da işler nasıl? Bataklıklar sana melankolik bir his veriyor mu? Christabel nasıl? York'taki metafor konferansında Christabel üzerine bir bildiri sunmaya karar verdim, desem hoşuna gider mi? Şu konuda konuşmayı düşünüyorum.

Şatonun Kraliçesi: Kulede ne saklı?

Sence nasıl? Onayını alabilir miyim? Hatta arşivini kullanma şansım olur mu?

Peri Melusine'nin şato-inşası işlerinde kullanılan çelişkili ve tutarsız metaforlarla haşır neşir olmalıyım. Jacqu-

es Le Goff'un Mélusine Défricheuse¹ üzerine çok iyi bir yazısı var; yeni tarihçilere göre bir çeşit toprak cini, yerel bir foison² tanrıçasıymış ya da küçük çapta bir Ceres. Ama o zaman kale imgesinin Lacanvari bir modelini kullanabilirim – Lacan diyor ki, "Egonun oluşumu rüyalarda bir kale ya da stadyumla sembolize edilir [Christabel'in stadyumu var mı?] – bataklıkla veya çöplükle çevrilidir – böylece ego iki zıt alana bölünür, özne, biçimi oldukça şaşırtıcı şekilde idi sembolize eden yüce, uzak iç kaleyi ararken, burada debelenir durur." Birkaç tane daha gerçek ve hayalî kale ekleyip bunu karmaşıklıştırabilirim – üstelik eşik ve eşiğe aitlik konusunda bizim kendi ufuk açan çalışmamıza sevgi ve saygı dolu bir gönderme yapabilirim. Ne dersin? Yutarlar mı? Maenad'lar beni parçalar mı?

Biraz bu projenin heyecanından ilham aldığım için, biraz da casuslarım senin ve (sıkıcı ama saygıdeğer bir çağdaşım olan) Roland Michell'in birlikte bir şeyler keşfettiğinizi söyledikleri için bu makaleyi yazmaya karar verdim. Başcasusum – olayların gidişatından pek hoşlanmayan genç bir kadın – bağlantıları araştırmak için yılbaşını beraber geçirdiğinizi söyledi. Tabii meraktan ölüyorum. Belki de sahiden gelip arşivini kullanırım. Genç Michell hakkında ne düşündüğünü gerçekten merak ediyorum. Onu yeme, sevgili Maud. Aynı sınıftan değilsiniz. Akademik olarak yani, zaten şimdiye kadar çoktan fark etmişsindir.

Oysa sen ve ben su üstündeki ve sualtındaki kuleler, yılan kuyrukları ve uçan balıklar hakkında ne enfes sohbetler edebildik. Lacan'ın uçan balıklar ve vezikül cezalandırması hakkında yazdıklarını okudun mu? Zaman zaman seni özlüyorum, biliyorsun değil mi? Bana pek de

1. (Fr.) Toprağı ekime hazırlayan. (Ç.N)

2. (Fr.) Bereket, bolluk. (Ç.N)

iyi veya adil davranmadın. Sen de bana, diyeceksin – ama ne zaman davranıyoruz ki. Erkeklerin yetersizliklerine karşı çok katısın. Lütfen kuşatma-makalem için bana onay ver.

Her zamanki gibi çok sevgiyle
Fergus

Sevgili Maud,

Senden yaklaşık iki aydır haber almamak tuhafıma gitti – umarım iyisindir ve sessizliğin sadece çalışmalarının iyi gittiğinin ve bütün zamanını aldığının göstergesidir. Sessiz kaldığın zaman seni merak ediyorum – bir süredir mutlu olmadığını biliyorum – yolunda ilerlerken, seni büyük bir sevgiyle düşünüyorum –

Sana son yazdığım da Melusina'da su, süt ve amniyotik sıvı hakkında bir şeyler yazabileceğimden bahsetmiştim – neden su her zaman dişi olarak görülür?– bunu konuşmuştuk – undinler, niksiler ve melusinalar hakkında kapsamlı bir yazı yazmak istiyorum – tehlikeli görülen kadınlar – ne dersin? Batık Şehir'i de dahil edebilirim – kadın cinselliğinin üreme organlarıyla ilgili olmayan imgelerine özel bir gönderme yaparak – vulvadan da fallustan da uzaklaşmalıyız – şehirdeki boğulmuş kadınlar erojen bölge olarak tüm kadın vücudunu temsil ediyor olabilirler, eğer onları çevreleyen sıvı farklılaşmamış bir erotizm olarak ele alınırsa. Bunu da büyük mermer banyonun sularını çalkalayan ya da LaM'nin çok manidar bir şekilde tarif ettiği gibi bedenini suya batıran kadın / ejderhanın erotik bütünlüğüne bağlamak mümkün olur. Ne dersin, Maud?

Sappho Derneği'nin 1988'de Avustralya'da yapacağı toplantıda bir tebliğ vermeyi düşünüyor musun? Oturumun tamamını on dokuzuncu yüzyıl şiirindeki kadın erotizmine ve bunun sunulmasında ya da yeniden keşfedilmesinde iz-

lenen stratejilere ve yapılan manevralara ayırırız, diye düşündüm. Bilinç eşiği ve sınırların yok olması konusundaki düşüncelerini genişletmiş olabilirsin. Ya da LaMotte'un eserlerindeki itici güç olarak lezbiyen cinselliği konusundaki araştırmalarını daha ayrıntılandırmak isteyebilirsin. (Tahminimce inhibisyonları onu tipik bir şekilde sinsi ve ketum yapmış – ama yine de bu konuda dolaylı olarak da olsa konuşmasını sağlayan cesareti yeterince övmüyorsun.)

Yazın beraber geçirdiğimiz o kısa zamanı öyle sık düşünüyorum ki. Bozkırdaki uzun avareliklerimizi, kütüphane-
nedeki geç saatleri ve senin şöminenin başında yediğimiz top top gerçek Amerikan dondurmasını düşünüyorum. Çok düşünceli ve nazıksın – senin kırılğan ortamında her şeyi kırıp döküyormuşum gibi hissettirdin bana, o İngiliz mahremiyetinin etrafına yerleştirdiğin küçük paravanları ve böl-meleri sakarlığımla yıkıyormuşum gibi – ama mutlu değilsin, değil mi Maud? Hayatında bir boşluk var.

Buraya gelip de Amerikan Kadın Çalışmaları'nın çılgın fırtınasını ve stresini deneyimlemek sana iyi gelir. İstedğin anda sana bir iş ayarlayabilirim, hiç sorun olmaz. Bir düşün.

Bu arada, git ve Onun mezarına sevgimi bırak – zamanın ya da isteğin olursa bahçe makasını kullan – o kadar ihmal edildiğini görmek kanımı beynime sıçrattı. Benim adıma biraz daha çiçek koy – çimen içsin diye – ebedi istirahatine çekildiği yeri dayanılmaz derecede dokunaklı buluyorum. Keşke hak ettiği kadar sevileceğini önceden görebilseydi –

Sana tüm sevgimi gönderiyorum – ve bu sefer cevap bekliyorum.

Senin Leonora'n

Bu mektup ahlaki bir soruyu hem öne çıkarıyor hem de rafa kaldırıyordu: Leonora'ya keşifle ilgili şeyleri

ne zaman ve ne kadar söylemek akıllıca ya da dürüstçe olurdu? Pek hoşuna gitmeyecekti. R. H. Ash'ten hoşlanmıyordu. Üstelik Christabel'in cinselliği hakkında kendinden emin yazılar yazmaya devam ederse, bu konuyu bilmeyen biri durumuna düşmekten hiç hoşlanmayacaktı. İhanete uğradığını hissedecekti, bütün kız kardeşlik ihanete uğradığını hissedecekti.

Fergus'a gelince. Fergus'a gelince. Maud'un, yeterince tecrübeli olmadığı için, eski sevgililere özgü bir şey olduğunu fark etmediği bir alışkanlığı vardı Fergus'un, bir zamanlar Maud'u ona bağlayan ama dikkatlice kesilmiş olan örümcek-ağlarını ya da kukla-iplerini ufak ufak çekiştirmek. Kuşatma-makalesi teklifi sinirine dokunmuştu, zaten sırf onu sinir etmek için düşünülüp düşünülmendiğinden emin değildi. Lacan'a ve uçan balıklara ve vezikül cezalandırmasına yaptığı kapalı referansa da sinir olmuştu. Referansı bulmaya karar verdi – ve buldu da – sistemli çalışmak Maud'un endişeye karşı savunmasıydı.

Saldırgan dürtüleri obsesif fantaziler halini alan bir hastanın bir rüyasını hatırlıyorum; rüyada kendini araba kullanırken görüyordu, yanında oldukça zor bir ilişki yaşamakta olduğu bir kadın vardı, peşlerinden bir uçan-balık kovalıyordu, derisi öyle saydamdı ki vücudunda yatay akan sıvı görülebiliyordu, vezikül cezalandırmasının anatomik olarak çok açık bir imgesi...

İşkence görmüş yatak yine zihninde canlandı, çırpılmış bayat yumurtalar gibi, kirli kar gibi.

Fergus Wolff sanki Roland Michell'ı hafifçe kıskanıyordu. Roland'ı Maud'a "aynı sınıftan değilsiniz" diye tarif edişi bariz de olsa akıllıcaydı. Maud kullandığı taktiği açıkça gördüğü halde, bu etiket Roland'a yapışıp kalacaktı. Roland'ın kendi sınıfından olmadığını *biliyordu*.

Keşke biraz daha az kaba davranmış olsaydı. Roland yumuşak başlı ve tehditkâr olmayan biriydi. Uysal, diye düşündü uyku uyku, ışığı söndürürken. Uysal.

Ertesi gün, Maud arabasıyla Seal Court'a doğru giderken bozkır karla ağarmıştı. Kar yağmıyordu, ama karın ağırlaştırdığı, dümdüz kurşun rengi gökyüzü kendisiyle buluşmak için yükselen esintili beyaz tepelerin üzerine biniyordu, öyle ki dünya burada da tersine dönmüş gibi gözüküyordu, dönüp duran bulutun üstünde karanlık su. Sir George'un ağaçlarından buzlar ve saçaklar olağanüstü şekillerde sarkıyordu. Ani bir dürtüyle ahır avlusunun hemen dışına park etti ve Sophie Bailey için inşa edilen ve Christabel LaMotte'un çok sevdiği kış bahçesine doğru yürümeye karar verdi. Bahçeyi görülmesi gerektiği gibi görecekti ve hatırayı Leonora'yla paylaşmak üzere saklayacaktı. Mutfak-bahçesi duvarının etrafından ve karla süslenmiş porsukağaçlı yoldan karı kırt kırt ezerek yürüdü; üst üste binen gür yeşil ağaçların – çobanpüskülü, ormangülü, defne – yonca şeklinde bir alanı çevreledikleri yere geldi, ortasında Christabel'in donmuş altın ve gümüş balıkları gördüğü havuz vardı, oraya kasvetli ortama renk katmak için konmuşlardı – *mekânın ok gibi fırlayan cinleri*, demişti Christabel. Üzerinde yuvarlak kar-minderiyle taş bir bank vardı, Maud minderini bozmadı. Ortalık tamamen sessizdi. Tekrar kar yağmaya başladı. Maud yaptığı hareketin farkında olarak başını önüne eğdi ve Christabel'i burada durup uçuşan karın altında siyah siyah parlayan bu donmuş yüzeye bakarken düşündü.

Ve havuzda iki balık oynuyor
Daima gümüş ve gül parlıyor
Yeşilin içinde grinin içinde
Yaz gününde ışık çakıyor.

Ve kış gecesinin karanlığında
Uykudalar parlak ve gözleri açık
Gri ve kırmızı, gölgeli bir ışık
Buz-örtülü ve her daim dimdik

Buz gibi ateşin paradoksu
Yaşamda ölüm, bastırılmış arzu
Takati yok nefes bile almaya
Kalakalmış çekilene kadar kışın buzu –

Balık var mıydı? Maud havuzun kenarına çömeldi, evrak çantası yanında, karın üstünde duruyordu, eldivenli zarif bir elle buzun üstündeki karı kazıdı. Buz çinkıntılı, kabarcıklı ve kirliydi. Altında bir şey varsa da görünmüyordu. Eliyle küçük daireler çizdi, buzu parlattı ve metal-siyah yüzeyde hayalet gibi solgun bir kadın yüzü gördü, pamuksu bulutların ardındaki ay gibi parmaklıkların arkasına kapatılmış, titreşen kendi yüzü. Balık var mıydı? Öne doğru eğildi. Beyazın üstünde siyah bir gölge belirdi, büyük bir çarpmaıyla kolunu bir el tuttu, beklenmedik bir elektrik şoku. Uysal Roland. Maud bir çığlık attı. Ve bir çığlık daha attı, ayağa kalkmaya çalıştı, öfkeliydi.

Birbirlerine kötü kötü baktılar.

“Özür dilerim –”

“Özür dilerim –”

“Çok fazla eğildin gibi geldi –”

“Etrafta kimse yok sanıyordum.”

“Seni korkuttum.”

“Seni utandırdım.”

“Önemli değil –”

“Önemli değil –”

“Ayak izlerini takip ettim.”

“Kış bahçesine bakmaya geldim.”

“Lady Bailey kaza yapmış olmandan korktu.”

“Kar o kadar kalın değildi.”

“Hâlâ yağıyor.”

“İçeri girelim mi?”

“Seni rahatsız etmek istemedim.”

“Önemli değil.”

“Balık var mı?”

“Tek görünen kusurlar ve yansımalar.”

Bunu izleyen çalışma zamanı sessiz geçti. Çalışkan çalışkan başlarını eğdiler – ne okudukları sonradan ortaya çıkacak – ve başlarını kaldırıp neredeyse asık suratlarla birbirlerine baktılar. Kar yağdı. Yağdı. Beyaz çimenlik yükselip kütüphane penceresine erişti. Lady Bailey tekerleklerini sessizce döndürerek soğğun durgunlaştırdığı ve bir çeşit gri berraklıkla dolu odaya girdi, kahve getirdi.

Yemekte sosis, patates püresi ve tereyağlı biberli şalgam püresi vardı. Güröl güröl yanan odun ateşinin etrafında, dizler üstünde, sırtlar barut rengi beyaz benekli pencereye dönük olarak yendi. Sir George, “Lincoln’e dönmek için yola çıksanız iyi olmaz mı, Miss B.? Kar zinciriniz yoktur herhalde. İngilizler zincir kullanmaz. Kar yağdığında nasıl davrandıklarını gören, İngilizler hiç kar görmedi sanır,” dedi.

“Bence Dr. Bailey burada kalmalı, George,” dedi karısı. “Bu havada bozkırı geçmeyi *denemeye kalkması* bile tehlikeli olur. Mildred’in çocukluk odasına yatak yapabiliriz. Ben de ona giyecek bir şeyler veririm. Bence hemen yatağı hazırlayıp içine sıcak su torbaları koyalım. Değil mi, Dr. Bailey?”

Maud, kalamam, dedi ve Lady Bailey, kalmalısınız, dedi ve Maud, yola hiç çıkmamam gerekirdi, dedi ve Lady Bailey, saçmalamayın, dedi ve Maud, zahmet veriyorum,

dedi ve Sir George neyse ne, Joanie haklı, çıkıp Mildred'ın yatağına bakacağım, dedi. Roland, yardım edeyim, dedi ve Maud, kesinlikle olmaz, dedi ve Sir George'la Maud çarşaf bulmak için yukarı çıktılar, bu arada Lady Bailey çaydanlığı doldurdu. Roland'ı sevmiştii, ona Roland diye hitap ediyordu, ama Maud'a hâlâ Dr. Bailey diyordu. Mutfağa giderken başını kaldırıp Roland'a baktı, şömine ateşi yüzündeki kahverengi lekeleri daha belirginleştirmişti.

“Umarım memnunsundur. Umarım onun burada kalması seni memnun etmiştir. Umarım kavga falan etmediniz.”

“Kavga?”

“Sen ve senin genç hanım. Kız arkadaşın. Her neyse.”

“Ah hayır. Yani, kavga etmedik ve o benim –”

“Değil mi?”

“Kız arkadaşım – değil. Onu tanıdığım bile pek söylenemez. Tamamen profesyonelce bir şeydi – bir şey. Ash ve LaMotte yüzünden. Londra'da bir kız arkadaşım var. Adı Val.”

Lady Bailey, Val'le hiç ilgilenmedi.

“Dr Bailey çok güzel bir kız. Mesafeli ya da çekingen, belki her ikisi de. Annemin dediğı gibi soğuk bir ölümlü. Yorkshire'lı bir kadındı annem. Üst sınıftan değildi. Bir leydi değildi.”

Roland gülümsedi.

“George'un kuzenleriyle ortak bir mürebbiyemiz vardı. Onlarla arkadaşlık edelim diye. Onlar okuldayken, ben midillilerini yürüyüşe çıkartırdım. Rosemary ve Marigold Bailey. Senin Maud'unu andırıyorlardı. George'la öyle tanıştım, benimle evlenmeye karar verdi. George aklına koyduğunu yapar, gördüğün gibi. Ava çıkmaya da öyle alıştım. Otuz beş yaşındayken kendimi bir çitin dibinde, bir atın altında buldum ve işte şimdi gördüğün haldeyim.”

“Anladım. Romantik. Ve korkunç. Üzüldüm.”

“Halim çok kötü değil. George bir harika. Bana şu torbaları versene. Teşekkürler.”

Titremeyen ellerle torbaları doldurdu. Her şey rahat edeceği şekilde tasarlanmıştı; çaydanlık, çaydanlık altlığı, sandalyeyi park edip sabitleyeceği yer.

“İkiniz de rahat edin istiyorum. George yaşayış şeklimizden çok utanıyor – her şeyden kısmak, para biriktirmek – sırf yıpranmayı ve çürümeyi önlese bile ev ve arazi parayı *yiyor*. İnsanların gelip durumumuzu görmesinden hoşlanmıyor. Ama ben konuşacak birileri olmasını çok seviyorum. İçeride çalıştığınızı görmek hoşuma gidiyor. Umarım işe yarıyordur. Bu konuda fazla konuşmuyorsunuz. Umarım o kuranderli kocaman odada *donmuyorsunuz...*”

“Birazcık. Ama çok seviyorum, güzel bir oda... İki katı soğuk olsaydı bile değerdi. Çalışmayla ilgili bir şey söylemek mümkün değil henüz. Daha sonra. Bu mektupları o güzel odada okuyuşumu hiç unutmayacağım...”

Maud’un odası – Mildred’in çocukluk odası – Roland’ın kaldığı küçük misafir odasının ve muhteşem Gotik bir banyonun bulunduğu uzun koridorun öbür ucundaydı. Mildred’in kim olduğunu, ya da bir zamanlar kim olduğunu kimse anlatmadı; odasında çok güzel oymalarla süslü taş bir şömine ve aynı tarzda derin gömme pencereler vardı. Yüksek bir tahta yatakla, at kılı ve kalın kumaştan oldukça hantal bir şilte de vardı: Eli kolu sıcak su torbalarıyla dolu Roland içeri girince bir kere daha Gerçek Prenses ve bezelye tanesini hatırladı. Sir George içinde şişman bir elektrik ateşi stamini olan o yuvarlak bakır kaplardan birini getirip yatağa doğru çevirdi. Kilitli dolaplardan battaniyeler ve bir yığın 1930’lardan kalma çocuk kap kacağı ve oyuncacı çıktı, üstünde Yaşlı Kral Cole

yazan muşamba örtüler, kelebekli bir gece lambası, üstünde Londra Kulesi ve solmuş bir kule muhafızı resmi olan ağır bir tabak. Başka bir dolaptan bir Charlotte Mary Yonge ve Angela Brazil kütüphanesi ortaya çıktı. Utanan Sir George şeker-pembesi pamukludan bir gecelik entarisi ve üstünde bir Çin ejderhasıyla gümüş ve altın bir kelebek sürüsü işli, oldukça şatafatlı tavus-mavisi bir kimonoyla geri geldi.

“Karım bunlarla rahat edeceğinizi düşündü. Bir de yeni bir diş fırçası getirdim.”

“Çok nazıksınız. Kendimi aptal gibi hissediyorum,” dedi Maud.

“Belki bu işi başka bir zaman yapsak daha iyi olurdu diye düşündüm sonradan,” dedi Sir George. İkisini de keyifle pencereye çağırdı.

“Ama şu kara bir bakın. Ağaçlara bakın ve bozkırın üstündeki karın ağırlığına.”

Kar hiç durmadan sakın sakın yağıyordu, sessizdi ve her şeyi yutuyordu; tepelerin çıkıntı ve konturları belirginliklerini kaybediyordu, ağaçlar yumuşak yumuşak parıldayan kavisli ve sade pelerinlerin ve battaniyelerin ağırlığı altındaydı. Her şey vadideki evi sarıp sarmalamıştı, vadi karla doluyordu sanki. Çimenlikteki ayaklı vazolar beyaz taşlarıyla, derinleşen katmanların altına yavaş yavaş gömülüyor ya da öyle görünüyordular.

“Yarın da dışarı çıkamazsınız,” dedi Sir George. “Kar makinesi olmadan olmaz, tabii belediye karın zahmete degecek kadar yağdığını düşünüp göndermeye fırsat bulabilirse. Umarım yeterince köpek maması vardır.”

Öğleden sonra durmadan okudular, artan bir şaşkınlıkla. Yemeklerini mutfak ateşinin başında Bailey’lerle yediler, donmuş morina balığı, patates kızartması ve oldukça güzel bir marmelatlı rulo pasta. Aralarında fazla

konuşmadan mektuplarla ilgili soruları şimdilik geçiştirmeye karar verdiler. “Peki, sizce bir değerleri var mı, yoksa pek bir şey etmezler mi?” diye sordu Sir George. Roland mektupların değeri hakkında hiçbir şey bilmediğini, ama kesinlikle ilginç olduklarını söyledi. Lady Bailey konuyu değiştirip avlanmaktan bahsetti, Maud’la ve kocasıyla konuştu, Roland’ı kafasının içindeki söz hayaletleriyle ve kaşığının sesiyle baş başa bıraktı.

* * *

Yukarı erken çıktılar, ev sahiplerini büyük merdivenlerin ve uyuyacakları uzun koridorun aksine, şimdi sıcak sayılabilecek giriş-katında bıraktılar. Soğuk hava taş merdivenlerden aşağıya ipeksi bir kar gibi akıyordu. Koridor tavus ve bronz rengi karolarla döşeliydi, üstlerindeki geleneksel tarzda çizilmiş zambak ve narlar şimdi solgun tozdan puf puf görünüyorlardı. Karoların üstüne uzun, kırışık, branda-bezine benzer halılar serilmişti – “hint keçesi?” dedi Roland’ın kelimelere takıntılı kafası, bu kelimelerle R. H. Ash’in şiirlerinde karşılaşmıştı, biri – kaçmakta olan bir rahip – evin hanımına yakalanmadan önce “parmak uçlarında hint keçesine bastı ve taştan seğirtti.” Yol halıları solmuş ve sararmıştı; şurada burada, yakın zamanda bir ayağın kaydığı yerde, karoların ışığını örten toz-örtüyü silmişlerdi.

Merdivenin başında Maud kararlılıkla dönüp resmî bir edayla selam verdi.

“Pekâlâ, iyi geceler o zaman,” dedi. Güzel ağzı gergindi. Roland, artık baş başa kaldıkları için biraz gidişat hakkında konuşacaklarını, notları ve keşifleri karşılaştıracaklarını ummuştu. Duygulardan ve soğuktan yorgun düşmüş olsa da bunu neredeyse akademik bir görev sayıyordu. Maud’un eli kolu, göğsüne bir zırh gibi bastırdı-

ğı dosyalarla doluydu. Gözlerinde otomatikman temkinli bir bakış belirdi; Roland bunu hakaret saydı. “İyi geceler o zaman,” dedi ve koridorda kendi tarafına döndü. Arkasında Maud’un karanlığa doğru uzaklaşan ayak seslerini duydu. Koridorun aydınlatması kötüydü; bozuk olduğunu tahmin ettiği gaz-lambaları ve barlarda kullanılan cinsten kalitesiz metal mahfazalı iki zavallı 60 mumluk ampul vardı. O anda, banyo meselesini Maud’la konuşmuş olsa iyi olurdu diye düşündü. Onun önce gitmesini beklemek daha nazikçe olacaktı. Koridor o kadar soğuktu ki pijamalarıyla bir aşağı bir yukarı yürümek – ya da ayakta durup beklemek – fikri hiç mi hiç hoşuna gitmedi. Maud’a tam kırk beş dakika süre tanımaya karar verdi – bu, buzlu denebilecek koşullarda herhangi bir kadının temizlenmesine yetecek kadar bol bir zamandı. Bu arada Randolp Henry Ash okuyacaktı. Mektuplarla ilgili aldığı notları değil, *Ragnarök*’ten Thor ve Buz Devlerinin savaşını. Odası feci soğuktu. Üstlerine mavi güller saçılmış yorganlardan ve yatak örtülerinden kendine bir yuva yaptı ve beklemeye koyuldu.

* * *

Sessizlikte koridor boyunca yürürken akıllılık etmiş olduğunu düşündü. Taş kemerinin içindeki ağır, sürgülü kapı karanlıktı. O anda banyonun gerçekten boş olup olmadığı hakkında kuşkuya düştü – kalın meşe ses geçirir miydi? Kilitli kapıyı kurcalayıp, hem onu hem kendini utandırmak istemedi. Bu yüzden hint keçesi olduğunu farz ettiği halıya bir diziyle çömelip, gözünü parlayan kocaman anahtar deliğine dayadı, kapı açılırken anahtar deliği hiç beklenmedik bir şekilde kayboldu ve soğuk havada burnuna ıslaklık, temizlik ve buhar kokusu geldi. Maud az kalsın oracıkta üstünden yuvarlanıyordu; den-

gesini bulmak için elini Roland'ın omzuna koydu, Roland da elini havaya doğru savurup kimononun ipeği altındaki dar kalçayı kavradı.

Ve işte Randolph Henry Ash'in *galvanik tekme* dediği şey, müren balığının hazırlıksız sualtı kâşiflerine kayaların altından yönelttiği o sersemletici vuruş. Roland bir şekilde ayağa kalktı, ipeğe bir an tutundu ve sanki eline batmış gibi bıraktı. Maud'un elleri pembe ve hafifçe nemliydi. Roland baktı, saçlarının açık olduğunu, omuzlarını ve boynunu kapladığını, yüzüne döküldüğünü gördü; ürkekçe o yüzün çok öfkeli olduğunu tahmin etti, ama baktığında sadece korkmuş olduğunu gördü. Maud elektrik şokunu sadece yaymış mıydı, yoksa aynı zamanda hissetmiş miydi, merak etti. Bedeni onun da hissettiğini gayet iyi biliyordu. Roland bedenine güvenmiyordu.

"Işık var mı diye bakıyordum. Eğer içerdeysen seni rahatsız etmemeyim diye."

"Anladım."

Mavi ipek yaka da nemliceydi. Bu yarı-aydınlıkta her yanından sular akıyor gibi görünüyordu, bütün ipek derecikler kuşağına sert bir beceriklilikle attığı düğüm sayesinde vücuduna dolanmıştı. İpek eteklerin altından, pembe pamuklu geceliğin dalgalanan sıradan kenarı ve terlikli sivri ayaklar çıkıyordu.

"Banyoyu *sen* kullanasın diye bir süre bekledim," dedi Maud uzlaşmacı bir edayla.

"Ben de."

"Zıyanı yok," dedi Maud.

"Yok."

Islak elini uzattı. Roland elini tuttu, elinin soğukluğunu ve bir şeylerin yatıştığını hissetti.

"İyi geceler o zaman," dedi Maud.

"İyi geceler."

Roland banyoya girdi. Arkasında, akuamarin zemi-

nindeki uzun Çin ejderhası, kayıp yer değiştiren halılar boyunca solgun solgun titreyerek uzaklaştı, üstüne dökülen solgun saçlar soğuk soğuk parıldıadı.

Banyoda ufak buğu parçaları küvete tutunmuştu, ufak su kalıntıları ve halının üstündeki uzun ayak izi Maud'un az önce orada olduğunu gösteriyordu. Banyo mağara gibiydi, nasıl yapıldıysa saçakların altına inşa edilmişti, saçaklar dışa doğru meyilleniyor ve altlarında bir tür yeraltı sığınadı oluşturuyorlardı, içeride kırmızı goncalarla bezeli, hanımelleriyle süslü, hazeran çiçeği ve alevçiçeği buketleri serpiştirilmiş eskiden kalma otuz ya da kırka yakın ibrik ve leğen yığılıydı. Devasa ve derin küvet odanın ortasında aslan pençeleri üstünde duruyor, kocaman pirinç musluklarla süslenmiş, bir çeşit mermer lahdi andırıyordu. İçine su doldurmayı düşünmek için hava fazla soğuktu, zaten dolması sonsuza dek sürerdi. Roland titiz Maud'un bile bu işe kalkışmadığına emindi; mantar banyo paspasındaki ıslak ayak izlerine bakılırsa tamamen lavaboda yıkanmıştı. Lavabo ve odanın karanlık köşesinde kendi kaidesi üzerinde duran tuvalet İngiliz tarzında ve çiçekliydi ve hayatında hiç böyle bir şey görmemiş olan Roland'ı büyülemişti. Her ikisi de karmakarışık bir sürü İngiliz çiçeğiyle sırlanmış ve fırınlanmıştı, çiçekler birbirine karışmıştı, her yanı saran öbekleri ve küçük yoğun bölümleriyle tamamen rasgele ve doğal duruyorlardı, tekrarlanan bir desen göze çarpmıyordu. Roland lavaboyu suyla doldururken, suyun puslu yüzeyinin altında yabangülleri, düğünçiçekleri, gelincikler ve çançiçekleri uzanıyordu, baş aşağı duran bir ırmak kıyısı, Charles Darwin'in karmakarışık ırmak kıyısına olmasa da Titania'ninkine benzeyen bir kıyı. Tuvalet lavabodan bir parça daha bildik bir formdaydı – gittikçe küçülen çelenkler ve serpiştirilmiş demetler aşk merdiveni

dizilerinden aşıya döne döne dökölüyorlardı. Klozet muhteşemdi, kare şeklinde maun. Bu kadar güzel bir şeyi gerçek amacı için kullanmak saygısızlıktı sanki. Roland, Maud'un daha önce böyle tuvaletler gördüğünü ve debdebelerinden çekinmediğini düşündü. Göz kırpan gelincik başlarının ve mavi peygamberçiçeklerinin üstünde hızla ve titreyerek yıkandı; vitraylı pencerede buz çtırdadı ve tekrar yerine yerleşti. Lavabonun üstünde yaldızlı bir ayna vardı, Maud'u aynada kusursuzluğunu incelerken hayal etti; kendi kıllarla kaplı karanlığı aynanın üstünde sadece bir gölgeydi. Maud için üzüldü. Banyonun romantizmini kendisi kadar iyi görmeyi beceremeyeceğine kanaat getirdi.

Odasına döndüğünde pencereden geceye baktı. Dünnün çevreyi saran koyu renk ağaçları yumuşak ve parlak beyazdı; penceresinin önüne gelen kar taneleri bir ışık karesine düşüyor ve görünür hale geliyordu. Soğuğa karşı perdelerini örtmeliydi, ama dışarıdaki tuhaflığı örtmesi zaten mümkün değildi. Işığı söndürüp aniden beliren ay ışığında her şeyin grileşmesini seyretti – pek çok gri, gümüş, kalay, kurşun – ay ışığında kar daha yoğun, daha sahici ve daha yavaş yağıyordu. Kazağını ve çoraplarını giyip dar yatağına girdi ve önceki gece yaptığı gibi der-top oldu. Kar yağdı. Sabaha karşı çok şiddet dolu ve güzel bir rüyadan uyandı, gördüklerinin bir bölümü ilkel çocukluk korkusu olan tuvalet borusundan bir şeyin gelip ona vurması korkusuna dayanıyordu. Rüyasında, çelenklerle, taçlarla, gerçek ya da sahte, işlenmiş ya da boyanmış her türlü çiçekle süslü, renkli kumaş ve akan sudan örülmüş sonsuz gibi gözüken bir ipe umutsuzca dolanıyor ve karışıyordu, ipin altından bir şey onu tutmaya çalışıyor ya da kaçıyor, uzanıyor ya da kayıp gidiyordu. İpe dokunmaya çalıştığında, orada değildi; ne za-

man kolunu ya da bacağını kaldırmaya çalışsa sıkarak, bükülerek kıpırdamasına engel oluyordu. Büyük rüyalar gören insanların mikroskopik gözüne sahipti; bir peygamberçiçeğine uzun uzun bakabiliyor, bir yabangülünü inceleyebiliyor, bir aşk merdiveninin giriftliğinde biçim algısını kaybedebiliyordu. Rüyasındaki o şey rutubet kokuyordu, ama aynı zamanda yoğun ve ılık bir kokuydu bu, saman ve bal ve gelmekte olan yazın kokusu. Bir şey dışarı çıkmaya çalışıyordu ve Roland rüyada gördüğü oda boyunca ilerlerken, o şeyin gittikçe giriftleşen kuyruğu arkasından akıp gidiyordu, yaklaşıyor, yaklaşıırken de boyunu ve dönen büklümlerini artırıyordu. Zihni, “Bu şey sıkıyor,” diyordu annesinin eleştiren, ama o şey için endişelenen sesiyle ve “sıkıyor”un başka bir anlama daha geldiğine dikkat etti; kendini saran şeylerle cebelleşirken örtülü ellerini sıkıyordu sanki. Zihninden bir mısra geçti – “Kara rağmen, düşen kara rağmen” – o mısranın büyük önemini hatırlayamadığı için bütün ruhuyla ıstırap duydu, mısrayı daha önce duymuştu, ama nerede? Ne zaman?

9

Eşik

Yaşlı kadın Büyükoğula kısa da olsa kibarca veda etti ve onu sınıra uğurladı, patika boyunca dümdüz yürümesini, karşısına baştan çıkarıcı bir edayla seslenen, ya da gel diye işaret eden yaratıklar çıksa da, zaman zaman harikulade ışıklar görse de sağa sola sapmamasını, zira buranın büyüğü bir diyar olduğunu söyledi. Çayırklar ya da pınarlar görebilirdi, ama taşlık yoldan ayrılmamalıydı, kadın böyle dedi, belli ki kararlı olduğuna pek inanmıyordu. Ama Büyükoğul, babasının anlattığı yere varmak istediğini, her işte inançlı ve sözünün eri olmak istediğini ve kadının korkmasına gerek olmadığını söyledi. “O meseleye gelince,” dedi kocakarı, “ha beyazhanımlar tek tek parmaklarını koparmışlar, ha uyuşuk bataklık cinleri küçük ayak parmakların için birbirlerini yemişler, benim için bir. Şu ya da bu arayışın sonucuna aldırmayacak kadar uzun yaşadım: güzelce sıyrılmış beyaz kemikler, ince zırhı içinde parıldayan genç bir prensle eşdeğer benim yaşlı gözlerimde. Varırsan varırsın; varmazsan beyazhanımların titrek ateşini görürüm fundalıkta.” “Yine de nezaketiniz için teşekkür ederim,” dedi pek titiz ve terbiyeli olan Büyüoğul, kadın da, “Nezaket biraz fazla ince bir kelime oldu. Seninle dalga geçecek bir ruh haline girmeden yoluna git bakalım,” diye cevap verdi.

Büyükoğul böyle bir ruh halinin nasıl olacağını düşünmek istemediğinden mahmuzlarını iyi huylu atına batırdı ve tıkr tıkr taşlık yola çıktı.

Engellerle dolu bir gün geçirdi. Fundalık ve kır tozla kaplıydı, süpürgeotu, eğreltiotu ve yapışkan kökleriyle küçük ardıç ağaçlarının arasında dolanıp duran küçük patikaların çapraz çizgileriyle doluydu. Bir değil birçok yol vardı, hepsi de bir ilgin testinin üzerindeki çatlaklar gibi birbiriyle kesişiyordu, önce birini takip etti sonra diğerini, en düz ve taşlık olanını seçiyor, kendini sürekli kızgın güneşin altında az önce geride bıraktığı kesişme noktasının aynısı bir noktada buluyordu. Bir süre sonra güneşi hep arkasına almaya karar verdi – bu en azından istikrarlı bir ilerleme sağladı – ama karar verdiğinde, sevgili okurlar, maceranın başında güneşin nerede olduğuyla ilgili sadece belli belirsiz bir fikri olduğunu söylemek gerekir. Hayat çoğunlukla böyledir zaten. Çok gecikerek, yetersiz sebeplerden ve belki de yanlış yönde istikrarlı ve düzenli olmayı öğreniriz. Zavallı Büyükoğul için de böyleydi, çünkü günbatımında kendini yola çıktığı yerde buldu. Ne beyazhanımları ne de bataklık cinlerini görmüştü, ancak girmekten kaçındığı düz kumluk patikaların sonunda şarkı söylendiğini duymuştu ve uzaklarda, eğreltiotu ve şifalı otlar denizinde mahlukatın atlayıp zıpladığını görmüştü. Eğri büğrü akasya ağaçlarını tanıdığını zannetti, belki gerçekten de tanımıştı; orada kendi üçgenlerinin içinde duruyorlardı, şafakta olduğu gibi; ama yaşlı kocakarının kulübesinden eser yoktu. Ovanın kıyısında güneş hızla batıyordu; yanıldığını umarak azıcık ilerledi ve önünde, yolun biraz ilerisinde, daha önce gördüğünü hatırlamadığı, iki yanında dik duran taşlar olan bir yol gördü, doğrusu taşları görmemek zordu, gittikçe grileşen ışıktaki bile. Yolun sonunda kocaman kapı söveleri, ağır çatı taşları ve bir eşiği gösteren taşıyla bir

bina, ya da bir yapı vardı. Ötesinde de büyüyen karanlık. Ve bu karanlığın içinden, üç güzeller güzeli hanım ona doğru gelmeye başladı, taşların arasında vakarla yürüyorlardı ve her biri elinde üstünde kare bir kutu bulunan ipek bir yastık taşıyordu. Her ne kadar akşam karanlığı olsa da geldiklerini fark etmediğine şaşıtı, temkinliydi, çünkü içinden şöyle geçirdi, “Belki bunlar yaşlı kadının hafife aldığı kemikkıran beyazhanımlardır, yeryüzünün ışığı sönmeye yüz tutarken beni yolumdan çevirmeye gelmişlerdir.” Sahiden de gece yaratıkları oldukları belliydi, çünkü her biri yürürken kendi ışığını yaratıyor gibiydi, titreyen, ışıldayan ve gidip gelen, bakmaya doyum olmayan bir pus.

İlki altın sarısı bir parıltı içinde geldi, altın sarısı kumaşı ve çeşit çeşit ipek işlemesiyle ağır ve kaskatı elbisesinin altından çıkan altın-terlikli adımlarıyla. Ve taşıdığı yastık altın tülündü ve oymalı kutu, zengin altın kabartmaları ve kafes işiyle kaybolup giden güneşin kendisi gibi parlıyordu.

İkincisi ay ışığı gibi gümüşle pırıl pırıldı, terlikli ayakları kırık ay ışığı parçaları gibiydi, gümüşü elbisenin üzerinde hilaller ve ışık saçan gümüş halkaları parlıyordu ve soğuk fakat yoğun bir ışıltıyla yıkanmış gibiydi. Bu ışıltı, saf beyaz ışık iğneleri gibi duran uzantılarıyla gümüş kumaş üzerinde taşıdığı gümüş kutunun cilalı yüzeyini öyle güzel süslüyordu ki.

Ve üçüncü bu ikisinin ardında donuk gözüküyordu, daha hafif bir parıltısı vardı, perdahlanmış ve kullanılmış bir zırh gibi, çelik grisi renklerinin içinden yayılan gerçek ışıklarını, ödünç alınmış bir parlaklığın arkasına saklayan yüksek bulutların altları gibi. Elbisesi ağır ağır hareket eden ışıklarla capcanlıydı, tıpkı yıldızların altında, ama büyük ağaçların gölgesinde olan durgun sular gibi, terlikli ayakları yumuşak kadifeydi ve saçı öbürlerine

benzemeyen bir biçimde, bir peçenin altında geriye doğru toplanmıştı. İlk ikisi parlak ışık havuzlarının içinde taşların gölgelerinden çıktıklarında Büyükoğula gülümседiler. Sadece üçüncüsü tevazuyla gözlerini indirdi ve Büyükoğul dudaklarının solgun, gözkapaklarının ağır, duman gibi kara ve eflatun damarlarla ipliklenmiş olduğunu ve kirpiklerinin renksiz yanaklarının üstünde pervanelerin tül gibi tüylerine benzediğini gördü.

Büyükoğulla konuştular, sanki içinde üç ton barındıran tek bir sesle, berrak bir klarnet, tiz bir obua, fısıldayan pes bir flüt.

“Buradan daha ileriye gidemezsin,” dediler, “çünkü burası sınır, burası ve ötesi başka bir ülke. Ama istersen, birimizi kılavuzun olarak seçebilirsin ve ileriye gitmeyi göze alabilirsin. Ya da istersen şerefın lekelenmeden geri dönersin ve kendini tekrar ovaya salarsın.”

Sözlerine devam etmelerini, zira bu kadar yorgun argın bir şekilde, bu kadar uzağa, geri dönmek için gelmediğini söyledi nazikçe. Dahası bu diyarda, babası tarafından açıklayamayacağı bir misyonla görevlendirilmişti. “Zaten biliyoruz,” dedi üç genç hanım. “Seni uzun zamandır bekliyoruz.”

“Nasıl bilebilirim o zaman,” diye sordu Büyükoğul, büyük bir cüretle ve gayet alçakgönüllü saygılı bir sesle, “sizin geçtiğim köylerde korku ve saygıyla sözü edilen beyazhanımlar olmadığınızı?”

O zaman güldüler; tiz, pes, berrak ve fısıltılı ve kendileri hakkında konuşulduğunda saygıdan bahsedildiğinden şüphe duyduklarını söylediler; ama sıradan insanların arasında beyazhanımlara dair birçok batıl ve yanlış inanç vardı; belki de bunlara fazla kulak asmamalıydı.

“Bize gelince,” dediler, “bizi olduğumuz gibi kabul etmelisin. Bütün yüksek cesaret sahibi ve berrak gö-

rüşlü erkekler gibi, kim olduğumuza ya da senin için kim olabileceğimize kendin karar vermelisin.”

O zaman Büyükoğul, daha konuşmaya başlamadan önce macerayı göze almaya karar verdiğinden habersiz, sanki bir ses onun aracılığıyla konuşuyormuş gibi şöyle dedi:

“Deneyeceğim.”

“Şimdi seç,” dediler, “ve seçimini akıllıca yap, çünkü en uç noktalarda saadet ve bedbahtlık seçimine bağlı.”

Sonra tek tek önünden geçtiler, her biri kendi küçük ışıktan kafesinin içinde, sanki bir mummuş da güzelliğinin ışınlarını bir fenerin duvarlarından geçirip biraz öteye gönderiyormuş gibi. Ve geçerlerken her biri bir şarkı söyledi ve görünmeyen enstrümanlar her şarkıyla tıngırdayıp tatlı tatlı inlediler. Ve güneşin son ışıkları ayakta duran gri taşları gri gökyüzünün önünde belirginleştirdi.

İlk önce vakur yürüyüşüyle altın hanım geldi, başında kraliçelere layık altın bir taç vardı: altın postun kendisi kadar değerli altın buklelerin üstünde ışığını güneş gibi yayan ve parıldayan telkâri bir kulecik. Altın kutuyu mertçe önünde tutuyordu, kutu öyle bir ışık saçıyordu ki Büyükoğulun gözleri bir an kamaştı ve yerdeki gri süpürgeotlarına bakmak zorunda kaldı.

Ve şarkısı şöyleydi:

Benimdir parlak yeryüzü

Benimdir mısır sarısı

Benimdir altın taht

Bunların vârisi sensin

Koy başını dizime

Karışsın çiçeklere

Ve hükmet

Yeryüzünün yüksek kulelerine

O soğuk alacakaranlıkta, ellerini hanımdan dökülen ateş ve göz alıcı parlaklıkta ısıtabilirdi. Mutluluk vaat ettiğini düşündü, ama şöyle dedi yine de.

“Konuşmadan önce hepsine bakacağım.”

Sonra gümüş hanım geldi, solgun alnında solgun solgun yanan beyaz bir hilalle, her tarafından hareket ettikçe titreşip duran, pullarla süslü tüller sarkıyordu, öyle ki yürüyen bir pınar ya da ay ışığında çiçek açmış bir meyve bahçesi gibiydi, gündüz arıların öpücüklerini al yanaklarıyla hazır ve nazır beklediği haliyle, gece onu soldurmadan ya da olgunlaştırmadan kutsayan serin, gizli ışığın karşısında açık ve bembeyaz uzanan bir bahçe.

Ve şarkısı şöyleydi:

Benimdir uzun gece
Uzun bir kucaklaşmada
Sevgililerin buluştuğu
Gizli yer
Mor karanlıkta
Gümüş kakmalı öpüşte
Unut dünyayı
Ve sımsıkı sarıl zevkine

Büyükoğul onun ruhunu ta derinden anladığını düşündü, az kalsın kollarını ona özlemle uzatacağı, çünkü hanım zihninde yüksek bir kulede kapalı bir pencere görmesini sağlamıştı ve içinde tam kendisi olabileceği, gözlerden uzak, perdeli bir yatak. Çünkü, belli ki ona kendisi olmayı vaat ediyordu, diğerinin gün ışığına bürünmüş yeryüzünü vaat ettiği gibi. Altın hanımdan vazgeçip gümüşü alacaktı ki, ihtiyattan ya da meraktan kendini tuttu; çünkü o solgun sonuncunun iki tatlı kız kardeşinden sonra ne sunacağını görmek istiyordu.

Üçüncü hanım neredeyse kayarak geldi, ne dans

ediyor ne de uzun adımlar atıyordu, gözlerinin önünden durgun bir yumuşak ışık huzmesi içinde, bir gölge gibi hissettirmeden geçiyordu. Ve elbiseleri ısıltı saçmak ya da parıldamak yerine uzun solgun, oyulmuş mermer gibi yivli, en derininde yine yumuşak bir ışık barındıran koyu eflatun gölgeli kıvrımlar halinde aşağı iniyordu. Yüzü gölgeler içindeydi, çünkü ona değil, bir beşikteymiş gibi önünde yatan, görünüşe bakılırsa menteşesi ya da anahtar deliği olmayan, solgun mu solgun mat kurşun kutuya bakıyordu. Alnında beyaz gelinciklerden bir taç ve ayaklarında örümcek ağlarına benzer sessiz ipek terlikler vardı ve müziği bu dünyaya ait olmayan, ne neşeli ne hüzünlü, ama çağıran, çağıran tek bir üfleyişti.

Ve şarkısı şöyleydi:

Tende değil
Ateşte değil
Oluştta değil
Yüreğin arzusu
Ama gel benimle
En iyisi en sonuncusu
Ben büyütüyorum
İstirahat otunu

Ve o anda gerçekten Büyükoğulun kalbi sıkıştı, zira babasının, uzun ıstırabını dindirebilmek için eve getirmesini istediği tek şey istirahat otuydu. Ve Büyükoğulun kalbi biraz olsun isyan etti, çünkü bu yarı-görünmez üçüncünün yumuşaklığı ve sessizliği ve yere bakan gözleri için altın hanımın zengin parlaklığını ya da gümüş hanımın güzel berraklığını bırakmaya gönlü yoktu. Ve siz de biliyorsunuz, ben de biliyorum, değil mi sevgili çocuklar, her zaman bu sonuncuyu, kurşun kutuyu seç-

meli, çünkü bütün masallardaki bilgelik bize bunu söyler ve son kız kardeş her zaman doğru seçimdir, değil mi? Ama Büyükoğulun tercih etmek istediği gümüş zevkler için ve benim gizli tercihim olan gün ışığıyla ve çiçeklerle kaplı yeryüzü için bir anlık da olsa gerçekten üzülelim ve sonra mecbur olduğumuz üzere, uslu uslu takip edelim üçüncünün yumuşak elini eline alışını, kaderinin ve babasının emrettiği gibi, "Seninle geleceğim," değişini yarı-düşünceli bir halde.

Bir gün bu masalı başka şekilde yazarız, geri gelmediğini, orada kaldığını, ya da parıltılardan birini seçtiğini, ya da kaderden kurtulmuş bir hayat yaşamak için boz-kıra geri döndüğünü, eğer bu mümkünse. Ama şimdi her şeyin olması gerektiği gibi olduğunu bilmek istiyorsunuz, değil mi? Masalarda zorunluluğun gücü böyledir işte.

Evet, hanımın elini yumuşacık tuttu: serin parmaklarının dokunuşu pervanelerin öpücüğüydü ya da yorucu bir günün ardından çarşafın serinliğiydi. Yüzünü Büyükoğula çevirdi ve gözkapaklarını kaldırdı ve baktı ve Büyükoğul gözlerini gördü. Gözleri hakkında ne diyebilirim, gözlerinin içine baktığında, Büyükoğulun kaybolduğundan, eğreliotlarını, diğer iki yaratığın ışıktan kafesleri içinde dönüp durduklarını, eyer-yarası olduğu halde onunla bilinen dünyanın sonuna kadar hoplaya zıplaya gelen sadık küheylanını görmez olduğundan başka? Eğer tasvir etmeye kalksaydım – hayır, yapamam – fakat mecburum, çünkü ben sizin anlatıcınızım, size anlatmakla yükümlüyüm, ama neyi? İkisini gece yarısında ikiz havuzlar gibi düşünün, dışarıdan değil de derinlerden gelen bir ışıkla, bir parıltıyla, yaban eriği karalığında, derinlerin ve derinlerin ve derinlerin içinden apaçık görünen bir vaatle aydınlanmış havuzlar. Sonra, kadın başını hafifçe çevirdiğinde bir siyah düşü-

nün, ama siyah erikler gibi mavimsi değil de, belli belirsiz kahverengi olan, panter derisi gibi hafifçe sıcak, durgun, bekleyen, ay ışığının dokunmadığı bir siyah.

“Seninle geleceğim,” dedi Büyükoğul, ikinci kere, kadın da itaatkâr görülebilecek bir edayla başını eğip yumuşak bir sesle, “Gel öyleyse,” dedi.

Ve onu götürdü ayakta duran taşların eşiğinden öteye ve atı telaşla seslendi, ama o duymadan yoluna devam etti. Taşlar, oraya kadar uzandığı gibi öteye doğru da belirsizce uzanıyor gibi görünen kırların ortasında, gayet basit görünseler de, aslında öyle olmadığını anladı, zira eşiğin ötesinde aşağıya doğru giden bir yol vardı, kocaman gırtlaklarından ona yumuşak tozlar fırlatan, hiç görmediği ya da düşlemediği hoş kokulu çiçek kümelerinin arasından döne döne gidiyordu. Gündüze ya da geceye, güneşe ya da aya ait olan, parlak ya da gölgeli bir ışıkla değil, o diyarın sabit sürekli değişmeyen ışııyla aydınlanıyordu...

Christabel LaMotte

Mektuplaşma

Sevgili Miss LaMotte,

Mektubunuz bana cesaret mi veriyor, yoksa cesaretimi mi kırıyor anlayamadım. Mektubun esas noktası "eğer tekrar yazmak isterseniz" dediğiniz yer, çünkü verdiğiniz bu izinle cesaretimi kırmaktan çok cesaret vermiş oluyorsunuz, ama insan içine çıkmak istemeyişinizle – ki buna saygı duymalıyım – cesaretimi kırıyorsunuz. Ve bana bir şiir gönderiyorsunuz, şiirlerin dünyadaki tüm salatalık-sandviçlerine bedel olduğunu söylüyorsunuz gayet bilgece. Evet gerçekten öyleler – özellikle de sizinkiler – ama, şiire hayat veren hayal gücünün şu sapkınlığına ve hayalî salatalık-sandviçleri yemek arzusuna bakın ki, onları yemek kesinlikle imkânsız olduğuna göre, kalkıp da kendine İngiliz usulü bir ruhani gıda hayal ediyor – ah o mükemmel yeşil yuvarlaklar – ah o belli belirsiz tuz tadı – ah o taze beyazımsı tereyağı – hepsinden önemlisi, ah o taze ekmeğin yumuşak beyaz kırıntıları ve altın kabuğu – ve böylece, hayatın her alanında olduğu gibi, dur durak bilmez hayal gücü, gerçek hayatta açgözlülükle yenip yutuluvverecek bir şeyi böyle idealize ediyor.

Ama, sizin enfes şiiriniz uğruna hayalî ya da sahiden ağızda çiğnenebilen bütün sandviçlerden vazgeçmeye hazır olduğumu bilmelisiniz – bu da, belirttiğiniz gibi, sahici örüm-

ceklerin son zamanlarda gözlemlenen alışkanlıklarına yakışır bir vahşetten izler taşıyor. Tuzağa düşürme ya da baştan çıkarma metaforunuzu Sanatı içine alacak şekilde genişletmek ister misiniz? Böcek Yaşamı şiirlerinizin diğerlerini de okudum ve o kanatlı – ya da sürünen – şeylerin parlak zekâlarını ve kırılganlıklarını bir araya getirişinize hayret ettim – üstelik bir mikroskop altında görülebilen ısırma ve koparma ve yutmadan da biraz bir şeyler var. Kraliçe Arıyı gerçekten – şimdi onları tanıdığımız halleriyle – tasvir etmeye kalkmak cesur bir şair ister – ya da Yaban Arısını – ya da Karıncayı – yüzyıllardır bu toplu tapınmanın ve faaliyetin merkezinde Erkek Hükümdarlar olduğunu zannettikten sonra – hemcinslerinizin bu yaşam-formlarından duyduğu tiksintiyi paylaşmadığınızı tahmin ediyorum – ya da benim hepsinde ortak olduğunu zannettiğim tiksintiyi –

Benim de aklımda böcek yaşamıyla ilgili uzun bir şiir projesi var. Sizinki gibi lirik değil, daha önce Mesmer'de, Alexander Selkirk'te, Yumuşak Başlı Komşu'da kullandığım dramatik monolog şeklinde – bu şiirleri bilmem biliyor musunuz, eğer bilmiyorsanız memnuniyetle size gönderebilirim. Kendimi başka hayal ürünü zihinlerde rahat hissediyorum – eski zamanların bütünüyle yok olup gitmiş insanların canlandırmak, bir anlamda onları yaşama geri döndürmek, saçları, dişleri, tırnakları, lapa kâsesini, tahta sırayı, şarap tulumunu, kiliseyi, tapınağı, sinagoğu ve kafatasının içindeki harikulade beynin durmak bilmez dokuma işlerini – kendi örüntülerini yaratmasını, gördüğüne ve öğrendiğine ve inandığına verdiği o çok özel anlamı. Bana ait bu başka yaşamların mümkün olduğu kadar çok yüzyılı kapsaması ve sınırlı hayal gücümün dokunabildiği kadar çok mekâna uzanması benim için önemli. Çünkü, ben aslında sadece sisli Londra'nın göbeğinde yaşayan bir on dokuzuncu yüzyıl beyefendisiyim – bu beyefendinin başlıca özelliği de her şeyin kendi bulunduğu gözlem nok-

tasından nasıl da her yöne doğru uzanıp gittiğini bilmesi – önceye, şimdiye ve sonraya – bu olurken o sadece neyse o, sakallı yüzüyle, Plato ve Feuerbach, St. Augustine ve John Stuart Mill dolu kitap raflarıyla.

Gevezelik ediyorum, daha size böcek-şiirinin konusunu söylemedim, Swammerdam'ın kısa ve mucizevi – genelde trajik – hayatıyla ilgili olacak. Hollanda'da son derece küçük şeylerin sonsuz erimini ve bitmeyen telaşını gözlerimiz önüne seren merceği buldu, tıpkı büyük Galileo'nun optik silindirini gezegenlerin görkemli hareketlerine ve onların ötesindeki son derece büyük sessiz kürelere çevirişi gibi. Hikâyesine aşına mısınız? Kendi versiyonumu bitirdiğimde size gönderebilir miyim? Eğer iyi bir şey çıkarsa? (Çıkacağını biliyorum, çünkü hikâyesi, insan zihninin bakınca kendi hareketlerini gördüğü ufacık ayrıntılarla ve nesnelerle dolu – şimdi soracaksınız – benim zihnimin mi, onun zihninin mi? – doğrusunu isterseniz, bilmiyorum. Böcek yaşamının özünü dikkatle gözlemlemek ve gözetlemek için olağanüstü ufacık aletler icat etti, metalden daha az tahrip edici ve daha az zararlı olduğundan hepsi incecik fildişinden yapılmıştı – henüz Lilliput hayal edilmeden önce, Lilliputvari iğneler yaptı – peri iğneleri. Elimde sadece kelimelerim var – bir de başka adamlara ait kelimelerin ölü kabukları – ama başaracağım – henüz bana inanmanız gerekmez, ama göreceksiniz.)

Şimdi – Ebedi Hayır hakkında bir deneme yazabileceğimi söylüyorsunuz – ya da Schleiermacher'ın Yanılsama Örtüsü hakkında, ya da Cennetin Sütü hakkında – ya da istediğim herhangi bir konu hakkında. Ne bolluk – nasıl seçeceğim? Sanırım Ebedi Hayır'ı istemiyorum, ama yine de serin yeşil yuvarlaklara kavuşmanın hayalini kurmaya devam edeceğim – Cennet sütünün ve biraz Bohea çayının yanında iyi gider – sizden istediğim de yanılsama değil, gerçek. Belki bana Peri Projenizden biraz daha bahsedersiniz.

niz – düşüncelerinize zarar vermeden o konuda konuşulabilirse tabii – Öyle zamanlar vardır ki konuşmak – veya yazmak – insana yardımcı olur, ve öyle zamanlar vardır ki her ikisi de tamamen boştur – eğer sohbetimize devam etmek istemezseniz anlayışla karşılarım. Ama saçma sapan gevezeliklerime bir cevap gelir diye bekliyorum – umarım daha iyi tanımak istediğim insanı gücendirmemiştir.

Hürmetlerimle

R. H. Ash

Sevgili Mr. Ash,

Bende haklı olarak naz – hatta kabalık – gibi görebileceğiniz bir şeyin, zekâ ve bilginin böylesine cömert ve ıslıl ıslıl bir karışımını yazmanıza sebep olması beni utandırdı. Teşekkür ederim. Basit bir sebze yemeğini bile çok gördüğüm bütün insanlar bana böyle mükellef bir entelektüel sofraya sunsalar, sandviç meselesinde taş kalpliliğimden hiç vazgeçmezdim, ama çoğu dilekçe sahibi bir kere reddedilince kaderine razı oluyor – Aslında en doğrusu da bu, çünkü biz iki yalnız hanım, öyle sessiz sedasız yaşıyor ve evimizi çekip çeviriyoruz ki – gayet sıradan olduğu için kimsenin bozmadığı tatlı günlük ritimlerimiz ve sınırları belirli küçük bağımsızlığımız var – hassasiyetiniz ne demek istediğimi anlamamanızı sağlayacaktır – bu defa ciddiylim – ne kimseyi ziyarete gidiyoruz ne de ziyaretçi kabul ediyoruz – sizinle tanıştık, çünkü Crabb Robinson sevgili babamın dostuydu – kimin dostu değildi ki zaten? Onun ricasını geri çeviremezdim – ama yine de pişman oldum – çünkü insan içine çıkmıyorum – bu hanım da her şeye itiraz ediyor, diyeceksiniz – ama sizin yeşil yuvarlak mutluluk hayallerinizden etkilendi ve bir an için, daha tatminkâr bir cevap verebilmeyi diledi. Ama sonra pişmanlık, pişmanlık – sadece benim için değil, sizin için de.

Küçük şiirimi beğenmeniz çok gururumu okşadı.

Tuzağa düşürmeyi ya da baştan çıkarmayı Sanatın özellikleri olarak düşünmekle ilgili sorunuza nasıl cevap vereceğimi bilmiyorum – Ariakne'nin sanatının özellikleri olabilirler – bu noktadan hareketle yalnızca kırılganlıktan ya da parıltıdan ibaret olan kadın eserlerinin özellikleri olabilirler – tabii sizin büyük eserlerinizin değil. Mesmer üzerine yazdığınız şiiri bilmediğimi sanmanıza oldukça şaşırdım – ya da korkunç adasında, aman vermeyen bir Güneşle ve belli ki tepki vermeyen bir Yaratıcı'yla yüz yüze gelen Selkirk üzerine olanı – ya da Yumuşak Başlı Komşuyu, onun dinî değişkenliğini ya da dönekliğini anlatanı. Küçük bir yalan söylemeliydim – şiirleri bilmiyorum demeliydim – şairin kendi elinden birer nüsha alma şerefine nail olmak için – ama insan gerçeğe tutunmalı – büyük şeylerde olduğu kadar küçük şeylerde de – ve bu küçük bir şey değildi. Bilin ki bizde bütün kitaplarınız var, heybetli bir şekilde yan yana dizililer – ve büyük dünyada olduğu gibi, bu küçük evde de sık sık açılıp sık sık tartışılıyorlar. Yine bilin ki – belki de bilmeseniz daha iyi – nasıl söylesem, sizinle o kadar yeni tanıştım ki – ama size söylemezsem, kime söyleyebilirim – üstelik az önce insan gerçeğe tutunmalı diye yazdım ve bu öyle temel bir gerçek ki – yine de bilin öyleyse, çünkü cesaretimi toplamalıyım – büyük şiiriniz Ragnarök basit inanç dünyamda yaşadığım ve yaşayacağım belki de en kötü krize sebep olmuştur. O şiirin herhangi bir yerinde Hristiyanlığa saldırdığınızdan değil – Şiir Âdabına son derece uygun olarak o konudan bahsetmemiştiniz bile – ayrıca, şiirlerinizde asla doğrudan kendi sesinizle ya da kendi kalbinizden konuşmuyorsunuz. (sorguladığınız açıkça belli – Yumuşak Başlınun, Lazarus'un, kâfir Pelagius'un yaratıcısı, inancımızın günümüzde inatla ve ısrarla incelenen temellerine yönelik en incelikli ve derin sorgulamaların ve irdelemelerin hepsi hakkında yılan kadar bilgili. Augustine'inizin Pelage'niz hakkında söylediği gibi, siz Eleştirel

Felsefenin "dolambaçlı yollarını ve yılankavi dönemeçlerini" biliyorsunuz – Pelage'nize zaafım var, çünkü o da, benim bir parçam gibi Breton değil mi ve günahkâr erkeklerin ve kadınların eskiye nazaran daha dürüstçe ve daha özgürce yaşamalarını dilemiyor mu?..) Ragnarök bahsinden, şirdeki pagan Mahşer Gününden, Yeniden Diriliş hikmetinin pagan yorumundan, Yeni Cennet ve Yeni Dünya'dan fena halde uzaklaştım. Bana şöyle diyormuşsunuz gibi geldi, "İnsanoğlu böyle Hikâyeler anlatır ve anlatmıştır – şu ya da bu farklı vurgu dışında aslında hepsi aynıdır." Hatta, "İnsanoğlu Arzuladığını ya da Olası olanı anlatır, ilahî ya da ötelerden bir yerden gelen bir gücün buyurduğu Olması Gerekeni ya da Olanı değil." Böylelikle Kutsal Kitabı herhangi bir Meraklı Hikâyeye indirgediniz gibi geliyor bana – bu şekilde yazarak, hayalleri böyle güçlü bir şekilde kullanarak. Kendi kafamı karıştırıyorum, devam etmeyeceğim, söylediklerim size anlaşılmaz geliyorsa beni bağışlayın. Şüphe ettim ve o günden beri yaşadığım Şüpheleri itiraf ettim. Bu kadar yeter.

Bütün bunları yazmayı planlamamıştım. Swammerdam'ınızı göndermenize çok memnun olacağımdan şüpheniz olabilir mi – sonuna geldiğinizde, hâlâ bir kopyasını yapıp buraya göndermeye istekli olursanız eğer. – Akıllıca bir eleştiri için söz veremem – zaten buna ihtiyacınız olmayacaktır – ama açık fikirli ve dikkatli bir okuma olacağından emin olabilirsiniz. En çok mikroskobu buluşu hakkında bana ne söyleyeceğinizi merak ediyorum – ve minyatür Yaşam Formlarını incelemek için kullandığı fildişi iğneler hakkında. Bu evde mikroskoplarla ve merceklerle biraz çalıştık – ama yaşama son verme konusunda çok kadınca bir gönülsüzlüğümüz var – burada iğnelenmiş veya kloroformlanmış bir koleksiyon bulamazsınız – sadece geçici misafirleri barındıran ters çevrilmiş birkaç Kavanoz – büyük bir Ev-örümceği – koza halinde bir Pervane – türünü

bir türlü tespit edemediğimiz ve Kıpır Kıpır bir İfritin – ya da Kavanoz-panoptikonlarının duyduğu nefretin – ele geçirdiği çok bacaklı açgözlü bir Solucan.

İki şiir daha gönderiyorum. Psike konulu bir serinin parçaları – modern formda – Cennetten gelen Aşk Yılan sanan – o zavallı şüpheci Kız.

Peri Şiirim hakkındaki sorunuza cevap vermedim. Onu hatırlamanızdan hem çok gururlandım hem de iyice paniğe kapıldım – çünkü bu konu hakkında öylesine konuşmuştum – ya da konuşurmuş gibi yapmıştım – sanki oynaması zevkli olabilecek bir oyuncak gibi – ya da incelemesi güzel bir şey gibi – boş bir günde.

Ama doğrusu – aklımda bir epik yazmak var – epik olmasa da, bir Menkıbe, bir Anlatı Şiir veya büyük mitolojik bir Şiir – metaneti kalmamış, Ayın Hallerinden başka bir şeyden anlamayan soluğu kesik zavallı bir kadın Ragnarök'ün yazarına nasıl böyle bir istekten bahsedebilir? Ama, bu konuda size güvenebileceğime dair çok tuhaf bir inancım var – alay etmeyeceğinize dair – pınarın perisini Soğuk Suyla sırlıslam etmeyeceğinize dair.

Yeter. Şiirleri gönderiyorum. Başkalaşım konusunda daha pek çok var – zamanımızın sorunlarından biri – ve bilindiği gibi, tüm Zamanların. Sevgili Beyefendi – heyecanlanıp lafı bu kadar uzatmamı bağışlayın – mümkün olursa, isterseniz, bir şeyler öğreneyim diye Swammerdam'ınızı gönderin.

*En içten dileklerle
C. LaMotte*

İlişikte gönderilmiş

Başkalaşım

**Dalgalanarak uçan İpeksi Yaratık
Durup hatırlar mı nasıl – başladığını –
Yumuşak dar kımıl kımıl Kökenini –**

Ya İnsan
Bütün şaşaalı ve parlak Şanıyla
Geriye bakar mı
Hikâyeyi Hiçlikten
Başlatan Et Zerresine?

Ama ikisi de, Yaratıcılarının korkunç keskin bakışı
altında
Kıvrılmış yatıyor zamanın dışındaki Gündüz ve
Gece boyunca
O Yaratıcı ki, başlangıçta ve daima Veren – Biçimi
ve Hayatı,
Hâlâ hem onlara Canlarını veren hem Mezarlarını –

Psike

Eski Hikâyelerde – Yaratıklar – yardım ederdi
Dertli ve korkmuş İnsanlara umutsuz anlarında.
Bu İnsanlar için Dünya Bir'di, şimdiyse
Ahenksiz bir Yığın.
Kız Kurusu Karıncalar Milleti
Üzgün *Psike*'ye yardım getirdiler
Zalim *Venüs* onu ayırmakla cezalandırmıştı
Karışmış tanelerle bitki tohumlarını.

İnsanın Külfetine ve Derdine
Acıyarak geldiler
Becerikli Ev kadınlıklarıyla geldiler
Venüs'ün – insanla alay eden – karmaşasına
Öylece – Yığın halinde – duranı
Ayırdılar – temizlediler – ve düzenlediler

Tamamen âciz – Psike
Görmeye gidebilsin – diye – Aşk'ını.
Sanmayın – İnsan'ın Onayı,

Özlenen Öpücük
Ödülüdür Marifetimizin
Ya da Sebebidir Tertipliliğimizin

Bir Efendi için çalışmaz Karıncalar
Yeterler kendilerine
Yuvanın gündelik işlerinde
Tohumlarının saklanması
Buluşurlar – değıştokuş ederler mesajlarını
Ama hiçbirini – diğerine boyun eğmez
Onlar – Tanrı'nın düşünceleri gibi – konuşurlar
birbirleriyle
Dışarıdan – kimsenin onları taçlandırması –
gerekmez

Sevgili Miss LaMotte,

*Her şeye rağmen böyle hemen ve dolu dolu yazmanız
ne cömertlik. Umarım fazla hızlı cevap vermiş olmuyorum
– ısrarcılığım la sizi rahatsız etmeyi katiyen istemem – ama
söyledikleriniz o kadar ilgimi çekti ki, düşüncelerimi hâlâ
taze ve berrakken kâğıda geçirmek istiyorum. Şiirleriniz çok
hoş ve orijinal – eğer yüz yüze olsaydık Psike'deki bilmece
gibi alegorinin derinlerine inmeye çalışan bir-iki tahminde
bulunurdum – ama yazacak kadar cesur veya küstah değı-
lim. Öyle yumuşak bir başlangıç yapıyorsunuz ki – canı
sıkkın prensesiniz ve faydalı yaratıklarınızla – ve tam tersi
bir şekilde bitiriyorsunuz, ahlaki bir vazgeçişle – ama vaz-
geçtiğiniz ne? Zorluk burada – monarşi mi – İnsan Sevgisi
mi – Agape'ye karşı Eros mu – Venüs'ün kötülüğü mü?
Karınca yuvasının sosyal şefkati, erkek ve kadın sevgisin-
den daha iyi bir şey mi gerçekten? Bu size kalmış – şiir sizin
ve iyi bir şiir – insanlık tarihi, başı bulutlar arasında kay-
bolan kulelerin bir anlık kapris uğruna ateşe verilmesinin*

örnekleriyle dolu – ya da aile baskısıyla ve soyun devamlılığı için sevgisiz beraberliklerin esiri olan zavallı ruhlarla – ya da birbirini öldüren arkadaşlarla – Eros kötü ve kaypak bir küçük tanrı – işte sonunda konuşa konuşa sizin dediğinize geldim, Miss LaMotte, hâlâ ne dediğinizi tam olarak anlamadan.

Şiirlerinize hak ettikleri önceliği verdiğime göre artık şiirimin sizde şüpheyeye yol açmasının oldukça canımı sıkıldığını söyleyebilirim. Sağlam bir inanç – samimi bir ibadet – güzel ve gerçek bir şeydir – ama buna günümüze uygun bir anlam vermeliyiz – ve R. H. Ash'in sınırlı beyninin ya da yüzyılımızın diğer kafası karışık öğrencilerinin dolambaçlı düşüncelerinden ve sorgulamalarından rahatsız olmamalıyız. Bütün açık yürekliliğimle söylüyorum, Ragnarök Kutsal Kitap'ın mutlaklığını – ya da atalarımın ve onların atalarından bana gelen inancı – sorgulamadığım bir zamanda yazıldı. Bazıları onu değişik şekilde okudular – daha sonra karım olan hanım da bu okurlara dahildi – o zamanlar Şiirimin bir tür kâfirlik olarak yorumlanması beni ürküttü ve şaşırttı – çünkü onu Her Şeyin-Atası'nın (ya da adına her ne derseniz) canlı varlığının Evrensel Gerçekliğini yeniden vurgulamak için ve başa gelebilecek her türlü yıkıcı felaketten sonra bir yeniden doğuş umudu olsun diye yazmıştım. Şiirimde Gezgin Gangrader biçiminde sunulan Odin, Dev Wafthrudnir'e, tanrıların Babasının cenaze ateşinin odunları üzerinde yatan ölmüş oğlu Baldur'un kulağına ne fısıldadığını sorduğunda – o zamanki genç ben – gayet inançlı bir şekilde – o kelimenin şu olmasını istemiştım – Diriliş. Ve hem ben hem de ben olmayan o genç şair, ölmüş Kuzeyli Işık Tanrısını – Hristiyanlığın Babası olan ölmüş Tanrı'nın Oğlu'nun habercisi – ya da temsili – olarak görmekte hiç zorlanmamıştı. Ama hissettiğiniz gibi, temsil işi çift taraflı bir mekanizma, iki tarafı da keskin bir bıçak – Hikâyenin

Gerçeği anlamındadır demek, Hikâyenin ebedi bir gerçeği sembolize ettiğini söylemek, bütün hikâyelerin aynı olduğuna çıkan yolda atılmış bir adım... Bütün dinlerde aynı Gerçeğin var olduğunu söylemek de Bir'in Gerçekliğinin hem lehine hem de aleyhine bir argüman. Şimdi – bir itirafta bulunmalıyım. Mektubunuza bundan önce başka bir cevap yazıp sonra yok ettim – o cevapta – samimiyetle – inancınıza sımsıkı sarılmanızı – Eleştirel Felsefenin “dolambaçlı yollarına ve yilankavi dönemeçlerine” kendinizi kaptırmamanızı önermişim – ve şöyle yazdım, ki çok saçma olmayabilir, zihinleri zavallı erkeklerinkine nazaran daha içgüdüsel, daha saf, bükülmeler ve gerilmelerle daha az dolu olan kadınlar – biz erkeklerin fazla sorgulamaktan, o boş mekanik işten dolayı kaybettikleri doğrulara daha sıkı bir şekilde tutunabilirler; “Bir insan doğruya tıpkı bir Şehre sahip olunduğu gibi sahip olup ondan fergat etmek zorunda kalabilir” – bu Sir Thomas Browne’nun bilgece bir sözü – ve boş bir iddia uğruna sizden o şehrin anahtarlarının geri istenmesine aracı olamam.

Ama düşündüm ki – böyle düşünmekte haklıyım, değil mi? – Üstün sezginizi öne sürerek ve sahadan çekilerek sizi tartışmanın dışında bırakmam hiç de hoşunuza gitmeyecekti.

Neden ya da nasıl bilmiyorum – ama bütün kalbimle böyle olduğunu inanıyorum – bu yüzden size kaçamak cevaplar veremem, ya da daha fenası, bu kadar önemli meseleleri doğru dürüst tartışmadan bırakamam. O keskin zekânızla – bu mektubun hiçbir yerinde Ragnarök’ü yazan genç şairin basit ve masum görüşlerini hâlâ benimsemişimi söylemediğime dikkat etmişsinizdir. Size görüşlerimi söylesem – benim hakkımda ne düşünürsünüz acaba? Bana düşüncelerinizi anlatmaya devam eder misiniz? Bilmiyorum – tek bildiğim doğruyu söylemeden duramayacakmışım gibi hissetmem.

Herhangi bir tür Ateist olmadım, henüz pozitivist de değilim, Beşeriyeti bir din haline getirenlerin aşırı dindar duruşları yok bende – her ne kadar insan kardeşlerime iyi niyetle yaklaşısam da ve onları son derecede ilginç bulsam da, Gökte ve Yerde onların, yani bizim, menfaatimiz için yaratılmış şeylerden çok daha fazlası var. Dine iten güçler güvenme isteği – ya da hayret edebilme kapasitesi olabilir – benim dinî hislerim hep ikincisinden ilham almıştır. Yaratıcı fikri olmadan yolumu bulmakta zorlanıyorum, dünyayı gördükçe ve anladıkça, birbirlerine tuhaf bir biçimde bağlı olan – üstelik düzensiz de olmayan – bu şeyler Yığınına daha da hayret ediyorum. Ama çok hızlı gidiyorum. Henüz düşünme aşamasında olan, tam anlamıyla hâkim olmadığım, yalnızca çok karışık, çok tutarsız, hatta tam oluşmamış bir grup fikirden, algıdan, yarı-doğrudan, işe yarayabilecek kurgudan ibaret olan dört başı mamur bir itirafla sizi sıkamam, sıkmamalıyım.

Gerçek şu ki – sevgili Miss LaMotte – yaşlı bir dünyada yaşıyoruz – yorgun bir dünyada – bu dünya spekülasyon ve gözlemleri üst üste yığıp durmuş, ta ki insanlığın başlangıcındaki sabahın parlak ilk-ışıklarında belki de kavranabilir olan doğrular – genç Plotinus'un veya vecde gelmiş Patmos'lu Yuhanna'nın kavrayabileceği doğrular – palimpsest üstüne palimpsestle, o berrak görüşü bürüyen kalın nasırlı urlarla ulaşılamaz hale gelmiş – tıpkı deri değiştiren yılanların, yeni esnek ıslıl ıslıl derileri ortaya çıkmadan önce, eski derinin kabuğuyla kör olmaları gibi – ya da şöyle diyebiliriz, eski katedrallerin ve manastırların göz alıcı kulelerinde ortaya çıkan inancın o güzel çizgileri, zamanın ve pisliğin etkisiyle aşınmış, sanayi şehirlerimizin, zenginliğimizin, keşiflerimizin, ilerlememizin kirli birikintisi tarafından yumuşakça örtülmüş. Mani dininden olmadığım için, Onun, yani Yaratıcı'nın, eğer varsa, bizi ve dünyamızı şu anda olduğu gibi yapmadığına inanmamam.

Bizi meraklı yapan O, değil mi? – Bizi sorgulayıcı yapan O – Tekvin'i Yazan Kâtip bizi bedbaht edenin de – ve bir bakıma – iyiliğe en çok teşvik edenin de bilgi açlığımız olduğunu iyi tespit etmiş. İyilik ve kötülük. İlkel atalarımıza kıyasla, her ikisine de daha fazla sahip olduğumuza inanmak istiyorum.

Şimdi, esas sorum şu, olgunlaşmış zihinlerimizin gayretiyle Onun yöntemlerini keşfedelim diye görüş alanımızdan çekildi mi – bizden çok uzaklara – ya da günahlarımız yüzünden veya başkalaşımın yeni bir aşamasından önce derimizin mecburi kalınlaşması yüzünden – cahilliğimizi ve Ona olan uzaklığımızı farkına varmamızı gerektiren bir noktaya mı geldik – ve bu gereklilik sağlık mı getirecek, hastalık mı?

Ragnarök'ten bahsediyordum – her şeye kadir Odin, Orta-Dünya'da sıradan, gezgin bir Sorgucu oluyor – ve son korkunç Kış'ın bitimindeki savaşta bütün yaptıkları sebebiyle mecburen yok oluyor – bilmeden bu söylediklerime benzer bir soru üstünde düşünüyormuşum demek ki –

Bir de, sizin çok doğru adlandırdığınız gibi bir meraklı-hikâyenin ne tür bir Gerçeği anlatabileceği sorusu var – ama sabrınızı çok fena zorluyorum – hatta çoktan tükenmiş olabilir – yoğun ve titiz dikkatinizin sınırını aşmış olabilirim –

Epiğiniz hakkında söylediklerinize de henüz cevap vermedim. Hâlâ görüşlerimi önemsiyorsanız – aslında neden önemseyesiniz ki? Siz bir Şairsiniz ve son tahlilde sadece kendi görüşlerinizi önemsemelisiniz – neden bir Epik olmasın? Neden on iki kitaplık mitik bir dram olmasın? Bir kadının böyle bir şiiri bir erkek kadar iyi yazamaması için hiçbir doğal sebep göremiyorum – eğer kafasına koyarsa tabii.

Çok mu sert oldu? Sert, çünkü bu kadar yetenekli olduğunuz halde – Proje için bir özür gerektiğini düşünmeniz beni üzüyor –

Bu mektupta kullandığım ton için Özür gerektiğinin farkındayım, mektubu tekrar okumayacağım, çünkü onu yeniden biçimlendirmeye gücüm yok. Bu yüzden yazdıklarımı size kabataslak, takdis edilmemiş bir halde gönderiyorum – kaderime razı olarak ama merakla – bekleyeceğim – bir cevabın mümkün olduğunu düşünüyor musunuz görmek için –

Hürmetler, R. H. Ash

Sevgili Mr. Ash,

Sessizliğim – çok uzun sürdüyse – beni bağışlayın. Cevap gönderip göndermemeyi değil de ne cevap göndereceğimi düşündüm aslında – çünkü bana gerçek düşüncelerinizi açma onurunu bağışladığınız – neredeyse acı veren onurunu diye yazacaktım – ama aslında öyle değil – hayır, değil. Dinî romanlardaki genç kızlar gibi şüphenin açıkça ifade edildiğini duyar dıymaz – tepeden bakan bir tersleme ya da aksini ispat etme çılgınlığına kapılacak değilim – ve kısmen sizinle aynı fikirdeyim – Şüphe, şüphe zamanımızın dünyasında hayatımızın bir parçası. Tarihsel Konumumuzla ilgili görüşünüze itirazım yok – Işığın Kaynağından uzaktayız – Basit bir inancı – tutunması zor, kavranması zor, boşuşması zor hale getiren – bazı Şeyler biliyoruz.

İskandinav analojinizin dışında – Baba olarak adlandırmadığınız – Yaratıcı'dan – çok söz ediyorsunuz. Ama Oğul'un gerçek hikâyesinden şaşırtıcı derecede az bahsediyorsunuz – ama yaşayan inancımızın Merkezinde o var – gerçek Dostumuz ve Kurtarıcımız, davranışlarımızda örnek aldığımız insan şekline bürünmüş Tanrı'nın Yaşamı ve Ölümü. Öldükten sonra Dirilerek, hepimize gelecekteki yaşamımıza dair umut veriyor, ki o yaşam olmasa dünyevi hayatımızın kusurları ve aleni haksızlıkları tahammül edilemez bir şakaya dönüşür. Ama bir Vaiz gibi yazıyorum –

biz kadınlar vaiz olamaya uygun değiliz – öyle buyrulmuş – zaten – o bilgelığınızle – enine boyuna düşündüklerinizden daha farklı bir şey söylemiyorum. Ve fakat – o Yüce Örneği, o Üstün Fedakârlığı aklımız alır mıydı, gerçek olmasa?

Size kanıt sunabilirim – kanıt kendi Lazarus şiiriniz – şiire verdiğiniz o bilmece gibi başlığı bütün gizemiyle bir gün bana açıklamalısınız. Deja-vu ya da Altıncı His – doğru. Buna nasıl bir anlam vermeliyiz? Arkadaşım – ev arkadaşım ve ben son zamanlarda psişik olaylarla ilgilenmeye başladık – alışılmamış Zihin Halleri ve Hayalet tezahürleri üzerine burada verilen bazı konferanslara katıldık – Mrs. Lees'in bir seansına katılmaya cesaret ettik – Mrs. Lees Déjà Vu olayının (ki bu olayı deneyimleyen kişi, o anki deneyimin daha önceden ve belki de sıkça yaşanmış bir deneyimin sadece bir tekrarı olduğuna inanıyor) insan-ötesi zamanın döngüsellığının bir kanıtı olduğunu düşünüyor – ebediyen hiçbir şeyin değişmediği ve çürümediği Başka bir Bitişik Dünyanın varlığının bir kanıtı olduğunu. Doğruluğu ispat edilmiş Altıncı His olaylarının – önsezi yeteneğinin, falcılığın veya kehanetin – o sürekli tazelenen Sürece bir dalıp çıkmak demek olduğunu da düşünüyor. Yani – bu görüşe göre şiiriniz ölü Lazarus'un Sonsuzluğa girip çıktığını ima ediyor – şiirde söylediğiniz gibi "Zamandan Zamana" – ve eğer doğru anladırısam – Zamanı artık Sonsuzluğun perspektifinden görüyor. Bu size yakışan bir fikir – sizi daha yakından tanıdıkça anlıyorum ki – dirildikten sonra görmeye başladığı Hayatın Ufak Ayrıntılarının mucizevi Tabiatı – Keçinin sarı çizgili Gözü – tabaktaki ekmeğin yanında fırına girmek için bekleyen pullu Balıklar – hepsi sizin için yaşamın esası – ve yaşayan-ölü adamın bakışı sadece sizin akli karışık anlatıcınıza Kayıtsız bir bakışmış gibi görünüyor – çünkü o adam aslında her şeyin değerli olduğunu görüyor – Her şeyin –

Mrs. Lees'le tanışmadan önce – Sizin Altıncı His dediğinizi daha genel bir manada anlıyordum – hepimizin beklediği o İkinci Geliş'in bir habercisi gibi – ölü adamın bakışları altında küçük kum taneleri elekten geçecek ve sayılacak, başımızdaki saç telleri gibi –

Tanrı'nın Oğlu şiirinizde konuşmuyor. Ama hikâyeyi anlatan Romalı Kâtip – o nüfus memuru, o küçük verilerin toplayıcısı – memuriyetten gelen yavan zihinsel alışkanlıklarına rağmen – kendi eğilimlerine rağmen, Adam'ın varlığının o küçük inananlar topluluğu üzerindeki etkisine hayret etmiyor mu – Onun için seve seve Ölmeye hazırlar – beş parasız yaşamaya da – “öyle ya da böyle sizin için fark etmiyor” diye yazıyor şaşkınlıkla – ama biz şaşırmıyoruz – çünkü O, onlara Sonsuzluğun Kapısı'nı açtı ve bir an içerideki ışığı gördüler – somunları ve balıkları aydınlatan ışığı – öyle değil mi?

Yoksa çok mu safım? O – böylesine sevilen, böylesine uzak, böylesine zalimce ölü olan O – sadece bir İnsan mıydı?

Ona duyulan Sevgiyi çok dramatik bir şekilde sunmuşsunuz – Lazarus'un evindeki kadınların – Onun artık yok olmuş Tesellisine duydukları ihtiyacı – sürekli hareket halindeki Martha ve hayalperest Mary, her biri Onun Varlığının bir zamanlar ne kadar önemli olduğunun kendince farkında – Martha bunu misafirperverliğe yaraşan bir duygu, Mary ise Kaybolmuş Işık olarak görüyor – Lazarus ise görüyor – sadece ne görürse onu görüyor – anbean –

Ah ne bilmece ama. Şimdi usta işi monoloğunuzu beceriksiz çırak işi tasvir edişimin sonuna geldim – Yaşayan Gerçeğin canlılığını tarif ettim mi – ya da inancın – İhtiyacın dramatize edilmesini?

Ne demek istediğinizi anlatacak mısınız? Siz de herkes için her şey olan Havari gibi misiniz? Nereye – nereye sürükledim – kendimi?

Bana Onun – sizin için – Yaşadığını söyleyin

İşte, sevgili Miss LaMotte, beni kazığa bağladılar ve sonuna kadar dayanmalıyım – diğer yönlerden Macbeth'e pek benzemiyorum zaten. Mektubunuzu alınca ve sessiz sedasız yargılanmadığımı görünce önce rahatladım – ama sonra, daha iyi düşünüp durumu biraz tartınca, ya zehir zemberek şeyler söylüyorsa diye elimde evirip çevirdim.

Ama mektubu açtığımda öyle cömert bir ruhla, öyle coşkulu bir inançla ve yazdıklarımı okuyan öyle ince bir kavrayışla karşılaştım ki. Sadece müphem mektubumu değil Lazarus'la ilgili şiirimi de kastediyorum. Siz de şair olduğunuz için bilirsiniz – insan bir anlatı yazar ve yazar-ken bir yandan düşünür: İşte burası iyi oldu – bu kavram şunu değiştiriyor – bu herkesçe malum olan bir şey değil mi? – Bu Aşikârın biraz fazla boyanmış hali mi? – İnsan fazla açık anlamlardan neredeyse tiksindir – sonra yazdıklarınız halkın eline geçer ve halk onu aynı zamanda hem aşırı alçak derecede basit hem aşırı yüksek derecede anlaşılmaz olarak nitelendirir – ama bariz olan tek şey insanın iletmek istediği ne varsa hepsinin anlaşılmazlığın sisinde kaybolduğudur – böylece yazdığınız şey yavaş yavaş canlılığını kaybeder – okurun zihninde olduğu kadar kendi zihninizde de.

Sonra birden siz çıkagelirsiniz – zahmetsiz ve rasgele gibi görünen bir bilgelikle – her şeyi hayata döndürüverirsiniz – sonda sorduğunuz kendi kuşku dolu sorunuzu bile – bunu O mu yaptı – Lazarus dirildi mi – O, Tanrı-insan, kendisi Ölümü alt etmeden önce gerçekten ölüyü diriltti mi – yoksa her şey, Feuerbach'ın inandığı gibi, insani bir Arzunun hikâye şekline bürünmesi miydi? –

Bana Onun – sizin için – Yaşadığını söyleyin – diyor-sunuz.

Yaşıyor – evet – ama Nasıl? Nasıl? Bu Adam'ın, Lazarus'un çoktan çürüdüğü mezara girip ona, ayağa kalkıp yürümesini söylediğine gerçekten inanıyor muyum?

Bütün bunların sadece basit insanların, her şeye kolayca inananlar için süsleyip püslediği umutlardan, rüyalardan ve değiştirilmiş halk hikâyelerinden ibaret olduğuna gerçekten inanıyor muyum?

Bilimsel tarih çağında yaşıyoruz – kanıtlarımızı titizlikle gözden geçiriyoruz – görgü tanıklarının anlattıklarını ve onlara güvenmenin ne ölçüde ihtiyatlı olacağını az çok biliyoruz – ama bu yaşayan ölü-adam'ın (Lazarus'u kast ediyorum, Kurtarıcısını değil) ne gördüğüne ne düşündüğüne ya da sevgili ailesine öbür dünyada ne olduğunu anlattığına dair – tek bir kelime bile yok.

O zaman ben kurgulanmış bir görgü-tanıği ifadesi uydurursam – inandırıcı, akla yakın bir ifade – kurgumla gerçeğe hayat vermiş mi oluyorum – yoksa hummalı hayal gücümle koca bir Yalana gerçeklik hissi mi katıyorum? Ben de, İncil yazarlarının yaptığı gibi, Hikâyedeki olayları olduktan-sonra yeniden inşa etmiş mi oluyorum? Yoksa sahte peygamberler gibi yapıp bir hayali mi şişiriyorum? Ben bir Büyücü müyüm – Macbeth'in cadıları gibi – göz kamaştırıcı şekillerde gerçeğe yalanı karıştıran? Yoksa bir kehanet Kitabının çok önemsiz bir tür kâtibi miyim – içimde yatan doğruyu, bana ait olduğunu kabullendiğim bir kurgunun yardımıyla dile mi getiriyorum, Prospero'nun Caliban'ı kabullenışı gibi – benim zavallı sivri zekâlı kaba saba Romalı nüfus memurumun benden başkasına ait olduğunu kesinlikle iddia etmiyorum, o içinden ıslık çalınacak kilden bir ağız.

Bu bir cevap değil, diyeceksiniz, başınızı yana eğerek, bilge bir kuş gibi beni sertçe süzerek ve yalancı olduğuma kanaat getirerek.

Biliyor musunuz – emin olduğum tek yaşam, hayal gücünün yaşamı. O bildik ölüm-içinde-yaşam'la ilgili mutlak Gerçek – ya da Yalan her neyse – sizin veya bir başkasının ona inanmayı seçtiği sürece Şiir ona hayat verebilir.

Onun Lazarus'a verdiği gibi hayat verdiğimi iddia etmiyorum – ama belki Elyesa'nın yaptığını yapıyorum – ölü bedenine yatıyorum – ve içine hayat üflüyorum –

Ya da İncil Şairinin yaptığı gibi yapıyorum – çünkü o bir Şairdi, başka ne olabilir ki – bilimsel bir tarihçi olsa da olmasa da Şairdi.

Demek istediklerimi biraz olsun hissedebiliyor musunuz? Yazdığım zaman biliyorum. Gencecik Keats'in söylediği o mucizevi sözü hatırlıyor musunuz – Hiçbir şeyden emin değilim, Kalpteki sevgisinin kutsallığından ve Hayal gücünün hakikatinden başka –

Güzellik Hakikattir, Hakikat de Güzellik gibi kelime oyunlarından bahsetmiyorum. Söylediğim şu; Yaratıcı'nın hayal gücü olmadan hiçbir şey bizim için yaşayamaz – ölü ya da diri, ya da bir zamanlar diri ama şimdi ölü, ya da yaşama döndürülmeyi bekliyor olsa da –

Ah, size kendi gerçeğimi anlatmaya çalıştım – ama ancak şiir hakkında iç karartıcı laflar ettim. Ama anlıyorsunuz – anladığınıza inanıyorum –

Bana anladığınızı söyleyin – kolay olmadığını – veya kolayca reddedilecek bir şey olmadığını – hayal gücünün bir gerçekliği olduğunu anladığınızı söyleyin.

Sevgili Mr. Ash,

Macbeth bir büyücüydü – kadından-doğmamış-olan, keskin kılıcıyla onu öldürmeseydi – sizce Kral James – bütün o dindar demonolojisiyle – yakılmasını istemez miydi?

Ama günümüzde yerinizde sessizce oturup savunmanızı yapabiliyorsunuz – ah, ama ben sadece bir şairim – Gerçeği sadece Yalanların yaşamından ya da canlılığından öğreniyoruz desem – ne zararı var – çünkü her ikisini de annemizin sütünden özümüsiyoruz zaten – onlar ayrılmaz parçalarımız – insanlığın durumu bu –

O şöyle dedi – Ben Hakikatim ve Hayatım – buna ne

dersiniz, beyefendi? Bu yarım yamalak bir söz müydü? Ya da Şairane bir ima mıydı? Söyleyin – öyle miydi? Sonsuzluk boyunca yankılanıyor – BEN VARIM

Artık vaaz verdiğim yerden, erişilmez kürsümden inip, size şu hususta hak vereceğim – sizin söylediğiniz türden Gerçekler de var. Akli başında hangi insan – Lear'ın ıstı-
bının – ve Gloster Dükü'nün acısının – gerçek olduğunu anlamaz – bu adamlar gerçekten yaşamadıkları halde – ya da böyle bizim gibi yaşamadıkları halde – bana onların da bir çeşit hayat yaşadıklarını söyleyeceksiniz – ve o –W. S.– hikmet sahibi büyüücü peygamber – onları tekrar bu heybet-
li Hayata döndürdü – öyle ki hiçbir aktör – karakteri tam anlamıyla oynayamıyor – onu tecessüm ettirelim diye işi sizin ve benim gibilere bırakıyor.

Ama şair öyle bir şeymiş ki o Devlerin zamanında, önceden bahsi geçen Kral James ve Demonolojisi zamanın-
da – sadece Demonolojisinin de değil – Tanrı'nın Kelamını İngilizce yazmaları için insanları görevlendirdiği zamanlar-
da. Öyle geleceğe dönük yazmışlar ki, her kelimesi iman ve hakikatle yankılanmış – yüzyıllar boyunca – inancı artır-
maya devam etmiş – bizim imansızlığımıza gelene kadar.

Şair öyle bir şeymiş ki o zamanlar – kâhin, iblis, bir doğa olayı, Kelam – şimdi bizim maddiyat bakımından karmaşıklaşan dünyamızda olduğu şey değilmiş –

Belki de sizin titiz yeniden-inşanız – eski duvar resim-
lerini yeni renklerle restore etmek gibi – bizim Gerçeğe gi-
den yolumuzdur – temkinli bir tamirat. Bu benzetmeye katılır mısınız?

Son Hayalet Tezahürleri hakkında bir konferansa da-
ha gittik, çok saygıdeğer bir Quaker tarafından veriliyordu – konuşmasına Hayaletlerin varlığına inanmaya eğilimli olarak başladı – ama adi bir şoke olma ya da korkma ar-
zusuyla değil. Kendisi de bir İngiliz olarak İngilizleri tanım-
ladı – şair Ash'in tarzına çok da uzak olmayan bir tavırla.

Bu kibar bey – çifte bir katılaşma sürecinden geçtiğimizi söyledi. Ticaret – ve Protestanlığın manevi ilişkilerden elini eteğini çekmiş olması – karşılıklı olarak bizi bir içsel taşlaşmaya ve kemikleşmeye götürüyor. Fena halde materyalist bir hale geldik – ve bizi manevi olguların varlığına – somut kanıtlar diye adlandırdıklarımızdan başkası ikna edemiyor – bu sebeple ruhlar bizle bu kaba saba yollarla konuşmayı lütfediyorlar – hafif vuruşlarla – hıştırtılarla – melodiler mırıldanarak – bunlara bir zamanlar ihtiyaç yoktu – İnancımız ısl ııldı ve içimizde capcanlı yaşıyordu –

İngilizlerin bu katılığıının Amerikalılarınkinden daha az elektrikli ve manyetik bir karaktere sahip olan yoğun atmosferimizden kaynaklandığını da söyledi – Amerikalılar bu sebeple bizden belirgin derecede daha asabi ve heyecanlılar – sosyal projelere daha yatkınlar – İnsan Tabiatının iyileştirilebileceğine daha çok inanıyorlar – Zihinleri, Kurumları gibi – tropik ormanlarınkine benzer bir hızla gelişmiş – ve bunun sonucunda da daha açık ve algıda kuvvetliler. Fox Kardeşler ve ilk vurmali mesajlar onlardan çıktı – Andrew Jackson Davis'in Vahiyleri ve Univercoelum'u onlardan çıktı, D. D. Home'un dehasını onlar besledi.

Buna karşılık bizim “telürük koşullarımız” (siz de bu tabirden benim kadar tat alıyor musunuz?) ruhani etkilerin aktarılması için daha az elverişli.

Bu meseleler hakkında ne düşünüyorsunuz bilmiyorum – Toplum şu sıralarda bunlarla o kadar haşır neşir ki – Richmond'daki ırmak kıyımızın kendi halindeki durgun sularını bile karıştırdı –

Bu mektup Keats ve şiirsel gerçek hakkındaki ilham verici yorumlarınıza ya da kendinizi bir peygamber-büyücü olarak ilan edişinize layık bir cevap olmadı. Diğerleri gibi – Heyecanın Doruğunda – yazılmadı – ama bahanem biraz rahatsız oluşum – rahatsız oluşumuz – arkadaşımın da benim de hafif ateşimiz var ve keyifsiziz. Bugünü karartılmış

bir Odada geçirdim – ve faydasını gördüm – ama hâlâ halsizim.

Böyle durumlarda hayaller zihni kolayca kötü etkileyebiliyor. Şöyle bir şey rica etmeye karar vermiş gibiyim – artık böyle mektuplar yok – beni basit inancımınla kendi halime bırakın – aklınızın ve yazma gücünüzün güçlü Rüzgârının önünden çekin beni – yoksa Kayıp bir Ruh olurum – beyefendi – uğruna mücadele verdiğim o bağımsızlığım tehlikede. İşte şimdi, esas söyleyeceğim şeyi, söyleme ihtimalim olan bir şeymiş gibi sunarak – dolambaçlı bir şekilde – bir ricada bulunmuş oldum – Böyle bir ricada bulunma ihtimalim mi var –yoksa zaten bulundum musunuz cömert muhakemenize bırakıyorum.

Sevgili Miss LaMotte,

Bana tekrar yazmayı yasaklamıyorsunuz. Teşekkür ederim. Söz oyunları yaptığım ve esrarlı güçlerle uğraştığım için çok fena azarlamıyorsunuz üstelik. Bunun için de teşekkür ederim. Yeter – şimdilik – bu sert konular.

Hastalandığınıza çok üzüldüm. Bu yumuşak Bahar havası – ya da, her ne kadar hayatınıza zorla girmiş olsalar da, iyi niyetle dolu olan mektuplarım – size böyle rahatsızlık vermiş olamaz – bu yüzden geriye – ilham verici Quaker'ın hatipliği kalıyor. Bahsettiği Manyetik hareket-sizliğin telürük koşullarından, Katılma gözlemlerinden – tahmin ettiğiniz kadar zevk aldım. Dilerim, gerçekten de “dünyanın tombul yuvarlaklığını bir vuruşta dümdüz edecek” gücü çağırabilsin. Materyalist bir Çağ suçlayıp sonra da tamamen materyalist bir ruhanilik çağrısında bulunmakta usta işi bir mantıksızlık var – değil mi?

Bu kadar isteyerek ve sık sokağa çıktığınızı bilmiyordum. Sizi güzel sokak kapınızın ardında barikat kurmuş olarak zihnimde canlandırmıştım – hayalimde, çünkü ben hayal kurmadan duramam, güllerle ve yabanasmasıyla

gölgelenmiş olarak gördüğüm kapınızın ardında. Şu mantıklı Quaker'ınızı dinlemek için güçlü bir isteğe kapılsam ne derdiniz? Bana salatalık sandviçlerini yasaklayabilirsiniz, ama ruhani gıdayı, hayır.

Hayır – endişelenmeyin – böyle bir şey yapmam – arkadaşlığımızı riske atmam –

O takırtılara tukurtulara gelince – şimdiye kadar onlarla pek ilgilenmedim. İster dinî nedenlerden ister şüphecilikten olsun, bu seslerin hiçbir şey olmadığına inananlardan değilim – hiçbir şey derken, insani zayıflıktan, saflıktan ve zaman zaman hepimizin hissettiği, kaybettiğimiz ve çok özlediğimiz birinin sevgi dolu varlığını hissetmeye duyduğumuz kuvvetli arzudan ileri gelen bir şeyi kastediyorum. Paracelsus'a inanmak istiyorum; bize gökyüzünün bazı bölgelerinde varlıklarını sürdürmeye mahkûm olan, sürekli yeryüzünde gezen ve zaman zaman istisnai olarak rüzgâr ya da ışık elverişliyse duyabildiğimiz veya görebildiğimiz önemsiz ruhların var olduğunu söylüyor. (Bunların birçoğunun olası ve mantıklı açıklamasının Sah-tekârlık olduğuna da inanıyorum. D. D. Home'un ünlü becerilerine, ruh dünyasıyla seçkin bir bağ kurduğundan daha fazla inanma eğilimindeyim.)

Paracelsus'tan bahsettim de – aklıma geldi – sizin Peri Melusine'niz tam da onun kitaplarındaki gibi bir Ruhtu – o pasajı biliyor musunuz? Biliyorsunuzdur – ama çok ilginç olduğu için kopyalıyorum – Periye olan ilginiz bu şekilde mi – yoksa daha çok iyiye yönelik şato-inşa etme eğilimleri mi ilginizi çekiyor – öyle söylediğinizi hatırlıyorum sanki.

Melusinalar, günahları bağışlanamaz olan kral kızlarıdır. Şeytan onları kaçırıp hayaletlere, kötü ruhlara, korkunç hortlaklara ve dehşet verici canavarlara dönüştürmüştür. Muhteşem bedenlerin içinde sağduyulu ruhları olmadan yaşadıkları, sadece havayla beslendikleri ve

Kıyamet gününde bu bedenlerle göçüp gidecekleri söylenir, eğer bir erkekle evli değillerse. Eğer evlilerse, bu birliktelikten dolayı, doğal bir ölümle ölebilirler. Bu hayaletlerin çöllerde, ormanlarda, yıkıntı ve kabirlerde, boş mezar odalarında ve deniz kıyısında çok sayıda olduklarına inanılır...

Şimdi söyleyin lütfen, çalışmanız nasıl gidiyor? Çok bencilce – ve sizin cömert ısrarınızla – Ragnarök'üm ve Déjà-Vu'm hakkında ayrıntılı yazdım – Melusina hakkın-da ise – bir şeyler yazılmasına karşı çıkmayacağınızı ima etmenize rağmen – hiçbir şey söylemedim. Oysaki bu mektuplaşmayı başlatan oydu. Sizinle yegâne konuşmamızın en küçük kelimesini bile hatırlıyorum sanırım – yüzünüzü hatırlıyorum – hafifçe yana dönük – ama kararlı – büyük heyecanla konuştuğunuzu hatırlıyorum – Dilin Yaşantısı üzerine – o ifadeyi hatırlıyor musunuz? Öyle sıradan bir kibarlıkla başlamıştım ki – Melusina'yı konu alan uzun bir şiir yazmayı umduğunuzu – söylediniz – ve gözleriniz bu projeye kusur bulmam için adeta bana meydan okudu – sanki kusur bulabilirmişim ya da bulurmuşum gibi – ve sordum – şiir Spenser tarzı kıtalarla mı, serbest vezinle mi, yoksa başka bir ölçüyle mi yazılacaktı – ve birdenbire konuştunuz – şiirin gücünden ve Dilin Yaşantısından bahsettiniz – çekingen ya da özür diler gibi görünmeyi neredeyse unuttunuz, görünüşünüz, beni bağışlayın, muhteşemdi – bu bedende yaşadığım müddetçe kolay kolay unutamayacağım bir an –

Şimdi – sizin ve tabii Miss Glover'ın iyileştiğini söylemek için yazmanızı bekliyorum – tamamen iyileştğinizi ve bu parlak Bahar'ın ışığına tahammül edebilir hale geldiğinizi. Olağanüstü olaylar hakkında başka konferanslara gitmeye kalkıştığınızı dıymayı pek beklemiyorum – yararlı olduklarından kuşkuluyum – ama eğer Quaker'lar ve hokus-pokusçular sizi görebiliyorsa – belki bir gün ben de

– kafiye üzerine bir sohbet daha ümit edebilirim – dilimlenmiş yeşil düzlemyuvarlar ümit edemesem de –

Sevgili Mr. Ash,

Size mutsuz bir Evden yazıyorum – ve kısa kesmeliyim – çünkü bana ihtiyacı olan bir Hasta var – zavallı Blanche'ım – korkunç baş ağrıları ve bulantı yüzünden oldukça perişan – neredeyse iki büküm – ve hayatı demek olan çalışmasına devam edemiyor. Merlin ve Vivien'in büyük bir tablosuyla meşgul – Vivien'in, Merlin'e hükmetmesini sağlayacak, onu dünya durdukça ıyutacak Tilsımı söylediği ânın. Bu çalışmadan çok umutluyuz – baştan aşağı üstü kapalı ima ve tek bir noktada toplanmış gerilim – ama çok hasta ve işine devam edemiyor. Ben de ondan iyi sayılmam – bitki çayları yapıyorum, faydasını görüyorum – ve ıslak tülbentler – elimden geleni yapıyorum.

Evin diğer fertlerinden – hizmetkâr Jane'den, küçük köpeğim Köpek Tray'den ve kanarya Monsignor Dorato'dan fayda yok. Jane – her ne kadar gayret etse de – beceriksiz bir hemşire – ve Köpek Tray bir oraya bir buraya yuvarlanıp duruyor, bakıyor – derdimizi paylaşmıyor – sadece onunla birlikte parka gitmediğimiz ya da gidip getirsin diye ilginç sopalar fırlatmadığımız için sitem ediyor –

Yani bu mektup uzun olmayacak.

Melusina hakkında yazmanız bana o kadar iyi geliyor ki – sanki karar verilmiş de – bir tek yazması kalmış gibi. Size projenin nasıl başladığını anlatacağım – zamanın derinliklerinde bir yerde – sevgili babamın dizinde oturan küçük bir çocukken – Mythologie Française'ini¹ derliyordum – bu büyük uğraş hakkında çok az bilğim ve oldukça çılgın tahminlerim vardı – şakayla karışık magnum

1. (Fr.) Fransız Mitolojisi. (Ç.N.)

opus'um dediği bu çalışmanın ne olabileceğini tam bilmiyordum – tek bildiğim akla gelebilecek bütün Babalardan – veya Annelerden – veya dadılardan – daha iyi Hikâye anlatan bir Babam olduğuıdu. Hikâye-anlatma krizi tuttuğu bazı zamanlarda benimle konuşmayı alışkanlık haline getirmişti – Yaşlı Gemici'nin (Babam sayesinde küçük yaşta tanıştığım bir karakterdir kendisi) ta kendisiydi adeta – bazen de onunla aynı alanda çalışan, engin bilgi sahibi ve meraklı bir meslektaşıymışım gibi, bir çalışma arkadaşıymışım gibi konuşurdu benimle – ve üç ya da dört dilde konuşurdu – nk Fransızca – İngilizce – Latince ve tabii Bretonca düşünürdü (Açıklayacağım sebeplerden dolayı Almanca düşünmeyi sevmezdi, düşünebildiği ve gerekirse de düşündüğü halde.) Bana Mlusine'in hikâyesini anlattı – tekrar tekrar – gerçek bir Fransız mitolojisinin varlığının şüpheli olduğunu söylerdi – ama eğer öyle bir şey varsa – Peri Mlusine bu mitolojinin tartışmasız en tepe noktalarından ve en parlak yıldızlarından biriydi – Sevgili babam Grimm Kardeşler'in Alman halkı için yaptığını Fransızlar için yapmak istiyordu – o soyun gerçek tarih-öncesini masal ve efsanelerin tanıklığı aracılığıyla anlatmayı – Baron Cuvier'in birkaç belirleyici kemik ve varsayımsal bağdan Megatherium'u birleştirişi gibi – kendi zekâsı ve çıkarsama becerisiyle en eski düşüncelerimizi keşfetmeyi umuyordu. Ama Almanya'nın ve İskandinavya'nın sizin Ragnarök'e kaynak aldığınız zengin mitleri ve efsaneleri varken, biz Fransızların birkaç yerel iblisi ve kasabalardaki dzenbazlıkları anlatan birkaç aklı başında hikâyesi var – ve aynı zamanda Britanya hikâyeleri de olan Bretonya hikâyeleri – ve sevgili ebeveynimin çok önem verdiği Druidler – ve menhirler ve Dolmenler – İngilizlerin sahip olduğu cüceler ve elfler yok – Bizde Dames Blanches – Fate Bianche var – tercüme edeyim – beyazhanımlar – babam Melusina'nın bazı yönlerden onlardan biri sayıla-

bileceğini söylemişti – çünkü Ölüm'ü önceden haber veriyor – gibi gözüktüyor –

Keşke babamı tanısaydınız. Sohbetine bayılırdınız. Kendi alanında – bilmediği yoktu – bildiği hiçbir şey onun için Ölü Bilgi değildi – capcanlıydı ve pırl pırlı ve hayatımız için çok önemliydi – Yüzü hep öyle hüzünlüydü ki – ince, kırış kırış ve hep solgun. Fransız mitolojisinin olmayışına üzüldüğünü düşünürdüm – söylediklerinden öyle çıkartırdım – ama sanırım sürgünde olduğu için üzgündü – vatani olmadığı için – ki en önemli meşgalesi – aile ocağının Mabutlarıydı.

Kız kardeşim Sophie bu konularla hiç ilgilenmiyordu. Kadınların sevdikleri şeyleri seviyordu – güzel şeyleri – okumayı sevmiyordu – gözden uzak hayatımız sinirine dokunuyordu – annemin sinirine dokunduğu gibi – annem Fransız erkeklerinin daima centilmence davranan – Görmüş Geçirmiş Erkekler olduğunu sanıyordu – ya da ben öyle sandığını düşünüyorum – hiç birbirlerine göre değildiler. Kalemim aldı başını gitti – üç gecedir az uyuyorum – düşüncelerimin oraya buraya savrulduğunu düşüneceksiniz – Melusina-epiğimin yerine hayat-hikâyemi dinlemek isteyeceğinizi de nereden çıkarıyorum? Ama öyle iç içeler ki – ve size güveniyorum –

İlk önceleri sadece okurken – sonra sürekli – küçük yuvarlak metal-çerçeveli gözlükler takardı. Bu Soğuk Yuvarlakların – dünyanın en cana yakın, en rahat ve rahatlatıcı görünüş olduğunu düşünüyorum – o yuvarlakların arkasındaki gözleri sualtı Gözleriydi – hüünlü, kocaman ve gizli bir dostlukla dolu. Kâtibi olmak istiyordum – bu yüzden bana Yunanca ve Latince, Fransızca ve Bretonca ve de Almanca öğretmesi için onu ikna ettim – seve seve öğretti – kâtibi olayım diye değil – hızlı ve kolayca öğrenişimden gurur duyduğu için –

Babam'dan bu kadar bahsetmek yeter. Son zamanlar-

da onu çok özliyorum – sanırım epigimi ertelediğim için – ve başka Nedenlerden –

Paracelsus'tan yaptığınız alıntıya tabii aşınayım. Her zamanki kıvrak zekânızla peri Melusine'in diğer halleriyle de ilgilendiğimi anlamışsınız – Melusine'in iki yönü var – anormal bir Canavar – ve vakur, sevecen ve eli yatkın bir kadın. Alın size tuhaf bir laf, ama bundan başkası yeterli olmuyor – dokunduğu her şeyi çok iyi yapmıştı – sarayları doğru düzgün inşa etmişti, taşları yerli yerine koymuştu, tarlaları sağlığa faydalı mısırla doluydu – babamın keşfettiği bir efsaneye göre Poitou'ya Fasulyeyi getiren oydu – gerçek yeşil fasulyeyi – bu da on yedinci yüzyıla kadar varlığını sürdürdüğünü gösterir – çünkü babam Fasulye'nin o tarihten önce yetiştirilmediğini ispatlıyor. Sadece bir Gulyabani değil – aynı zamanda bir çeşit Bolluk tanrıçasıymış gibi gelmiyor mu size de – bir Fransız Ceres'i olabilir belki, ya da sizin kendi mitolojinize dönersek, Lady Holda – ya da Bahar'ın Freya'sı – ya da Altın Elmaların Iduna'sı? –

Doğru, onun Soyundan gelenlerin hepsinde canavarımsı bir şey vardı. Sadece Koca Dişli Geoffrey'de – ya da Yaban Domuzu Boynuzunda değil – Kıbrıs ve Ermenistan'da kral olan diğerlerinde de – testi-kulpları gibi kulaklar – ya da yamuk gözler –

Bir de tam başkalaştığı an, Raimondin'den kendi elleleriyle öldürmesini ısrarla istediği Üç Gözlü Korkunç Çocuk var – ona ne demeli?

Eğer yazmaya başlasam – bir parça Melusina'nın – kendi – gözünden yazardım. Sizin yaptığınız gibi, Birinci Şahıs'ın gözünden, sanki onun derisine bürünmüş gibi değil – onu, sürekli havada – sonsuz havada değil yok olup giden havada – savrulma korkusuyla yaşayan – Güçlü ve Kırılgan – bahtsız bir Yaratık olarak gören bir gözden yazardım.

Beni çağırıyorlar. Daha fazla yazamam. Korkarım

upuzun bir Şikâyet – bir Nekahat Sayıklaması – olan bu mektubu hemen mühürlemeliyim – tekrar çağırıyorlar – bitirmeliyim. Bütün samimiyetimle.

Sevgili Miss LaMotte,

Umarım artık evinizde her şey yolundadır, çalışma – Merlin ve Vivien üzerine – ve gittikçe daha büyüleyici hale gelen Melusina üzerine yapılan çalışma – hızla sürüyordur. Bana gelince – Swammerdam'la ilgili şiirimi neredeyse bitirdim – baştan sona tümünün kabataslak bir versiyonu var – neyin dahil edildiğini ve neyin hiç pişmanlık dıymadan sonsuza dek bir kenara atıldığını biliyorum – sayısız kusurunu düzelttikten sonra – ilk temiz kopyayı sizin için hazırlayacağım.

Olağanüstü çalışmalarına her zaman hayran olduğum ve eserlerini sık sık defalarca okuduğum babanızın kısa tasviri beni büyüledi ve duygulandırdı. Bir şairin daha iyi bir Babası olabilir mi? Siz Yaşlı Gemiciden bahsedince sorma cesareti buldum – adınızı babanız mı koydu, Coleridge'in bitmemiş şiirinin kadın kahramanından mı geliyor? Size söyleme fırsatı bulamadım – oysa ki, sevgili Crabb'ın Wieland'ın büstünü kurtarma hikâyesini anlattığı sıklıkta, tanıştığım herkese anlatıyorum – bir zamanlar Coleridge'le tanıştım, bir zamanlar Highgate'e götürüldüm – çok genç ve toyken – ve o Melek gibi – (ve hafifçe kendini-beğenmiş) sesin konuştuğu konuşuşunu dinledim – meleklerin varlığından ve porsukağaçlarının uzun ömürlülüğünden, ve Kışın Hayatın duraklayışından (banal olanla gerçekten derin olan birbirini izliyordu) ve önseziden ve İnsanın Görevlerinden (Haklarından değil) ve Malta dönüşü, Napoléon'un Casuslarının İtalya'da onu nasıl yakın takibe aldıklarından – ve gerçek Rüyalarla yalan söyleyen Rüyalardan bahsetti. Ve galiba başka şeylerden de. Ama Christabel hakkında hiçbir şey yoktu.

Öyle genç ve toydum ki, bu parlak monoloğun sağa-
nağında, araya girme şansına sahip olmayışıma aşırı de-
recede üzülmüştüm – sesimi duyurma, o mecliste düşünme
şansına– fark edilme şansına. Eğer konuşabilseydim ne
derdim bilmiyorum. Büyük ihtimalle boş ve aptalca bir şey
– Coleridge'in Teslis doktrininin çokbilmiş ve manasız bir
sorgulaması, ya da Christabel şiirinin sonunu öğrenmek
gibi çığ bir istek. Hikâyelerin sonunu öğrenmeden dura-
mam. Bir başladım mı – en saçma sapan şeyleri bile oku-
rum – sırf sonunu – tatlı ya da acı – yutmak için duydu-
ğum hummalı açgözlülük sebebiyle – ve zaten hiç başlama-
mış olmam gereken bir şeyi bitirmek için. Siz de benim gibi
misiniz? Yoksa daha seçici bir okur musunuz? Faydası ol-
mayan şeyleri bir kenara bırakabiliyor musunuz? Büyük
S. T. C.'in Christabel'in Hikâyesi'nin muhtemel sonuna
dair özel bir tahmininiz var mı? – İnsanla dalga geçiyor
sanki, zira bütün iyi hikâyelerde olduğu gibi sonunda ne
olacağını kestirmek mümkün değil –ve bir sonu olmalı–
ama asla bilemeyeceğiniz – hikâyenin sırrı uyuşuk ve
umursamaz yazarıyla birlikte uyuyor – bizim asabi mera-
kımız umurunda bile değil –

Melusina hakkında söylediklerinizin bir kısmını anlı-
yorum – ama düşüncelerinizi saptırır diye kendi düşünce-
lerimi söylemekten çekiniyorum – ya dirayetsizliğimden
rahatsız olursunuz, ya da daha kötüsü, fikirlerinizin ay-
dınlık yollarını bozarım.

Söylediklerinize bakılırsa, Melusina mitinin özellikle
olağanüstü olan yanı, bir taraftan yabani ve tuhaf ve kor-
kunç ve şeytani şeylerle dolu olduğu halde, diğer taraftan
– en iyi dünyevi hikâyeler gibi – somut olması – aile ya-
şantısını ve toplumun düzenlenişini, çiftçiliğin başlangıcını
ve annelerin çocuklarına duyduğu sevgiyi anlatması.

Şimdi – fazla cüretkârca konuşacağım ve eğer yanılı-
yorsam beni aşağılayarak üzerime gelmeyeceğinize eminim

– bugüne kadar yazı yeteneğinizi sergilerken, bu iki karşıt unsuru çok ustaca anlattığınızı görüyorum – öyle ki, hikâye sanki sizin için yaratılmış – sanki anlatılmak için – Sizi – bekliyor.

Hem meraklı-hikâyelerinizde hem de zarif lirik şiirlerinizde – ayağı-yere-basan ve ayrıntılı şeylerde gözünüz ve kulağınız çok iyi – mesela evdeki çarşaplarda, ince dikişin narin dokunuşlarında – Süt sağmak gibi işlerde – bunlar, sıradan bir erkeğin, küçük ev işleri dünyasını cennetten bir manzara gibi görmesine sebep oluyor –

Ama, işi o noktada bırakmak sizi tatmin etmiyor... dünyanız sessiz şekillerin... ve gezgin Tutkuların... ve küçük çırpınan Korkuların... uğrakyeri... bildik bir Yarasadan veya Süpürgeli-cadıdan daha uğursuz.

Şöyle der gibisiniz – Lusignan’ın sağlam şatosunu resmedecek gücünüz var – lordların, leydilerin ve köylülerin yaşamlarından bildiğimiz haliyle, bir Saatler Kitabı’nın parlak renkleriyle – fakat aynı zamanda – Havadaki Sesleri – İnlemeyi – Siren Şarkısını – geçmişin yolları boyunca yankılanan İnsanötesi Kederi resmedecek gücünüz de –

Benim hakkımda ne düşüneceksiniz şimdi? Söylemiştim hiçbir şeyi hayalimde canlandırmadan, zihnimin gözünde ve kulağında bir biçim vermeden düşünemem. Evet, dediğim gibi, görmediğim verandanızı zihnimde çok net canlandırabiliyorum – üzerinde yabanasmaları kemerleniyor – hani şu enfes koyu-mavi mor olanlardan – ve küçük sarmaşık gülleri. Oturma odanızı da çok net görüyorum – odanın huzurlu iki İnsan sakini meşguller – örgüyle demeyeceğim de, belki yüksek sesle kitap okumakla – Shakespeare’in ya da Thomas Malory’nin bir eserini okuyorlar – ve limon rengi tüyleriyle Monsignor Dorato telkâri kubbesinde – ve küçük köpeğiniz – ne cinsti bakayım? Bir tahmin yapsam, belki bir King Charles Spanyel’i derdim – evet, işte görüyorum, ne yazık ki çok net, bir çikolata

rengi kulak bir beyaz kulak ve tüylü kuyruk – belki de hiç öyle değildir – küçük bir av köpeğidir – Sir Thomas Wyatt'ın hanımlarının esrarengiz odalarında tuttukları cinsten sütbeyazı zarif bir yaratıktır belki. Jane'i hiç görmüyorum – belki sonra bir görüntüsü oluşur. Bitki çaylarınızın çok net bir koku-hayaleti geziniyor zihnimde – mineçiçeği, misket limonu ve sevgili annemin baş ağrısına ve halsizliğe çok iyi geldiğini düşündüğü ahududu yaprakları arasında gidip geliyor.

Hayal kuran bakışımı, kimseye zararı dokunmayan sandalyelere ve duvar kâğıtlarına çevirebilirim – ama, zavallı merakımı işinize, yazılarınıza yöneltmeye hakkım yok. Beni Melusina'nızı yazmaya çalışmakla suçlayacaksınız, ama öyle değil – nasıl yazacağınızı beynimde somutlaştırmak için duyduğum zavallı bir istekten başka bir şey değil – önümde gerçekten heyecan verici olasılıklar uzanıyor – esrarengiz Brocéliande Ormanı'nın gün ışığı-benekli gölgelerinde yapılan gezintilerin manzaraları gibi – kendi kendime düşünüyorum – şurasını şöyle yapacak – projeye şöyle başlayacak diye. Yazdıklarınızın gerçekten özgün şeyler olduğunu biliyorum – tahmin etmeye çalışmaksa mü-nasebetsizlik. Ne yapayım? Daha önce ne kendimin ne de başka bir şairin yazdıklarını ince detayına kadar konuşmak için kimse aklımı çelmemişti – hep yalnız ve kendine-yeten bir yolda ilerledim – ama sizinle, baştan beri, ya her şey tamamen sahici olacak ya da hiç olmayacak gibi hissettim – orta yol yoktu. Sizinle işte böyle konuşuyorum – konuşmuyorum da yazıyorum, konuşmayı kâğıda geçiriyorum – tuhaf bir karışım – sizinle düşüncelerimin sahibi olan bütün o kişilerle konuştuğum gibi konuşuyorum – Shakespeare'le, Thomas Browne'la, John Donne'la, John Keats'le – ve size, hayatta olan size, o ölü adamlara vermeye alıştığım gibi, bağışlanamaz bir şekilde kendi sesimi ödünç veriyorum – Bu da şu demeye geliyor – bir Monolog

yazarı – beceriksizce bir Diyalog kurmaya çalışıyor – ve her iki tarafın lafına da karışıyor. Beni bağışlayın.

Eğer bu gerçek bir diyalog olsaydı – ama o iş tamamen size kalmış.

Sevgili Mr. Ash,

Benden istediğiniz şeyi – iyice tarttınız mı? İlham perimin suflörlüğünüze nazikçe razı olmasını kastetmiyorum – zira o işe ölümsüzler ölene kadar direnilirdi – ki bu olmaz – ölümsüzler ölemez, sadece havaya karışırlar. Küçük ölçekli hamaratlığıma engel oluyorsunuz – Düşüncenin ve hayal gücünün Ossa'sı üzerine yığılan Pelion'la – oturup da her şeye gerektiği gibi cevap verecek olsam – işte sabah geçip gitti bile – yemeklerin hazırlanması ne olur, ya Peri Melusina?

Fakat böyle söyledim diye bana yazmaktan vazgeçmeyin – kekleri biraz baştan savma yaparsam – size kısa ve yarım yamalak cevaplar yazarsam – ve Melusina'yı yazmayı – pek de verimsiz olmayan bir şekilde – bir gün daha ertelersem – hepsiyle iyi kötü başa çıkabilirim.

Jane'i hayal edemediğinizi söylüyorsunuz. Peki – size şunu söyleyebilirim – tatlıya düşkün – çok düşkün. Kilerdeki – bir tabak küçük sütlü-jöleyi – leziz acıbadem kurabiyelerini – kremalı ruloları rahat bırakması mümkün değil. Şundan minik bir parça yürütüp, bundan bir kaşık alıp oburluğunun izlerini bırakmadan duramıyor. Zavallı ben-deniz ve mektup kaleme almak da öyle. Şu iş bitmeden ya da bu iş başlamadan yazmayacağım diyorum – ama kafamın içinde bu veya bir başka mektuba cevabım dönüp duruyor – o zaman kendi kendime diyorum ki – eğer bu meseleden kurtulursam (eğer o şekerleme tadılır ve yutulursa) zihnim yine benim olur, huzursuzluğum geçer –

Hayır, lafı çevirip durmak ne kadar ayıp – ben sizin düşüncelerinizin Yarattığı bir şey değilim, öyle bir şey haline

gelme tehlikem de yok – bu hususta ikimiz de güvendeyiz. Sandalyelere ve duvar kâğıtlarına gelince – buyrun hayal edin – ne isterseniz düşünün – arada sırada size ufak bir İpucu yazacağım – aklınız daha da karışsın diye. Yaban-asmaları ve güller hakkında bir şey söylemiyorum, ama çok güzel bir Akdikenimiz var – şu anda pembe ve krem rengi çiçeklerle salkım salkım ağırlaşmış ve badem kokusuyla capcanlı – çok tatlı bir koku – fazla tatlı – iç bayıyor. Bu ağacın nerede olduğunu söylemeyeceğim – genç mi yaşlı mı, büyük mü küçük mü – böylece onu gerçekte olmadığı gibi hayal edeceksiniz – Cennetten çıkma ve Tehlikeli – biliyorsunuz Akdiken çiçekleri asla eve sokulmamalı.

Şimdi kendimi disipline etmeliyim – dolaşıp duran düşüncelerimi önemli sorularınıza odaklamalıyım – yoksa ikimiz de, entipüften hayaller ve boş tahminlerde boğulup gideceğiz.

S. T. C.'yi ben de gördüm çok küçükken – tombul Elini altın buklelerimin üstüne koydu – sesi lepiska saçlarımın soluk rengiyle ilgili bir yorumda bulundu – dedi ki – ya da o zamandan bu zamana, bunu söyleyen sesini düşüncele-rimle ben yarattım – çünkü ben de sizin gibi, her şeyi hayal etmeden duramıyorum – sanırım dedi ki, “Güzel bir isim ve umarım kötü şans getiren bir isim olmaz.” Bu Christabel şiirinin sonuyla ilgili elimdeki tek İpucu – kahramanı çal-kantılı olaylar bekliyormuş – bunu anlamak zor değil – daha sonra Mutluluğu nasıl bulacağınıysa anlamak zor, hatta İmkânsız.

Artık alışılmış Tonumu tamamen değiştirmeliyim. Artık gayet katı bir üslupla yazmalı ve daldan dala konup simli süslerin salınımıyla ya da kızböceği-titreşimleriyle dikkatinizi dağıtmamalıyım. Melusina hakkında ve benim yazma yeteneğim hakkında – yapabileceklerim hakkında söyledikleriniz karşısında memnuniyetten başka bir şey hissetmemden korkmuş taklidi yapmanız, belki de gerçek-

ten korkmanız ne saçma. Düşüncelerimi okudunuz – nele-
re yatkınlığım olduğunu gösterdiniz – işgüzar bir biçimde
değil – gerçek bir kavrayışla. O – benim Melusine'm – dü-
zenli ve insancıl olanla anormal ve Yabani olanın bir bir-
leşimi – söylediğiniz gibi – aile-ocağının kurucusu ve yıkıcı
bir İblis. (Ve dişi, buna değinmemişsiniz.)

Kasımda Anlatılan Hikâyeler gibi çocukça şeyleri
okuduğunuzu bilmiyordum. Onlar her şeyden önce,
Babamın hikâyeleriydi – ve sadece – ait oldukları o ka-
ranlık ayda anlatılırlardı. Denizin bazen gülümsediği ve
yükselen pusun graniti adeta parlattığı yaz aylarında
Bretonya'ya giden derlemeciler ya da araştırmacılar ara-
dıkları şeyi asla bulamazlar, derdi Babam. Gerçek
hikâyeler sadece karanlık gecelerde anlatılırdı – Toussaint,
yani Azizler Yortusu geçtikten sonra. En fenaları Kasım
Hikâyeleriydi – hortlaklar, iblisler, kötülük alametleri,
Gökyüzü Güçlerinin Prensi. Ve korkunç savaş arabasını
çeken Ankou – karanlık bir gecede ıssız bozkırda herkesin
arkasından geldiğini duyabileceği çatırdayan, inleyen, gı-
cırdayan bir çeşit taşıt – belki de, üst üste yığılmış ve ora-
dan buradan sarkan ölü kemiklerle dolu. Sürücüsü bir
İskeletti – kocaman şapkasının altından sadece boş göz
çukurlarını görebilirdiniz – bilin ki, o ölüm değil, Ölüm'ün
Uşağıydı – tırpanı elindeydi – tırpanın bıçağı ekin biçmek
için içe doğru değil, dışa doğru dönüktü – niçin? (Babamın
karanlık gecedeki sesini duyabiliyorum, soruyor – niçin?
Eğer bunu size biraz sıkıcı bir şekilde anlatıyorsam – neden
– çünkü günler uzuyor, dışarıda ardıçkuşu ötüyor, üstelik
köpük köpük akdiken dallarında ötüyor – zaman bu
hikâyeler için uygun değil.) Eğer Kasım'da hâlâ mektupla-
ştırıyor olursak – neden mektuplaşalım? Ve neden mektup-
laşmayalım? – Size bir hikâye anlatabilirim – evet, anla-
tacağım – babamın üslubunda. Kasım'dan sonra Efendi-
miz'in Doğumuyla ilgili daha yumuşak hikâyeler gelirdi

– hatırlayacaksınız Bretonyalılar o kutsal günde at damlarında ve ahırlarda hayvanların konuştuğuna inanırlar – ama hiç kimse bu bilge ve masum yaratıkların ne dediklerini duyamaz – yoksa ölür –

Şimdi bakın – artık benim yazdıklarımı gösterdiğiniz ilgiden işgüzarlık olarak bahsetmemelisiniz. Benim fazla temas halinde olmadığım büyük dünya hakkındaki bütün bilginize rağmen, Mr. Ash – bırakın bizim konuştuğumuz henüz varsayım halindeki yazıları – Kadın Kaleminden çıkan gerçek yazıların nasıl karşılandığının farkında değil gibisiniz. En fazla umabileceğimiz yorum şu – ah, mükemmel olmuş – bir kadın için tabii. Bir de işleyemeyeceğimiz konular var – bilmememiz gereken şeyler. Erkeklerin Kapsam ve Güçleriyle bizim sınırlı bilincimiz ve muhtemelen daha zayıf kavrayışımız arasında temel bir fark olmalı – ve var da – aksini söylemiyorum. Ama şu anki sınırların tamamıyla yanlış çizildiğine kesinlikle inanıyorum – biz erdemli düşüncelerin sadece seyircisi değiliz – sadece Sağlık numuneleri değiliz – düşünüyor ve hissediyor, görüyor ve okuyoruz – bu sizi şaşırtmıyor, oysaki pek çoklarından insan kaprisleri hakkındaki – dolaylı – bilgimin genişliğini sakladığım oldu. İşte – eğer bu mektuplaşmaya devam etmemin bir sebebi varsa o da – bir kadının sözde ne yapabilir olduğunu – gerçek ya da sahte, farkında olmama halinizdir. Bu benim için – uçurumdan düşmekte olan birinin sıkıca tutunduğu sağlam-köklü, kuvvetli bir Çalı gibi – ona tutunuyorum – onun sayesinde düşmüyorum –

Size bir Hikâye anlatacağım – hayır vazgeçtim, değmez – ama yine de anlatacağım – size karşı – güvenimin bir göstergesi olarak.

Titreyerek seçilmiş – küçük bir demet – kısa şiirimi – büyük bir şaire gönderdim – ismini vermeyeceğim, ismini yazamıyorum – sordum Bunlar Şiir Mi? Bir Sesim – Var mı? Nazikçe çabucak cevap verdi – sevimli şeyler – ama

pek düzgün değiller – yakışık alan bir adapla da yazılmamışlar – ama beni, hafifçe yüreklendiriyordu – beni hayatta biraz oyalayabilirlerdi – ta ki – yazdığını kelimesi kelimesine aktarıyorum – “daha tatlı ve önemli sorumluluklarım” olana kadar. Bu hükme göre şiir yazmayı nasıl arzularım – Mr. Ash– nasıl? Siz benim kullandığım ifadeyi anladınız – Dilin Yaşantısı. Siz anladınız – hayatımda Üç – sadece Üç kişi bunu anladı – gördüğümü – kelimelere dökme ihtiyacını – ama kelimeleri de, en çok kelimeleri – kelimeler benim tüm hayatım oldu, tüm hayatım – bu içinde örmesi gereken kocaman bir İpek Yüğü taşıyan örümceğin ihtiyacına benziyor – ipek onun hayatı, evi, güvencesi – yiyeceği ve içeceği de – eğer ipeğe saldırırlarsa ya da yırtarlarsa, daha fazla üretmekten, yeni baştan örmekten, yeniden tasarlamaktan başka yapacak neyi kalır – örümceğin sabırlı olduğunu söyleyeceksiniz – evet öyle – ama vahşi de olabilir – Doğasında var –olmalı– yoksa yükünün Fazlalığından ölür – anlıyor musunuz beni?

Şu anda daha fazla yazamıyorum. Kalbim taşıyor – çok fazla şey söyledim – eğer bu sayfalara tekrar göz atarsam cesaretimi kaybedebilirim – bu yüzden oldukları gibi düzeltilmeden, kusurları üzerlerinde gönderilecekler – Tanrı sizi korusun.

Christabel LaMotte

Sevgili Dostum,

Dostunuz olduğumu söyleyebilirim, değil mi? Zira gerçek düşüncelerim bu son iki-üç aydır kimseyle sizinle olduğu kadar çok zaman geçirmede ve aslında düşüncelerim neredeyse ben oradayım – her ne kadar, buyruk üzerine, Akdiken çiçekleri gibi kapı eşiğinden ileri geçemesem de. Size acele acele yazıyorum, cömert mektubunuza cevap vermek için değil – gördüğüm bir hayali tuhaflığı solup gitmeden size anlatmak için. Bir cevap alacaksınız ve alma-

lısınız – ama cesaretimi kaybetmeden önce bu hayali size anlatmalıyım. Merak ettiniz mi? Umarım etmişsinizdir.

İlk önce hayalimin Richmond Parkı'nda dolaşırken belirmediğini itiraf edeyim. Neden itiraf diyorum ki? Bir şair ve beyefendi arkadaşlarıyla istediği yere gidemez mi? Parkta hava almak için arkadaşlarımdan bir davet aldım, sanki parkın ağaçlıkları ve yeşillikleri söze dökülmemiş bir yasaklama büyüsiyle kuşatılmış gibi belli belirsiz bir tedirginlik hissettim – sizin Kır eviniz gibi – şövalyelere yasak olan Shalott gibi – masaldaki sivri dikenli çalılarla çevrili uyu-yan orman gibi. Bilirsiniz, masallar düzleminde, bütün yasaklar delinmek içindir, delinmelidir – sizin Melusina'nızdaki itaatsiz şövalyenin büyük bir şanssızlığa uğramak pahasına yaptığı gibi. Kapalı ve yasak olanın belirgin parıltısı ve çekiciliği olmasa, belki de parkta at binmeye hiç gelmeyecektim. Eklemem gerekir ki, gerçek bir on dokuzuncu yüzyıl beyefendisi olarak yabanasmalarının ve güllerin ya da köpük köpük açan akdiken-ağacının önünden ağır ağır geçmeye hakkım olduğunu düşünmedim, oysa bunu kolaylıkla ve serbestçe yapabilirdim – kaldırımlarda yürümek serbest. Hayalimdeki güllü-çardağı, altına ayak basmaya davet edilene kadar gerçeğiyle değiştirmeyeceğim – ki bu asla olmayabilir. Evet – Parkın sınırları içinde at bindim – Parkın demir kapılarının çok yakınında yaşayanları düşündüm – ve her dönemeçte yarı-tanidik bir şalı ya da şapkayı, beyazhanımlarınızdan biri gibi aniden gözücüyle görebileceğimi hayal ettim – Ve duygusuz telürük koşulları, R. H. Ash'in şiirsel ahlakından daha fazla güven verici bir erdem taşıyan saygı değer Quaker beyefendisine biraz sinir oldum –

Bütün iyi masallardaki iyi şövalyelerin yaptığı gibi – diğerlerinden birazcık ayrı gidiyor ve kendi kendime düşünüyordum. Pekâlâ da büyüülü sanılabilecek bir sükûnet içinde çimenli bir yolda ilerliyordum. Parkın diğer taraflarında Bahar hamaratlığını göstermişti – tüylüyle pullu

arası, yeni-doğmuş yılanlara benzeyen güçlü küçük içe kıvrık yapraklı eğreltiotlarının içinde oturan bir tavşan ailesini ürküttük – Bir sürü siyah kuzgun vardı, çok meşgul ve mühimdiler, etrafta geziniyor, mavi-siyah üçgen gagalarını bir şeylerin köklerine batırıyorlardı. Tarlakuşları göğe yükseliyor, örümcekler ışıldayan geometrik Tuzaklarını fırlatıp kelebekleri ve dengesizce ileri atılan yusuşukların mavi oklarını sendeletiyorlardı. Gözünü parlak yeryüzüne diken kerkenez müthiş bir rahatlıkla hava akımına binmiş gidiyordu.

İşte böyle – Yolun sessiz Tünelinin gittikçe daha derinine doğru – yoluma devam ettim, tek başıma – nerede olduğumdan pek emin değildim ama endişelenmiyordum, arkadaşlarımın nerede olduğuna ve hatta – bazı arkadaşların – yakın oluşuna aldırmıyordum. Ağaçlar kayındı, ve tomurcuklar daha yeni patlıyordu, şiddetli bir parlaklıkları vardı, üstlerinde de – ara ara pırlantalar gibi – yeni, yenilenmiş ışık – ama derinlikler karanlık, sessiz bir Kilise Boşluğuymuştu. Kuş ötmüyordu, ya da ben duymadım, ağaçkakan tıkırdamıyordu, ardıkuşu ıslık çalmıyor ya da hoplamıyordu. Gittikçe artan Sessizliği dinledim – atım kayın meyvelerinin üstünde yumuşak yumuşak yürüyordu – meyveler yağmurdan ıslanmıştı – çatırdamıyorlardı, birazcık su emmişlerdi ama su sıçratacak kadar ıslak değildiler. Sonra bildik, en azından benim bildiğim, bir hisse kapıldım, zamanın dışına çıkıyordum, dar ve gölge-benekli yol, kayıtsızca önümde ve arkamda uzanıyordu, eskiden kimdiysem ve sonra kim olacaksam oydum – aynı anda, hepsi iç içe – ve yoluma kayıtsızca devam ediyordum, çünkü gelsem de, gitsem de, yerimde dursam da birdi. İşte böyle anlar benim için şiirdir. Beni yanlış anlamayın – öyle hanım hanımcık bir “şiirsellik” değil – satırlardaki itici gücün kaynağını kastediyorum – satırlar diye yazdığım da şiir mısralarını kastediyorum gerçekten, ama aynı zamanda içimizden kayıtsızca

geçen yaşam satırlarını da kastediyorum – Başlangıçtan Sona kadar. Ah, size nasıl anlatsam? Sizden başka kime tarif etmeye çalışabilirim böyle tarif edilemez – böyle belli belirsiz, elle tutulamaz şeyleri? Bir resim öğretmeninin perspektifinizi düzeltmek için çizdiği soyut eskizi düşünün – çizgilerden bir yelpaze veya bir tünel, kör noktaya ya da Sıfır noktasına doğru değil Ufuk noktasına, Sonsuzluğa doğru daralıyor. Sonra bu çizgilerin yumuşak parlak yapraklardan, solgun bir ışıktan oluştuğunu düşünün ve üstünde mavinin gezindiğini – ve gri yumuşak derileriyle uzun ağaç gövdelerinin gittikçe küçüldüğünü – ve yerdeki izlerin de – kahverengiden ve kurum karasından ve turbadan ve kehribardan ve külden öyle eşsiz bir halı ki – hepsi tek tek seçiliyor ve hepsi bir bütün – her şeyin ileri doğru hareket ettiğini, ama yerinde kaldığını düşünün... Anlatamıyorum... Zaten bildiğinizden eminim...

İleride bir Su birikintisi belirdi. Yolumun üstündeydi – kahverengi bir su birikintisi – koyu renkli, derinliği belirsiz – karanlık dümdüz yüzeyi ağaçların gölge veren örtüsünü yansıtıyordu. Baktım, sonra başımı çevirdim, tekrar baktığımda içinde bir Yaratık vardı. Bu Yaratığın oraya ufak bir sihirle geldiğini düşünmeliyim, çünkü daha önce orada yoktu, yürüyerek gelmiş de olamazdı; çünkü yüzey hâlâ durgun ve dümdüzdü.

Yaratık küçük bir av köpeğiydi, rengi süt-beyazdı, ince-sivri küçük bir kafası ve siyah zeki bakışlı gözleri vardı. Suyun yarı dışında yarı içinde duruyordu, çömeliyordu demek daha doğru – sfenks gibi yatar durumda, böylece kıl kadar ince yüzey omuzlarına ve kalçasına vuruyor, onları ikiye bölüyordu, suyun altında kalan ön ve arka ayakları akan yeşil ve kehribarın içinde parlıyordu. Narin önayakları öne doğru uzanmıştı ve güzel kuyruğu kıvrıktı. Sanki mermerdenmiş gibi kıpırdamadan duruyordu, üstelik bu bir-iki dakika değil, oldukça uzun bir zaman böyle sürdü.

Boynunda gümüş bir zincirden sallanan bir dizi küre şeklinde gümüş çan takılıydı – minyatür çingirtılı çanlar değil, büyük çanlar, martı yumurtasına yakın, hatta ispenç yumurtasına.

Atım ve ben durduk ve baktık. Ve yaratık, hep taş gibi kıpırtısız bize baktı, rahat bir kendine güvenle, neredeyse buyurgan bir bakışla.

Birkaç dakika boyunca bu görüntünün gerçek mi, halüsinasyon mu, yoksa başka bir şey mi olduğuna karar veremedim. Başka bir zamandan mı gelmişti? Orada inanılmaz bir şekilde yatıyordu, yarı batmış bir haldeydi, hakiki bir Canis aquaticus,¹ sudan çıkan bir su-cini, ya da suya batan bir toprak-cini.

Elimde değildi, yoluma devam edemedim, çekilmesini, kıpırdamasını veya yok olmasını sağlayamadım. Baktım, baktım. Bana somut bir Şiirmiş gibi göründü ve aklıma siz geldiniz, küçük köpeğiniz ve yeryüzünde gezen doğaüstü yaratıklarınız. Aklıma bir de Sir Thomas Wyatt'ın birkaç şiiri geldi – çoğunlukla av şiirleri, ama o şiirlerdeki av hayvanları aslında Saray Erkânıdır. Hayvan mağrur mağrur Noli me tangere,² der gibiydi, zaten ben de üstüne gidemedim, gitmedim, zamana ve gün ışığına ve zaman-geçirten günlük gevezeliklere döndüm, elimden geldiğince.

Şimdi böyle yazdığımda – bu size veya anlattıklarımı okuyan herhangi birine – mühim bir mesele gibi gelmeyebilir. Ama yine de öyleydi. Bir işaretti. Gençliğinde tam da bu parkta, aynı böyle küçük av köpekleriyle avlanan Elizabeth'i düşündüm – bir Bakire Avcı – amansız bir Artemis – ve bütün beyazlığıyla ürkütücü yüzünü ve önünden kaçan geyikleri görür gibi oldum. (Benim yanından geçtiğim

1. (Lat.) Su köpeği. (Ç.N.)

2. (Lat.) Dokunma bana. Kutsal Kitap'ta Hz. İsa'nın bir sözü. (Ç.N.)

besili geyikler, hallerinden oldukça memnun, çimleri yiyor ya da geçişimle hareket eden havayı kokluyorlardı.) Biliyor musunuz, Vahşi Avcılar bazen, bir çiftlikten geçtikten sonra geride, isterlerse uygun bir büyüyle hemen yanlarına çağırabilecekleri, ama aksi takdirde bir sene boyunca orada kalıp evdeki yiyecekleri yiyerek beslenen küçük bir köpek bırakırlarmış.

Artık bu konuda yazmayacağım. Kendimi aptal durumuna düşürdüm ve – asla-unutulmayacak son mektubunuzda bana duyduğunuzu ifade ettiğiniz güvenin aynıısıyla – itibarımı tamamen ellerinize bıraktım. O mektubu da cevaplayacağım.

Gördüğüm hayal hakkındaki fikrinizi bekliyorum – Swammerdam'ın bir-iki dokunuşa ihtiyacı var. Tuhaf bir akıl ve kayıp bir ruhtu – pek çok büyük adam gibi horlanmış ve reddedilmişti. Hayat şartları, tabiatının büyük meraklarıyla – hayır, saplantılarıyla tamamen örtüşüyordu. Düşünün, sevgili dostum, insan ruhunun çeşitliliğini, biçim-değiştirmişini ve sonsuz genişleyebilirliğini – öyle ki, havasız bir Flemenk Tuhafiye Dolabında yaşayabiliyor – ve mikroskobik bir kalbi kesip parçalarına ayırabiliyor, İngiltere'nin en berrak havasında ve en sık yaprakları arasında hayalî bir su-köpeğini düşünebiliyor – Celile'de Renan'la birlikte dolaşp o tarlalardaki zambaklara bakabiliyor, başınızın kâğıdın üzerine eğildiği o hiç görmediği odayı bağışlanamaz bir biçimde hayalinde gözetleyebiliyor – yazdığınız şeye bakıp gülümsüyorsunuz – çünkü artık Melusi-na'ya başlamışsınız ve şövalye, Susuzluk Pınarının yanındaki karşılaşmaya doğru yaklaşıyor –

Sevgili Dostum,

Eğer size böyle hitap ediyorsam, bu İlk kez olduğu kadar Son Kez de. Biz bir Yamaçtan aşağı koştuk – en azından ben koştum – oysa daha temkinli inebilirdik – hatta

belki de Hiç inmeyebilirdik. Sohbetimize devam etmenin tehlikeli olduğunu anlıyorum. Korkarım bu söylediğim pek nazikçe değil – gerçekten de iyi bir çıkış yolu bulamıyorum – sizi hiçbir şey için suçlamıyorum – kendimi de – düşüncesizce yapılmış bir itiraf dışında – o da neyin itiraftıydı – babamı sevdiğimin ve bir epik yazmaya kalkıştığının mı?

Ama dünya böyle mektuplara iyi gözle bakmayacaktır – benim gibi paylaşılan bir yalnızlıkta yaşayan bir kadın – ve bir erkek arasında – o erkek büyük ve bilge bir şair olsa da –

Dünyanın – ve onun karısının – ne diyeceğini umursayanlar var. Onun olumsuz kanaatinden zarar görenler var. Bana şöyle söylendi, üstelik oldukça haklı olarak – eğer şimdiki gibi yazabilmem için gereken özgürlüğü özenle korumak – ve kendi işlerimi kendim idare etmek – ve işimi yapmak istiyorsam – dünyanın ve onun karısının gözünde yeterince saygıdeğer olmayı sürdürmek için normalden daha dikkatli olmalıyım –hakkımda düşünebileceği kötü şeylerden– ve bunların sonucunda hareket özgürlüğüme gelebilecek sinir bozucu kısıtlamalardan kaçınmalıyım. Herhangi bir konudaki hassasiyetinize – sağduyunuza – ya da iyi niyetinize asla dil uzatmıyorum.

Sizce de mektuplaşmaya son vermemiz daha iyi olmaz mı?

Her zaman en iyi dileklerle Christabel LaMotte

Sevgili Dostum,

Mektubunuz bende şok etkisi yarattı – tabii tahmin ettiğiniz gibi, bir önceki mektubunuzla taban tabana zıt oluşundan ve aramızda doğup varlığını sürdüren (ben öyle düşünüyordum) iyi niyet ve güven sebebiyle. Kendime sordum – sizi tedirgin edecek ne yaptım diye – ve şöyle cevap verdim, Richmond'a gelerek belirlediğiniz mahremiyet sınırlarını çiğnemedim, sadece gelerek değil, gördükleri-

mi yazarak da. Yazdıklarımı ilginç bir olayın tuhaf bir abartısı olarak düşünmeniz için ısrar edebilirdim – öyle olmadığı halde – düşünüp taşındıktan sonra meselenin sebebinin bu olduğuna gerçekten inansaydım. Ama değil – olsaydı bile, mektubunuzun tonundan sonra, artık değil.

İtiraf etmeliyim ki, böyle yazdığınız için sadece şoke olmadım, kızdım da. Ama kızgın bir cevap yazamayacağım kadar çok şey tehlikede idi – nazikçe bana atfettiğiniz hassasiyet ve iyi niyet de dahil. Böylece aramızdaki mektuplaşmayı ve ifade etmeyi seçtiğiniz şekliyle – içinde bulunduğunuz çıkmazı – “şimdiki gibi yaşayabilmesi için gereken özgürlüğü özenle korumak isteyen” bir kadının çıkmazını – uzun uzun düşündüm. Bilin ki, özgürlüğünüze bir kastım yok – hatta tam tersi, o özgürlüğe ve sonuçlarına, çalışmalara, kelimelerinize, dil ağzına saygı duyuyor, itibar ediyor ve hayran kalıyorum. Özgür olmamanın kadınlara verdiği mutsuzluğu kendi ödediğim bedelden biliyorum – üstlerinde hissettikleri bilindik kısıtlamaların nasıl istenilmediğini, nasıl acı verdiğini ve nasıl her şeyi ziyan ettiğini. Sizi haki katen iyi bir şair ve dostum olarak düşünüyordum.

Ama – kibarlığı mecburen bir kenara bırakışımı affedin – mektubunuzun yaptığı bir şey var ki, o da bizi düpedüz bir erkek ve kadın ilişkisi içinde tanımlamak. Böyle bir tanım yapılmadığı sürece, sonsuza kadar basitçe sohbet etmeyi sürdürebilirdik – belki bir tutam zararsız âşıkane nezaket ve saray geleneğinden çıkma bir bağlılıkla – ama en çok da ikimizin de icra ettiği sanattan veya zanaatten kesinlikle gayrimeşru olmayan bir biçimde konuşma arzusuyla. Bunun kendiniz için talep ettiğiniz bir özgürlük olduğunu sanıyordum. Böyle iğneleyici geleneklerin çitleri arkasına çekilmenize ne sebep oldu?

Düzeltebileceğimiz bir şey var mı?

Bu noktada iki gözlemim olacak. Birincisi, artık mektup yazmayacağız diye kesin bir karardan hiç bahsetmi-

yorsunuz. Sorgulayıcı bir havada yazıyorsunuz – hatta benim kararına uyacakmışsınız gibi, öyle ki bu ya sadece kadınsı bir kendini küçültme (çok yersiz değil mi?) ya da ruh halinizin gerçek yansıması – bu da meseleye kesin bir nokta koymuyor.

Hayır – sevgili Miss LaMotte – (sunduğunuz kanıtlara bakarak) mektuplaşmaya son vermemizin daha iyi olacağını düşünmüyorum. Benim için daha iyi olmayacak – neredeyse tamamen kaybeden ben olacağım, üstelik de bana yoğun bir mutluluk – özgürlük veren – ve kimseye zararı olmayan bir mektuplaşmadan vazgeçmekle doğru ve soylu bir davranışta bulunduğumun tatmin edici ahlaki kesinliği olmadan.

Sizin için de daha iyi olacağını düşünmüyorum – ama durumunuzu tam olarak bilmiyorum – düşüncem değişebilir.

İki gözlemim olacak demiştim. Bu birincisiydi. İkincisiyse şu, öyle yazıyorsunuz ki – çok mu ileri gidiyorum – sanki mektubunuz başka birinin ya da birilerinin görüşleri doğrultusunda size yazdırılmış gibi. Bunu çok çekinerek söylüyorum – ama bu çok dikkat çekici – satırlarınızda başka bir ses konuşuyor – sezgim doğru mu? Tabii, bu sizin sadakatiniz ve ilginiz üzerinde benden çok daha fazla hakkı olan birinin sesi olabilir – ama, böyle bir insanın duruma başka sebeplerle bulanıklaşmış bir bakışla değil, net bir şekilde baktığından çok emin olmalısınız. Size yazarken kabadayılığa ya da sızlanmaya kayan bir tondan başkasını bulamıyorum. Bilmiyorum – öyle çabuk hayatımın bir parçası haline geldiniz ki – sızsınız ne yaparım?

Yine de size Swammerdam'ı göndermek istiyorum. En azından bunu yapabilir miyim?

Emrinizi bekleyen Randolph Ash

Sevgili Dostum,

Size nasıl cevap vereyim? Kabalık ve terbiyesizlik ettim – Kararsız kalmaktan korktuğum için, ve bir ses olduğum için – sakın ve küçük bir ses – Kasırganın içinden sızlanarak seslenen – dürüst olmak gerekirse, size tarif edemeyeceğim bir kasırganın. Size bir Açıklama borçluyum – aslında anlatmamalıyım – ama anlatmaya mecburum – yoksa daha ufak kabahatlerin yanı sıra iğrenç Nankörlük'le de suçlanacağım.

Ama beyefendi, gerçekten bu böyle gitmez. Kıymetli – mektuplar – çok fazla ve çok az – ama öncelikle, ve hepsinden önemlisi, riskli.

Ne soğuk, hüünlü bir kelime. Onun kullandığı bir kelime – Dünyanın kullandığı bir kelime – onun da, o aşırı iffet taslayan kadının, Karısının da kullandığı bir kelime. Ama özgürlüğü de beraberinde getiriyor.

Etraflıca yazacağım – özgürlük ve adaletsizlik hakkında.

Adaletsizlik şu – özgürlüğümü istiyorum – özgürlüğüm tamamen saygı duyan – sizden. Özgürlük hakkında söylediğiniz soylu bir sözdü – nasıl vazgeçebilirim.

Kanıt olarak kısa bir Tarih anlatacağım. Küçük isimsiz hatırlanmayan işlerin Tarihi. Kır evimiz Bethany ile ilgili – ona bu ismi vermemizin bir sebebi var. Sizin için, harika Şiirinizde yazdığınız gibi – Bethany efendimizin ölmüş dostunu dirilmeye çağırdığı Yer.

Ama, biz Kadınlar için, hizmet etmediğimiz ve bize hizmet edilmeyen bir yer – zavallı Martha hizmet etmekten bıkmıştı – ve Onun ayağının dibinde oturup Kelamını dinleyen, gerçekten ihtiyacı olan yegâne şeyi seçen kız kardeşi Mary'yi terslemişti. Ama ben daha ziyade George Herbert'in dediğine inanıyorum, "Senin yasaların adına odayı süpüren – Odayı da işi de güzel eyler." Bir Proje tasarladık –sevgili ev arkadaşım ve ben– kendimize her türlü işin Sevgi Ruhuyla

ve Onun Yasalarıyla yapılacağı bir Bethany kurmaya karar verdik. Mr. Ruskin'in elişinin değeri ve bireysel çalışma üzerine verdiği harikulade konuşmalardan birinde tanıştığımızı söyleyeyim. Düşün Hayatı yaşamak isteyen – iyi şeyler yapmak isteyen – iki kişiydik. Biraz düşündükten sonra gördük ki, elimizdeki üç-beş kuruşu bir araya koyarsak – resim dersleri vererek – ya da Meraklı Hikâyeler hatta Şiirler satarak – kendimize, angaryaların Sanatla dolu – ve Mr. Ruskin'in mümkün olduğunu düşündüğü gibi, kutsal olduğu – (her şeyin Efendisi olan ve gerçek Bethany'yi ziyaret eden Efendimiz hariç) hiçbir efendiyle paylaşılmayan bir hayat kurabiliriz. Vazgececektik. Sadece o sırada etrafımızı saran hayattan değil – dünyevi bir anneye boğucu bir Kız çocuk Adanmışlığından – ya da mürebbiyeliğin kibar Köleliğinden değil – bunlardan vazgeçmek zaten bir kayıp değildi – bunlardan neşe içinde kaçtık ve karşı çıkanlara kuvvetle direndik. Biz dış Dünyadan vazgececektik – ve alışlagelmiş kadınlık İsteklerinden (ve onlarla birlikte alışlagelmiş kadınlık korkularından) vazgeçip karşılığında da – Sanat demeye cüret edebilir miyim – günlük zanaat işlerimize koyulacaktık – zarif perdelerden Mistik Resimlere, üstünde şekerden güller olan bisküvilerden Melusina'nın Epiğine. Bu Mühürlenmiş bir Antlaşmaydı – daha fazla söze gerek yok. Seçilmiş bir yaşamdı – bu yaşamda, inanın bana, olağanüstü mutluydum ve bu mutlulukta da yalnız değildim.

(Yazdığımız mektuplar bende öyle Alışkanlık yaptı ki, sormak istiyorum – Mr. Ruskin'in Doğanın Sanatını su bardağındaki damarlı bir Taşı çizerek sergileyişini gördünüz mü? Renkleri öyle mücevher-parlaklığında, kalemi ve fırçası öyle özenli, neden gerçekten gözümüzün önünde olanı görmemiz gerektiğini tarif edişi öyle titiz ki – ama gevezelik etmemeliyim – bitirmemiz daha doğru –)

Bir Yol seçtim – sevgili Dost – onu izlemeliyim. İsterseniz beni – daha Kısıtlı bir Bilgelige sahip – Shalott'lu

Leydi gibi düşünün – dışarıdaki Hava'dan bir Yudum almayı ve ölüme doğru giden soğuk nehir-yolculuğunu değil de – tezgâhtaki dokumasının parlak renklerini dikkatle izlemeyi seçen– hamaratça mekik dokumayı – bir şey – yapmayı – Kepenkleri de Gözetleme deliğini de kapamayı seçen bir Shalott'lu Leydi –

Bu konuda bir tehdit arz etmediğinizi söyleyeceksiniz. Mantıklı mantıklı – tartışacaksınız. Birbirimize – sizin çarpıcı bir şekilde – tanımladığınız – o Tek-şeyin ötesinde söylemediğimiz şeyler var.

Öz-benliğimde hissediyorum – Tehdit var.

Sabırlı olun. Cömert olun. Bağışlayın.

Dostunuz Christabel LaMotte

Sevgili Dostum,

Bu son mektuplar Nuh'un Kuzgunları gibiydi – bu yağmurlu günlerde pis suların üstünden hızla uçup Thames'in kabarık sularını aştılar – ama geri dönmediler ya da bir hayat emaresi bulamadılar. Daha mürekkebi kurumamış Swammerdam'la birlikte gönderdiğim son mektuptan çok umutluydum. Onu, bir anlamda, yaşama sizin çağırdığınızın farkında olduğunuzu düşündüm – ince kavrayışınız olmasa, insanın dışındaki ufacık hayatlara dair karmaşık duyarlılığınız olmasa, çok daha kaba saba bir görünüş arz ederdi, kuru kemikleri bu kadar ustaca dile gelmezdi. Başka herhangi bir şiirim, bir nebze bile olsa belirli bir okur için yazılmamıştır – sadece kendim için, veya yarı-tasarlanmış bir Öteki-ben için yazılmıştır. Şimdi, siz o Öteki-ben değilsiniz – sizin farklılığınıza, sizin başkılığınıza hitap ediyorum – büyülenmiş, merakı uyanmış olarak. Şiirimin elinize geçtiğini teyit etmenizin bile mümkün olmaması – çünkü teyit etmeye cesaret edemediğinizi söylemek saçmalık olur – gururumu – hatta daha fazlasını – İnsani Dostluk hissimi incitti.

Eğer uzun zaman önceki son mektubunuza çelişkili (ki öyleydi) veya ürkek (ki öyleydi) diyerek sizi kırdıysam beni bağışlayın. Dostluğu sürdürmesinin mümkün olmadığını ilan eden (aynı dostluğun kendisi için değerli olduğunu da ilan etmişti), sessiz kalmakta ve itiraz etmekte direnen birine neden ısrarla yazıyorum diye sorabilirsiniz tabii. Bir âşık onurunu korumak için böyle bir kovulmaya razı olabilir – ama ya barışsever, kıymetli bir dost? Üstelik size karşı uygunsuz bir ilginin en ufak bir ifadesini bile telaffuz etmiş – yazmış veya karalamış bile değilim – “eğer şartlar başka türlü olsaydı, ah o zaman...” yok, “Parlak olduğunu bildiğim gözleriniz, okuyabilir...” yok – yok – her şey, bu tür saçma sapan şıklıklardan çok daha öz-benliğime yakın olan samimi düşüncelerimden dosdoğru size gelmişti – tahammül edemediğiniz bu mu?

Neden bu kadar ısrarcıyım? Ben de bilmiyorum. Gelecekteki Swammerdam'lar uğruna, belki de – çünkü farkında olmadan sizi – alay etmeyin – bir çeşit Esin Perisi gibi algılar oldum.

Shalott'lu Leydi parmaklıklı ve hendeklerle çevrili Kulesinde Melusina'yı yazabilir miydi?

Esin Perisi işine ihtiyacım olmayacak kadar şiirin kendisini yazmakla meşgulüm, diyeceksiniz. İkisinin bağdaşmadığını bilmiyordum – aslında birbirlerini tamamladıkları bile düşünülebilir. Ama inatçısınız.

Alaycı tonuma kanmayın. İçimden tek böylesi geliyor. Bu mektubun ağzında beklenen Zeytin-Dalıyla geri dönen Kumru olduğunu – ısrarla umut edeceğim. Değilse sizi rahatsız etmeyi bırakacağım.

Sonsuz hürmetlerimle R. H. Ash

Sevgili Mr. Ash,

Bu, bu mektubu yazmaya ilk kalkışmam değil. Ne nasıl başlayacağımı biliyorum ne de nasıl devam edeceğimi. Bir Durum ortaya çıktı – hayır, bakın artık yazmayı

da beceremiyorum, çünkü bir durum nasıl ortaya çıkar, böyle bir yaratık neye – benzer?

Sevgili Beyefendi – Mektuplarınız bana ulaşmadı – bir Sebepden ötürü. Kuzgunvari mektuplarınız ulaşmadı – henüz – şiiriniz de – benim için müthiş bir kayıp. Korkarım – aslında biliyorum, bir tek gözle görülür kanıt eksik – onları birisi aldı.

Bugün – postacıyı karşılamak için biraz hızlı koştum. Neredeyse kâğıt hışırtılı bir – Cebelleşme oldu. Ben kap-tım. Yazıklar olsun bana – yazıklar olsun bize – biz – ka-pıştık.

Sizden rica ediyorum – size yalvarıyorum – size Ger-çeği söyledim – ayıplamayın. Namusum korunuyordu – bu ateşli temkinliliği harekete geçiren Namus anlayışını tam olarak paylaşmasam da – minnettar olmalıyım, ol-malıyım, minnettarım.

~~Ama Hırsızlığa tenezzül etmek~~

Ah, Beyefendi, çelişkili duygularla ikiye bölünmüş gi-biyim. Söylediğim gibi, minnettarım, ama böyle kandırıldı-ğım için çok öfkelenmeliyim – sizin adınıza da öfkelenme-liyim – en iyisinin – o mektuplara cevap vermemek oldu-ğunu düşünmüş olsam bile – hiç kimsenin onlara müdaha-le etmeye hakkı yoktu – gerekçesi ne olursa olsun.

Mektupları bulamıyorum. Parça parça edildikleri söylendi bana. Ve Swammerdam da onlarla beraber. Bu nasıl affedilir? Yine de nasıl affedilmez?

Bu ev – bir zamanlar mutlu olan bu ev – ağlamayla inlemeyle Acı dolu Kasvet gibi çöken Kara Baş ağrısıyla dolu. Köpek Tray bir öne bir arkaya yürüyor – Monsignor Dorato susturulmuş – ve ben – evin içinde dolanıp duru-yorum – kimden yardım isteyebilirim diye kendime soru-yorum – ve aklıma siz geliyorsunuz dostum, bunca kederin hiçbir şeyden habersiz kaynağı olan siz –

Hepsi bir yanlış anlama, biliyorum.

İlk Adımın neresi doğruydu neresi yanlış artık bilmiyorum – yazmayı kesmenin –

Eğer – evdeki ahengi – korumak içindiyse – o ahenk artık tamamen tangır tungur, akordu bozulmuş ve kulak tırmalayıcı halde.

Ah, sevgili dostum – o kadar öfkeliyim ki– yaşlarla boğulmuş gözlerimin önünde kıvılcımlar çıkıyor –

Daha fazla yazmaya cesaretim yok. Bundan sonra bana gönderecekleriniz bana ulaşacak mı emin olamıyorum – bir bütün halinde– ya da hiç –

Şiiriniz kayboldu.

Vaz mı geçmeliyim – böyle kolayca? Aileye ve Topluma karşı Bağımsızlığım için savaşmış olan ben? Hayır vazgeçmeyeceğim. Tutarsız, dönecek, kararsız ve kadınsı görünmek pahasına – size soruyorum – Richmond Park'ında yürüyüşe çıkmanız mümkün mü – ne zaman desem – belki meşgulsünüzdür – önümüzdeki üç günden birinde sabah on birde. Havalarda kötü gidiyor diyeceksiniz. Son birkaç gün korkutucuydu. Sular o kadar yükseldi ki – sular her yükseldiğinde Thames yaklaşıyor, kıyıdan ve rıhtım duvarlarından taşıyor – suya özgü bir şiddetle oraya tırmanıp – gülerek ve sahildeki parke taşı kaldırımlara tokadı basarak – insanların bahçelerini işgal ederek – bahçe kapılarına tahta parmaklıklara hiç aldırmadan – sinsice sokularak – kahverengi ve güçlü bir şekilde fokurdayarak – beraberinde pamuk artıkları, tüyler, sırlıklam kıyafetler, küçük ölü yaratıklar sürükleyerek – menekşelerin ve Unutma-benilerin üstünden aşarak – ve genç bir Gülhatmi'ye göz dikerek ilerliyor. Ama ben orada olacağım. Köpek Tray'le dışarı çıkacağım – en azından o bana bütün kalbiyle teşekkür edecek – sağlam botlar giyip bir şemsiye kuşanacağım – Parkın Richmond Hill kapısı tarafından gireceğim – ve oralarda dolaşacağım – eğer gelmeyi seçerseniz.

Özür dilemek istiyorum, yüz yüze.

İşte Zeytin-dalınız. Kabul edecek misiniz?

Ah, kayıp şiir –

Sadık dostunuz

Sevgili Dostum,

Umarım eve sağ salim varmışsınızdır. Siz gözden kaybolana kadar baktım – iki tane kararlı küçük botlu ve dört tane uzun adımlarla koşan gri pençeli ayak bir kere bile arkalarına bakmadan giderken ufak fiskiyeleer yaratıyordu. En azından siz bakmadınız – ama Köpek Tray bir-iki kere gri başını çevirdi, umarım esefle. Beni nasıl bilerek böyle yanıltabildiniz? Orada durmuş, bir Kral Charles Spanyel'i görmek için dikkatle etrafıma bakınıyordum ya da süt beyaz sivri suratlı küçük bir av köpeği – ama siz İrlanda masallarından veya Kuzey'in destanlarından fırlamış kocaman sıska gri bir yaratıkla neredeyse kaplanmış, yarı-gizlenmiş olarak çıkageldiniz. Başka neleri böyle yaramazca yanlış anlattınız bana? Bethany Evi'nizle ilgili fikrim artık her gün yeniden gözden geçiriliyor – saçaklar kayıyor, pencereler gülüp uzuyor, çitler öne gelip geri çekiliyor – sürekli bir biçim-değiştirme ve ayarlama – hiçbir yer sabit değil. Ah, ama yüzünüzü gördüm, bir şapkanın sular damlayan kenarının ve o kocaman ve çok faydalı şemsiyenin kavisli gölgesinin altından sadece parlamalar halinde bile olsa. Ve elinizi tuttum – başta ve sonda elimin içindeydi, güvenle, öyle olduğunu umuyor ve inanıyorum.

Nasıl bir rüzgârda nasıl bir yürüyüş ama – asla unutulmayacak. Konuşmak için eğildikçe şemsiye-omurgalarımızın çarpışışı ve umutsuzca birbirlerine dolanmaları; kelimelerimizi uzaklara götüren kuvvetli esinti; uçup geçen kopmuş yeşil yapraklar, tepenin yamacında, çabalaya çabalaya üst üste yığılan yüklü bulut kütlesinin önünde koşan ve koşan geyikler. Bunları size neden anlatıyorum, hepsini benimle birlikte gören size? Kelimeleri de paylaş-

mak için, Patlamayı ve rüzgâr kısa bir süre için durduğunda, ani sessizliği paylaştığımız gibi. İçinde yürüdüğümüz dünya tam da sizin dünyanızdı, sizin sularla kaplı imparatorluğunuz, İs Şehri'nde olduğu gibi çayırklar sular altındaydı, ağaçlar köklerinden hem aşağı hem yukarı doğru büyüyorlardı – bulutlar hem havadan hem sudan yapraklarla kayıtsızca dönüp duruyorlardı –

Başka ne diyebilirim? Sizin için Swammerdam'ı yeniden kopya ediyorum – sorunlu bir iş, çünkü küçük kusurlar bulup duruyorum, bazısını düzeltiyorum, bazısı da beni sadece endişelendiriyor. Haftaya elinizde olur. Haftaya yine yürüyeceğiz, değil mi? Bir öcü değil de, sadece, ılımlı ve biraz kuruntulu bir bey olduğum açıkça belli oldu artık.

Bir de, birbirimize karşı bu kadar çekingen olmamızı – benim gibi sizin de – tuhaf ama aynı zamanda çok doğal bulmadınız mı – kâğıt üstünde birbirimizi çok daha iyi tanıdığımız halde? Sizi eskiden beri tanıyormuşum gibi geliyor, yine de kibar ifadeler ve klasik sorular bulmaya çalışıyorum – mürekkepte ve yazılı sembollerde, şahsen görüldüğünüzden daha gizemlisiniz (sanırım çoğumuz öyleyiz). (Belki hepimiz öyleyiz. Bilemiyorum.)

Artık daha fazla yazmayacağım. Bu mektubu, istenildiği gibi, Richmond Genel Posta Dağıtım Merkezi'ne gönderiyorum – Bu aldatmacadan pek hoşlandığımı söyleyemem – bu adımın mektuplaşmamıza yüklediği şüpheli davranış manasını sevmiyorum – kısıtlayıcı buluyorum. Ahlaki titizliğiniz ve ahlaki bağımsızlığınıza duyduğunuz gururla, bu size de hiç kolay gelmiyordur. Daha iyi bir şeyler düşünemez miyiz? Bu aciliyet hissini azaltmış mı oluruz? Tamamıyla size tabiyim, ama huzursuzum. Eğer mümkünse, bu ilk bekleyen-mektubu alınca bana haber verin. Nasıl olduğunuzu yazın ve yakında tekrar buluşabileceğimizi. Köpek Tray'e saygılarımla –

Sevgili Dostum,

Mektubunuz sağ salim geldi. Aldatmaca – kelimeniz – beni can evimden vurdu. Düşüneceğim – çekilen perdeler, döndürülen dolaplar – düşüneceğim – ve umarım – baş ağrısından – başka bir şey bulmayı becerebilirim.

Islak toprağın üzerindeki ışıltılı ilerleyişimizi kolay kolay unutmayacağım. Söylediğiniz Kelimeleri de unutmayacağım – en kibar Hiç'leri de unutmayacağım – Gelecek Hayatla ilgili Gerçeği ve Adaleti konuşmak için yakaladığımız anları da. Umarım Mrs. Lees'in seanslarının ciddiye alınmayı hak ettiğine ikna olursunuz. Derin yas içinde olanlara – tarifi imkânsız bir Teselli olüyorlar. Geçen hafta Mrs. Tompkins adında biri, ölmüş çocuğunu on dakikadan fazla dizinde oturttu – tam onun ağırlığı, dedi, tam onun kıvrımlı el ve ayak parmakları – anne-kalbi nasıl yanılabilir? Babası da kısa bir süre için geri dönen bu varlığın yumuşak buklelerine dokunabildi. Parlak doğaüstü bir ışık da vardı – ve tatlı bir parfümün izleri. Yüz yüze – neredeyse yüzleşme yazıyordum – konuşmanın mektupların huzurunu kaçırdığını söylediğinizde çok haklıydınız. Ne yazacağımı – bilmiyorum. Kalemim isteksiz. Sesinizden fazlasıyla etkilendim – aslında – Varlığınızdan – ne anlama geliyorsa. Tekrar görüşecek miyiz? Faydalı mı olacak zararlı mı? Köpek Tray – ki saygılarını yolluyor – faydalı olacağından emin – bense hiçbir şey bilmiyorum – öyleyse salı olsun – eğer gelmezseniz, Posta Dağıtım'a bakarım, orada denizci eşlerinin, şık Yaratıkların ve kendisine hiçbir şey gelmemişse yüzü gök gürültüsüyle buruşan suratsız bir Esnafın arkasında sırada bekliyorum.

Swammerdam'ı özlemle bekliyorum.

Sadık Dostunuz

Sevgilim,

Şu minvalde başlayacaktım – “nasıl af dileyebilirim?” vesaire – “bir anlık delilik” sonra düşündüm ki bütün olan-

lardan kaçabilirim, Mıknatısların birbirlerine koştuklarını inkâr edebilirim, ve bunu öyle ısrarla yapabilirim ki, yalan, içinde bir tür gerçeği taşıyan kurtarıcı bir kurmacaya dönüşür. Ama Doğa Kanunları da her şey gibi saygıyı hak ediyor ve demirle mıknatısın manyetik alanları kadar güçlü insan kanunları da var – asla yalan söylemediğim size, yalan söyleme yoluna saparsam – kayboldum demektir.

Sizi – delilikten hemen önceki halinizle – öleceğim güne kadar hatırlayacağım. Küçük yüzünüz, solgun içtenlikle bana dönük – eliniz uzanmış – ıslak gün ışığında, ulu ağaçların arasında. Elinizi tutabilirdim – ya da tutmazdım – değil mi? İkisi de? Ama şimdi sadece biri. Bütün Varlığımın böyle odaklandığını daha önce hiç hissetmemiştim – tek bir yerde, tek bir zamanda, tek bir nesneye – Bir ânın hiç bitmeyen kutsal sonsuzluğuysa sanki. Beni çağırdığınızı hissettim, sesiniz başka bir şey söylediği halde, gökkuşağı tayfıyla ilgili bir şey – ama bütünüyle siz, derinden siz beni çağırdınız – bu sözsüz çağrıya – cevap vermek zorundaydım – ve kelimelerle değil. Bu sadece benim deliliğim mi? Siz kollarımdayken (yazmak için hatırlayınca titriyorum) öyle olmadığından emindim.

Şimdi, sizden uzaktayken, ne düşüneceğimi ya da hissedeceğimi bilmiyorum.

Ama konuşmalıyım. Aklımdakileri size söylemeliyim. Affedilemez kucaklaşma ani bir dürtü değildi – anlık heyecanlanma değildi, içimdeki en derin yerden ve sanırım en iyi yerden geldi. Size söylemeliyim ki – o ilk karşılaşmadan beri, benim kaderim olduğunuzu biliyordum, ama zaman zaman bu bilgiyi kendimden saklamış olabilirim.

Her gece rüyamda yüzünüzü görüyordum ve günlük hayatımın sokaklarında yürürken, yazdıklarınızın ritmi sessiz beynimde şarkı söylüyordu. Size İlham Perim, demiştim, gerçek şiirin durmadan şarkısını söylediği, ruhun o ısrarcı noktasından gelen bir habercisiniz, belki de öylesi-

niz. Size – daha da büyük bir dürüstlikle – Aşkı diyebilirdim – işte, söylendi – çünkü sizi gerçekten seviyorum, bir erkek için mümkün olan bütün şekillerde ve büyük bir şiddetle. Bu yaşadığımız dünyada yeri olmayan bir aşk – zayıflayan mantığının ikimize de iyi gelemeyeceğini, gelmeyeceğini söylediği bir aşk, elimdeki tüm beceriyi kullanarak sizden kurnazca saklamaya çalıştığım, sizi korumaya çalıştığım bir aşk. (Tamamen sessiz kalmak dışında, diyebilirsiniz haklı olarak, ama elimde değildi.) Biz mantıklı on dokuzuncu yüzyıl varlıklarıyız, coup de foudre'u¹ Romans anlatıcılarına bırakabiliriz – ama neden bahsettiğimi anladığınıza dair kesin kanıtım var, sadece bir an (o sonsuz an) için bile olsa, en azından iddia ettiğim şeyin doğruluğunu siz de kabul ettiniz.

Ve şimdi, size sormak için yazıyorum, biz ne yapacağız? Doğası itibarıyla tam bir başlangıç olan bu şey nasıl bir son olacak? Gayet iyi biliyorum ki bu mektup, sizden gelen, akıllıca ve haklı olarak, artık buluşmamamız gerektiğini, artık birbirimizi görmememiz gerektiğini söyleyen bir mektupla kesişecek – hatta mektuplaşmanın, o özgürlük alanının bile kesilmesi gerektiğini söyleyecek. Ve bizi içinde barındıran olay örgüsü, bizi kısıvrak bağlayan gelenekler, bir beyefendi olarak benim, bu şartı en azından bir süreliğine kabul etmem gerektiğini, ve Kaderin ya da hareketlerimizi izleyen o planlayıcının gelecekte bir buluşmaya, tesadüfi bir tekrar-başlamaya izin vermesini beklemem gerektiğini söylüyor...

Ama Sevgilim, bunu yapamam. Bu tabiata aykırı – sadece benim kendi tabiatıma değil, Tabiat Ana'nın kendisine – bu sabah bana, sizde ve sizin aracılığınızda gülümüyor, böylece her şey ışığa boğuluyor – çalışma masamın üstündeki anemonlardan pencereden giren gün ışığındaki

1. (Fr.) İlk görüşte aşk. (Ç.N.)

toz zerreciklerine kadar, önümde duran sayfadaki kelimelere (John Donne) kadar sizinle, sizinle, sizinle. Mutluyum – hiç olmadığım kadar mutlu – aslında size kim bilir nasıl suçlulukla dolu bir zihnin acısıyla ve dehşet içinde bir geri çekilmeyle yazıyor olmalıyım. Alaycı küçük ağzınızı görüyorum ve Karıncalarla Örümcekler hakkındaki bilmecemsi sözlerinizi tekrar okuyorum – ve gülümsüyorum, hep orada olduğunuzu düşünerek, temkinli ve tetikte – ve bir şey daha, isterseniz de istemeseniz de...

Ne istiyorum? diye soracaksınız o dikkatli ama alaycı tavrınızla – itirazlarımı açık tekliflere indirgeyerek. Bilmiyorum – nasıl bilebilirim? Sadece insafınıza sığınıyorum, beni kesip atmamanız için, tek bir aç öpücükle kısıtlamamanız için, henüz değil, şimdi değil. Sınırlı bir süre için – ufak bir yer bulamaz mıyız, birbirimizi bulduğumuza hayret edeceğimiz bir yer?

Hatırlıyor musunuz – tabii hatırlıyorsunuz – tepemizin yamacında, ağaç kümемizin altında, nasıl bir Gökkuşağı gördüğümüzü – ışık, suyla boğulmuş havadaki ıslak damlalara nüfuz etmişti – Tufan durulmuştu – ve biz – Gökkuşağının kemeri altında durmuştuk, sanki bütün Dünya, yeni bir anlaşmayla, bizim olmuş gibi – ve gökkuşağının bir ayağından uzaktaki diğer ayağına kadar, bakış açımız değiştikçe kayıp değişen, parlak, yekpare bir kavis vardı.

Ne karmakarışık bir mektup, Posta Dağıtım'da, belki de sonsuza kadar, bir köşede kalıp toz toplamak için gayet uygun. Arada sırada Parkta yürüyeceğim, hatta aynı Ağaçların altında bekleyeceğim – beni bağışlayacağınıza – ve birazcık daha fazlasına – inanıyorum.

R. H. A.'iniz

Ah Beyefendi – nesneler titriyor ve kayıyor, hepsi de gerçekten pullarla ve kıvılcımlarla ve ışıltılarla kaplı. Bu uzun akşamı şöminenin önünde geçirdim – güvenli tabu-

remde – yanan yanaklarımı, kıvılcımın emellerine ve bu emellere teslim olan tükenmiş kömürlerin, al yanaklı bir mırıltiltyla ufalanıp – nereye varmaya çalışıyorum –cansız toza dönüşmesine çevirdim– Beyefendi.

Ve sonra – orada – Gökkuşağı boğulan bir dünyanın üstündeki karanlık havada öylece dururken – o Ağaçlara şimşek çarpmadı, Tahta Kol ve Bacaklarından aşağıya toprağa doğru süzülmedi – yine de o damarları alev yaladı, alev kucakladı, alev sardı – kül etti ve tamamen tüketti –

Şimşegin çarptığı ağaçlar siyah ölür
Havadaki Ateş'in ardından
Ne bir iz ne bir enkaz görülür
Kemik ve saçtan –

İlk Anne ve Babamız böyle kuvvetli sık ağaçların altına saklandı sanırım – ama Göz onları gördü – kendileri için ölüm demek olan bilgiyi yemişlerdi ihtiyatsızca –

Eğer dünya ikinci bir kez suda boğulmayacaksa – nasıl yok olacağımız açık – bize söylendi –

Siz de –Ragnarök'te– Wordsworth'ün boğulmakta olan dünyasının sağanak sularını – Surtur'un, dünyanın bütün kıyılarına vuran ve katı kabuğunu içip – kızıl gökyüzüne erimiş altın halinde tüküren alevlerinin dilleriyle karşılaştırdınız –

Ve ondan sonra – bir Kül¹ – yağmuru –
Altına sığınılan Dünya-Ağacı Küldür, Küldür ölüm-
cül Yağmur
Böylece Toz toza ve Kül küle döner tekrar

Kararan gözlerimin önünde altın oklar gibi – bir sürü

1. Ash kelimesinin diğer bir anlamı “kül” dür. (Ç.N.)

kayan yıldız görüyorum – bunlar Baş ağrısının habercileri – ama karanlıktan önce – yanmadan önce – şunu söyleyecek küçük aydınlık bir yerim var – ah, neyi söyleyecek? Beni yakıp kül etmenize izin veremem. Veremem. Yanarım – buradaki sevgili şöminemin düzenli huzuru gibi değil – buradaki minyatür keyif mağaraları, girintili çıkıntılı sıcak geçici mücevher-bahçeleri gibi değil – hayır – güneşli bir günde Samanın yanıışı gibi – yanarım – şiddetli bir rüzgâr – havada bir ürperme – bir yanık kokusu – dağılan bir duman – mikado çöpüne benzer şeklini ancak bir an için muhafaza eden ve sonra gelişigüzel noktacıklara dönüşen bir tutam beyaz ince pudra gibi – ah hayır yapamam –

Görüyorsunuz, Beyefendi – önemli meseleler oldukları halde – ne Namustan söz ediyorum ne de Ahlakтан – Öz'e gidiyorum, o da bu konularda fazla konuşmayı lüzumsuz hale getiriyor. İşin Öz'ü benim tek başınalığım, tehdit altında olan tek başınalığım, sizin tehdidiniz altında olan, ve onsuz bir hiç olduğum tek başınalığım – namus, ahlak beni ne kadar ilgilendirebilir ki?

Aklınızı okuyorum, benim sevgili Mr. Ash'im. Şimdi kontrollü ve dikkatle sınırlandırılmış bir yanma önereceksiniz – parmaklıkları ve kesin sınırları ve pirinç kaplama tepelikleri olan bir ocak ızgarası – ne progredietur ultra¹ –

Ama haberiniz olsun – sizin akkor olmuş semenderiniz ateş-üfleyen bir Ejderha. Büyük bir Yangın – çıkacak

Migren-ağrısından önce bir delilik ânı vardır. Bu delilik ormandaki yangından başlayarak yayıldı – şu âna kadar – ve şimdi de dile geldi.

Hiçbir insan ateşin içine girip de yanıp kül olmadan kalamaz.

Ocağın içine girmeyi hayal etmedim değil – tıpkı Şadrak, Meşak ve Abednego gibi –

1. (Lat.) Herhangi bir ilerleme. (Ç.N.)

Ama biz zamane Akılcı Yaratıkları, eskiden yaşamış inananların mucize-yaratan Tutkusuna sahip değiliz –

Akkorun – ne olduğunu biliyorum – daha ilerisini denemeyi reddetmek zorundayım.

Baş ağrısı hızla artıyor. Başımın yarısı – acıyla dolu bir sukabağından ibaret –

Bunu Jane postalayacak, onun için mektup şimdi yola çıkıyor. Kusurlarını affedin. Ve beni affedin.

Christabel

Sevgilim,

Mektubunuza ne anlam vermeliyim – neredeyse merminize yazıyordum – tahmin ettiğim gibi yolları benimkiyle kesişmiş – ama tahmin etmeye cesaretim olmayan şey, soğuk bir inkâr değil de, sizin metaforunuzu devam ettirirsem, son derece ateşli bir bilmece olduğu. Siz gerçek bir şairsiniz – huzursuzlandığınızda, ya da sinirlendiğinizde, ya da herhangi bir konuyla normalden fazla ilgilendiğinizde – düşüncelerinizi metaforlarla ifade ediyorsunuz. Yani, bütün bu ışık kıpırtılarına ne anlam vermeliyim? Söyleyeyim – içinden yenilenmiş, ama değişmemiş olarak yükseleceğiniz bir ateş, benim Zümrüdüanka'm – altın renk daha bir perdahlanmış, gözler daha bir parlak – semper eadem.¹

İkimizin de yanına, sanki içimizden yükselir gibi birer mitik canavar, insana benzemeyen birer benlik koymanız – Aşkın bir etkisi mi? Böylece tutuşmuş bir ocak Yaratığı, ateş-saçan Ejderhaya dönüşmüş bir şömine-semenderi olarak yazmak sizin için kolay ve doğal bir hale geliyor, ve beni esnek ismimin her iki mitik okunuşunda görmenizde kolay ve doğal oluyor – tükenerek kâğıdımsı kalıntılarına

1. (Lat.) Daima aynı. (Ç.N.)

indirgenmiş bir Dünya-Ağacı. Siz de – benim gibi – bu gücünü kendi özünüzde hissediyorsunuz. O tepenin üstünde bütün yaradılış etrafımızdan geçip gidiyordu – toprak, hava, ateş, su ve biz oradaydık, yalvarırım unutmayın, sıcak ve insani ve güven içinde, o ağaç çemberinin içinde, birbirimizin kollarında, gök kubbenin altında.

Size açıkça anlatmam gereken en önemli şey şu. Sizin tek başınalığınızı hiçbir şekilde tehdit etmiyorum. Nasıl ederim? Nasıl edebilirim? Aksi takdirde birilerine gerçekten zarar verecek olan şeyi tek imkânsız kılan, sizin o kutlu yalnız kalma arzunuz değil mi?

Bu konuda anlaştığımıza göre – sınırları belirlenmiş bir biçimde – kendini sonsuz sanmak Aşkın Tabiatında olsa da – kısa bir süreliğine – belki, mümkünse – belirli bir mekânda – az kalsın küçük yazıyordum, ama asla öyle olmayacak – büyük bir mutluluk – çalamaz mıyız? Nasılsa sonumuz hüsrân ve pişmanlık olacak – sizi bilmem ama, en azından ben bir hayalden ziyade gerçek için, umut etmekten ziyade bilmek için, tereddüitten ziyade eylem için, cılız ihtimallerden ziyade gerçek yaşanmışlık için pişman olmayı yeğlerim. Bütün bu safsata, sadece şunu söylemek için, canım, Parka geri gelin; elinize tekrar dokunmama izin verin, akıllı uslu fırtınamızda birlikte yürüyelim. Pek çok haklı sebepten dolayı bunun imkânsız olacağı bir an pekâlâ da gelebilir – ama tıpkı benim bildiğim ve hissettiğim gibi, biliyorsunuz ve hissediyorsunuz ki, bu imkânsızlık ânı henüz gelmedi, şimdi değil.

Kalemimi kâğıdın üzerinden çekip bu mektubu katlamak istemiyorum – çünkü size yazdığım müddetçe, sanki birbirimize dokunuyoruz, yani kutsanıyoruz. Ejderhalardan konuşuyorduk ya, alev almaktan ve şiddetle yanmaktan – biliyor muydunuz – Çince de Lung olan Çin Ejderhası – ateş değil de sadece su elementinin bir yaratığıdır? Yani sizin mermer küvetinizdeki gizemli Melusina'nın kuzeni.

*Bu da demektir ki, daha mülayim zevkleri olan, daha se-
rin ejderhalar olabilir. Onu Çin tabaklarında görmek
mümkün, mavi ve kıvrım kıvrım, serpinti gibi bir yelesi var
ve benim bir zamanlar ateş parçaları sandığım, ama şimdi
su bükümleri olduğunu anladığım şeylerle çevrili. Posta
Dağıtım'da patlamaya hazır bir bomba gibi bekleyip dura-
cak bir sayfa düzyazı. Son iki günde huzursuz bir anarşis-
te döndüm.*

*Ağaçların altında bekleyeceğim – her gün, aynı saatte
– ve gözlerim titremeyen dimdik bir aleve benzeyen bir
kadınla yere dökülmüş dumana benzeyen gri bir tazıyı
arayacak –*

*Geleceğinizi biliyorum. Başından beri bildiklerim,
gerçekleşti. Bu normalde başıma gelmeyen bir durum, böy-
le bir şeye hiç ihtiyaç duymadım – ama ben dürüst bir
adamım, olan şeyi, olduğu zaman tanırım... Yani gelecek-
siniz. (Buyurgan değil, sessiz sedasız bir biliş bu –)*

R. H. A.'iniz

Sevgili Beyefendi

*Gelmemem gerektiğini bildiğimi halde yine de geldim
demek için – fazla gururluyum –. Yaptıklarımı kabul edi-
yorum – o heyecanlı yürüyüş de bunlardan biriydi –
Mount Ararat Yolu'ndan Tempting Tepesi'ne kadar – etra-
fımızda Köpek Tray dönüp dururken ve hırlarken – Sizi
sevmiyor, Beyefendi – ve bu cümle –“ben de sevmiyorum”
diye bitebileceği gibi, daha büyük ihtimalle, “ben ne hisse-
dersem hissedeyim” diye de bitebilir. Geldiğime sevindiniz
mi? Söz verdiğiniz gibi tanrılar gibi miydik? Tozun içindeki
gayretli ayak parmakları aynı yöne dönük iki ciddi yürü-
yüşçü. Elektriğin Gücünü ve Galvanik Uyarıları şimdilik
bir kenara bırakırsak – birbirimize karşı ne kadar utangaç
olduğumuza dikkat ettiniz mi? Kâğıt üzerinde öyle olmasa
da, sadece bir tanıdık gibiyiz. Günlük zamanı yaşıyoruz*

– Evrenin Zamanıysa parmaklarımız birbirine dokunduğu anda duruyor – biz kimiz? Kim? Beyaz sayfanın özgürlüğüne sahip olmayı tercih etmez misiniz? Artık ne yazık ki çok mu geç? İlkel masumiyetimizi kayıp mı ettik?

Hayır – kaybettim – Kulemi ve Aklımı kaybettim. Birkaç kısa saat için kır evim bana ait – salı öğleden sonra – saat bir civarı hayalinizdeki Çardağın sıkıcı gerçekliğiyle tanışmak ister misiniz? Çaya gelir misiniz?

Çok şey için pişmanım. Çok. Ve söylenmesi gereken şeyler var –yakında– söylenecekleri zaman gelecek.

Üzgünüm beyefendi, bugün –moralsiz ve üzgünüm– yürüyüşe çıktığımız için üzgünüm, ama hâlâ yürümekte olmadığımız için de üzgünüm. Bütün yazabildiğim bu, çünkü İlham Perim beni terk etti – Onunla – ve sonra – Aşk'la – oynaşan bütün kadınları alay ederek terk ettiği gibi.

Christabel'iniz

Sevgilim

Artık sizi gerçekten düşünebilirim – küçük Oturma odanızda – çiçek açan küçük fincanları idare ederken – Monsignor Dorato caka satıyor ve titrek sesiyle şarkı söylüyor, sandığım gibi bir Floransa sarayında değil de, parıldayan pirinç tellerin Tac Mahal'inde. Ve şömine rafının üstünde Christabel Sir Leoline'nın Huzurunda – üstüne abartılı renkli ışıkların vurduğu bir heykel gibi duran siz, ve aynı donuklukta Köpek Tray. Tüyleri kirpi okları gibi havada, yumuşak gri dudakları bir hırlamayla bükülmüş, yoğun bir arayış içinde gidip geliyor – sahiden de, dediğiniz gibi, en azından o beni sevmiyor, bir-iki kere enfes susamlı çöreğe gösterdiğim sakın ilgi konusunda beni uyardı, fincan ve tabağı tıkırdattı. Üst üste sarkan çiçekleriyle veranda yok – hepsi kaybolan bir köpük ve hayal – onun yerine bir çalılık dolusu muhafıza benzeyen dimdik uzun Gül var.

Sanırım eviniz beni sevmeydi, gelmemeliydim.

Doğru, şöminenin ta öbür tarafından bana söylediğiniz gibi, benim de bir evim var, tasvir etmediğimiz, hatta hiç bahsetmediğimiz. Ve bir karım var. Ondan bahsetmemi istediniz ve nutkum tutuldu. Bundan ne anlam çıkardınız bilmiyorum – sormaya kesinlikle hakkınız olduğunu kabul ediyorum – ama cevap veremedim. (Sormanız gerektiğini bildiğim halde.)

Bir karım var ve onu seviyorum. Sizi sevdiğim gibi değil. Şimdi, yarım-saattir oturuyorum, o iç karartıcı küçük cümleleri yazdım ve devam edemedim. Size olan aşkımın onu incitmesi gerekmez, bu konuda haklı sebepler var – bunları tartışmam, yeterli derecede haklı olmasalar bile, yine de haklı sebepler. Bu size sıradan ve uyduruk gelebilir. Benden önce büyük ihtimalle pek çok erkeğin, zamparalık yapan erkeğin, söylediği bir şey –bilmiyorum– bu konularda tecrübesizim ve kendimi hiç böyle bir mektup yazarken bulacağımı düşünmemiştim. Daha fazla bir şey söyleyecek durumda değilim, sadece söylediklerimin doğru olduğuna inandığımı bilmenizi isterim ve umarım bu mecburi kabalıktan dolayı sizi kaybetmem. Bu konuda daha fazla konuşmak ona ihanet etmenin en kesin yolu olur. Sizin – herhangi bir başkasıyla – beraberliğinizi konuşuyor olsaydık da aynı şeyi hissederdim. Bir paralelliği ima etmek bile üzüntü verici – siz de hissediyorsunuz sanırım. Sizin kim olduğunuz size ait – bizim aramızda olansa – eğer bir şey varsa – bize.

Lütfen bu mektubu imha edin – diğerleriyle ne yapıyorsanız ya da yapıyorsanız yapın – çünkü mektubun kendisi zaten öyle bir ihanet ki.

Umarım İlham Perisi sizi gerçekten terk etmemiştir – kısa bir süreliğine bile, sadece Çay Saati boyunca bile. Lirik bir şiir yazıyorum – gayet zorlu – Ateş-Ejderhaları ve Çin Lung Ejderhalarıyla ilgili – bir ruh çağırma bile dene-

bilir pekâlâ. Sizinle ilgili – bugünlerde yaptığım ve düşündüğüm ve soluduğum ve gördüğüm her şeyin sizinle ilgili oluşu gibi – ama, size hitaben yazılmış değil – o şiirler de gelecek.

Bu yalın mektuba bir cevap gelirse – bileceğim ki, hem gerçekten cömertsiniz, hem de küçük mekânımız bize ait – kısa zamanımız süresince – imkânsızlık ânı gelip çatana kadar –

R. H. A.'iniz

Sevgili Beyefendi,

Yalınlığınız ve ağzı sıklığınız size şeref katıyor – eğer şeref – açtığımız – bu Pandora'nın Kutusu'na – ya da kendimizi attığımız yağmurlu Dış-dünyaya dair söylenebilecek bir şeyse. Daha fazla yazamayacağımı fark ediyorum – gerçekten, ama gerçekten Başım Ağrıyor – ve bu Evde işler – ki aynı şerefli sebeplerle onlardan bahsetmeyeceğim – son tahlilde, pek iyi gitmiyor. Perşembe günü Parkta olabilir misiniz? Konuşarak anlatmayı tercih ettiğim bazı meseleler var.

Daima, C.

Sevgilim

Zümrüdüanka'm geçici olarak kederli ve hatta dağılmış bir kuş olmuş – alışılmadık küçük bir sesle ve uysallıkla konuşuyor – ve hatta zaman zaman hürmetkârlıkla. Böyle olmaz – olamaz – sizin her zamanki canlılığınıza ve ışığınıza kavuştuğunuzu görmek için her şeyden vazgeçerim – kalbimin bütün mutluluğundan. Eskiden olduğu gibi kendi kürenizin içinde parıldamanız için elimden gelen her şeyi yaparım – hatta üzerinizde o-denli-ısrarla iddia ettiğim haktan vazgeçerim. Söyleyin bana, dürüstçe – üzgün olduğunuzu değil de, neden öyle olduğunuzu, ben de elimden geldiği kadar, ters giden şeyi yoluna koyma işini üstle-

neyim. Şimdi bana mümkünse cevap yazın ve salı günü tekrar gelin.

Daima, R. H. A.

En Sevgili Beyefendi,

Sahiden de bilmiyorum neden böyle üzgün olduğumu. Hayır – biliyorum – çünkü beni benden alıp sonra bana geri veriyorsunuz – eksilmiş olarak – ben ıslak gözler – dokunulmuş eller – ve dudaklardan ibaretim – içinde olduğu ânı tamamıyla hisseden – aç - bir kadının kırık bir parçası – gerçek arzusuna sahip olamayan – ama, yine de fazlasıyla arzu dolu – ah – bu çok acı verici –

Ve siz diyorsunuz ki – o denli nazıksınız – “Sizi seviyorum. Sizi seviyorum.” – Ben de inanıyorum – ama o kim – “siz” kim? O – ince telli sarı saçlı ve – özlemle yanıp tutuşan bir şey mi – ben bir zamanlar başka bir şeydim – yalnız ve daha iyi bir şey – kendime yetiyordum – ama şimdi, sürekli bir değişim içinde durmadan bir şeyler arayarak – amaçsızca dolaşıp duruyorum. Günlük Hayatımda mutlu olsam daha az tedirgin olabilirdim, ama Hayatım sessizlikten yapılmış hassas bir dokuya ve onu yer yer delip duran iğne-sivrilğinde sitemlere dönüştü. Gururlu bir edayla gözümü dikip bakıyorum – en keskin şekilde bildiklerimi – ve bilegeldiklerimi – bilmezmiş gibi yapıyorum – ama, bunun bir bedeli var – hiç kolay değil – iyi değil.

Sizin John Donne’ınızı okuyorum.

Ama biz, elinde öyle incelikli bir sevginin,
Kendimizin bile ne olduğunu bilmediği,
Birbirimizin zihninden emin,

Daha az dert ederiz, özlenecek gözleri, dudakları ve elleri.

Bu hoş bir söz – “birbirimizin zihninden emin”. Böyle

– güvenli bir palamar – bulmak mümkün mü sizce – ulu-
yan fırtınanın içinde?

Artık kelime dağarcığımda, çok nefret ettiğim bir keli-
me var, kölesi olduğum bir kelime – “Eğer” – Eğer birlikte
olacak zamanımız ve yerimiz olsaydı – tıpkı kendimize
hayal etme izni verdiğimiz gibi – o zaman birlikte özgür
olabilirdik – oysa şimdi – kafese kapatılmış?

Sevgilim,
Özgürlüğü gerçekten yaşamak – kurnazca ve akıllıca
ve incelikle – sınırların içinde hareket etmektir – ve sınırla-
rın ötesinde olanı, dokunulamayanı ve tadılamayanı bilme-
ye çalışmamak. Ama insanız – ve insan olmak, bilinebilecek
şeyleri ne pahasına olursa olsun bilmek istemektir. Birazcık
aşına olmaya başladıklarında, daha yakından tanınacak
bir tarafları kalmadığında, artık bilinmeyenin çağrısı olma-
dıklarında, dudakları, elleri ve gözleri özlemek daha kolay-
dır. “Eğer” bir haftamız olsaydı – veya iki – neler yapmazdık
ki? Belki de yaparız. Biz becerikli ve akıllı insanlarız.

Dünyaları verseler sizi eksiltmezdim. Biliyorum böyle
durumlarda şu şekilde itiraz etmek âdettendir – “Sizi sade-
ce siz olduğunuz için seviyorum” – “Sizin özünüzü seviyo-
rum” – ve sizin ima ettiğiniz gibi, bir tanem, “sizin
özünüz”den kastedilen – dudaklar eller ve gözlerdir. Ama
bilmelisiniz ki – biliyoruz ki – öyle değil – bir tanem, ben
sizin ruhunuzu seviyorum ve onunla birlikte şiirinizi – seri
düşüncelerinizin gramerini ve durup aceleyle devam eden
sentaksınızı – onlar da aynı ölçüde sizin özünüz, nasıl
Cleopatra’nın Antonius’un çok hoşuna giden seke seke
yürüyüşü onun özüyse. Aslında, zaman içinde bütün du-
daklar eller ve gözler bir parça birbirine benzer (tabii sizin-
kiler büyüleyici ve aynı zamanda çok cazip) – ama sözle-
rinize bürünmüş düşünceleriniz benzersiz bir şekilde sizsi-
niz, sizinle birlikte geldiler, siz yok olursanız yok olurlar –

Bahsettiğim seyahate henüz tam karar verilmedi. Tugwell evdeki işiyle çok meşgul – proje çok önceden havaların daha mülayim olduğu bir zaman için düşünülmüş olsa da – bugünlerde medeni olmak daha ufak yaşam formlarıyla ve gezegenin dev kalıcı formlarıyla akıllıca ilgilenmeyi gerektiriyor olsa da – şimdilik havada kaldı. Çok hevesli olan ben – şimdilik erteledim – ateş üstünde beklemekteyim – zira Richmond'dan kendi isteğimle nasıl o kadar uzaklaşabilirim?

Salı görüşmek üzere.

Not. Swammerdam bir kez daha neredeyse hazır.

*En sevgili Beyefendi,
Kararsız İlham Perim geri geldi. Bana dikte ettiğini size (düzeltilmemiş halde) gönderiyorum.*

*Çimenli tepe
Kolları arasında titriyor
Kasları – sarıyor
Çepeçevre – çepeçevre – Yüzü
Gülümsüyor sıcak ve altın sarısı
Ufak tepenin alnında
Ve her kıvrım
Kasıyor ve sertleşiyor – şimdi
Kuvvetini topluyor
Parılayan boyu
Simsıkı kavrıyor, kavrıyor: taşlar
Haykırıyor kemikler gibi
Sıkışan – toprak – acıyla
Haykırıyor – tekrar –
Simsıkı kavrıyor ve gülümsüyor –*

*Çok sevdiğim,
Aceleyle yazıyorum – cevabınızdan korkuyorum – git-*

meli miyim gitmemeli miyim bilmiyorum –kalacağım, sizin için– ya bahsettiğiniz bu küçük şans gerçek bir ihtimale dönüşürse diye. Ama nasıl olabilir? Böyle bir adımı nasıl tatminkâr bir şekilde açıklayabilirsiniz? Yine de her şeye rağmen nasıl umutlanmam?

Hayatınıza onarılamaz bir zarar vermek istemiyorum. Size – kendi arzularıma, kendi umuduma, kendi gerçek aşkıma ters düştüğü halde – öncesini ve sonrasını düşünmeniz için yalvaracak kadar birazcık mantığım kaldı. Eğer becerilebilir de, daha sonra istediğiniz gibi yaşayabileceğiniz şekilde bu iş olursa – tamam o zaman – eğer mümkün olursa – bu mektupta yazılacak bir mesele değil. Yarın öğlen kilisede olacağım.

Şimdi ve daima sevgimi gönderiyorum.

Sevgili Beyefendi,

Oldu bitti. ZORLA. Gök gürültüsü çıktı ağzımdan – ve dedim ki – böyle olacak – şimdi soru sorulmayacak – ve bundan sonra da asla – ve bu kesin İfade – bütün Zalimlerce malum olduğu gibi – ıysal bir boyun eğişle karşılandı.

Bu, şimdiye kadar verilen Zarardan daha fazlasını veremez zaten – en azından sizin tarafınızdan – ama benim tarafımdan belki azıcık daha – çünkü öfkeliydim (ve öfkeliyim).

Swammerdam

Biraz daha yaklaş, Birader, lütfen. Korkarım
 Seni endişelendiriyorum. Uzun sürmeyecek.
 Sana şimdiden teşekkür ederim, sesim, ya da göz-
 lerim,

Ya da zayıf aklım gitmeden önce, benimle oturdu-
 ğun için

Burada bu kubbeli çıplak beyaz hücrede,
 Bir yumurtanın içi gibi kireç-sadeliğinde.
 Yumurtadan çıkacağım bu gece.

Beni sana emanet eden,

Almanya'daki kutsal münzevi kadının

Çok iyi bildiği o açık ve boş sessiz mekâna gideceğim.

O kadın ki, Tanrı'nın gördüğü

Bu büzüşmüş kabuklu zarın içinde kısa bir süre için
 yaşayan

Zavallı ruhum için, küçük ruhum için Onunla konu-
 şuyor.

Tanrı bu kabuğu, gülümseyen sıradan bir Oğlan ço-
 cuğu gibi

Parlak avucunda tutuyor, İnayetiyle küçücük bir de-
 lik açıyor

Sonsuz Işık delikten içeri girsin diye ve bulsun diye
 Emilerek Ona çekilmesi gerekeni, tam oluşmamış

Ya da embriyonik Melek'in tüyü bitmemiş kanatlarını.

Geride bırakacak fazla şeyim yok. Bir zamanlar çok vardı,

Ya da bana öyle geliyordu, ama insanlar aynı fikirde değildi.

Ölümde capcanlı, Sanatımın zerk edildiği,
Sevgiyle deşilen, açılan ve sergilenen
Üç bine yakın kanatlı ya da sürünen şey –
Doğanın Kutsal Kitabı'nın harfleri, sıralarına göre
dizilmiş

Kurnazlığının sırlarını açık etmek için.

Artık önemi yok. Yaz – lütfen – bu müsveddeleri
Ve kalemleri yegâne dostuma bırakıyorum,
Bir zamanlar cesur olan bir zihnin bulgularına
Gerçek bir filozofa yakışır şekilde kıymet veren
Fransız'a, eşsiz Thévenot'ya.

Keşke ona mikroskoplarımı ve vidalarımı verebilseydim –

Homonkulus adını taktığımız

Bükülmez kollu bakır yardımcımı, merceği insan elinden

Daha sıkı kavrayan ve gazlı bez parçalarını, ya da
irin damlalarını,

Bedeninin yardım almamış sınırlarının ötesini

Araştırmaya cüret eden İnsanın delici bakışlarına
sunan.

Ama bu aletler yok artık, bu ekşimiş midenin artık
hazmedemediği

Ekmek ve sütü satın almak için satıldılar.

Ona borçlu olarak ölmek zorundayım. O benim
dostum

Ve beni bağışlayacaktır. Bu umudu da yaz. Sonra yaz
Ona, Antoinette de Bourignon'a

(Umudumu yitirmişken, bana Tanrı'nın
Zamanı ve mekânı aşan Sonsuz Sevgi noktasından
bahseden)

Ona ve O'na güvenerek, yüzümü çıplak duvara
Dönüp terk ediyorum bu nesneler dünyasını
Onu bulmak için Almanya'ya korka korka
Geldiğim zaman bana gösterdiği Hiç-lik uğruna.
Şimdi imzala, *Swammerdam*, ve tarih at,
Mart, 1680, sonra yaşımlı yaz
Kırk üçüncü yılı. Kısa zamanının sonu. *Zamanının* –
Sonsuzluğu nesnelerin düz derisindeki
Sayısız çatlaktan gören ve bu yüzden ölenin zama-
nının.

Bir insan hayatının zaman içinde belli bir şekil aldığı-
nı mı sanıyorsun,

Tıpkı bir karıncanın yumurtasından bir kurtçuğun
Ve kozada sarmalanmış kurtçuktan
Canavar bir dişinin ya da kanatlı bir oğulun
Ya da aceleci bir işçinin peyda olması gibi, her biri
kendi rütbesinde?

Ben küçük bir adamım, küçük bir yere kapatılmış,
Küçüklük konusunda, küçücük,
Önemsiz ve göz ardı edilen,
Acayip ve kısa ömürlü şeylerde uzman.
Küçük hücreni sevdim, Birader. Yoksulluk,
Beyazlık, bir pencere, su ve
Çatlayan dudaklarımda bardağı sımsıkı tutan elin.
Teşekkür ederim. Yeter.
Doğduğum yerde
Küçük bir yerdi, bunun gibi değil, çıplak değil,
Parlak tozlu bir gizem ambarı,
Bir tuhaf şeyler dolabıydı.
Gözlerim ilk önce neyi gördü? Bir beşiğe

Neredeyse yer yoktu, hazine sandıklarının,
Ağızları özenle kapatılmış kavanozların ve duvar
ipeklerinin,

Kuştüyelerinin ve kemiklerin ve taşların ve boş suka-
baklarının

Masaların ve sandalyelerin üstündeki karmakarışık
yığınların arasında.

Bir tepsi ay taşı bir kâse dolusu taştan bastıbacak
bokböceğinin

İçine dökülmüştü ve yabancı tanrıçıkların

Küçük boyalı gözleri tozlu raflardan göz kırpıyordu.

Sımsıkı kapalı bir kavanozda bir denizkızı yüzüyordu

Kemikli parmaklarıyla çiziyordu cam duvarlarını

Ve kaskatı saçları büzüşmüş kafasından akıyordu.

Kuru kahverengi memeleri maun gibiydi,

Kıvrık ve kapalı alt tarafları, mattı

Eski vernik gibi, ama dişleri beyazdı.

Roma'dan kalma bir içki kadehinin üstünde denge-
de duran

Bir de basilisk yumurtası vardı,

Fildişi-renginde bir küreydi, ya da küremsi bir şey

Bir kedi-mumyasıyla dip dibeydi, tepeden tırnağa

Kapkara bandajlarla hâlâ sarılı

Kum-kurusu, ama benzemiyor değildi

Benim çocuk kollarımı içeride tutan kundak bağla-
rına, herhalde.

Ve ellerin, onlar mı? Çok geçmeden koyacaklar

Bu kabuğu kefeninin içine ve kapayacaklar gözlerimi,

Yaşayan madde zerreciklerine

Fazla bakmaktan zayıf düşmüş,

Buraya, Amsterdam'a demir atan

Heybetli Hollanda gemilerinin azimli kaptanlarının

Yerkürenin dört köşesinden toplayıp getirdiği

O çekici ödüller yığınınına masum bir parıltıyla açılmış gözlerimi.

O kaptanlar sis ve kasırgaların içinden geçer, rüzgârla koşarlar

Bakır bir güneşin altında yanan diyarlara

Ya da hiç-erimemiş yeşil buz dağlarına

Ya da ekvator ormanlarının buğusunda

Güneşin ağaçların en tepesine çarptığı

Ve insanlarla diğer yaratıkların güneş ışığını

Yeşil karanlıkla karanlık arasında gümüş bir iz

Bırakıp geçen bir mızraktan başka

Bir şey olarak görmedikleri

Sıcak karanlık gizli yerlere.

Ufacık bir çocukken, bir projem vardı

Bütün bu vurgunun kataloğunu yapmak

Kullanımlarına ya da onlara verdiğimiz anlamlara göre

Ayırmak, düzene koymak,

Tabiri caizse, insani boyuta getirmek.

İlaçları mitlerden ayıracaktım, mesela,

(Tamamen batıl inanç olan) muskaları minerallerden –

Kızıl çakmaktaşını, cıvayı, sıtmayı ya da tropikal ateşi iyileştirmek için,

Havanda dövebilirdik. Yaşayan şeylerin

Kendilerine ait başka şeylerle bağlantılı sınıfları olmalı,

Böcekle böcek, tozlu kuşla kuş,

Ve bütün yumurtalar, kocaman devekuşu-küresinden

Yumuşak kabuklu yılan yumurtası zincirlerine kadar, kataloglanmış,

Çap pergeliyle ölçülmüş, tahta çukur kapların içinde Tafta perdelere yaslanarak güzelce sergilenmiş:

Babamın bir eczanesi vardı
Ve başlarda, zihninde büyüklere has özelemler taşıyan
Bir oğlu olduğuna memnun gözüküyordu.
Benden çok şey bekliyordu. Aklında
Beni insanlığa faydalı olan, insanların
Hayran olduğu, Tanrı'nın gözünde mütevazı,
Doğruluk ve adalet konusunda ağzı laf yapan
Biri olarak görüyordu. Benim
Umutlarının kucakladığı avukat-oğul
Olmadığımı görünce, doktorlukta karar kıldı.
"İnsanın hasta bedenini iyi edebilen,
Ruhunun imdadına da koşar," derdi
İnançlı ve dünya halini bilen bir adam olan babam,
"Ekmek ve et ve şarap parası da kazanır.
Günahkâr insanlar hastalandığına göre, mezarın bu
tarafında,
Bir doktorun ilgisine her zaman ihtiyaç vardır."
Ama ben başka şeylere meylediyordum. Bunlar
Ayrıntıcı bir zekâdan, ya da bebek odamın
Müdavimlerinin yaptığı göz kamaştırıcı büyüden mi
ileri geliyordu?
Bana göre gerçek anatomi
İnsan kalbinden ve ellerinden değil
Sürünen ya da kıvrılan ya da uçan minicik şeylerin
Daha basit dokularından, ilkel formlarından başlı-
yordu.
Hayatın ipucu, insanın karmaşık etini yiyen,
Başka bir adamın lezzetli yemeği olan
Çiftlik avlusundaki tavuk tarafından yenilen,
Ve böylece hayat döngüsünü tamamlayan
Kör beyaz solucanda yatıyordu. Hayat bir bütündür
Diye düşünüyordum, ve akılcı anatomi
Basamakların en altından başlar, Toprak Ana'nın
Doğurgan sıcaklığına en yakın basamaktan.

Bu sebepten mi, yoksa o karanlık Dolaptaki
Bir erkek yumruğu büyüklüğünde kara örümcek,
O elle tutulabilen iblis, kurum rengi kıllarıyla,
Ya da kömür-karası Berberi Pervaneleri
Sırf bizi eğlendirmek için iğnelerle delinmiş ve çar-
mıha gerilmiş

Kırılğan koyu kanatlarıyla Ruhuma sahip olduğu için
mi?

Bunlar tuhaftı

Ama yine de yaşam formlarıydı, ben de yaşam for-
muydum

(Bana bir de ruh ilave edilmişti, tamam)

Ve benim akrabamdılar, ya da ben öyle düşünüyor-
dum gençken.

Zira her şey tıpatıp-aynı maddeden yapılmış gibiydi,
Mitik altın yumurta-sarısı ve Eski Mısır'da
Samur-tüylü Gecenin Boşluğa yumurtladığı
Efsanevi Kainat Yumurtasının cam gibi albümini.
İçinden, tüylü ışıyla, Kaosu dölleyen Eros çıkmıştı,
Kaosun içinden de

Dünya üzerinde yaşayan ve hareket eden temel
organizmalar.

Orpheus'un masalları esrarlı bilmeceler gibi
Bizi buraya yönlendirmişti, belki de, doğruya.

Yaşamın kökenini öğrenmeye çalıştım.
Bunu meşru bilgi sandım. Ellerimi ve gözlerimi
Yapan Tanrı, bana vermemiş miydi
Sessiz bakır mankenimi yapma becerisini?
Elinde çeşit çeşit bükülmüş mercekler tutuyordu
Yaşayan partiküllerin tepesinden kıpırdamadan ba-
kan mercekler

Geleceği görmeyi ve sonra büyütmeyi öğrendim
Sırasıyla, gittikçe genişleyen bir skalada

Büyükten küçüğe ya da küçükten büyüğe doğru,
Ta ki birbirini izleyen planlar ve bağlantılar görene
kadar

Baş döndürücü düzende ve karmaşıklıkta?
Bir su sineğinin gözünü parçalarına ayırabiliyordum
Bir tatarcığın korneasını öyle düzenleyebiliyordum ki
İçinden Yeni Kilise'nin Kulesi'ne bakabiliyordum,
Üstlerinde Meleklerin dans etmediği topluiğne baş-
ları misali,

Onu baş aşağı ve çoklu görebiliyordum.
Bir pervanenin zincir-zırh gibi pullu kanadını,
Sineklerin bacaklarındaki sivri kancalı pençeleri –
Şu bizim dünya içinde yeni bir dünya gördüm –
Bir mucizeler dünyası, hakiki bir dünya
Korkunç ve tahmin edilemeyecek bir yaşamla do-
lup taşan.

Dudaklarımda tuttuğun şu bir bardak su
Eğer merceklerim olsaydı, bize
Sandığımız gibi duru bir berraklık değil –
Saf su değil – Ejder-kuyruklarını kamçılaman
Yaylarla ve zembereklerle ve kıl kadar ince yaprak-
larla ileri atılan

Kımıl kımıl, mücadele halinde bir kalabalık dolusu
Mikroskobik hayvan gösterirdi
Yerkürenin okyanuslarında yol alan balinalar gibi.
Optik mercek adam doğrayan bir kılıç gibidir
Dünyayı çoğaltır ya da böler –
Tekteki çokluğu görürüz, buradaki gibi,
Bir zamanlar pürüzsüz görünenin parçalarını
Bir hanımefendinin tenindeki pütür pütür çukurları
ve kraterleri,

Ya da parıldayan saçındaki tüy ve pulları.

Çokluk gözlerimin önüne serildikçe

Teki bulmak için çıktığım avı hızlandırdım –
Prima Materia,¹ Doğanın değişen şekli
Metamorfozunda bile aynı kalan.

Doğanın kanununu birbirini izleyen Formlarda buldum

Karıncada ve kelebeğe, böcekte ve arıda.

Yumurtadan basit kurtçuğa büyümenin örüntüsünü

İlk defa kapalı kutusundaki kurtçukta fark ettim

Kısmen büzülüyor, kısmen de uykusunda

Yeni organlar çıkarıyordu, ta ki kıpırdayıp,

Yarılıp pırtık pırtık ipeği kusana kadar, ipek çabucak

Titriyor ve sertleşiyor ve havalanıyor

Bütün görkemiyle açılıyor, sarı-kahverengi ve safir mavisi,

Tavus kuşu gibi gözlü, kaplan-çizgili,

Ya da kanatlarının arasında kara ölümün gözsüz kafasıyla işaretli.

Merceğin kristal çemberinde

Nasırlı başparmaklarım fil boyu yastıkçıklardı.

Kendime bir cerrahın cephaneliğini hazırladım –

Şişler ve kılıçlar, neşterler ve dalıp çıkaran çengel-ler –

Çelikten değil, fildişinin en yumuşağından,

Gözün görebildiğinin ötesinde bilenmiş ve torna-
lanmış

Mızraklar ve mızrakçıklar, çıplak gözün

Göremediği, merceğin bakışının dışında.

Bunlarla mahlukatın yaşamının, yaşam kaynağının,
üreme kaynağının

Ta içini kurcaladım.

Toplumlari sandığımız gibi değil.

Sergile karınca yuvasının Hükümdarını, arı kovani-
nın Kralını,

Dünyalarının, sosyal hiyerarşilerinin

Zirvesini ya da tepe noktasını beslemek,

İnşa etmek ve korumak için koşuşturarak, gidip ge-
tirerek

Ördükleri örüntülerin merkezini –

Yatır bu yarattığı optik diskin üstüne,

Sergile üremenin merkezini

Yeni yaşamların yattığı ve büyüdüğü organları,

Yumurtaların şekil aldığı yeri. O aslında Kral değil,

Engin bir Anne, korkunç böğrüne

Küçük kız kardeşler tırmanıyor, acele ediyorlar da-
dılık etmek için

Yavrularına, doğum sancılarında yardım etmek için,

Nektarını taşımak ve gerekirse canlarını vermek

Onu kurtarmak için, çünkü o Kraliçe,

Kuluçkanın elzem Merkezi.

Yumurtalıkları ilk gören bu gözlerdi,

Onları çizen bu eller, ve metamorfoz kanununu an-
layan

Ve umursamaz insanlara göstermek için yazan

Tükenmekte olan bu zihindi.

Hiç takdir edilmedim bunun için. Evde de edilme-
dim –

Tiptaki meslektaşlarımın arasında da

Babam beş parasız sokağa attı beni – İhtiyaç

Beni lam ve lamellerimi,

İspatlarımı ve deneylerimi satmaya itince,

Gerçeğin imgelerini, yaşamın zarif görüntülerini
alacak

Ve onlara kalıcılık umudu verecek
Kimseyi bulamadım, ne bir Bilimadamı,
Ne bir Filozof ne de bir Doktor.
Ve böylece yoksulluğa düştüm ve
Ekmek ve süt
Ve nasıl ürediklerini gösterdiğim o sineklerin
Kurtçuklarıyla serpintili bir parça et için dilendim.

Büyük Galileo optik silindiriyle
Bir yüzyıl önce, bu Dünyayı
Algının Merkezinden oynattı, ve gözleri gezegenlerin
Yüzdüğü daireleri ve Güneşi
Ve onun da ötesini seçti, sonsuz devinim
Küre üstüne küre, öyle ki dönen dünyamız
Yeşil çimen ve sarı çöl, beyaz dağlar
Ve en mavi denizin ezici derinlikleri,
Bir çeşit yıldız-çorbasında sadece bir zerre, açıkça
belli.

Böyle söylediği için onu yakacaklardı ki
Bilge adam, Tanrı korkusu ve güçlü
Yaşam arzusuyla, kendi kuşkusunu inkâr etti,
Ve onu başka gerçeklerle ve gizemlerle uğraşan
Kilise âlimlerine havale etti.

Ben derim ki, İnsanoğlunu
Her şeyin toplamının esas merkezinden oynatmak
başka –

Tanrı'ya saldırmak başka.
Bizi olduğumuz gibi yaratan,
Bu korkunç ve olağanüstü aklımızı,
Bitmez tükenmez *bilme* isteğimizi, ama aynı zamanda
Kendi Gizemi, yumuşak, karanlık sonsuzluğu içinde,
Bizim sonluluğumuzu yaratan Tanrı'ya.
Bütün sorularımız tükendiğinde, beynimiz

Benim fazla yüklenilmiş beynimin
Efemeridi¹ teşrih ederken öldüğü gibi,
Gözyaşlarıyla yok olup gittiğinde, o sonsuzlukta
dinleneceğiz.

Efemeridlerin formlarını buldum, yaşamın o dans
eden zerrelerini,

Bir gün boyunca yaşayan, geceyi hiç bilmeyen
Bir-gün sineklerine yıllarımı verdim.

Kendime soruyorum, Galileo

Korkmuş muydu, uzayda parlayan küreleri görünce,
Merceklerimin bana açık ettikleri gibi –

Sonsuz Gökyüzünün ürpertici görkemini değil –

Gözle göremediğimiz ama hepsi yerli yerinde olan
Bütün o üşüşen, kımıl kımıl zerreleri

Basiliskleri, zırlı yılanları –

Neden olmasın? – onlar da kendilerine göre korku-
tucu –

Söylemeye dilim varmıyor – Neden mikrokosmos-
lar da korkutucu olmasın

İnsanoğlunun, zavallı insanoğlunun zedelenmiş gu-
ruru,

En büyükten olduğu kadar, en küçükten kaynakla-
nan

Sonsuzluk sorgusuna da tahammül edemiyor belki?

[*Desunt cetera.*]²

1. (Lat.) Mayıs sineği. (Ç.N.)

2. (Lat.) Devamı eksik. (Ç.N.)

12

Ev nedir? Bu kadar güçlü – bu kadar dört köşe
Rüzgârların içinde bir Sıcaklık üreten
Orada yürürüz gözkapaklarımız inik yere
Ve geçeriz sessizce – panjurların arkasından

Ama kalpler patlamaya hazır bombalar gibi çarpabilir
Ama beyinler tiz bir çığlık atabilir halıların-
suskunluğunda
Ve pencereler uçar sessiz odalardan
Ve duvarlar dışarıya doğru yıkılır – hızla –

Christabel LaMotte

Kaldırımında durdular ve başlarını kaldırıp verandanın üzerindeki oyma harflere baktılar: BETHANY. Güneşli bir nisan günüydü. Birbirlerinin yanında tedirgindiler, ayrı duruyorlardı. Ev üç katlı, sürme pencereli tertemiz bir evdi. Bahar dallarıyla güzelce süslenmiş perdeler tahta halkalarla pirinç bir kornişe asılmıştı. Ön camda büyük bir Minton saksı içinde bir aşk merdiveni duruyordu. Koyu bir Delft mavisine boyanmış giriş kapısının üstünde yunus şeklinde kıvrımlı pirinç bir kapı tokmağı asılıydı. Gül dallarında goncalar, diplerinde unutnabeniler vardı:

Katların arasından ayçiçeği kabartmalı tuğlalardan bir friz geçiyordu. Bütün tuğlalar tertemizdi; kaynak makinesi ve tazyikli suyla kazınmış ve iyice ıslatılmışlardı, öyle ki bütün ev orijinal derisiyle apaçık meydana çıkmıştı.

“İyi restorasyon,” dedi Maud. “İnsan bir tuhaf oluyor. Bir simulakrum.”

“Sfenks’in fiberglas bir kopyası gibi.”

“Aynen. İçeride tam Victoria tarzı bir şömine görüyorum. Orijinal mi yoksa yıkılmış bir evden alınıp yenilenmiş mi anlayamadım.”

Başlarını kaldırıp Bethany’nin yavan ya da kör çehresine baktılar.

“Daha kirliydi herhalde. Daha eski görünüşlüydü. Daha gençken.”

“Postmodern bir laf – ”

Çok taze bir yabanasmasının ilk filizlerini yukarı doğru sardığı bir verandası vardı şimdi, yeni beyaz tahta kemerleri olan bir veranda, minyatür bir çardak.

Kadın bu merdivenlerden inmiş olmalıydı, hızlı adımlarla, kararlı siyah eteklerinin girdabında, dudakları kararlılıkla sımsıkı kapalı, elleri el çantasına bastırılmış, gözleri korkuyla açılmış, umutla, vahşi, nasıl? Adam silindir şapkası ve redingotuyla St. Matthias Kilisesi’nden buraya mı gelmişti? Kadın, diğeri, yukarıdaki pencerede durup gözlüğünün arkasından bakmış mıydı, gözleri bulanıklaşarak?

“Çağrışımları olan yerlere – veya nesnelere – oldum olası pek ilgi duymamışımdır – ”

“Ben de. Ben metne bağlı bir araştırmacıyım. Modern feminizmin özel hayatlara karşı tavrını hiç beğenmiyorum.”

“Eğer katı bir şekilde analitik olacaksan,” dedi Roland, “mecbur kalmıyor musun?”

“*Kişisel* olmadan da psikanalitik olabilirsin – ” dedi

Maud. Roland itiraz etmedi. Ne yapacaklarını konuşmak için Richmond'a gelmelerini öneren kendisiydi ve şimdi buradaydılar, küçük evin görüntüsü rahatsız ediciydi. Roland yolun sonundaki kiliseye gitmeyi önerdi, içinde cam-duvarlı galerileri ve sessiz bir kafesi kocaman bir Victoria Çağı ambarı. Kilise çocuklar için aktivitelerle doluydu, hoplayıp zıplayan allı pullu palyaçolar, periler ve balerinler, şövaleler ve gacur gucur kemanlar ve kulak tırmalayan blok flütler. Kafeye yerleştiler, eskiyi hatırlatan bir vitray ışığı parçasına.

Ocak ayında içten-teşekkürlerini yolladıklarından beri Sir George'dan hiç ses çıkmamıştı. Maud zor bir sömestr geçirmişti. Roland işlere başvurmuştu – biri Hong Kong'da, biri Barcelona'da, biri Amsterdam'da. Hiçbirinden umutlu değildi – bir seferinde, Ash Fabrikası'nda ortalıkta bir yerde, Blackadder'ın onun için yazdığı standart referans mektubunun bir kopyasını görmüştü, mektup çalışkanlığını, titizliğini ve ihtiyatlılığını övüyor, onu feci sıkıcıymış gibi gösteriyordu. Roland ve Maud, hiç kimseye bir şey söylememeye ve Sir George'dan haber alana ya da birbirlerini tekrar görene kadar hiçbir şey yapmamaya karar vermişlerdi.

Lincoln'deki o soğuk son günde, Roland, Maud'a, Christabel'in Randolph'un Haziran 1859'da Kuzey Yorkshire'a yaptığı doğa keşfi gezisine sanki onunla birlikte gitmeyi düşünüyormuş gibi gözüküğünü söylemişti. Bu kendisine çok bariz görünmüştü; ama Maud'un R. H. Ash'in hareketleri hakkında hiçbir şey bilmediğini hesaba katmamıştı. Açıkladı. Ash bir aylığına gitmişti, yalnız seyahat ediyor, kıyılarda ve kayalıklarda yürüyor, jeoloji ve sualtı yaşamını çalışıyordu. *Britanya Kıyılarının Ane-monları* kitabının rahip yazarı Francis Tugwell ona eşlik edecekti, fakat hastalık Mr. Tugwell'in gelmesine engel

oldu. Eleştirmenler, Ash'in şiir temalarında tarihten doğa tarihine geçişi bu, çalışarak geçirdiği aya atfediyorlar bir bakıma, diye anlattı Roland, Maud'a. Roland'ın kendisi bu görüşe katılmıyordu. Bu geçiş, o zamanki daha genel entelektüel hareketin bir parçasıydı. *Türlerin Kökeni* 1859'da basılmıştı. Ash'in arkadaşı, büyük tarihçi Michelet doğayla ilgili çalışmaya bu zamanda başlamış ve dört element üstüne dört kitap yazmıştı – *La Mer* (su), *La Montagne* (toprak), *L'Oiseau* (hava) ve *L'Insecte*¹ (ateş, böcekler sıcak yeraltında yaşadıkları için). Ash'in "doğa" şiirleri de böyleydi, Turner'ın doğal ışığı resmettiği son büyük resimleri gibi.

Ash bu gezide her gün olmasa da çoğu gün karısına yazmıştı. Mektuplar Cropper'ın edisyonundaydı; Maud ve Roland buluşmaya fotokopilerini getirmişlerdi.

Biricik Ellen'im,

Ben ve numune-kavanozlarımla dolu derin sepetim sağ salim Robin Hood Körfezi'ne vardık – ama trenin sallantısından ve lokomotifin, özellikle tünellerde, durmadan yağdırdığı kurum ve kıvılcımlardan hırpalanmış ve kirlenmiş olarak. Pickering-Grosmont hattı Newtondale Geçidi'nden geçiyor – Buzul Çağı'nda oluşmuş bir yar – geçerken lokomotif, eğimin dikliğinden dolayı, bu romantik ıssız bozkırda kendi muhteşem volkanik patlamasını yapıyor. Bana Milton'ın Şeytani'nı hatırlattı, Kaos'un ziftli dumanı arasında kendi kapkara yolunda kanat çırpışını – ve Lyell'in buzun tepeleri yükseltişini ve vadileri oyuşunu anlatan somut, yavaş ama ilham dolu çalışmasını. Çullukların o buyurgan, kasvetli seslerini duydum ve kar-

1. (Fr.) Sırasıyla; Deniz, Dağ, Kuş ve Böcek. (Ç.N.)

tal olduğuna inanmak istediğim bir kuş gördüm, büyük ihtimalle hiç ilgisi yoktu – yine de süzülen, gözle görünmez elementte yüzen bir yırtıcıydı. Tuhaf dar-döşlü koyunlar sıçırıyor, taşları etrafa saçıyor ve deniz-suyundaki yosun kümeleri gibi yünle kaplı derilerini sallıyorlar – ağır ve yavaş – Sarp kayalardan bakıyorlar – az kalsın insana benzemeyen bir ifadeyle diye yazacaktım – ama bu zaten malum – evcilleştirilmiş hayvanlar olmalarına rağmen neredeyse şeytanca ve düşmanca bir bakışları var. Gözleri senin ilgini çekerdi – sarı gözler, gözbebekleri siyah bir çubuk – dikey değil, yatay – bu da onlara o tuhaf görünüşü veriyor.

Tren George Stephenson'ın tasarımı olan, atların çektiği başarılı bir trenin günümüzdeki vârisi. O daha kibar taşıma şeklini, seyahat gömleğini mahveden, burundan soluyan o ateş ejderhasına neredeyse tercih edecektim. (Hayır, gömleği eve göndermeyeceğim, ev sahibem Mrs. Cammish mükemmel bir çamaşırcı ve kolacı olduğuna beni temin etti.)

Burada her şey tarihöncesi çağlara ait gibi görünüyor – kayaların yapısı, derin denizin kabarıp çalkalanışı, insanlar ve balıkçı tekneleri (yerel dilde düzkarın diyorlar), sanırım ilk Viking istilacılarının ilkel ama kullanışlı küçük teknelerinden pek farklı değil. Burada Alman Okyanusu'nun kıyısında soğuk gri-yeşil enginlerin ötesinde Kuzey Topraklarının varlığını hissedebiliyorum – Manş'ın öte tarafındaki Fransa'nın birbirine yakın medeni tarlalarından çok farklı – Hava bile nasılsa hem eski hem taptaze – tuzla ve fundayla ve bir tür mutlak keskin temizlikle taptaze, buradaki suyun tadına benziyor, su delikli kireçtaşının içinden çok lezzetli bir halde köpük köpük çıkıyor ve insana şaraptan daha şaşırtıcı geliyor – hele Thames'in kabarık sularından sonra.

Ama sıcak evimi ve kütüphanemi ve robdöşambrımı

ve çalışma masamı ve sevgili karımın sohbetini özlemediğimi düşüneceksin. Seni sürekli düşünüyorum, sürekli bir sevgiyle – ki bu konuda teminata ihtiyacın yok. İyi misin? Baş ağrısı olmadan işlerini yapıp kitap okuyabiliyor musun? Bana yaz ve yaptığın her şeyi anlat. Daha çok yazacağım ve basit yaşam formlarının titiz bir anatomistine dönüştüğümü göreceksin – insan çırpınışlarının kaydını tutmaktan daha tatmin edici bir uğraş şimdilik.

15 HAZİRAN

Uzun akşamlarımda, teşrih işini bitirdikten sonra, ki bu işi ı ışık iyiirken yapmaya çalışıyorum, yürüyüşlerden dönüşle akşam yemeği arasında, dikkatle Lyell'ı okuyorum. Uzun numune-kavanozlarını bıraktım, yerine dümdüz sarı yayvan tabaklar kullanıyorum, yemek odamın bütün mevcut yüzeylerini kaplıyorlar, içlerinde Eolis pelucida, Doris billomellata, Aplysia ve birkaç tür polip duruyor – Tubularian, Plumularian, Sertularian – enfes küçük Aeolide'ler ve bazı birleşik halde Ascidian'lar. Bu kusursuz güzellikte ve harikulade işleyen yaratıkları bir Aklın tasarlamadığına ve inşa etmediğine inanmak gerçekten zor, Ellen – ama Gelişim Teorisini¹ destekleyen kanıtlara inanmamak da zor, bütün şeylerde, hayal bile edilemeyecek kadar uzun bir Zaman boyunca, sıradan sebeplerin yavaş yavaş meydana getirdiği değişiklikleri destekleyen kanıtlara.

Söyle bana, Profesör Huxley'nin “Hayvan Yaşamının Kalıcı Türleri” konuşmasına gidebilecek kadar iyi miydin gerçekten? Darwin gibi, o da dünya üzerindeki farklı türlerin oluşumunda her defasında tekrarlanan bir Yaratma eylemi olduğuna karşı çıkıyor olmalı – daha ziyade var

1. Evrim teorisini kastediyor. (Ç.N.)

olan türlerin aşamalı olarak değişimini savunuyordur. Not alabildin mi? Hevesli amatör kocan için – en azından merakını gidermek bakımından – çok değerli olurdu.

Bugün Scarborough'daki kayalıklardan aşağıya yürüyüp ürkütücü Flamborough Burnu'nu görmeye gittim, ne çok kişi korkunç ölümle buluşmuş o deli sulara ve güçlü akıntılarda – bugün gibi gülümseyen güzel bir günde bile dev dalgaların vuruşları altında kıs kıs güldüklerini neredeyse görüyor ve duyuyor insan. Kayalıklar kireç-beyazı, doğa güçleri tarafından olağanüstü şekillerde oyulmuş ve yontulmuş ve kesilmişler – batıl inançları olanlar bunları İlahî heykeller veya taşlaşmış kadim devler sanabilir. Biri denize doğru çıkık âciz ya da tehditkâr kesik kolunu kaldırmış – beyaz cüzamın yiyip bitirdiği sargılı bir uzuv gibi. Kral ve Kraliçe diye bilinen iki Kaya vardı – sadece ikincisi duruyor. Lyell bütün bu kıyının yavaş bir aşınmaya maruz kaldığını anlatıyor ve tuzlu suyun çürüttüğü Flamborough'nun tükenişini yazıyor, kıyının aşağılarında, kil yataklarından çıkan çok sayıda pınar bu süreci kolaylaştırıyor.

Aklıma şu geliyor – eğer tuzlu su ve tatlı su böyle sabırla – ve böyle kaçınılmaz kör bir nedensellikte – kâh keskiyle heykel yontarak, kâh pınarda toplanan suyollarının baskısıyla kalıba sokarak, kâh su damlalarıyla ve yerçekiminin itmesiyle ince kanallar açarak bu beyaz mermer mağaralara ve kiliselere ve insana benzemeyen Figürlere biçim veriyorsa –

Eğer bu mineral gücü sarkıt ve dikitler gibi şekiller yaratabiliyorsa – kulak kanalları ya da kalp kesecikleri – bin yıllar içinde – neden baskıya ve yönlendirmeye cevap vermesin?

Doğan bir şey, nasıl zaman içinde yavaş yavaş biçimleniyor, nasıl bu biçimi yavrusuna geçiriyor – türü geçiriyor – birey öldüğü halde? Yanılmıyorsam bu bilinmiyor. Bir ağacın filizini kesebilirim – ve yepyeni bir ağaç yetiştire-

rebilirim– köküyle, sapın kökle birleştiği noktasiyla, hepsi de o filizden – bu nasıl olabiliyor? Sürgün, kök ve dal yapmayı nasıl biliyor?

Biz Faust gibi bir nesiliz, canım – belki de bilmek için tasarlanmadığımız (eğer tasarlandıkça) şeyleri bilmeye çalışıyoruz.

Lyell bize bu kıyıda sular altında kalmış pek çok köyden bahsediyor – Auburn, Hartburn ve Hyde öyle yerler, iç kısımlara çekilmiş olan Aldbrough da öyle. Bu melankolik yok olmuş topluluklarla bağlantılı mitler ya da efsaneler olup olmadığını bulamadım – Bretonya’da olduğu gibi mesel – ama balıkçılar denizin ortasındaki sığıklarda ev ve kilise kalıntıları bulmuşlar... Her ne kadar, sualtında çalan çanlarıyla gecemi işkenceye çevirecek batık bir İs Şehri yoksa da, yerel bir İngiliz cini buldum, bir Hob, bir oyukta yaşıyor, tabii oyuğa da doğal olarak Hob Oyuğu deniyor. Bu cana yakın Hob boğmacayı (bu taraflarda krampli öksürük diye biliniyor) iyileştiriyor. Bu Hob Oyuğu, Kettle-ness köyü yakınındaki kayalıkta bir mağara – köy 1829’da karanlık bir Aralık gecesi dümdüz aşağıya kayarak denize düşmüş.

Boğulma ya da tuzlu su ve kum tarafından yutulma tehlikesiyle karşı karşıya olduğuma inanmaya başlayacaksın. İnatçı bir polip yakalamak için Filey Brigg’deki derin bir su birikintisine elimi soktuğum sırada dikkatsizce yanıma koyduğum ağı dalga çarpıp götürdü – ama birkaç şerefli midye kabuğu ve midye yavrusu çizici dışında yara almadım. İki hafta içinde sana kavuşacağım – derinlerden topladığım bütün ölü harikalarım –

“Mortimer Cropper o tatili adım adım bildiğini iddia ediyor,” dedi Roland, Maud’a. “Roma Yolu kıyısından Pickening’e doğru yapılan uzun yürüyüş şairin ayaklarını da benimkiler kadar ağrıtmıştır herhalde, ama onun

keskin gözleri bizim zamanımızda benim görebildiğimden çok daha fazla hoşuna gidecek ve ilgisini çekecek şey görmüştür...”

“Ash’in yanında biri olduğunu düşünmemiş mi?”

“Hayır. Sen olsan düşünür müydün, bu mektupları okuduğunda?”

“Hayır. Tıpkı tatildeki yalnız bir kocanın yazacağı mektuplara benziyorlar, boş akşamlarda karısıyla konuşmuş gibi. Bir kere bile, ‘Keşke burada olsaydın,’ hatta, ‘Şunu görmeni isterdim,’ dememesi kayda değer değilse tabii – bir metin eleştirmenin bulabileceği tek şey bu bence. Zaten Ash’in bildiğini bildiğimiz, Batık İs’e yaptığı bariz referans hariç. Düşün bir kere – eğer Christabel mektuplarının yazarının içinde bulunduğu heyecanlı durumdaki adamsan – her akşam oturup *karına* yazabilir miydin – Christabel’in önünde üstelik? Bunları yazabilir miydin – bu gezi yazılarını?”

“Eğer yazmak *zorunda* olduğumu düşünüyorsam – Ellen’in – hatırı için – belki.”

“Bu korkunç bir irade ve ikiyüzlülük gerektirir. Öyle sakın mektuplar gibi gözüküyorlar ki – ”

“Ellen’ı rahatlatmaya çalışıyor gibi görünüyor sahiden – zaman zaman – ”

“Bir kere öyle olduğunu farz ettiğimiz için bu şekilde okuyor olabiliriz ama.”

“Ya Christabel? Haziran 1859’da onunla ilgili herhangi bir şey biliniyor mu?”

“Arşiv’de hiçbir şey yok. Hiçbir şey, 1860’ta Blanche ölene kadar. Sence? –”

“Blanche’a *ne olmuş?*”

“Boğulmuş. Putney’deki köprüden atlamış – elbiselerini önceden ıslatıp ceplerine büyük yuvarlak taşlar doldurmuş. Emin olmak için. Aynı köprüden atlayarak intihar girişiminde bulunan Mary Wollstonecraft’ın ce-

saretine hayran olduğunu söylediği kayıtlarda var. Wollstonecraft'ın elbiseleri yüzdüğü için batmakta zorluk çektiğine belli ki dikkat etmiş."

"Maud – neden yaptığı biliniyor mu?"

"Aslında hayır. Borçlarını ödeyemediğini ve 'lüzumsuz bir insan' olduğunu, bu dünyada 'işe yaramadığını' söyleyen bir not bırakmış. Bankada tek kuruşu yokmuş. Görevli, ölüm sebebinin kadın zihninin kısa süreli denge­sizliği olduğuna karar vermiş. 'Kadın mizacında güçlü ve mantıksız değişimlerin olduğu bilinir,' demiş."

"Bilinir. Feministler bu argümanı araba kazaları ve sınavlar için kullanıyor –"

"Başka konuya atlama. Demek istediğini anlıyorum. Mesele şu ki – araştırmacılar hep Christabel'in *orada* olduğunu farz etmişler – 'o sırada evden uzakta olduğuna' dair ifade vermiş – Ben bunun bir gün, ya da en fazla bir veya iki hafta olduğunu farz etmiştim –"

"Blanche yılın hangi zamanında ölmüş?"

"Haziran 1860. Bundan önceki bir sene boyunca Christabel'le ilgili hiçbir şeyimiz yok, yani Lincolnshire mektupları hariç. Ve bazı *Melusina* parçaları, diye düşünüyoruz, *Ev Notları*'na gönderdiği birkaç peri masalı, aralarında da – dur bir dakika – boğmacayı iyileştiren Hob'la ilgili bir tane var. Bu hiçbir şey *kanıtlamaz* ya."

"Christabel'e hikâyeyi anlatmış olabilir."

"Başka bir yerde okumuş olabilir. Sence öyle mi?"

"Hayır. Sence Yorkshire'a gitti mi?"

"Evet. Ama gittiği nasıl kanıtlanabilir? Ya da gitmediği?"

"Ellen'in günlüğüne bakabiliriz. Acaba Beatrice Nest'e sorabilir misin? Neden olduğunu söylemeden ya da benimle bağlantılandırmadan?"

"Çok zor olmaz herhalde."

Beyaz arşafa sarılmış, kızgın-yeşil yüzlü bir grup çocuk hortlak hoplaya zıplaya kafeye girdiler ve daha çok meyve suyu, daha çok meyve suyu, daha çok meyve suyu, diye bağıştılar. Tek parça bir dans kıyafeti giymiş ve savaş-boyası içinde bir oğlan çocuğu kasıla kasıla yanlarından geçti, vücudunun hatları belirginden de öteydi, vahşi bir melek. “Christabel ne düşünürdü?” diye sordu Roland, Maud’a. Maud:

“Yeterince cin yarattı. Ne olduklarını gayet iyi biliyordu. Saygın olma sevdalısı gibi gözüküyor hiç,” dedi. “Zavallı Blanche.”

“Alo?”

“Roland Michell’la görüşebilir miyim?”

“Burada değil. Nerede olduğunu bilmiyorum.”

“Bir mesaj bırakabilir miyim?”

“Eğer görürsem, iletirim. Her zaman görmüyorum. Mesajları her zaman okumaz. Kim arıyor?”

“Adım Maud Bailey. Yarın British Library’de olacağımı ona haber vermek istedim. Dr. Nest’i görmek için.”

“Maud Bailey.”

“Evet. Önce onunla konuşmak istiyordum, mümkünse – eğer biri – biraz hassas bir durum – sadece *bilmesini* istedim – hazırlık yapabilsin diye. Hâlâ orada mısınız?”

“Maud Bailey.”

“Evet, söylemiştim. Alo? Orada mısınız? Hattı kim kesti? Kahretsın!”

“Val?”

“Ne?”

“Bir şey mi oldu?”

“Hayır. Olmadı.”

“Sanki olmuş gibi davranıyorsun.”

“Öyle mi? Nasıl davranıyorum? Nasıl davrandığıma dikkat etmezdin, bu ne değişiklik.”

“Bütün akşam tek kelime etmedin.”

“Çok alışılmışın dışında değil.”

“Hayır. Ama hiçbir şey söylememenin de *değişik şekilleri* var –”

“Boş ver. Aldırmaya değmez.”

“Peki. Boş vereyim.”

“Yarın geç geleceğim. Senin için iyi olur.”

“BM’de geç saate kadar çalışabilirim. Sorun değil.”

“Senin açıdan zevkli olur. Sana bir *mesaj* vardı. İnsanlar benim ebediyen sekreter olduğumu, mesajları not etmekten başka işim olmadığını düşünüyor.”

“Mesaj mı?”

“Çok *de haut en bas*.¹ Arkadaşın Maud Bailey. Yarın Müze’de olacakmış. Detaylarını hatırlamıyorum.”

“Ona ne söyledin?”

“Bak seni nasıl da endişelendirdim. Hiçbir şey *söylemedim*. Telefonu kapadım.”

“Ah Val.”

“Ah Val, ah Val, ah Val. Tek söylediğin bu. Ben yatmaya gidiyorum şimdi. Yarınki uzun günüm için erken yatmalıyım. Koca bir gelir-vergisi dolandırıcılığı, ne heyecanlı, değil mi?”

“Maud benim gelmemi... ya da gelmememi... Beatrice Nest’ten bahsetti mi?”

“Söyledim ya, hatırlamıyorum. Londra’daymış, şu işe bak, Maud Bailey.”

Sesini yükseltecek, saçmalama diye bağırarak ve söylediğinde samimi olacak gücü kendinde bulmuş olsaydı işler hiç bu raddeye gelmeyebilirdi belki de? Eğer evlerinde birden fazla yatak olsaydı doğal savunmasını

1. (Fr.) Tepeden bakan. (Ç.N.)

kullanabilirdi, yani kendi içine dönerek aldırılmaz davranmayı. Kendini şiltenin kenarında tutmaya çalışmaktan her tarafı tutuldu.

“Sandığın gibi değil.”

“Hiçbir şey sanmıyorum. Düşünmek bana düşmez. Bana hiçbir şey söylenmiyor. Hiçbir şey benimle paylaşılmıyor, ben de hiçbir şey düşünmüyorum. Ben lüzumsuz bir insanım. Boş ver.”

Ve eğer bu çok korkunç bir manada, *Val değilse*, Val neredeydi, kaybolmuş, şekil değiştirmiş, havada kalmış, Roland ne yapmalıydı, ne yapabilirdi? Bu kayıp Val'den o mu sorumluydu?

Maud ve Beatrice kötü bir başlangıç yapmışlardı, kısmen birbirlerini fiziksel olarak sevimsiz buldukları için: Beatrice yamru yumru bir örgü-yünü balyası, Maud özgüvenli, derli toplu ve şık. Maud Victoria Çağı eşleri hakkında bir tür anket hazırlamıştı, çeşitli başlıklar altında; yavaş yavaş ilgisini çeken soruya geliyordu, Ellen'in yazılarının sebebi hakkındaki soruya.

“Çok merak ediyorum büyük oldukları söylenen bu adamların eşleri –”

“Bence o büyük bir adamdı –”

“Evet. Bu kadınlar eşlerinin şan ve şerefiyle yetinmekten memnun muydular, yoksa daha uygun şartlar altında, kendilerinin de bir şeyler başarabileceğini düşünüyorlar mıydı? O kadar çoğu günlük tutmuş ki, çoğu eser niteliğinde, gizli eser, çok kaliteli. Dorothy Wordsworth'un harikulade yazılarına bakın – bir kız kardeş değil de – bir yazar olabileceğini düşünmüş olsaydı – ne yapardı? Sormak istediğim – Ellen neden günlük tutmuş? Kocasını mutlu etmek için mi?”

“Ah hayır.”

“Ona göstermiş mi?”

“Ah hayır. Sanmıyorum. Böyle bir şeyden hiç bahsetmiyor.”

“Sizce yayımlatmak için mi yazmış, herhangi bir formatta?”

“Bu daha zor bir soru. Okunabileceğini biliyormuş sanırım. Zamanın biyografi yazımı âdetleriyle ilgili birkaç sert yorumu var – Dickens daha gömülmeden çalışma masasını didik didik etmeleri gibi şeyler – sıradan Victoria Çağı yorumları. Ash’in büyük bir şair olduğunu biliyordu ve günlüğü yakmazsa er ya da geç geleceklerinin farkındaydı – akbabaların. Ama yakmadı. Biliyorsunuz bir sürü mektubu yaktı. Mortimer Cropper onları Patience ve Faith’in yaktığını düşünüyor, ama bence Ellen’dı. Bazı mektuplar onunla birlikte gömülü.”

“Sizce neden günlük tuttu, Dr. Nest? Konuşacak biri olsun diye mi? Görev duygusuyla mı? Neden?”

“Bir teorim var. Galiba pek inandırıcı değil.”

“Teoriniz nedir?”

“Sanırım şaşırtmak için yazdı. Evet. Şaşırtmak.”

Birbirlerine baktılar. Maud, “Kimi şaşırtmak için? Biyografi yazarlarını mı?” dedi.

“Sadece şaşırtmak için.”

Maud bekledi. Beatrice çaresizce gerçek tecrübesini anlattı:

“Günlüğü ilk okumaya başladığımda, ne tatlı sıkıcı bir kadın diye düşündüm. Sonra bütün o – ah, ben onu bir lambri gibi düşünüyorum – lambrinin arkasında bir şeylerin uçuştığı ve titreştiği hissine kapıldım. Sonra düşünmeye başladım – kandırılıyordum – o uçuşan, titreşen şeylerin varlığına inandırılıyordum – ve aslında hepsi gayet dümdüz ve sıkıcıydı. Hepsini uydurduğunu düşündüm, ilginç bir şeyler söylemiş olabileceğini – nasıl anlatsam – merak uyandırıcı bir şeyler – arada bir – ama *kesinlikle söylemiyordu*. Sıkıcı bir günlüğü yayına hazırla-

manın zararları herhalde, değil mi? Yazarın beni bile bile şaşırttığını düşünmek?”

Maud, Beatrice'e hayretle baktı. Beatrice'in uzun bir yastığa benzeyen ön tarafını saran yumuşacık alacalı yününün altından kalın askıları görebiliyordu. Yün aslında toz maviydi. Müthiş savunmasızdı. Beatrice sesini alçalttı.

“Herhalde bu belgeler üzerinde onca yıl çalıştıktan sonra çok az şey çıkarttığımı düşünmüyorsunuz. Tamı tamına yirmi beş yıl ve gittikçe daha hızlı geçip gidiyor. Bunun gayet farkındayım – bu yavaşlığın – ve sizin tür araştırmacılar tarafından – Ellen Ash ve yazıları hakkındaki fikirleri olan insanlar tarafından – gösterilen ilgideki artışın farkındayım. Sadece Ellen'in zevcelik tarafına – sempati duyuyordum – doğrusunu isterseniz, Dr. Bailey, Randolph Ash'e de gerçek bir hayranlık. Tabiri caizse, karşımda beliren ve benim – cinsiyetime – kapasiteme, artık ne kapasitem olduğu düşünülüyse – uygun görünen bu işi yapmamın daha doğru olduğunu *söylediler*. O *günlerde* iyi bir feminist, Dr. Bailey, Ask ve Embla şiirleri üzerinde çalışmak için izin verilmesinde ısrar ederdi.”

“İzin verilmesi mi?”

“Ah. Anladım. Evet. Ask ve Embla şiirleri üstünde çalışmak için.” Duraksadı. Sonra: “O zamanlar nasıl olduğunu hayal edebileceğinizi sanmıyorum, Miss Bailey. Biz başkalarına tabi ve dışlanan insanlardık. İlk günlerimde – hatta 1960'ların sonuna kadar – kadınların Prince Albert College'ın Kıdemlilere ait öğretmenler odasına girmesi *yasaktı*. Bizim daha küçük ve birazcık *süslü* bir odamız vardı. Her şeye pub'da karar veriliyordu – önemli her şeye – biz davetli değildik, gitmek de istemiyorduk. Ama bu yüzden bölüm kararları hakkındaki tartışmanın dışında bırakılmamız gerekmezdi. İş bulduğumuza şükredi-

yorduk. Genç ve – bazı kişiler için, benim için değil – çekici olmanın kötü olduğunu düşünüyorduk – ama yaşlandıkça daha kötü oldu. İçtenlikle inanıyorum ki, böyle durumlarda, Dr. Bailey, *cadıya* dönüştüğümüz bir yaş var – sadece yaşlandığınız için – tarihte hep olduğu gibi – ve *cadı-avları* başlıyor – Deli olduğumu düşüneceksiniz. Yirmi beş yıllık bir gecikme için –yani insanlarla ilişkilerde– bahane bulmaya çalışıyorum – Siz olsanız edisyonu yirmi yıl önce çıkarmıştınız. Aslında bir de, doğru yaptığımdan emin değildim. Yaptığımı onun beğenip beğenmeyeceğinden.”

Maud ortak bir hissin sıcaklığını duydu, aniden ve kuvvetle.

“Bırakamaz mısınız? Kendi çalışmanızı yapsanız?”

“Sorumluluk hissediyorum. Kendime karşı, bütün o yıllar için. *Ona* karşı.”

“Günlüğü görebilir miyim? Özellikle 1859’la ilgilieniyorum. Ash’in ona yazdığı mektupları okudum. Yorkshire mektuplarını. Huxley’nin konuşmasına gitmiş mi?”

Bu fazla mı barizdi? Anlaşılan hayır. Beatrice yavaşça kalktı ve gri çelik bir dolaptan cildi çıkarttı. Bir an koruyucu bir edayla kucağında sıkıca tuttu.

“Profesör Stern diye biri geldi. Tallahassee’den. Ellen Ash’in onunla – ya da herhangi biriyle – cinsel ilişkisini – bilmek – bilmek istedi. Günlükte o tür hiçbir şey olmadığını söyledim. Olması lazım dedi – metaforlarda – suskunluklarda. Bize özellikle suskunlukları çalışarak bilim yapmayı öğretilmediler, Dr. Bailey. Hiç kuşkusuz beni saf buluyorsunuz.”

“Hayır. Bazen Leonora Stern’ü saf buluyorum. Hayır, yanlış kelime. Takıntılı ve fazla gayretli. Haklı da olabilir. Belki sizin şaşırtıcı bulduğunuz sistematik bir suskunluktur –”

Beatrice düşündü. “O noktada haklı olabilir. Bahse-

dilmeyen bir şey var. Neden – o tür bir şey – olması gerektiğini anlamakta zorlanıyorum.”

Bu ufak, ısrarlı ve biraz çekingen meydan okumada Maud ortak bir his daha buldu, sandalyesini yaklaştırıp kırıksıklıklarla dolu yorgun yüze baktı. Maud, Leonora’nın yırtıcılığını, Fergus’un kötü kalpli oyunculuğunu, yirminci yüzyıl edebiyat ilminin tüm gidişatını ve uğraşını, kirli yumurta-beyazı bir yatağı düşündü.

“Katılıyorum, Dr. Nest. Gerçekten katılıyorum. Bütün çalışmalarımızı – bütün düşüncelerimizi – her şeyi sorguluyoruz, cinselliğin merkezियeti hariç – Ne yazık ki feminizm böyle meselelere ayrıcalık tanımaktan kaçınmıyor. Bazen keşke jeoloji okusaydım, diye düşünüyorum.”

Beatrice Nest gülümsedi ve günlüğü uzattı.

Ellen Ash’in Günlüğü

4 HAZİRAN 1859

Sevgili Randolph’um olmayınca ev bomboş ve sessiz. Evdeki konforunu artıracak bir sürü projem var, o yokken uygulamaya konulacak. Çalışma odasındaki ve onun giyinme odasındaki perdeler indirilecek ve ipe serilip iyice dövülecek. Yukarıdakileri *yıkamaya* kalkışmanın akıllıca olacağı konusunda şüphelerim var. Yıkamaya kalkıştığım oturma odasındaki çift bir daha eskisi gibi olmadı, ne parlaklığı kaldı ne de katlarının “dökümlülüğü”. Bertha’yı iyi bir dövmeye ve fırçalamaya koşayım da ne yapılabileceğini görelim. Bertha son zamanlarda biraz uyuşuk; çağrılınca ağırdan alıyor ve işleri tam bitirmeden bırakıyor (kenarlarının altında lekeler olan gümüş şamdanlar mesela, ya da R’nin gecelik entarisinin hâlâ eksik olan düğmeleri), acaba Bertha’nın bir şeyi mi var diye merak ediyorum. Kendisinden öncekilerin belirsizlikleri ve bakımsızlıklarından – ve evet, şiddet ve yıkımlarından – sonra, Bertha’nın başta o kadar başarıyla ortaya koyduğu o yarı-görünmez hamarat

kuş-gibi varlığının devam edeceğini ummuştum. Mutsuz mu yoksa rahatsız mı? Korkarım her ikisi de, ama bunu düşünmek istemiyorum. Yarın ona açık açık sorarım. Bunun benim açımdan (hem onun hem de benim rahatımın bozulması açısından) ne değişik türlerde, nasıl bir cesaret istediğini bilse şaşardı. Annemin kuvvetli karakteri bende yok. Sevgili annemin hem becerikli hem de büyük ölçüde Tanrı vergisi bir yeteneğe sahip olduğu pek çok şey bende yok.

Hepsinden önemlisi, bir tanem uzaktayken, akşamları sükûnet içinde birbirimize okuduğumuz saatleri özlüyorum. Acaba onun bıraktığı yerden Petrarca çalışmamıza devam etsem mi diye düşündüm ve yapmamaya karar verdim; İtalyan'ın kadim tutkusuna hayat veren o güzel sesi olmadan metin çok şey kaybediyor. Çalışmalarının ona verdiği coşkuyu paylaşabilmek için Lyell'in *Jeoloji'nin Prensipleri*'nden bir-iki bölüm okudum ve Lyell'in tasavvurunun entelektüel ciddiliğinden büyülendim ve yerkabuğunun oluşumu boyunca geçen çok uzun insansız zaman fikrinden aynı derecede ürperdim – Lyell'a inacak olursak, yerkürenin oluşumu hâlâ sürüyor. Peki ya gelip de çamurumuza sevgisini veren nereye saklanmış olabilir? Şairin sonunda sorduğu gibi. Ben – Mr. Baulk'un aksine – varlıkların yeni fark edilen bu eski olma durumunun, bizim yerleşik inancımızı belirgin şekilde etkileyeceğini zannetmiyorum. Belki ben hayal gücünden yoksun ya da inancımda fazla içgüdüsel veya sezgiselim. Nuh Tufanı Hikâyesi'nin şairane bir uydurma olduğu ortaya çıksa, ben, büyük bir şairin karısı, hikâyenin günahın evrensel cezalandırılışı mesajını dikkate almayı bırakırmıyım? Eğer o en yüce ve tek gerçek iyi İnsan'ın örnek Hayatı ve gizemli bir mutluluk dolu Ölümü uydurma gibi düşünölmeye başlansa işte o farklı bir biçimde endişe verici olurdu.

Ama yine de, böyle sorgulamaların yapılabildiği bir ortam yaratan bir zamanda yaşamak... tabii, aslında, Herbert Baulk endişelenmekte haklı. Bana kibirli olduğunu sezdiğim (sezgilerimi kadınsı, erdemli, lekesiz vs. vs. olarak niteliyor) sorularla

kafamı yormamam gerektiğini söylüyor. Bana Kurtarıcısının yaşadığını *bildiğini* ve bu savı benim de kabul etmemi dört gözle beklediğini söylüyor, sanki benim kabulüm ona da güç verecekmiş gibi. Pekâlâ, kabul ediyorum. Kabul ediyorum. Kurtarıcımın yaşadığını biliyorum. Ama eğer Herbert Baulk saygıdeğer bir biçimde entelektüel kuşkularından kurtulabilse, dualarımız şu anki gibi, karanlık *bilmecelerden* ziyade, her an bizi izleyen Tanrı için samimi övgülerle ve sağlam bir imanla dolu olsa minnettar kalacağım.

Yazmak için geç oldu. Evde yalnız olmasam – hizmetkârlar hariç – böyle geçre kadar çalışmazdım. Bu defteri kapatıp perde-savaşı ve Bertha'nın sorgusu için güç toplamak üzere başımı yastığıma koymalıyım.

6 HAZİRAN

Bugün Patience'tan bir mektup geldi, Etretat'ta deniz kenarında yazını geçirmeye giderken çoluk çocuk burada kalmak için yalvarıyor. Onu rahat ettirmeliyim – uzakta yaşadıklarına üzüldüğüm pek çok sevdiğimin neler yaptığını öğrenmek beni gerçekten çok mutlu edecek. Ama misafirlik için pek uygun bir zaman değil, perdelerin yarısı indirilmiş durumda, porselenlerin sayımına ve yıkanmasına kalkışılmış ama bitirilmemiş, koltuklardan bazıları örtülü, diğerleri elinden her iş gelen Mr. Beale tarafından dikiliyor. Randolph'un çalışma koltuğunun (yuvarlak arkalıklı yeşil deri koltuk) kolçağıyla kalın minderleri arasında iki ginenin yanı sıra o fena tartışmaya sebep olan mum faturasını ve St. Swithin Kilisesi Hanımları'nın takdim ettiği mürekkep sileceğini buldu (bütün o güzelim işleri mürekkep lekeleriyle kirletmeye herhangi birinin gönlünün elvereceğini nasıl düşünmüş olabildiklerini aklım almıyor). Avize indirildi ve bütün kristaller dikkatle temizlenip parlatılıyor. Ve bu az çok düzenli kargaşanın ortasına Enid, George, Arthur ve Dora gelecek, bu dördü kristal damlalar için abartılı özenlerinde de en oyuncu hallerinde olduğu kadar tehlike arz

ediyorlar. Yine de gelmeliler tabii. Gelsinler diye yazdım. Avizeyi toptasam mı yoksa göndersem mi? Çalışma odamda et suyu içiyor ve bir dilim ekmek yiyorum.

7 HAZİRAN

Randolph'tan bir mektup. Sıhhati iyi ve verimli çalışıyor. Döndüğünde konuşacak çok şeyimiz olacak. Boğazım ağrıyordu ve şiddetli hapşırma krizlerine tutuluyordum – belki de temizlikte kalkan bütün o tozdan – öğleden sonra kanepeme uzandım, kapalı perdelerin arkasında, dalmışım, huzursuz uyudum, iyi değil. Yarın Patience'ı karşılamak için yataktan çıkmalıyım. Bertha çocukların yataklarını eski Çocuk Odasına hazırladı. Herhangi bir derdi olup olmadığını hâlâ sormadım – ama geçen haftaya göre daha somurtuk ve daha uyuşuk olduğu kesin.

9 HAZİRAN

Evin Efendisinin evde olmaması ne büyük şans, çünkü son yirmi dört saatte ev gerçek bir Cehenneme döndü. George ve Arthur, şükürler olsun, güçlü kuvvetli küçük yaratıklar, sevgili kızlara gelince – sakince oturduklarında – yumuşak solgun tenleri ve büyük berrak gözleriyle çok tatlı bir havaları var. Patience onlara meleklerim diyor – öyleler, öyleler, ama Pandemonium *düşmüş meleklerle* doldurulmuştu, mükemmel yeğenlerimin dördünün de en uygunsuz yerlerde *düşmeye* büyük eğilimleri var; örtüleri aşağı çekerek, çiçek demetlerini saçarak ve tam tahmin ettiğim üzere, Georgie'nin yaptığı gibi, avizenin kristal damlalarının durduğu porselen kâsenin içine top güllesi gibi düşüp onları sualtındaki çakıltaşları gibi çıkırtarak. Patience'ın bakıcısı çok disiplinli değil, ama öpmeye ve sarılmaya gelince mükemmel ve durmak bilmez. Patience yumuşak yumuşak gülümsüyor ve Grace'in tatlı çocukları gerçekten sevdiğini söylüyor, eminim öyledir.

Patience'a taptaze görüldüğünü söyledim, aslında pek

de öyle değil, ama umarım Tanrı bu küçük beyaz yalan için beni bağışlar. Ondaki değişiklik beni biraz şoke etti – saçındaki parlaklığın solması, sevgili yorgun yüzünde beliren çizgiler, vücudunun o çok hoşlandığı biçimini kaybetmesi. Sık sık iyi ve mutlu olduğunu söylüyor, ama – son doğumundan beri süregelen – şiddetini arttıran, diyor – nefes darlığından, bel ağrılarından, ısrarlı diş ve baş ağrılarından ve diğer sinsi rahatsızlıklardan şikâyet ediyor. Barnabas'ın, böyle bir durumda, bir kadının sahip olabileceği en *anlayışlı* koca olduğunu söylüyor. Barnabas dinî yazılarıyla çok meşgul – Herbert Baulk'un fikirlerini hiç paylaşmıyor – ve Patience'in söylediğine göre, yakında Başrahip olmayı umuyor.

10 HAZİRAN

Patience'la özel konuşmak için çok zamanımız oldu, akşam yemeği sırasında ve küçük melekler sürüsü hava almak için Regent's Park'a uçtuklarında. Close'daki eski günleri, meyve bahçesinde nasıl koşuşturup kadın olmayı hayal ettiğimizi acı-tatlı hatırladığımız bir sohbetimiz oldu. Eski yelpazelerden ve çoraplardan ve uzun vaazlar boyunca sıkıntı veren şapkalardan ve sevgili annemin, sadece biz dört kız çocuğunun sağ kaldığı, on beş doğum yaparken neler çekmiş olduğundan küçük kızlar gibi konuştuk.

Patience her zamanki keskin zekâsıyla Bertha'nın bir derdi olduğunu hemen fark etti ve ne olduğuna dair akıllıca bir tahminde bulundu. Bertha'yla konuşmam gerektiğini söyledim ve sahiden de uygun bir zaman kollamaya başladım. Patience, eğer konuşmak için fazla beklenirse, bunun Bertha'ya ve ev halkına zarar vermekten başka işe yaramayacağını söyledi. Patience, günahın mevcudiyeti içinde yaşamayı sürdürmenin kirlitici bir etkisi olduğuna kuvvetle inanıyor. Bize günahları sevmenin emredildiğini düşündüğümü söyledim ve Patience bunun, cezalandırılmamış bir günahın gözle görünen kanıtıyla bir arada yaşamayı gerektirmediğini söyleyerek karşılık verdi. An-

nemin böyle durumlardaki metanetini ve hata yapan genç kadınları cezalandırmayı nasıl görev bildiğini hatırladık. Özellikle bir tanesini hatırlıyorum, zavallı Thyrza Collitt'i, çığlık atarak odadan odaya koşuyordu ve Annem kolları havada hızla arkasından gidiyordu. O çığlığı asla unutmayacağım. Ben asla hiçbir hizmetçimi dövmeyeceğim, ne derse desin Patience da dövmeyecek, Barnabas'ın, sağduyuyla belirlenmiş bazı koşullarda böyle bir şey yapmayı yararlı bulduğunu söylediği halde. Sevgili Randolph'umun emrimizde çalışan herhangi bir gence el – ya da başka bir şey – kaldıracığını sanmıyorum. O dönmeden Bertha'ya gitmesini söylemeliyim, bu benim görevim.

12 HAZİRAN

Sevgili Kocam uzun uzun yazmış; sağlığı yerinde ve araştırmaları zenginleşiyor. Yoğun günlerimin bütün tasvirlerini uzun bir mektuba doldurdum, postalandı, buraya da onu meşgul etmemin uygun olmadığı şeylerden fazlasını not etmeye ne zamanım ne de hevesim var. Kristal damlaların ikisinde kusur var – orta çemberden büyük bir taneyle, dış çemberden daha önemsiz bir tane. Ne yapsam? Eminim – hayır, bu haksızlık olur – şüpheleniyorum ki – bu iki damlanın kırılmasına Arthur ve Georgie'nin kristal-banyosuna yanlışlıkla attıkları tekme sebep oldu. Sevgili R.'ye bu hummalı çalışmalarından hiç bahsetmedim; yepyeni parlatılmış ve ıslıl ıslıl bir evle ona sürpriz yapmak istiyorum. Kusurlu damlaların yenisini alabilirim – ama bu, dönüşüne kesinlikle yetişmez ve ayrıca pahalı olur. O şeyin yüzeyinde çatlaklar ve yanıklarla orada asılı durduğunu düşünmek hoşuma gitmiyor.

Bertha'yla konuştum. Tam benim düşündüğüm ve Patience'ın söylediği gibi. Sorumlu adamın kim olduğu söyletilemiyor – büyük bir gözyaşı yağmuru altında, adamın, evlenerek ya da başka bir şekilde, ona bakmasını sağlamanın mümkün olabileceğini şiddetle reddetti. Hiç pişmanlık ifade etmedi, ama karşı koymadı da, sadece bana tekrar tekrar, “Ne yap-

bilirim?" diye sordu, verecek yeterli bir cevabım yok. "Ben ne istersem isteyeyim, devam ediyor," dedi tuhaf bir şekilde. Annesine yazmam gerektiğini söyledim, ama bana yazmamam için yalvardı – "Kalbi kırılır ve sonsuza kadar bana küser," dedi. Nereye gidecek? Nasıl bir evi olabilir? Ben onun için, Hristiyan hayırseverliği adına, ne yapabilirim? Bu meselelerle Randolph'un çalışmalarını aksatmak istemiyorum, ama yine de onun onayı olmadan Bertha için fazla bir şey yapmaya gücüm yok. Bir de, yerine birini bulmanın korkunç problemi var düşünülmesi gereken, böyle seçimlere eşlik eden sarhoşluk, hırsızlık, sakarlık ve ahlaksızlık korkularıyla birlikte. Tanıdığım bazı hanımlar hizmetçilerini uzaklarda, köylerde arıyorlar – Londralı *bilmişliği* başa çıkmakta ve yönetmekte güçlük çektiğim bir şey.

Patience hizmetçi takımının tabiat itibarıyla nankör, cahil olduğunu söylüyor. Böyle zamanlarda – yüzleştirmeleri, yargılanmaları ve soruşturulmaları gerektiğinde – neden daha ziyade nefret duygusu hissetmediklerini merak ediyorum. Bazılarının hissettiğinin nefret olduğundan eminim. Ve gerçek bir Hristiyanın efendi ve uşak dünyasını nasıl "doğal" görebildiğini anlayamıyorum – O en zavallılar için, belki de herkesten çok en zavallılar için – hem malda hem ruhta – en âciz, en fakir olanlar için yeryüzüne gelmişti.

Eğer Randolph burada olsaydı bunu onunla konuşabilirdim. Belki de olmaması daha iyi – bu benim yetki ve sorumluluğum dahilinde.

HAZİRAN

Patience'la çoluk çocuğu bu sabah Dover'a doğru yola çıktılar, gülücükler ve sallanan mendiller eşliğinde. Umarım sakin bir geçiş yapmışlardır. Umarım deniz kenarının keyfini dolu dolu çıkarırlar. Onlar tam gitmişti ki Randolph'tan bir mektup daha geldi, deniz havasıyla ve esintisiyle ve diğer hoş özgür güçlerle dolu (mektup yani). Londra havası arsızca sıcak

ve ağır – bence fırtına çıkabilir. Ortalık alışılmışın dışında sessiz ve boşucu. Bertha konusunda Herbert Baulk'a danışmaya karar verdim. Bir baş ağrısının gelmekte olduğunu hissettim ve evin ani sessizliği ve boşluğundan üstüme bir telaş geldi yine. Odama çekilip iki saat uyudum, biraz dinlenmiş kalktım, ama bir baş ağrısı kalıntısıyla.

HAZİRAN

Herbert Baulk geldi ve çay içip sohbet etmek için kaldı. Satranç oynamayı teklif ettim – çünkü kuşkularını ve emin olduğu şeyleri biraz fazla hararetli bir şekilde ifade etmekten onu alıkoyacağını düşündüm ve çünkü bu minyatür savaş seferberlikleri hoşuma gidiyor. Bir hanım için çok iyi oynadığımı söyledi – güzelce kazandığım için bunu memnuniyetle kabul ettim.

Ona Bertha'yı sordum. Onun durumundaki kadınların doğum yapabilmesi ve eğer mümkünse faydalı bir işe konulması için çok uygun koşullar sağlayan bir kurumdan bahsetti. Bertha'yı kabul edip etmeyeceklerini soracağını söyledi – Doğum yapana kadar bakım masraflarına katkıda bulunacağıma – yani, sevgili Randolph'umun katkıda bulunacağına – söz verdim, Bertha için bir yatak ayırmalarına belki yardımcı olur diye. Yatakhanelerin orada kalanların çabalarıyla tertemiz tutulduğunu söylemişler ona, yemekler basit ama besleyiciymiş, aynı şekilde onları da kadınlar kendileri pişiriyorlarmış.

HAZİRAN

Kötü uyudum ve dolayısıyla tuhaf, bölük pörçük bir rüya gördüm, Herbert Baulk'la satranç oynuyordum, bana *benim Kraliçemin*,¹ onun Kralı gibi, yalnızca bir kare gidebildiğini söyledi. Bunda bir haksızlık olduğunu biliyordum ama rüyaya has aptallığımdan bunun *benim Kralımın* varlığıyla ilgili olduğunu

1. Kadının toplumdaki yerine gönderme yapıldığı için, satranç taşlarını İngilizcede olduğu gibi bıraktık. Kraliçe-Vezir, Kral-Şah. (Ç.N.)

anlayamadım, Kralım en arka sırada kocaman ve kırmızı oturuyordu ve görünüşe bakılırsa hareket edemez haldeydi. Kraliçenin yapmış olması gereken hamleleri bir örgünün ya da dantelin karmaşık desenindeki hatalar gibi görebiliyordum – ama sadece hantal hantal ayaklarını sürüyerek öne arkaya gidiyordu, tek seferde tek bir kare. Mr. Baulk (hâlâ rüyamda) sakin sakin, “Gördün mü, sana kazanamayacağını söylemiştim,” dedi, ben de öyle olduğunu anladım, ama anlamsızca tedirgindim ve Kraliçemi çaprazlama oynatabilmeyi her şeyden çok istiyordum. Düşündüm de, ne tuhaf, satrançta kadın bütün büyük kaçırları yapabiliyor ve her yöne serbestçe gidebiliyor – hayatta bunun tam tersi.

Mr. Baulk öğleden sonra yine geldi ve Yeni Ahit mucizelerine, özellikle Lazarus’un diriltilmesine, sahtekârca amaçlar atfetmenin günah olduğu üzerine uzun uzun çok güzel konuştu. Bertha için kurumla ilgili yaptığı araştırmanın çok iyi gittiğini söyledi. Bertha’ya bundan bahsetmedim, boşu boşuna onu umutlandırmış olmak istemedim. İşlerini yavaş yavaş ve donuk bir şekilde yapmaya devam ediyor, şiş bir suratla.

HAZİRAN

Sürpriz! Küçük bir paket geldi, içinden sevgili Randolph’umun gönderdiği bir hediye çıktı; bir şiirle birlikte, hepsi benim için. Whitby’ye gitmiş, bir balıkçı kasabası, oranın, diye yazıyor, yerlileri sahillere vuran siyah kehribarları parlatma ve oyma sanatını çok geliştirmişler, kullanışlı düğmeler ve ayrıca dekoratif obje ve mücevherler yapıyorlarmış. Bana enfes bir broş göndermiş, Yorkshire Güllerinden bir çelenk şeklinde oyulmuş – iç içe geçmiş dikenli dalları ve yapraklarıyla – hem sanatsal hem de harikulade gerçek gibi. Kurum gibi kara ama yüzeylerini sağa sola çevirdiğinde ışıkla ve kendine has kızgın bir enerjiyle parlıyor – siyah kehribarın bir özelliği, ovuşturulduğu zaman hafif nesneleri kendine çekmesi, hayvani çekicilikte olduğu gibi. Bir tür *linyit kömürü*, diye yazıyor Randolph,

taşa bayıldığı belli, *organik bir taş*, kömür gibi tabii. Bende birkaç siyah kehribar boncuk var ve pek çok örneğini de gördüm tabii, ama karanlığının derinliği ya da saçtığı parlaklık açısından hiç buna denk olanını görmedim.

Randolph'un şiirini buraya geçiriyorum çünkü benim için güzel hediye den daha kıymetli. ~~Her şeye rağmen~~ Ortak yaşamımızda öyle mutlu olduk ki, ayrılıklarımız bile aramızdaki güveni ve derin sevgiyi pekiştiriyor.

Paradoksları severim ve onun için yolluyorum
Karanlık taştan oyulmuş Beyaz Yorkshire güllerini
Yaza has kırılğanlıkları sonsuza dek orada sabit
Yaşam ölüm içinde ama kalkmamış henüz cenazeleri

Kara ölümleri içinde hâlâ sıcak kadim ormanlar gibi
Modern ocaklarımız tutuşmuş, yok olmuş esas ışıkla
Öyle parlasın sevgimiz, kalbinde kötülükten uzak
Bizi de ıslıl ıslıl yapsın, ak düşünce saçlarımıza.

HAZİRAN

İyi bir gün değil. Bertha'ya gitmesi gerektiğini ve eğer kabul ederse Herbert Baulk'un Magdalen Bakımevi'nde bir yer ayarlayacağını söyledim. Tek kelime etmedi, ama çok sık nefes alarak koyu mürdümeriği kırmızısı bir renkle baktı, baktı, sanki söylediğimi tam anlayamıyormuş gibi. Mr. Baulk'un çok yardımsever, onun da çok şanslı olduğunu tekrarladım, bütün duyduğum, küçük oturma odamı bir şekilde dolduran bu şiddetli iç çekiş ya da sık nefesti. Teklifi düşündükten sonra bir cevap vermesini beklediğimi söyleyerek gitmesine izin verdim; gelecek haftanın sonunda gitmiş olmasını beklediğimi eklemem gerekirdi, ama yapamadım. Ne olacak ona?

Postadan, gittikçe almaya daha fazla alıştığımız türden bir yığın mektup çıktı – içlerinde şiirler ya da şiir bölümleri, "onun" İncil'inin ya da Shakespeare'inin içine konsun diye ku-

rutulmuş çiçekler, imza istekleri, okuması için kitap tavsiyeleri (küstahlık) ve yazarların, ilgisini çekeceğine inandıkları ya da *onun* önerilerinden fayda göreceğini düşündükleri Epik Şiirlerini, incelemelerini, hatta romanlarını okusun diye yaptıkları mütevazı, bazen de buyurgan istekler vardı. Bunlara oldukça nazik bir biçimde cevap veriyorum, iyi dileklerini gönderiyor, ne kadar meşgul olduğunu söylüyorum – doğru sayılır. Okumalarını yapması ve girift düşüncelerinin peşinden gitmesi için onu rahat bırakmazlarsa onları, içlerinden birinin dediği gibi, “anlaşılması zor fikirleriyle” “şaşırtmaya ve bahtiyar etmeye” devam etmesini nasıl bekleyebilirler? Mektupların arasında *benimle şahsen* görüşmeyi talep eden bir tane vardı, benim için çok önemli bir meseleymiş, yazara göre. Bu da alışılmışın dışında değil – çok kişi, özellikle genç kadınlar – bir taneme yakın olabilmek için *bana* müracaat ediyorlar. Kibarca böyle istekler çok olduğu için yabancılarla kişisel konuşmalar yapmadığımı, eğer mektubu yazan kişinin özellikle söylemek istediği bir şey varsa, ilk önce hangi konuda olduğunu bir parça da olsa anlatan bir şey yazmasını söyledim. Bundan bir şey çıkıp çıkmayacağını göreceğiz, alakalı mı yoksa, tahmin ettiğim gibi, belirsiz ve çılgın bir şey mi?

HAZİRAN

Daha kötü bir gün. Baş ağrısı beni ele geçirdi ve bütün gün karanlık yatak odasında uykuyla uyanıklık arasında yattım. Anlatılamayan, ama hemen tanınan pek çok bedensel his var, daha önce onları tecrübe etmemiş olanlara asla tarif edilemeyecek hisler, pişmekte olan ekmek ya da metal parlaticısı kokusu gibi. İlk sersemliğin veya kayıp gitmenin bedeni güçsüz bırakışı ve baş ağrısının gelişini haber verışı de böyle. Bu duruma bir kez düşünce – bir daha çıkabileceğini hayal etmek – tuhaf bir şekilde imkânsız – öyle ki tahammül etmek için gereken Sabır sanki sonsuza dek sürecek mutlak bir sabırmış gibi geliyor. Akşama doğru birazcık geçti.

Gizemli ve aceleci hanımdan bir mektup daha. Ölüm ka-
lım meselesi, diye yazıyor. İyi eğitilmiş biri, eğer histerikse bile
çılginca değil. Mektubu kenara koydum, karar vermek için. Baş
ağrısı insanı alacakaranlıkta tuhaf ölümcül bir dünyayla tanıştı-
yor, o dünyada ölmenin ya da kalmanın büyük bir önemi yok.

HAZİRAN

Daha da kötü. Dr. Pimlott gelip afyon tentürü yazdı, bi-
raz iyi geldi. Akşamüstü kapı güm güm vuruldu ve akli başın-
da olmayan Bertha benimle görüşmeyi talep eden yabancı
bir hanımı içeri aldı. O sırada kalkmışım, yudum yudum et
suyu içiyordum. İyileştiğimde gelebileceğini söyledim, bu er-
telemeyi çabucak ve asabi bir şekilde kabul etti. Biraz daha
afyon alıp karanlık odama döndüm. Hiçbir yazar uykunun
Saadetini hakkıyla yazamamış. Coleridge uykunun acıların-
dan bahsetmiş, Macbeth yitirilen uykudan bahsediyor – ama
dünyaya tutunuşun gevşeyişinden ve sıcaklık ve hareketsizce
başka bir dünyaya geçmenin Saadetinden değil. Perdeler ara-
sında kıvrılarak, battaniyelerin sıcaklığıyla sarmalanarak, ağır-
lığın yokmuş gibi –

HAZİRAN

Yarısı kötü ve yarısı, bazen olur ya, güzel berrak bir gün,
denebilir, yenilendim. Mobilya-temizliği benim bütün o uykulu
yokluğumda iyi gitmiş – koltuklar, masa üstleri, lambalar, para-
van – hepsi yenilenmiş gözüküyor.

Önemli misafirim geldi ve bir süre konuştuk. O mesele
artık açıklığa kavuştu.

HAZİRAN

Bir Şair, meleklerin görüşüne sahip Kutsal bir varlık değil-
dir. Randolph bu tarifi her zaman reddetti. William Words-
worth'ün "insanlarla konuşan bir insan" sözünü kullanmayı
seviyor ve söylemeye cüret edebilirsem eğer, doğrunun çeşit-

lerine ve aşırılıklarına, hep kendi içine bakan Wordsworth'ten daha aşına bir insan.

Herbert Baulk geldi ve Bertha'ya büyük şefkat gösterdi. Bertha, daha önce benimleyken olduğu gibi, hiçbir şey söylemedi, kırmızı-yüzlü bir blok gibi durdu.

Satranç oynadık. Ben kazandım.

TEMMUZ

Bu sabah, Bertha'nın gece gizlice çıkıp gittiği anlaşıldı, bütün eşyalarını ve Jenny'nin iddia ettiğine göre onun da bazı eşyalarını almış, bir heybe ve yün bir şal da dahil. Eve ait hiçbir şey alınmamış görünüyor, oysa bütün gümüşler dışarıda ve gayet erişilebilir şekilde çekmecelere ve dolaplara dizilmiş durumda. Şalı yanlışlıkla almış olabilir ya da Jenny yanılıyor.

Nereye gitmiş olabilir? Ne yapmalı? Annesine yazmalı mıyım? Bu lehine ya da aleyhine olabilir, durumundan annesine bahsedilmesini istemiyordu, ama şimdi oraya sığınmış olabilir.

Jenny'ye kendi şallarımdan ve seyahat çantalarımızdan birini verdim. Çok memnun oldu.

Belki Bertha o adama gitmiştir, kendisini bu [pasaj okunamayacak şekilde karalanmış]

Peşinden gitmeli miyiz? O durumda sokaklarda dolaşabilir olamaz. Eğer onu bulursak, onu cezalandırıyor gibi mi görünüyoruz? Niyetim o değil.

Onun gözünde yanlış yaptım. İyi davranmadım.

Herbert Baulk nasıl davranılması gerektiğini bilen bir adam değil. Ama bu yola girdiğimde bunu biliyordum. ~~Yapman gereken~~

TEMMUZ

Kötü bir gün daha. Bütün gün perdeler açık yatakta yat-tım, çünkü batıl inanç sebebiyle perdeleri kapalı bir evde bu kadar uzun süre kalmaktan korkmaya başladım. Dalga dalga pus ve sis arasından solgun bir güneş parlıyordu. Akşam yerini

mürekkep rengi bir gökyüzünde daha ufak daha solgun bir aya bıraktı. Bütün gün hareketsiz, tek bir pozisyonda durdum. Ağrısız ve hissiz bir liman buldum, sağa sola dönüşlerin hepsi ıstırap demekti. Kıpırdamadan yatarak, günün bitmesini ve uymayı bekleyerek kaç gün geçiriyoruz. Öyle beklemede yattım, Pamuk Prenses gibi belki, o cam tabutta, canlı ama dışarıya kapalı, nefes alarak ama hareketsiz. Dışarıda, açıkta, insanlar sıcağa ve soğuğa ve dalgalanan havaya katlanıyorlar.

O döndüğünde canlı ve hayat dolu olmalıyım. Öyle olması şart.

Maud şöyle dedi:

“Yazmayı iyi beceriyormuş. Kafa karıştırıcı demekle ne kastettiğinizi ilk başta anlamadım. Ama sonra, galiba, anladım. Günlüğün bu bölümüne bakarak – *nasıl* biri olduğuna dair çok kesin bir karar veremedim. Ya da onu sevip sevmediğime. Bir şeyler anlatıyor. İlginç şeyler. Ama tam bir resim oluşturmuyorlar.”

“Hangimiz oluşturunuz ki?” diye sordu Beatrice.

“Bertha’ya ne oldu?”

“Hiç öğrenemiyoruz. Anlatmıyor. Hatta peşinden gidip gitmediğini bile.”

“Bertha açısından *korkunçtu* herhalde. O – Ellen – anlamıyor gibi...”

“Anlamıyor mu?”

“Ah, bilmiyorum. Onu çok net *tasvir ediyor*. Zavallı Bertha.”

“Toz ve kül,” dedi Beatrice şaşırtıcı bir şekilde. “Uzun zaman önce. Ve çocuk, eğer doğduysa...”

“Ne sinir bozucu ama. Bilmemek.”

“Profesör Cropper siyah kehribar broşu buldu. Ta kendisini. Stant Koleksiyonu’nda. Su-yeşili kareli bir ipeğin üstünde durduğunu söyledi. Fotoğrafını gördüm.”

Maud broşu önemsemedi.

“Histerik mektup-yazarı hakkında bilginiz var mı? Yoksa o da Bertha gibi iz bırakmadan yok mu oluyor?”

“Onunla ilgili başka bir şey yok. Hiçbir şey.”

“Mektuplarını saklamış mı?”

“Hepsini değil. Desteler halinde, ayakkabı kutularında. Bendeler. Dediği gibi, çoğu Randolph’a yazılmış hayran mektupları.”

“Bakabilir miyiz?”

“İlginizi çekiyorsa. Ben hepsine baktım, bir-iki kere. Fan-klüplerinin, öyle denebilirse, Victoria Çağı’ndaki öncülleri hakkında bir makale yazmayı düşünmüştüm. Ama zamanı geldiğinde oldukça hastalıklı olduklarını gördüm.”

“Gerçekten bakabilir miyim?”

Beatrice ifadesiz bakışını Maud’un hevesli fildişi yüzüne çevirdi ve orada doğru olmasa da bir şey okudu.

“Neden olmasın, sanırım...” diye mırıldandı, kıpırdamadan. “Neden bakmayasınız?”

Ayakkabı kutusu sert siyah mukavvadan yapılmıştı, kuruluktan çatlamış ve bantlanmıştı. Beatrice iç çeke çeke bantı açtı ve işte oradaydılar, güzelce istifli, üst üste mektuplar. Tarihlerine göre ayırdılar, zarfları açtılar, başış ricaları, sekreterlik teklifleri, tutkulu bir hayranlık yağdıran mektuplar, Randolph’a yazılmış, Ellen’a postalanmış. Beatrice tarihi kontrol etti ve hem heyecanla hem de artistik bir şekilde yazılmış, hafifçe Gotik bir mektup bulup çıkardı... Ve işte o mektuptu.

Sevgili Mrs. Ash,

Çok değerli zamanınızı aldığım için lütfen beni bağışlayın. Ben bir hanımefendiyim ve siz beni hiç tanımıyorsunuz, ama size söylemem gereken, ikimizi de ilgilendiren ve benim için ölüm kalım meselesi olan bir şey var. İnanın bana size çıplak gerçekten başka bir şey söylemiyorum.

Ah, bana güvenmenizi nasıl sağlayabilirim? Güvenmek zorundasınız. Vaktinizi alıp sizi görmeye gelebilir miyim? Fazla kalmama gerek yok – çünkü size söylemem gereken bir şey var – bunun için ileride bana teşekkür edebilirsiniz – ya da etmezsiniz – önemli değil – bilmek zorundasınız –

Ne zaman isterseniz beni mektubun başında yazan adreste bulabilirsiniz. Bana inanın, ah bana inanın, arkadaşınız olmak isterim.

*Bütün samimiyetimle
Blanche Glover*

Maud yüzünü ifadesizleştirdi ve gözlerindeki, avının üzerine atlayan avcı pırlıtsının üstüne gözkapaklarını örttü. Sesine umursamaz bir ton vermeye çalışarak:

“Bu galiba. Daha var mı? Bu bahsettiği ikinci mektuba benziyor. Birincisi de orada mı?” dedi.

Beatrice kutuyu karıştırdı.

“Hayır. Başka yok. En azından – eğer bu aynı yazı değilse. Aynı cins kâğıda benziyor. Hitap ya da imza yok.”

Kanıtımı alıkoymakla hata ettiniz. Eğer benim değil-diye, sizin de değil. Yalvarırım daha dikkatli değerlendirin ve hakkımda kötü düşünmeyin. Beni nasıl gördüğünüzü tahmin edebiliyorum. Kelimelerimi yanlış seçtim. Ama söylediklerim doğru ve acildi, siz de öyle olduğunu anlayacaksınız.

Maud elinde sayfayı tutarak kararsızlığın acısı içinde oturdu. Ellen’in el koyduğu kanıt neydi? Ve neyin kanıtıydı? Gizli bir mektuplaşmanın mı yoksa biyolojiyle ilgilenen yalnız bir şairle Yorkshire Kıyısı’na yapılmış bir seyahatin mi? Ellen ne hissetmiş ya da ne anlamıştı? Blanche ona *Swammerdam*’ın çalınmış elyazmasını mı

vermişti. Beatrice'in ve tabii Beatrice'in yanı sıra Cropper ve Blackadder'ın dikkatlerini çekmeden, tam da *bu* belgelerin kopyalarını nasıl alabilirdi? İçindeki otoriter irade bir çekiç gibi zihnini dövmeye başladı ve kodlamaya başladığı kurnaz istek cümlesi Beatrice'in yün-yumuşığı sesiyle bölündü.

"Neyin peşinde olduğunuzu bilmiyorum Dr. Bailey. Bilmek istiyor muyum, onu da bilmiyorum. Bir şey bulmak için geldiniz ve buldunuz."

"Evet," dedi Maud fısıltıyla. İnce uzun elleriyle arkasında Blackadder ve Ash Fabrikası'nın pusuya yatmış olduğu duvarlara doğru bir sessizlik işareti yaptı.

Beatrice Nest'in yüzünde dümdüz ve sabırla soru soran bir ifade vardı.

"Bu sır sadece benim değil," diye tısladı Maud. "Yoksa kaçamak davranmazdım. Ben – ben *ne* bulduğumu bilmiyorum henüz. Öğrenince ilk önce size söyleyeceğime söz veriyorum. Galiba Blanche Glover'ın ona ne söylediğini biliyorum. Yani, bir, iki ya da üç şeyden biri olabilir."

"Önemli bir şey mi?" diye sordu gri ses, "önemin" akademik mi, duygusal mı ya da kozmik mi olduğuyla ilgili hiçbir ipucu vermeden.

"*Bilmiyorum*. Görüşlerimizi değiştirebilir – Ash'in eserleri hakkında, sanırım, biraz."

"Benden istediğiniz nedir?"

"İki mektubun fotokopisini. Eğer mümkünse günlükün o iki tarih arasındaki bölümünün fotokopisini. Profesör Cropper'a söylememenizi. Ya da Profesör Blackadder'a. Yani henüz. Bunu kendimiz keşfettik –"

Beatrice Nest yüzü ellerinin arasında, uzunca bir zaman düşünür gibi durdu.

"Bu – sizi çok heyecanlandıran şey – onu gülünç duruma düşürmeyecek ya da – yanlış anlaşılmasına sebep olma-

yacak – olmayacak değil mi? Ellen’in özel hayatının ortaya serilmesinden çok endişelenir oldum – bunu en iyi ortaya serilmek sözü ifade ediyor sanırım – *ortaya serilmek*.”

“Birincil olarak onunla ilgili değil.”

“Bu söylediğiniz pek güven verici değil.” Çıldırııcı bir sessizlik. “Galiba size güveneceğim. Galiba.”

Maud, Blackadder’ın ofisinden geçerek hızla dışarı yürüdü, Paola halsiz halsiz el salladı; Profesör’ün kendisi yoktu. Fakat dışarıdaki karanlıkta, koridorda, kasveti bir Aran kazağı aydınlattı, tanıdık altın saçlar parladı.

“Sürpriz,” dedi Fergus Wolff. “Sürpriz, ha?”

Maud sırtını dikleştirdi ve yana doğru vakur bir adım attı.

“Dur bir dakika.”

“Acelem var.”

“Neden? *Melusina*’nın labirente benzer kıvrımlarının peşinde misin? Yoksa Roland Michell’ı mı görmeye gidiyorsun?”

“İkisi de değil.”

“Kal o zaman.”

“Kalamam.”

Yana adım attı. Fergus da yana adım attı. Diğer yana adım attı. Fergus da oradaydı. Güçlü elini uzatıp bileğini kelepçe gibi kavradı. Maud yumurta-beyazı yatağı gördü.

“Böyle yapma Maud. Seninle konuşmak istiyorum. Aynı derecede de merak ediyorum ve kıskançlık çekiyorum. Sevimli işe yaramaz Roland’la bir ilişkin olduğuna *inanamıyorum* ve eğer bir ilişkin yoksa bu Krematoryum’a neden uğradığını *anlayamıyorum*.”

“Krematoryum?”

“Ash Fabrikası.” Konuşurken kolunu çekiyordu, öyle ki Maud’un vücudu ve evrak çantası Fergus’un, hafızaya yer eden elektrik kıvılcımları saçan vücuduna doğru eği-

liyordu. “Seninle konuşmam lazım Maud. Sana güzel bir yemek ısmarlayayım. Sadece konuşalım. Sen tanıdığım en akıllı kadınsın. Seni çok fena özlüyorum, biliyorsun, bunu da sana söylemeliydim.”

“Kalamam. Meşgulüm. Bırak, Fergus.”

“En azından ne olup bittiğini söyle, hadi söyle. Söylersen ağzımı müthiş sıkı tutarım.”

“Söyleyecek bir şey yok.”

“Eğer söylemezsen, ben bulurum ve bulduğumu da kendi malım kabul ederim, Maud.”

“Bileğimi bırak.”

Heybetli, siyah-üniformalı, siyah-derili bir kadın hiç gülümsemeden arkalarında belirdi.

“Lütfen yazıları okuyun. Kitap koridorlarında her zaman sessiz olunacak.”

Maud bileğini büküp kurtardı ve uzun adımlarla uzaklaştı. Fergus arkasından, “*Seni uyardım,*” diye seslendi ve Ash Fabrikası’na girdi, siyah güvenlik görevlisi arkasından yürüyor, anahtarlarını şingirdatıyordu.

İki gün sonra Roland ve Maud, Museum Sokağı’nın sonundaki vejetaryen lokantası Oodles’da buluştular. Maud, Beatrice’in verdiği fotokopileri yanında getirmişti. Bu buluşmayı ayarlamak için Roland’a telefon etmeye çalışırken bir sinir bozucu olay daha yaşamıştı; aynı zamanda Leonora Stern’den gelen coşku dolu bir mektup da canını sıkırmıştı, Leonora İngiltere’ye gelmek için Tarrant Vakfı’ndan bir ödenek almış ve coşkuyla: “Gelecek sömestr *seninle* olacağım,” yazmıştı.

Kuyrukta bekleyip mikrodalgada ısıtılmış ılık ıspanaklı lazanya aldılar; sonra meraklı gözlerden uzak olmak umuduyla lokantanın yeraltındaki bölümüne sığındılar. Roland, Ellen’in günlüğünü ve Blanche’in mektuplarını okudu. Maud onu seyretti ve sonra:

“Ne düşünüyorsun?” dedi.

“Bence kesin olan tek şey Blanche’ın Ellen’a bir şey söylediği. Çalıntı mektupları gösterdi herhalde. Blanche’ın bunu Christabel, Ash’le Yorkshire’a gitti diye yaptığını düşünmek istiyorum. Çok güzel oturuyor. Ama kanıt değil.”

“Nasıl kanıtlayabileceğimizi bilmiyorum.”

“Benim bazı çılgın fikirlerim vardı. Bir şeyleri ele verebilirler düşüncesiyle – Ash’in ve Christabel’in – o zamanlarda yazılmış – şiirlerini taramayı düşündüm. Elimde şiirlerle – Christabel’in de orada olmuş olabileceğini varsayarak – Ash’in Yorkshire’daki izinden gidersem – bir yere varabilirim. Bağlantı *aramayan* birinin göremeyeceği bir bağ buldum bile zaten. Randolph Ash karısına boğmacayı iyi eden bir Hob’dan bahsetmiş ve Christabel de onunla ilgili bir hikâye yazmış. Ve sonra Ash batık Yorkshire köylerine duyduğu ilgiyi Lyell’in yanı sıra İs Şehri’ne de bağlıyor. İnsanların zihinleri birbirleriyle bağlantılar kurar –”

“Evet, kurar.”

“Art arda gelen bir sürü buna benzer tesadüf bulunabilir.”

“Çok ilginç olur, her halükârda.”

“Su ve pınarlarla ilgili bir teorim bile var. Ash’in 1860-sonrası şiirinde bu elementlere dair izler bulunduğunu sana söylemiştim – su ve taş ve toprak ve hava. Lyell’in gayzerleriyle Kuzey mitlerini ve mitolojik Yunan pınarlarını bir araya getiriyor. Ve Yorkshire şelalelerini. *Melusina*’daki Susuzluk Pınarı’nı düşünüyordum.”

“Nasıl?”

“Burada bir eko mu var? Bu *Ask’tan Embla’ya*’dan. Muhtemelen o pınarla Şarkılar Şarkısı’ndakini ilişkilendiriyor. Dinle bak:

Vaucluse Pınarı'ndan kana kana içtik.
Kuzey Kuvvetinin durgun suyu durmadan
Coşturduğu yerde coştuk. Ve susuzluğumuzu gi-
dermek için
Özgürce akan o pınarlar mühürlenecek mi?

Maud, "Tekrar söyle," dedi.
Roland tekrar söyledi.

Maud dedi ki: "Hiç gerçekten tüylerinin diken diken olduğunu hissettin mi? Çünkü ben az önce hissettim. Bütün sırtımdan yukarı saçımın köküne kadar. Şunu dinle. Bu Melusine'in, mermer banyodayken onun kendisine baktığını ve yasağı bozduğunu bildiğini söylemesinden sonra Raimondin'in dedikleri:

Ah, Melusine, güvenine ihanet ettim.
Çaresi yok mu? Ayrılmalı mıyız?
Ocağımızın külü solacak mı, ve susuzluğumuzu gi-
dermek için
Özgürce akan o pınarlar mühürlenecek mi?"

Roland, "Ocağımızın *külü* solacak mı," dedi.

"Ocak imgesi *Melusina*'da sürekli geçiyor. Şatolar ve evler inşa etmiş; ocak da evdir."

"Hangisi önce geliyor? Randolph'un mısrası mı Christabel'inki mi? *Ask'tan Embla*'ya'nın tarihlendirilmesinde sorunlar var – belli ki, diğer şeylerin yanı sıra bu sorunları da çözmek üzereyiz. Klasik bir edebî ipucu gibi okunabilir. Akıllı ve imadan hoşlanan bir kadınmış. O oyuncak bebekleri düşünsene."

"Edebiyat eleştirmenleri doğuştan iyi dedektif olurlar," dedi Maud. "Klasik dedektif hikâyesinin klasik eş aldatma hikâyesinden çıktığını söyleyen teoriyi bilirsin – herkes Babanın kim olduğunu bilmek istiyordu, köken neydi, sır neydi?"

“Bu işi,” dedi Roland dikkatle, “birlikte yapmalıyız. Ben Randolph’un eserlerini biliyorum, sen de Christabel’inkileri. İkimiz de Yorkshire’da olsaydık –”

“Bütün bunlar çılgınlık. Cropper’a, Blackadder’a, ayrıca kesinlikle Leonora’ya söylemeli ve güçlerimizi birleştirmeliyiz.”

“İstediğin bu mu?”

“Hayır. Ben – ben – izi – takip etmek istiyorum. Bu işin beni ele geçirdiğini hissediyorum. Ne olduğunu *bilmek* istiyorum ve bulan da ben olmak istiyorum. Çalınmış mektup parçanla Lincoln’e geldiğinde deli olduğunu düşünmüştüm. Şimdi ben de senin gibi hissediyorum. Bu profesyonel bir hırs değil. Çok daha temel bir şey.”

“Hikâyenin uyandırdığı merak –”

“Bir bakıma. Hamsin Yortusu’nda birkaç günlük alan araştırması izni alabilir misin?”

“Zor olabilir. Evde durum pek rahat değil. Fark etmişsindir herhalde. Eğer sen ve ben – oraya gidersek – pek hoş karşılanmaz. Yanlış anlaşılır.”

“Biliyorum, anlıyorum. Fergus Wolff düşünüyor. Düşünüyor. Senin ve benim – şey olduğumuza inandığını söyledi...”

“Ne kadar fena –”

“Ne yaptığımızı bulmakla tehdit etti beni kütüphanede. Ona dikkat etmeliyiz.”

Roland, Maud’un utandığını düşündü ve Fergus Wolff’a karşı ne hissettiğini sormadı. Şiddetli hisler olduğu belliydi. Aynı şekilde onun da Val hakkında konuşmaya niyeti yoktu.

“Hafta sonları gerçekten bir şeyler karıştırmaya gidenler bahane bulmayı beceriyorlar,” dedi Roland. “Gerçek niyetlerini gizleyebiliyorlar. Anlatılanlara bakılırsa, her zaman yapıyorlar. Ben neden bir şey düşünmeyeyim. Para daha büyük bir sorun.”

“İhtiyacın olan Yorkshire’a ne çok uzak ne de çok yakın bir yerde bir şeylere bakmak için ufak bir ödenek –”

“Ash, York Minster Kütüphanesi’nde bazı çalışmalar yapmış –”

“Böyle bir şey işte.”

13

Üç Ase¹ Ida ovasından çıktılar
Tanrıların buluştukları yerden, temiz alınları
Ve neşeli sesleriyle, o zamanlar ne ağırlığını biliyor-
lardı

Günahın ne de dünyanın çarpıklığını. Her şey
Güneşin ve güzel biçimli ayın ışığıyla kaplıydı, ve al-
tın ağaçlar

Altın duvarlar arasında altın elmalarla yüklüydü.
Orta-bahçeye ayak bastılar, henüz yaratılmamış in-
san için yaratılmış
Bahçeye, Zaman'ın kucağında uyuklayan.

Kutsal parlak yüzlerinin etrafında, durmaksızın
Esiyordu yeni rüzgâr. Güzel ayaklarının dibinde
Bitiyordu yeni çimen, ve pırasa, el değmemiş, kesil-
memiş

İlk Bahar'ın yaşayan özsuyuyla Yeşil.

Sahile indiler

Tuzlu dev dalgaların yeni kumlara çarptığı

1. İskandinav mitolojisinde yarı tanrılar. Şiirde adı geçen diğer tanrı ve yarı tanrılar da İskandinav mitolojisinin öğeleridir.(Ç.N.)

Duyulmamış bir uğultuyla ve görölmemiş kıvrılan
hilaliyle

Benzersiz, çünkü insan-zihni yoktu
Ona isim verecek, ya da benzetecek başka şeye.
Dalgalar yalnızdılar, inip kalkıyorlardı
Sonsuz-döngüde, yeni, zaman nedir bilmeden
Ki art arda gelişleri ölçer onu insan zihninde.

Bu üç Ase, Büyük Bor'un oğullarıydı
Bor öfkeyle Dev Ymir'i öldürdü
Ve ondan yeryüzünün elementlerini yaptı,
Beden ve ter ve kemik ve kıvırcık saç,
Toprağı ve denizi ve tepeleri ve salınan ağaçları
oluşturdu,
Ve gri beyni gökyüzünde bulut olup gezindi.
Bu üçü Odindi, Tanrıların Babası,
Kardeşi Hornir'di, Akıllı,
Bilge ve Düşünceli diye de bilinen, ve üçüncüsü sıcak
Loki, ocak-tanrısı, kavuran ateşi
Önce dünyayı ısıttı, sonra evin ve ocak-taşının
Sınırlarını aştı, sınırsız bir açgözlülükle parladı
Döndürmek için dünyayı ve gökyüzünü incecik küle.

Bilinçsiz iki beden, dünyanın ıslak kıyısında
Gelgitin sınırında yatıyordu, suyun kucağında
Sürünen dalgayla biraz yükseliyor,
Sonra geriye doğru kayıyordu, kendilerine ait ol-
mayan bir hareketle.

Kütükler gibi köksüz yatıyorlardı, basit formlar
Dişbudak ve akçaağaçtan, yeşil ihtişamları kesilmiş
Ama belki tam ölmemiş, hâlâ beslenen
Gövdelerindeki bütün ağacımsı halkaların
Ta özüne çekilmiş bir çeşit canla.
(Yeni ağacın henüz yaşamadığı yılların halkaları

Ama ebedi yıllar, şimdi de var olan bir geçmiş,
Zamanın eliyle var edilmiş
Yeni su birikintilerinde sarmallanan su çizgileri gibi.)

Yeni güneş mavide duruyordu; arabasının rotası
İki kereden fazla geçilmemişti henüz, o gün bu gündür
Gündoğumundan gündoğumuna dönüp koşar
Yeryüzü sakın ışıktaki soğuyup bulutlanırken
Hiç aksatmaz işini, yolundan bir adım sapmaz
Son Ateş yutuncaya kadar her şeyi

Baştanrı güneşin sıcaklığında kendi gücünü hissetti.
Dedi ki: Bu gövdeler yaşayacak mı? Ve yaşamı gördü
Canın ta içinde şarkısını söyleyen bitkinin yaşamını.

Akıllı Honir dedi ki: eğer bunlar hareket edebilse ve
hissedebilse

Görebilse ve duyabilse, seken ışık huzmeleri
Kulaklara ve gözlere konuşurdu. Bahçenin meyveleri
Cana can katardı. Bu güzelim dünya
Hem bilinir hem sevilirdi, ve böylece
Onların yaşamında sonsuz yaşam bulurdu, duyup
Konuşurlardı güzelliklerini, ilk güzel şey
Bilince güzel olduğunu.

En son o konuştu, gizli

Kıvılcımların karanlık Tanrısı. Dedi ki, "Sıcak kan
Veriyorum onlara, yüzlerini aydınlatsın diye,
İçlerindeki tutkuyu harekete geçirsin diye

Onları birbirine yaklaştıran, demirin

Mıknatısa koştığı gibi hep. Kan veriyorum –

İnsan sıcaklığı, insan ateşiyle kıpkırmızı

Can dolu kıvılcımdan bir akış, eğer muhafaza edilirse
Birinden diğerine ilahî bir sesleniş olur, ama dökü-

lürse

Zamanın sonuna dek ölümcül bir yıkımdır
Çünkü ölümlü onlar:"

Böylece gül en tanrılar, yaptıklarından memnun
Bilinçsiz gövdelerden erkek ve kadını yarattılar
Ve onlara Ask ve Embla dediler, içlerindeki
Dişbudak ve akçaağaçtan ötürü.
Odin içlerine ruh üfledi, akıllı Honir
Sağduyu ve kavrayış verdi, durma ve
Hareket etme gücü. En son atik-karanlık Loki
Deveran eden kanın damarlarını ördü
Ve can ateşinin kıvılcımını üfledi, demirciler
Nasıl uyandırır sa ateşi körüklerle. Böylece keskin
Ve kor bir bilinç acısı
Yaşamı uyandırdı bu huzurlu gövdelerin içinde
Ve yeni kanallar boyunca heyecanla titredi, ta ki
kükreyinceye kadar
Yeni-dövülmüş beyinde ve kan geçen karıncıklarda
Ve kulağın ve burnun kıvrımlı çeperlerinde
Ve sonunda, açtı yeni gözleri yeni bir dünyaya.

Bu ilk insanlar ışığı görünce oldukça şaşırdılar.
İlk günlerin ilk ıslak ışığı,
Kumu gümüş ve altınla yıkayan, denizi
Akıcı altınla varaklayıp kıvrılan, bükülen ve kırı ş an
Her dalgayı pürüzsüz gümüşleyen.

Özsuyun fısıltısıyla yaşayan
Titreyen havayı içi titreyerek duyumsayan
Pütürlü kabuktaki ya da en pürüzsüz ağaç derisin-
deki
Karanlığı ve ışığı bilen, ılığın ve soğ uğun öptüğü şey-
ler –
Şimdi gözleriyle gördüler, sıradan ışık dalgalarının

Taşkın taşkın, kemer kemer, altından ve güneşli bir
su fişkırttığını,
İçinden parıldayan kıvılcım ve ışıldayan zerre nehir-
leri geçen
Bir gökkuşağı pınarını akıttığını.

Bütün bunları hem iyice gördüler ve hem pek gö-
remediler.

Sonra dönüp, gözlerini dikmiş onları izleyen tanrıların
Kurnazlığının eseri olan o muhteşem bedenleri
gördüler.

Mavi-gölgeli ve mavi-damarlı beyaz tenler, gülkurusu
Ve sarı-kahve iç içe, sedef-parlak
Dokunulmamış kullanılmamış, ve parlak havayı so-
luyan.

Gökyüzünün parlak hanımının yanan Yüzüyle ka-
rarmış,

O dört göz, şimdi gördü
Birbirlerinin bakışındaki yumuşak halkaları
Başları parlak altın buklelerle taçlı.

Ve ilk Erkeğin çelik-mavi gözleri
Görünce Embla'nın lapis gözlerinde karşılık veren
ışığı

Loki'nin aksın diye koyduğu kırmızı kan
Sıcak yüzleri bastı. Erkek gördü ki
Kadın kendisi gibi ama yine de başka; kadın gördü
Erkeğin gülümseyen yüzünü, ve onunla, kendisinin-
kini bildi –

Ve öylece baktılar ve gülümsediler, ve tanrılar gü-
lümsemi

Yaptıkları iyi işi görünce, böylesine güzel başlayan
Tanışıklıkla ve duygudaşlıkla.

Sonra Ask ayak-izsiz kıyıya adımını attı
Ve kadının eline dokundu, el sıkıca kavradı elini.
Konuşmadan, denizin, dinleyen kulaklarındaki kük-
reyişi

Boyunca ilerlediler.

Arkalarında, dümdüz kumda ilk kez

Bir sıra kararan, içleri tuzla dolan ayak izi,

Dünyadaki ilk izleri, yaşamın ve zamanın

Ve aşkın, ve ölümlü umudun, ve yok oluşun.

Randolph Henry Ash, *Ragnerök* II.'den, et seq.¹

Ash'in mektuplarında adı geçmese de, The Hoff Lunn Spout Oteli 1859'da mevcuttu. Ash, Scarborough' da şimdi yıkılmış olan The Cliff'te kalmıştı ve Filey'de kendine bir daire tutmuştu. Maud oteli İyi Yemek Rehberi'nde bulmuştu, rehberde "kaliteden ödün vermeyen taze balığı ve asık suratlı da olsa, istisnasız kaliteli servisi" yüzünden tavsiye ediliyordu. Aynı zamanda ucuzdu ve Maud, Roland için endişeleniyordu.

Otel Robin Hood Koyu'ndan Whitby'e giden yol üzerinde, kırlık arazinin kıyısındaydı. Uzun, alçak bir binaydı, kuzeylilere gerçekliği; sıcak renkli tuğlalara, birkaç kıvrıma ve köşeye alışık güneylilere de mesafeliliği çağrıştıran o gri taştan yapılmıştı. Çatısı arduvazla kaplıydı ve bir sıra beyaz çerçeveli penceresi vardı. Çoğunlukla boş duran asfalt bir sahadan ibaret olan bir otoparkın ortasındaydı. 1859'da *Sylvia'nın Aşıkları*'nı planlamak için Whitby'yi ziyaret eden Mrs. Gaskell, bahçıvanlığın Kuzey'de pek de popüler bir sanat olmadığını ve kaba taş evlerin batı ya da güney taraflarına bile çiçek dikmeye yeltenmediklerini söylemişti. Baharda kuru taş duvarları kısa

1. (Lat.) Ve devamı. (Ç.N.)

bir süre için obrizyalarla ışıldar, ama genellikle, Hoff Lunn Spout gibi yerlerde, bitkilerin yokluğu hâlâ hissedilir.

Maud, Roland'ı Lincoln'den küçük yeşil arabayla getirdi, akşam yemeğine yetiştiler. Mekânı kocaman güzel bir Viking kadın çekip çeviriyordu, halka açık barla restoran arasındaki merdivenlerden yukarı paket paket kitap taşımalarını kayıtsızca izledi.

Restoran yakın zamanda koyu renge boyanmış ahşaptan yüksek, loş bölmelerin labirentiyle döşenmişti. Roland ve Maud orada buluşup hafif gibi görünen bir yemek sipariş ettiler: ev yapımı sebze çorbası, karidesli pisibalgı ve profiterol. Daha genç, enine boyuna ve ciddi bir Viking bütün bunları masalarına getirdi, yemekler güzel ve fazlasıyla boldu; çorba, köklerden ve baklagillerden oluşan koyu bir güveçti; balık, kalın derilerinin altı bir kiloya yakın büyük karidesle dolu, tabak-büyük-lüğünde iki filetodan oluşan muazzam beyaz bir sandviçti; profiteroller, iki büyük tenis topu kadardılar ve bitter çikolata sosundan bir gölün içindeydiler. Maud ve Roland bu dev yemekler karşısında sık sık şaşkınlık nidalarında bulunuyorlardı; gerçek bir sohbetten çekiniyorlardı. Sistemli bir eylem planı çıkardılar.

Beş günleri vardı. İlk iki günde deniz kenarındaki yerlere gitmeye karar verdiler – Filey, Flamborough, Robin Hood Koyu, Whitby. Sonra Ash'in iç taraflarda, nehir ve şelale kenarlarında yaptığı yürüyüşlerin yolunu izleyeceklerdi. Bulmaları muhtemel şeyler için de bir gün ayıracaklardı.

Roland'ın yatak odasında mavi dallı pütür pütür bir duvar kâğıdı ve eğimli bir tavan vardı. Zemin eğri büğürüydü ve gıcırdıyordu; mandalı ve devasa anahtar deliğiyle kapı oldukça eskiydi. Yatak yüksekti, yatak başı koyu renk ahşaptandı. Roland, kendisine ait bu ufak

mekâna baktı ve bir an katıksız bir özgürlük hissetti. Yalnızdı. Her şey bunun için miydi, yalnız kalabileceği bir yer bulmak için mi? Yatağa girip Christabel LaMotte'la aşına olma işine başladı. Maud ona Leonora Stern'ün *LaMotte'un Şiirlerinde Motif ve Matris* kitabını ödünç vermişti. Bölüm başlıklarına şöyle bir baktı: "Venüs Tümseğinden Çorak Kırlara"; "Dişi Manzaralar ve Gelmemiş Sular, Delinemez Yüzeyler"; "Susuzluk Pınarından Armorikalı Okyanus-Ten'e".

Ve biz kadınlar yeryüzünün hangi yüzeylerini övmeyi seçiyoruz – fallosentrik metinlerde tipik bir şekilde, bir şeyle sınırlı, çevrili, davetkâr ya da tiksindirici – girilebilir bir delik olarak gösterilen biz kadınlar? Kadın yazar ve ressamların kendilerine ait, dikkat çekici derecede kendini ele vermekten kaçınan manzaralar yarattıkları görülüyor, bu manzaraların hatları delici bakışları yanıltan ya da onlardan kaçan manzaralar, hükmedici bakışlara metelik vermeyen, dokunulması manzaralar. Kadın kahraman yalın ve ısrarcılıktan uzak bir dünyadan zevk alıyor, bu dünyanın ufak tepecikleri var, bayırları, saklı yarıkları gizleyen makileri ve fazla göze çarpmayan kayalık bölümleri var, hayat-veren suların köpürdüğü ve girdiği bir değil çok sayıda saklı delikleri ve açıklıkları var. George Eliot'ın Kırmızı Derinlikleri, George Sand'ın Berry'deki girdap gibi dönen patikaları, Willa Cather'ın kanyonları, Toprak Ana'nın kadınlarca düşlenmiş, kadınlarca sevilmiş konturları işte bu tür zihinsel görüntülerin somut halleri. Cixous pek çok kadının oto-erotizm ve karşılıklı okşamaların orgazmik zevkleri esnasında zihinlerinde mağara ve fiskiyele gördüklerini belirtir. Bu bir dokunma ve çift-dokunma manzarasıdır, Irigaray'ın bize gösterdiği gibi, en derindeki bütün "görüntüler" kendimizi uyarışımızla başlar, aşağıdaki iki dudağımızın dokunuşu ve öpüşü, çift-cinselliğimiz. Kadınlar edebiyattaki kadın kahramanların en yoğun zevklerini sıklıkla yalnız başlarına bu gizli manzaralarda,

gözlerden uzak tattıklarını fark etmiştir. Ben şahsen bu zevke dalgaların kıyıya çarpışının yarattığı zevkin de eklenmesi gerektiğine inanıyorum, kıyıya düzenli çarpışları kadın orgazmının birbiri ardına gelen titretici zevkleriyle derinden bağlantılı. Karşımıza çıkan deniz kaynaklı, tuzlu, dişi bir dalga-suyu var, bu Venüs Anadyomene gibi Zaman Baba, Oedipal oğlu tarafından erkekliğinden edildiği anda derinliklere saçılan erkek menisinin pisliğinden oluşmuş değildir. Suların bu biçimden yoksun, ama yine de belli bir düzen içinde birbirinin ardından gelişlerinden alınan zevk, esasen Virginia Woolf'un sanatında, cümlelerinin biçiminde, söyleyişinin kendisinde bulunur. Charlotte Brontë, Filey'de denizin gücüyle ilk defa yüz yüze geldiğinde başlarını çevirip başka tarafa bakan ve vücudu titreyerek, yüzü kıpkırmızı, gözleri ıslak bir şekilde dostlarına tekrar katılıp onlarla birlikte yürüyebilecek duruma gelene kadar sükûnetle bekleyen kadın arkadaşlarının içgüdüsel inceliklerine ve hassasiyetlerine hayran olmadan edemiyorum.

LaMotte'un metinlerindeki kadın kahramanlar genellikle su yaratıkları. Anaerkil Büyüçü-Kraliçe Dahud Armorik Körfezi'nin çarşaf gibi düz sularının altında gizli bir krallığı yönetir. Peri Melusina, en ilkel ve iyicil halindeyken, bir su yaratığıdır. Büyülü annesi Pressine gibi, müstakbel kocasıyla ilk önce, ya Susuzluk Pınarı ya da Susuzluğu Gideren Pınar diye çevrilebilecek Fontaine de Soif'ta karşılaşır. Bu çevirilerden ikincisi mantıksızlığa dayanan, duygu ve içgüdüyle şekillenen kadın dünyası içinde daha "mantıklı" gelse de, Kuru Pınar'ın yani Susuzluk Pınarı'nın anlaşılması daha zor, birincil anlam olması mümkündür. LaMotte bize Fontaine de Soif hakkında ne diyor?

LaMotte'un şiiri geniş ölçüde keşiş Jean d'Arras'ın düzyazı romansına dayanır, keşiş Pınar'ın, "yüksek ormanın ötesinde vadi boyunca uzanan çayırları ve üst tarafında büyük kayaları olan vahşi bir yamaçtan" çıktığını söyler. Melusina'nın annesi bu pınarın yanında "bütün sirenlerden, bütün perilerden, bütün su perilerinden daha ahenkle" şarkı söylerken ilk kez görülmüştür.

Doğanın baştan çıkarıcı güçleriyle işbirliği içinde olan yosmalar olarak algılanmışlardır, yani erkekler tarafından. LaMotte'un pınarı, bunun tersine, ulaşılmaz ve gizlidir; şövalye ve atı oraya ıslak yoldan ilerlerken yerinden oynattıkları bir taşla “şarkısı kesilen” Peri Melusina'nın “kendi kendine şarkı söyleyen” o “küçük sesine” ulaşmak için güçlükle aşağıya inmeleri gerekir. LaMotte'un bitki örtüsünün tarifi Ön-Raffellocu bir kesinlik ve incelik taşır – “yuvarlatılmış” kayalar, “yosun” pöstekleriyle, “nebatla”, “naneyle” ve “aşk merdiveni”yle kaplıdır. Pınar bir kaynaktan “çıkamaz”, “köpürür ve sızar” ve “durgun ve gizli” göle akar, gölün “alçak yosunlu taşları” “koşan ve yaklaşan” suların “yoğun ve ferah” akıntılarıyla çevrilidir.

Bütün bunlar, kısmen bastırılmış, kısmen kendi kendisiyle konuşan, erkeğin izinsizce yönelttiği bakış altında dilsizleşen, konuşamayan kadın dilinin bir sembolü olarak okunabilir. Erkek pınar fışkırır ve fırlar. Melusina'nın pınarının *dişi* bir ıslaklığı vardır, birikintiden güvenle yükseleceğine damla damla sızar, böylelikle dilin (*langue*) günlük kullanımda yer almayan kadın salgılarını yansıtır – sputüm, mukus, süt ve kadınların kuruyup sessizleşen bedensel salgıları.

Bu mistik pınarın kenarında kendi kendine şarkı söyleyen Melusina her şeyin başını ve sonunu bilen, büyük otorite sahibi güçlü bir varlıktır – ve daha önce de gösterildiği gibi, su-yılanı olan tarafla bir bütündür, kendi başına, dışarıdan yardım almadan yaşam ya da anlam üretmeye yetkindir. İtalyan akademisyen Silvia Veggetti Finzi, Melusina'nın “canavar” bedenini, bu anlamda kadının birleşme olmadan üreme oto-erotik fantazisinin bir ürünü olarak görür, bu kadın arzusunun mitolojide çok az ifade edildiğini söyler. “Bunu sık sık yaratılış mitlerinde, kozmik düzenin öncesinde var olan ve bu düzeni haklı kılan kaosun ifadesi olarak görüyoruz. Asur-Babil miti Ti'amat, veya yılanların ilk üremelerine şahit olan ve kadın arzusunun üstün kalitesini (*plusvalore*) ve yaban marulunun bitkisel döngüsünün masalları (*mitemi*) bilen Tiresias'ın miti işte bu tür mitlerdendir.

Roland ufak bir iç çekişle Leonora Stern'ü bir kenara koydu. Gözünün önünde keşfe çıkacakları yerlerin emici insan delikleri ve düğümlenmiş insan bedeni kıllarıyla kaplı bir görüntüsü belirdi. Bu görüntüden hoşlanmadı, ama yine de çağının insanı olarak, onun ilginç ve kesinlikle önemli sayılacak bir görüntü olduğunu düşündü, benekli kireçtaşının jeolojik bir incelemesinin asla olamayacağı kadar önemli. Cinsellik kalın isli bir cam gibiydi; onun vasıtasıyla bakılan her şeyi aynı bulanık renge boyuyordu. Taşlardan ve sudan ibaret bir gölcük hayal etmeyi beceremedi.

Uyumaya hazırlandı. Çarşaf beyazdı ve hafifçe kolalanmış gibi bir hisleri vardı; temiz hava ve hatta deniz-tuzu koktuklarını düşündü. Bacaklarıyla bir yüzücü gibi makas atarak temiz beyazlıklarının içine doğru kaydı ve kendini bırakarak serbestçe yüzdü. Böyle şeylere pek alışık olmayan kasları gevşedi. Uyudu.

Bağdadi duvarın öbür tarafında Maud *Büyük Vant-rilok*'u pat diye kapattı. Pek çok biyografide olduğu gibi, diye düşündü, bu da konu ettiği özne kadar yazarıyla da ilgiliydi ve Mortimer Cropper'ın ahbablığından hoşlanmamıştı. Bunun bir uzantısı olarak, Cropper'ın versiyonundaki Randolph Henry Ash'i sevmekte zorluk çekmişti. Bir yanı Christabel LaMotte'un sonunda Ash'in ısrarlarına ya da telkinlerine teslim oluşuna hâlâ içerliyordu. Kendi kafasındaki vakur ve bağımsızlığına çok düşkün Christabel imgesini tercih ediyordu, mektuplardaki Christabel de kendini böyle görüyor gibiydi. Ash'in şiirlerini henüz ciddi ciddi çalışmamıştı, çalışmaya da pek gönlü yoktu. Her şeye rağmen, Cropper'ın Yorkshire gezisini anlattığı bölüm gayet ayrıntılı araştırılmıştı:

1859'da pırıl pırıl bir Haziran sabahı Filey'de deniz banyosu yapan kadınlar Brigg'e doğru uzanan ıssız ve düz kumların üzerinde kararlılıkla ilerleyen yalnız bir adam görebilirlerdi, yanında yeni hobisinin *levazimatını* taşıyordu, ağ kepçe, yayvan sepet, jeolog çekici, soğuk keski, istiridye-bıçağı, kâğıt-bıçağı, kimyagerlerin kullandığı viyaller, geniş altlı şişeler ve saplamak ve sondalamak için tedirgin-edici uzunlukta çeşitli teller. Hatta kendi numune kutusunu bile kendi tasarlamıştı, iç kaplamasına kadar su geçirmez olan bu kutu ufacık yaratıkların kendi ortamlarında yalıtımlı olarak muhafaza edildikleri, yerine sımsıkı oturan camdan bir iç kabın bulunduğu zarif verniklenmiş metal bir çanta şeklindeydi. Neredeyse hiç ayrılmadığı, daha önce söylediğim gibi, şahsi mitolojisinin bir parçası, Benliğin somut metaforik bir uzantısı olan sağlam *dişbudak-bastonunu* da şüphesiz yanında taşıyordu. (Bu Wotan-değneğinin ona ait olduğu kanıtlanmış bir örneğini Stant Koleksiyonu için bulamamış olmak benim için büyük üzüntüdür.) İlk gezilerinde, o minnacık yaratıkların, Noctilucae'lerin ya da Çıplak-göz Medusaları'nın yaydıkları fosforışları gözlemlemek için, tıpkı Sülük-toplayıcısının yaptığı gibi, alacakaranlıkta bastonuyla kayalar arasındaki birikintileri karıştırırken görülmüştü.

Eğer, su kenarına bu tutku dolu yolculukları yaparken birbirlerine düğümlediği bağcıklarından boynuna astığı botlarıyla biraz fazla gülünç duruyorduyorsa, bir tür cafcaflı deniz kenarı Beyaz-Şövalyesi gibi gözüküyorduyorsa, unutmamalıyız ki, ona benzeyen diğerleri gibi, zamanın modasına uygun bu hevesinde hiç de zararsız değildi. Modern biyografi ve otobiyografi sanatının o büyük öncüsü eleştirmen Edmund Gosse, trajik ölçüde yanlış yola sapmış olan doğabilimci Philip Gosse'nin oğluydu ve Philip Gosse'nin *Deniz Zoolojisi Elkitabı* bu tür numune-toplama keşiflerinin *sine qua non*'uydu¹. Edmund Gosse

1. (Lat.) Olmazsa olmaz. (Ç.N.)

yaşamı boyunca masum bir Cennetin tecavüze uğrayışına, bir soykırım seviyesine ulaşan katliamlara tanıklık ettiğine inanıyordu. Bize şunları anlatıyor:

Kıyılarımızı çevreleyen canlı-güzellik çemberi çok ince ve kırılgandı. Bütün o yüzyıllar boyu varoluşunu sadece ve sadece insanoğlunun ilgisizliğine ve bilinçsiz cehaletine borçluydu. Kenarları deniz yosunuyla saçaklanmış, neredeyse yükseklerdeki hava kadar berrak durgun sularla dolu, içi güzel duyarlı yaşam formları kaynayan kaya-havzaları – artık yoklar, hepsi kirletildi, boşaltıldı, ayağa düştü. Üstlerinden bir "koleksiyoncular" ordusu geçti ve tahrip edilmemiş köşe bırakmadı. Peri cennetinin ırzına geçildi, yüzyıllar süren doğal seleksiyonun enfes sonuçları, iyi-niyetli boş-kafalı merakın kaba pençesi altında ezildi.

Böylece, sıradan insanın hatalarından muaf olmayan şair, kendi deyimiyle "yaşamın kaynağını ve üremenin tabiatını" bulmaya çalışırken, neşteri ve ölüm-kavanozuyla olduğu kadar sıvı kauçuk kaplı ezici botlarıyla da istemeden o denli güzel bulduğu yaratıklara, el değmemiş güzelliğini mahvetmeye katkıda bulunduğu sahillere ölüm saçıyordu.

Sert rüzgârların estiği Kuzey'de kaldığı süre içinde, Randolph sabahlarını anlayışlı ev sahibesinin çeşitli tatlı tabaklarında ve "diğer porselen kaplarda" oturma odasında muhafaza ettiği numuneleri toplayarak geçiriyordu. Karısına, aralarında oturup yemek yediği ve öğleden sonraları mikroskobuyla çalıştığı bu yapma kaya birikintilerini görememesinin çok iyi olduğunu, çünkü derli toplu zihninin bu "gebe kaos"a tahammül edemeyeceğini yazdı. Özellikle deniz anemonlarını çalıştı – o kıyı boyunca değişik çeşitlerini bolca bulmak mümkündür – böylelikle, kendisinin de kabul ettiği gibi, bulanık renkleri doldurulmuş kuşların ve cam fanusların altında iğnelenmiş bö-

ceklerin renkleriyle yarış eden ufacık yaratıkları, ülkenin dört bir yanındaki binlerce saygın oturma-odasında çeşitli cam tank ve akvaryum içinde tutan İngilizleri etkisi altına almış genel bir çılgınlığa dahil olmaktan başka bir şey yapmıyordu.

Bilgeler ve evde kalmış öğretmenler, cüppeli din adamları ve çalışkan işçiler, hepsi, o zamanlar, incelemek için öldürüyor, ayırıyor ve dilimliyor, sert ve narin dokuları kazıyor ve deliyor, ellerinden ne geliyorsa yaparak Yaşamın kendisinin kolay kolay ele geçmeyen özünü yakalamaya çalışıyorlardı. Teşrih aleyhinde propagandalar yaygın ve şiddetliydi ve Randolph bunun farkındaydı, Neşter ve mikroskop kullanarak hevesle yaptığı operasyonlara zalimlik suçlamasının yöneltilebileceğinin de farkındaydı. Şair-tabiatının kolayca iğrenen hassaslığına ve kararlılığına sahipti; çeşitli basit organizmalarda acıya tepki olarak anlaşılabilir kıvranmaların aslında ölümden sonra – yaratığın kalbini ve sindirim sistemini kesişinden çok sonra – meydana geldiğini kanıtlayan çeşitli titiz deneyler yaptı. Basit organizmaların bizim acı diyebileceğimiz bir şey hissetmedikleri, tıslama ve büzülmenin sadece otomatik tepkiler olduğu sonucuna vardı. Eğer bu sonuca varmasaydı yaptıklarına devam edebilirdi, çünkü bilginin ve bilimin insandan “ciddi taleplerde” bulunduğunu düşünmeye meyilliydi.

Seçtiği yaşam-formlarının özellikle üreme sistemlerini çalıştı. Bu konulara merakı oldukça eskiye dayanıyordu – *Swammerdam*'ın yazarı insan ve böcekte yumurtlamanın keşfinin ne kadar önemli olduğunun gayet iyi farkındaydı. Büyük anatomici Richard Owen'ın, Eşaysız Üreme, yani yaratıkların cinsel birliktelikle değil de hücre bölünmesiyle üremeleri konusundaki çalışmalarından çok etkilenmişti. Kendisi de tomurcuklanma adı verilen bir süreçte, tek bir kuyruktan yeni başlar ve parçalar çıkarmaya zorlanabilen çeşitli suyılanı ve su-solucanları üzerinde yoğun deneyler yaptı. Güzel Medusa veya saydam denizanasının görünüşe göre bazı poliplerin döllenmemiş tomurcukları oluşuyla yakından ilgilendi. Suyılanlarının

dokungaçlarını hamaratça kesip attı ve polipleri her biri yeni bir yaratığa dönüşen parçalara ayırdı. Bu fenomen onu büyü-lüyordu, çünkü ona, bütün hayatın bir devamlılık ve bağlılık içinde olduğunu işaret ediyormuş gibi geliyordu; bu belki de bireysel ölüm kavramını değiştirmeye ya da hepten ortadan kaldırmaya yardımcı olabilir ve böylece, mutlak cennet vaadi titreyip solmaya yüz tutarken, onun ve çağdaşlarının iğrenç şekilde esiri olduğu ölüm korkusuyla başa çıkabilirdi.

Arkadaşı Michelet o sıralarda 1860'ta yayımlanan *La Mer* üzerinde çalışıyordu. Tarihçi bu kitabında, denizde ölümün üstesinden gelecek bir sonsuz yaşam imkânı bulmaya çalışı-yordu. Bir deney şişesi içinde "denizin muközü... bu beyazımsı, yapış yapış madde" dediği şeyi büyük bir kimyagere ve daha sonra da büyük bir fizyologa gösterme deneyimini anlatır. Kimyager bunun yaşamın ta kendisi olduğunu söyler. Fizyolog ise bütün bir mikrokozmos dramayı tarif eder:

Kan hakkında ne kadar az şey biliyorsak, su hakkın-da da o kadar az şey biliyoruz. Deniz suyu muközü konusunda en kolay anladığımız onun aynı anda hem bir son hem de bir başlangıç olduğu. Sayısız ölüm ka-lıntısının bir ürünü mü, onları yaşama geri mi sunuyor? Bunun bir kanun olduğu şüphesiz; ama aslında, denizin hızlı emilim dünyasında, çoğu varlık canlı canlı emiliyor; yıkımın daha yavaş olduğu topraktaki gibi uzun bir ölüm halinden geçmiyor.

Fakat yaşam, çözülüşünün en yüksek noktasına erişmeden, tüy döküyor ve deri değiştiriyor, durmaksızın kendisi için gereksiz olan her şeyi dışarı atıyor. Biz karasal hayvanlarda epidermis sürekli dökülüyor. Gün-lük ve kısmi ölüm diyebileceğimiz bu döküş, deniz dün-yasını, yeni doğan yaşamın her an faydalandığı jelatine benzer bir zenginlikle dolduruyor. Yeni doğan yaşam, bu ortak sızıntının bereketini, ölmeye zamanı olmayan

bu hâlâ hayat dolu partikülleri, hâlâ yaşayan sıvıları bekler vaziyette buluyor. Tüm bunlar inorganik bir hale gelmiyor, aksine hızla yeni organizmalara giriyorlar. Hipotezlerin en muhtemel olanı bu; eğer bundan vazgeçersek, çok zor bir duruma düşeriz.

Ash'in bu adama, tam da o günlerde, neden, "Plato' nun dünyanın dev bir hayvan olduğunu söylediğinde ne kastettiğini gördüm," diye yazdığı anlaşılıyor.

Peki, sıkı bir modern psikanalitik eleştiri bütün bu hummalı faaliyetten nasıl bir anlam çıkarır? Bu kesip biçme çılgınlığı ve "üreme" gözlemi insan ruhundaki hangi ihtiyaçlara karşılık geliyor?

Kanımca yaşamının bu noktasında Randolph, içinde yaşadığı yüzyıl gibi, kabaca "orta-yaş bunalımı" diye adlandırabileceğimiz bir noktaya gelmişti. Randolph, büyük psikolog, bireysel yaşamların ve kimliklerin büyük şair araştırmacısı, önünde çöküş ve çürüyüşten başka bir şey olmadığını gördü, kendi bireysel varlığı evlatlar aracılığıyla devam etmeyecekti, insanlar sabun köpükleri gibi yok oluyordu. Pek çoğu gibi, o da ölmekte olanlarla ve ölümlere kişisel bağlar kurmaya sırt çevirip Yaşam, Doğa ve Evren'le evrensel bağlar kurma yolunu seçti. Bu bir çeşit yeniden-doğmuş Romantizm'di – Romantizm'in eski öz suyundan, tabir yerindeyse, tomurcuklandırılmış – ama yeni bir mekanik analiz ve bireyin ruhundan ziyade evrenin sonsuz kutsal uyumuna dair yeni bir iyimserlikle iç içe geçmiş bir Romantizm. Tennyson gibi, Ash de Doğa'nın ellerinin kana bulanmış olduğunu görmüştü. Buna tepkisini, amipten balinaya kadar bütün yaşam formlarının sindirimlerinin yaşam-sürdürücü fonksiyonlarıyla ilgilenerek gösteriyordu.

Maud bütün bu anlatılanlardan Cropper'ın hayal dünyasına dair korkunç bir şeyler sezdiğine karar verdi. Cropper gayet haince bir yöntemle azizlerin yaşamöykü-

lerinde yapılanın tam tersini yapma isteği taşıyordu; konu ettiği “özne”ye haddini bildirme isteği. Bu anlamda kullanılan “özne” kelimesinin muğlaklığı üzerine hoş düşüncelere bıraktı kendini. Ash, Cropper’ın araştırma yöntemlerinin ve düşünme yollarının “nesnesi” mi oluyordu? Kimin öznelliği inceleniyordu? Metindeki cümlelerin öznesi kimdi ve Cropper’la Ash, Lacan’ın gramerde kullanılan cümle öznesinin, öznenen yani cümlenin ele aldığı nesne olan “ben”den farklı olduğu tespiline uyuyorlar mıydı? Bu düşünceler orijinal mi, diye düşündü Maud, ama neredeyse kaçınılmaz olarak orijinal olmayacaklarına karar verdi, edebiyatta öznellik ile ilgili mümkün olan bütün düşünceler yakın zamanda ve gayet ayrıntılı biçimde incelenmişti.

Aynı bölümün başka bir yerinde, neredeyse kaçınılmaz olarak Cropper, *Moby Dick*’ten alıntı yapmıştı.

Pınarda gördüğü o acı verici, yumuşak imgeyi kavrayamadığı için kendini suya atıp boğulan Narkissos’un hikâyesindeki mana çok daha derin. O aynı imgeyi biz bütün nehirlerde ve okyanuslarda görüyoruz. Yaşamın kavranamayan hayalinin görüntüsü; ve her şeyin anahtarı da o.

Narsisizm, dengesiz benlik, parçalanmış ego. Maud düşündü, ben kimim? Metinlerin ve kodların fısıldaması için bir matris. Kendisini aralıklı aralıklı ve bölünmüş düşünme mecburiyeti hem hoş hem de nahoş bir fikirdi. Bir kere şu münasebetsiz beden meselesi vardı. Deri, nefes, gözler, saçlar, bunların tarihçesi, hepsi görünüşe bakılırsa gerçektiler.

Perdesiz pencerenin önünde durup saçını taradı, aya baktı, dolunay vardı, Kuzey Denizi’nden gelen birkaç ferah esintinin sesini dinledi.

Sonra yatağa yattı, yan odadaki Roland'la aynı maks hareketlerini yaparak beyaz çarşafların altına doğru yüzdü.

Semiyotik neredeyse ilk günlerini mahvediyordu. Küçük yeşil arabayla Flamborough'ya gittiler, selefleri ve rehberleri, siyah Mercedesli Mortimer Cropper'ı, onun selefi Randolph Ash'i ve farazi hayalet Christabel La-Motte'u takip ediyorlardı. Bu ayak izlerinden Filey Brigg'e yürüdüler, artık ne aradıklarından emin değildiler, sadece iyi vakit geçirmelerine izin yokmuş gibi hissediyorlardı. Yürüyüşleri uyumluydu, kendileri bunu fark etmeseler bile; ikisi de enerjik adımlarla yürüyorlardı.

Cropper şöyle yazmıştı:

Randolph, Brigg'in kuzey tarafındaki sığ ve derin kaya birikintilerini dikkatle inceleyerek saatler geçiriyordu. Onu içlerindeki fosforişlar yayan maddeyi dişbudak-bastonuyla karıştırırken ve titizlikle kovalara doldurup *Noctilucae* ve Çıplak-göz Medusa'sı gibi "kabarcıklardan dolayı çıplak gözle görülmeyen" ama dikkatli bakınca "hareketli kuyrukları olan yumru yumru canlı jöle kümeleri" oldukları ortaya çıkan mikroskobik hayvan-cıkları incelemek için eve götürürken bulabilirdiniz. Burada da deniz-anemonlarını (*Actiniae*) topladı ve İmparatorun Banyosu'nda – efsanevi bir Roma İmparatoru'nun içinde keyif yaptığı büyük, yeşilimtırak yuvarlak bir oyuk – banyo yaptı. Randolph'un daima çalışan tarihsever hayal gücü bölgenin uzak geçmişiyle kurulan bu doğrudan bağdan zevk almış olmalı.

Roland koyu kan-oturmuş-deri rengi bir deniz anemonu buldu, parıldayan pembe, altın rengi, mavimsi, siyah, pütür pütür kumlu bir katman üstündeki çıkıntının altına sıkışmıştı. Basit ve kadim ve çok yeni ve parlak görünüyordu. Suyu eleğinden geçiren, karıştıran, kıpır

kıpır ve ne yaptığını bilen dokunaçlardan oluşan enerjik tacını gösterişle hareket ettiriyordu. Rengi akik gibi, bazı koyu ve kızıl kehribarlar gibiydi. Kökü ya da tabanı ya da ayağı kayaya tutunmuştu, sağlam duruyordu.

Maud, Roland'ın birikintisinin üstündeki çıkıntıya oturdu, uzun bacaklarını altına almıştı, *Büyük Vantrilok* kucağında açık duruyordu. Ash'ten alıntı yapan Cropper'ı okudu:

İçine hava doldurularak tam bir silindir şekli verilmiş bir eldiven düşünün, başparmak kesilmiş, parmaklar iki-üç sıra halinde silindirin tepe kısmını çevreliyorlar, eldivenin ağzı ise düz bir deri parçasıyla kapatılmış. Parmakların çevrelediği diskin ortasını bastırıp elastik deriyi içe doğru katlanmaya zorlarsak ve silindir içinde havada duran bir çeşit kese meydana getirirsek, bir ağız ve mide yapmış oluruz...

“Tuhaf bir benzetme,” dedi Roland.

“LaMotte'ta eldivenler hep gizlilik ve edepli olmakla ilgilidir. Bir de Blanche Glover'la¹ tabii.”

“Ash *Eldiven* diye bir şiir yazmış. Eldivenin tekini bir lütuf olarak taksın diye şövalyeye veren bir Ortaçağ leydisi. Eldiven ‘kum incileriyle süt-beyaz’.”

“Cropper, burada Ash'in *Actiniae*'nin yumurtalıklarının eldivenin parmaklarında olduğunu yanlış tahmin ettiğini söylüyor.”

“Küçükken şövalyenin eldiveni *neresine* taktığını anlayamamıştım. Hâlâ da anlayamıyorum aslında.”

“Cropper, Ash'in nasıl kendi ismi üstünde düşündüğünü anlatıyor. Bu ilginç. Christabel'in Glover üstünde düşündüğü kesin. Bundan bazı iyi ve rahatsız edici şiirler çıkmış.”

1. (İng.) Eldivenci. (Ç.N.)

“Ash *Ragnarök*’te, Tanrı Thor’un kocaman bir mağarada saklandığı, ama mağaranın bir devin eldiveninin küçük parmağı olduğunun anlaşıldığı zamanla ilgili bir pasaj yazmış. Bu onu denizi yutması için kandıran dev.”

“Bir de Henry James’in Balzac için, var olan bilince parmakların eldivene girişi gibi kıvrıla kıvrıla girdiğini söyleyişi var.”

“O bir fallik imge.”

“Tabii. Diğerleri de öyle, bir şekilde. Sanırım. Blanche Glover değil, tam olarak.”

“*Actiniae* geri çekiliyor. Dürtmemden hoşlanmadı.”

Actiniae lastiksi bir göbek deliği gibi görünüyordu, delikten içeri kaçmak üzere olan iki-üç kalın sakalın ucu görünüyordu. Sonra aniden göründü, büzülmüş bir deliği çevreleyen kan kırmızı, dolgun bir tümsek.

“Leonora Stern’ün makalesini okudum, ‘Venüs Tümseği ve Çorak Kırklar’.”

Maud bu çalışmayı tarif edecek bir sıfat aradı, deliciyi reddedip “çok derin” de karar kıldı.

“Tabii ki derin. Ama. Beni kaygılandırdı.”

“Amacı da bu zaten.”

“Hayır, o bakımdan değil, erkek olduğum için değil. Çünkü.

Hiç metaforlarımızın dünyamızı yiyip bitirdiğini düşündüğün oldu mu? Demek istediğim, tabii her şey birbirine bağlanıyor ve bağlanıyor – sürekli – ve sanırım insanlar – ben – edebiyat çalışıyorum, çünkü tüm bu bağlantılar bana hem sonsuz heyecan verici hem de bir bakıma tehlikeli derecede güçlü geliyor – sanki elimizde nesnelerin gerçek tabiatıyla ilgili bir ipucu varmış gibi. Demek istediğim, bütün o eldivenler, bir dakika önce profesyonel bir eşleştirme oyunu oynuyorduk sanki – Ortaçağ eldivenleri, devin eldivenleri, deniz-anemonunun yumurtalıkları – ve hepsi birden, kaynayan reçel

gibi – insan cinselliğine indirgeniverdi. Tıpkı Leonora Stern'ün bütün dünyayı kadın bedeni – ve dil – tamamen dil – olarak okuması gibi. Ve bütün bitki örtüsünü de pübik tüyler olarak.”

Maud isteksizce güldü. Roland, “Sonra, her şeyi insan cinselliği olarak gördüğümüzde sahip olduğumuz bu gizemli güç nedir? Aslında bir *güçsüzlük*,” dedi.

“İktidarsızlık,” dedi Maud, öne doğru eğilerek, ilgilenmişti.

“O sözcüğü kullanmamaya çalışıyordum, çünkü kesinlikle *mesele o değil*. Öyle çokbilmişiz ki. Bütün bulduğumuz ilkel hassas bir büyü. Şekilden şekile giren çocukça bir sapıklık. Her şey *bizimle* ilgili, böylece kendi içimize hapsoluyoruz – *nesneleri* göremiyoruz. Her şeye bu metaforun rengini veriyoruz –”

“Leonora’ya çok kızmışsın.”

“Leonora işinde çok iyi. Ama onun gözleriyle görmek istemiyorum. Onun cinsiyetiyle ya da benim cinsiyetimle ilgili değil. Sadece istemiyorum.”

Maud düşündü. “Her devirde, insanların karşı çıkamayacağı gerçekler var herhalde – isteseler de istemeseler de, o gerçekler ileride gerçek olarak kalsa da kalmasa da. Biz Freud’un keşiflerinin gerçeğinde yaşıyoruz. Hoşumuza gitse de gitmese de. Ama bu gerçeği biraz değiştirdik. İnsan tabiatı hakkında yanılmış olabileceğini düşünmekte – hayal etmekte özgür değiliz aslında. Detayda – tabii – ama büyük planda hayır –” dedi.

Roland sormak istedi: Sen bundan memnun musun? Memnun olduğunu varsayması gerektiğini düşündü: sonuçta, çalışmaları psikanalikti, bilinç eşiği ve belli belirsiz hissedilen varlıklarla ilgili çalışmaları. Onun yerine şöyle dedi, “Onların dünyayı nasıl gördüklerini düşünmeye çalışmak hayal gücü için ilginç bir çaba. Ash belki de tam bu çıkıntıda durduğunda ne görmüştü.

Anemonlarla ilgileniyordu. Yaşamın kaynağıyla. Ayrıca burada olma sebebimizle de.”

“Kendilerine değer veriyorlardı. Bir zamanlar, Tanrı’nın onlara değer verdiğini biliyorlardı. Sonra Tanrı’nın olmadığına, sadece kör güçlerin olduğuna inanmaya başladılar. O zaman kendilerine değer verdiler, kendilerini sevdiler ve kendi tabiatlarının sesini dinlediler – ”

“Biz bunu yapmıyor muyuz?”

“Tarihte bir yerde kendilerine verdikleri değer değişti – seni kaygılandıran şeye dönüştü. Korkunç bir baskı indirgeme. Öncelikle, bu suçluluk duygusunu uzak tutuyor. Bazen.”

Büyük Vantrilok’u kapattı ve kıvrıldığı çıkıntının üzerinden eğilip elini uzattı.

“Gidelim mi?”

“Nereye? Ne arıyoruz?”

“İmgelerin yanı sıra gerçekleri de aramaya başlasak iyi olur. Whitby’ye gitmeyi öneriyorum, siyah kehribar broşun satın alındığı yere.”

Sevgili Ellen’ım,

Whitby’de pek çok ilginç şey buldum, Esk Nehri’nin ağzında zengin bir balıkçı kasabası resim gibi dar sokakların ve avluların aşağı doğru kalabalıklaştığı, basamak basamak taş merdivenlerle suya inilen, yokuşa kurulmuş bir yer – evler set set, üst katmanlardan, gemi direklerinin ve dumanı tüten bacaların hareketli kubbesi üzerinden, sanki bütün etrafı görüyorsun, kasabayı, limanı, yıkık Manastırı ve Alman Okyanusu’nu.

Geçmiş dört bir yanında, bozkır mezarlarından Eski Bretonyalıların sözde Ölüm Çukurlarından tut da Romalı istilasına ve Hristiyan misyonerliğinin St. Hilda idaresindeki ilk günlerine kadar – o günlerde kasabanın adı Streonshalh’mış ve bizim 664’teki Whitby Ruhani Meclisi

diye düşünmeye alışık olduğumuz meclis tabii Streons-halh Ruhani Meclisi'ymiş. Manastırın yıkıntılarında çığlık atan martıların arasında düşüncelere daldım ve çok daha eski ve karanlık şeyler gördüm – bozkırdaki tümülüsler ya da höyükler ve belki de Druidlere ait tapınaklar, bunlara Bridestones da dahil; Bridestones Sleights'taki bir sıra dik duran taşın, çemberin çevresindeki yolu oluşturan taşların tek tarafı oldukları düşünülüyor, Stonehenge gibi. Bazı detaylar çoktan yok olup gitmiş bu insanları insanın hayalinde birdenbire canlandırıyor. Bu çevrede, bir iskeletin çene kemiğiyle temas halinde bulunmuş siyah kehribardan kalp şeklinde bir küpe ve dizleri çenesine doğru çekilmiş vaziyette mezarına konmuş benzer bir höyük saikininin yanında bulunmuş, köşeli kesilmiş birkaç büyük siyah kehribar boncuk mesela.

Dik duran taşları açıklayan ve benim hayal dünyama uygun bir mit var ki eski tanrıların nispeten modern sayılabilecek zamanlarda capcanlı olduklarını ima ediyor. Whitby'nin kendine ait yöresel bir devi var – karısı Bell'le beraber bozkırda kayaları oraya buraya fırlatıp duran korkunç Wade. Wade ve Bell, Asgard duvarlarını inşa eden Hrimthurse ya da peri Melusina gibi, nankör adamlara şato inşa edenlerdendi – bozkırı boydan boya geçip şirin Pickering kasabasına uzanan Roma Yolu onlara atfediliyor – bir çakıl katmanı üstüne konmuş taşlardan ya da bozkırdaki kumtaşının çerçöpünden inşa edilmiş sıradan bir yol. Bu civarlarda Wade'in Geçişi ya da Geçidi diye bilinen ve bozkırda sağmaya gittiği dev bir inek besleyen karısı için yaptığına inanılan bu yolda yürümeyi planlıyorum. Bu azman geniş getirenin kaburgalarından biri Mulgrave Şatosu'nda sergileniyordu ve aslında bir balinanın çene kemiği idi. Bozkırdaki tümülüsler ya da höyükler hamarat Bell'in önlüğünde taşıdığı kayalardan yapılmış yığınlar. Önlüğünün ipleri arada sırada ko-

parmış. Charlton, Wade'in eski Tanrı Woden'in bir ismi olduğuna inanıyor. Saksonlar zamanında, Eastrow Dere-si'nin başındaki Thordisa kasabasında kesinlikle Thor'a tapılıyormuş. Yani insanın hayal gücü o sırada ilgilendiği şeylerin çeşit çeşit malzemesini karıştırıp uyarlayıp yeni bir bütün elde ediyor – esasen çok şairane – işte bir Balina ve Pickering Şatosu ve yaşlı Şimşek Tanrısı ve eski Breton-yalı Saksonyalı reislerinin mezarları ve işgalci Roma or-dularının askerî hırsı, hepsi yerel bir dev ve karısına dö-nüşüyor – Roma yolu taşlarının harçsız duvarların yapı-mına, arkeolojinin kaybına ve koyunlarımızın korunma-sına harcanması gibi – ya da Bell'in dev çocuğu tarafın-dan fırlatılan ve Bell'in demirden kaburgasına çarpıp çu-kurlanan dev Sleights Bozkırı kayaları gibi – yol onarımı için kırılmışlar – ve ben de o yoldan geldim.

Gittikçe gelişmekte olan ve üst düzey ürünler veren siyah kehribar endüstrisini ziyaret ediyordum. Sana bir parça gönderdim – yanında küçük bir şiirle – her zamanki gibi, büyük sevgimle beraber. İyi yapılmış şeyleri sevdiğini biliyorum; burada yapılan ilginç imalatların çoğunu gör-sen bayılırdın – pek çok şeyden süs yapılabiliyor – fosilleş-miş yaşlı solucanlar cilalanmış broşlar olarak yeni bir yaşam buluyorlar. Fosillerin zarif nesnelere dönüştürül-mesiyle ilgilenmeye başladım – perdahlanmış koca bir masa üstünde çoktan-ölmüş salyangoz-kabuklarının akla hayale gelmedik eskilikteki helezonlarını ya da ilkel tahıl-ların eğreltiotuna benzer taştan yapraklarını senin dua-kitabının sayfaları arasında kuruttuğun çiçekler ya da aşk merdivenleri kadar net görmek mümkün. Eğer bana ait bir konu varsa, sevgili Ellen'im, yani bir yazar olarak, o da uzun zaman önce ölmüş, ama yok olmamış şeylerin ısrarla şekil-değiştirişidir. Öyle mükemmel biçimlendiril-miş bir şey yazmak isterdim ki, uzun bir zaman sonra o taşa basılmış yaratıklar gibi hâlâ dikkatle incelenebilsin.

Ama bu dünyadaki mahpusluğumuzun onlarınkine eşit olmayabileceğini seziyorum.

Biliyorsun, siyah kehribar da bir zamanlar canlıydı. "Bazı bilimadamları katılaşmış ham petrol ya da mineral katran olduğuna inanmışlardı – ama şimdi odunsu bir kökeni olduğu kabul ediliyor – sıkıştırılmış ince uzun kütlelerin içinde bulunuyor – dış yüzey, ağaç damarı gibi, daima uzunlamasına ince çizgilidir, konkoidal reçine parlaklığında olan çapraz çatlaklar, elips şeklindeki sıkıştırılmış bölgelerde yıllık büyümeyi gösterir." Bu tarifi Dr. Young'dan alıntılardım, kendim de atölye-sundurmalarda böyle ham siyah kehribar yumruları gördüğüm halde, evet, onları elimde tuttum ve geçen zamanın izlerinden anlatılamayacak ölçüde etkilendim – elipslerinin içinde oluştukları zaman, uzun uzun, telaffuz edilemeyecek kadar uzun zaman. Bazı durumlarda aşırı silisli maddeyle kirlenmiş olabilirler – bir gül, bir yılan ya da bir çift el oymakta olan zanaatkâr aniden malzemede bir silis ya da çakmaktaşı çizgisi ya da hatasıyla karşılaşp işi bırakmak zorunda kalabilir. Bu tür zanaatkârları seyrettim – üst düzeyde uzmanlaşmış kişiler – bir oymacı bir broşu desen oymakta usta olan bir diğerine geçirebiliyor – altın, fildişi veya kemik-oyması siyah kehribarla birleştirilebiliyor. Bütün bu yeni manzaralar ve keşifler, canım, tahmin edebileceğin gibi, her yönde şiir filizlenmeleri başlattı. (Filizlenmeyi Vaughan'ın kullandığı manada kullanıyorum, "Sonsuzluğun parlak filizleri." Burada kelime aynı anda hem ışıltının parlaklığını, hem ok yağmurunu, hem de ışık tohumlarının büyüyüşünü ifade ediyor – keşke bana Silis kıvılcımlarımı gönderebilseydin; çünkü burada kayalar üstüne çalışmaya başladığımdan beri onun şiirlerini ve taşla ilgili o metaforu sık sık düşünüyorum. Broşun geldiğinde, onu sıvazlamayı rica ediyorum, saç ve kâğıt parçalarını elektrikle kendine çekiyor bak – içinde kendi

manyetik yaşamını taşıyor – bu yüzden hep tılsımlarda, hayırlı büyülerde ve eski ilaçlarda kullanılmış. Disiplinsizce konudan sapıyorum – zihnim oradan oraya atlıyor – Lyell'in anlattığı gibi – yakın zamanlarda eski artezyen kuyularında bulunan silis kaplı dallar – hakkında yazmak istediğim bir şiir var.)

Şimdi sen bana nasıl olduğunu anlat – sağlığın, evdeki işlerin, okumaların –

*Seni seven kocan
Randolph*

Maud ve Roland, Whitby Limanı'nın etrafında ve limandan dik yokuşlar halinde yayılan dar sokaklar boyunca yürüdüler. Randolph Ash'in koşuşturma ve refah gördüğü yerlerde, onlar işsizliği ve amaçsızlığın işaretlerini gördüler. Limanda birkaç tekne vardı, onlar da sıkıca kapatılmış ve zincirlenmişe benziyorlardı; ne motor sesi vardı ne de çırpınan yelken. Hava hâlâ kömür dumanı kokuyordu, ama onlar için çağrışımları farklıydı.

Vitrinler eski ve romantik şeylerle doluydu. Bir balıkçı tezgâhı ağzı açık köpekbalığı-çenesi iskeletleriyle ve dikenli hilkat garibeleriyle süslenmişti; bir şekerçi dükkânında eski kavanozlar ve parlak renkli şeker küpleri, şeker topları ve topaklarından karmakarışık yığınlar duruyordu. Siyah kehribar satan birkaç kuyumcu vardı. Bunlardan birinin önünde durdular: "Hobbs ve Bell, Siyah Kehribar Takı Satıcıları." Dükkân yüksek tavanlı ve dardı; vitrini dik duran bir kutuya benziyordu, yan tarafları kimi sallanan madalyonlu, kimi çok-yüzeyli, kimi cilalanmış, yuvarlak, sıra sıra siyah ve parlak boncukla bezenmişti. Vitrinin ön kısmı dalgaların-getirdiği bir define sandığı gibiydi, tozlu bir broş yığını, bilezikler, çatlamış kadifemsi kartlar üzerinde yüzükler, çay kaşıkları, mektup açacakları, hokkalar ve çeşit çeşit solgun ölü de-

niz kabukları. Kuzey işte, diye düşündü Roland, kömür gibi kara, sağlam, her zaman pek zarif olmayan bir işçilik, tozun altında hâlâ parlak.

“Düşünüyordum da,” dedi Maud, “acaba Leonora’ya bir şey almak iyi bir fikir mi? Tuhaf takılar hoşuna gidiyor.”

“Şurada bir broş var – kenarında unutmabeniler ve kenetlenmiş eller – DOSTLUK yazıyor.”

“Bunu beğenir –”

Kutu-dükkânın kapısında ufacık bir kadın belirdi. Dar siyah bir kazak üzerine mor ve gri minik çiçeklerle kaplı kocaman bir önlük takmıştı. Küçük sert, koyu tenli bir yüzü vardı, beyaz saçları topuz yapılmıştı. Gözleri Viking mavisiydi, ağzını açtığında üç dişi varmış gibi gözüküyordu. Buruşuk ama sıhhat doluydu, tıpkı durmuş bir elma gibi, çorapları kalın siyah bağcıklı ayakkabılarının üstüne doğru sarkıyor olsa da önlük-elbisesi temizdi.

“İçeri gelin, canım, bir bakın. İçeride daha bir sürü şey var. Hepsi de iyi Whitby kehribarı. Ben taklit sokmam dükkâna. Daha iyisini bulamazsınız.”

Tezgâhın içinde bir cam lahit daha vardı, içine daha fazla zincir, iğne ve kalın bilezik dökülmüştü.

“Beğendiğiniz bir şey olursa, hemen çıkartabilirim.”

“Şu ilginç bir şeye benziyor.”

“Şu”, üzerinde ağzından su akan bir vazoya doğru eğilmiş tam boy klasik havalı bir figür olan oval bir madalyonu.

“O Victoria zamanından kalma bir yas madalyonu. Büyük ihtimalle Thomas Andrews tarafından yapılmış. Kraliçe’nin siyah kehribarcısıymış. O günler Whitby’nin iyi günleriydi, Kraliçe’nin kocası öldükten sonra. Ölülerini hatırlamayı severlermiş o zamanlar. Şimdi gözden uzak, gönülden ırak.”

Maud madalyonu bıraktı. Kenetlenmiş elli “dostluk”

broşunu görmek istedi, yaşlı kadın vitrinin arkasından uzanıp aldı. Roland bir kartın üzerinde ipekle bükülmüş ya da örülmüş gibi duran broş ve yüzükleri inceliyordu, bazıları siyah kehribarla çevriliydi, bazıları da incilerle bezeliydi.

“Bu güzel. Kehribar, inci ve ipek.”

“Ah, *ipek* değil, bayım. Saç. Bu da başka tür bir yas broşu, saçla yapılmış. Bakın, bunlarda, çerçevenin etrafında “IN MEMORIAM”¹ yazıyor. Ölüm döşeginde kesiyorlarmış. Yaşatıyorlarmış, diyebilirsiniz.”

Roland camın üstünden, iç içe geçen ince telli rengi solmuş saç tellerine dikkatle baktı.

“Her çeşidini yapmışlar, çok ustaca. Bakın – birinin uzun saçlarından örülmüş bir köstek. Ve güzel kalp şeklinde kopçası olan bir bilezik, ne kadar ince iş, koyu renk saçtan.”

Roland o şeyi eline aldı, kopçası hariç, hafif ve cansızdı.

“Bunlardan çok satıyor musunuz?”

“Ah, arada bir. Koleksiyonunu yapanlar var, biliyorsunuz. Bıraksalar, insanlar her şeyin koleksiyonunu yapar. Kelebekler. Yaka düğmeleri. Hatta benim eski demir ütüm, ta 1960'lara kadar, bizim Edith bana elektrikli olanlardan almam için ısrar edene kadar, kullandığım ütü, bir adam geldi, sordu. Ayrıca o bilezikte çok *ince* iş var, delikanlı, çok özene bezene yapılmış. Üstelik saf altın, 18 karat, ki o zaman için pahalıymış, sahtesi falan yapılıyorken.”

Maud tezgâhın üzerine bir sıra broş dizmişti.

“İyi parçayı görünce tanıdığınızı anladım. Bakın, artık benzerini göremeyeceğiniz gerçekten iyi bir oymalı

1. (Lat.) Ölmüş birinin anısına. (Ç.N.)

parçam var – çiçeklerin dili delikanlı – yabanasması, kaptırmağı, hercaimenekşe yani Akıl Güzelliği ve Ebedi Sevgi ve ‘hep seni düşünüyorum’. Genç hanım için onu almalısın. Eski saçtan daha iyi.”

Roland itiraz eder gibi bir ses çıkarttı. Yaşlı kadın yüksek taburesinde öne eğilerek Maud’un yeşil eşarbına uzandı.

“İşte *bu* kolay kolay bulunmayacak iyi bir parça – *bu* Isaac Greenberg’ün Baxtergate’ten çıkan işlerinin en iyilerinden birine benziyor – bütün Avrupa’daki Kraliçe ve Prenseslere gönderilenler gibi. Bu parçaya yakından bakmayı çok isterim, hanımefendi, eğer siz –”

Maud ellerini başına götürdü, broşu çıkarmakla eşar-bı tamamen çözmek arasında tereddüt etti. Sonunda, biraz beceriksizce, ikisini de yaptı, eşar-bı tezgâhın üstüne koydu ve sonra özenle yapılmış kıvrımları açarak büyük siyah yumru yumru şeyi yaşlı kadına verdi, kadın broşu pencereden gelen tozlu ışığa tutmak için hızla uzaklaştı.

Roland, Maud’a baktı. Solgun, solgun saçları ince örgüler halinde başının etrafına tekrar tekrar sarılmıştı, eşyalardan renklerini çalan ve sadece ışıltıları ve uçucu pırıltıları yakalayan bu ışıktaki şaşırtıcı derecede beyazdı. Maud neredeyse sersemletici derecede çıplak görünüyordu, tıpkı elbiseleri çıkartılmış bir vitrin-mankeni gibi, diye düşündü Roland önce; ve sonra, Maud mağrur yüzünü ona doğru çevirince, yüzün değişmiş olduğunu gördü, basitçe kırılğan, hatta savunmasız. Sıklığı gevşetmek ve saçları serbest bırakmak istedi. Kendi kafa-derisinde bir tür duygudaş acı hissetti, Maud’un saçları öyle geriye doğru çekilmiş ve insafsızca tokalanmıştı ki. Her ikisi de ellerini şakaklarına koydu, sanki Roland, Maud’un aynasıymış gibi.

Yaşlı kadın geri gelip Maud’un broşunu tezgâha koydu, tezgâhın karanlığını aydınlatmak için küçük tozlu bir çalışma lambası yaktı.

“Hiç böyle bir şey görmemiştim – Isaac Greenberg’ün parçalarından biri olduğu belli bence – Büyük Fuar’da üstünde kayalar ve mercanlar olan bir parçası vardı, ama hiç denizkızı *ve* mercan olanını görmemiştim – üstelik küçük bir aynası da var. Nereden buldunuz bunu, hanımefendi?”

“Sanırım aile yadigârı denebilir. Çok küçükken evdeki düğme kutusunda buldum – kılık-değiştirmece oynarken kullandığımız kocaman bir kutumuz vardı, içi eski kemer tokalarıyla, düğmelerle ve başka ıvır zıvırla doluydu – bu da o kutunun içindeydi. Korkarım kimse beğenmemişti. Annem çok çirkin bir Victoria Çağı süpürüntüsü olduğunu düşünmüş, öyle dedi. Herhalde *Victoria Çağı’ndan* değil mi? Aldım, çünkü bana Küçük Denizkızı’nı hatırlattı.” Roland’a döndü. “Ve son zamanlarda Peri Melusina’yı tabii.”

“Ah, Victoria Çağı’ndan. Kraliçe’nin kocasının 1861’deki ölümünden önce diyebilirim – o olaydan önce çok daha fazla sayıda sevimli parça yapılıyordu – ama her zaman hüznü olanlar çoğunluktaydı. Dalgalandıran saçlardaki ve küçük kuyruğun canlılığındaki işçiliğe bakın. O günlerde neler neler yapabiliyorlarmış. Bugün böyle işçilik bulamazsınız, hiçbir yerde. Unutulmuş gitmiş.”

Roland, Maud’un broşuna hiç yakından bakmamıştı, gerçekten de üstünde kayada oturan küçük bir denizkızı vardı, parlak siyah omuzları yüzeye doğru dönüyor, küçük göğüslerini gösterme ihtiyacını mütevazı bir şekilde ortadan kaldırıyordu. Saçları sırtından, kuyruğu da kayadan yılan gibi sarkıyordu. Bütün bunlar dal parçaları sandığı bir şeylerle çerçevelenmişti, ama şimdi, yaşlı kadının gözüyle bakınca bunların dallanan bir mercan olduğunu gördü.

Maud’a, “Christabel’in bazı kitapları sana miras kalmıştı...” dedi.

“Biliyorum. Hiç düşünmemiştim. Yani, bu broş hep vardı. Nereden geldiğini sormak hiç aklıma gelmedi. Burada – bu dükkânda oldukça farklı görünüyor. Bütün diğer şeylerin arasında. Benim için – benim için bir şakaydı.”

“Belki *Ash*’in bir şakasıydı.”

“Öyle olsa bile,” dedi Maud, hızla düşünerek, “öyle olsa bile, *onun* burada olduğunu kanıtlamaz. Tek kanıtlandığı aynı anda iki kadın için broş aldığı...”

“Onu bile kanıtlamaz. Christabel kendi almış olabilir.”

“Eğer buradaydıysa.”

“Ya da bunların satıldığı herhangi bir yerde.”

“Bu parçaya iyi bakmalısınız,” diye söze karıştı yaşlı kadın. “Eşsiz bence.” Roland’a döndü. “Çiçeklerin-dili parçasını almaz mısınız, bayım? Tam da küçük denizkızına eşlik edecek bir parça.”

“Ben DOSTLUK broşunu alacağım,” dedi Maud çabucak. “Leonora için.”

Roland, *Ash*’in dokunduğu ve hakkında yazdığı bu tuhaf külrengi şeylerden birine sahip olmak istedi, herhangi birine. Aslında süslü çiçek-parçasını istemiyordu, onu verebileceği kimse gelmiyordu aklına – bu şeyler kesinlikle Val’in tarzı değildi, her iki tarzı da, eski ve yeni. Tezgâhın üstündeki yeşil cam bir çanağın içinde, yaşlı kadının 75 peniye sattığı, birbiriyle alakasız bir sürü boncuk ve taş buldu, kendine bunlardan birkaç tane seçti, bazıları yuvarlak, bazıları basık ve elips şeklinde, biri altıgen, biri pırıl pırıl saten bir yastık gibi.

“Kendim için, endişemi gidersin diye, tespih taşları,” dedi Maud’a. “Endişelenip duruyorum.”

“Farkındayım.”

Kadınlar değişir derler: öyledir: ama sen
 Hep aynısın değişkenliğinde,
 Dökülen nehrin o durgun ipleri gibi, bir bütün
 Kaynaktan durgun suyla son kucaklaşmasına kadar,
 Hep yenilenen ve hep yoluna devam eden
 Baştan sona sayısız su-damlası
 Ve sen – bu yüzden seviyorum seni – *gücsün*
 Hareket ettiren ve yerinde tutan biçimi.

R. H. Ash, *Ask'tan Embla'ya*, XIII

Sevgili Ellen'ım,

Bugün, günlük kesip ayırma ve mercek altında büyültme işlerime Goathland veya Godeland Vadisi çevresinde şelaleden şelaleye ya da çağlayandan çağlayana uzun bir yürüyüş yapmak için ara verdim – burada aynı şeyler için kullanılan ve kabul edilen değişik isimlere bakarak dilin oluşumuna şahit oluşumuz sende de hayranlık uyandırmıyor mu? Bu isimler eski Vikingler tarafından verilmiş – Danimarkalılar buraya yerleşip Hristiyanlığı kabul etmişler, bu sırada daha vahşi Norveçli paganlar İrlanda'dan ve Kuzey'den gelip işgal etmeye çalışmışlar – Brunanburh'da yenilgiyi tatmışlar. Buradaki 250 yıllık

çiftçiliklerinden ve savaşlarından çok az iz kalmış – sadece kelimeler ve isimler, onlar da W. Wordsworth'ün gözlemlediği gibi yok oluyor ve çürüyorlar.

Bak! Her şey nasıl sapıyor
Bilinen yolundan, ya da rüya gibi yok oluyor,
Başka bir dil yayılıyor kıyıdan kıyıya;
Belki sadece melankolik bir dere
Ve küskün Tepeler eski adları hatırlıyor,
Kanunlar, ve inançlar, ve insanlar hepsi
kaybolduğunda!

Mirk Esk'in birleşen iki dereciği var, Eller Deresi ve Wheeldale Deresi, birleştikleri nokta Dere Çukuru diye bir yer – ve bu derelerin kenarları boyunca pek çok güzel şelale var – Thomasine Şelalesi, Su Kanalı ve Walk Mill Şelalesi – ve sonra Nelly Ayre Şelalesi ve Mallyan Püskürüğü – ağaçlıklı bir vadiye 30 metre yükseklikten dökülen bilhassa etkileyici bir şelale. Işığın ve gölgenin sarkan yaprakların ve gölcüklerin derinliklerinde, ve karanlık, aydınlık ve sonra tekrar karanlık getirerek koşturup duran bulutlarda yarattığı etki bilhassa güzeldi. Glaisdale ve Wheeldale bozkırlarına doğru tırmandım – bu dereciklerin kaynakları orada süpürgeotuyla çakıltaşları arasında fokurdayan küçük çaylarda. Küçük vadilerin serin alacalı dünyasıyla – suların sessizlik tarafından yutulmak üzere kendilerini attıkları gölgeli mağaralar ve gölcüklerin – ve bir kuşun şaşırtıcı keskin feryadından – ya da bir diğerinin civıltısından – başka hiçbir şeyin duyulmadığı ve hiçbir şeyin kıpırdamadığı karanlık kilometreler boyu uzanan boş arazilerin arasındaki tezat – öyle mutlak, ama öyle doğal ki – ve bir dünyadan diğerine akan su – insan, Cennet değilse bile, en azından dünyanın ilk halinin burası olduğunu düşünebilir – kayalar, taşlar, ağaçlar, hava,

su – hepsi de, görünüşe bakılırsa, somut ve değişmez – ama aynı zamanda hatlarını bir belli eden bir saklayan, bir aydınlatan bir bulandıran ışık ve gölge pelerini altında yer değiştiren, kayan, uçup giden şeyler. İnsan Güneyin o bereketli vadilerinde değil, burada, Sevgili Ellen, kanı ve kemikleri bizim kanımızı ve kemiklerimizi oluşturan ve hâlâ onların içinde yaşayan o en uzak insanların bize yakınlığını hissediyor – Bretonyalı ve Danimarkalı, Norveçli ve Romalı – ve bize çok daha uzak olan şeylere – dünya henüz sıcakken burada yürümüş olan yaratıklara – Dr. Buckland 1821’de Kirkdale Mağarası’nı araştırırken bir sırtlan ini bulmuş, içinde sırtlanların yediği kaplan, ayı, kurt, muhtemelen aslan ve diğer etoburların; fil, gergedan, at, öküz ve 3 tür geyiğin ve bunların yanı sıra pek çok kemirgenin ve kuşun kemiklerini bulmuş.

Sana havayı tarif edemem. Başka hiçbir havaya benzemiyor. Dilimiz havadaki değişiklikleri ayırt etmek üzere tasarlanmamış; anlamsız bir lirizme ya da yarım yamalak metaforlara düşme riski var – yani havayı şarap veya kristal terimleriyle yazmayacağım, her ikisi de aklıma geldi aslında. Mont Blanc’ın havasını teneffüs ettim – uzak buzullardan kopup gelen ve o karların saflığını taşıyan buz gibi hafif temiz bir hava, çam sakızı ve yüksek çayırların saman kokusu değmiş. Shakespeare’in dediği gibi, incecik hava, yok olup giden şeylerin ve duyularımızla hissedebileceklerimizin ötesinde inceliklerin havası. Bu Yorkshire havasının, bozkır havasının yani, öyle cam gibi bir soğukluğu yok – capcanlı, hareket halinde, fundalıkların arasından iplik gibi incecik geçen sular gibi, o da suların içinden öyle geçiyor. Görünmez hava – onu ırmaklarda ve çıplak taşların omuzlarındaki çizgilerde koşarken görüyorsun – onu tepelerdeki pınarlarda yükselirken ve sıcak olduğunda çalılıkların üzerinde titrerken görüyorsun. Keskin, unutulmaz kokusu – temiz yağmurun ve eski

tütsünün havada uçuşan hayaleti – ve akarsuyun soğuk berraklığı – tamamen kendine has bir denge ve incelik – ah, bu havayı tarif edemem. Sanırım, insanın kafasının içindeki zihni genişletiyor ve ona bu yüksekliklere, bu dağlara gelmeden önce hiç bilmediği ekstra duyular veriyor...

Ertesi gün dereler boyunca şelalelere doğru yaptıkları yürüyüş Roland ve Maud'un daha çok hoşuna gitti. Goathland'dan ileri doğru yürüdüler ve Mallyan Püskürüğü'nün ince derelerini ve camvari kesintili yelpazelerini gördüler; akan turbalı suyun yükseklerindeki nehir patikaları boyunca güçlkle ilerlediler ve bozkırı geçip kayaların arasından, yine güçlkle nehir kıyısına indiler. Ağır ağır atıştırıp duran koyunların sürekli ilgisiyle biçilmiş, dik duran taşlar ve gizemli benekli mor yüksükotu kümeleriyle çevrili büyülu çimenlikler buldular. Tuhaf saydam böcekler yanlarından vızıldayarak geçti; derekuşları sığ sularda koşuşturdu; bataklığa benzer bir yerde bir sürü yeni-parlayan genç kurbağayı rahatsız ettiler, kurbağalar ayaklarının altında minik sağanaklar gibi zıpladı. Nelly Ayre Şelalesi yakınındaki çimenliklerden birinde öğle yemeklerini yerken ilerleme kaydedip etmediklerini konuştular. Roland yatmadan önce *Melusina*'yı okuyordu ve artık Christabel'in Yorkshire'a geldiğine kanaat getirmişti.

“Muhakkak burası olmalı. İnsanlar nerede geçtiğini zannediyorlar ki? Buraların yöresel kelimeleriyle dolu, derelerle ve tepelerle ve süpürgeotlarıyla. Hava buraların havası. Ash'in mektubundaki gibi. Havayı kırlarda oynayan yaz taylarına benzetmiş. Bu bir Yorkshire deyi mi.”

“Herhalde buna daha önce kimse dikkat etmemiş, çünkü böyle bir şey aramıyorlarmış. Yani – Christabel'in mekânlarının, Poitou olduğunu iddia eden, ama aslında Bretonya olan, Romantizm'in yöresel renklerinden –

Brontë'lerden, Scott'tan, Wordsworth'ten çok etkilenmiş yerler olduğu düşünülüyor hep. Ya da sembolik yerler."

"Sence buraya geldi mi?"

"Kesinlikle evet. Eminim. Ama, doğru dürüst kanıtım yok. Hob. Yorkshire kelimeleri. Belki broşum. Hâlâ anlayamadığım, Ash'in bütün o mektupları karısına nasıl yazdığı – kafamı kurcalıyor –"

"Belki karısını da seviyordu. 'Geri döndüğümde,' diyor. Geri dönmeye niyetliydi. Ve döndü – bunu biliyoruz. Eğer Christabel buradaydıysa, mesele beraber kaçmak değildi."

"Keşke meselenin ne olduğunu bilseydik –"

"Bu onların meselesiydi. Özeldi. Ama itiraf etmeliyim ki *Melusina*, Ash'in bazı şiirlerine çok benziyor – Christabel'in diğer çalışmalarıysa hiç benzemiyor. Ama *Melusina* kulağa sık sık Ash yazmış gibi geliyor. Benim kulağıma. Konusu değil. Tarzı."

"Hiç öyle düşünmek istemiyorum. Ama ne demek istediğini anlıyorum."

Thomason Şelalesi'ne bozkır tepelerinin kıvrımları arasındaki küçük bir köy olan Dere Çukuru'ndan başlayan dik bir patikayla ulaşılır. Şelalenin altındaki gölcüğe gitmek için kırdan inceklerine, bu yoldan yürüdüler. Hava gayet canlı ve hareket doluydu; harçsız duvarların ve ağaçlıkların üzerinde, mavi gökyüzünde kocaman beyaz bulutlar uçuyordu. Roland duvarlardan birinin yüzeyinde bir dizi parlak gümüş hasırcık keşfetti, bunların tünel örümceklerinin yuva girişleri olduğu anlaşıldı. Örümcekler kurdukları yapının bir ipliği bile saman çöpüyle rahatsız edilince dışarı fırlayıp acımasızca kavramaya hazır kollarını ve çenelerini salladılar. Şelaleye doğru patika dikleşti ve kaya parçalarının arasından zar zor geçtiler. Su, kayaların ve alçalan tepelerin oluşturduğu çem-

berin ortasındaki doğal oyuğa dökülüyordu, oyuğun içinde çeşit çeşit fidan tehlikeli bir yaşama tutunmaya çalışıyordu; oyuk karanlıktı, soğuk, yosun ve ot kokuyordu. Roland bir süre şelalenin yeşilimsi – sarımsı – beyaz çağlayışına baktı ve sonra bakışını çalkantılı ve girdaplı dış kenarlara çevirdi. O bakarken güneş çıktı ve gölcüğe vurdu, hem yüzeyin yansıttığı ayna-pırıltısını hem de yüzeyin altında kıpırdayan benek benek ışığın kalın bağlarından bir ağa takılmış gibi duran, çeşitli canlı ve ölü yaprak ve bitkileri gösterdi. Roland tuhaf bir doğa olayına şahit oldu. Oyuğun *içinde* ve ağzındaki iri kaya parçalarının kenarlarında, beyaz kıvılcımlar gibi duran bir şeyler yukarı doğru çıkmaya çalışıyor, hareket ediyorlardı. Sudan yansıyan ışığın eğri büğrü taşlara çarptığı her yerde, yarıkların dikey ya da yatay gittiği her yerde, aynı parlaklık dökülüyor ve titriyordu, gölge değil de bir solgunluk olarak, ve oracığa var olmayan ateşlerden ve elle-tutulamaz iplik ağlarından bir çeşit hayalî yapı kuruyordu. Bir taşın üstüne çömelip zamanın, mekânın ve tam durduğu yerin hissinin kaybedip hayalet kıvılcımlarını sanki bilinçli bir merkez noktaymış gibi görene kadar seyretti. Bu dikkatli seyreidişi gelip yanına oturan Maud böldü.

“Bu kadar dikkatini çeken ne?”

“Işık. Ateş. Şu ışık oyununa bak. Bak mağaranın bütün tavanı nasıl ıslıl ıslıl.”

“Christabel bunu görmüş. Gördüğüne eminim. *Melusina*’nın başlangıcına baksana,” dedi Maud.

Üç element dördüncüyü yapmak için birleşti.

Gün ışığı bir desen çizdi, havada

(Karşıda dişbudak-fidanları kök salmış

Tepedeki yarıkların bir avuç turbasında)

Suyun cilasında bir mozaik deseni:

Ve suyun hareket edip silkelendiği yerde

Dalgalanan yılan-pulları gibi, ışık devam etti
Akıntının altında erimiş bir parlaklıkla
Bir zincir-zırhın halkaları gibi; ama yukarıda
Su ve ışık birlikte
Gri duvarlarında ve tavanında ıslak mağaranın
Bir gösteri sundu sıçrayan kıvılcımlardan, tırmanan
kulelerden

Granit çıkıntıları yalayıp geçen ışık alazlarından
Sinsice titreşti her bir yarık
Her bir ateşe dayanıklı pürüz boyunca, tırmandı
Uzun gölgelerin olması gereken yerlerde, yaparak
Uzun iplikler ve gittikçe incelen koniler ve kıvılcım
gibi beyaz şekiller

Isıtmayan bir ateş, alazlamayan, somut nesnelerle
Beslenmeyen, ama kendini yenileyen
Soğuk taşlarda yanıp tükenmeyen
Ve tüketmeyen, ışıktan ve taştan ibaret
Bir soğuk ateş pınarı
Hem şelalenin hem uyanan ilkbaharın gücüyle
Kimıldayan, ödünç alınmış bir yaşamla...

“Buraya onunla gelmiş,” dedi Maud.

“Bu bile kanıt değil. Eğer o anda güneş çıkmasaydı görmeyecektim. Ama benim için bir kanıt.”

“Ash’in şiirlerini okuyordum. *Ask’tan Embla’ya*. İyi şiirler. Kendi kendine konuşmuyor. *Onunla* konuşuyor – Embla’yla – ya da Christabel’le – Çoğu aşk şiiri sadece kendi kendine konuşur. O şiirleri beğendim.”

“Onunla ilgili beğendiğin bir şey olmasına sevindim.”

“Onu gözümün önüne getirmeye çalışıyorum. Onları. Çok uç bir noktadaydılar – herhalde. Dün gece düşünüyordum – bizim nesil ve seksle ilgili söylediklerini. Her yerde onu görüyoruz. Dediğin gibi. Çok bilgiliyiz. Bir sürü şey biliyoruz – bölünmez bir ego olmadığını –

birbiriyle çelişen, birbiriyle etkileşen sistemlerden oluştuğumuzu – ve herhalde buna *inanıyoruz*? Arzunun itici gücümüz olduğunu biliyoruz, ama bunu onlar gibi görmiyoruz, değil mi? Hiç Aşk kelimesini kullanmıyoruz, değil mi – şüphe uyandırması gereken bir ideolojik yapı olduğunu biliyoruz – bu yüzden onlar gibi olmanın nasıl olduğunu bilmek için hayal gücümüzü gerçekten zorlamamız gerekiyor, burada, bu şeylere inanıyorlarken – Aşka – kendilerine – yaptıklarının önemli olduğuna –

“Biliyorum. Christabel’in ne dediğini biliyorsun, ‘Küçük güvenli mekânımızın dışında Gizem uçar.’ Onu da yok ettiğimizi düşünüyorum – ve arzu, şu dikkatle incelediğimiz arzu – bence bütün bu *dikkatle inceleme* işi arzuyu çok garip bir şekilde etkiliyor.”

“Bence de.”

“Bazen düşünüyorum da,” dedi Roland dikkatlice, “en iyisi arzusuz olmak. Kendime gerçekten baktığımda –”

“Eğer bir ‘kendin’ varsa –”

“Yaşamıma, yaşamımın nasıl olduğuna – *gerçekten* istediğim – hiçbir şeye sahip olmamak. Boş, temiz bir yatak. Zihnimde temiz boş bir odada duran temiz boş bir yatağın görüntüsü var, hiçbir şeyin sorulmadığı, sorulacak hiçbir şeyin olmadığı bir yer. Bunun bir kısmı – benim kişisel durumumla ilgili. Ama bir kısmı genel. Sanırım.”

“Ne demek istediğini anlıyorum. Hayır, bu zayıf kaçtı. Aslında bu çok etkileyici bir tesadüf. Ben de bunu düşünüyorum, yalnız kaldığımda. Hiçbir şeye sahip olmanın ne kadar iyi olacağını. Hiçbir şeyi arzu etmemenin. Ve aynı görüntü. Boş bir odada boş bir yatak. Beyaz.”

“Beyaz.”

“Tıpatıp aynı.”

“Ne tuhaf.”

“Belki yüzlerce bitkin akademisyenin ve teorisyenin semptomatik örnekleriyiz. Ya da bu sadece bize özgü.”

“Bu amaç için buraya gelmemiz ve burada oturup birbirimiz hakkında – *bunu* – keşfetmemiz komik – çok komik.”

Dönüş yolunda, kuşları ve havanın ağaçlarda ve suda hareket edişini dinleyerek, dostça bir sessizlik içinde yürüdüler. O akşam yemekte *Melusina*’yı Yorkshire kökenli kelimeler bulmak için taradılar.

Roland, “Haritada Boggle Çukuru denen bir yer var. Güzel bir kelime – düşündüm de – belki bir günlüğüne *onları* bir kenara bırakırız, hikâyelerinden çıkarız, gidip kendimiz için bir şeylere bakarız. Cropper’da ya da Ash’in mektuplarında Boggle Çukuru diye bir yer yok – Sırf bir şeylere takılıp kalmayalım diye?” dedi.

“Neden olmasın? Hava düzeliyor. Sıcak.”

“Fark etmez. Tek istediğim bir şeye ilgiyle bakmak, anlam katmanları olmadan. Yeni bir şeye.”

Yeni bir şey demişlerdi. Bunun için mükemmel bir gündü. Herkesin ilkel çocukluk beklentilerine uyan mavi ve altın sarısı güzel bir hava; yepyeni, hiç eskilere gitmeyen hafızanın, her şeyin şimdi böyle olduğunu, geçmişte de böyle olduğunu ve dolayısıyla hep böyle olacağını söylediği bir zaman. Yeni bir yer görmek için güzel bir gün.

Yanlarına basit bir piknik yemeği aldılar. Taze kah-verengi ekmek, beyaz Wensleydale peyniri, kıpkırmızı turplar, sarı tereyağı, kızıl domatesler, yuvarlak parlak yeşil Granny Smith elmalar ve bir şişe maden suyu. Kitap almadılar.

Boggle Çukuru, şimdi gençler için bir hostel olan eski yeldeğirmeninden başlayıp kumsalı keserek denize inen bir derenin geçtiği kayalıkların altında bir kovuktu. Çiçekli dar yollardan geçerek aşağı doğru yürüdüler. Yüksek çalılar yabangülleriyle dolup taşıyordu, çoğu açık pembe, bazısı beyazdı, sarı polenlerle tozlanmış or-

ta bölümleri altın sarısıydı. Bu güller coşmuş hanımelle-riyle girift ve yoğun bir şekilde iç içe geçmişlerdi, krem rengi çiçeklerle pembe ve altın sarısı çiçekler birbirlerini izliyor, dokuma ilmekleri gibi sarılıyorlardı. İkisi de bu kadar küçük bir alanda bu kadar aşırı sayıda kır çiçeğini ne görmüş ne de koklamışlardı. Ilık hava çiçek kokularını büyük esintiler ve havada takılıp kalan yoğun kubbe-ler halinde getiriyordu. İkisi de en fazla bir-iki çiçek bek-liyordu, Shakespeare'in gördüğü ya da Morris'in resmet-tiği sık çalılıkların son modern kalıntıları. Ama bu bolluktu, bu büyüyüp serpilmekti, bu parıldayan hoş kokulu yaşamın kıyısıydı.

Kayalığın altında tam bir kumsal yoktur. Kumluk bir kısımdan sonra raf raf ıslak taş ve kaya-birikintisi çı-kıntıları denize uzanır. Bu kayalık çıkıntıların renkleri pırıl pırıldır: pembe taş, sualtında gümüşü kum, cart yeşil yosunlar, zeytin yeşili ve sarı keseli suyosunları sığıkları arasında tombul gül-parmaklı ot kümeleri. Kayalığın kendisi gridir ve tabaka tabaka dökülür. Roland ve Maud kayalıkların dibindeki yassı taşların fosil tüyleri ve tüple-riyle ipliklenmiş ve çizgilenmiş olduğunu fark ettiler. Bir uyarı yazısı vardı: Lütfen kayalıklara zarar vermeyiniz; mirasımıza saygı gösteriniz ve onları hepimiz için koru-yunuz. Whitby'de ammonitler ve belemnitler satılıyor-du. Yine de çekiçli ve torbalı bir delikanlı üstünden sar-mal ve çember halinde şekiller fırlayan kaya-yüzeyini çentiklemekle meşguldü. Bu kumsalın bir özelliği koz-mik ya da dev bir bombardımandan arta kalmış gibi her yana dağılmış büyük yuvarlak taşların bolluğudur. Bu taşlar aynı renkte ve aynı boyda değildir; parlak siyah, kükürt sarısı, bir tür çürük patates karışımına benzer ye-şilimsi balmumu gibi, kumlu, beyaz ya da gül rengi ku-vars hareli olabilirler. Maud ve Roland başları önde, bir-

birlerine, “Şuna bak, şuna bak, şuna bak,” diyerek yürüdüler, bir an dikkatlerini belli taşlara veriyor, sonra bunları genel-desendeki, ya da rasgele dağılımdaki yerlerine terk edip yeni taşlara yöneliyorlardı.

Durup da pikniklerini bir kayanın üzerine serince, etraflarına bakıp geniş manzarayı görebildiler. Roland ayakkabılarını çıkardı; ayakları kumun üstünde kör karanlıktan çıkan şeyler gibi beyazdı. Maud kot pantolonu ve kısa kollu tişörtüyle kayanın üstüne oturdu. Kolları beyaz ve altın rengiydi; beyaz ten, parlayan tüyler. Üstünde, saf kaynağını ilan eden Eau de Source¹ yazılı yeşil şişesinden Perrier boşalttı; kabarcıklar karton bardaklarda göz kırpıştılar. Sular çekilmişti, deniz uzaktaydı. Kişisel bir sohbetin zamanı gelmişti. İkisi de bunu hissediyordu; ikisi de oldukça istekli, ama çekingendiler.

“Geri döndüğüne üzülecek misin?” dedi Maud.

“Sen?”

“Bu ekmek çok güzel.” Sonra, “Sanki ikimiz de üzülecekmişiz gibi geliyor.”

“Blackadder ve Cropper’a ne söyleyeceğimize karar vermek zorunda kalacağız – eğer bir şey söyleyeceksek.”

“Ve Leonora’ya. Yakında gelecek. Leonora hakkında endişeliyim. Hevesinin şiddeti insanı sürükleyip götürüyor.”

Roland, Leonora’yı pek hayal edemedi. İri olduğunu her nasılsa biliyordu ve şimdi birdenbire onu dökümlü kumaşlar içinde klasik bir tanrıça gibi düşündü, nazlı Maud’u elinden çekiyordu. Koşan iki kadın. Leonora’nın yazdıkları bundan fazlasını hayal etmesine yol açtı. İki kadın...

1. (Fr.) Kaynak suyu. (Ç.N.)

Güneşin altında kotuyla ve beyaz tişörtüyle kendi başına duran Maud'a baktı. Hâlâ bir eşarp takıyordu – o ipekten kulecik değil, saçının altından, ensesinden bağladığı yeşil beyaz kareli tertemiz pamuklu bir eşarp.

“Ona ne söyleyeceğine sen karar vermelisin.”

“Ah, ben kararımı verdim. Hiçbir şey. En azından sen ve ben herhangi bir – sonuca – ya da karara varıncaya kadar. Kolay olmayacak. O – o – insanın çok üstüne gelen biri. Yakınlık konusunda uzman. Alanımı daraltıyor. Bu tür şeylerde pek iyi değilim. Konuştuğumuz gibi. Bir bakıma.”

“Belki Sir George harekete geçer.”

“Belki.”

“Geri dönünce bana ne olacağını bilmiyorum. Gerçek bir işim yok, biliyorsun – sadece istemeye istemeye verilen dersler ve edisyon için parça başına işler. Blackadder'a tabiyim. Benim hakkımda sıkıcı referans mektupları yazıyor, beni olduğumdan daha da sıkıcı gösteriyor. Bunları ona anlatamam da üstelik. Ama bu da işe devam etmeyi güçleştirecek. Sonra bir de Val var.”

Maud ona değil, bir elmaya bakıyordu, elmayı keskin bir bıçakla kâğıt inceliğinde dilimlere bölüyordu, her birinin parlak yeşil kabuktan bir yarım-ay, kâğıt-beyazı taptaze eti ve parlak kara çekirdekleri vardı.

“Val hakkında pek bir şey bilmiyorum.”

“Onun hakkında hiç konuşmadım. En iyisi konuşmamak. Konuşmamam gerektiğini düşünüyorum. Üniversiteye gittiğimden beri onunla yaşıyorum. Parayı kazanan o. Aslında buraya biraz da onun parasıyla geldim. İşini sevmiyor – geçici personel olarak çalışmak falan – ama yine de yapıyor. Ona o kadar çok şey borçluyum ki.”

“Anladım.”

“Ama yürümüyor. Tam bir sebebi yok aslında. Çünkü – çünkü – aklımda beyaz yatağın görüntüsü var –”

Maud kâğıt tabağa küçük bir elma yelpazesi dizip ona uzattı.

“Biliyorum. Fergus’la aramda bir şeyler olmuştu. Herhalde duymuşsundur.”

“Evet.”

“Herhalde sana kendisi anlattı. Kötü bir zaman geçirdim Fergus’la. Birbirimize işkence ettik. Böyle şeylerden nefret ediyorum, gürültüden, işimden alıkonulmaktan nefret ediyorum. Bir şey hatırladım söylediklerini düşünürken – deniz anemonlarıyla ve eldivenlerle ve Leonora’nın Venüs Tümseği üzerine yazdıklarıyla ilgili söylediklerini. Evet. Fergus’un bana Penis Kıskançlığı üstüne nutuk çektiği uzun bir devre olmuştu, hatırlıyorum. Gürültüyü gittikçe artırarak kavga eden erkeklerden – yani sen ağzını açınca o hemen daha başka, daha akıllıca, daha yüksek perdeden bir şey söyler. Sabahın altısında bana Freud’dan alıntılar sıralardı. *Biten Analiz-Bitmeyen Analiz*. Çok erken kalkardı. Evin içinde *kasıla kasıla* dolaşırdı – üstünde bir şey olmadan – Freud’dan alıntılar yaparak, “Analitik çalışmaların hiçbir noktasında insan, bir kadını penis isteğinden vazgeçmeye ikna etmeye çalıştığı zamanki kadar boşa kürek çektiğini hissetmez.” – Bence o – Freud – bu konuda yanılıyor – ama neyse – bu aptalca bağırıp çağırmada – kahvaltıdan önce – kendini öylece ortalara atıvermekte – zaten gülünç olan bir şeyler vardı – çalışamaz olmuştum. Böyleydi işte. Kendimi – kendimi hırpalanmış hissediyordum. Tam bir sebebi yoktu.”

Roland, acaba gülüyor mu diye Maud’a baktı ve gülümsediğini gördü; utangaç, öfkeli bir gülümsemeydi, ama bir gülümsemeydi yine de.

Güldü. Maud güldü. Roland dedi ki:

“Çok yorucu. Her şeyin bilinçli bir politik duruş olması. İlginç olsa da.”

“Bekârlık artık yeni cinsel haz. Yeni tutku.”

“Eğer öyleyse kendini bekârlığa alıştırmalı, rahatlamalısın. Söylesene – neden hep saçlarını örtüyorsun?”

Bir an onu gücendirmiş olabileceğini düşündü, ama Maud sadece başını eğmişti, sonra bir tür akademik kesinlikle cevap verdi.

“Fergus’la alakalı. Fergus’la ve saçımın rengiyle. Saçım çok kısıydı – neredeyse kazıtılmış gibi. Yanlış renk, anlıyor musun, doğal olduğuna kimse inanmıyor. Bir keresinde bir konferansta erkekleri memnun etmek için saçımı boyuyorum diye beni ısıkladılar. Sonra Fergus saçımı tıraş ettirmemin bir kaçış, bir taviz olduğunu, kurukafaya benzediğimi söyledi. Saçıma sahip çıkmalıymışım. Ben de uzattım. Ama şimdi uzadı ve ben de saklıyorum.”

“Saklamamalısın. Açmalısın.”

“Neden öyle diyorsun?”

“Eğer göremezlerse düşünüp düşünüp dururlar, neye benzediğini merak ederler, yani dikkat çeker. Ayrıca çünkü, çünkü...”

“Anladım.”

Bekledi. Maud başındaki kare eşarbyı çözdü. Örgülerin bazı yerleri çizgili ve cilalanmış oval taşlar gibiydi, kırlangıçotu-sarısı, saman-sarısı, sıkışıp kalmış yaşamlarıyla pırıl pırıl. Roland etkilendi – bu arzu değildi, bir kısmı, saçların maruz kaldığı şiddetli sıkışıklık için, böyle tekrarlanan kalıplara sokulmuş olma durumu için hissettiği acıma olan, anlaşılması güç bir histi. Gözlerini kapatıp kıstığında, denizin fonu önündeki baş, yumrulu boynuzlarla taçlanmış gibi duruyordu.

“Hayat öyle kısa ki,” dedi Roland. “Nefes almaya hakkı var.”

Gerçekten de bir tür tutsak yaratık olan saça acıyordu. Maud bir-iki tokayı çekip çıkardı, yığın kaydı ve sonra hâlâ örgülü bir halde boynunda dengesizce sallandı.

“Tuhaf bir adamsın.”

“Sana kur yapmaya çalışmıyorum. Biliyorsun. Sadece bir kere serbest kaldığını görmek istedim. Doğruyu söylediğimi bildiğini biliyorum.”

“Evet, biliyorum. Tuhaf olan da bu.”

Yavaş yavaş, ilmek çözen parmaklarla uzun, kalın örgüleri açmaya başladı. Roland seyretti, dikkatle. Altı kalın sıranın, iki tane üçlü sıra halinde, öylece omuzlarında durduğu son bir an oldu. Ve sonra Maud başını öne eğdi ve iki tarafa salladı, ağır saç yukarı doğru uçtu, içine hava girdi. Uzun boynunu eğerek, başını daha hızlı, daha hızlı salladı ve Roland ışığın anafor gibi dönen yığına doğru koştuğunu ve üstünde parıldadığını gördü; ve Maud saçın içinden bakıp altın çizgilerden hareketli bir deniz gördü, dalgalanan bir deniz ve gözlerini kapadı ve kıpkırmızı kanını gördü.

Roland içinde bir şeyin gevşediğini hissetti, onu sıkmakta olan bir şeyin.

“İnsan kendini daha iyi hissediyor,” dedi.

Maud saçlarını kenara itip ona doğru baktı, hafifçe kızarmıştı.

“Kabul. İnsan kendini daha iyi hissediyor.”

15

Yani aşk daha mı fazla
Elektrik *tepmesinden*
Ya da fazla mı içerideki yeryüzü-ateşinin
Bir kriterinden geçirilen
Volkanik *külün*
Muazzam gürlemesinden?
Makine miyiz biz
Yoksa farkımız yok mu Meleklerden?

R. H. Ash

Adamla kadın vagona karşılıklı oturuyordu. Sessiz ve akli başında bir halleri vardı; ikisinin de önünde birer kitap açıktı, vagonun hareketi elverdikçe kitaplarına dönüyorlardı. Adam kendi köşesine tembelce yaslanmıştı, ayaklarını bileklerinden çaprazlayışı rahatlamış bir halde olduğunu gösteriyordu. Kadının gözleri çoğunlukla ciddi bir edayla kitabına çevriliydi, yine de arada sırada sivri çenesini kaldırıp değişip duran kır manzarasına dikkatle bakıyordu. Bir gözlemci beraber mi yoksa ayrı ayrı mı seyahat ettiklerini bir süre kestiremeyebilirdi, çünkü nadiren göz göze geliyorlardı, geldiklerinde de temkinli ve ifadesiz duruyorlardı. Böyle bir gözlemci epeyce yol al-

dıktan sonra, beyefendinin hanımefendiye hayranlık duyduğuna, ya da onunla epeyce ilgilendiğine kanaat getirebilirdi. Kadın büyük kararlılıkla kitabına ya da geçip giden tarlalara ve yok olup giden sığırlara bakarken, adamın gözleri ona takılıp kalıyordu, karşısındakini tartıyor muydu, yoksa sadece meraklı mıydı, anlamak çok zordu.

Yakışıklı bir adamdı, neredeyse siyah gibi duran, ama dalgaları kızıl ışıklı, çok koyu kahverengi gür saçları vardı, bir de birazcık daha koyu, at kestanesi rengi parlak bir sakalı. Alnı genişti, zekâyı gösteren bu bölüm gelişmişti, ama şefkat ve dostane duyguları gösteren çıkıntılar da aynı derecede belirgindi. Pek düzgün olmayan dağınık kaşları vardı, altlarından çok büyük kara gözler dünyaya sükûnetle bakıyordu, korkusuzca, ama bir şeyleri kendine saklayarak. Burun keskin hatlıydı, ağızsa biçimli ve kararlı – kendini bilen ve dünyayı belli bir şekilde algılayan bir yüz, diye düşünebilirdi insan. Kitabı Sir Charles Lyell'ın *Jeoloji'nin Prensipleri*'ydi, dikkatini verdiği zamanlarda yoğun bir hızla okuyordu. Kıyafetlerinin gösterişe kaçmayan bir zarafeti vardı. Farazi gözlemci, deneginin etkin bir yaşam mı yoksa düşünsel bir yaşam mı sürdürdüğünü kestiremeyebilirdi: karar vermeye alışık birine benziyordu, ama aynı zamanda “uzun ve derin düşünen” birine de.

Hanımefendi son moda olmasa da zarif kıyafetler giymişti, gri çizgili muslin bir elbisesi vardı, omzuna güvercin-grisi bir fon üstüne deniz mavisi ve tavus yeşili şal desenli bir Hint şalı almıştı; başına ufak, gri ipek bir şapka takmıştı, şapkanın kenarından birkaç beyaz ipek gül goncası çıkıyordu. Çok sarışındı, beyaz-tenliydi, fazla büyük olmayan gözleri ışık değişince değişen tuhaf bir yeşildi. Tam anlamıyla güzel sayılmazdı – yüzü kusursuz olmak için fazla uzundu ve gençliğin tazeliğini geride bırakmıştı, kemik yapısı düzgün, dudakları zarif kıvrımlı

olsa da, küskün dudaklı gül goncası değildi. Dişleri zor beğenen biri için biraz büyük, ama sağlam ve beyazdı. Evli bir hanım mıydı, yoksa hiç evlenmemiş miydi söylemek güçtü, nasıl şartlarda yaşadığına karar vermek de öyle. Üstü başı hem tertipli hem de zevkliydi, hiçbir müsriflik belirtisi göstermediği gibi, meraklı bakışlara hiçbir fakirlik ya da cimrilik işareti de vermiyordu. Beyaz oğlak derisi eldivenleri yumuşaktı ve aşınmış gibi durmuyorlardı. Vagonun hareketleri eteğinin geniş çanını yerinden oynattıkça ortaya çıkan küçük ayakları zümrüt yeşili parlak bir çift bağcıklı botun içindeydi. Yol arkadaşının ilgisinin farkındaysa da hiç belli etmiyordu; ancak ona bakmaktan özenle kaçınması hariç, ki bu da sadece yerinde bir alçakgönüllülüğün göstergesiydi.

Ancak York'u iyice geçtikten sonra ilişkileri hakkındaki mesele açığa kavuşabilirdi, çünkü adam öne doğru eğilip büyük bir samimiyetle kadına rahat olup olmadığını, yorulup yorulmadığını sordu. O zamana kadar vagonunda başka yolcu kalmamıştı, ya tren değiştirmişler ya da York'ta gidecekleri yere varmışlardı, hiçbiri Malton ve Pickering'den öteye gitmiyordu, böylece ikisi vagonunda yalnız kalmıştı. O zaman kadın dosdoğru adama baktı ve hayır, dedi, hiç yorgun değildi; bir an düşündü ve özenle, yorgunluğa fırsat verecek bir ruh hali içinde olduğunu sanmadığını ekledi. Bunun üzerine birbirlerine gülümsediler, adam öne doğru eğildi ve küçük eldivenli ellerden birini sahiplendi, el kıpırdamadan durdu sonra adamın elini kavradı. Adam gidecekleri yere ulaşmadan önce acilen konuşmaları gereken meseleler olduğunu söyledi, yola çıkmanın telaşı ve kargaşası arasında açığa kavuşturmak için zaman ve sükûnet bulamadıkları meseleler, bazı hassas noktaları olan, ama kararlı davranırlarsa üstesinden gelebileceklerini umduğu meseleler.

Bu konuşmayı King's Cross'tan yola çıktıklarından

beri planlıyordu. Nasıl söyleyeceğini ya da kadının nasıl karşılık vereceğini hayal edememişti.

Kadın dikkatle dinlediğini söyledi. Adamın avucundaki küçük el kıvrılıp kırıştı. Adam eli sımsıkı tuttu.

“Birlikte yolculuk ediyoruz,” dedi. “Gelmene karar verdik – karar verdin. Bilmediğim şu, bu noktadan sonra benden ayrı bir yerde kendi başına kalmayı mı istersin – tercih edersin – yoksa – yoksa – eşim olarak yolculuk etmeyi mi? Bu önemli bir adım – pek çok sıkıntıyı, riski ve – mahcubiyeti – beraberinde getirecek. Scarborough’da bir eşin rahatlıkla – kalabileceği – bir yer ayırttım. Başka bir yer de ayırtabilirim – sahte bir isimle. Veya hiç bu adımı atmayabilirsin – ayrı bir yerde saygın bir şekilde kalabilirsin. Bu kadar açık konuştuğum için affet. Gerçekten ne istediğini anlamaya çalışıyorum. Öyle heyecanlı bir halde yola çıktık ki – kararlar kendiliğinden verilsin isterdim – ama meseleyi anlıyorsun.”

“Seninle olmak istiyorum,” dedi kadın, “çok büyük bir adım attım. Böyle bir adım atılmışsa artık atılmıştır. Karın diye bilinmekten memnun olurum, nerede istersen, bu seferlik. Böyle olacak diye anlamıştım ben – biz – böyle karar vermiştik.”

Hızlı hızlı ve net konuşuyordu; ama eldivenli eller, sıcak oğlak derisi içinde adamın avuçlarında dönüyor dönüyordu. Adam bu âna kadar kullandıkları alçak, serinkanlı ses tonuyla konuştu: “Nefesimi kesiyorsun. Bu cömertlik –”

“Bu ihtiyaç.”

“Ama üzgün değilsin, tereddüt içinde değilsin, değilsin –”

“Tereddüt meselesi değil. Bu bir ihtiyaç. Biliyorsun.” Yüzünü döndürüp akıp geçen ulu sedir ağaçlarının arasından yavaşça kayan tarlalara baktı. “Korkuyorum, tabii. Ama bunun hiçbir önemi yok. Eski meselelerin hiçbirini,

eski endişelerin hiçbirisi – önemli gelmiyor. Pelür kâğıt degiller, ama öyle görünüyorlar.”

“Pişman olmamalısın, canım.”

“Sen de saçmalamamalısın. Tabii ki pişman olacağım. Sen de olacaksın, değil mi? Ama şu anda bunun da hiçbir önemi yok.”

Bir süre sessiz kaldılar. Sonra adam sözlerini büyük bir dikkatle seçerek şöyle dedi: “Eğer karım olarak geleceksen – umarım bu yüzüğü kabul edersin. Aile yadigârı – annemindi. Düz altın bir yüzük, üstünde papatyalar işli.”

“Ben de bir yüzük getirdim. Büyükhalam Sophie de Kercoz’undu. Yeşil bir taşı var – bak – yeşim – düz bir taş, üstünde S harfi işli.”

“Benim yüzüğümü kabul etmemeyi mi tercih edersin?”

“Öyle demedim. Öngörü ve kararlılığın kanıtı olarak gösteriyorum. Senin yüzüğünü seve seve takarım.”

Adam küçük beyaz eldiveni çıkardı ve güzel yeşil taşlı olanın üstüne kendi yüzüğünü itti, böylece iki yüzük yan yana geldi. Parmağına uydu, biraz bol olsa da. Adam bir şeyler söylemek isterdi – bu yüzüğü takarak seninle evleniyorum, bedenimle sana tapıyorum – ama bu iyi ve doğru kelimeler iki kadına söylenince iki kere aldatıcı oluyordu. Kelimelerin sessiz varlığı havada asılı kaldı. Küçük eli tutup dudaklarına götürdü. Sonra arkasına yaslanıp eldiveni düşünceli düşünceli evirip çevirdi, yumuşak deriden parmaklarını teker teker gerip kırışıklarını düzelterek eski biçimine getirdi.

Londra’dan beri bütün yol boyunca, kadının karşıındaki ulaşılmaz köşedeki gerçek varlığı aklını fena halde karıştırmıştı. Kadının hayali aylardır adeta ona sahip olmuştu. Uzak ve kapalıydı, kuledeki bir prenses gibi,

hayal gücünün bütün işi onu var etmekte, bütününüyle var etmek, zihni ve duyuları için, canlı varlığını ve gizemini, müthiş çekiciliğinin bir parçası olan beyazlığını ve gözlerinin o delici ya da geçit vermez yeşil bakışını. Varlığı hayal edilemez bir şeydi, ya da daha doğrusu *sadece* hayal edilebilen bir şey. Ama işte buradaydı ve adam onun hayalini kurduğu, uykusunda uzanıp dokunmaya çalıştığı, uğruna savaşılabileceği kadına ne kadar benzeyip benzemediğini gözlemlemekle meşguldü.

Gençken Wordsworth ile yalnız İskoçyalı genç kızın hikâyesinden çok etkilenmişti; şair büyümlü şarkıyı duymuş, kendi ölümsüz şiiri için ihtiyaç duyduğu kadarını dinlemiş ve daha fazlasını dinlemeyi reddetmişti. Ama Randolph fark etmişti ki kendisi başkaydı. Bilgiye, olgulara, detaylara aç bir şairdi. Hiçbir şey kendisini ilgilendirmeyecek kadar önemsiz değildi; hiçbir şey dikkate değmez değildi; elinde olsa, bir çamur düzlüğü üzerindeki her küçük dalganın ve rüzgârla gelgitin bütün görünmez işlerinin kanıtlarının haritasını çizirdi. Şimdi bu çok yakından tanıdığı ve hiç tanımadığı kadına olan sevgisi de bilgiye doymak bilmiyordu. Onu öğreniyordu. Şakaklarındaki saçların solgun büklümlerini inceledi. Büklümlerin pürüzsüz gümüşü-altın rengine sanki bir ton, bir dokunuş yeşil vardı, çürümenin bakır-yeşil rengi değil, bitkilerin o soluk renkli filizî yeşili, saçın içine, genç ağaçların gümüşü kabuklarındaki ya da taze samanın yeşil perçemlerindeki yeşil gölgeler gibi çizgi çizgi yayılmıştı. Ve gözleri yeşildi, cam-yeşili, malahit yeşili, çalkalanan ve içinde kum taşıyan deniz suyunun bulanık yeşili. Üstlerindeki kirpikler gümüş, ama gözle görülecek kadar sık. Yüz müşfik değil. Yüzde hiç müşfiklik yok. Keskin hatlı ama zarif değil – daha ziyade güçlü-kemikli, öyle ki şakaklar ve hafifçe çökük yanaklar belirgin ve ko-

yu-gölgeli, gölgeler mavimsi, adam hayalinde bu mavilere hep biraz yeşil dokunduruyordu, ama öyle değillerdi.

Eğer müşfik olmayan yüzü seviyorsa bu, yüzün duru ve zeki ve keskin olmasındandı.

Bu özelliklerin nasıl gizlendiğini ya da daha sıradan yüz ifadeleriyle üstlerinin nasıl örtüldüğünü gördü veya gördüğünü düşündü – takma bir tevazu, duruma uydu-rulan bir sabır, sükûnet maskesi takmış bir küçümseme. Kadının en fena halinde – ah, kadın kendisine sahip ol-duğu halde onu açıkça görebiliyordu – en fena halinde bakışını yere yana doğru indirip ağırbaşlı bir edayla gül-lümsüyordu, bu gülümseme mekanik bir yapmacıklı gül-lücüğe yakındı, çünkü sahteydi, yapılagelendi, dünyanın beklentilerini, kısa bir süre için, dar bir çerçevede kabul-leniydi. Adama bakılırsa, onun esasında ne olduğunu hemen anlamıştı, Crabb Robinson'ın kahvaltı masasında oturup erkeklerin tartışmasını seyrederken kendini göz-lemleyen bir gözlemci zannederken. Çoğu erkek, diye düşündü, o yüzün haşinliğini ve şiddetini ve mutlak hâ-kimiyetini, evet hâkimiyetini görünce ondan uzak duru-yordu. Sadece gizlice onun tarafından cezalandırılmayı veya hükmedilmeyi uman ürkek zayıf karakterliler, ya da zarif çekingenliğinin soğukluğunu, o günlerde herke-sin, göstermelik de olsa, arzuladığı bir tür kadınsı saflığın işareti sanan budalalar tarafından sevmeye mahkûmdu besbelli. Ama gerçek haliyle, olabileceği gerçek haliyle, ya da tamamen özgür kaldığında olmak isteyeceği haliyle, onun tam kendisine göre olduğunu, kendisiyle alakalı olduğunu hemen anlamıştı.

Kaldıkları yerin sahibi, Mrs. Cammish adında, Baye-ux Duvar Halısı'nda resmedilen ve aynı zamanda kadir-galarıyla gelip bu sahile yerleşmiş olan Kuzeyli adamların çıkık alınlı kaş çatışına sahip uzun boylu bir kadındı.

Kadın ve kızı çok sayıdaki bagajı yukarı kata çıkardılar – şapka kutuları, teneke sandıklar, koleksiyon kutuları, ağırlar ve yazı-masaları – eşyaların miktarı duruma bir saygınlık kazandırıyordu. Seyahat kıyafetlerini çıkarmak üzere ağır mobilyalarla döşeli odada yalnız kaldıklarında dilleri tutuldu, durdular ve birbirlerine baktılar. Adam kollarını uzattı, kadın kollarının arasına girdi ama, “Şimdi değil, henüz değil,” dedi. “Şimdi değil, henüz değil,” dedi adam tatlılıkla ve kadının birazcık rahatladığını hissetti. Kadını pencereye götürdü, kayalığın üzerinden uzun kumsala ve gri denize bakan manzara güzeldi.

“İşte,” dedi adam. “Alman Denizi. İçinde yaşam olan çelik gibi.”

“Bretonya sahilini ziyaret etmeyi sık sık düşündüm, bir bakıma evim sayılır.”

“O denizi hiç görmedim.”

“Çok değişken. Bir gün mavi ve berrak, ertesi gün kumla dolu, öfkeli donuk boz bir renk.”

“Ben – biz – oraya da gitmeliyiz.”

“Ah, sus. Bu yeter. Belki fazlasıyla.”

Kendilerine ait bir yemek odaları vardı, Mrs. Cammish kenarları kobalt mavisi, tombul pembe goncalar serpiştirilmiş tabaklarda on iki kişiyi doyurmaya yetecek kocaman bir yemek servisi yaptı. Bir büyük kâse kremalı çorba vardı, haşlanmış barlam balığı ve patates vardı, külbastı ve bezelye vardı, ararot peltesi ve pekmez turtası vardı. Christabel LaMotte çatalıyla tabağındaki yemeği itip durdu. Mrs. Cammish, Ash’e hanımının süzgülü görüldüğünü ve deniz havasıyla güzel yemeklere ihtiyacı olduğunun her halinden belli olduğunu söyledi. Tekrar yalnız kaldıklarında Christabel şöyle dedi:

“Faydası yok. Bizim evde, iki küçük kuş gibi yemek

“Yiyoruz.” Ash evini hatırladığını gördü, bir an üzüldü ve rahat bir edayla, “Ev sahibeleri gözünü korkutmasın. Ama haklı. Deniz havasının keyfini çıkarmalıyız,” dedi.

Kadını izledi. Birinin eşiymiş gibi görülebilecek hiçbir tavır takınmadığını gördü. Ona hiçbir şey uzatmıyordu. Samimi bir tavırla ona doğru eğilmiyor, ona tabi gibi davranmıyordu. İzlenmediğini düşündüğü zamanlarda o keskin bakışıyla adamı izliyordu, ama ihtimam gösteren bir tavırla değil, henüz sevgiyle değil, henüz adamın kendinde bastırmayı beceremediği açgözlü merakla değil. Adamı bir kuşun izleyişi gibi izliyordu, bir tüneğe zincirlenmiş, parlak tüylü bir tropik orman yaratığı, kuzeydeki kayalıklardan gelen altın-gözlü bir atmaca gibi, kösteğini elinden geldiği kadar vakur bir şekilde taşıyan, insanın yakınındaki varlığına hâlâ-vahşi bir kibirle tahammül eden, hem saygıyla kendi bakımını yaptığını hem de pek rahat olmadığını göstermek için zaman zaman tüylerini kabartan bir atmaca gibi. Kollarını bu edayla sıvamış, sandalyesine bu edayla oturmuştu. Adam bütün bunları değiştirecekti. Değiştirebilirdi, bundan oldukça emindi. Onu tanıdığına inanıyordu. Ona kendisinin sahip olduğu bir şey olmadığını öğretecekti, ona özgür olduğunu gösterecekti, kanat çırpışını seyredecekti. Şöyle dedi, “İhtiyaçla ilgili bir şiir fikrim var. Trende dediğim gibi. Hayatta bu anlamda ihtiyaç duyduğumuz bir şeyi yaptığımızı o kadar nadiren hissediyoruz ki – ihtiyacın bizi sımsıkı kavradığını – herhalde ölüm böyle bir şey olmalı. Eğer ölümün yaklaştığını bilme fırsatımız olursa, artık bir bütün olduğumuzu biliriz – anlıyor musun, canım – başka tuhaf seçeneklerimiz veya tembelce inkâr fırsatımız olmadan. Pürüzsüz bir yokuştan yuvarlanan toplar gibi.”

“Dönüş ihtimali olmadan. Ya da aslında geri dönebilecekleri halde buna inanamayıp tek bir amaca tamamıyla kendimi teslim etmiş bir ordunun yaklaşması gibi.”

“İstedğin noktada geri dönebilirsin, eğer –”

“Söyledim ya. Dönemem.”

Deniz kenarında yürüdüler. Adam ayak izlerine baktı, kendininki suyun kenarında düz bir çizgi halindeydi, kadının ki yılan gibi kıvrılıp bir uzağa gidiyor bir yakına geliyor, onunkilerle birleşiyor, uzaklaşıyor, tekrar birleşiyordu. Koluna girmedi, bir-iki defa, birbirlerine yaklaştıklarında koluna tutundu ve yanında bir süre hızlı hızlı yürüdü. İkisi de çok hızlı yürüyorlardı. “Birlikte iyi yürüyoruz,” dedi kadına. “Adımlarımız uyuyor.”

“Öyle olacağını tahmin etmiştim.”

“Ben de. Birbirimizi çok iyi tanıyoruz, bazı yönlerden.”

“Bazı yönlerden de hiç.”

“Bu telafi edilebilir.”

“Tamamen değil,” dedi kadın, tekrar uzaklaşarak. Bir martı çılgılık attı. Güneş son zamanlarını yaşıyordu, batmak üzereydi. Bir rüzgâr yer yer yeşil ve yer yer gri denizi dalgalandırdı. Adam sakın sakın yürüdü, kendi özel elektrik fırtınasının içinde.

“Burada *selkie*’ler var mıdır?” diye sordu kadın.

“Fok balığı? Sanmam. Daha kuzeyde, evet. Northumberland kıyısında ve İskoçya’da fok-eşlerle, fok-kadınlarla ilgili pek çok efsane var. Denizden gelen, bir süreliğine kalan, sonra gitmek zorunda olan kadınlar.”

“Hiç fok görmedim.”

“Ben bu denizin öte tarafında gördüm – İskandinav-ya’da yolculuk ederken. Gözleri insan gibi, çok ıslak ve akıllı bakışlı, kaygan yuvarlak gövdeleri var.”

“Vahşi, ama yumuşak huylular.”

“Suda kocaman kıvrak balıklar gibi hareket ediyorlar. Karada sürünmek ve kendilerini sürüklemek zorundalar, sakat gibi.”

“Bir fok balığı ve bir kadınla ilgili bir hikâye yazmış-tım. Başkalaşım ilgimi çekiyor.”

Beni terk etmeyeceksin, fok-eşler gibi, diyemedi. Çünkü terk edebilirdi, terk etmeye mecburdu.

“Başkalaşım,” dedi adam, “bizim hayvan dünyasının bir parçası olduğumuzu bildiğimizi bilmecelerle göster-memizin bir yolu.”

“Bizimle bir fok arasında temelde pek fark olmadı-ğına mı inanıyorsun?”

“Bu meseleyi pek bilmiyorum. Muazzam sayıda benzerlik var. Ellerde ve ayaklarda kemikler, o kaba saba yüzgeçlerde bile. Kafatasında ve omurilikte kemikler. Hepimiz ilk başta balığız.”

“Ya ölümsüz ruhumuz?”

“Bizim ruh dediğimiz şeyden ayırt etmesi zor bir zekâya sahip yaratıklar var.”

“Senin ruhun kaybolmuş, sanırım, değer verilmeye ve beslenmeye hasret kaldığından.”

“Azarımı işittim yani.”

“Amacım azarlamak değildi.”

Zaman yaklaştı. The Cliff’e dönüp yemek odalarında oturdular, çay tepsisi oraya getirildi. Çay servisini adam yaptı. Kadın oturdu ve onu seyretti. Adam darmadağınık ve yabancı bir odada hareket eden kör biri gibiydi; yarım yamalak sezilen tehlikeler kendilerini belli ediyordu. Ba-layı için babadan oğula ya da arkadaştan arkadaşına geçen görgü kuralları vardı. Onları düşününce, yüzükte ve evli-lik yemininde olduğu gibi, bocaladı. Bu bir balayı değildi, bir balayı mahremiyetinin saygınlığına sahip olsa da.

“Yukarı önce sen çıkmak ister misin, canım?” dedi ve bu uzun, uç noktalarda gidip gelen gün boyunca yumuşak ve şefkatli tutmaya çalıştığı sesi kendi kulağına zorlanarak çıkıyor gibi geldi. Kadın gergin, ama alaycı bir tavırla ona

baktı ve gülümsedi. “Öyle istiyorsan,” dedi boyun eğerek değil, hafifçe eğlenerek. Bir mum alıp çıktı. Adam kendine biraz daha çay koydu – bir konyak için neler vermezdi, ama Mrs. Cammish böyle şeyleri akıl edecek biri değildi, kendisi de yanına almayı akıl etmemişti. Uzun ince bir puro yaktı. Umutlarını ve beklentilerini ve çoğunu ifade edecek bir dil olmadığını düşündü. Aklında hüsn-ü tabirler vardı, erkeklere özgü gaddarlıklar vardı, kitaplar vardı. Özellikle de önceki hayatını düşünmek istemiyordu, bu yüzden kitapları düşündü. O keskin-dumanlı deniz kömürü ateşinin önünde bir aşağı bir yukarı yürüdü ve Shakespeare’in *Troilus*’unu hatırladı:

Nasıl olacak

Suya alışık damağı, gerçekten tattığında
Aşkın üç kez arıtılmış nektarını?

Honoré de Balzac’ı düşündü, ondan, bazısı yanlış bazısı hâlâ içinde yaşadığı dünya için fazla *Fransız* pek çok şey öğrenmişti. Yukarıdaki kadın hem Fransız’dı hem de bir okur. Bu belki onun çekingen olmamasını, ayakları yere basan şaşırtıcı dürüstlüğünü açıklayabilirdi. Balzac’ın sinizmi yine de her zaman romantikti – o ne açgözlülük, o ne gusto. “*Le dégoût, c’est voir juste. Après la possession, l’amour voit juste chez les hommes.*”¹ Neden böyle olması gerekiyordu? Neden iğrenme arzudan daha berrak görüşlüydü? Bu şeylerin kendilerine has ritimleri vardı. Küçük bir çocukken, oldukça küçükken, istese de istemese de bir erkek olacağını daha tam da farkına varmamışken – *Roderick Random*’ı okuduğunu hatırlıyordu, insanlık durumundan ve kusurlarından kuvvetle ve güler yüzlü bir ta-

1. (Fr.)“İğrenmek gerçeği görmektir. İnsan aşkıta gerçeği sevdiğine sahip olduktan sonra görür.” (Ç.N.)

vırla iğrenen, ama Balzac'ın zihniyetleri hassasiyetle inceleyişinden yoksun bir İngiliz eseri. Mutlu sonla bitiyordu. Sonunda, kahraman yazar tarafından yatak odasının kapısında bırakılmıştı ve sonra, bir çeşit *post scriptum*¹ olarak içeri alınmıştı. Ve Kadın – adını unutmuştu, Celia veya Sophia, fiziksel ve ruhsal mükemmelliğin, daha doğrusu erkek hayal gücünün bir timsali – Ve Kadın içinde bedeninin ışıldadığı ipek bir çuval-entariyle ortaya çıkmış, entariyi başının üstüne kaldırmış, kahramanca okura doğru dönmüş ve gerisini, vaadi, onlara bırakmıştı. O an kendisi için bir mihenk taşıydı. Küçükken Çuval-entarinin ne olduğunu bilmiyordu ve hâlâ da bilmiyordu, pembe kolları ve bacakları yarım yamalak hayal edebiliyordu vs. vs. vs. Ama etkilenmişti. İleri geri yürüdü. Yukarıda, kadın, *onu* nasıl görüyordu, kimi bekliyordu? Yürüdü.

Merdiven çok dik, cilalı ve tahtaydı, üstünde erik-kırmızısı bir yol halısı vardı. Mrs. Cammish'in evi bakımlıydı. Tahta cila kokuyordu, halıyı tutan pirinç çubuklar pırıl pırıldı.

Yatak odası lahana-yeşili bir fon üstünde devasa gül çardakları olan bir kâğıtla kaplıydı. Odada bir tuvalet masası, bir gardırop, perdeli bir duvar nişi, kolçakları kumaş kaplı bacakları kıvrık bir koltuk ve üstünde adeta bir prensesi bezelye tanesinden ayırır gibi üst üste konulmuş birkaç kuştüyü şiltenin durduğu kocaman pirinç bir karyola vardı. Kadın bütün bu yığının üstüne oturmuş bekliyordu, kolalı beyaz tığ işi bir yatak örtüsünün ve kırkyama bir yorganın altındaydı, her ikisini de göğsüne kadar çekmişti, üstlerinden bakıyordu. Görünürde “çuval-entari” yoktu, yerine yakası ve kol ağızları girift kırmalarla, dar pililerle ve dantel sutaşıyla çevrili, bir

1. (Lat.) Metnin sonuna eklenen not. (Y.N.)

dizi minicik kumaş düğmeyle ilikli yüksek yakalı beyaz patiska bir gecelik vardı. Kadının yüzü beyaz ve sertti, mum ışığında hafifçe parıldıyordu, porselen gibi. Pembeden eser yoktu. Ve saç. Öyle ince telli, öyle solgun renkli, öyle çoktu ki, örölmekten esnek zikzaklı perçemlerle dalga dalga olmuştu, boynunu ve omuzlarını bulut gibi kuşatıyordu, mum ışığında metal gibi parlıyor, ve işte, sırlı büyük bir saksı içinde duran arsız kılıç-yapraklı bir eğreltiotunun yansımasından bir parçacık yeşil yakalayıyoruyordu. Adamı sessizce izledi.

Çoğu kadının yapabileceği gibi odaya kadın eşyaları serpiştirmemiş ya da yüzeyleri onlarla kaplamamıştı. Sandalyelerden birinin üstünde çelik kasnakları ve kayışlarıyla bir tür titrek çökük kafes, bir çemberli etek duruyordu. Altında, küçük yeşil botlar. Saç fırçası yoktu, şişe yoktu. İçini çekerek mumu koydu, mumun ışığından uzakta, gölgede çabucak soyundu. Kadın izledi. Başını kaldırdığında, göz göze geldiler. Kadın başını öte tarafa çevirebilirdi, ama çevirmedi.

Kadını kollarına aldığı anda, sertçe, “Korkuyor musun?” diyen kadın oldu.

“Şimdi, hiç,” dedi. “*Selkie*’m, beyaz hanımım, Christabel.”

Bu o uzun tuhaf gecelerin ilkiydi. Kadın ona arzuyla karşılık verdi, kendininki kadar şiddetli bir arzuyla, ve bilerek, çünkü ondan tam istediği hazzı aldı, kendini hazza açtı, yakaladı, kısa hayvani çılgınlarla. Adamın saçlarını okşadı ve kapalı gözlerinden öptü, ama haz vermek için özel bir harekette bulunmadı – hatta hiç kalkışmadı, bütün o geceler boyunca. Sanki Proteus’u tutmak gibi, diye düşündü adam bir ara, sanki onu tutmaya çalışan parmaklarının arasında hareket eden bir sıvı gibiydi, sanki etrafında yükselen denizin dalgalarıymış gibi. Kim bilir ne

çok ne çok erkek böyle düşünmüştür, dedi kendi kendine, ne çok ne çok yerde, ne çok iklimde, ne çok odada, kabinde, mağarada, kendilerini dalgalar yükselirken tuzlu sular-
da yüzen yüzücüler sanmışlardır, kendilerini böyle hisse-
den tek kişi sanmışlardır – hayır, emin olmuşlardır bun-
dan. Buraya, buraya, buraya, zihnindeki ritim, bütün ha-
yatı, onu bu eyleme, bu mekâna, bu kadına, karanlıktaki
beyaza, bu hareketli ve kaygan sessizliğe, bu nefes nefese
sona doğru götürmüş, yöneltmişti. “Benimle savaşıma,”
dedi bir kez, “*Mecburum*,” dedi kadın kararlılıkla, adam
düşündü, “Artık konuşmak yok.” Ve kadını zaptetti ve çığ-
lık atıncaya kadar kucakladı. Sonra tekrar konuştu. “Gör-
dün mü bak, seni tanıyorum.” Ve kadın nefes nefese ce-
vap verdi, “Evet, kabul ediyorum. Tanıyorsun.”

Çok sonra, yarı-uykudan uyanıp denizi duyduğunu
sandı, orada bu mümkündü, ama sonra kadının yanında
sessizce ağladığını fark etti. Kolunu uzattı, kadın yüzünü
adamın koynuna gömdü, biraz beceriksizce, fazla sokul-
madan, kendini kaybetmek için körlemesine kendini
zorlayarak.

“Neyin var? Canım?”

“Ah, buna nasıl katlanacağız?”

“Neye nasıl katlanacağız?”

“Buna. Bu kadar kısa bir süre için. Bu zamanı nasıl
uyuyarak harcarız?”

“Birlikte sessizce durabiliriz, sanki – daha sadece
başlangıçta olduğumuz için – önümüzde upuzun bir za-
man varmış gibi yaparız.”

“Ve her gün biraz daha az zamanımız kalacak. Ve
sonra hiç.”

“Yani, hiçbir şey olmamasını mı tercih ederdin?”

“Hayır. Burası benim dönüp dolaşıp geldiğim yer.
Zamanımın başından beri. Buradan gittiğimde, burası

orta-nokta olacak, her şeyin ona doğru koştuğu ve her şeyin ondan uzaklaştığı nokta. Ama şimdi buradayız, sevgilim, şimdi'yiz; ve diğer bütün zamanlar başka yön-
lere koşuşturuyor.”

“Şairane ama rahatlatıcı bir öğreti değil.”

“Sen de, ben de biliyoruz ki iyi şiir rahatlatıcı değildir zaten. Sana sarılayım, bu bizim gecemiz, üstelik sadece ilki, yani sonsuza en yakın olanı.”

Omzunda gergin ve ıslak yüzünü hissetti; ve kadının gizli oyuklarında gezinen mavi kanın ve erişilmez düşüncelerin ipliklerinden ve incecik tüplerinden beslenen canlı kafatasını, canlı kemikleri hayal etti.

“Benimleyken güvendesin.”

“Seninleyken hiç güvende değilim. Ama, başka bir yerde olmak istemiyorum.”

Sabah yıkanırken uyluklarında kan izleri gördü. Kadının temel şeyleri *bilmeyeceği* aklına gelmişti, işte şimdi en ilkel kanıt karşısındaydı. Durdu, elinde sünger, kadını çözmeye çalıştı. Öylesine ince beceriler, öylesine her şeyden haberdar bir arzu, ama bir bakire. Olasılıklar vardı, bunlardan en bariz olanı adam için hafifçe mide bulandırıcıydı, ama sonra, iyice düşününce, ilginçti de. Asla soramazdı. Tahminde bulunduğunu, hatta merak ettiğini belli etmek onu kaybetmek olurdu. Hemen oracıkta. Bunu biliyordu, düşünmeden bile. Melusina'nın yasağı gibiydi, talihsiz Raimondin'in aksine, merakını patavatsızca teşhir edecek bir hikâyenin esiri değildi. Elinden geldiğince her şeyi öğrenmek istiyordu – bunu bile – ama öğrenme umudu olmayan şeyleri merak etmemesi gerektiğini de çok iyi bildiğini kendine tekrarladı. Durumu açığa vuran beyaz geceliği valizine kaldırmış olmalıydı, çünkü adam geceliği bir daha görmedi.

Güzel günlerdi. Kadın numunelerini toplamasına yardım etti, onları bulmak için yılmadan kayalara tırma-

nıp durdu. Mrs. Peabody ve ailesinin kaybolup gittiği Filey Brigg kayalıklarında, Goethe'nin ya da Homer'in sirenleri gibi şarkı söyledi. Çember kafesi ve iç eteklerinin yarısını geride bırakarak, rüzgâr solgun saçlarını karıştırırken kırlarda yılmadan yürüdü. Tezek ateşinin yanında pür dikkat oturup yaşlı bir kadının sacda pide pişirişini seyretti; yabancılarla az konuşuyordu; soru soran, insanları sırlarını ve bildiklerini anlatmaya davet eden, anlattıklarını öğrenen daha ziyade adamdı. Bir köylüyü yarım saat lafa tutup biçilmiş ürünler, yanmış bozkır arazileri ve turba-kesimiyle ilgili bir şeyler öğrendikten sonra kadın şöyle dedi, "Sen bütün insanlığa âşıksın, Randolph Ash."

"Seninleyken. Ve bunun bir uzantısı olarak sana uzaktan yakından benzeyen bütün yaratıklara. Yani bütün yaratıklara, çünkü bence hepimiz kendi kendine nefes alan, burada biraz yaşayan, şurada biraz ölen, ama sonsuz olan ilahî bir organizmanın parçasıyız. Sen de onun gizli mükemmelliğinin vücut bulmuş halisin. Sen varlıklardaki yaşamsın."

"Kesinlikle hayır. Ben üşümüş bir ölümlüyüm, dün şalımını sırtıma alırken Mrs. Cammish'in dediği gibi. Varlıklardaki yaşam sensin. Orada durup hepsini kendine çekiyorsun. Bakışını sıkıcı ve yavan olana çevirip ısıldamasını sağlıyorsun. Onlardan seninle kalmalarını istiyorsun, ama kalmıyorlar, kaybolup gitmelerini de aynı derecede ilginç buluyorsun. Bu yönünü çok seviyorum. Ayrıca korkuyorum da. Benim sessizliğe ve hiçliğe ihtiyacım var. Kendi kendime, eğer senin sıcak ışığında uzun süre kalırsam solup çok zayıf bir ışık yayacağımı söylüyorum."

Bittiğinde, zaman tükendiğinde, adam en sık, ismin-den hoşlandıkları için gittikleri Boggle Çukuru diye bir yerde geçirdikleri günü hatırladı. Kadın, sanki taş ya da dikenli deniz yaratıklarıymış gibi topladıkları aykırı Ku-

zey kelimelerinden çok hoşlandı. UGGLEBARNAY, JUGGER HOWE. Howl Bozkır. Kırlarda karşılarına çıkan gölcüklerin ya da dik duran taşların kadınsı adlarını küçük defterlerine not etti. Şişman Betty, Nine Taşı, Salyalı Ciss. "Salyalı Ciss'le ilgili anlatılacak korkunç bir hikâye ve kazanılacak birkaç parlak altın var," dedi. O da güzel bir gündü, mavi ve altın rengi bir hava, Yaratılışın ilk günlerini akla getiren bir gün. Yaz çayırlarını geçerek yürümüşler, yüksek çitlerin arasındaki dar patikadan inmişlerdi, çit krem rengi hanımellerine karmakarışık dolanmış yabangülle-riyle doluydu, Cennet Bahçesi'nden bir halı, dedi kadın, öyle ferahlatıcı tatlılıkta kokuyordu ki, Swedenborg'un, çiçeklerin kendilerine ait bir dile sahip olduğu ve renklerle kokuların buna tekabül eden konuşma biçimleri sergiledikleri cennet saraylarını akla getiriyordu. Değirmen-den yola, kapalı kovuğa doğru indiler, koku yerini keskin tuz kokusuna bıraktı, tuzlu suyla, dönüp duran balıklarla ve yüzen yosunlarla dolu kuzey denizinden gelen taze bir rüzgâr kokusu, kuzeydeki buzlara doğru kaçmaya çalışan bir koku. Sular yüksekti, o yüzden kayalıktaki çıkıntının altına iyice girerek yol almak zorunda kaldılar. Kadının hızla ve emin adımlarla ilerleyişini seyretti. Kollarını başının üstüne kaldırmıştı, güçlü küçük parmakları çatlak-ları ve yarıkları sıkıca tutuyordu, botlu minicik ayakları kaygan çıkıntıların üstündeki en güvenli yolu seçiyordu. Taş tuhaf bir tunç arduvazdı, çizgiliydi ve pul pul dökü-lüyordu, parlayan bir yeri yoktu, suyun beraberinde kırmızı toprak kalıntıları getirerek yukarıdan damladığı ve sızdığı yer hariç, mattı. Gri katmanlar içlerinde kıvrılarak yatan düzenli aralıklı fosil kolonilerinin halkalarıyla do-luydu, taşlaşmış yaşam formları, taşta yaşayan formlar. Kadının parlak solgun renkli başı, kendisini çevreleyen örgülerle sanki bu formları tekrar ediyordu. Eteklerinde rüzgârın özgürce aktığı gri elbisesi adeta taşın grisine ka-

rışıyordu. Bütün o kat kat ince kaya çıkıntıları boyunca, bütün o çatlaklar ve girift yarıklar boyunca, yüzlerce küçük aceleci örümceğe benzer canlı koşturup duruyordu, renkleri kopkoyu bir kırmızıydı. Taşın grisinin maviye çalan tonu kırmızıyı daha da parlak gösteriyordu. İnce kan çizgileri gibiydiler; kesik kesik kıvılcım ağları gibiydiler. Gri taşın üstünde kadının beyaz yıldızlara benzeyen ellerini gördü ve kırmızı yaratıkları o ellerin arasında ve çevresinde koşarken gördü.

En önemlisi, kadının belini gördü, tam daraldığı noktayı, eteğin genişlemeye başladığı yerin hemen yukarısında. Kadının çıplaklığını bildiği haliyle hatırladı ve o daralan noktada kendi ellerini. Bir anlığına kadını içinde zamanı barındıran bir kum saati gibi düşündü, zaman kumdan, taştan, yaşam zerrelerinden, yaşayan ve yaşayacak şeylerden oluşan bir iplik gibi bedenindeydi. Kadın adamın zamanını tutuyordu, geçmişini ve geleceğini içinde barındırıyordu, bu ikisi öyle bir şiddetle ve öyle bir yumuşaklıkla bu küçük çembere sıkışıp kalmışlardı ki. Dilbilimden tuhaf bir ayrıntı hatırladı – İtalyancada *bel vita*'ydı, yaşamdı – bunun göbek deliğiyle bir ilgisi olmalı, diye düşündü; başkalarından ayrı yaşamımızın başladığı yer orasıydı, zavallı Philip Gosse'nin, Tanrı'nın bütün şimdiki zamanlarda geçmişin ve geleceğin sonsuz varlığının olduğunu gösteren bir tür mitik işaret olsun diye Âdem için yaptığına inandığı o *umbilicus*. Peri Melusina'yı da düşündü, *jusqu'au nombril, sino alla vita, usque ad umbilicum*, bele kadar kadın. Bu benim merkezim, diye düşündü, burada, bu mekânda, bu zamanda, bu kadının içinde, o dar yerde, arzumun sona kavuştuğu yerde.

O sahilde pek çok çeşit yuvarlak taş bulunur, siyah bazalt, çeşitli renkte granitler, kumtaşları ve kuvars. Bunlar kadının çok hoşuna gitti, piknik sepetini kalabalık bir

kuluçka gibi doldurdu, top glleri gibi, bir kurum-karası, bir kükürt-sarısı, suyun altındayken üstünde saf, en şeffaf pembeden benekler beliren bir kireç-grisi. “Bunları eve götüreceğim,” dedi kadın, “ve onları kapıları açık tutmak için ve dev iirimi yazdığım kğitlara ağırlık olarak kullanacağım, en azından kğitların ağırlığı bakımından dev olan iirim.”

“O zamana kadar senin için onları taşıyayım.”

“Kendi yklerimi taşıyabilirim. Taşımalıyım.”

“Ben buradayken değil.”

“Sen burada olmayacaksın – ben burada olmayacağım – fazla zaman kalmadı.”

“*Zamanı* düşünmeyelim.”

“Faust’un hayrete düştüğü noktadayız. Her geçen dakikaya, ‘*Verweile doch, du bist so schn,*’¹ diyoruz, şayet derhal lanetlenmediyse, yıldızlar hareket edecek, zaman geçecek, saat alacak. Her geçen an için hayıflanmak bize kalmış.”

“Bitap düşeriz.”

“Bu her şeyi bitirmek için iyi bir yol değil mi? Bir insan ölebilir, tekrar tekrar aynı şeyi yapmanın aşırı yorgunluğundan başka hiçbir hastalığı olmasa bile.”

“Ben senden hiç bıkamam – bundan da –”

“Bıkmak insanın yapısında var. İyi ki. Hadi ihtiyaçla işbirliği yapalım. Onunla oyun oynayalım.

Eğer gneşimizi

Durduramazsak, koştururuz onu en azından.”

“Tam gönlüme göre bir şair,” dedi kadın. “Ama George Herbert’tan daha sevgili bir şair değil. Ya da Randolph Henry Ash’ten.”

1. (Alm.) “Geçme, dur, öyle güzelsin ki.” Johann Wolfgang von Goethe’nin *Faust*’undan. (.N.)

16

Peri Melusine GİRİZGÂH

Peki neydi bu Peri Melusine?

Derler ki, geceleri şato-kulesinin etrafında

Kara hava dalgalanırmış uçan upuzun bir solucanın

Açık kanatları altında, kaslı kuyruğu

Ve sert kanat tüyleri, rüzgârla sürüklenen karmaka-
rışık bulutlarla

Kaplı, kömür karası, yarılmış gökyüzünü dövermiş,

Ve tüyleri diken diken eden bir çığlık tekrar tekrar

Rüzgârın sırtına binermiş, bir acı ve kayıp çığlığı,

Rüzgârın çığlığında dönüp yok olurmuş.

Derler ki, Lusignan Lordlarının

Ölüm günlerinde sözleşmiş gibi bir Şey çıkagelirmiş,

Yarı kara yılan, yarı yas tutan Kraliçe

Taçlı ve kalın-peçeli. Sonra haç çıkarıp

Cennetin kutsanmış Kralının adını andıklarında

Acı dolu bir çığlıkla yılan yok olurmuş,

Duyamayacağı için, dediklerine göre, o Adı

Çünkü Cennet umudundan sonsuza dek yasaklı

Yaşlı dadı der ki, şato-kulesinde

Masum oğlanlar birbirlerine sarılıp uyurlarmış

Kalplerden ve bedenlerden uzak tutmak için ayazı.

Gece yarısı ince uzun bir el
Perdeleri aralarmış ve kaldırmış uykulu bedenleri
Kıvrılıp annenin süt beyaz memesini emsinler diye.
Onlar bu düşü görürlerken
Ilık gözyaşları sessizlikte sütle karışmış
Düş gören ağızlarda tatlı ve tuzlu birleşirmiş,
Böylece ısındıkları için gülümser, kayıpları için ağlar-
larmış
Uyandıklarında, hem tekrar düş görmek ister
Hem de düş görmekten korkarlarmış
Yaşlı dadı böyle der, ve oğlanlar büyüüp kuvvetlenir.

Küçük güvenli mekânımızın dışında Gizem uçar.
Rüzgârlar boyunca uluyuşunu duyarız, karanlık de-
nizlerde

Gücünün dönüp dururken dev girdaplar yaptığını
görürüz,

Bir çocuk nasıl aylak aylak topacını
Döndürmeye başlarsa, bir süre kırbaçlayıp
Sonra sıkılınca sendelemesine izin verirse öyle.
Görünmez dişlerinin izlerini görürüz gri duvarlarda
Orman örtüsünün altında yılan kavi gidişini duyarız
Köklerin, sallanan ve değişen, parlayan ve çürüyüp
düşen

İç çeken güneşli ağaç örtüsünün ve ağaç dallarının
damarlarının

Sütun-ağaçların atkı ipliklerinin ve çözgülerinin
Yaşamını ve ölümlerini örer.
İnsan olmayan Güçler küçük hayatlarımızla kesişiyor.
Balının ılık sütü buz denizlerinin altında akıyor.
Elektrik akımları gözden göze akıyor
Kutuptan kutba, bizim Varlığımızdan
Çıkıp, onlardan geçip, ötelere ulaşan manyetik me-
sajlar.

Şeytanminaresinin ayağı tutunur; dalgalar
Sıkıştırılmış pürüzsüz kumlara
Kırık parçacıklar yığar
Kıvılcımlı silis üzerinde kemiksi kaplumbağa kabuğu
Üzerinde deniz kabuğu üzerinde kafatası
Kumtaşı ve kireç ve iri kum,
Bunlardan da bir heykeltıraş gibi
Dinazora benzer kum tepeleri ve mamuta benzer
nehir kıyıları oyar
Ve sonra onları tekrar uçuşan zerrelere ayırır.

.....

Arras'lı John'un eski vakayinamesinde
Okudum (Tanrı adına, hoşnut etmek
Ve eğitmek için yazmış). "Kral Davud dedi ki
Tanrı'nın yargıları muazzam derinlikler gibidir
Ne duvarları vardır ne dibi, ruh
Temeli olmayan bir yerde dönüp durur
Bu yer onu kavrayamayan zihni
Bütünüyle içine çeker." Keşiş John,
İnsan ruhu, mantığın işe yaramayacağı yerde
Mantığını kullanmaya kalkmamalı, sonucuna varır
tevazuyla.

Mantıklı bir adam, der iyi yürekli keşiş,
Dünyanın hem görünen hem görünmeyen yaratık-
ları

İçinde barındırdığını söyleyen Aristoteles'in
Doğruyu söylediğini görmeli.
Sonra, Yaradan'ın Gücüne
İlk tanıklık edenlerin Görünmeyenler
Olduğunu iddia eden, bu Gücün,
Bilge adamların yolunu bulmaya çalışan akıllara
Kılavuz olsun diye zaman zaman yazdıkları Kitaplar
hariç,

İnsanların meraklı zihinlerinin kavrayışının ötesinde
Olduğunu söyleyen Aziz Pavlus'tan
Alıntı yapar.

Havada, diyor cesur Keşiş
Bizim ağır patikalarımızı zaman zaman kesen
Bizim hiç görmediğimiz ama
Kendi gezgin dünyalarında çok kudretli olan
Şeyler, Varlıklar, Yaratıklar uçuyor,
Periler de, kader tanrıçaları da böyledir, diyor
Bunlar Paraselsus'a göre bir zamanlar Melekmişler
Şimdi ne lanetliler ne de kutsanmışlar, sadece
Katı yeryüzüyle
Cennetin kapalı altın kapısı arasında
Sonsuza dek savruluyorlar...
Bu gökyüzü ruhları, kurtarılacak kadar iyi değiller,
Kötü de değiller, niyetleri de kötü değil
Sadece delişmenler.

Cennetin Kanunları bu dünyanın içinden geçer
Onun emriyle bu Küre'yi eğip döndüren kutuplar
gibi

Ya da gökyüzünü ve denizleri ve
Sallanan, hareket eden kütleyi
İnce kısıtlayıcı ağlarla sarar (metaforu değiştirirsek)
Madde taşamaz, ve zihin adım atamaz
Bu ağların ötesine
Bomboş Dehşet ve Umutsuzluğa doğru gitmek hariç
Göz aldanmasının biçimleri sadece.
Kimdir

Rüyalarımıza giren, arzularımızı zayıflatan
Ve bizi şeylerin somut yüzünden başka yöne baktı-
ran?

Dehşetin Kız kardeşleri, ya da ruh-gücüyken

Fantaziye dönüşmüş Cennetin sürgün kraliçeleri?

Tanrı'nın Melekleri Cennetin Kapısından çıkıp
Altın ve gümüş miğferleriyle yürüyor saf saf
Tahtlar, Hâkimiyetler, Prenslikler, Erdemler, Güçler,
İstek ve eylem arasındaki düşünce kadar hızlı.
Onlar Kanun ve İnayetin araçları.
Öyleyse kimdir o dolambaçlı gezenler
Kimdir arzuları "bak" demek kadar kolayca
Havanın uçurumlarına tırmanan
Ve yükseğe çıkan bir bulutun çatık kaşlarıyla
Dümdüz gökyüzünün opal okyanusu arasındaki
Yarıktan alınacak dehşet dolu zevk için
Tekrar kendini aşağı atan? Kimdir
Dünyayı, denizi, buzunu, ateşi, eti ve kanı ve zamanı
Kıskıvrak bağlayan sebep sonucun sabit zincirlerini
Yumuşak elleriyle yerinden kıpırdatamayan?

Kutsal Eros, Psike'nin yanında yatarken
Kızın kıskanç kız kardeşleri dediler ki, gün ışığı
Gösterecek sevdiğinin korkunç bir yılan olduğunu.
Kuralı çiğneyip titreyen meşaleyi tuttuğunda
Yatağa doğru, balmumu damlaları hızla düştü
Aşkın mükemmel insan biçiminin üstüne,
Kalktı Eros yakıcı bir öfkeyle ve kaçıp gitti.

Ama Güç kadın kılığına girdi mi
Cezalandırılır. Bütün erkekler
Çekinir uğursuz Medusa'dan ve kıvranan buklele-
rinden.

Kim ağlar kemiklerle dolu mağarasında
Kuyruğunu vuran ve kaderine isyan ederek
Köpek-ağızlarıyla uluyan Scylla için?
Oysa ki bir zamanlar güzeldi,

Deniz-tanrısı esrarlı havasına vurulmuştu
Hekate'nin kızının, Gece gibi güzel Scylla'nın.
Hydra'nın başlarının kesilmesine kim ağlar?
Siren şarkı söyler de söyler ve erdemli erkekler
Kulaklarını ve gözlerini kapatıp kararlılıkla uzaklaşırlar
Siren'in acısından, zira sevdiği şey ölmeye mahkûm-
dur,

Arzusu, şarkıda çok güzel olsa da,
Ölümdür ölümlü erkekleri öptüğünde.
Kedi Sfenks hava gibi özgürce gezindi ve gülümsedi
Kuru çölde o budala adamlara.
Kurnaz Bilmecesinin ipucunun
İnsan, sadece insan olduğunu, Gizemli bir şey olma-
dığını anlamadılar.

Ama bulduklarında kanını döktüler
Haddini bilmediği ve korkunç görüldüğü için.
Erkek kendi adını kendi koydu ve böylece kendisini
sorgulayanın
Üstünde Güç sahibi oldu, o zamana kadar Kaderi
olan –
Sonra, kölesi ve kurbanı oldu.

Peki neydi bu Peri Melusine?
Bunlar onun akrabaları mıydı, Ekidna'nın ürkütücü
çocukları,
Pullarla kaplı yok ediciler, yoksa
Rüya-ışığında, alacakaranlıkta, ışık yokken
Güzel Gizemli yaratıklar gibi beliren ve armağanlar
vaat eden
O hızlı karanlık yolcuları, o daha müşfik olanlar,
Onlar mıydı akrabaları –
Beyazhanımlar, alaycı orman perileri, biçim-değişti-
renler –

Gülümseyen bulutlar gibi, parıldayan dere yolları gibi
Denizin ve göğün parlak canavarları
Özleme cevap veren ve kimseyi tehdit etmeyen
Ama akılcı günün ışığında kaybolan
İnsan ruhuna, huzurlu ocaklara ve yerleşik insan ev-
lerine

Duydukları arzuya mahkûm olanlar.

Peri'nin hikâyesini anlatmaya cüret etsem mi?
Şarkımda kötü kaderle ve sihirle haşır neşir olsam mı
Yoksa güvenli ve somut olanın ötesindeki
Gölgeler diyarına uzansam mı? Cüret etsem mi?
Yardım et bana Mnemosyne, sen dişi Titan,
Kadim olan, Göğün ve Yerin kızı,
Musaların Anası, çiçekli dağlarda
Ya da gümüş pınarlarda değil,
Kafatasının karanlık ve kapalı oyuğunda yaşayan –
Ey Hafıza, modern zihnimi o eski zamanlara,
Görünenle görünmeyenin birlikte
Sessizce yattığı, soyumuzun o karanlık rüyalar için-
deki Kaynağına
Bağlayan ipleri elinde tutan
Ey sen, konuşmanın kaynağı
Bana bilgece sözler ver.
Aile ocağının başında hikâye anlatmayı bırakıp
Karanlık dış dünyaya giderken
Ve Hristiyan huzuruyla uyuyacağım mütevazı dö-
şegime dönerken
Gececeğim yolları güvenli kıl.

I. KİTAP

Üstü başı perişan bir şövalye atıyla bozkırı aşıp geldi.
Ardında korku, önünde bomboş düzlük.
Atı, üstü damla damla kan, keyifsiz

Ağır ağır geldi, tökezledi gelirken,
Binicisinin gevşekliğini hissetmişti, dizginler de
Gevşekti terle sulanmış boynunda. Gün
Kapandı yavaşça, bozkırda küçük gölgeler kıpırdayıp
Süpürgeotlarının köklerini yedi,
Ve fok-derisi yumuşaklığında, sinsi kurnaz biçimli
dilleriyle yayıldı
Tepenin yarıklarıyla karanlık derenin ağzı arasına
doğru,
Hiç iradeleri olmadığından oraya çekildi
At ve şövalye de.
Zira uçsuz bucaksız, karaktersiz, çalı kaplı ve biçimsiz
Bozkır ayaklarının altında uzanıp gidiyordu
Ne işaret olacak bir yer vardı ne de yol gösterecek iz
Otlayan koyunların akılsızca dolanıp durmalarından
başka.

Vahşi bozkırla Güneş ana arasında
Gülmekle kaş çatmak karşılıklıdır.
Güneş saklandığında süpürgeotunun
Mor çan-otundan ve pembe çalıdan
Düğüm düğüm halısı
Sıkıcı somurtkan bir hüzne bürünür,
Turbanın, kumun, taşın üstüne gelişigüzel
Atıverilmiş bir kaba kara aba
Yüksek kum tepelerine kadar göz alabildiğine uzanır,
Ama gülümsediğinde, binlerce binlerce ışık
Filizciklerin ve çiçekçiklerin arasında ya da
Turbadaki kızgın-taşların üstündeki beyaz kumların
Parlak yağmurun amber birikintileri altındaki
Yaprak damarlarında ışıldadığı yerlerde
Işıldar, ve bütün bozkır canlanır,
Keyifle uzanıp gökyüzüne doğru gülümser,
Güneş de aşağıya bakıp gülümserken.

Ve yağmurdan sonra, capcanlı buharlar yükselip
Capcanlı çalıların üstünde zıplayıp döner
Akıntı ve ters akıntı, sanki deniz gibi
Ya da, çobanların deyimiyle,
Çayırdan oynayan yaz tayı gibi,
Ya da uçarken havaya ve suya değiveren kazlar gibi.
Bu kadar tekdüze, bu kadar çeşitlidir Bozkır.

Ama şövalye yoluna devam etti, sağa sola bakmadı
Her şey renksizdi, onu yabandomuzu avından ve
ölümden kaçırta –

İlk katıksız öfkesi geçmişti –

Kendi eliyle gelen, silah arkadaşı ve Lord'u Ayme-
ri'ye rasgele vuran ölümden.

Şefkatsiz Kaderin o en cömert, en hatırşinas ve en
cesur insana,

O en çok sevdiği ve en çok korumak istediği kişiye
Ettiklerine karşı bir savunma vuruşu.

Yorgun gözlerinin önünde bir kan perdesi çırpındı

Ve beyni perdenin hareketiyle çırpındı

Umutunu yitir ve öl, yapacak başka ne kaldı?

İki çıplak taşın arasından at

Bir yarığın içindeki dar patikaya indi

İki yanı rüzgâr yemişti, ardıç,

Yabanmersini ve bodur akasyalarla kaplıydı. Nemli
kayadan

Su sızıyordu, turba suyundan kahverengi ve

Eski yakılmış arazinin ufalanış kurumundan siyah

Olmuş su. Ağır toynakların altında

Küçük taş dizileri kırılıyor, bir süre sarsılıyor

Sonra aşağıdaki deriye patır patır yuvarlanıyordu.

Taş buz gibiydi. Yarık içeri ve aşağıya kıvrıldı.

Ne kadardır aşağıya indiğini bilmiyordu.

Ama kanlı-üzüntüsü ve yorgunluğu arasında
Kısa bir süredir akan suyun sesini duyduğunu
Yavaş yavaş anladı.

Asi, rüzgârlı, telaşlı, kıkırdayan bir ses,
Fokurdayıp yükselen kesik kesik bir müzik.

Sonra birden, suyun sesinin içinde
Daha kıvrak ve daha tuhaf bir melodi işitti
Akıcı mısralarını derenin aceleci akıntısına dolayan
Gümüş bir şarkı, böyle kıvrıla büküle tek bir ses
ipliği eğiren,

Gümüşü ve taşlı. Şövalyeyle atı
Sebatla ve kulak kabartarak inmeye devam ettiler
Ve iki tarafta ıslak duvarlar daraldı.
Sonra, bir kıvrımı döndüler ve karşılına bir açıklık
çıktı

Hem şövalye hem atı oldukları yerde kalakalıp,
Uğuldayan kulaklar ve kamaşan gözlerle
Bir sırra şahit oldu.

Tepenin içinde bir çeşit oyuk oda
Durgun ve gizli bir gölcüğü saklıyordu
Keskin kenarlı sarp bir kayanın altındaydı, kayanın
Kenarı yarılıp yüksekten akan su için
Bir dudak oluşturmuştu, su
Parçalanmış cam parçacıkları gibi yağın kabarcık-
larla

Beyazdı, dönerken havaya zıplıyordu
Sonra pürüzsüzce aşağıya dökülüyordu
Sonu gelmeyen gri-beyaz saçlar gibi
Havza kenarının altında şeklini muhafaza ediyordu
Gücü ve hızla düşen gövdesinde hapsettiği hava sa-
yesinde,

Gölcüğün siyah ve yosun-yeşili benekleri altında

Sanki solgun ve katı kurşuni buz gibi yayılıyordu.

Zar zor seçilen otların kıvrımında, alçakta
Kenarları yuvarlanmış bir kaya duruyordu,
Otlar, köpüren, büklümlü liflerin
Arasından sızan ve koyu suyun yüzeyine
Gamzeli bir hayat veren pek çok küçük helezonla
Hareket ediyordu. Bu kaya
Zümrüt yeşili yosunlardan, aşk merdivenlerinden
ve nane yapraklarından
Benekli koyu taçlardan ve keskin kokulu köklerden
Canlı bir postla kaplıydı,
Suyun kabardığı ve kuvvetlendiği yerin ortasında.
Yapraklar, aşağıda birbirine dolanan
Altın ve ametistle kıvılcımlanmış koyu yeşil
Yaşayan bir halı dokuyan
Kış tatlısı ve beşparmakotuna katışmak için
Kayalıktan aşağı sarkıyordu.

Ve kayanın üstünde bir hanım oturmuş şarkı söylüyordu.

Kendi kendine, çok berrak bir sesle ve usulca
Nefes almaya ya da düşünmek için durmaya
İhtiyaç duymadan akıp giden, küçük berrak altın bir
sesti

Kıpırdayan şelale kadar basit ve sonsuz,
Fokurdayan helezonlar kadar şaşırtıcı
Çat orada, çat burada, kıvrımlı yosunların arasında.

Süt beyaz güller gün sonunda
Terk edilmiş bir çardakta nasıl
Kendinden ışıklı soluk benizleriyle hâlâ ıslıl ıslıl görünürlerse,

O da, oturup şarkı söylediği o yabani yerde

Öyle yumuşak bir parlaklık ve sedefli bir ışıık saçı-
yordu.

Şarkısının nefesiyle kımıldayan
En beyaz ipekten dümdüz bir elbise giymişti
Ve zümrüt ya da en ıslak çimen
Kadar yeşil bir kuşak takmıştı.
Mavi-damarlı ayakları suyun boşluğunda oynuyordu
Prizma-görüntüsünde eğik, birlikte yüzen
Beyaz balıklar gibi. Ayaklarını uzattığında
Su, elmas-damlalar ve saydam incilerle parıldayan
Gümüşten halhallar yapıyordu,
Boynuna özensizce sarılmış, paha biçilmez
Safir, zümrüt ve opalden zincir kadar ışıltılı.

Capcanlı saçları soğuk altından daha parlaktı
Aralardan ışıık okları kayıyor
Ve solgun bir denizden seken fosforlu kıvılcımlar gibi
Kül rengi havayı aydınlatmak için uçuşuyordu,
Şarkı söylerken, saçını bir tarakla tarıyordu
Altın ve fildişinden yapılmış bu tuhaf tarak
Sanki kırlangıçotu-parlaklığındaki her teli
Pınarın sesiyle, şarkının sesiyle
Ve kendi yaşayan ılık ve hafif fısıltısıyla örüyordu
Öyle ki, şövalye saçlarına dokunmaya can attı, tek bir
Parmığıyla bile olsa uzanıp, kendi kanla lekelenmiş,
katılaşmış bedeniyle

Bütün bu salınan yumuşak parlaklık arasındaki
Boşluğu aşmak istedi,
Ama kızın yüzü bunu yasaklıyordu.

Bu yüz
Soylu ve sakindi, biçimli ve güçlü bir yüz
Ne meraklı, ne şefkatli, ne mesafeli
Ama kendine-yeten ve kendine şarkı söyleyen.

Şövalye gözlerine bakınca, şarkısını bıraktı
Ve bir sessizlik yarattı, şövalye
Bu sessizliğin içinde, yaprakların ve suyun
Bütün mırıltısının durduğunu hissetti
İkisi oradaydılar, bütün yaptıkları bakmaktı
Sorusuz, cevapsız, ne kaş çatma ne gülümseme,
Ne dudakta, ne gözde, ne alında, ne solgun gözka-
pağında hareket
Sadece uzun tek bir bakış, ruhunu
Umudun erişemeyeceği, şüphenin ve çaresizliğin
dokunamayacağı
Bir arzuya doğru çeken
Öyle ki, şövalye tek bir şey oldu, her şeyiyle,
Korkular, çelişkiler ve acılar,
Eğlence düşkününün zevkleri ve hasta adamın kap-
risleri,
Hepsi gitti, sonsuza dek gitti, kül oldu
Bu sessiz mekânda bu solgun Yaratığın
Sabit ve elzem bakışının altında.

Gölgelerdeki bir hareket kara bir bulut gibi
Duran sıska bir köpeği fark etmesine sebep oldu
Sert kıvırcık tüylü, duman grisiydi, sarı gözleri
Ve havayı koklayan sabırlı ve soylu bir yüzü vardı
Hiç kıpırdamadan havanın hareketlerini duyuyor ve
hissediyordu
Tetikte ve hareketsiz duruyordu hanımının arka-
sında.

Sonra Raimondin'in aklına av geldi
Ve işlediği suç, ve sonra kaçıışı,
Eyerin üstünde eğilerek
Hanıma, merhametine, yalvardı pınarın suyundan
İçmek için; bayılacak gibiydi

Ve yolculuktan bitkindi, su içmeye ihtiyacı vardı.
“İsmim Lusignan’lı Raimondin
Nereye gittiğimi ve bana ne olacağını
Bilmiyorum, ama dinlenecek bir yere hasretim
Bir yudum suya, yoksa tozdan boğulacağım.”

Hanım şöyle cevap verdi, “Lusignan’lı Raimondin
Kim olduğunu ve sana ne olacağını –
Ne yaptığını, kendini nasıl kurtaracağını
Ve büyük refaha ereceğini, bütün bunları, ben bili-
yorum.

Onun için in atından, ve bu kadehi elimden al,
Bu kadehteki berrak kaynak su, pınardan
Adı La Fontaine de la Soif,
Susamış Pınar. Öyleyse, gel de iç.”

Ve kadehi uzattı, ve şövalye inip
Kadehi ondan aldı ve kana kana içti.
Hanımın cazibesinden gözleri kamaştı, gözlerine
bakınca

Hanım, büyük ihtiyacını gidermek için ona hizmet
etti

Ve şövalyenin yüzü hanımın bakışının parlaklığını
kazandı

Tıpkı tozlu eğreliotunun güneşin yüzünden
Dökülen ışınları alıp geri yansıtıışı gibi.
Artık şövalye onundu, eğer isterse,
Ruhunu ve bedenini, her şeyini sunmaya hazırды.
Ve bunu görünce, sonunda, Peri gülümsedi.

James Blackadder bir dipnot yazdı. *Ecinni Mumya* (1863) üzerinde çalışıyordu. Kalemle yazdı; yeni metotları hiç öğrenmemişti. Paola elyazısını bilgisayarın hafifçe parıldayan ekranına aktarırdı. Hava metal, toz, metaltozu ve yanık plastik kokuyordu.

R. H. Ash meşhur medyum Mrs. Hella Lees'in evinde en az iki seansa katıldı, Lees kayıp çocuklar başta olmak üzere hayalet belirmeleri ve ölü ellerin dokunuşu konularında ilk uzmanlardan biriydi. Mrs. Lees hiçbir zaman bir sahtekâr olarak afişe edilmemişti. Günümüz spiritüalistleri tarafından hâlâ bu alanın öncülerinden sayılmaktadır. (Bkz. F. Podmore, *Modern Spiritualizm*, 1902, cilt 2, s. 134-9.) Şairin bu seanslara, gördüklerine inanma eğiliminden ziyade akılcı bir araştırma yapma isteğiyle gittiğine şüphe yoksa da, medyumun faaliyetlerini sahtekârlığa karşı basit bir aşağılamadan çok, keskin bir tikslenme ve korkuyla kayda geçiriyor. Ayrıca medyumun faaliyetlerini – ölülerin sahte ya da uydurma olarak hayata döndürülmelerini, üstü kapalı olarak, kendi şiir faaliyetleriyle kıyaslıyor. Bu karşılaşmaların (biraz süslü ve hayal yönü kuvvetli) bir anlatımı için bkz. Cropper, *Büyük Vantrilok*, s. 340-4. Ayrıca Dr. Roanne Wicker tarafından Ash'in başlık seçimi üzerine yazılmış ilginç bir feminist saldırı için, bkz. *Büyücü Kadınlar Der-*

gisi, Mart 1983. Dr. Wicker, Ash'in başlığını anlatıcı ses Sybilla Silt'in (Hella Lees'e bariz bir gönderme) "içgüdüsel dişi" davranışlarını cezalandırmak için kullanmasına karşı çıkıyor. *Ecinni Mumya* tabii ki John Donne'in "Aşk'ın Simyası"ndan bir alıntı, "Kadınlardan akıl beklemeyin, en iyi hallerinde bile olsa / Tatlılık ve zekâ, hepsi yalnızca *Ecinni Mumya*."

Blackadder yazdıklarını gözden geçirdi ve "feminist saldırı"dan önceki "ilginç" sıfatını karaladı. Cropper'ın seansları anlattığı yerlerden önceki "biraz süslü ve hayal yönü kuvvetli"yi karalamayı düşündü. Bu fazladan sıfatlar kendi fikirlerinin izleriydi ve bu yüzden gereksizdiler. Cropper'a ve Dr. Wicker'a referansları tamamen karalamayı düşündü. Yazdıklarının çoğu bu akıbete uğruyordu. Kâğıda geçiriliyor, kişiselikten arındırılıyor ve sonra siliniyordu. Zamanının çoğu bir şeyleri silip silmemeye karar vermekle geçiyordu. Çoğunlukla siliyordu.

Beyazımsı bir figür kayarak çalışma masasının ucundan döndü. Masanın köşesine izin almadan oturan, izin almadan, üstten Blackadder'ın yaptığı işe bakan Fergus Wolff'tu. Blackadder yazdıklarını eliyle kapattı.

"Güneşe çıkmalısın. Yukarıda hava çok güzel."

"Şüphesiz. Oxford University Press havayla ilgilenmiyor. Senin için yapabileceğim bir şey var mı?"

"Roland Michell'ı arıyordum."

"Tatilde. Bir hafta izin istedi. Düşünüyorum da, hatırladığım kadarıyla hiç izin almamıştı."

"Nereye gideceğini söyledi mi?"

"Hiçbir şey söylemedi. Kuzey, dedi galiba. Çok muğlaklı."

"Val'i götürdü mü?"

"Ben götürdüğünü varsaydım."

"Yeni keşfi işe yaradı mı bari?"

“Yeni keşfi?”

“Noel’de çok mutlu görünüyordu. Gizemli bir mektup mu bulmuş neymiş. Galiba öyle dedi. Belki de yanırlıyorum.”

“Öyle kesin bir şey hatırlamıyorum. Eğer Vico’daki o notları kastetmiyorsan. Ne yazık ki, pek önemli bir şey yok orada. Sıradan notlar.”

“Bu kişiseldi. Christabel LaMotte’la ilgili bir şey. Odukça heyecanlıydı. Lincoln’de Maud Bailey’ye yolladım onu.”

“Feministler Ash’i sevmez.”

“O zamandan bu yana Maud Bailey buralarda görülmüş.”

“Şöyle bir düşününce, LaMotte’la ilgili bir şey gelmiyor aklıma.”

“Roland’ın bildiğinden bayağı eminim. Belki de bir şey çıkmamıştır. Yoksa sana söyledim.”

“Büyük ihtimalle söyledim.”

“Aynen.”

* * *

Val mısır gevreği yiyordu. Evde başka pek bir şey yemiyordu. Hafifti, hoştu, rahatlatıcıydı ve sonra, bir-iki gün geçince, ağızda kâğıt gibi oluyordu. Dışarıda arka tarafta güller basamaklardan sarkıyordu, kenardaki saksılar pars zambakları ve öküzgözleriyle parlıyordu. Londra sıcaktı: Val başka bir yerde olmak istedi, tozdan ve kedi sidiğinden uzakta. Kapı çaldı. Euan MacIntyre ve bir akşam yemeği daveti bekleyerek başını kaldırdığında Fergus Wolff’u gördü.

“Merhaba canımın içi. Roland evde mi?”

“Hayır, seyahate gitti.”

“Çok yazık. İçeri girebilir miyim? Nereye gitti?”

“Lancashire’da ya da Yorkshire’da ya da Cumbria’da bir yere. Blackadder onu bir kitaba bakmaya göndermiş. Biraz muğlak konuştu.”

“Bir telefon numarası var mı? Acilen onunla bağlantıya geçmem gerek de.”

“Bırakacağını söylemişti. Gittiğinde ben dışarıyıldım. Ama bırakmadı. Ya da bıraktıysa bile ben görmedim. Aramadı da. Çarşamba dönmüş olur.”

“*Anladım.*”

Fergus eski kanepeye oturup tavandaki lekenin düzensiz göllerine ve yarımadalarına baktı.

“Aramamış olması sana biraz tuhaf gelmiyor mu, canım?”

“Bu aralar ona pek iyi davranmıyordum.”

“*Anladım.*”

“Ne anladığını bilmiyorum, Fergus. Hep anlaşılacak şeylerden biraz fazlasını anlarsın zaten. Ne oluyor?”

“Sadece merak ettim – Maud Bailey’nin nerede olduğunu bilmiyorsun, değil mi?”

“*Anladım,*” dedi Val. Bir sessizlik oldu. Sonra Val sordu, “Nerede olduğunu *sen* biliyor musun?”

“Tam bilmiyorum. Anlayamadığım bir şeyler dönüyor. Henüz, yani. Çok yakında anlarım.”

“Roland’ı buradan aradı, bir-iki kere. Çok kibar davranmadım.”

“Yazık. Ne olup bittiğini bilmek isterdim.”

“Belki Randolph Henry ile ilgilidir.”

“Öyle. Orası kesin. Belki Maud’la da ilgilidir. Maud zor bir kadın.”

“Noel’de yoksular, bir şey üzerinde çalışıyorlardı.”

“Lincoln’e onu görmeye gitti.”

“Evet, bir bakıma. İkisi bir yere gittiler, bir elyazmasına bakmaya. Doğrusu onun dipnotlarıyla falan ilgilenmeyi bıraktım, ölümlerden gelen kaçırılan trenler ve Telif

Faturalarıyla ilgili bütün o mektuplarla. Kim hayatını British Museum'un bodrumunda geçirmek ister? Mrs. Jarvis'in yukarıdaki dairesi kadar pis kokuyor orası, kedi sidiğiyle kaplı. Kim hayatı boyunca kedi sidiği içinde eski menüleri okumak ister?"

"Hiç kimse. Hayatlarını uluslararası konferanslarda, şık otellerde geçirmek istiyorlar. Ne okuduklarını sormaya zahmet etmedin herhalde?"

"Söylemedi. İlgilenmediğimi biliyor."

"Yani tam olarak nereye gittiklerini bilmiyorsun?"

"Bir telefon numarası vardı. Acil durumlar için. Ev yanarsa mesela. Ya da gaz faturasını ödeyemezsem. Tabii öyle bir durumda *onun* yapabileceği hiçbir şey yok. Bazılarımız bu girişimci kültürde para kazanıyor ve bazılarımız kazanmıyor."

"Bu işte para *olabilir*. O telefon numarası hâlâ sende mi, canım?"

Val hole çıktı, telefon yerde, bir kâğıt yığını üstünde dengede duruyordu – eski *Times Literary Supplement*'lar, eski kitap faturaları, taksi durağı numarası yazan kartlar, OMO DAZ KODAK MUREX'te indirim sunan kartlar, toplantılara ve ICA'ya davetiyeler. Bunca şeyin arasında ne yaptığını biliyor gibiydi, bir saniye sonra yığının dibinden çıkarttığı bir Hint Lokantası Paket Servisi fişinin arkasını çevirdi ve numarayı buldu. İsim yoktu. Sadece Val'in elyazısıyla, "Roland Lincoln'de," yazıyordu.

"Maud'un numarası olabilir."

"Hayır. Değil. Maud'unkini biliyorum. Alabilir miyim?"

"Neden olmasın? Alıp da ne yapacaksın?"

"Bilmem. Sadece ne olup bittiğini öğrenmek istiyorum. Anlıyor musun?"

"Belki Maud'dur."

"Belki. Maud'la ilgileniyorum. Mutlu olmasını istiyorum."

“Belki Roland’la mutludur.”

“Mümkün değil. Hiç tipi değil. *Dışli* değil, sence de öyle değil mi?”

“Bilmem. Ben onu mutlu edemiyorum.”

“Görünüşe bakılırsa, o da seni mutlu edemiyor. Yemeğe çıkalım, onu unut.”

“Neden olmasın?”

“Neden olmasın?”

“Merhaba, ben Bailey.”

“Bailey?”

“Dr. Heath’le mi görüşüyorum?”

“Hayır, değil. Ben Roland Michell’in bir arkadaşıyım. Çalışıyordu... kışın... acaba nerede olduğunu...”

“Hiçbir fikrim yok.”

“Dönecek mi?”

“Sanmam. Hayır. Hayır, dönmeyecek. Telefonu kapayabilir misiniz lütfen? Doktordan haber bekliyorum da.”

“Rahatsız ettiğim için çok özür dilerim. Dr. Bailey’yi gördünüz mü? Dr. Maud Bailey’yi?”

“Hayır görmedim. Görmeyi düşünmüyorum. Sadece rahat bırakılmak istiyorum. Güle güle.”

“İşleri iyi gitti mi bari?”

“Peri şairi. Sanırım gitti. Memnun gözüküyorlardı. Düşünmedim pek. Rahatsız edilmek istemiyorum. Ben meşgul bir adamım. Karım rahatsız. Gerçekten çok rahatsız. Lütfen telefonu kapatın.”

“Dediğiniz Christabel LaMotte mu, peri şairi?”

“Ne bilmek istiyorsunuz bilmiyorum, ama hattımdan çekilmenizi istiyorum, *derhal*. Eğer çekilmezseniz ben – ben – bakın, karım hasta, doktoru aramaya çalışıyorum, seni boktan herif. *Güle güle*.”

“Sizi tekrar arayabilir miyim?”

“Gerek yok. *Güle güle*.”

“Hoşça kalın.”

Mortimer Cropper, Randolph Ash’in Gladstone zamanında asalet unvanı almış olan kuzeninin birinci derece akrabası Baron Thomas Ash’in en büyük oğlu Hildebrand Ash’le L’Escargot’da öğle yemeği yedi. Bir Metodist olan Lord Ash artık çok yaşlı ve güçsüzdü. Cropper’a medeni davranmıştı ama hepsi bu. Blackadder’ı tercih ediyordu, hüzünlü tabiatı ve İskoçlara özgü ince nüktedanlığı hoşuna gidiyordu. Ayrıca bir milliyetçiydi ve elindeki Ash elyazmalarını British Library’ye vermişti. Hildebrand kırklarında, hafifçe seyrelmiş, kızılımsı saçlı, neşeli ve biraz boş biriydi. Oxford’da İngiliz Edebiyatı Bölümü’nden dördüncü dereceyle mezun olmuştu ve o zamandan beri de pek kayda değer olmayan bir şekilde seyahat şirketlerinde, bahçe dergileri basan yayınevlerinde ve çeşitli kültür mirası vakıflarında çalışmıştı. Cropper zaman zaman onu yemeğe çıkarıyordu ve gizli, teatral hırsları olduğunu keşfetmişti. Yarı-proje, yarı-hayal, havalı bir Amerikan üniversiteleri turu tasarlamışlardı, Hildebrand, Ash’ten kalan bazı eşyaları tanıtacak, slayt gösterecek, okuma yapacak ve Ash’in zamanındaki İngiliz toplumu hakkında konuşacaktı. Bu buluşmalarında Hildebrand para sıkıntısı çektiğini ve gerçekten de yeni bir kaynak yaratmak istediğini söyledi. Cropper Lord Ash’in sağlık durumunu sordu ve çok güçsüz olduğu cevabını aldı. Muhtemel konuşma mekânları ve ücretleri hakkında konuştular. *Magret de canard*¹, kalkan balığı ve topraksı taze küçük turplar yediler. Yemek ilerledikçe Cropper solgunlaştı, Hildebrand pembeleşti. Hildebrand mest olmuş saygılı Amerikalı seyircileri hayal etti,

1. (Fr.) Ördek göğsü. (Ç.N.)

Cropper içinde henüz sadece uzaktan saygıyla bakmasına izin verilen hazinelerin bulunduğu yeni cam kutular hayal etti: Şaire Kraliçe'den gelen Mektup, Portatif Yazı-Masası, *Ask ve Embla*'nın mürekkep lekeli müsveddelerinin olduğu defter, hepsi de ailenin elden çıkarmadığı ve Ledbury'deki evin yemek salonunda sergiledikleri eşyalardı.

Hildebrand'ı taksiye bindirdikten sonra Cropper vitrinlere ve aydınlatılmış merdiven ağızlarına öylesine bakarak Soho sokaklarında yürüdü. Dikiz Şovu. Model. Genç kızlar aranıyor. *Nonstop* Canlı Sex. Yukarı Gel ve Eğlen. Ciddi Dersler. Kendi zevkleri belirgin, dar ve az çok uzman işiydi. Vitrinden vitrine kayıp gitti, yakışıklı bir gölge, iyi yemek ve şarabın hayaletini damağında hissediyordu. Bir an durdu, istediğinin içeride olabileceğini ima etmek için konulmuş beyaz kıvrık bir etin üstü hafifçe örtülü görüntüsüne bakmak için – pek de hoş bir resim değildi, görüntünün büyük bölümü başka, etli butlu, dolgun olan tarafından kapatılmıştı, ama o imaların ve bir an belirip kaybolan işaretlerin dünyasında yaşıyordu, bu yeterdi. Yine de, diye düşündü, içeri girmeyecekti, eve gidecekti...

“Profesör Cropper” – dedi arkasından bir ses.

“Ah,” dedi Cropper.

“Fergus Wolff. Beni hatırladınız mı? Ash'in *Chidiock Tichbourne*'undaki anlatıcının kimliği üzerine verdiğiniz bildiriden sonra yanınıza gelmiştim. Dâhice bir çıkarsamaydı. Tabii ki cellattı. Hatırlıyor musunuz?”

“Sahiden hatırlıyorum. Büyük zevkti. Az önce, şimdiki Lord Ash'in oğluyla yemek yiyordum, Robert Dale Owen Üniversitesi'nde ailesinin elindeki Ash elyazmalarıyla üzerine konuşacağını umuyorum. *Chidiock Tichbourne* British Library'de, tabii.”

“Tabii. Oraya mı gidiyorsunuz? Sizinle yürüyebilir miyim?”

“Çok memnun olurum.”

“Ash’in Christabel LaMotte’la olan bağlantısını öğrenmek bana çok ilginç geldi.”

“LaMotte? Ah, evet. *Melusina*. ‘79’un Güz döneminde on dokuzuncu yüzyıl şiiri dersimde, *Kral Üstüne Pastoral Şiirler* ya da *Ragnarök* yerine o şiiri okutmam için feministler oturma eylemi yapmışlardı. Hatırladığım kadarıyla istekleri kabul edilmişti. Ama sonra, Kadın Çalışmaları şiiri okutmayı üstlendi, böylece ben azat edildim ve *Ragnarök*’ü tekrar okutabildik. Ama bu pek de bir bağlantı sayılmaz. Gerçek bir bağlantı bilmiyorum.”

“Bazı mektupların bulunduğunu sanıyordum.”

“Sanmam. Ben böyle bir bağlantı duymadım. Bakalım, Christabel LaMotte hakkında ne *biliyorum*? Bir şey var.”

“Roland Mitchell bir şey bulmuş.”

Cropper, Greek Sokağı kaldırımında durdu ve iki Çinlinin aynı derecede ani durmasına sebep oldu.

“Bir şey mi?”

“Ne olduğunu gerçekten bilmiyorum. Henüz. Önemli olduğunu düşünüyor.”

“Ya James Blackadder?”

“Haberı yok gibi.”

“Merakımı uyandırdınız, Dr. Wolff.”

“Umduğum da buydu, Profesör.”

“Bir kahve içer misiniz?”

Eldivenler bir arada yatıyor
 Gevşek ve sakın
 Parmak parmağa
 Avuç avuca
 En beyaz dokuyu
 Mumyalamaya

Bu sessiz muhafazalara
 Beyaz eller sürünerek giriyor
 Hafif esnetmelerle
 Uykudan uyanan
 Parmaklar parmaklara kenetleniyor
 Sadakat sözünü tutmaya

C. LaMotte

Maud Kadın Çalışmaları Arşiv Merkezi'nde, elma-yeşili bir sandalyede, turuncu bir masada oturuyordu. Blanche Glover'ın intiharıyla ilgili sahip oldukları her şeyin durduğu kutuya bakıyordu. Bir gazete haberi, soruşturmanın transkripti, Mount Ararat Yolu'nda, Bethany'deki bir masanın üstünde, bir granit taşının ağırlığıyla sabitlenmiş olarak bulunan notun bir kopyası. Eski bir öğrenciye, kadın davasına olumsuz bakmayan bir parlamento

üyesinin kızına yazılmış birkaç mektup da vardı. Maud, Christabel LaMotte'un Yorkshire seyahatiyle soruşturma arasındaki zamanı nasıl geçirdiğine dair bir ipucu bulabilmek umuduyla bu cılız kalıntıları inceledi.

İlgili Makama:

Hakkımda ne düşünülürse düşünölsün, ne yapıyorsam aklım başımdayken, uzun uzun ve dikkatlice düşündükten sonra yapıyorum. Gerekçelerim basit ve basitçe sıralanabilir. Birincisi, yoksulluk. Artık boya alacak param kalmadı ve son aylarda çok az resim satabildim. Oturma odasında, paketlenmiş halde dört tane gerçekten güzel çiçek-resmi bıraktım, tam Richmond Hill'deki Mr. Cressy'nin önceden beğendiğı türden, umarım bunlar için cenaze masraflarıma yetecek kadar para verir, eğer mümkün olursa. Bu meselenin MISS LAMOTTE'a yüklenmesini özellikle istemiyorum, yani umarım Mr. Cressy parayı lütfeder, aksi halde tamamen çaresizim.

İkinci; ve belki de kınanmayı hak eden sebep, gurur. Artık bir eve tekrar mürebbiye olarak girecek kadar kendimi alçaltamam. Aileler insaniyet sahibi olduğunda bile böyle bir hayat cehennem gibi, köle olmaktansa yaşamamayı tercih ederim. MISS LAMOTTE'un cömertliğine muhtaç olarak yaşamak da istemiyorum, onun kendine ait sorumlulukları var.

Üçüncüsü, ideallerimin yıkılması. Bu küçük evde, ilk önce MISS LAMOTTE'la ve kendi kendime de, bağımsız bekâr kadınlar olarak faydalı ve dolu hayatlar yaşamanın mümkün olduğuna dair bazı inançlar doğrultusunda yaşamaya çalıştım; birbirimize yeterek, dış dünyanın ya da erkeklerin yardımına muhtaç olmadan yaşamaya. Tutumlu, yardımsever, felsefi, artistik, birbirimizle ve Doğayla uyumlu bir hayatın mümkün olduğuna inanmıştık. Ne yazık ki mümkün değilmiş. Ya dünya bu dene-

yimize çok şiddetle karşıydı (buna inanıyorum) ya da biz kendimiz yeterince becerikli ve iradeli değildik (bence bu da doğruydı, ikimiz için de, zaman zaman). Umarım ekonomik özgürlüğümüzün başlangıçtaki baş döndürücü günleri ve arkamızda bıraktığımız işler bizden daha güçlü ruhları bu işe kalkışmak, bu deneyi gerçekleştirmek ve başarısız olmamak için heveslendirir. Bağımsız kadınlar kendilerinden daha çok şey beklemeli, çünkü erkekler ve daha geleneksel ev hayatları yaşayan kadınlar onlardan tam bir yenilgiden başka ne bir şey istiyorlar ne de bekliyorlar.

Bırakacak çok az şeyim var, sahip olduğum birkaç şeyin de şu şekilde dağıtılmasını istiyorum. Koşullardan dolayı bu kanuni yaptırımını olan bir belge değil, ama umarım bunu okuyan kişi ya da kişiler sanki öyleymiş gibi saygı gösterirler.

Kıyafetlerimi içinden istediğini alıp geri kalanını uygun gördüğü gibi dağıtması için hizmetçimiz Jane Summers'a bırakıyorum. Bu vesileyle küçük bir kandırmaca için kendisinden özür diliyorum. Kendisine hiç para ödemediğim halde – beni bırakmasını, ancak aslında hiç hissetmediğim bir memnuniyetsizliğim varmış gibi davranarak sağlayabildim. Şimdi yapacağım şeyi yapmaya zaten karar vermiştim, sonuçlarıyla ilgili herhangi bir sorumluluk altına girmesini istemedim. Ona karşı davranışımın yegâne sebebi budur. İkiyüzlülüğü beceremiyorum.

Ev aslında benim değil. MISS LAMOTTE'a ait. Birtiktirdiğimiz paralarla aldığımız bu eşyalar ve mobilyalar daha zengin olan taraf olarak ona aittir, onlarla ne isterse yapabilir.

Shakespeare'imın, Keats Şiirleri'min ve Lord Tennyson'ın Nazım Eserleri'nin Miss Eliza Dauntton'a gitmesini istiyorum, eğer böylesine yıpranmış, çok-okunmuş kitapları almak isterse. Onları sık sık birlikte okumuştuk.

Çok az mücevherim var, değerli değiller, bir tek kum incili haçım hariç, onu da bu gece takacağım. Diğer incik boncuklar Jane'e verilebilir, eğer aralarında beğendikleri çıkarsa, Dostlukla kenetlenmiş iki elli siyah kehribar broş hariç, onu bana Miss LaMotte vermişti, geri almasını istiyorum.

Bana ait bütün eşyalar bunlar, resimlerim dışında, şu anda fazla rağbet görmeseler de, değerli olduklarından kesinlikle eminim. Şu anda evde bitmiş iş olarak yirmi yedi resim var, bunların yanı sıra da pek çok eskiz ve çizim. Büyük ölçekli resimlerden ikisi MISS LAMOTTE'un malıdır. Bunlar "Christabel Sir Leoline'nin Huzurunda" ve "Merlin ve Vivien" dir. Bu resimlerin onda kalmasını istiyorum ve umarım onları, eskiden yaptığı gibi, çalıştığı odaya asmak ister ve baktıkça mutlu zamanları hatırlar. Eğer bu onun için çok üzücü olacaksa, resimleri, yaşadığı sürece, hediye olarak veya satarak elden çıkarmamasını, kendinden sonra onlara ne olacağına benim isteklerimi göz önünde tutarak karar vermesini istiyorum. Onlar bana ait en iyi şeyler, o da bunu gayet iyi biliyor. Bir şeyin ne kadar kalıcı olacağını kimse bilemez, ama iyi sanat bir süre kalıcı olur ve ben de henüz doğmamış insanlar tarafından anlaşılmak istiyorum. Başka kim tarafından olabilir ki? Diğer işlerimin kaderini de aynı şekilde MISS LAMOTTE'un ellerine bırakıyorum, kendisi artistik bilince sahip biridir. Mümkünse, iki resmin birlikte kalmasını istiyorum, gerçek değerlerinin anlaşılacağı bir beğeni, bir sağduyu ortamı oluşuncaya kadar. Ama ben, kısa bir süre sonra onları koruyup gözetme hakkımdan feragat etmiş olacağım ve onlarda kendi sessiz ve kırılgan yollarını çizmek zorunda kalacaklar.

Çok kısa bir süre sonra, çok mutlu olduğumuz bu evden, bir daha dönmemek üzere ayrılmış olacağım. Kadın Haklarının Savunması'nın yazarını taklit etmeye niyetli-

yim, ama ondan aldığım ders doğrultusunda, MISS LA-MOTTE'un yazı masasının üstüne dizdiği büyük volkanik taşları pelerininin ceplerine dikmiş olacağım, böylece işin çabuk ve kesin olmasını sağlamayı umuyorum.

Ölümün son olduğuna inanmıyorum. Mrs. Lees'teki spiritüel buluşmalarda pek çok mucizevi şey duyduk ve aramızdan ayrılanların, öbür tarafta, daha güzel bir dünyada acı çekmeden yaşamlarını sürdürdüklerine şahit olanların ifadelerini dinledik. Bu inançtan dolayı, Yaratanımın her şeyi göreceğine ve affedeceğine ve sevgide ve yaratıcı İşlerdeki – bu dünyada istenmeyen ve kullanılmayan büyük kapasitemi – bundan böyle daha iyi kullanacağına güvenim tam. Burada fazlalık olduğumu artık iyice anladım. Orada anlayacağım ve anlaşılacağım. Bizden önce bu dünyadan ayrılmış olanlarla bizi birbirimizden ayıran o silik Perde'den sönmekte olan ışığa bakarken, konuşabileceğime, affedip affedilebileceğime inanıyorum. Şimdi Tanrı zavallı ruhuma acısın, hepimizin ruhlarına acısın.

Blanche Glover, hiç evlenmemiş bir hanım.

Maud ürperdi, bu belgeyi her okuyuşunda ürperdiği gibi. Bunu okuduğunda Christabel ne düşünmüştü? 1859 Temmuz'uyla 1860 yazı arasında Christabel neredeydi, neden gitmişti, Randolph Ash neredeydi? Roland, Ash'in evde olmadığına dair hiçbir kaydın olmadığını söylemişti. 1860'ta hiçbir şey yayımlamamıştı ve çok az mektup yazmıştı – yazdıkları, her zamanki gibi Bloomsbury'den gönderilmişti. LaMotte araştırmacıları, Christabel'in Blanche'ın ölümü sırasında çıkmış gibi gözükteği yolculuğun tatminkâr bir açıklamasını bulamamışlar ve iki kadının kavga ettikleri varsayımı üzerinden gitmişlerdi. Bu kavga netleşmemiş olmasına rağmen, şimdi daha farklı görünüyordu. Gazete kupürünü aldı.

26 Haziran gecesi, şiddetli rüzgâr ve yağmurda, talihsiz bir genç kadın daha Thames'in kabarmış sularına, korkunç bir ölüm atladi. Ceset ancak 28 Haziran'da sular çekilince, Putney Köprüsü'nün biraz altında çakıllarla kaplı bir kıyıda bulundu. Cınayetten şüphelenilmemektedir. Talihsiz yaratığın derli toplu, ama gösterişli olmayan giysilerine birkaç tane büyük yuvarlak taş dikkatle dikilmişti. Merhumun Miss Blanche Glover olduğu tespit edildi. Daha önce Şair Miss Christabel LaMotte'la paylaştığı bir evde yalnız yaşıyordu. Yakın zamanda işten çıkarılan oda hizmetçisi Jane Summers'a göre, Miss LaMotte'un nerede olduğu bir süreden beri bilinmiyor. Polis Miss LaMotte'un şu anki adresini bulmaya çalışıyor. Mount Ararat Yolu'ndaki evde, talih-siz Miss Glover'ın kendi hayatına son vermek niyetinde olduğunu açıkça ifade eden bir not bıraktığı biliniyor.

Polis soruşturma için Christabel'i bulmuştu. Nerede? Bölmelerin arkasından hızlı ayak sesleri duyuldu. Bir ses gürlledi. "Sürpriz, sürpriz!" Maud sandalyesinden yarı kalkmış bir şekilde kendini kocaman kolların, misk kokulu bir parfümün, yumuşak yayılmış göğüslerin arasında buldu.

"Sevgili, *sevgili* Maud. Kendi kendime nerede olabilir diye sordum ve dedim ki, istedir tabii, başka bir yerde olduğu görülmüş mü Tanrı aşkına, ben de derhal buraya geldim ve işte buradasın, tam hayal ettiğim gibi. Şaşırdın mı? Gerçekten şaşırdın mı?"

"Leonora, yere bırak beni, nefes alamıyorum. Tabii ki şaşırdım. Atlantik'in ötesinden geldiğini hissettim sanki, bir sıcak hava dalgası gibi –"

"Ne metafor ama. Konuşma tarzına bayılıyorum."

"Ama böyle hemencecik geleceğini düşünmemiştim. En azından bugün geleceğini. Çok sevindim."

"Bir-iki gece sende kalabilir miyim? Bana arşivinde bir çalışma odacığı verir misin? Buranın acınacak kadar

küçük olduğunu hep unutuyorum. Kadın Çalışmaları'na karşı yapılmış bir saygısızlık herhalde, yoksa sadece İngiliz Üniversitesi cimriliği mi? Fransızca okuyabiliyor musun, tatlım? Sana gösterecek şeylerim var.”

Leonora'nın gelişinden hep korkan Maud, sonra onu gördüğüne, en azından ilk başta, olağanüstü sevinirdi. Arkadaşının o kocaman varlığı Kaynak Merkezi'ni fazlasıyla dolduruyordu. Leonora çok heybetli bir kadındı, her yöne doğru. Bedenine uygun giyiniyordu, üstünde kabarık bir etek ve gömleğe benzer uzun bol bir ceket vardı, hepsi de turuncu ve altın rengi güneş ışınlarıyla ya da çiçeklerle kaplıydı. Buğday tenliydi, parıldayan bir yüzü, azametli bir burnu, dudakları Afrika'yı hatırlatan büyük bir ağız vardı. Saçları omuz hizasında, doğal yağlarla capcanlı, siyah ve çok gürdü – kolayca dağılan değil de, elle dokununca bir araya toplanan cinsten. Boynuna kehribar yumruları ve çeşitli yumurta-şekillerinden, yerlilere has, ama belli ki pahalı birkaç kolye takmıştı. Başının etrafına, altmışların sonunda hippie olduğu günlere bir bakıma gönderme yapan, sarı ipek bir saç bandı sarmıştı. Baton Rouge'da doğmuştu, hem Kreol hem Kızılderili atalardan geliyordu. Kızlık soyadı Fransız Kreol'dan geldiğini söylediği Champion'dı. Stern ilk kocasının soyadıydı; Nathaniel Stern, Princeton'da halinden memnun bir titizlikle Yeni Eleştiri yapan bir yardımcı doçentti ve Leonora'dan ve yapısalcılığın, postyapısalcılığın, Marksizmin, yapısökücülüğün ve feminizmin gırtlak gırtlığa savaşından sonra ayakta kalmayı kesinlikle başaramamıştı. *Bostonlular*'da Uyum ve Uyumsuzluk konulu küçük kitabı tam da yanlış zamanda çıkmıştı. Leonora kitabın, James'in 1860 Boston'undaki “cinsellik hissiyle” ilgili endişelerini onaylayışına karşı yapılan feminist saldırıya dahil olmuş ve New Mexico'da bir komünde yaşamak üzere hippie şair Saul

Drucker'la kaçmıştı. Maud'un Ottawa'da bir konferansta tanıştığı endişeli, beyaz, biraz sivri bir adam olan Nathaniel Stern, Margaret Fuller Ossoli'nin biyografisini yazmaya başlayarak feministleri sakinleştirmeye çalışmıştı. Yirmi yıl sonra, herkesin, özellikle de feministlerin kınayan bakışları altında hâlâ bu biyografinin üstünde çalışıyordu. Leonora, Nathaniel'e hep, "Zavallı ahmak," diyor, ama *Ev Gibisi Yok* adlı ilk önemli eserinin kapağında öyle yazdığı için hâlâ onun soyadını kullanıyordu. Kitap Leonora'nın militan orta döneminden ve sonraki Lacan döneminden önce yazılmıştı, on dokuzuncu yüzyıl kadın romanında ev-kurma imgesini inceliyordu. Saul Drucker şimdi on yedi yaşında olan oğlu Danny'nin babasıydı. Leonora'nın anlattığına göre Saul'un kıvrıcık kızıl bir sakalı ve bütün üst bedenini ta göbek deliğinin altına kasık tüylerine kadar kaplayan kızıl bir postu vardı. Maud'un Saul Drucker'ın dış görünüşü hakkında bütün bildiği buydu; şiirleri becermek ve sıçmak ve bok ve gelmekle doluydu ve anlaşılan zaman zaman Leonora'yı dövecek kadar gücü vardı, ki bu pek kolay bir iş olmasa gerekti. En ünlü şiiri, *Binleryıllık Sürünme*, Ölüm Vadisinde insanların ve yılanların bir tür yeniden doğuşunu anlatıyordu, Blake'e, Whitman'a ve Ezekeil'e ve Leonora'nın dediğine göre, aşırı kötü asite çok şey borçluydu. "‘Binyıllık’ olması gerekmez mi?" diye sordu Maud, Leonora, "Daha uzatılması mümkünse uzatılmalı, hayır, çok sevimli bir şekilde anlamı kaçırıyorsun, seni aşırı titiz yaratık," dedi. Drucker'a "etli butlu adam" diye hitap ediyordu. Onu Antropoloji Bölümü'nden Hintli bir profesör için terk etmişti. Hintli profesör Leonora'ya yoga, vejetaryenlik ve tam anlamıyla kendinden geçecek hale gelene kadar birden fazla orgazm olmayı öğretmişti ve onu sati törenine ve lingama tapmaya karşı duygudaş bir öfkeyle doldurmuştu. Saul Drucker şimdi Montana'da bir çiftlikte çalışıyordu – "Atları döv-

müyor,” demişti Leonora – Danny onunla birlikteydi. Yeniden evlenmişti, yeni karısı, Leonora’nın dediğine göre, Danny’ ye çok düşkündü. Profesörden sonra Marge, Briggitta, Pocahontas ve Martina gelmişti. Leonora, “Hepsini canım gibi seviyorum,” deyip, bir başkasına geçiyordu, “ama ev-kurma fikri beni paranoyak yapıyor, minderlerin içine gömülüp orada sıkışıp kalma hissine katlanamıyorum, dünya başka enfes yaratıklarla dolup taşıyor...”

“Ne yapıyorsun?” dedi şimdi Maud’a.

“Blanche Glover’ın intihar notunu okuyorum.”

“Neden?”

“Atladığında Christabel’in nerede olduğunu merak ediyorum.”

“Eğer Fransızca okuyabiliyorsan, sana yardım edebilirim. Nantes’tan, Ariane Le Minier’den bir mektup aldım. Sana göstereceğim.”

Notu eline aldı.

“Bizim zavallı Blanche, ne öfke, ne vakar, ne rezalet. Resimlerden hiçbirisi ortaya çıktı mı? Çok ilginç olurdu. Belgelenmiş lezbiyen feminist eserler.”

“Hiçbiri bulunamadı. Herhalde Christabel hepsini tuttu. Ya da ıstırabın etkisiyle yaktı, kim bilir.”

“Belki de hepsini o huysuz tüfekli adamın uyduruk şatosuna götürmüştür. Bahçe makasını saplayıvermek geldi içimden, domuz. Büyük olasılıkla orada sandık odasının birinde çürüyorlardır.”

Leonora’nın fikri iyi, hatta gayet olası bir fikri olsa da Maud, Sir George meselesini açmak istemedi. Şöyle dedi, “Resimleri nasıl hayal ediyorsun, Leonora? Sence iyi miydiler?”

“İyi olmalarını çok isterdim. Kendini işine adamıştı. İyi olduklarından emindi. Hepsini solgun ve gergin hayal ediyorum, değil mi, şehvetli ama solgun, kabaran göğüs-

leri ve müthiş gür Ön-Rafaellocu saçlarıyla güzel fidan gibi yaratıklar. Ama eğer gerçekten orijinallerse, resimler bulunana kadar onları hayal edemeyiz, bu işler böyledir.”

“İçlerinden birine, ‘Hella Lees’in Seansında Hayalet-Çelenk ve Güzel Hayalet-Eller’ adını vermiş.”

“Pek umut vaat edici görünmüyor. Ama belki eller Dürer’inkiler kadar iyiydi, belki çelenk Fantin-Latour’ inkilere benziyordu. Tabii kendine has bir şekilde. Taklit gibi değil.”

“Sence öyle mi?”

“Hayır, ama görmeden bilemeyiz, hakkını yemeyelim. Kız kardeşimizdi.”

“Öyleydi.”

* * *

O gece Maud’un dairesinde oturdular ve Maud, Dr. Le Minier’in mektubunu Leonora’ya tercüme etti. “Ne demek istediğini genel hatlarıyla anladım, ama Fransızcam çok ilkel. İngiliz eğitimi almış olmak ne güzel şey.”

Maud düşünmeden uzun lambanın altındaki beyaz kanepede her zaman oturduğu köşeye oturdu, Leonora da yanına kendini attı, bir kolunu kanepenin sırtı boyunca Maud’un arkasına koymuştu, yerinde zıpladıkça kalçası Maud’unkine çarpıyordu. Maud kendini tehdit altında ve gergin hissetti, bir-iki kere kalkacak oldu, ama İngilizlere özgü, kendini zorlamasını gerektiren, faydasız terbiye sebebiyle kendini tuttu. Leonora’nın tam ne hissettiğini bildiğinin ve bunu eğlenceli bulduğunun farkındaydı.

Mektup bir hazineydi. Jane’e karşı ikiyüzlülükle Blanche Glover’dan daha becerikli olan Maud, mektubu sıradan akademik bir araştırmadaymış gibi dümdüz okudu.

Sevgili Profesör Stern,

Ben Nantes Üniversitesi'nde kadın yazını çalışan Fransız bir öğrenciyim. Bazı kadın şairlerin, en önemlisi de Christabel LaMotte'un, anlam yapılandırmaları üzerine yaptığınız çalışmaları büyük hayranlıkla izliyorum. LaMotte yarı-Bretonyalı olarak ve bir kadın dünyası yaratırken Bretonya'nın mit ve efsane mirasından yararlandığı için ilgimi çekiyor. Peri Melusina'nın coğrafi unsurlarının cinsellikle bağlantılandırılması konusundaki yorumlarınızı ne kadar yerinde ve ilham verici bulduğumu özellikle belirtmeme izin verin.

LaMotte'un feminist bir yaşamöyküsü için malzeme aradığınızı duydum, sizi ilgilendirebileceğini düşündüğüm bir şey buldum. Şu sıralarda, neredeyse hiç yayın yapmış sayılamayacak bir yazar olan Sabine de Kercoz üstünde çalışıyorum. 1860 yılında, aralarında hiç karşılaşmadığı, ama ideallerine ve yaşam tarzına tutkulu bir hayranlık beslediği George Sand'ı öven bir sone de bulunan birkaç şiir yayımlamış. Dört tane de basılmamış romanı var, "Oriane, Aurélia", "Les Tourments de Geneviève" ve "La Deuxième Dahud"¹, bunları yayına hazırlayıp yakında bastırmayı düşünüyorum. LaMotte'un aynı adlı güzel şiirindeki Batık Şehir İs efsanesini kullanıyor.

Matmazel de Kercoz'un babaannesi tarafından Christabel LaMotte'un akrabası olduğunu belki zaten biliyorsunuz. Ama, 1859 yılının sonbaharında LaMotte'un Kercoz'un Fouesnant'taki ailesini ziyarete gittiğini bilmiyor olabilirsiniz. Kaynağım Sabine de Kercoz'un kuzeni Solange'a yazdığı bir mektup – bu mektup Sabine'in soyundan gelen birinin (bu kişi Pornic'te Madam de Kergarouet olmuş ve 1870'te doğum yaparken ölmüş) buraya,

1. (Fr.) Sırasıyla; Geneviève'in Çektikleri ve İkinci Dahud. (Ç.N.)

Üniversiteye bağışladığı gözden geçirilmemiş ve bildiğim kadarıyla incelenmemiş kâğıtların arasında bulundu. Mektubun bir kopyasını yolluyorum, elime geçebilecek olan başka bilgileri de sizinle paylaşmaktan tabii ki mutluluk duyacağım. Mes Hommages.¹

“Üstünkörü çeviri için özür dilerim, Leonora. Şimdi de Sabine de Kercoz’unki.”

Ma chère petite cousine,²

Uzun ve sıkıcı günlerimiz uzaktan kuzenim olan Miss LaMotte’un beklenmedik – en azından benim için – ziyaretiyle şenlendi; kuzenim İngiltere’de yaşıyor, Fransız mitolojik hikâyelerini ve aynı zamanda Bretonya’nın masallarını ve halk hikâyelerini toplayan Isidore LaMotte’un kızı. Heyecanımı bir düşün – bu yeni kuzenin, ne yazık ki İngilizce, pek çok eser yayımlamış ve kendi ülkesinde çok beğenilen bir şair olduğu meydana çıktı. Şu anda biraz rahatsız ve yatağından çıkmıyor, geçen günkü fırtınada İngiltere’den buraya gelirken çok kötü bir yolculuk geçirmiş, o uluyan rüzgârdan dolayı St. Malo’daki rıhtım duvarlarının dışında neredeyse yirmi dört saat beklemek zorunda kalmış. Sonra da yollar sel sularından ve şiddetli rüzgârdan neredeyse geçilemez hale geldi zaten. Odasında şömine yanıyor, büyük olasılıkla bunun, böyle basit bir evde ne özel bir lütuf olduğunun farkında değil.

Görebildiğim kadarıyla onu oldukça sevdim. Ufak tefek ve ince, çok beyaz bir yüzü (belki denizden) ve oldukça büyük dişleri var. İlk akşam yemek için kalktı ve ancak birkaç kelime konuştu. Yanında oturdum ve şair olmayı

1. (Fr.) Saygılarımla. (Ç.N.)

2. (Fr.) Sevgili küçük kuzenim. (Ç.N.)

hayal ettiğimi fısıldadım. “Mutluluğa giden bir yol değil, ma fille,”¹ dedi. Ben de tam aksine, sadece yazı yazarken kendimi tamamıyla yaşıyormuşum gibi hissettiğimi söyledim. O da, “Eğer öyleyse, ne mutlu ki ya da ne yazık ki, söyleyeceğim hiçbir şey seni caydıramaz,” dedi.

O gece rüzgâr uludu da uludu, inleyen sabit bir sesle, hiç durmadan, öyle ki insan bir anlık sessizlik için bedeniyle ve ruhuyla acı bir özlem duyduğunu hissediyordu, sessizlik sabahın erken saatlerine kadar gelmedi; sabah bu – kargaşadan – gürültü patırtıdan – rüzgârın ani kesilişiyle uyandım, alışılmışın aksine, yani seslerle uyanmanın aksine. Yeni kuzenim sabah hiç uyumamış gibi görünüyordu, babam bir ahududu yaprağı çayı alıp odasına çekilmesi için ısrar etti.

Yanında büyük bir tazi getirdiğini söylemeyi unuttum, adı, yanlış duymadıysam, “Köpek Tray”. Zavallı hayvan da fırtınada fena halde sıkıntı çekmiş, Miss LaMotte’un odasındaki küçük masanın altından çıkmıyor, kulakları patilerinin arasında yatıyor. Kuzenim havalar güzelleşince köpeğin doğal ortamı olan Brocéliande Ormanı’nda koşabileceğini söylüyor...

Maud bitirdiğinde, “Araştırmaya değer görünüyor,” dedi Leonora. “Aşağı yukarı bunları söylediğini tahmin etmiştim. Nantes’a giderim belki – Nantes nerede tam olarak? – Dr. Le Minier’in elinde neler olduğuna bir bakarım. Yalnız eski Fransızca okumayı bilmiyorum. Benimle gelmek zorunda kalacaksın, tatlım. İyi vakit geçirebiliriz. LaMotte ve deniz mahsulleri ve Brocéliande, ne dersin?”

“İleriki bir tarihte çok güzel olur, ama şu anda York Konferansı için Metafor üzerine bir bildiri bitirmem gerekiyor ve korkunç şekilde düğümlenip kaldım.”

1. (Fr.) Kızım. (Ç.N.)

“Anlat. İki akıl bir akıldan iyidir. Ne metaforu?”

Maud ne diyeceğini bilemedi. Leonora’nın dikkatini geçici olarak Christabel’den uzaklaştırmıştı, ama zihninde henüz şekillenmemiş ve bir ay daha karanlıkta kendi kendine büyümeye bırakılsa iyi olacak bir yazıyı tartışmak için sıkıştırılırken buluvermişti kendini.

“Henüz tam belirginleşmiş değil. Melusina’yla ve Medusa’yla ve Freud’un Medusa’nın başının bir hadım edilme-fantezisi olduğu fikriyle ilgili, arzu edilen değil korkulan kadın cinselliği.”

“Ah,” dedi Leonora, “sana bir Alman’dan aldığım Goethe’nin *Faust*’uyla ilgili mektubu anlatmam lazım, Hydra’nın kopuk kafaları sahnede görünüp duruyor ve kendilerini şu ya da bu zannediyorlar – son zamanlarda Goethe’yle ilgilenir oldum – *ewig weibliche*¹, Anneler, bütün o bahis, cadılar, sfenksler...”

Leonora konuşmaya devam etti. Her zaman nefes nefese de olsa asla sıkıcı değildi. Sohbet Bretonya’dan Goethe’ye, Goethe’den genelde cinselliğe, genelden özele ve Leonora’nın bir çeşit coşkulu resitatif gibi bazen hayıflanarak, çok nadiren de överek anlattığı iki kocasının kendilerine özgü alışkanlıklarına gelince, Maud kendini güvende hissetmeye başladı. Maud, zavallı ahmakla etli butlu adamın tuhaflıkları ve zayıflıkları, gizli şehvetleri ve düşüncesiz yetersizlikleri, kokuları ve çıkardıkları komik sesleri, sözel ve cinsel boşalmaları hakkında bilinebilecek ne varsa bildiğini düşünüyordu hep. Her seferinde de yanılıyordu. Leonora bir tür sözel Cleopatra’ydı, en tatmin ettiği noktada bir iştah yaratıyor, yeni kanep üstü belagatinden bitmez tükenmez bir cinsel-günlük çıkarıyordu.

1. (Alm.) Ebedi kadınsı. Johann Wolfgang von Goethe’nin *Faust*’undan. (Ç.N.)

“Sana gelince,” dedi Leonora birdenbire. “Senin aşk hayatın ne âlemde? Bu akşam konuşmaya pek katkıda bulunmadın.”

“Nasıl bulunabilirdim?”

“*Touché*. Çok konuşuyorum. Ama bu senin işine geliyor, kendi cinselliğinle ilgili gerginsin. Fergus Wolf denen piç seni üzdü, ama, bu kadar *yıkılmamalıydın*, bu bizim tarafa ihanet. İşi genişletmelisin. Başka tatlı şeyler dene.”

“Kadınları kastediyorsun. Şu anda bekârlığı deniyorum. Hoşuma gidiyor. Tek tehlikesi insana kendi hayat tarzlarının propagandasını yapmaya çalışan insanlar. Sen de denemelisin.”

“Ah, denedim, bir ay boyunca, geçen Sonbahar. İlk başta harikaydı. Kendime bayağı âşık oldum, sonra kendime hastalıklı derecede bağlı olduğuma ve kendimden vazgeçmem gerektiğine karar verdim. Böylece Mary-Lou’yu buldum. Başka birisinin gelmesini sağlamak çok daha heyecan verici – daha cömertçe, Maud.”

“Propaganda yapmakla ne kastettiğimi anlıyorsun değil mi? Vazgeç, Leonora. Ben olduğum gibi mutluyum.”

“Seçim senin,” dedi Leonora ılımlı ılımlı. Ekledi, “Gelmeden önce seni aramaya çalıştım. Kimse nerede olduğunu bilmiyordu. Bölümünden, bir adamla arabaya binip gitti, dediler.”

“Kim? Kim dedi onu?”

“Bu ispiyonculuk olur. Umarım iyi vakit geçirmişsindir.”

Maud adaşı gibi oluverdi, buz gibi düzgün, enfes biçimde donuk.¹ Soğuk soğuk cevap verdi, “Evet, teşekkür ederim.” Dudakları sımsıkı kapalı ve beyaz, uzağa baktı.

1 İngiliz şair Alfred Lord Tennyson’ın “Maud: Bir Monodrama” adlı şiirindeki bir mısradan. (Ç.N.)

“Anlaşıldı,” dedi Leonora. “Yasak bölge. Biri *olması*-na sevindim.”

“Biri yok.”

“OK. Yok.”

Leonora Maud’un banyosunda uzun uzun yıkandı ve orayı ufak su birikintileriyle, kapaksız şişelerle ve bilinmeyen kremlerin değişik baharatlı kokularıyla kaplı bıraktı. Maud kapakları kapadı, birikintileri sildi, Opium ve Poison kokuları saçan perdeler arasında duş aldı, tam serin yatağına girmişti ki Leonora kapıda belirdi, dar ve kemersiz kırmızı ipek bir sabahlık dışında büyük ölçüde çıplaktı.

“Bir iyi geceler öpücüğü,” dedi Leonora.

“Yapamam.”

“Yapabilirsin. Kolay.”

Leonora yatağa gelip Maud’u göğsüne bastırdı. Maud burnunu kurtarmak için uğraştı. Boştaki elleri Leonora’nın heybetli göbeğine ve ağır göğüslerine değdi. İtemezdi, bu teslim olmak kadar kötü olurdu. Utanarak, ağlamaya başladı.

“Senin derdin ne, Maud?”

“Sana söyledim ya. Tamamen uzak duruyorum. Uzak duruyorum. Söyledim sana.”

“Seni rahatlatabilirim.”

“*Tam tersi bir etki yarattığını görüyorsun herhalde. Yatağına dön, Leonora. Lütfen.*”

Leonora büyük bir köpek ya da ayı gibi çeşitli hırlama sesleri çıkarttı ve sonunda yuvarlanıp yataktan çıktı, gülüyordu. “Yarın yeni bir gün,” dedi Leonora. “Tatlı rüyalar, Prenses.”

Maud’un üstüne bir tür ümitsizlik çöktü. Leonora’nın cüssesi salonundaki kanepede, kendisiyle kitapları

arasında yatıyordu. Kollarında ve bacaklarında, kendini sıkmaktan kaynaklanan, Fergus Wolf'la son korkunç günlerini hatırlatan bir tür kuvvetli ağrı hissetti. Kendi sesini duymak istedi, basit ve isabetli bir şey söylerken. Kiminle konuşmak istediğini düşündü ve aklına Roland Michell geldi, beyaz ve yalnız yatakların diğer tutkunu. Saatine bakmadı – geçti, ama çok da geç değil, akademisyenler için değil. Sadece birkaç kere çaldıracaktı ve sonra, eğer cevap vermezse, çabucak kapatacaktı, böylelikle eğer ciddi şekilde rahatsız olursa kimin tarafından rahatsız edildiğini asla bilmeyecekti. Yatağının başucundaki telefonu açtı ve Londra numarasını çevirdi. Ne diyecekti? Sabine de Kercoz'u değil, ama söyleyecek bir şey olduğunu. Yalnız olmadığını.

İki kere, üç, dört. Telefon açıldı. Diğer tarafta dinleyen bir sessizlik.

“Roland?”

“Uyuyor. *Saatın kaç olduğunu farkında mısınız?*”

“Özür dilerim. Yurtdışından arıyorum.”

“Siz Maud Bailey’siniz, değil mi?”

Maud sessiz kaldı.

“Değil mi, değil mi Maud Bailey? Neden bizi rahat bırakmıyorsunuz?”

Maud öfkeli sesi dinleyerek ahizeyi sessizce tuttu. Başını kaldırdı ve kapıda Leonora’yı gördü, parlak siyah bukleler ve kırmızı ipek.

“Özür dilemeye geldim, baş ağrısı için bir şeyin var mı?”

Maud telefonu kapattı.

“Bölmeyeyim seni.”

“Bölecek hiçbir şey yoktu.”

Ertesi gün Maud, Blackadder'ı aradı, bu bir taktik hataydı.

“Profesör Blackadder?”

“Evet.”

“Ben Maud Bailey, Lincoln Kadın Çalışmaları Kaynak Merkezi’nden.”

“Ah, evet.”

“Roland Michell’a ulaşmaya çalışıyorum, oldukça acil.”

“Neden *beni* aradığınızı bilmiyorum, Dr. Bailey. Bu aralar onu hiç görmüyorum.”

“Düşündüm de o –”

“Bu yakınlarda seyahatleydi. Geri döndüğünden beri sağlığı kötü. Ya da ben öyle farz ediyorum, onu görmediğim için.”

“Üzüldüm.”

“Neden üzüldünüz anlamadım. Herhalde siz sorumlu değilsiniz – hastalığından.”

“Onu görürseniz, belki aradığımı söylersiniz.”

“Görürsem söylerim. Başka notunuz var mı?”

“Beni aramasını söyler misiniz?”

“Neyle ilgili Dr. Bailey?”

“Ona Profesör Stern’ün burada olduğunu söyleyin, Tallahassee’den.”

“Eğer hatırlarsam, onu görürsem, söylerim.”

“Teşekkür ederim.”

Maud ve Leonora, Lincoln’deki bir dükkândan çıkarken, büyük ve sessiz bir hızla geri geri gelen kocaman bir araba tarafından neredeyse eziliyorlardı. Ellerinde sağlam süpürge sopalarına takılmış kadife başlı, çok güzel yapılmış dökümlü ipeksi yeleli ve muzip işleme gözlü oyuncak atlar taşıyorlardı. Leonora onları çeşitli vaftiz çocukları için almak istemişti, gayet İngiliz ve büyümlü görünüyorlar, demişti. Geri geri gelen arabanın şoförü iki kadını duman-mavisi aynadan görünce onları uzun

uçuşan etekleri ve saçlarıyla totemlerini sallayıp duran tuhaf kült mensuplarına benzetmişti. Kaldırım kenarındaki oluğa doğru belli belirsiz aşağılayıcı bir hareket yaptı. Leonora sopadan atını kaldırdı, küçük zillerini şıngırdatarak adama hödük, pislik ve manyak, diye hitap etti. Sürücü Leonora'nın küfürlerinden izole edilmiş olarak manevrasını tamamladı, aynı anda da bir bebek-arabasını, bir büyükanneyi, iki bisikletliyi, bir market-çırağını ve arkada olduğundan sokak boyunca geri geri gitmek zorunda kalan bir Cortina'yı rahatsız etti. Leonora plakasını aldı ANK 666. Ne Maud ne de Leonora, Mortimer Cropper'la tanışmıştı. Güç-çevreleri farklıydı – başka konferanslar, başka kütüphaneler. Bu yüzden, Mercedes kendisi için tasarlanmamış eski dar sokaklardan kayıp giderken Maud bir nebze bile tehdit ya da kaygı hissetmedi.

Eğer Cropper bu kült-figürlerden birinin Maud Baileyle olduğunu bilseydi durmazdı; Leonora'nın Amerikalı sesini duyup fazla önem vermemişti. Başka bir şeyin peşindeydi. Kısa bir süre sonra Mercedes Bag-Enderby yakınlarındaki kıvrımlı küçük yayla yollarında bir saman arabasıyla sorun yaşadı. Saman arabasının üstüne üstüne gidip tehlikeli bir şekilde çalılıklara doğru çekilmesine sebep oldu. Camlarını kapalı, arabanın steril deri içini klimayla serinletilmiş tuttu.

Seal Court'un araba yolu girişi ilanlarla doluydu – eski ve yeşilimsi, yeni ve beyaz üstüne kırmızı. **ÖZEL MÜLK GİRMEK YASAKTIR. GEÇMEK YASAKTIR. SALDIRGAN KÖPEK. KORUMALI ÖZEL MÜLK. KAZA HALİNDE SORUMLULUK SİZE AİTTİR.** Cropper arabayla yola girdi. Deneyimlerine göre ilan kalabalığı izinsiz girenler için kurulan tuzakların uyarısı değildi, sadece onların yerini tutuyordu. Kayın ağaçlarının olduğu yolda arabasını sürdü ve avluya girdi, durdu, motor hâlâ

çalışır vaziyetteyken bir sonraki hareketinin ne olacağını düşündü.

Sir George elinde av tüfeğiyle mutfak penceresinde göründü, sonra kapıdan çıktı. Cropper arabasında oturdu.

“Yolunuzu mu kaybettiniz?”

Cropper gri camını indirdi, çelik gibi sağlam bir film seti yerine ufalanan taşlar gördü. Tecrübeli bir gözle çevresini süzdü. Kale burçları dökülüyor. Kapılar çarpık. Ahır avlusunda yabancı otlar.

“Sir George Bailey?”

“Hı-hı. Yardımcı olabilir miyim?”

Cropper arabadan çıktı ve kontağı kapadı.

“Size kartımı verebilir miyim? Harmony City, New Mexico’daki Robert Dale Üniversitesi, Stant Koleksiyonu’ndan Mortimer Cropper.”

“Bir yanlışlık var herhalde.”

“Ah, sanmıyorum. Birkaç dakikanızı almak için çok uzaktan geldim.”

“Ben meşgul bir adamım. Karım hasta. Ne istiyorsunuz?”

Cropper, Sir George’a doğru yürüdü ve içeri girebilir miyim, diye sormayı düşündü; Sir George tüfeğini bir parça kaldırdı. Cropper avluda kaldı. Koyu gri pantolon ve krem rengi ipek gömlek üstüne bol ve zarif siyah ipek ve yün bir ceket giymişti. İnceydi, dinçti, filmlerdeki Virginia’lıları andırıyordu, etrafı çevrilmiş bir kedi gibi, oraya buraya atlamaya ya da geri çekilmeye hazırdı.

“Ben dünyanın en önde gelen Randolph Henry Ash uzmanıyım desem yanlış olmaz. Bazı kaynaklar ona ait bazı belgelere sahip olduğunuzu düşünmeme sebep oldu – mesela bir mektup, ya da bir müsvedde –”

“Kaynaklar?”

“Dolaylı kaynaklar. Böyle şeyler her zaman duyulur, er ya da geç. Şimdi, Sir George, ben R.H.Ash’in elyaz-

malarının dünyadaki en geniş koleksiyonunu temsil ediyorum – küratörlüğünü yapıyorum.”

“Bakın, Profesör. İlgilenmiyorum. Bu Ash denen adamla ilgili hiçbir şey bilmiyorum ve öğrenmeyi de düşünmüyorum –”

“Kaynaklarım –”

“*Ve de* İngilizlere ait şeylerin yabancılar tarafından satın alınmasından hoşlanmıyorum.”

“Ailenizin ünlü ferdi Christabel LaMotte’la ilgili bir belge belki?”

“Ünlü değil. Benim ailemin ferdi değil. İkisi de yanlış. Gidin buradan.”

“Konuyu konuşmak için bir-iki dakika içeri gelebilirsem – sadece akademik amaçlar için elinizde ne olup olmadığını öğrenmek için –”

“Bu evde artık akademisyen istemiyorum. Artık kimsenin bu işe burnunu sokmasını istemiyorum. Yapılacak işlerim var.”

“Elinizde bir şey olduğunu inkâr etmiyorsunuz –”

“Hiçbir şey söylemiyorum. Sizi ilgilendirmez. Arazimden çıkın. Zavallı küçük peri şairi. Onu rahat bırakın.”

Sir George öne doğru bir-iki soğukkanlı adım attı. Cropper zarif ellerini zarifçe kaldırdı; timsah-derisi kemeri dar kalçalarının üstünde silah-kemeri gibi hafifçe oynadı.

“Ateş etmeyin. Gidiyorum. Gerçekten isteksiz olanları asla rahatsız etmem. Ama size şunu söyleyeyim. Böyle bir parçanın – eğer sahiden varsa – değeri hakkında hiçbir fikriniz var mı?”

“Değeri?”

“Para olarak. Para olarak Sir George.”

Bir sessizlik.

“Mesela Ash’ten bir mektup – bir portre-ressamıyla poz vermek üzere randevulaşması sadece – yakın za-

manda Sotheby's'de 500 pounda gitti. Bana gitti, tabii. Gayet açıkça övündüğümüz bir şey bu, bizim üniversite bütçesinden kütüphane ödeneğimiz yok, Sir George, sadece bir çek defterimiz var. Ama, *birden fazla* mektubunuz varsa – ya da bir şiir –”

“Devam edin –”

“Mesela on iki uzun mektup – veya içinde çok fazla bir şey olmayan yirmi kısa mektup – rahatlıkla altı haneli rakamlara çıkarsınız, hatta belki daha fazlasına. Pound olarak altı hane. Muhteşem evinizin bakıma çok ihtiyacı olduğunu görüyorum.”

“Peri şairinin yazdığı mektuplar?”

“Randolph Henry Ash'in yazdığı.”

Sir George'un kırmızı alnı düşüncelerle kırıştı.

“Eğer bu mektuplar elinize geçerse onları alıp götüreceksiniz –”

“Ve Harmony City'de muhafaza edeceğiz ve her ülkeden akademisyenin kullanımına açacağız. Mükemmel koşullarda benzerlerine katılacaklar – hava basıncı, nem, ışık – bizim saklama ve inceleme koşullarımız dünyadaki en iyisi.”

“Bence İngiliz şeyleri İngiltere'de kalmalı.”

“Bu anlaşılır bir şey. Takdir edilmesi gereken bir hassasiyet. Ama bu mikrofilm ve fotokopi çağında – hassasiyet anlamlı mı?”

Sir George av tüfeğiyle bir-iki sarsılma hareketi yaptı, belki düşüncelerinin bir sonucu olarak. Cropper, keskin bakışlarını Sir George'dan ayırmadan ellerini biraz absürd bir şekilde havada tuttu ve gülümsedi, karanlık kurnaz bir gülümseme, endişeli değil tetikte.

“Eğer bana, Sir George, kayda değer yeni bir elyazması bulduğunuzu sanmakla tamamen hata ettiğimi söylerseniz – herhangi bir elyazması – açıkça söyleyin, ben de derhal gideyim. Ama umarım kartımı alırsınız –

belki Christabel LaMotte'un eski mektuplarına daha yakından bakınca – eski günlüklerine, eski hesap defterlerine – Ash'e ait bir şeyler çıkar. Eğer herhangi bir elyazması hakkında şüpheniz varsa size menşei ve değeri hakkında bir fikir vermekten – tarafsız bir fikir – mutluluk duyarım. Değeri hakkında.”

“Bilmiyorum.” Sir George aptal, boş-ifadeli toprak-sahibi kılığına büründü; Cropper gözlerinin hesap yapmakta olduğunu gördü ve o anda bir şey olduğunu ve o şeyin Sir George'un elinde olduğunu anladı.

“Vurulmadan size kartımı verebilir miyim?”

“Sanırım. Sanırım verebilirsiniz. Ama bakın bir işe yarayacak demiyorum, demiyorum...”

“Hiçbir şey demiyorsunuz. Önyargınız yok. Kesinlikle anlıyorum.”

Mercedes geldiğinden daha hızlı bir şekilde Lincoln'den çıkıp gitti. Cropper, bu noktada Maud Bailey'e uğramayı düşündü ve vazgeçti. Christabel LaMotte'u düşündü. Stant Koleksiyonu'nda bir yerde – bir kere başladımı koleksiyonu sevgiyle ve mükemmele yakın bir şekilde hatırlıyordu – Christabel LaMotte'la ilgili bir şey vardı. Ama ne?

Maud, Lincoln Pazar Meydanı'nda tezgâhların arasından yürüyordu. Dar, yeşilimsi kahverengi, beklenmedik bir takım elbise giymiş olan Sir George büyük bir gürültüyle Maud'a çarptı. Elini uzattı ve Maud'u elbisesinin kolundan yakaladı.

“Biliyor musun,” diye bağırdı yüksek sesle, “genç hanım, elektrikli bir tekerlekli sandalyenin kaç para olduğunu biliyor musun?”

“Hayır,” dedi Maud.

“Belki öğrenmelisin. Az önce avukatımı görmeye

gittim, senin hakkında hiç iyi düşünmüyor, Maud Bailey, hiç iyi düşünmüyor.”

“Neden olduğunu –”

“Öyle mazlum mazlum bakma. Altı-hane ya da daha fazla, öyle dedi Mercedes’iyle gelen o sinsi kovboy. Ve sen o konuda bir kelime bile etmedin, hayır, soğuk nevale!”

“Mektupları mı kastediyorsunuz...”

“Seal Court Norfolk’lu Bailey’lerin umurunda bile olmadı. Önceki Sir George onlara nispet olsun diye yaptırdı ve bence yıkıldığını görseler sevinirler, çok yakında yıkılacak zaten. Ama elektrikli sandalye, genç hanım, onu akıl etmeliydin.”

Maud’un zihni karmakarışık oldu. Mercedes’li kovboy, Sağlık Bakanlığı’na neden başvurmuyor, mektuplara ne olacak, hiçbir şeyin farkında olmayan Leonora nerede, pazar tezgâhları arasında dolaşıp çay tabağı mı seçiyor?

“Özür dilerim. Ne kadar değerli oldukları hakkında hiçbir fikrim yoktu. Tabii belli bir değerleri vardır. Nerede bulundularsa orada kalmaları gerektiğini düşündüm. Christabel’in bıraktığı yerde –”

“Benim Joan’ım yaşıyor. O ise ölü!”

“Tabii. Anlıyorum.”

“Tabii. Anlıyorum,” dedi Maud’u taklit ederek. “Hayır, anlamıyorsun. Avukatım *kendine* çıkar sağlamayı düşündüğünü söylüyor – kariyerin için yani, hatta onları satarak. Benim cahilliğimden faydalanıp, anladın mı?”

“Yanlış anlamışsınız.”

“Hiç sanmıyorum.”

Leonora arka arkaya dizilmiş ağır kokulu çiçeklerle ve kurukafalarla süslü bir askı dolusu deri ceket arasından çıktı.

“Biri seni taciz mi ediyor, canım?” diye sordu. Ve sonra bağırdı, “Ah, silahlı vahşi orman adamı.”

“Sen,” dedi Sir George, morararak. Maud’un kolunu yoğuruyor ve büküyordu. “Her yerden Amerikalılar fırlıyor. Hepiniz bu işin içindesiniz.”

“Hangi işin?” diye sordu Leonora. “Savaş mı var? Uluslararası bir mesele mi? Seni tehdit mi ediyor, Maud?”

Sir George’un üstüne doğru gitti, ona tepeden bakıyor, üstünden yüksek dozda alınganlık akıyordu.

Stres altında serinkanlı kalmakla övünen Maud, Sir George’un öfkesinden mi yoksa Leonora’nın mektupların kendisinden gizlendiğini zamansız öğrenmesinden mi daha çok korktuğuna karar vermeye çalışıyordu. Sir George’un kayıp bir vaka olduğuna, ama Leonora’nın, eğer incinir ve kendini ihanete uğramış hissederse, çok korkunç olabileceğine karar verdi. Bu söyleyecek bir şeyler düşünmesine yardımcı olmadı. Leonora, Sir George’un ince küçük yumruğunu uzun güçlü eliyle yakaladı.

“Arkadaşımı bırak, yoksa polis çağırırım.”

“Polise ihtiyacı olan sen değil benim. Başkasının mülküne izinsiz girenler. Hırsızlar. İğrenç akbabalar!”

“Harpialar demek istiyor, ama eğitilmiş değil.”

“Leonora, *lütfen*.”

“Bir açıklama bekliyorum, Miss Bailey.”

“Burada olmaz, şimdi olmaz. Ah, *lütfen*.”

“Ne açıklaması bekliyor, Maud?”

“Önemli bir şey değil. Ah, şimdi bunu konuşmanın zamanı olmadığını siz de görüyorsunuz, Sir George.”

“Tabii görüyorum. Çek ellerini üstümden, adi kadın, *git buradan*. Umarım seni bir daha görmem.”

Sir George sertçe döndü, toplanmış olan küçük kalabalığı yardı ve hızla uzaklaştı.

Leonora, “Ne açıklaması bekliyor, Maud?” dedi.

“Sonra anlatırım.”

“Tabii anlatacaksın. Merak ettim.”

Maud neredeyse mutlak bir çaresizlik hissetti. Bura-

dan ve řu andan uzakta herhangi bir yerde olmak istedi. Yorkshire'ı dűřündü, Thomasine řelalesi üstündeki beyaz ışıđı, kűkűrt rengi taşları ve Boggle Çukuru'nda bir an gördükleri ammonitleri.

Siyah yüzü sert ifadeli, şakırdayan bir güvenlik görevlisi solgun yüzlü Paola'ya işaret etti.

“Telefon var,” dedi. “Ash editörlerine.”

Paola, anahtarların sesini ve ceketli sağlam kalçaları, halı kaplı tüneller boyunca takip ederek acil durumlarda Ash Fabrikası'nın, büyük bir lűtuf olarak kullanmasına izin verilen telefonun durduğu güvenlik noktasına geldi.

“Paola Fonseca.”

“Siz Randolph Henry Ash'in Toplu Eserleri'nin editörü müsünüz?”

“Asistanıyım.”

“Bana Profesör Blackadder'la konuşmam söylendi. Adım Byng. Avukatım. Bazı – bazı – olası elyazmalarının piyasa fiyatını sormak isteyen bir müvekkilim adına arıyorum.”

“Olası, Mr. Byng?”

“Müvekkilim hiç emin değil. Profesör Blackadder'la konuşamayacağıma emin misiniz?”

“Çağırayım. Uzun bir mesafe. Sabırlı olmalısınız.”

Blackadder, Mr. Byng'le konuştu. Ash Fabrikası'na beyaz bir yüzle, aksi ve sinirli bir heyecanla döndü.

“Budalanın biri Ash'in kimliği belirsiz bir kadına yazdığı belirsiz sayıda mektubun değerini tespit ettirmek istiyor. Beş tane mi, on beş mi, yirmi mi, dedim. Byng bilmediğini, ama elli civarında olduğunu söylemek üzere talimat aldığını söyledi. Uzun mektuplar, dedi, dişçi randevuları ve teşekkür notları değil. Müvekkilinin adını vermedi. Potansiyel olarak bu kadar değerli olacak

bir şeye neye benzediğini görmeden nasıl fiyat biçebilirim, dedim. Bu laftan hep nefret etmişimdir, ya sen, Paola, neye benzediğini görmeden, bir totoloji ya da onun gibi bir şey, basitçe *görmeden* anlamına geliyor, değil mi? Sonra Mr. Byng zaten ortada altı haneli bir teklif olduğunu söyledi. İngiltere'den bir teklif mi, dedim, Byng de, hayır, öyle olmayabilir, dedi. O gıcık Cropper oraya gitmiş olmalı, her neresiyse. Nereden aradığınızı öğrenebilir miyim, diye sordum, Tuck Lane Hukuk Bürosu, Lincoln, dedi. Lanet olası şeyleri görebilir miyim, dedim, Byng müvekkilinin kesinlikle rahatsız edilmek istemediğini söyledi, çok huysuzmuş. Ne demek yani bu şimdi? Yüklü bir fiyat biçersen bakmama izin verilecekmiş gibi bir izlenim aldım. Ama öyle yaparsam, fiyatı karşılayacak fonu asla alamayız, özellikle o gıcık Cropper ve dipsiz çek defteri işin içindelerse; Mr. Byng'in müvekkili şimdiden para hakkında sorular soruyor, akademik değeri hakkında değil.

Bak ne diyeceğim Paola, bütün bunların Roland Michell'in tuhaf davranışlarıyla ve Lincoln'deki şu Dr. Bailey'ye yaptığı ziyaretlerle bir ilgisi var. Genç Roland bu aralar neyle meşgul? Ayrıca, nerede? Onunla bir konuşayım bakalım..."

"Roland?"

"Hayır. Kimsiniz? Maud Biley mi?"

"Ben Paola Fonseca. Sesim Maud Bailey'ye hiç benzemez. Val, Roland'la konuşmam lazım, çok acil."

"Hiç şaşırmadım, artık kütüphaneye gitmiyor, burada oturup yazıyor..."

"Şimdi nerede?"

"Her işiniz acele, senin ve Maud Bailey'nin."

"Bu Maud Bailey *meselesi* de ne?"

"Telefon sapığı."

“Val, Roland orada mı? Bir koridordayım, uzun konuşamam, bu aptal telefonları bilirsin –”

“Çağırayım.”

“Roland, ben Paola. Başın büyük dertte. Blackadder korkunç öfkeli. Seni arıyor.”

“Fazla aramış olamaz. Buradayım. Makalemi yazıyorum.”

“Anlamıyorsun. Dinle – bu sana bir şey ifade ediyor mu bilmiyorum. Blackadder’ı Byng diye biri aradı, Ash’in bir kadına yazdığı elli civarında mektuptan oluşan bir koleksiyona fiyat biçmesini istedi.”

“Ne kadını?”

“Byng söylemedi. Blackadder, Byng’in bildiğini düşünüyor. Senin de bildiğini düşünüyor. Arkasından bir iş çevirdiğini düşünüyor. Senin hainlik ettiğini söylüyor – Roland, orada mısın?”

“Evet. Düşünüyorum. Aradığın çok iyi oldu, Paola. Neden zahmet ettiğini bilmiyorum; ama iyi ettin.”

“Gürültü patırtıdan nefret ederim de ondan.”

“Gürültü patırtı mı?”

“Hı-hı. Eğer gelersen, kükreyecek. Kükreyecek de kükreyecek. Midemi bulandırıyor. Bağtırtıdan nefret ederim. Ayrıca, seni de severim.”

“Çok iyisin. Ben de bağtırtıdan nefret ederim. Cropper’dan nefret ediyorum. Ash Fabrikası’ndan nefret ediyorum, keşke ortadan kaybolabilsem.”

“Auckland veya Yerevan’da bir araştırma bursu.”

“Daha ziyade yerin dibinde bir delik. Ona nerede olduğumu bilmediğini söyle. Ve teşekkürler.”

“Val kızgın gibi.”

“Hep öyle zaten. Bağtırtıdan nefret etmemin bir sebebi de bu. Genellikle benim suçum.”

“Güvenlik görevlisi geri geliyor. Gidiyorum. Kendi-
ne iyi bak.”

“Her şey için teşekkürler.”

Roland dışarı çıktı. Kendini tamamen âciz ve çaresiz hissediyordu. Onun yerinde olan her akıllı başında insanın bu gelişmelerin işleri daha iyiye değil, daha kötüye götüreceğini önceden tahmin edebileceğini söyledi kendi kendine. Duygusal yönden mektupların kendi özel sırrı olarak kalacağını sanmıştı, sırrı açıklamaya karar verene kadar, hikâyenin sonunu öğrenene kadar – Randolph Ash ne yapılmasını isterdi, anlayana kadar. Val nereye gittiğini sordu, cevap vermedi. Tahrip edilmemiş bir telefon kulübesi bulmak için Putney Caddesi boyunca yürüdü. Bir Hint marketine girdi, bir telefon kartı ve bir avuç bozuk parayla çıktı. Putney Köprüsü’nden yürüyüp Fulham’a geldi, bulduğu telefon kulübesindeki telefon herhalde çalışıyordu, çünkü önünde uzun bir kuyruk vardı. Bekledi. İki kişi, siyah bir adam ve beyaz bir kadın, kartlarını tükettiler. Başka bir beyaz kadın araba anahtarlarıyla telefona karmaşık bir şeyler yapıp sonsuza kadar konuştu. Roland ve kuyruk-daşları birbirlerine bakıp telefon kulübesinin etrafında sırtlanlar gibi dönmeye, kadına tehditkâr tehditkâr bakmaya çalışmaya, ara ara da cama avuçlarıyla rasgele vurmaya başladılar. Sonunda kadın sağa sola bakmadan hışımla dışarı çıkınca, Roland’ın önünde sırada olanlar nazikçe kısa konuştular. Kuyruktayken mutsuz değildi. Nerede olduğunu kimse bilmiyordu.

Telefon açıldı.

“Maud?”

“Şu anda müsait değil. Mesajınız var mı?”

“Hayır. Önemli değil. Bir telefon kulübesindeyim. Ne zaman gelir acaba?”

“Dışarıda değil. Banyo yapıyor.”

“Biraz acil de. Arkamda sıra var.”

“MAUD. Çağırıyorum. Bekler misiniz lütfen, bir bakayım – MAUD.”

Cama ne zaman vuracaklardı?

“Hemen geliyor. Kim diyeyim?”

“Önemli değil. Eğer geliyorsa.”

Maud’u hayal etti; ıslak, beyaz bir havluya sarılı. Amerikalı kimdi? Leonora olmalı. Maud, Leonora’ya bir şey söylemiş miydi? Ona bir şey söyleyebilir miydi, Leonora’nın önünde?..

“Alo? Ben Maud Bailey.”

“Maud. Sonunda. Maud. Ben Roland. Bir telefon kulübesindeyim. Felaket şeyler oldu –”

“Evet öyle. Konuşmalıyız. Leonora telefonu yatak odasına götürsem olur mu? Biraz özel bir konuşma da.”

Bir boşluk. Tekrar bağlantı.

“Roland, Mortimer Cropper geldi.”

“Bir avukat Blackadder’ı aramış.”

“Sir George Lincoln’de korkunç bir olay çıkarttı. Elektrikli tekerlekli sandalyeler hakkında. Paraya ihtiyacı var.”

“Arayan onun avukatıydı. Çok mu kızgın?”

“Küplere binmiş. Leonora’yı görmesi de işleri kolaylaştırmadı.”

“Ona söyledin mi?”

“Hayır. Ama böyle giderse tahmin etmesi uzun sürmez. Her gün durum daha kötüye gidiyor.”

“Hakkımızda kötü düşünecekler. Cropper, Blackadder, Leonora.”

“Dinle – Leonora demişken – sonraki adımı buldu. Christabel, Bretonya’daki ailenin yanına gitmiş. Şiir yazan bir kuzen varmış. Şiirlerin Fransız bir akademisyende olduğunu Leonora’ya yazmış. İntiharı da kapsıyor olabilir. Kimse nerede olduğunu bilmiyormuş.”

“Keşke benim de nerede olduğumu kimse bilmese. Aslında Blackadder beni çağıracakken kaçtım.”

“Sana telefon etmeye çalıştım. Sana söyledi mi bilmem. Söyleyecekmiş gibi durmuyordu. Ne yapıyoruz ya da ne yaptık bilmiyorum bile. Olanları C ve B’den saklayabileceğimizi nasıl düşündük?”

“Ve Leonora. Saklamadık – bulabileceğimiz her şeyi bulduktan sonra. Sadece zamana ihtiyacımız vardı. Bu bizim Arayışımız.”

“Bunu biliyorum. Onlar böyle düşünmeyecekler.”

“Keşke ortadan kaybolabilsem.”

“Hep bunu söylüyorsun. Ben de. Leonora’yla kalmak zaten kötü, Şir George ve bütün bunlar olmasa bile –”

“Gerçekten öyle mi?” Kendini, daha önce hiç görmediği Leonora’nın beyaz havluyu çözerkenki görüntüsünü şehvetle bir kenara iterken buldu. Maud sesini alçalttı.

“Birbirimize söylediklerimizi düşünüp duruyorum, boş yataklar hakkında, Çukur’da.”

“Ben de. Taştaki beyaz ışık hakkında. Ve Boggle Çukuru’ndaki güneş hakkında.”

“Oradayken, nerede olduğumuzu biliyorduk. Öylece ortadan kaybolmalıyız. Christabel gibi.”

“Bretonya’ya gitmeyi mi kastediyorsun?”

“Tam değil. En azından. Yani. Neden *olmasın*?”

“Paramız yok.”

“Bende var. Ve araba da. Ve iyi bir Fransızca.”

“Benimki de iyi.”

“Nerede olduğumuzu bilemezler.”

“Leonora bile mi?”

“Eğer ona yalan söylersem bilemez. Gizli bir sevgilim olduğunu sanıyor. Romantik bir ruhu var. Korkunç bir yalan olacak, ona ait bilgiyi alıp ona ihanet etmek.”

“Cropper ve Blackadder’ı biliyor mu?”

“Konuşmuşluğu yok. Senin de kim olduğunu bilmiyor. Adını bile.”

“Val söyleyebilir.”

“Onu bu evden gönderirim. Bir yerlere davet ettirim. O zaman eğer Val ararsa, cevap veren olmaz.”

“Ben pek iyi bir komplocu sayılmam, Maud.”

“Ben de.”

“Eve gitmeyi göze alamam. Eğer Blackadder... Eğer Val...”

“Gitmelisin. Eve gitmelisin ve kavga çıkarmalısın ve gizlice pasaportunu ve bütün kâğıtları alıp çıkmalısın. Bloomsbury’deki o küçük otellerden birine gitmelisin.”

“British Museum’a fazla yakın.”

“Victoria olsun o zaman. Leonora meselesini halledip oraya gelirim. Daha önce kaldığım bir yer var...”

19

Yüksekten uludu rüzgâr, Okyanus fırlattı
Püsküren tepelerini çözölmüş dalgaların
Dalgakırana ve kuleye
Dahud ile âşığının
Kepenleri kapalı sessizlikte, ipek gibi bembeyaz
Yan yana gece boyu yattıkları yere.
İnsanlar sokaklarda koşturdu
Korku dolu sesleri, ıslak elleri vurdu
Çelik misali karşı koyan yapıya,
Her zamanki gibi sessizliği pürüzsüz kapıya.

Şaşırp Dahud'un kollarında,
Bir kötölük geleceğini sezdi
Beyaz teninden ve kalbinin gürültüsünden
Kaldırıp kulaklarını, dinledi insanların velvelesini
Ve ötesinde hırıltılı kükreyişini
Kapıdaki öfkeli Okyanusun.

"Pencereye git," dedi o zaman kadın,
"Bana denizin hareketini anlat
Rengini ve taktiğini."

“Leydi, dalgalar cam gibi yeşil
Gökyüzü kara kehribar, küçük kayıklar geçiyor
Uçan şeyler gibi girdaptan girdaba
Sırılsıklam, aşağı çekilen, ıslak kanatlarla.”

“O zaman gel bana ve kollarıma –
Yüzüne öpücükler basayım
Sıcaklığı ve kuvveti örtsün
Mırıltısını kalabalığın
Gümbürtüsünü kaba suların.”

Büyülenip dediğini yaptı, ta ki
Su şıptırtısı duyana kadar
Kule kapısının eşiğinde ve bağırdı
“Geliyor, Leydi, kalkmalıyız,” diye.

“Daha yükselmesi gerek,” dedi hemen kadın,
“Demir kapı geçilene kadar güvendeyiz.
Pencereye git, anlat bana,
Denizin hızını ve hareketini
Rengini ve taktiğini.”

“Leydi, dalgalar öfke beyazı
Gökyüzü uçan köpükten bir peçeyle kaplı
Ve boğulan insanlar bağılıyor
Dalgaların tepesinde ve yeniden batıyor.”

“Gel ve yat kollarımda sakince,
Bize ne o zayıf şeylerin kötülüğünden
Zapt ederim hepsini cazibemle.”

Yine kıpırdadı, yine bağırdı,
“Okyanus geliyor, kalkmalıyız,” diye.

“Pencereye git, anlat bana
Denizin yüksekliğini ve hareketini
Rengini ve taktığını.”

“Leydi, dalgalar kapkara ve kaynıyor
Kokuşmuş zift gibi, kudurmuş yağ gibi,
Tırmanıyor da tırmanıyor, milyonlarca ağzı
Almaya çalışıyor kuleyi açık kursağından içeri
Ağzın etrafında köpük-dişler dizili, kıvrık ve beyaz
Gecenin şekil değiştiren canavarları
Şimdi biri, şimdi bini açılıyor yüksekte.
Leydi, gökyüzünü göremiyorum.
Yıldızlar söndü, dalgalar koşturuyor
Şehrin olduğu yerde,
Çan kulesinin parmağıyla gösterdiği
Saat kulesinin gülümsediği yerde.
Şimdi her şey çalkantılı ve asi.
Zincirlerin gıcirtısı duyuluyor
İşte kule sallanıp geriliyor
Öfkeyle gülüyor, yumruğunu indiriyor aşağıya
Şimdi kalkın, leydi, boğulacağız yoksa.”

Christabel LaMotte, *İs Şehri*

Bretonya Prensesi’nde bir kamarada kapalıydılar. Geceydi: motorların nabız gibi atışını ve onun ötesinde ve çepeçevre, denizin kocaman ağır akışını duyuyorlardı. İkisi de heyecandan bayılacak gibiydi. Güvertede durmuşlar ve Portsmouth ışıklarının kuvvetle parlayıp giderek sönüşünü izlemişlerdi. Birbirlerinden ayrı durmuşlardı, dokunmadan, ama daha önce, Londra’da, belirsiz hislerle dolu, birbirlerinin kollarına koşmuşlardı. Şimdi ranzanın alt katında oturmuş diş fırçası-kupalarından *duty-free*’den alınmış viski ve su içiyorlardı.

“Delirdik herhalde,” dedi Roland.

“Tabii delirdik. Ve kötülük ettik. Leonora’ya utanmadan yalan söyledim. Daha kötüsünü de yaptım – o görmeden Ariane Le Minier’in adresini çaldım. Cropper ve Blackadder kadar kötüyüm. Bütün biliminsanları biraz delidir. Bütün takıntılar tehlikelidir. Bu biraz kontrolden çıktı. Ama deniz havası solumanın ve önümüzdeki birkaç hafta evimi Leonora’yla paylaşmayacağımı bilmenin mutluluğu –”

Maud Bailey’nin coşkuyla delilikten ve mutluluktan bahsettiğini duymak tuhaftı.

“Galiba hayatta sahip olduğum ya da önemsedğim her şeyi az önce kaybettim. Ash Fabrikası’ndaki küçük işimi. Val’i. Bu da evimi kaybettim demek, çünkü ev onun, kirayı o ödüyor. Kendimi berbat hissetmem lazım. Herhalde hissedeceğim. Ama şu anda – zihnim berrak – kendimi *tek* hiss ediyorum, anlıyor musun? Sanırım bu kadar iyi hissetmemin sebebi deniz. İzimi Londra’da kaybettirseydim kendimi aptal gibi hissedecektim.”

Birbirlerine dokunmuyorlardı. Dostça yakın oturuyorlardı ve birbirlerine dokunmuyorlardı.

“Ne tuhaf,” dedi Maud, “eğer birbirimize takıntılı olsaydık, kimse deli olduğumuzu düşünmezdi.”

“Val birbirimize takıntılı olduğumuzu düşünüyor. Hatta Randolph Ash’e takmaktan daha sağlıklı olduğunu bile söyledi.”

“Leonora bir âşıktan gelen telefonla aniden çıkıp gittiğimi sanıyor.”

Roland, bütün bu baş döndürücü zihin berraklığı birbirimize takıntılı olmamamıza bağlı diye düşündü.

“Bunlar temiz dar beyaz yataklar,” dedi.

“Evet öyleler. Üstü mü yoksa altı mı tercih edersin?”

“Fark etmez. Sen?”

“Ben üsttekini alayım.” Güldü. “Leonora olsa bunun Lilith’ten dolayı olduğunu söylerdi.”

“Neden Lilith?”

“Lilith aşağı olan konumu reddetti. Âdem de onu başından attı, Lilith de kanunun hüküm sürmediği yerlerde, Arap çöllerinde dolaştı. Melusina’nın bir sureti.”

“Üstün ya da altın fark ettiğini düşünmüyorum,” dedi Roland kayıtsız bir tavırla, bu lafın mitografya, cinsel tercih ve demirli ranza paylaşımı arasında ne kadar absürd bir anlam çeşitliliği gösterdiğinin kesinlikle farkındaydı. Her şey absürd ve uyum içindeydi. Duşu açtı.

“Duş almak ister misin? Tuzlu.”

“Evet, öyle. Deniz altında deniz-suyu duşu. Denizin altındayız değil mi, bu kabinde? Önce sen.”

Su tısladı, battı ve sakinleştirdi. Dışarıda aynı su, koca geminin gövdesiyle yarılarak karanlık karanlık akıyor ve onun ötesinde görünmeyen yaşamın koşturmasını ve dengesini taşıyordu, domuzbalığı sürüleri ve soyu tükenmekte olan şarkı söyleyen yunuslar, hareket eden ve oradan oraya fırlayan uskumru ve mezigit sürüleri, denizanalarının hareket ettirici saçakları, Michelet’nin, sık sık yaptığı gibi, cinsiyetleri ve fonksiyonları karıştırıp süt denizi, *la mer de lait*, dediği fosforlu ringa menisi. Roland huzur içinde alttaki yatağına uzanıp Melville’in yastığının altından akıp geçen balık sürüleri – ne sürüleyirdi? – hakkındaki büyüleyici cümlesini düşündü. Duştan akan suların Maud’un görünmeyen bedenine çarptığını ve şingırdadığını duydu, bu bedeni kendi kendine usulca ve belirsizce, ısrarlı ve ayrıntılı olmadan, süt gibi beyaz, püsküren suyun ve yükselen buharın içinde bir o yana bir bu yana dönerken hayal etti. Merdivenden çıkarken ayak bileklerini gördü, beyaz ve zarif, beyaz koton içinde, füjer kokulu pudra ve nemli saç kokulu. Maud tepedeki rafa konacak diye derin bir hoşnutluk duydu, görünmez ve ulaşılmaz, ama orada. “İyi uykular, iyi geceler,” dedi Maud, o da aynı şekilde cevap verdi.

Ama uzun bir süre uyumadı, karanlıkta gözleri faltaşı gibi açık yattı, Maud üstte hareket ederken duyulan ufak çıtırtıları ve hışırtıları, iç çekişleri ve yer değiştirmeleri zevkle dinledi.

Maud, Ariane Le Minier'e telefon etmiş, Güney'e tatile gitmek üzere olan kadın kısa bir süre için buluşmayı kabul etmişti. Güzel bir havada sükûnet içinde arabayla Nantes'a geldiler ve *fin de siècle* Türk çinileriyle kaplı sü-tunları, mücevher kakmalı vitraylarıyla gizemli ve ıslıl ıslıl dekore edilmiş şaşırtıcı bir restoranda öğle yemeği için buluştular. Ariane Le Minier genç, sıcakkanlı ve kararlıydı; siyah mürekkep rengi saçları geometrik bir biçimde kesilmişti, ensesinde belli bir açıyla, alnında da dümdüz. İki kadın birbirlerini sevdiler; bilimsel yaklaşımlarındaki tutkulu titizlik ortaktı, bilinç eşiğini ve Melusina'nın canavarımsı biçiminin doğasını, Winnicot'un deyiimiyle bir "geçiş alanı" – bir kadını cinsel-kimliğinden kurtarıp özgürleştiren hayalî bir yapı – olarak tartıştılar. Roland çok az konuştu. Fransa'da yediği ilk Fransız yemeğiydi ve hassas bir bedensel zevke, deniz mahsullerine, taze ekmeğe, analiz edilmeyi bekleyen, ama analize meydan okuyan incelikteki soslara kapılıp gitmişti.

Maud'un işi hassas bir işti. Tam olarak neden olduğunu söylemeden ve ricasıyla Leonora'nın orada bulunmaması arasındaki bağlantıyı açıklamadan Sabine de Kercoz'un yazdıklarına erişmek için izin alması gerekiyordu. İlk başta Ariane'ın yola çıkmak üzere oluşu meseleyi daha da zorlaştıracak gibi görünüyordu. Belgeler kilitliydi ve onun yokluğunda erişilmeleri pek mümkün değildi. "Eğer geleceğinizi bilseydim..."

"Biz de bilmiyorduk. Kısa bir tatilimiz olduğu ortaya çıktı. Bretonya'yı dolaşıp LaMotte'un ailesinin evini görmeyi düşündük."

“Görecek hiçbir şey yok, ne yazık ki. Birinci Dünya Savaşı sırasında yanmış. Ama sırf Finistère ve Audierne Koyu’nu – inanışa göre İs orada suyun altında – ve Baie des Trépassés’yi – Ölüler Koyu’nu görmek için –”

“LaMotte’un 1859 sonbaharındaki ziyareti hakkında başka bir şey buldunuz mu?”

“Ah. Size bir sürprizim var. Profesör Stern’e yazdıktan sonra bir şey keşfettim – Sabine de Kercoz’a ait bir *journal intime*¹ buldum, neredeyse LaMotte’un bütün ziyaretini kapsıyor. Sanırım – böyle bir günlük tutarken George Sand’ı taklit ediyordu – ve bu yüzden daha doğal olan Bretoncayı kullanacağına Fransızca yazmış.”

“Görmeyi ne kadar isterim, anlatamam –”

“Bir sürprizim daha var. Size bir fotokopisini yaptım. Profesör Stern’e göstermek için ve Melusina’yla ilgili çalışmalarınıza büyük hayranlık duyduğum için. Bir de yokluğumu ve arşivin kapalı oluşunu telafi etmek için. Fotokopi makinesi çok demokratik bir nesne. Bildiklerimizi paylaşmalıyız, değil mi – dayanışma bir feminist prensip. Sanırım günlüğün içindekiler sizi çok şaşırtacak. Okuduğunuzda umarım yansımalarını konuşabiliriz. Şimdilik daha fazla bir şey söylemeyeceğim. İnsan sürprizleri bozmamalı.”

Maud hayretini ve minnettarlığını biraz şaşkınlıkla ifade etti. Leonora’nın ne söyleyeceği kafasında belirgindi. Ama merakı ve hikâyeyle ilgili hevesi daha belirgindi.

Ertesi gün Bretonya’yı geçip dünyanın sonuna, Finistère’ye geldiler. Paimpol ve Brocéliande ormanlarından geçtiler ve etrafı çevrili sessiz Fouesnant Koyu’na

1. (Fr.) Hatıra defteri. (Ç.N.)

geldiler, orada Coz Burnu'nda bir otel buldular, Kuzeyin rüzgârlarla dövülmüş sertliğiyle, daha rüyamsı, daha yumuşak ve daha Güneyli bir şeyin karışımıydı; tepeden, neredeyse Akdeniz'e benzeyen bir çamlığın arasından çepeçevre kumsalı olan bir koya ve mavi-yeşil denize bakan bir terası ve bir palmiye ağacı vardı. Orada, üç gün boyunca, Sabine'in günlüğünü okudular. Ne düşündükleri sonra anlatılacak.

Okuduklarıysa şöyle:

Sabine Lucrèce Charlotte de Kercoz

Journal Intime.

Manoir de Kernemet'te başlanmıştır.

13 EKİM 1859

Bu beyaz kâğıtların boşluğu beni korku ve arzuyla dolduruyor. İstediğim her şeyi yazabilirim, öyleyse nereden başlayacağıma nasıl karar vereceğim? Bu benim kendimi gerçek bir yazara dönüştüreceğim defter; zanaatımı burada öğreneceğim ve yaşadığım veya keşfettiğim ilginç ne varsa buraya kaydedeceğim. Bu defteri sevgili babam Raoul de Kercoz'dan istedim, bu ciltlenmiş kâğıtları folklorla ilgili notları ve bilimsel gözlemleri için kullanıyor. Bu yazma işine kuzenim, şair Christabel LaMotte'un önerisiyle başladım, söylediği bir şey beni çok etkiledi. "Bir yazar ancak zanaati üstünde çalışarak, dille sürekli denemeler yaparak, gerçek bir yazar olur, tıpkı bir sanatçının kille veya yağlıboyayla, malzemeye istediği şekli verebilecek hale gelene kadar denemeler yapması gibi." Ona yazmak için duyduğum büyük arzudan ve günlük yaşantımda şiir veya roman konusu olabilecek ilginç şeylerin, olayların ya da tutkuların büyük eksikliğinden söz edince, bana ne kadar sıradan ve sıkıcı görünse de, yaşamımda dikkat çeken ne varsa

yazmamın en temel disiplin olduğunu söyleyen de oydu. Her gün yazmanın iki yararı olduğunu söyledi. Üslubumu esnek hale getirmek ve gözlemlerimi keskinleştirmek, zamanı geldiğinde – her yaşamda olduğu gibi – büyük önem taşıyan bir şey yazılmak için haykırdığında – “haykırdığında” dedi – yazabilmem için. Bu benim aslında hiçbir şeyin sıkıcı olmadığını, hiçbir şeyin kendine has bir ilginçlikten mahrum olmadığını anlamama da yardım edermiş. Bak, dedi, kendi yağmurlu meyve bahçene, korkunç sahiline bak, bir yabancının gözleriyle, benim gözlerimle, o zaman ne kadar büyülü olduklarını göreceksin, hüzünlü ama çok güzel çeşitlilikte renklerle dolu olduğunu. Mutfağındaki eski kapları ve basit sağlam tabakları, bir parça gün ışığı ve gölgeyle onlardan bir uyum çıkarmaya gelen yeni bir Vermeer’in gözleriyle incele. Bir yazar bunu yapamaz, ama bir yazarın neler yapabileceğini düşün – her zaman zanaatinin bunun için yeterli olduğunu varsayarak.

Bakıyorum da bir sayfa yazdım bile ve içinde değerli olan tek şey kuzenim Christabel’in tavsiyeleri. Bu da gayet anlaşılır bir şey – şu anda hayatımdaki en önemli kişi o, üstelik çok parlak bir örnek, çünkü hem tanınmış belli bir önemi olan bir yazar hem de bir kadın, yani hepimiz için bir umut ışığı, bir önder. Bu rolden ne kadar hoşlanıyor bilmem – aslında gerçekte ne düşündüğü ve ne hissettiği hakkında çok az şey biliyorum sanırım. Bana mümkün olan en şefkatli şekilde yaklaşıyor, sanki o bir mürebbiye ben de hevesli, yerinde duramayan, hayat hakkında hiçbir şey bilmeyen, can sıkıcı bir çocukmuşum gibi.

Eğer bir mürebbiyeye benzetmek gerekirse, bence romantik Jane Eyre’e benziyor; öyle güçlü, öyle tutku dolu, ağırbaşlı görünüşü altında öyle dikkatli ki.

Son iki cümle aklıma bir sorun getirdi. Bunun Christabel’in görmesi için, bir tür *devoir*¹ – yazarlık egzersizleri – hatta derin düşünce ve içe dönüş anlarında, yalnızken okusun diye bir

1. (Fr.) Zorunlu. (Y.N.)

tür gizli özel mektup olarak mı yazıyorum? Yoksa kendime karşı tamamen dürüst olma çabasıyla, sadece doğruluk uğruna, kendime özel mi yazıyorum?

Biliyorum, o ikincisini seçerdi. O zaman ben de bu defteri kilitli tutacağım – en azından ilk zamanlar – sadece benim ve Yüce Varlığın (babamın tanrısı, babam eski ilahlara pek inanmıyor gibi, Lug, Dagda, Taranis. Christabel'in İsa'ya güçlü ve tuhaf İngilizvari bir bağlılığı var, bunu tam olarak anlamıyorum, ayrıca nereye ait olduğu da pek belli değil, Katolik mi Protestan mı?) görebileceği şeyleri yazacağım.

Bir ders. Sadece yazarın okuması için yazılmış yazı canlılığını biraz kaybediyor, ama *en revanche*¹ özel bir özgürlük ve, bana oldukça şaşırtıcı gelen, bir yetişkin niteliği kazanıyor. Hem kadınlara hem de çocuklara özgü etkileme arzusunu kaybediyor.

Bu çalışmaya Kernemet'in bugün, bu saatte, karanlık, puslu bir sonbahar günü saat dörtte nasıl görüldüğünü tarif ederek başlayacağım.

Bazen bana çok uzun ve sıkıcı gelen kısa hayatımın hepsini bu evde geçirdim. Christabel, hem evin güzelliğine hem de sadeliğine şaşırdığını söyledi. Hayır, Christabel'in söylediklerini söylemeyeceğim, *ennui*² hissettiğim zamanlarda doğru dürüst dikkat edemeyecek kadar bana tanıdık gelen o şeylerde ne gördüğümü anlatacağım.

Evimizin bu sahildeki çoğu ev gibi, granitten, uzun ve alçak, yüksek sivri arduvaz çatıları ve *pignon*'ları³ var. Yüksek duvarlarla çevrili bir avlunun ortasında; duvarlar her şeyi dışarıda tutmak için olduğu kadar rüzgârın ortasında sessiz bir mekân yaratmak için de yapılmış. Buradaki her şey esip duran rüzgâra dayanacak ve Atlantik'ten gelen yağmuru savuşturacak şekilde

1. (Fr.) Buna mukabil. (Ç.N.)

2. (Fr.) Can sıkıntısı. (Ç.N.)

3. (Fr.) Duvar kalkanı. (Ç.N.)

inşa edilmiş. Arduvaz çoğunlukla ıslak ıslak parlar. Yazın, sıcakta parladığı zaman da görünüşünü seviyorum. Pencerelerimiz kilise pencereleri gibi derin ve yüksek kemerli. Evimizde sadece dört oda var, ikisi üst katta, ikisi alt katta, bütün odalarda, her tür havada ışık alsınlar diye, iki duvarda iki derin pencere var. Dışarıda bir de kulecik var, tepesinde bir güvercinlik, altında da köpekler için bir yer. Ama Köpek Tray ve babamın dişi av köpeği Mirza evin içinde yaşıyor. Evin arkasında, Okyanus'tan korunaklı bir yerde, benim küçükken oynadığım, o zamanlar bana sonsuz büyüklükte, ama şimdi küçücük görünen meyve bahçemiz yer alıyor. Orası da harç kullanılmadan kuru taşlardan ve dev deniz taşlarından yapılmış bir duvarla çevrili, köylüler bu taşların sayısız delik ve çatlak yardımıyla rüzgârın hızını keserek onu "tükettiğini" söylerler. Fırtınada, rüzgâr o taraftan estiğinde, bütün duvar şarkı söyler, çakıllı bir kumsal gibi taşlı bir şarkı. Bütün bu topraklar rüzgârın şarkısıyla dolu. Rüzgâr estikçe insanlar ayaklarını daha bir sağlam basıyor ve deyim yerindeyse, ona şarkılarını gönderiyorlar, erkekler bas seslerini kalınlaştırıyor, kadınlar seslerini tizleştiriyor.

(Bu yazdığım hiç fena değil. Yazdıktan sonra hemşerilerime ve rüzgârımıza bir tür estetik sevgiyle dolduğumu hissettim. Eğer şair olsaydım, ağıtını yazmak isterdim. Ya da romancı olsaydım, uzun kış günlerinde, rüzgârın monoton şarkısının insanı, çölde susayan bir adam gibi, biraz sessizlik için çıldırtabileceği gerçeğini anlatırdım. Mezmurlar sıcak güneşin altında taşların serin sığınağını över. Biz burada bir-iki damla kuru, parlak sessizliğe muhtacız.)

Şu anda evde üç insan üç ayrı odada sessizce oturmuş yazıyor. Kuzenim ve ben üst kattaki iki odadayız – o eskiden annemin olan odada kalıyor, babam benim o odada oturmamı hiç istemedi (aslında ben de istemedim). Üst kattaki odalardan tarlaların ötesini görmek mümkün, kayalığın kenarına ve denizin hareketli yüzeylerine kadar. Yani, hava kötüyken kıpırdar, kabarır. Hava güzelken sanki kıpırdayan sadece ışıktır. Öyle mi? Bakmam lazım. İlginç bir nokta daha.

Babam aşığı kattaki odalardan birini kullanıyor, hem kütüphane hem yatak odası olarak. Odasının üç duvarı kitaplarla kaplı ve nemli deniz havasının sayfalar ve ciltler üzerindeki korunç etkisine sürekli hayıflanıp duruyor. Küçükken deri kitap kapaklarını koruyucu bir balmumu ve ne olduğunu bilmediğim başka bir şey – arap zamkı? – karışımıyla parlatmak benim görevlerimden biriydi. Nakış işlemek yerine bunu yapıyordum. Gömlek onarmayı biliyorum, mecburen öğrendim, bildiğimiz basit beyaz iş biliyorum – ama kadınlara özgü ince becerilerim yok. Balmumunun tatlı kokusunu hatırlıyorum, el bebek gül bebek büyütölmüş genç hanımların gül suyunu ve menekşe esansını hatırladıkları gibi. Ellerimi yumuşak ve parlak yapıyordu. O günlerde bolluk içinde yaşıyorduk, ikimiz, o tek odada, güzel bir şömine ateşiyle, bir tür çini sobamız da vardı.

Babamın yatağı kendi merdiveni ve havalandırmalı kapısı olan eski tarz bir Bretonya kutu-yatağı. Annemin yatağında örgüler ve nakışlarla süslü ağır kadife perdeler asılıydı. Babam iki ay önce onları temizlememi istedi; neden olduğunu söylemedi; beni evlendirme planları kurduğuna ve annemin odasını bir gelin odası olarak hazırlattığına dair çılgınca bir fikre kapıldım. Perdeleri indirdiğimizde tozdan ağırlaşmışlardı, Gode onları avluda dövmekten hasta oldu, ciğerlerine bir ömür boyu (benim ömrüm kadar) birikmiş örümcek ağı ve pislik doldu. Ve sonra, dövölmeleri bitince hiç oldular, bütün varlıkları kabuk bağlamış pislikle beraber gitmişti sanki, öyle ki her yanlarında koca delikler ve yırtık pırtık parçalar belirdi. Sonra babam dedi ki, “İngiltere’den kuzenin geliyor, yeni takımlar alabileceğimiz bir yer olmalı.” Quimperlé’ye gitmek için bütün gün at sürdüm ve Madam de Kerléon’a sordum, o da bana yakınlarda ihtiyacı olacağını düşünmediğı, kullanılabilecek durumda kırmızı bir yatak takımı verdi. Kenarları zambaklarla ve yabangöülleriyle işli, kuzenim de çok seviyor.

Bu kutu-yataklar, Bretonya’nın bu oda içinde odaları, bir söylentiye göre kurtlardan korunmak için tasarlanmış. Dünya-

nın bu bölgesindeki yükseklerde ve bozkırlarda ya da Paimpol ve Brocéliande ormanlarında dolaşan kurtlar hâlâ var. Eski-den, köylerde ve çiftliklerde, bu hayvanların evlere girip ocağın yanındaki beşiklerinde uyuyan bebekleri kapıp kaçtıkları söylenir. Bu yüzden köylüler ve çiftçiler, çocukları güvende olsun diye, tarlaya gitmeden önce onları kutu-yataklara koyup kapıyı da sıkı sıkı kaparlarmış. Gode'un dediğine göre, bu yataklar, bebekleri aynı zamanda arsız burunlu başıboş domuzlardan ve göz mü yoksa kulak mı, minik bir ayak mı yoksa el mi yırttıklarına ya da gagaladıklarına aldırmadan kulübelere girip çıkan açgözlü tavuklardan da koruyor.

Gode, küçükken beni bu korkunç hikâyelerle korkuturdu. Kurtlardan korkuyordum, gece gündüz fark etmiyordu, kurt adamlardan da korkuyordum, aslında hiç kurt gördüğümü söyleyemem, hatta duyduğumu da, ama karlı gecelerde *bir şey* uluduğunda Gode parmağını kaldırır, "Kurtlar geliyor; karınları aç," derdi. Bu puslu topraklarda mit, efsane ve gerçek arasındaki sınır pek belirgin değildir, babamın dediği gibi, bu dünyayla diğeri arasındaki taştan bir kemer gibi, ama daha ziyade bir odayla diğeri arasındaki bir dizi kıpırdayan örtü veya örülmüş ağ gibi. Kurtlar gelir; ve kurtlar kadar kötü insanlar vardır; ve bu güçleri kontrol ettiklerine inanan büyücüler vardır; ve bir köylünün kurtların varlığına ve bir çocukla tüm bu tehlikelerin arasına sağlam kapılar koymak gerektiğine duyduğu inanç vardır. Çocukluğumda kurtlardan korkum, bazen aile mezarındaki bir sandıkta ya da rafta, bazen de güvenli bir sığınağa benzeyen o kutuda karanlıkta kapalı kalma korkumdan daha fazla değildi (Sir Lancelotçuluk oynarken sığındığım keşiş mağarası gibi – sadece bir kadın olduğumu ve acı çekmek, şikâyet etmek ve ölmekten başka bir şey yapmayan Elaine aux Mains Blanches¹ olmakla yetinmem gerektiğini öğrenmeden önce).Yatak o kadar karanlıktı ki, çok hasta ya da

1 (Fr.) Beyaz elli Elaine. (Ç.N)

mutluz değilsem, ışığı görebilmek için ağlardım; hasta ya da mutluzsam, bir kirpi ya da uyuyan bir tırtıl gibi dertop olur k pirtisiz yatardım,  l  gibi veya doğmadan önceki gibi, veya sonbaharla ilkbahar arasındaki zaman gibi (kirpi) veya sürün-mekle uçmak arasındaki zaman gibi (tırtıl).

Artık metafor üretiyorum. Christabel, Aristoteles'in, iyi bir metafor gerçek dehanın göstergesidir, dediğini söylüyor. Yazdığım bu parça uzun bir yol kat etti, ciddi havalı başlangı-cından, zamanda geri giderek, mekânda i e dönerek, koruyu-cu duvara, onun içindeki binaya, onun içindeki odaya ve onun içindeki kutu-yatakta kendi başlangıcına kadar.

Yazdıklarımı düzenleme konusunda öğrenecek çok şeyim var. Babamın yatağı hakkında yazarken onun devamı olarak hem annemin yatağını anlatmak hem de kutu-yataklar ve gerçekle hayal arasındaki sınır hakkında bir tetkik ya da konudan sapma kurmak istiyordum. Tam başaramadım – yazıda, kuru taş duvarındaki çok büyük deliklere benzer tuhaf boşluklar ve sıçramalar var. Ama, ortada yapılmış bir şey var ve d zeltilebi-lecek, yeniden yazılabilecek ya da  ıracılık ürünü deyip kenara atılabilecek bir iş olarak bakıldığında ne kadar da *ilginç*.

Sırada ne var? Benim tarihim. Ailenin tarihi. Sevgililer? Hiç yok ki, kimseyi görmüyorum, kimseyle bir yakınlık kurma-dığım ve kimsenin teklifini geri  evirmediğim gibi o şekilde düşünebileceğim bir kişiyle de hiç karşılaşmadım. Babam b -t n bu işlerin “zamanı geldiğinde” sessiz sakın ve kaçınılmaz bir şekilde yoluna gireceğini düşünüyor, o zamanın gelmesine de çok var diyor – bence, çoktan geçti de gitti bile. Yirmi yaşındayım. O konuda yazmayacağım. Düşüncelerimi kontrol edemiyorum ve Christabel bu günlüğün “sıradan duyguları olan sıradan kızların boyuna tekrarlanan boş laflarından ve ayılıp bayılmalarından” arınmış olması gerektiğini söylüyor.

Bariz olan bir şey varsa o da evi kısmen tarif ettiğim, ama insanları tarif etmediğim. Yarın insanları tarif edeceğim. “Tra-

jik dramanın esası karakter değil, olaydır," demiş Aristoteles. Dün akşam yemekte babamla kuzenim Aristoteles hakkında tartışıyordu. Babamı çok az böyle hayat dolu gördüm. Bence modern kadınlar söz konusu olduğunda trajik dramanın esası *olay-sızlık*'tır, ama bu veciz sözü söylemeye cesaret edemedim, çünkü Yunanca tartışıyorlardı, Christabel, Yunancayı babasından öğrenmiş, bense bilmiyorum. Haçlı Seferleri sırasında ailelerini çekip çeviren Ortaçağ prenseslerini, büyük manastırlardaki hayatı organize eden başrahibeleri, Azize Teresa'nın küçük bir kızken şeytanla savaşmaya gittiğini düşündükçe, George Sand'ın Jacques'ının dediği gibi, modern hayata bir gevşekliğin hâkim olduğuna kanaat getiriyorum. De Balzac, erkeklerin şehirlerdeki yeni meşgalelerinin, iş dünyasında yaptıklarının, kadınları ipek ve parfümden ibaret, kafaları *boudoir*¹ *fantazileri* ve entrikalarıyla dolu cici ve kenara itilmiş *oyuncaklara* çevirdiğini söylüyor. Ben de ipek iplikler görmek, *boudoir* atmosferini hissetmek isterim – ama, başkalarına tabi ve pasif bir varlık olmak istemiyorum, hiçbir yerde. Yaşamak ve sevmek ve yazmak istiyorum. Çok mu? Bunu ifade etmek boş laf etmek demek mi?

PERŞEMBE 14 EKİM

Bugün karakterleri tarif edeceğimi söylemiştim. Babamı tarif etmeye korkuyorum, *mot juste*² bu. Her zaman vardı ve var olan sadece oydu. Annem benim annem değil de, onun masallarından biriydi; çocukluğumda bu masalları gerçeklerden ayırt edemezdim, gerçeği söylemem için titizlikle ısrar ettiği halde. Annem Güney'den gelmişti, Albi'de doğmuştu. "Güneşi özlüyordu," derdi babam. Ölüm döşegini gayet net gözümün önüne getirebiliyorum. Babamın söylediğine göre beni görmek istemiş, bu hoyrat memlekette bana bakacak bir

1. (Fr.) Bir kadının yatak odası ya da özel oturma odası. (Ç.N.)

2. (Fr.) En uygun kelime. (Ç.N.)

annem olmazsa başıma neler geleceğini düşünmekten çılgına dönmüş. Ağlamış ağlamış, çocuğunu görmek için, yaşamak için elinde olan bütün gücü harcamış; ben yanına getirildiğimde sakinmiş, beyaz yüzünü bana çevirmiş, sakinmiş, öyle diyor babam. Babam bana hem baba hem anne olacağına söz vermiş, annem tekrar evlenmesinin daha iyi olacağını söylemiş, babam da hayır, demiş, asla olamaz, sadece bir kere sevenlerden olduğunu söylemiş. Bana hem baba hem anne olmaya çalıştı, ama zavallı iyi yürekli adam, işlerin pratik yönünü hiç beceremez – gayet yumuşak ve şefkatlidir, mesele o değil. Daha ziyade, kadınlar gibi pratik kararlar alamaz. Neden korktuğum hakkında hiçbir fikri yok. Neyi arzuladığım hakkında da. Ama bebekken beni sonsuz bir şefkatle kucaklardı, hatırlıyorum, beni öper rahatlatırdı, bana masallar okurdu.

Bir yazar olarak kusurlarımdan birinin aynı anda pek çok yöne dağılıp gitmem olduğunu görüyorum.

Babamı tarif etmeye korkuyorum, çünkü aramızdaki şey ikimizin de kabul ettiği ve konuşulmayan bir şey. Gece evde nefes alışını duyuyorum, eğer duraksasa ya da dursa hemen anlarım. Çok uzaklarda olsam bile, ona bir şey olursa anlarım, sanırım. O da ben tehlikede ya da hasta olsam hemen anlar, biliyorum. Çok dalgın, akli hep işindeymiş gibi gözüktür, ama bir altıncı hissi, beni duyan hassas bir kulağı var. Minicikken beni uzun bir ipe benzeyen, büyük bir bez parçasıyla çalışma masasına bağlardı, ben de odasıyla büyük oda arasında bir içeri bir dışarı mutlu mesut koşar dururdum. Üstünde İsa ve İnsan Ruhı'nun eski bir resmi olan bir kitabı var, resimde İnsan Ruhu tam da böyle bir bez bağla evde özgürce hareket ediyor; fikri oradan aldığını söyledi. O zamandan bu yana *Silas Marner*'i okudum, bulduğu kimsesiz çocuğu aynı şekilde dokuma tezgâhına bağlayan yaşlı bekâr bir adamın hikâyesi. Ne zaman fazla isyankârca düşünsem, ya da fazla hızlı at sürsem, onun öfkesini ve sevgisini o kısıtlayıcı bez bağın yumuşak çekişleri gibi hissederim. Onunla ilgili şeyleri çok nesnel bir şekilde yazmak istemiyo-

rum. Onu hava ve şömine taşları gibi, bahçede rüzgârın-bük-tüğü elma ağacı ve denizin sesi gibi seviyorum.

De Balzac insan yüzlerini hep Flemenk ressamılar çizmiş gibi tarif ediyor. Kösnüllüğü işaret eden salyangoz-kıvrımlı bir burun, akında kırmızı fibriller olan bir göz, çıkık bir alın. Babamın gözlerini, saçlarını, kambur duruşunu böyle tarif edemem. Bana fazla yakın. Eğer bir kitabı mum ışığında yüzünüze fazla yaklaştırırsanız harfler bulanıklaşır. Babamla da aynı şey. *Philosophe*¹ olan, Cumhuriyetçi babasını çocukluğumdan hatırlıyorum. Demir-grisi saçları eski Bretonyalı soylular gibi uzundu, bir tarakla topluyordu. Saçından daha beyaz, güzel, biçimli bir sakalı vardı. Ve misafirlğe, düğünlere ya da cenazelere giderken taktığı deri eldivenleri. Baron de Kercoz olduğu halde, ona Benoit derlerdi, babama Raoul dedikleri gibi. Özel bir bilgi sahibi olmadıkları, hatta hiç bilmedikleri konularda ikisine de fikir danışıyorlardı. Kovandaki arılar gibiyiz biraz, onlara haber verilmezse ya da danışılmazsa işler rast gitmiyor.

Christabel geldiğinde duygularım karıştı, sular yükseldiğinde olduğu gibi, bazıları ön plana çıkıyordu, bazıları geride kalıyordu. Hiçbir kadın arkadaşım ya da sırdaşım olmamıştı – sü-tannem de evdeki hizmetkârlar da bu ikinci işlevi yerine getirmek için fazla yaşlı ve saygılılar, onları, özellikle de Gode'u çok sevsem de. Yani umutla yanıp tutuşuyordum. Ayrıca babamı ve evimi daha önce hiçbir kadınla paylaşmamıştım ve bundan pek hoşlanmayacağımdan korkuyordum, adı konulmamış karışmalardan, eleştiriden ya da en azından mahcup olmaktan. Belki bunların hepsini hâlâ hissediyorum.

Christabel'i nasıl anlatsam? Geldiğindeki halinden – geleli tam bir ay oldu – o kadar farklı görüyorum ki onu şimdi. İlk izlenimimi hatırlamaya çalışacağım. O okusun diye yazmıyorum.

1. (Fr.) Filozof. (Ç.N.)

Bir fırtınanın kanatlarında geldi. (Bu çok mu romantik? O korkunç hafta boyunca evimize çarpan rüzgârın ve yağmurun hacmi hakkında yeterli fikir vermiyor. Kepenkleri açmaya ya da kapıdan dışarı çıkmaya çalışınca hava insanı kırıp dökmeye ve ezip geçmeye niyetli amansız bir Yaratık gibi karşılıyordu.)

Avluya girdiğinde hava çoktan kararmıştı. Tekerlekler kaldırım taşları üzerinde gıcırdayan düzensiz bir gürültü yapıyordu. Araba – avlunun duvarları içinde bile – küçük sallantılı patirtilarla yoluna devam etti. Atların başları eğikti, tüyleri çamur çizgili tuz-beyazıydı. Babam *roquelaure*'ünü¹ ve muşambayı kapıp dışarı koştu: rüzgâr arabanın kapısını elinden neredeyse çekip alacaktı. Kapıyı açık tuttu, Yann basamakları açtı ve gri bir hayalet kasvetli havanın içine aktı, kocaman sessiz ve tüylü bir hayvan karanlıkta kendine bir tür solgun alan açtı. Ve bu çok büyük hayvanın arkasından, kapüşonu, pelerini ve işe yaramaz şemsiyesiyle, çok küçük bir kadın indi, tepeden tırnağa siyah. Basamaklardan inince takılıp babamın kollarına düştü. Bretonca, "Sığınak," dedi. Babam onu kollarının arasında tutup ıslak yüzünü öptü – Christabel'in gözleri kapalıydı – ve, "Arzu ettiğin sürece burası senin evin," dedi. Şiddetli rüzgâra karşı tutunmaya çalışarak, eteklerimde büyüyen yağmur-suyu lekeleriyle kapıda durdum. Koca hayvan titreyerek ve ıslak tüyleriyle beni daha fazla çamurlayarak kendini bana yasladı. Babam kuzenimi içeri taşıdı, beni geçip kendi büyük koltuğuna bıraktı; orada öylece yarı-baygın yattı. Yanına doğru gidip kuzeni Sabine olduğunu söyledim, hoş geldin dedim: beni görmüyor gibiydi. Daha sonra, babam ve Yann onu aralarında destekleyerek yukarı çıkardılar, onu ertesi akşam yemek saatine kadar görmedik.

İlk başta ondan hoşlandığımı söyleyemem. Bunun nedeni, en azından kısmen, benden hoşlanmamış gibi gözükmesiy-

1. (Fr.) Dizlere kadar inen pelerin. (Ç.N.)

di. Sevecen biri olduğumu düşünüyorum – bana biraz sıcaklık, insani bir kabul gösteren herkese sevgiyle bağlanacağımı sanıyorum. Kuzenim Christabel babama tam bir adanmışlık gösterirken, bana – nasıl desem – biraz soğuk davranıyordu. İlk yemeğe indiği sefer üzerinde siyah gri, koyu ekose yünlü bir elbise ile siyah dantelli koyu yeşil, kat kat püsküllü, çok güzel bir şal vardı. Zarif değil, ama titizlik derecesinde temiz ve dikkatli giyiniyor, boynunda ipek bir ipin ucunda siyah kehribardan bir haçı ve zarif yeşil botları var. Dantel bir başlık takıyor. Kaç yaşında bilmiyorum. Belki otuz beş. Saçı garip bir renk, gümüşü-sarı, sanki metalik bir parlaklığı var, güneş vurmamış samanla beslenen ineklerin sütünden yapılmış kış tereyağı gibi biraz, altın rengi ağartılmış. Saçlarını kulaklarının üstünde ufak bukle kümeleri halinde – kendine yakışmayan bir stilde – tarıyor.

Küçük yüzü beyaz ve sivri. Hiç onun kadar beyaz birini görmemiştim, o ilk akşam (şimdi de daha iyi halde değil) burun deliklerinin iç kıvrımları bile, sıkılmış dudakları bile beyazdı ya da hafifçe fildişi. Gözleri garip soluk bir yeşil; yarı kapalı tutuyor onları. Ağzını sımsıkı kapalı tutuyor – dudakları ince – öyle ki ağzını açtığında insan belirgin fildişi renginde, çok düzgün, büyük dişlerinin boyutuna ve bariz kuvvetine şaşıyor.

Haşlanmış av eti yedik – babam Christabel'in kuvvetini toplamasına yardımcı olsun diye et suyunun bir kenara ayrılmasını istedi. Büyük Salonda masanın etrafında oturup yedik – babamla ben genellikle peynirimizi, bir çanak sütümüzü ve ekmeğimizi babamın odasındaki şöminenin yanında yeriz. Babam bize Isidore LaMotte'tan ve onun büyük masal ve efsane koleksiyonundan bahsetti. Sonra kuzenime, sen de bir yazar-sın sanırım, dedi. "Ün," diye devam etti, "Büyük Britanya'dan Finistère çok yavaş ulaşıyor. Çok az modern kitap görüyoruz, bizi bağışla."

"Şiir yazıyorum," dedi, mendilini ağzına götürüp biraz

kaşlarını çatarak. “Çok çalışıyorum ve bir zanaatkâr olduğumu umuyorum. Sizin dikkatinizi çekecek türden bir ünüm yok galiba.”

“Kuzen Christabel, yazar olmayı çok istiyorum. Oldum olası hevesim var –”

İngilizce konuştu, “Çok kişi ister ama pek azı başarır ya da hiçbiri başaramaz.” Ve sonra Fransızca devam etti, “Mesut bir hayata giden yol olarak tavsiye etmem.”

“Hiç öyle düşünmemiştim,” dedim, alınarak.

Babam, “Sabine de, senin gibi, deri ve kâğıdın peynir ekmeği gibi sıradan ve elzem olduğu tuhaf bir dünyada büyüdü,” dedi.

“Eğer bir İyilik Perisi olsaydım,” dedi Christabel, “onun için güzel bir yüz – ki zaten yüzü güzel – ve sıradan şeylerden zevk alma kabiliyeti dilerdim.”

“Benim Mary değil, Martha olmamı istiyorsun,” diye bağırdım biraz hararetle bir şekilde.

“Öyle demedim,” dedi. “Bu karşıtlık yanlış. Beden ve ruh ayrılamaz.” Mendilini dudaklarına götürdü ve sanki canını acıtan bir şey söylemişim gibi kaşlarını çattı. “Benim bildiğim gibi,” dedi, “bildiğim gibi.”

Kısa bir süre sonra, izin istedi ve odasına gitti, Gode şöminesini yakmıştı.

PAZAR

Yazmanın birçok zevkli tarafı var. Düşünce dilinin kendine has bir zevki var, yazma dilininse bir başka. Bu benim, bir nebze de olsa kuzenimin özgüvenine nasıl sahip olduğumun hikâyesi.

Fırtına şiddetini hiç kaybetmeden üç-dört gün devam etti. İlk akşam yemeğinden sonra aşağıya inmedi, odasında kaldı, kemerli penceresinin granite oyulmuş derin girintisinde oturuyor ve dışarıdaki az sayıda şeye bakıyordu, sırlıslıkla meyve bahçesine, üstünde buğulu-çakıllar gibi yuvarlak şekil-

lerin olduğu kalın sis duvarlarıyla iç içe geçen çakıl duvarlara. Gode çok az yediğini söyledi, hasta bir kuş gibi.

Odasına, onu rahat hissettirmek için yapabileceğimiz bir şey olabilir mi diye bakmaya cesaret edebildiğim sıklıkta, fazla rahatsız etmemeye çalışarak girip çıktım. Dilbalığı filetosuyla veya şarapla yapılmış bir parça sığır eti peltesiyle iştahını kabartmaya çalıştım, ama ancak bir-iki kaşık yiyordu. Bazen bir-iki saat sonra odaya girdiğimde yerinden hiç kıpırdamamış oluyordu, ben de kendimi odasına yakışık almayacak kadar çabuk dönmüş gibi hissediyordum, ya da zamanın onun için, benim için olduğu gibi var olmadığını.

Bir keresinde bana, "Sana çok yük olduğumun farkındayım *ma cousine*. Kadir bilmez, hasta ve dar görüşlüyüm. Beni burada otururken bırakıp aklını başka şeylere vermelisin," dedi.

"Burada rahat ve mutlu olmanı istiyorum," dedim.

"Tanrı bana pek fazla rahat olma kabiliyeti bağışlamamış," dedi.

Bu evi yaklaşık on yaşımdan beri çekip çevirdiğim halde, bütün pratik meselelerde kararı babama bırakmasına ve her ne kadar iyi niyetli olsa da, becermesi mümkün olmayan öngörölü ve misafirperver hareketlerde ona teşekkür etmesine içerledim.

Büyük köpek de yemek yemeyi reddediyordu. Onun odasında, burnu kapıya dönük, dümdüz yere yapışmış halde yatıyor, günde iki kere dışarı çıkmak için tutuk bir şekilde ayağa kalkıyordu. Ona da lezzetli şeyler getiriyordum, ama reddediyordu. Köpekle konuşmaya çalışırken beni seyretti, başta pasif olarak, beni cesaretlendirmede. Sebat ettim. Bir gün, "Karşılık vermeyecek. Onu mutlu olduğu evinden uzaklaştırıp o teknedeki dehşete ve hastalığa maruz bıraktığım için bana çok kızgın. Kızgın olmakta haklı, ama bir köpeğin bu kadar uzun zaman kin tutabileceğini bilmezdim. Onlara, 'sahipmiş'

gibi yapan yaratıklara karşı aptallık derecesinde bağışlayıcı, hatta Hristiyanca davrandıklarına inanılır. Sanırım artık ölmeye kararlı, sırf onu yerinden yurdundan ettiğim için bana garezi var," dedi.

"Ah, hayır. Bu söylediğin çok zalimce. Köpek mutsuz, sana garezi yok."

"Garezi olan benim. Kendime ve başkalarına felaket getiriyorum. Hiçbir canlıyı incitmemiş iyi Köpek Tray'e de."

"Aşağıya indiğinde onu dışarıya, meyve bahçesine götüreceğim," dedim.

"Korkarım gelmeyecek."

"Ya gelirse?"

"O zaman sabrın ve iyiliğin, bende olmasa bile, yumuşak başlı köpeğimde işe yaradı demektir. Ama, onun tek insana ait bir köpek olduğuna inanıyorum, yoksa onu yanımda getirmezdim. Yakın zamanda, kısa bir süreliğine onu bıraktım, ben dönene kadar yemek yemeyi reddetti."

Sebat ettim ve yavaş yavaş biraz daha istekle gelmeye başladı, avluda, ahırlarda, bahçede tur attı, holde kendine rahat bir yer buldu, onun kapısında nöbet tutmayı bıraktı ve beni büyük burnuyla iterek selamlamaya başladı. Günün birinde sahibesinin reddettiği tavuk çorbasından iki kâse yedi ve bitince kocaman kuyruğunu keyifle salladı. Bunu görünce, oldukça sert bir şekilde, "Görüyorum ki, onun yalnız tek kişiye olan sadakati konusunda da yanılmışım. Onu olduğu yerde bırak saydım çok daha iyi olacaktı. Zavallı Köpek Tray için Richmond Park'taki güzel bir koşu Brocéliande'denin büyülü kayranlarına bedeldir. Üstelik belki teselli edebilirdi —"

Konuşmayı burada kesti. Görmezden geldim, belli ki bir sıkıntısı vardı ve kimseyle paylaşmak istemiyordu.

"Havalar güzelleştiğinde sen ve ben onu Brocéliande'de yürüyüşe götürebiliriz. Pointe du Raz'ın ve Baie des Trépas's'nin vahşi doğasını görmek için bir geziye çıkabiliriz."

"Havalar güzelleştiğinde nerede olacağımızı kim bilir?"

“O zaman bizden ayrılacak mısın?”

“Nereye gidebilirim ki?”

Bu bir cevap değildi, ikimiz de çok iyi biliyorduk.

CUMA

Gode, “On güne kalmaz, kuvvetini toplar,” dedi. “Ona şifalı ot yahnisinden mi veriyorsun Gode?” dedim, çünkü Gode’un bir cadı olduğu herkesçe malum. Ve Gode dedi ki, “İkram ettim. Yemedi.” “İksirlerinin her şeye iyi geldiğini söyleyeceğim,” dedim. Gode da, “Çok geç. Haftaya çarşambaya kadar iyileşecek,” dedi. Bunu gülerek Christabel’e söyledim, hiç cevap vermedi, sonra Gode’un ne sihirler yapabildiğini sordu. Siğiller, kolik, kısırlık, kadın ağrıları, öksürük ve yanlışlıkla zehirlenme dedim. Gode kırıkları yerine oturtabilir, çocuk doğurtabilir, ölüyü hazırlayabilir, boğulanları diriltebilir. Burarlarda hepimiz bunları öğreniriz.

“İyileştirmeye çalıştığını hiç öldürdüğü olmaz mı?” dedi Christabel.

“Bildiğim kadarıyla hayır, çok titiz ve akıllıdır ya da çok şanslı. Gode’a kendi hayatımı emanet ederim,” dedim.

“Senin hayatın çok değerli bir emanet olurdu.”

“Herhangi birinin hayatı gibi,” dedim. Beni korkutuyor. Ne demek istediğini anlıyorum ve beni korkutuyor.

Gode’un söylediği gibi kuvvetini topladı, kasım başında, bu sağı solu belli olmayan değişken sahillerde arada bir olduğu gibi, üç-dört gün arka arkaya hava açınca onu ve Köpek Tray’i denizi görsünler diye Fouesnant Koyu’na götürdüm. Buz gibi rüzgâra rağmen benimle sahilde koşar veya kayalara tırmanır, diye düşündüm. Ama botlarını ıslak kuma batırarak ve ısınmak için ellerini yenlerine sokarak suyun kenarında öylece durdu ve dev dalgaları ve martıların çığlıklarını dinledi kıpırdamadan, hiç kıpırdamadan. Yanına yaklaştığımda gözlerinin kapalı olduğunu gördüm, her dalgayla birlikte kaşlarını hafifçe

çatıyordu. Sanki birer yumruk gibi kafatasına çarpıyorlarmış gibi bir hisse kapıldım, sanki sadece kendisinin bildiği sebeplerden dolayı bu sese *tahammül* ediyordu. Yanından uzaklaştım, normal arkadaşça davranışları ürkütücü bir biçimde mahremiyeti çiğnemek saymayı onun kadar hissettiren hiç kimse olmamıştı.

SALI

Birlikte yazma konusunu konuşmaya hâlâ kararlıyım. Bekledim. Rahat ve arkadaşça davranıyor gibi görüldüğü bir gündü; çarşafı onarmakta bana yardım edeceğini söylemişti, bu işi benden çok daha iyi yapıyor – iyi bir terzi. Dedim ki, “Kuzen Christabel, yazar olmayı çok istediğim *doğru*.”

“Eğer doğruysa ve yeteneğin varsa, söyleyeceğim hiçbir şey bunu değiştiremez.”

“Bu doğru olamaz, biliyorsun. Çok duygusal bir şey söyledim, kuzen, kusura bakma. Çok şey bana engel olabilir. Yalnızlık. Anlayış gösterilmemesi. Kendime güvenmemem. Beni küçümsemen.”

“Küçümsemem mi?”

“Benim ne istediğini bilmeyen aptal bir kız olduğuma önceden karar vermişsin. Bana bakınca kendi düşünceni görüyorsun, beni değil.”

“Ve sen de bu hatayı daha fazla sürdürmeme izin vermeyeceksin. En azından romancıların yeteneklerinden birine sahipsin, Sabine, düşünülmeden varılmış yanılsamaları ortadan kaldırmaya kararlısın. Kibarca ve tatlılıkla. Yanıldığımı kabul ediyorum. Öyleyse söyle bana, ne yazıyorsun? Çünkü *yazdığını* farz ediyorum. İcraat olmadan sadece arzu varsa, yazmak zararlı bir hayalete dönüşür.”

“Becerebildiğim kadar yazıyorum. Yazmak istediğimi değil de bildiğimi. Bir kadının duygularının hikâyesini yazmak isterdim. Modern bir kadının. Ama ben bu konuda ne bilebilirim ki, Merlin’in dikenli hapisanesiyle Akıl Çağı arasında bir

yerde, bu granit duvarların içinde? Onun için de en iyi bildiğimi yazıyorum, tuhaf ve hayalî olanı, babamın masallarını. İs efsanesini yazdım mesela.”

İs hikâyemi okumaktan mutluluk duyacağını söyledi. Aynı konuda İngilizce bir şiir yazdığını söyledi. Çok az İngilizce bildiğimi, bana öğretirse memnun olacağımı söyledim. “Denerim tabii,” dedi, “iyi bir öğretmen değilim, sabrım yok. Ama denerim.”

“Buraya geldiğimden beri hiçbir şey yazmaya kalkışmadım, çünkü hangi dilde düşüneceğimi bilmiyorum. Peri Melusine, Sirenler ve Deniz kızları gibiyim, yarı-Fransızca yarı-İngilizce ve bu dillerin gerisinde de Breton ve Kelt kültürü. Her şey şekil değiştiriyor, düşüncelerim de. Yazma isteği babamdan geçti, senin babandan pek farklı değildi, ama yazarken kullandığım dil – tam anlamıyla *anadilim* – onun değil annemin dili. Annem maneviyatı kuvvetli bir kadın değil, onun dili ev hayatının ufak tefek ayrıntılarının ve kadın modasının dili. İngilizce küçük bloklarla ve somut nesnelerle, tuhaf nitelikler ve alakasız olgularla ve gözlemlerle dolu. Benim ilk dilim. Babam herkesin bir *esas dile* ihtiyacı olduğunu söylerdi. Kendini geri plana çekip ilk yıllarımda benimle sadece İngilizce konuştu, bana İngiliz masalları anlattı ve İngiliz şarkıları söyledi. Daha sonra Fransızca’yı ondan öğrendim, Bretonca’yı da.”

Bu bana açtığı ilk sırды, bir yazarın sırrı. O zaman, dille ilgili söylediklerini, annesinin sağ olduğunu söylemesi kadar düşünmedim, “Annem maneviyatı kuvvetli bir kadın *değil*,” demişti. Başının büyük dertte olduğu açıktı, ama annesine değil bize sığınmıştı – yani babama, çünkü kararında hiç rol oynadığımı sanmıyorum.

CUMARTESİ

Kral Gradlon, Prenses Dahud, Morvak adlı at ve Okyanus hikâyemi okudu. 14 Ekim akşamı aldı ve iki gün sonra geri getirdi, odama gelip sert bir edayla ve küçük komik bir gülüm-

semeyle elime tutuşturdu. “İşte masalın,” dedi, “düzeltmedim, ama ayrı bir sayfaya bir-iki not yazdım.”

Ciddiye alınmanın mutluluğunu nasıl anlatayım? Masalı aldığında duygusal abartılar ve pembe iç çekişler bulmayı beklediğini yüzünden anlamıştım. Bulamayacaktı, ama bu kadar emin oluşu kendime olan güvenimi yıkmıştı. şu ya da bu şekilde kusurlu bulunacağımı biliyordum. Ama yazacağımı yazmıştım, kendi *raison d'être*'i¹ olduğunu biliyordum. Ruhumun bir yarısıyla kaçınılmaz küçümsemesini bekledim, diğer yarısıyla da öyle olması gerekmediğini hissediyordum.

Kâğıdı elinden kaptım. Notları hızla gözden geçirdim. İşe yarar notlardı, akıllıcaydılar, yapmaya çalıştığım şeyi onaylıyorlardı.

Yapmak istediğim, vahşi Dahud'u, kadınların sahip olduğu ve görünüşe bakılırsa erkeklerin korktuğu özgürlük arzusunun, kendine yetme arzusunun, esas tutkumuzun bir somutlaştırılması haline getirmektir. Dahud Okyanus'un âşık olduğu bir büyücü, aşırılığı İs Şehri'nin (aynı Okyanus tarafından) yutulup batmasına sebep oluyor. Babamın düzeltmelerini yaptığı mitolojik metinlerden birinde editör şöyle diyor, “İs Şehri efsanesinde, eski putperest kùltlerine ve kadınlarda serbest kalan tensel tutkulara karşı duyulan korkunun, bir kasırganın geçişi gibi hissedildiğini görüyoruz. Bu iki korkuya bir üçüncüsü ekleniyor, Okyanus Korkusu; Okyanus bu dramda Nemesis ve kader rolünü üstleniyor. Putperestlik, Kadın ve Okyanus, erkeğin bu üç arzusu, bu üç büyük korkusu, bu tuhaf efsanede birbirine karışıyor, fırtınalı ve korkunç bir sona doğru gidiyor.”

Öte yandan babam, Dahud ya da Dahut isminin eski zamanlarda “iyi büyücü” anlamına geldiğini söylüyor. İzlanda destanlarındakine veya İle de Sein'deki bakire Druid rahibelerine benzer putperest bir tapınak rahibesi olsa gerek, diyor.

1. (Fr.) Varlık nedeni. (Ç.N.)

Hatta İs'in, belki de, savaşçıların ve rahiplerin gelişinden önce, kadınların güçlü olduğu başka bir dünyanın eskilerde kalmış hatırası olabileceğini söylüyor, Avallon Cenneti'ne, Yüzen Adalar'a ya da Keltik Sith'e yani Ölüler Diyarı'na benzer bir dünya.

Neden arzu ve duyular bir kadında bu kadar korkutucu? Bunlar erkeklerin korkusu diyen, erkekler derken de aslında insanlığı kasteden bu yazar da kim oluyor? Bizi cadılar, dışlananlar, sorcières, canavarlar gibi gösteriyor..

Christabel'in özellikle hoşuma giden bazı ifadelerini kopya edeceğim. Aslında bütün gerçeği yansıtmak için banal, abartılı ve acemice olan şeyler için yazdığı eleştirileri de kopya etmeliyim – ama zihnime kazınmış olan bunlar.

Christabel LaMotte'un Sabine de Kercoz tarafından yazılmış *Dahud La Bonne Sorcière*¹ üstüne bazı yorumları.

“Sağduyuyla ya da akılla, bu korkunç masala kendine has bir anlam ve evrensellik vermenin alegorik ya da pek *faux-naïf*² olmayan bir yolunu bulmuşsun. Senin Dahud'un hem bir birey hem de sembolik gerçek. Başka yazarlar bu masalda başka gerçekler görebilir. (Ben görüyorum.) Ama bunları ukalaca dışlamıyorsun.

Bütün eski hikâyeler, kuzenim, tekrar anlatılmayı, değişik şekillerde tekrar anlatılmayı kaldırabilir. Mühim olan masalın *mutlaka* dahil edilmesi gereken basit temiz formlarının canlı tutulması ve cilalanmasıdır – bu masalda bunlar öfkeli Okyanus, atın korkunç sıçrayışı, Dahud'un attan düşmesi, batış vs. vs. Bütün bunları yeni ve ilk kez görülüyormuş gibi gösteren, ama kişisel çıkarlar için eklenmiş olmayan, sana ait, yazara ait bir şeyler ekleme işi var. Onu da zaten yapmışsın.”

CUMA

1. (Fr.) İyi Cadı Dahud. (Ç.N.)

2. (Fr.) Sahte-naif. (Ç.N.)

Masalın okunmasından sonra işler daha iyi gitmeye başladı. Her şeyi anlatamam, ama artık neredeyse şimdiye geldik. Yazdıklarımın bana ait şeyler olarak ve onları değerlendirmeyi bilen biri tarafından okunmasının beni nasıl rahatlattığını kuzenime söyledim. Bu deneyim bütün yazarların hayatında nadirdir, ne olsun diye beklemeli, ne de bel bağlamalı, dedi. Onun iyi bir okuru olup olmadığını sordum, kaşlarını çattı ve çabucak, “İki tane. İnsanın umduğundan çok. Biri fazla müsamahakâr, ama bilge bir yürek. Biri, bir şair – daha iyi bir şair –” dedi. Sustu.

Kızgın değildi, ama başka bir şey söylemedi.

Sanırım kadınlara olduğu kadar erkeklere de oluyordur; yabancıların başarabilecekleri şeyler konusunda yanlış bir değerlendirmede bulunduklarını bilmek ve çalışmalarının değerli olduğu anlaşılınca ses tonunun değiştiğini, dilin değiştiğini, saygının büyük ölçüde değiştiğini görmek. Fakat kadınlara *ne kadar daha sık* oluyordur, Christabel’in dediği gibi, iyi yazamadıkları düşünülen, yazmayı denemeyecekleri sanılan, eğer gerçekten başarılılar ve belli noktalara gelirlerse masalsı yaratıklara ya da canavarlara benzetilen kadınlara.

28 EKİM

Kuzenim Bretonya havasına benziyor. Gülümsediği ve sivri, akıllıca küçük espriler yaptığı zaman insan onu başka türlü hayal edemiyor – tıpkı bu kıyının güneşte gülümseyip durması gibi ve Beg-Meil’in kuytu koyundaki çam ağaçlarının, hatta hiç gitmediğim güneşli Güney’i hatırlatan bir hurma ağacının çevresinde büyüyüp genişlemesi gibi. Hava da yumuşak ve hafif olabiliyor, Ezop’un masalındaki köylü gibi, insan palto-sunu, yani bir başka deyişle, zırhını çıkartıyor.

Gode’un söylediği gibi, kuzenim artık çok daha iyi. Köpek Tray’le birlikte uzun yürüyüşlere çıkıyorlar, beni davet ettiğinde ya da davetimi kabul ettiğinde benimle de yürüyorlar. Evdeki günlük hayata katılmakta da ısrarlı, en samimi konuşmalarımızı mutfaktayken ya da ateşin yanında dikiş dikerken yapı-

yoruz. Mitlerin ve efsanelerin anlamları hakkında çok konuşuyoruz. Kayalık boyunca giden yolda uzak bir mesafedeki Dikili Taşları görmeyi çok istiyor – onunla gitmeye söz verdim. Köydeki kızların hâlâ mayısın ilk gününü kutlamak için beyazlar giyip menhirin etrafında dans ettiklerini söyledim – iki halka halinde hareket ediyorlar, biri saat yönünde, öbürü aksi yönde, kim yavaşlar, yorulup düşerse ya da herhangi bir şekilde taş değerse diğerleri tarafından acımasızca tokatlanıp tekmeleniyor, hepsi istenmeyen birine veya kendi cılız yavrularına saldıran martılar gibi üzerine çullanıyor. Babam bu ayının belki de Druidlere özgü, eski bir kurban ayınının kalıntısı, düşenin de bir tür kurbanlık günah keçisi olduğunu söylüyor. Dediğine göre, Taş bir erkeklik sembolü, bir fallus; köyün kadınları güçlü oğulları olsun, kocaları sağ salim dönsün diye gece karanlığında gidip onu kucaklıyor ya da bazı karışımlarla (Gode ne olduklarını biliyor ama Babam ve ben bilmiyoruz) ovuyorlar. Büyükbabam, kilise kulesinin bu eski taşın başkalaşıma uğramış bir hali olduğunu söyledi – granit yerine arduvaz bir sütun, hepsi bu – ve kadınlar erken çağlarda nasıl öbürünün önünde dans ediyorlardıysa, bunun altında da beyaz tavuklar gibi toplaşıyorlar. Bunu duymak benim pek hoşuma gitmedi ve Christabel'e söylemekte tereddüt ettim, çünkü bir tür Hristiyan inancına sahip olduğu kesin. Ama söyledim, çünkü zihni korku nedir bilmiyor, güldü ve öyle olduğunu kabul etti, Kilise putperestlerin eski tanrılarını aldı, özümsemi ve kısmen alt etti, dedi. Pek çok küçük yerel azizin *genii loci*¹ olduğu, belli bir pınarda ve ağaçta yaşayan Güçler olduğu artık biliniyor.

Bir de şöyle dedi, “Yani dans ederken tökezleyen kız aynı zamanda Düşmüş Kadın ve diğerleri onu taşıyorlar.”

“Taş değil,” dedim, artık değil, sadece el ve ayak darbeleri.”

“En zalim darbeler onlar değil,” dedi.

1. (Lat.) Belli bir yere ait ruhlar, cinler. (Ç.N.)

CUMA

Tuhaf olan, buradakinden başka bir hayatı yokmuş gibi durması. Sanki o fırtınanın içinden, sırlıslık olmuştur, sığınacak bir yer arayan bir selkie veya bir ondine gibi çıkıp geldi. Mektup yazmıyor, kendisine mektup gelip gelmediğini sormuyor. Biliyorum – aptal değilim – başına bir şey gelmiş olmalı. Bu mesele hakkında ona hiçbir şey sormuyorum, soru sorulmasını istemediği o kadar açık ki. Ama ara sıra onu öfkeliendiriyorum, istemeden.

Mesela, Köpek Tray'in ilginç ismini sordum, William Shakespeare'in *Kral Lear*'ındaki bir mısradan şaka olsun diye alındığını söyledi – "Bütün küçük köpekler – Tray, Blanche, Tatlı Sevgili, bak nasıl havlıyor bana." Dedi ki, "Tray, Blanche diye birinin oturduğu bir evde yaşıyordu, o evde bana da şaka yollu Tatlı Sevgili deniyordu –" ve başını çevirip başka bir şey demedi, sanki tıkanmış gibi. Sonra dedi ki, "Hubbard Ana'nın tekerlemelerinde, bazı versiyonlarda, dolabı boş bulan Köpeğin adı Köpek Tray'dir. Belki gerçekten de o yaşlı kadının, hayal kırıklığından başka bir şey bulamamış olan köpeğinden almıştır adını."

1 KASIM TOUSSAINT¹

Bugün hikâyeler başlıyor. Bretonya'nın her tarafında hikâye anlatmaya Toussaint'da, Kara Ay'da başlanır. Aralık boyunca, Çok Kara Ay boyunca devam eder, Noel hikâyesine kadar. Her yer hikâye anlatıcılarıyla dolu. Bizim köyde, insanlar ayakkabıcı Bertrand'ın ya da demirci Yannick'in tezgâhının etrafında toplanır. İşlerini getirirler, rahatlatıcı varlıklarıyla – ya da ocağın sıcaklığıyla – birbirlerini ısıtırlar ve karanlıkta kalın duvarların ardındaki pek çok haberciye kulak verirler, tahtanın sebebi belirsiz çıtırtısı, kanat çırpışları ya da çatırtıların en fenası, Ankou'nun sarsılıp duran at arabasının dingilinden gelen çatırtı.

Babam iki Kara Ay boyunca her gece bana hikâyeler anlatmayı âdet haline getirdi. Bu yıl da aynı olacak, tek fark Christabel'in burada olması. Babamın seyircileri Bertrand'la Yannick'inkiler kadar çok değil ve doğruyu söylemek gerekirse, hikâye anlatışı onlarınki kadar dramatik değil, bilimadamlarına özgü bir kibarlığı, her şeyin tam gerektiği gibi anlatılması konusunda aşırı bir titizliği var – iblisin ya da kurt adamın öyle Pat! Kütlü yok. Yine de yıllar boyunca beni mitlerindeki ve efsanelerindeki yaratıklara tamamen inandırdı. Fontaine Baratoun, Fontaine des Fées hikâyesini büyülü Brocéliande Ormanı'ndan başlatır, ormanın bilinen bütün isimlerini bilimsel bir liste halinde sıralardı. Bu uzun duayı şimdi de ezberden okuyabilirim: Breselianda, Bercillant, Brucellier, Berthelieu, Berceliande, Brechelian, Brecelieu, Brecilieu, Brocéliande. Kılı kırk yararak ve gizemli bir edayla şöyle söylediğini duyar gibiyim, "Bu mekân sınırlarını, karanlık araba yollarını ve ağaçlık patikalarının yönlerini değiştirdiği gibi adını da değiştirir – görünmeyen sakinleri ve büyülü özellikleri kadar kendisi de tam olarak tespit edilip belirlenemez, ama daima oradadır, bütün o isimler sadece onun tek bir zamanını ve halini işaret ederler..." Her kış, Merlin ve Vivien'in hikâyesini anlatır, hep aynı hikâye, ama asla aynı anlatış değil.

Christabel de babasının kışın ona hikâyeler anlattığını söylüyor. Şömine başındaki grubumuzun parçası olmaya hazır gözüküyor. Acaba ne anlatacak? Bir gün, bir misafir bize ölü bir hikâye anlattı, Louis Napoléon'un öcü, Fransa'nın da kurban olduğu, derli toplu küçük bir alegori, sanki denize bir ağ atılmış da çekildiğinde içi pulları gevşemiş hareketsiz ölü balık doluymuş gibi bir his oldu, kimse nereye bakacağını bilemedi, ya da nasıl gülümseyeceğini.

Ama o akıllı, üstelik yarı Bretonyalı.

Anlatmak ister mi diye sorduğumda, "Bir hikâye serebilirim önüne," dedi bana İngilizce, (Bunun *Hamlet*'ten olduğunu biliyorum, hayaletin konuşması, gayet uygun.)

Gode hep bize katılır ve o yılın bu dünyayla öbürü, eşiğin öbür tarafı arasındaki gidiş gelişlerini anlatır; Toussaint'da eşik iki tarafa doğru da aşılabılır, hem o dünyaya geçen, yaşayan insanlar tarafından hem de oradan bizim kısa gün ışığımıza gönderilen casuslar, muhafızlar ya da haberciler tarafından.

TOUSSAINT, GECE GEÇ VAKİT

Babam Merlin ve Vivien'in hikâyesini anlattı. İki karakter, arka arkaya iki sene bile aynı olmuyor. Merlin hep yaşlı, bilge ve akıbetinin açıkça farkında. Vivien hep güzel ve değişken ve tehlikeli. Sonu da hep aynı. Hikâyenin özü de – büyücünün eski Peri Pınarı'na gelişi, perinin çağrılışı, akdikenlerin altında aşk, yaşlı adamın, sadece kendisinin görüp hissedebileceği sağlam kuleyi etrafına dikmeye yarayan büyüü ona söylemesi için efsunlanması. Ama babamın bu çerçeve içinde pek çok hikâyesi var. Bazen peri ve büyücü gerçekten âşıklar, aşkın tek somut göstergesi ise hayal edilen bu oda, peri odayı büyücünün rızasıyla hiç yoktan sonsuza dek yaşayacak taşa dönüştürüyor. Bazen büyücü yaşlı, yorgun ve yükünden kurtulmaya hazır ve peri de ona işkence eden bir iblis. Bazen aralarındaki ilişki bir zekâ yarışı, bunda da peri tutkuyla ona benzemeye, ama şeytanî bir şekilde de onu yenmeye çalışıyor, o da inanılmayacak kadar bilge ve bu yüzden de tamamen âciz. Bu gece çok yaşlı ve çökmüş değildi, çok akıllı da – hüzünlü bir kibarlığı vardı, perinin zamanının geldiğini biliyordu ve kendinden geçişin ya da rüyanın ya da derin düşüncenin zevkini çıkarmaya hazırdı. Soğuk, karanlık, kaynayan halkalarıyla Peri Pınarı'nın tarif edilişi ustacaydı. Âşıkların yatağına serpiştirilmiş çiçekler de öyle – babam hayalî çuhaçiçekleri ve çançiçekleri hususunda çok eli açıktı; koyu çobanpüsküllerinde ve porsukağaaçlarında kuşlar öttürdü, öyle ki hikâyeler içinde geçen çocukluğuma döndüm, çiçekler, pınarlar, gizli patikalar ve kudretli şahsiyetler gördüm, gerçek şeylerin dünyasını, evi, bahçeyi, Gode'u küçümsedim – hayır, zihnimde küçülttüm.

Babam anlatmayı bitirdiğinde Christabel çok alçak ince bir sesle, "Sen kendin de bir büyücüsün, Kuzen Raoul, karanlıkta ışıklar ve hoş kokular ve harcanıp gitmiş tutkular var ediyorsun," dedi.

Babam, "Becerilerimi sergiliyorum, yaşlı büyücünün genç peri için yaptığı gibi," dedi.

"Sen yaşlı değilsin," dedi. "Babamın bu hikâyeyi anlattığını hatırlıyorum," dedi.

"Bu herkesin hikâyesi."

"Peki ya anlamı?"

O zaman ona kızdım, çünkü biz Kara Gecelerde ukala on dokuzuncu yüzyıl yöntemleriyle anlamdan bahsetmeyiz, sadece anlatır, dinler ve inanırız. Babamın cevap vermeyeceğini sandım, ama gayet düşünceli ve kibar bir şekilde, "Kadın korkusundan bahseden pek çok hikâyeden biri sanırım. Tutkunun boyun eğdirici gücünün erkeklerde yarattığı dehşet belki – mantığın şeyin etkisi altında uykuya dalması – nasıl demeli – arzunun, içgüdünün, hayal gücünün. Ama bu ondan da eski – uzlaştırıcı yönüyle, Hristiyanlığın gelişiyle yerinden edilen eski yeryüzü tanrıçalarına bir selam. Dahut bir yok ediciye dönüşmeden önce nasıl İyi Büyücüydüyse, Vivien de derelerin ve pınarların yerel tanrıçalarından biriydi – kim bilir hangi Leydi için hazırlanan küçük tapınakçıklarında onu hâlâ anıyoruz –" dedi.

"Ben bunu farklı okudum."

"Nasıl, kuzen Christabel?"

"Kadının erkek kudretine öykünmesi olarak –onu değil, büyüsünü istiyordu– ta ki büyüünün *yaşlı adamı* köle etmekten başka işe yaramadığını anlayana kadar – o zaman, ne işe yarardı bütün becerisi?"

"Bu ters bir okuma."

"Bende bir tablo var – Christabel, zafer ânını – *bu şekilde* – gösteren, belki de ters."

"Toussaint'da fazla anlam kötüdür," dedim.

“Mantık uyumalı,” dedi Christabel.

“Hikâyeler anlamlardan önce gelir,” dedim.

“Dediğim gibi, mantık uyumalı,” dedi tekrar.

Bütün bu *açıklamalara* inanmıyorum. Bir şeyler eksiltiyorlar. Kadın denen kavram göz kamaştırıcı Vivien'den daha küçük, Merlin erkek bilgeliği olarak alegorize edilemez. Merlin Merlin'dir.

2 KASIM

Bugün Gode, Baie des Trépassés hikâyeleri anlattı. İyi havalarda oraya günübirliğine gitmek için Christabel'e söz verdim. Adı onu etkiliyormuş. Ölüer Koyu'ndan çok, bu dünyayla ötekini ayıran sınırı geçenler demek. Babam, ismin öyle öbür dünyayla ilgili bir bağlantıdan gelmeyebileceğini, sadece Pointe du Raz ve Pointe du Van'ın ürkütücü kayalıklarına çarpan gemi ve insan parçalarının karaya vurduğu bu geniş ve gülümser görünüşlü kumsala verilmiş bir isim olabileceğini söyledi. Ama yine de babamın söylediğine göre, koy hep – Vergilius'un Altın Dal bahçesinde ya da Tam Lin'in Tepe'nin altına yaptığı yolculukta olduğu gibi – yeryüzünde iki dünyanın kesiştiği noktalardan biri olarak düşünülürmüş. Keltlerin zamanında, ölüer buradan Île de Sein'e doğru son yolculuklarına gönderilirlermiş, bir Druid rahibe onları karşılamış (adaya erkekler ayak basamazmış). Efsaneye göre orada Yeryüzündeki Cennete bir yol bulmuşlar, rüzgârların ve fırtınaların ve suyun koyu bıçaklarının ortasındaki o altın elmalar diyarına.

Gode'un anlatış şeklini yazamam. Babam zaman zaman hikâyeler anlatması için onu yüreklendirirdi, anlattıklarını konuşmasının ritmini koruyarak, hiçbir şey ekleyip hiçbir şey çıkarmadan kelimesi kelimesine yazmaya çalışırdı. Ama anlatılana ne kadar sadık kalırsa kalsın, kâğıt üzerinde kelimelerin canı uçup gidiyor. Bir keresinde, böyle bir denemeden sonra, babam bana eski Druidlerin neden konuşulan kelimeyi yaşam

nefesi, yazılı olanıysa bir tür ölüm olarak gördüklerini şimdi anladığını söylemişti. İlk başta bu günlüğü Christabel'in tavsiyesini en iyi şekilde nasıl yerine getirir ve duyduklarımı doğru bir şekilde nasıl kaydedebilirim diye görmek için kullanacaktım, ama bu niyetim, dinleyişimdeki ve Gode'un anlatışındaki canlılığı tuhaf bir şekilde alıp götürünce, ben de saygıdan ve saygıdan daha başka bir şeyden bıraktım. (Yine de anlatılanlara duyduğum *ilginin* kendine has bir canlılığı var, yazmanın bir yolu *mutlaka* olmalı.)

Evet, şimdi. Gode'un hikâyesiyle alakalı olmayan bir şey anlatacağım, aslında ilk başta alakalıydı. Yeniden başla. Hikâye gibi yaz, *yazmak* için yaz – bu günlüğü sadece kendim için tutmakla ne kadar akıllılık etmişim. Şimdilik ne gördüğümü anlayabilmek için yazabilirim.

Ve bir tür acıyı benim kurtuluşum olabilecek bir tür ilgiye, bir tür meraka dönüştürebilirim.

Gode'un hikâyeleri, babamınkilerden bile daha çok dışarıdaki karanlığa ve anlatıcılarla dinleyicilerin içerideki yakınlığına bağlı. Büyük salonumuz gün ışığında yeterince kasvetli ve boş, samimi bir hava yaratmıyor. Ama Kara Ay'da geceleri durum farklı. Kütükleri büyük şöminede yakıyoruz – akşamın başlangıcında ısıll ısıll ve kesik kesik yanıyorlar, alev almamış taraflarda siyah yerler oluşuyor – ama geç saatlerde, yanan odunun altındaki gri külün kalın sıcak battaniyesinde kırmızı ve altın rengi akkorlar parlıyor. Koltukların büyük deri sırtları odanın soğuk tarafına karşı bir çeşit duvar oluşturuyor, ateşin ışığı yüzlerimizi altınla bezeyip, beyaz manşetleri ve yakaları kırmızılaştırıyor. Böyle gecelerde gaz lambası kullanmıyoruz – işimizi ateşin ışığında yapıyoruz, yani böyle hareketli gölgelerin arasında yapılabilecek işleri; örgü örmek, makasla kırmak, pili yapmak gibi. Gode'un karıştırmakta olduğu keki ya da soyacağı bir tas kes-

taneyi getirdiği bile olur. Ama hikâye anlatırken ellerini kaldırır, başını geriye atar ya da şalını sallar ve uzun yırtık pırtık gölgeler tavan boyunca koşup odanın görünmeyen yarısının karanlığına karışır ya da alevler açık ağızlı, canavar burunlu ve çeneli dev suratları – yani bizim suratlarımızı, cadılara ve hortlaklara dönüştürür. Ve Gode'un anlatışı bütün bunlarla oynanan bir oyundur, ateşin ışığıyla, işaretler yapan gölgelerle, aydınlık ve karanlık ışık şeritleriyle – sanırım bir orkestra şefinin yaptığı gibi bütün bunların hareketlerini bir araya getirir. (Hiç orkestra dinlemedim. Bir-iki hanım hanımcık arpın ve Kermesse'deki flütlerle davulların seslerini duydum, ama haklarında okuduğum olulvi seslerin tümünü kilise orgunun yardımıyla hayal etmem gerekiyor.)

Babam ateşin yanında tamamen kirlaşmamış sakalında al ışıklarla yüksek arkalıklı koltuğunda oturuyordu, Christabel onun yanı başında, daha alçakta, karanlığın içindeydi, elleri örgü örmekle meşguldü. Gode ve ben çemberin diğer tarafındaydık.

Gode anlattı:

“Bir zamanlar, cesaretinden, parlak gözlerinden – ama çok parlaklarmış – ve tanrıların ona verdiği kâfi miktarda güçten başka şeyi olmayan genç bir denizci varmış.

Köydeki hiçbir kıza uygun değilmış, çünkü herkes fakir olduğu kadar sabırsız olduğunu da düşünürmüş, yine de, inanın, genç kızlar geçip gidişini seyretmeyi severlermiş, özellikle de uzun, uzun bacakları, becerikli ayakları ve gülen ağızıyla dans edişini beğenirlermiş.

Herkesten çok da bir kız beğenirmiş onu, değirmencinin kızı, eteğinde üç kalın kadife kurdele takılı güzel, gösterişli, mağrur bir kız, ona bakmaktan hoşlandığını kesinlikle görsün istemezmiş, gencin bakmadığı zamanlarda yan yan bir bakış atarmış. Başka pek çok kız da aynını yaparmış. Hep öyledir.

Kimine bakılır, kimi de kendine beğeni dolu bir bakış atılsın diye ıslık çalar, ta ki şeytan üzerine atlayana kadar, Kutsal Ruh böyle eğler, eğriyi de doğruyu da ve elden bir şey gelmez.

Delikanlı geldi ve gitti, çünkü onu çeken uzun yolculuklardı, balinalarla beraber dünyanın ta ucuna gitti, denizin kaynadığı, altında koca balıkların batık adalar gibi gezdiği, ellerinde aynaları, yeşil pulları ve büklüm büklüm saçlarıyla deniz kızlarının şarkı söylediği yerlere indi, eğer anlatılanlar doğruysa. Gemi direğine ilk tırmanan, zıpkında en keskin nişancı olan oydu, ama para kazanmıyordu, çünkü kâr patronundu ve böylece geldi ve gitti.

Geldiğinde meydanda oturup neler gördüğünü anlattı ve hepsi dinlediler. Değirmencinin kızı geldi, üstü başı tertemiz ve mağrur ve terbiyeli, delikanlı kenarda durup dinlediğini görünce, isterse ona Doğu'dan ipek bir kurdele getireceğini söyledi. Genç kız ister mi istemez mi, evet mi hayır mı söylemedi, ama delikanlı istediğini anladı.

Tekrar gitti ve kadınların siyah ipek gibi saçlı, altın renkli olduğu o ülkelerden birinde ipek tüccarının kızıdan kurdeleyi aldı, ama o ülkelerde de uzun, uzun bacaklı, becerikli ayaklı ve gülen ağızlı erkeklerin dans edişini seyretmeyi seviyorlardı. Ve ipek tüccarının kızına geri geleceğini ve kurdeleyi parfümlü kâğıtlar içine yatırılmış halde geri getireceğini söyledi. Bir sonraki köy eğlencesinde kurdeleyi değirmencinin kızına verdi ve, 'İşte kurdelen,' dedi.

Genç kızın kalbi kendini oradan oraya vurdu, inanın, ama üstesinden geldi ve soğuk bir edayla kaç para ödeyeceğini sordu. Çok güzel bir kurdeleydi, o güne kadar o diyarlarda eş görülmemiş, gökkuşağı rengine ipek bir kurdele.

Delikanlı hediyesine yapılan bu hakarete çok kızdı, kurdeleyi aldığı kıza neye mal olduysa onu ödemesi gerektiğini söyledi.

'Neye mal oldu?'

Ve delikanlı dedi ki, 'Ben geri gelene kadar geçirilen uykusuz gecelere.'

Ve genç kız dedi ki, 'Çok yüksek bir bedel.'

Ve delikanlı dedi ki, 'Bedel belli, ödemen gerek.'

Ve genç kız bedeli ödedi, inanın, çünkü delikanlı kızın ne halde olduğunu görmüştü ve gururu incinmiş bir erkek alabileceği ne varsa alır, delikanlı da aldı, çünkü kız onu dans ederken görmüştü ve zihni de kendisi de delikanlının gururu ve dans edişi yüzünden altüst olmuştu.

Ve delikanlı dedi ki, eğer tekrar giderse ve dünyanın herhangi bir yerinde kendine bir gelecek kurarsa, genç kız geri dönünceye ve kendisini babasından isteyinceye kadar onu bekler miydi.

Ve genç kız dedi ki, 'Eğer seni beklersem, bu uzun bir bekleyiş olur, her limanda seni bekleyen bir kadın, her rıhtımda rüzgârda uçuşan bir kurdele var.'

Ve delikanlı dedi ki, 'Bekleyeceksin.'

Ve genç kız evet ya da hayır demedi, bekleyip bekleme-yeceğini söylemedi.

Ve delikanlı dedi ki, 'Sen lanet bir kadınsın, ama geri geleceğim, görürsün.'

Ve bir süre sonra, insanlar genç kızın güzelliğinin solduğunu gördüler, ayaklarını sürümeye başladı, başını kaldırmaz oldu, üstüne ağırlık çöktü. Yanaşan gemileri görmek için limanda bekler oldu, kimseyi sormadığı halde, herkes neden orada olduğunu ve kimi beklediğini biliyordu. Ama hiç kimseye bir şey söylemedi. Lady Şapeli'nin olduğu yüksek yerde dualarını duyacak kimse olmadığı halde dua ettiği görüldü.

Ve bir süre daha sonra, pek çok gemi gelip gittikten, bazıları battıktan ve mürettebatları yutulduktan ve onun gemisinden hiçbir haber çıkmadıktan sonra, değirmenci ambarında bir baykuş çığlığı ya da bir kedi miyavlaması duydu, ama gidip baktığında hiç kimse ya da hiçbir şey göremedi, sadece samanın üstünde kan vardı. Kızını çağırdı, kız geldi, ölü gibi

bembeyazdı, sanki uykudan uyanmış gibi gözlerini ovuşturuyordu, değirmenci, 'Samanın üstünde kan var,' dedi, kız, 'Ambarda köpeğin bir sıçan öldürdüğünü ya da kedinin bir fare yediğini bana söylemek için beni güzel uykumdan uyandırmazsan memnun olurum,' dedi.

Ve hepsi bembeyaz olduğunu gördü, ama dimdik duruyordu, elinde bir mum vardı, herkes tekrar içeri girdi.

Ve sonra, gemi deniz çizgisi üzerinden eve döndü ve limana girdi ve delikanlı kız bekliyor mu diye bakmak için kıyıya atladı, ama beklemiyordu. Dünyayı dolaşırken, zihninde onu görmüştü, çok net, çok net, beklerken, gururlu güzel yüzüyle ve rüzgârda uçuşan renkli kurdeleyle ve kalbi katılaştı, bilirsiniz ya, gelmedi diye. Ama nerede olduğunu sormadı, sadece kızları öptü, gülümsedi ve yokuştan yukarı koşup evine gitti.

Çok geçmeden bir duvarın gölgesinde yavaş yavaş dura dura yürüyen solgun ince bir şey gördü. İlk önce onu tanımadı. Kız da yanından geçip gidebileceğini düşünmüştü, çünkü çok değişmişti.

Delikanlı dedi ki, 'Gelmedin.'

Ve kız dedi ki, 'Gelemedim.'

Ve delikanlı dedi ki, 'Ama sokağa çıkmışsın işte.'

Ve kız dedi ki, 'Eskisi gibi değilim.'

Ve delikanlı dedi ki, 'Bundan bana ne? Ama gelmedin.'

Ve kız dedi ki, 'Senin umurunda olmasa da, benim umurumda. Zaman geçti. Geçen geçti. Gitmem gerek.'

Ve gitti.

Ve o gece delikanlı demircinin kızı Jeanne'le dans etti. Jeanne'in düzgün beyaz dişleri ve şişman gül goncalarına benzeyen küçük tombul elleri vardı.

Ertesi gün değirmencinin kızını aramaya çıktı ve onu tepedeki şapelde buldu.

Delikanlı dedi ki, 'Benimle aşağıya gel.'

Ve kız dedi ki, 'Küçük ayakların, küçük çıplak ayakların dans edişini duyuyor musun?'

Ve delikanlı dedi ki, 'Hayır, kıyıya vuran denizin sesini duyuyorum, kurumuş çimenlerin üstünde koşan havanın ve rüzgârda gıcırdayan rüzgârgülünün sesini.'

Ve kız dedi ki, 'Bütün gece kafamın içinde dans ettiler, bir o yana bir bu yana, o yüzden uyumadım.'

Ve delikanlı, 'Benimle aşağıya gel.'

Ve kız, 'Ama dansçıyı duymuyor musun?'

Bu böyle devam etti, bir hafta, bir ya da iki ay boyunca, Jeanne'le dans etmesi, yukarı Şapele çıkması ve değirmencinin kızından hep aynı cevabı alması, ve sonunda, sabırsız ve yakışıklı bütün delikanlılar gibi bıktı ve dedi ki, 'Sen beklemedin, ama ben bekledim, gel hadi, yoksa artık beklemeyeceğim.'

Ve kız, 'Eğer küçük şeyin dans edişini duymuyorsan nasıl gelebilirim?'

Ve delikanlı dedi ki, 'Küçük şeyinle otur o zaman, eğer onu benden daha çok seviyorsan.'

Ve kız tek kelime etmedi, ama denizin ve havanın ve rüzgârgülünün sesini dinledi ve delikanlı onu terk etti.

Ve demircinin kızı Jeanne'le evlendi, düğünde çok dans edildi, kavalcı kaval çaldı, inanın, ve davullar zıpladı ve gürledi ve delikanlı uzun uzun bacakları ve becerikli ayakları ve gülen ağzıyla havalara sıçradı, Jeanne fırl fırl dönmekten kızardı ve dışarıda rüzgâr çıktı ve bulutlar yıldızları yuttu. Ama yataklarına giderken keyifleri yerindeydi, iyi elma şarabıyla doluydu mideleri, dışarıdaki havaya karşı yatak-kapılarını kapadılar ve sıcaklık, rahat kuştüylerinin içinde yuvarlandılar.

Ve değirmencinin kızı iç entarisiyle ve çıplak ayaklarıyla sokağa çıktı, bir o yana bir bu yana koştu, tıpkı kümesten kaçan tavuğu kovalayan bir kadın gibi ellerini ileri uzatıp, 'Bekle biraz, bekle biraz,' diye bağıırıyordu. *Bazıları* önünde, arkasında, bir o yanında, bir bu yanında dans eden hoplayıp zıplayan minicik çıplak bir çocuk gördüklerini söylediler, küçük ince parmaklarıyla işaretler yapan, saçları sarı ateşten küçük bir süpürge saçağına benzeyen bir çocuk. Ve *bazıları* yolda, içine birkaç tel saç ve bir ince dal karışmış, dönüp duran bir parça tozdan başka bir şey olmadığını söyledi. Ve değirmencinin çırağı tavan arasındayla haftalardır küçük çıplak ayakların pat pat, şap şap koştuğunu duyduğunu söyledi. Pek bir şeyden anlamayan kocakarılar ve parlak genç delikanlılar, fare sesi duymuşsundur, dediler. Ama çırak, fare olup olmadığını anlayacak kadar fare sesi duymuşluğum var, dedi, genellikle akli başında biri olarak bilinirdi.

İşte böyle, değirmencinin kızı dans eden şeyin peşinden koştu, sokaklardan ve meydandan geçip tepeye, Şapelin olduğu yere tırmandı, baldırlarını çalılarda yırtıyor ve ellerini uzatarak, 'Bekle, ah bekle,' diye sesleniyordu. Ama, o şey dans etti de etti, hayat doluydu, inanın, ışık saçıyor, eğilip bükülüyor, dönüyor, çakıltaşlarının ve çimenlerin üstünde ayaklarını yere vuruyordu, kız eteklerindeki rüzgârı ve yüzündeki karanlıkla başa çıkmaya çalışıyordu. Ve, 'Bekle, bekle,' diye seslenerek uçurumdan yuvarlanıp aşağıdaki iğne-kayalarda ölüme gitti, sular çekilince onu geri aldılar, berelenmiş ve kırılmıştı, hiç güzel bir manzara değildi, tahmin edeceğiniz gibi.

Delikanlı sokağa çıkıp da olanı görünce, kızın elini tuttu ve, 'Bu, inançsız olduğum için, senin küçük dans eden şeyine inanmadığım için oldu. Ama şimdi onu duyuyorum, gayet net,' dedi.

Ve o günden sonra zavallı Jeanne'e hiçbir hayrı dokunmadı.

Ve Toussaint gelip çatınca aniden uyandı ve yatağının dört bir tarafında küçük ellerin çırpışını ve küçük ayakların yere vuruşunu duydu, kulak tırmalayıcı sesler seslenip duruyordu bilmediği dillerde, oysa bütün dünyayı gezmişti.

Üstünden örtüleri atıp dışarı baktı, küçük şey oradaydı, çıplak, soğuktan mavi, ama yine de sıcaktan pembe gözüktü delikanlıya, bir deniz balığı ve bir yaz çiçeği gibi, küçük şey ateşten başını geriye attı ve dans etmeye koyuldu ve delikanlı peşinden gitti. Peşinden gitti de gitti, ta Baie de Trépassés'ye kadar, berrak bir geceydi, ama körfezin üstünü pustan bir örtü örtmüştü.

Dalgalar uzun çizgiler halinde Okyanustan geldi, birbiri ardına tekrar ve tekrar ve hep tekrar ve delikanlı ölüleri gördü, dalgaların üstüne binmişlerdi, başka bir dünyadan geliyorlardı, ince ve gri, âciz kollarını uzatıyorlar, başlarını geriye atıyorlar ve tiz sesleriyle sesleniyorlardı. Ve dans eden şey ayaklarını vurdu, başını geriye attı da attı ve pruvası denize dönük bir tekneye geldi ve delikanlı tekneye binince içerisinin hareket eden biçimlerle tıklım tıklım olduğunu hissetti, tekneden taşıyorlar, ama görünmüyorlardı.

Teknede, dalgaların üstünde öyle çok ölü vardı ki, kalabalıktan paniğe kapıldığını hissettim, dedi. Bedenleri olmadığı için delikanlı elini oraya buraya uzatabiliyordu, ama yine de etrafını kaplamışlardı ve çılgın çığlıklarını dalgaların üzerinde tiz tiz atıyorlardı, o kadar çok, o kadar çoktular ki, sanki geminin arkasında sadece bir martı sürüsü çığlık atmıyordu, gökyüzü ve deniz kuştüleriyle tamamen kaplıydı ve her tüy bir ruhtu, işte böyleydi, dedi, sonradan.

Ve dans eden çocuğa, 'Bu tekneyle denize mi açılacağız?' dedi.

Ama, o şey kıpırdamadan durdu ve cevap vermedi.

Ve delikanlı dedi ki, 'Artık buraya kadar geldim ve çok korkuyorum, ama eğer ona ulaşabileceksem, yoluma devam edeceğim.'

Ve küçük şey, 'Bekle,' dedi.

Delikanlı, onu diğerlerinin arasında, suyun üstünde düşündü, ince beyaz yüzünü, tahta gibi göğsünü, aç ağzını ve ardından seslendi, 'Bekle.' Ve kızın sesi bir yankı gibi uluyarak cevap verdi:

'Bekle.'

Delikanlı kollarıyla şeylerle dolu havayı karıştırdı, teknenin tahtaları üstündeki ölü tozların arasında becerikli ayaklarını sürüdü, ama her şey çok ağırdı ve hiçbir şey yerinden kıpırdamadı ve dalgalar birbiri ardına, birbiri ardına, birbiri ardına yuvarlanıp geçti. Sonra söylediğine göre teknenin içine atlamaya çalıştı, ama başaramadı. Böylece gün ağarana kadar orada durdu, onların gelişini ve gidişini, doluşunu ve geri çekilişini hissetti, çığlıklarını duydu ve küçük şey dedi ki:

'Bekle.'

Ve ertesi sabah şafak vakti, köye yıkılmış bir adam olarak döndü. Hayatının en güzel zamanında olduğu halde, meydana yaşlı adamlarla oturdu, ağzı gevşedi ve yüzü çöktü, çoğunlukla hiçbir şey söylemiyordu, şu iki şeyden başka, 'Gayet net duyuyorum,' ya da, 'Bekliyorum.'

Ve iki, üç ya da on yıl önce başını kaldırıp, 'Küçük şeyin dans edişini duymuyor musunuz?' dedi. Hayır dediler, içeri girdi, dikkatle yatağını yaptı, komşularını çağırdı, Jeanne'e kinistin sandığının anahtarını verdi, o ipince, eriyip bitmiş haliyle yatağa uzandı ve dedi ki, 'Sonunda en uzun bekleyen ben oldum, ama şimdi ayaklarını vurduğunu duyuyorum, ben gayet sabırlı davrandığım halde küçük şey sabırsızlanıyor.' Ve gece yarısı, 'Vay, geldin demek sonunda,' dedi ve böylece öldü.

Jeanne odanın hem elma baharı ve hem olgun elma koktuğunu söyledi. Jeanne kasapla evlendi, ona dört oğlan ve iki kız doğurdu, hepsi de güçlü kuvvetliydi, ama dans etmeye hiç meyilleri yoktu."

Hayır, Gode gibi anlatamadım. Sesinin çizdiği biçimleri

kaçırdım, yerine kendimden bir iz koydum, kaçınmaya çalıştığım edebî bir iz, Grimm Kardeşlerin hikâyeleriyle LaMotte Fouqué'nin *Undine*'ini birbirinden ayıran bir tür güzelleştirme veya olağanüstüleştirme.

Gördüklerimi, daha kötüsü, eğer becerebilirsem, düşündüklerimi yazmalıyım. Gode'un hikâyesi devam ederken, Christabel'in parlayan başını işine doğru eğerek, gittikçe daha hızlı, daha hızlı ördüğünü gördüm. Bir süre sonra işini bir kenara bıraktı, elini göğsüne ve başına koydu, sanki çok ısınmış ya da havasız kalmış gibi. Sonra babamın o gezinen küçük eli alıp avucunda tuttuğunu gördüm. (Çok da küçük değil, aslında, şairane olsun diye söyledim; oldukça güçlü bir el, asabi ama becerikli.) Tutmasına izin verdi. Hikâye bitince, babam başını eğip saçından öptü. O da öbür elini kaldırıp babamın eline yapıştı.

Ateşin etrafında, bir aileye öyle benziyorduk ki. Babamı yaşlı olarak düşünmeye alışmıştım, yaşlı. Ve kuzenim Christabel'i benim yaşlarımda genç bir kadın olarak, bir arkadaş, bir sırdaş, bir örnek olarak.

Aslında benden çok büyük, yine de yaşça bana babama olduğundan daha yakın. Babam yaşlı değil. Babama saçının beyaz olmadığını, yaşlı Merlin gibi olmadığını söyledi.

Bu şekilde olsun istemiyorum. Christabel'in kalmasını, bana arkadaşlık etmesini istiyordum.

Benim yerime geçmesini değil. Annemin yerine geçmesini değil.

Bunlar farklı şeyler. Annemin yerini almaya kalkışmadım, ama şimdiki konumum annem olmadığı için böyle. Babamın bakımını başkasının üstlenmesini istemiyorum, ya da düşüncelerini, keşiflerini ilk duyan kişi olma hakkına sahip olmasını.

Ya da öpücüğünü çalmasını, yaz işte, hissettiğin bu, öpücüğünü çalmasını.

Yatmaya giderken babama sarılmaya yeltenmedim. Kol-

larını uzattığında çabucak sarılıp bıraktım, soğuk bir edayla, görevmiş gibi. Bunu nasıl karşıladığına bakmadım. Odama koştum ve kapıyı kapadım.

Yakışık almayacak davranışlardan kaçınmalıyım. Doğal bir şefkat gösterisine kızmaya, babamın buradaki sıkıcı hayatımızdan sık sık şikâyet ettiğim için seve seve kabul edeceğimi düşündüğü bir olaydan korkmaya hakkım yok.

Gece gelen hırsız, diye bağırmak istiyorum, gece gelen hırsız.

En iyisi daha fazla yazmamak.

KASIM

Babam bugünlerde onunla zaman geçirmekten çok hoşlanıyor. Babamla konuşmaya başladığında ne kadar sevindiğimi hatırlıyorum, çünkü o zaman gitmeyeceğini ve böylece evimizin daha hareketli olacağını düşünüyordum. Babama iyi sorular soruyor, benim sorduklarımdan ya da eskiden sorduklarımdan daha iyi, çünkü ilgisi daha taze ve babama, hem babasından hem de kendinden yeni bilgiler, değişik okumalar getiriyor. Oysa ki benim bütün fikirlerim – bana ait olan ve önemsiz, kadınsı ve *nankör* olarak göreceği için ilgilenmeyeceği fikirler dışında – babamın ilgisini çekecek fikirlerin hepsi zaten babama ait. Son zamanlarda, Christabel gelmeden önce, bütün bunlarla pek alakam yoktu, sonsuz pus ve yağmurla, öfkeli Okyanus'la ve Druidlerle ve Dolmenlerle ve bütün o eski büyülerle. Paris hakkında bir şeyler bilmek istiyordum, sokaklarında Madam Sand gibi, pantolon, botlar ve zarif bir ceketle abartılı bir yalnızlık havasıyla değil de, özgürce yürümek istiyordum. Belki de babamı hayal kırıklığına uğrattım, kendimi düşündüğüm ve – bir bakıma – onun da beni hayal kırıklığına uğrattığını düşündüğüm için, başka ihtiyaçlarımda da olabileceğini görmediği için. Christabel'e karşı o kadar saygılı ki, ona bir şeyler anlatırken sesi canlanıyor. Bugün, Christabel'in fikirleriyle ilgilendiğini görmenin kendisine ne kadar iyi geldiğini söyledi.

Tam şöyle dedi, “Bu anlaşılması güç meselelere ilgi duyduğunu hissetmek bana öyle iyi geliyor ki.”

Öğle yemeğimiz sırasında bu dünyayla öteki dünya arasındaki kesişmeden konuştular. Babam, sık sık söylediği gibi, Bretonya’nın bu bölgesinde –la Cornouaille’ de, l’Armorique’ de– ölümün insan yaşamının iki aşaması arasında sadece bir basamak –bir geçit– olduğuna dair eski Kelt inancının hâlâ devam ettiğini söyledi. Biri bu hayat olmak üzere pek çok aşama olduğuna, aynı anda, birbirinin çevresinde var olan ve belki de şu ya da bu noktada iç içe geçen pek çok dünyanın olduğuna dair bir inanç. Öyle ki, bazı bilinmeyen yerlerde –gecenin karanlığında, uykuda, ya da üstünden gelip geçen insanlar için hep bir ölüm eşiği olan somut dünyayla akan Okyanus’un birleştiği o su damlası perdesinde – haberciler aşamalar arasında dolaşıp duruyor olabilirler. Gode’un dans eden şey dediği de böyle bir şey işte. Baykuşlar da, Atlantik’in tuz sahralarından savrulup geldikleri bilinen o kelebekler de.

Babam, anladığı kadarıyla, Druid dininin merkez’le ilgili bir mistisizmi olduğunu söyledi – doğrusal zaman yoktu, önce ve sonra yoktu – sabit bir merkez vardı – bir de Druidlerin taş koridorlarının kopya ettiği, işaret ettiği Mutlu Sid Diyarı.

Buna karşılık Hristiyanlıkta bir tek yaşam vardı, bizim imtihan yerimizdi ve sonra mutlak Cennet ve Cehennem geliyordu.

Ama Bretonya’da bir adam kuyuya düşüp kendini yaz ortasında bir elma diyarında bulabilir. Ya da oltasını atıp başka bir ülkede sular altında kalmış bir kilisenin çan kulesini yakalayabilir.

“Ya da bir höyüğün kapısından geçip Avalon’a girebilir,” dedi Christabel.

Dedi ki, “Şu an ruhlar dünyasına duyulan ilgi Keltlerin bu meselelerde doğruyu gördüğünün bir göstergesi mi diye kendime soruyorum. Mesela Swedenborg ruhlar diyarına gitmiş

ve dediğine göre, varlığın değişik aşamalarını görmüş, hepsi arınmaktaymış, kendi evleri, kendilerine göre tapınakları, kütüphaneleri varmış. Ve son zamanlarda pek çok kişi, bu dünyayla öbür dünyayı ayıran örtünün ardındaki tartışmalı diyarlardan gelebilecek mesajların peşinden gitme arzusu duyuyor. Ben kendim de birkaç ufak tefek açıklanamaz olay gördüm. Görünmeyen ellerin getirdiği, parlak beyaz, doğaüstü güzellikte ruh-dumanları. Bu tür iletişimi artık çok saf hale gelmiş tabiatları için fena halde kaba saba bulan, ama yine de geride kalanlara duydukları sevgi yüzünden sebat eden küçük ellerin acıyla vurup hecelediği mesajlar bunlar. Kimsenin elinin değmeyeceği kadar uzakta, kadife bir cenaze örtüsü altına yerleştirilmiş bir akordeonda görünmeyen eller tarafından çalınan müzik. Hareket eden ışıklar.”

Dedim ki, “Bu salon numaralarının dinle herhangi bir alakası olduğuna inanmıyorum. Ya da bizim buradaki derelerimizde ve pınarlarımızda duyduklarımızla.”

Hararetle konuşmama şaşırmış gibiydi.

“Ruhların, bayağılıktan senin kadar tiksindiğini sanma hatasına düşüyorsun da ondan. Bir ruh, göze hoş görüldüğü için, Gode gibi bir köylüyle konuşabilir, Gode bir tarafta Romantik kayalıklarla, diğer taraftaysa oldukça ilkel kulübeler ve ocaklarla çevrili, evini de gayet koyu bir ahlaki karanlık sarmış durumda. Ama hayaletler varsa, neden her yerde olmasınlar, ya da oldukları düşünülemesin, anlamıyorum. Sağlam tuğla duvarlar, kalın lüks döşemeler ve titizliğin göstergesi koltuk örtüleri seslerini boğuklaştırıyor diye iddia edilebilir. Ama son tahlilde, ahşap-cilacılarının ve tuhafiyeci tezgâhtarlarının da şairler ve köylüler kadar ebedi kurtuluşa öbür dünyanın varlığından emin olmaya – ihtiyaçları var. İnsanlar onlara hiç düşünmeden körü körüne inanırken – Kilise hayatlarının somut bir parçasıyken, Ruhlar mihrap demirlerinin arkasında uslu uslu oturuyor ve Hayaletler – genellikle – kilise bahçesinde ve kendi mezar taşlarının yakınında geziniyordu. Ama şimdi, me-

zarlarından çıkartılmayacaklarından, tabut kapaklarının açılmayacağından, cennet ve cehennemin birkaç eski kilise duvarındaki solmuş çizimlerden, mumdan meleklerle ürkütücü öcülerden ibaret kalacağından korkuyorlar – yapacak ne kaldı, diye soruyorlar. Eğer parlak çizmeli, altın köstekli adam ve bombazen entarili, balenli korseli ve su birikintilerini kolayca aşmasını sağlayan kasnak etekli kadın – eğer bu şişman ve sıkıcı insanlar, Gode'un yaptığı gibi ruhları duymak *istiyorlarsa*, neden duyamıyolar? İncil herkes içindi, ve eğer birbirini takip eden aşamalarla yaşamımızı sürdürüyorsak, aramızdaki materyalistler de hem bu dünyada hem de öbür dünyada gözlerini açmalılar. Swedenborg, onları vücutlarından inançsızlığı ve öfkeyi, parıldayan kurtçuk yığınları gibi terle dışarı atarken görmüş."

"Tartışamayacağım kadar hızla konudan konuya atlıyorsun," dedim suratımı asarak, "fakat Babamın dergilerinde masa-döndürme ve ruhların masaya vuruşları hakkında okudum ve bana saf insanları kandırmak için yapılmış numaralar gibi geldiler."

"Sen kuşkucuların anlattıklarını okumuşsun," dedi, baştan aşağı ateşle. "Dalga geçmesi kolay."

"İnançlı insanların anlattıklarını okudum," dedim kendimden emin bir şekilde. "Saflığın ne demek olduğunu biliyorum."

"Neden bu kadar öfkelisin, Kuzen Sabine?" dedi.

"Çünkü daha önce aptalca bir şey söylediğini duymamıştım," dedim, doğrudu da, ama tabii öfkemin sebebi bu değildi.

"İnsan oturma odasında yapılan sihirbazlık numaralarıyla da gerçek iblisleri çağırabilir," dedi babam düşünceli düşünceli.

KASIM

Hep sevecen biri olduğumu düşünmüşümdür. Sevecek ya da üstüne düşecek yeterince insan bulamadığımdan yakınıyorum. Şimdiye kadar nefretle ilgili hiç tecrübem olmadığını söylesem yeridir. Nefretten hoşlanmıyorum, sanki dışarıdan bir

yerden geliyor ve bana sahip oluyor, büyük bir kuş kanca gasını bana batırıyormuş gibi, sıcak postlu ve kızgın gözleri benim göz boşluğumdan dışarı bakan, hoş gülümseyişli ve insanlara faydalı olmayı seven iyi kişiliğimi çaresiz bırakan aç bir yaratık gibi. Savaşıyorum, savaşıyorum, ama sanki kimse farkında değil. Masada oturup metafizik teorileri tartışıyorlar, bense orada şekil-değiştiren bir cadı gibi, öfkeden kabarak ve utançtan büzülerek oturuyorum ve *hiçbir* şey görmüyorlar. O da benim gözümde değişiyor. Düzgün solgun başından, yeşile çalan gözlerinden, eteklerinin altındaki parlak yeşil ayaklarından nefret ediyorum, ocaktaki çömlek gibi usulca tıslayan bir çeşit yılan sanki, cömertlik onu ısıttığı anda saldırmaya hazır. Baba Yaga gibi ya da o İngiliz masalında büyükanne kılığına giren kurt gibi kocaman dişleri var. Babamdan yapacak iş istediğinde, babam ona *benim* işlerimi veriyor ve, "Sabine bütün bu kopyalama işlerini külfet gibi görüyordu, bu kadar becerikli başka ellerin ve gözlerin de olması ne kadar iyi," diyerek yaraya tuz basıyor. Yanından geçerken saçını okşuyor, enseindeki bukleyi. Babamı ısırarak. Isırarak.

Bunu yazarken saçmaladığımı biliyorum.

Ve *onu* yazarken saçmalamadığıma eminim.

KASIM

Bugün kayalık boyunca uzun bir yürüyüşe çıktım. Yürümek için iyi bir gün değildi, pusun çok yoğun olduğu yerler ve dalga serpintileri vardı. Köpek Tray'i de yanımda götürdüm. Christabel'den izin almadım. Onun sadece tek bir sahibi seven bir köpek olduğunu söylemesine rağmen, Köpek Tray'in artık nereye gitsem beni takip edeceğini düşünmek beni mutlu ediyor. Beni seviyor, eminim, ruh hali benimkine uyuyor, çünkü hüzünlü ve çekingen bir hayvan, bu havada kararlılıkla yürüyor, ama oyun oynamıyor ve bazı köpeklerin yaptığı gibi gülümsemiyor. Sevgisi insana sunduğu hüzünlü bir güven.

Christabel peşimden geldi. Bu daha önce hiç olmamıştı.

Benimle geleceğini ya da beni takip edeceğini umduğum bütün o zamanlar hiç gelmemiştir, yalvardığım ya da iyiliği için onu tatlı sözlerle kandırdığım zamanlar hariç. Ama ondan kaçmak için yürüyüşe çıkınca koşa koşa arkamdan geliyor, üstünde kapüşonlu koca pelerini, elinde rüzgârda bir içeri bir dışarı dönen, gıcırdayan ve hiçbir işe yaramayan aptal şemsiyesiyle acele ettiği belli olmasın diye biraz biraz acele ediyor. İnsan tabiatı işte, insanlar isteyerek peşinden gelir, onları artık sevmemen ve istememen şartıyla.

Bu yürüyüş güzergâhı bütün önemli yerlerden geçiyor – Dolmen'den, yıkılmış menhirden, bu ikisinin pütürlü taşlarından pek farkı olmayan ve büyük olasılıkla ikisinden birinden yapılmış granit masasının üstündeki granit imgesiyle küçük Lady Şapeli'nden.

Bana yetişti ve dedi ki:

“Kuzen Sabine, seninle gelebilir miyim?”

“Nasıl istersen,” dedim, elim köpeğin omzundaydı. “Canın nasıl isterse, tabii.”

Biraz yürüdük, dedi ki, “Korkarım bir şekilde seni gücendirdim.”

“Kesinlikle hayır, hiç gücendirmedin.”

“Hepiniz bana çok iyi davrandınız. Burada babamın memleketinde gerçek bir sığınak, bir çeşit yuva bulduğumu hissettim.”

“Babam ve ben bundan çok memnunuz.”

“*Senin* memnun olduğunu sanmıyorum. Sivri bir dilim ve zor bir tabiatım var. Eğer bir şey söylediysem – ”

“Söylemedin.”

“Ama huzurunu bozdum? Aslında tam da huzurlu görünmüyordun – ilk başta.”

Konuşamadım. Adımlarımı hızlandırdım, köpek uzun adımlarla arkamdan geldi.

“Neye dokunsam,” dedi, “zarar görüyor.”

“Orasını bilemem, çünkü bana hiçbir şey anlatmadın.”

Bu sefer bir süreliğine sessiz kalan o oldu. Gittikçe daha hızlı yürüdüm; burası benim memleketim, gencim ve kuvvetliyim, bana ayak uydurmakta güçlük çekti.

“Anlatamam,” dedi, bir süre sonra. Kederli bir şekilde söylememiştii, tarzı öyle değildi, sertçe söylemişti, neredeyse sabırsızca.

“Sırlarımı paylaşamam. Öyle biri değilim. Her şeyi kendime saklarım, böyle hayatta kalıyorum, ancak böyle.”

Bu doğru değil, demek istedim, ama demedim. Babama bana davrandığın gibi davranmıyorsun.

“Belki kadınlara güvenmiyorsundur,” dedim. “Bu sana kalmış.”

“Kadınlara güvenmiştim –” diye başladı ama bitirmedi. Sonra, “Ama bu zararlı oldu. Çok zararlı.”

Uğursuz bir haber veriyor gibiydi, bir kâhin gibi. Daha hızlı yürüdüm. Kısa bir süre sonra içini çekti, belinin ağrıdığını söyledi, geri dönecekti. Ona eşlik etmeme ihtiyacı olup olmadığını sordum. Öyle bir şekilde sordum ki, gururundan reddetmek zorunda kalacaktı, öyle de oldu. Elimi köpeğe doğru uzattım, kalmasını istedim, kaldı. Arkasını döndüğünü gördüm, elini beline koymuştu, rüzgâra karşı başını eğmişti, biraz zahmetle hareket ediyordu. Gencim, diye düşündüm, “ve kötüyüm,” diye de eklemeliydim, ama yapmadım. Gidişini seyrettim ve gülümsedim. Bir parçam her şeyin eskisi gibi olması için neredeyse her şeyini vermeye razıydı, Christabel’in melodramatik ve acınacak bir halde olmaması için, ama sadece gülümsedim ve yoluma devam ettim, çünkü en azından genç ve kuvvetliydim.

Ariane Le Minier’in notu

Buradaki bazı sayfalar kayıp, yazdıkları da baştan savma ve kendini tekrar eden bir hal alıyor. Bu ayın Noel akşamına kadar olan kısmının fotokopisini çekmedim. İsterseniz bu malzemeyi de görebilirsiniz.

NOEL GECEŚİ 1859

Hep beraber kilisedeki gece yarısı ayinini dinlemeye gittik. Babamla ben hep gideriz. Büyükbabam kiliseye ayağını basmazdı; cumhuriyetçi ve ateist prensipleri vardı. Babamın dinî inançlarının Rahibin hoşuna gideceğini sanmıyorum, eğer onunla bu konuları tartışacak olsa, ki tartışmıyor. Ama cemaat hayatının, yani Breton halkının cemaat hayatının, devam etmesi gerektiğine kuvvetle inanıyor, buna Noel ve Noel'in eski ve yeni tüm manaları da dahil. *Christabel* İngiltere'de Anglikan kilisesine bağlı olduğunu, ama burada atalarının inancının Bretonya tarzı Katoliklik olduğunu söylüyor. Sanırım Rahip onun da düşüncelerini bilse şaşırır, ama onu kilisesine kabul etmiş görünüyor, kendini çevresinden soyutlayışına saygı duyuyor. Noel'den önceki dört hafta boyunca kiliseye daha sık gider oldu. Soğukta durup, Golgotha sahnesini betimleyen heykeltıraşın yaptıklarına, inatçı granite büyük bir çabayla oyulmuş kaba figürlere bakıyor. Bizimkinde Beytullahım yolunda eşeğini ipinden tutan güzel bir Hazreti Yusuf var (kilisemiz Aziz Yusuf'a adanmış). Babam, İsa'nın doğduğu gece memleketin ahırlarındaki hayvanların nasıl konuşmaya başladıklarından bahsetti; o gece bütün dünya, Âdem'in zamanındaki gibi kadim bir masumiyetle yaradaniyla barışmış. O da, Püriten Milton, tam tersine, Doğum ânını doğanın ölüm ânı olarak alıyor – en azından, Yunan gezginlerin o gece, tapınakların, Ağlayım, ağlayın, büyük tanrı Pan öldü, diye haykırdığını duyduklarını söyleyen geleneğe gönderme yapıyor, dedi. Ben hiçbir şey söylemedim. Babamın pelerinini onun omuzlarına sarışını ve kilisenin ön tarafındaki yerimize doğru götürüşünü seyrettim ve bunu, Tanrı yardımcım olsun, hayatımızda olacakların bir işareti olarak gördüm.

Yeni dünyayı, yeni yılı, yeni hayatı temsil etmek üzere mumlar yakılması öyle güzel oluyor ki. Kaba hatlı küçük kilisemiz İsa'nın doğduğu yer olarak resmedilen mağarayı andırıyor değil. İnsanlar diz çöküp dua etti, çobanlar ve balıkçılar. Ben de diz çöktüm ve karmakarışık düşüncelerimi bir tür yar-

dimseverlik ve iyi niyete dönüştürmeye, kendimce dua etmeye çalıştım. İnsanların, babamın sadece evrensel olarak gördüğü festivalleri kutlamasının ardında yatan ruhu anlamaları için her zaman dua ettiğim gibi dua ettim – babam için İsa'nın doğumu kış gündönümüdür, dünyanın ışığa doğru dönüşü. Rahip ondan korkuyor. Ona karşı çıkması gerektiğini biliyor, ama cesaret edemiyor.

Christabel'in diz çökmediğini gördüm, sonra yavaşça, sanki bayılacakmış gibi yere çömeldi. Mumlar yakıldıktan sonra tekrar oturduğumuzda, iyi mi diye baktım ve anladım. Sıra-
nın sonunda, başını bir sütuna dayamış, geriye doğru yaslanmıştı, gözleri ve dudakları sıkıca kapalıydı, yorgunlukla kapalıydı, ama sabırla değil. Gölgedeydi, kilise gölgeleri onu yutmuştu, ama solgun olduğunu görebiliyordum. Ellerini göğsünün altında kavuşturmuştu, vücudunu büküşündeki bir açı, o ellerdeki eskilerden gelen koruyucu eda, gizlediği şeyi açıkça görmemi sağladı, iyi bir köylü kadın, ev çekip çeviren bir hanım olarak çoktan anlamam gereken şeyi. Yanılamayacağım kadar fazla sayıda kadının ellerini bu şekilde tuttuğunu görmüştüm. Böyle yaslanınca, gövdesinin ne kadar kalınlaştığını görebiliyordum. Bize gerçekten sığınmak için gelmişti. Her şey olmasa da, pek çok şey açığa kavuşmuştu.

Gode biliyor. Her şeyi çabucak görür ve böyle şeylerde bilgi sahibidir.

Babam biliyor, sanırım, bir süredir biliyor olmalı, eğer o daha gelmeden önce bilmiyorduyse. Hissettiği şey acıma ve koruma isteği, şimdi bunu anlayabiliyorum, hummalı hayal dünyamdan başka bir yerde var olmayan duyguları gördüğümü sandım.

Ne söyleyeceğim, ne yapacağım?

31 ARALIK

Bir şey söylemeye cüret edemeyeceğimin farkındayım. Öğleden sonra, hediye olsun diye biraz arpa şekerlemesi ve

ona kızmaya başlamadan önce ödünç aldığım bir kitapla odasına çıktım. Dedim ki, “Bu kadar ters davrandığım için özür dilerim, Kuzen. Bazı şeyleri yanlış anlamışım.”

“Demek öyle,” dedi, pek de hoş olmayan bir şekilde. “Bir yanlış anlaşılma olduğunu düşünmene sevindim.”

“Ah, durumu biliyorum, artık,” dedim, “sana iyi davranmak istiyorum. Sana yardım etmek.”

“Durumu biliyorsun artık, öyle mi?” dedi ağır ağır. “Durumu biliyorsun. Herhangi bir insan hakkında bunu bilmek mümkün mü? Söyle bana o zaman, Kuzen Sabine, *durumum ne benim?*”

Ve bana beyaz yüzü ve solgun gözleriyle uzun uzun baktı, konuşmam için meydan okuyordu. Eğer söyleseydim, ne olduğu ağzımdan çıksaydı, ne yapardı ya da ne söylerdi? Durum bu, biliyorum. Ama kekeledim, ne diyeceğimi bilemedim, onu mutsuz ettiğimi düşündüm ve sonra, bana gözlerini dikip bakmayı sürdürünce ağlamaya başladım.

“Durumum yeterince iyi,” dedi, “ben yetişkin bir kadını ve sen de gençliğin hayalleriyle ve dengesizlikleriyle dolu genç bir kız. Ben kendime bakabilirim. Senden yardım istemiyorum, Sabine. Ama, artık o kadar öfke dolu olmadığına sevindim. Öfke ruhu yaralar, kendi hesabıma bunu öğrendim.”

Her şeyi bildiğini hissettim, kuşkulandığım ve korktuğum ve içerlediğim her şeyi. Ve beni affetmemeyi seçtiğini. Sonra yine öfkelendim ve ağlayarak dışarı çıktım. Yardıma ihtiyacı olmadığını söylüyor, oysaki var, çoktan yardım istedi bile, o yüzden burada. Ona ne olacak? Bize? Çocuğa? Babamla konuşayım mı? Hâlâ onu Ezop'un donmuş yılanına benzetiyorum. Bir söz sanatı duruma uygunluğu geçip gittikten sonra bile hayal gücünü bir yerinden yakalayabiliyor. Bu durumda yılan olan hangimiz? Ama bana öyle soğuk baktı ki. Acaba biraz deli mi?

[OCAK SONU]

Bugün Kuzen Christabel'in durumu hakkında babamla konuşmaya kesin karar verdim. Birkaç kere aklıma geldi, ama hep bir şeyler engel oldu. Muhtemelen ya o da beni ayıplarsa diye korktum. Ama, sessizlik babamla aramıza giriyor. Christabel kiliseye gidinceye kadar bekledim – tecrübeli bir göz durumu- nu kesinlikle anlar artık. Gizleyemeyecek kadar ufak tefek.

Kararımdan caymadan, bir an önce babama gidip, "Seninle Christabel hakkında konuşmak istiyorum," dedim.

"Üzülerek görüyorum ki, ona eskisinden daha az sevgi gösteriyorsun."

"Sevgimi istediğini sanmıyorum. Yanlış anladım. Sana o kadar yakınlaşmaya başlamıştı ki bana – yer kalmadığını düşündüm."

"Çok haksızlık etmişsin. Hem ona hem bana."

"Artık anlıyorum, çünkü gördüm, baba, durumunu gördüm, anlamamak imkânsız. Körmüşüm, ama şimdi görüyorum."

Babam yüzünü pencereye doğru çevirdi ve, "Bence bu konuda konuşmamalıyız," dedi.

"Yani, ben konuşmamalıyım demek istiyorsun."

"Biz konuşmamalıyız."

"Ama ona ne olacak? Ya çocuğa? Hep burada mı kalacaklar? Bu evin sahibesi benim, bilmek istiyorum, bilmem lazım. Yardım etmek istiyorum, baba, Christabel'e yardım etmek istiyorum."

"Ona yardım etmenin en iyi yolu sessiz kalmak gibi gözüküyor."

Aklı karışmış gibiydi. "Onun niyetinin ne olduğunu biliyorsan, bu bana yeter, susarım, hiçbir şey söylemem. Sadece yardım etmek istiyorum."

"Ah, canım," dedi, "niyetinin ne olduğunu ben de ancak senin kadar biliyorum. Senin gibi ben de ne olup bittiğini bilmiyorum. İsteği üzerine ona evimi açtım – 'bir süreliğine' demişti mektubunda. Ama ihtiyacının sebebi hakkında konuş-

mama izin vermedi. Aslında, beni aydınlatan Gode oldu, ta en başında. Zaman geldiğinde, Gode'dan yardım isteyebilir. O bizim akrabamız – ona sığınabileceği bir yer sunduk.”

“Derdini anlatmalı,” dedim.

“Denedim,” dedi. “Her şeyi bir kenara itiyor. Sanki durumunu inkâr ediyor gibi, kendi kendine bile.”

ŞUBAT

Günlük tutmaktan artık zevk almadığımı fark ettim. Uzun zamandır, bir yazarlık egzersizi ya da dünyanın kayda geçirilmesi olmaktan çıktı, sadece bir kıskançlık, şaşkınlık ve kızgınlık anlatısına dönüştü. Böyle şeyleri yazmak onları içinden atmaya yaramıyor, sadece somut hale getiriyor, tıpkı bir cadının bal mumu bebeklerinin, ısıtılıp şekil aldıklarında canlılık kazanmaları gibi, iğne batırılmadan önce. Bu günlüğe, başka bir insanın kişisel ıstırabını gözetleyişime sırdaşlık etsin diye başlamadım. Ayrıca, kazara okunup yanlış yorumlanırsa diye korkuyorum. Bütün bu sebeplerden ve bir çeşit manevi disiplin olsun diye şimdilik yazmayı bırakacağım.

NİSAN

Öyle tuhaf, öyle tuhaf bir şeye tanık oluyorum ki, yazmayacağım dediğim halde yazmak zorundayım, sırf olup biteni anlamama yardımcı olsun diye. Kuzenim artık o kadar büyük, o kadar hazır, o kadar ağır ki, herhalde yakında olacak, ama hâlâ durumuyla ve beklentileriyle ilgili tek kelime ettirmiyor. Hepimizi bir büyüünün etkisi altında tutuyor, çünkü hiçbirimiz ona çıkışmaya, gözümüzün önünde olan, ama gizli tutulan şeyi açığa çıkartmaya, hakkında konuşmaya cesaret edemiyoruz. Babam birkaç defa onu konuşturmaya çalıştığını, ama başaramadığını söylüyor. Ona çocuğu kabul edeceğimizi, onun da, kendisi gibi, akrabamız olduğunu, nasıl dünyaya gelirse gelsin ona bakacağımızı, iyi yetiştirilmesini ve hiçbir konuda eksik kalmamasını sağlayacağımızı anlatmak istiyor. Ama konuşama-

dığını söylüyor, bunun da iki nedeni var. Birincisi, babamın cesaretini kırıyor, gözleri ve tavıyla konuyu açmasını kesinlikle yasaklıyor, ve babam ahlaki açıdan buna mecbur olduğunu bilse de yapamıyor. İkincisi, gerçekten deli olduğundan endişe ediyor. Ölümcül bir şekilde ikiye bölündüğünden, bilincinin ve dışa dönük benliğinin başına ne gelmek üzere olduğunu anlamasına izin vermediğinden korkuyor. *Mutlaka* hazırlıklı olması gerektiğini düşündüğü halde, yanlış bir yol izleyip onu tam bir yabancılaşmaya, çılgınlığa ve umutsuzluğa sürükleyip belki de ikisini birden öldürmekten korkuyor. Ona art arda küçük sevgi dolu iyilikler yapıyor, o da hepsini kabul ediyor, nazikçe, bir prenses gibi, hak ettiğini alıyormuş gibi ve bu lütufların kibarca karşılığını ödüyormuş gibi Morgan le Fay'dan, Plotinus'tan, Abelard ve Pelegius'tan bahsediyor. Zihni her zamankinden daha berrak. Gayet hızlı, zehir gibi ve esprili. Babam da benim gibi kendinde gittikçe artan bir delilik hissediyor, kibarlıktan ve bir süre için zevk alınan bu dostluğun hatırı için, bu karmaşık tartışmaların, tekrarlanıp duran konuşmaların ve ezberlenmiş gibi duran lafların içine çekiliyor, oysaki asıl konuşulması gereken somut beden ve pratik hazırlıklar.

Babama Christbel'in görüldüğünden daha fazla mesele- nin farkında olduğunu söyledim, çünkü elbiseleri dikiş yerle- rinden genişletilmiş, belden, kol altlarından, üstelik gayet sağ- lam bir dikişle, akıllıca bir özenle. Babam bunun Gode'un işi olduğundan şüphe ediyor; bizim Christabel'le yüzleşmeye ne cesaretimiz ne de gücümüz olduğuna göre, en azından Gode' un neler bildiğini öğrenebiliriz diye düşündük, sırrını onunla paylaşmış olması mümkün mü, ya da muhtemel mi? Ama Gode hayır dedi, dikiş ona ait değilmiş ve Gode yardım teklif ettiğinde Mademoiselle sanki yanlış anlamış gibi konuyu çeviri- yormuş. "Bitki çaylarımı içiyor, ama sanki zorla, sırf beni memnun etmek için," dedi Gode. Gode buna benzer vakala- rı bildiğini söyledi, durumlarını inatla reddeden, ama ahırdaki düve kadar tatlılıkla ve kolaylıkla doğum yapan kadınları. Baş-

kalarını da biliyorum, diye ekledi hüzünle, savaşıarak kendilerini tüketen, böylelikle ya anneyi ya çocuğu, ya da ikisini birden öldürenleri. Gode işi bana bırakın dedi, zamanın geldiğini kesin belirtilerden anlayacak ve kuzenimi sakinleştirecek içecekler verecek ve onu en azından pratik olarak yapılması gerekenleri yapsın diye kendine getirecek. Gode çoğu kadın veya erkeği tartabilen biri, en azından en hayvani ve içgüdüsel oldukları noktaları, ama kuzenim Christabel'de bunu becerebileceğinden çok şüpheliyim. Konuşmaya nazaran okumakta daha rahat olduğu ve özenle seçilmiş kelimeler üzerinde yalnız başına düşünebileceği gerekçesiyle, korkularımızı ve bildiklerimizi anlatan bir mektup yazmayı düşündüm. Ama böyle bir mektup nasıl biçimlendirilir, ya da o buna nasıl tepki gösterir bilemiyorum.

SALI

Son zamanlarda kendince bana çok iyi davrandı, oradan buradan konuştu, yazdıklarımı görmek istedi, makasım için, gizlice, küçük bir kılıf ördü, şirin bir şey, üstünde mavi ve yeşil ipekten bir tavus kuşu var, her tarafı göz. Ama, onu eskisi gibi sevemiyorum, çünkü açık değil, çünkü gururu ve deliliği yüzünden beni yalan bir yaşama zorluyor.

Bugün meyve bahçesine çıkabildik, biraz çiçeklerin altında oturup şiir hakkında konuştuk, düşen yaprakları kabarık eteğinin üstünden umursamazca temizledi. *Melusina* ve epiğin doğasından konuştu. Tarihî gerçeklere değil de şiirsel ve yaratıcı gerçeklere dayalı bir Peri Epiği yazmak istediğini söylüyor – Spenser'in *Periler Kraliçesi'nde* ya da Ariosto'da olduğu gibi, ruhun, tarih ve olgunun kışkacından kurtulduğu bir metin. Romansın kadınlara uygun bir form olduğunu söylüyor. Romans kadınların gerçek tabiatlarını ifade etmekte özgür oldukları bir diyardır diyor, bu dünyada değil de Île de Sein'de ya da Sid'de olduğu gibi.

Romansta kadınların çifte tabiatları uzlaşabilir, diyor. Hangi

çifte tabiat, diye sordum, erkekler kadınları çift varlıklar, büyücüler ve iblisler ya da masum melekler olarak görmüş, dedi.

“Bütün kadınlar çift tabiatlı mı?” diye sordum.

“Öyle söylemedim,” dedi. “Bütün erkekler kadınları çift tabiatlı görür, dedim. Melusina’nın özgürken, kimse ona bakmadığında ne olduğunu kim bilebilir?”

Balık kuyruğundan bahsetti ve Hans Andersen’in, Prensinin mutlu etmek için balık kuyruğunu ikiye ayıran, ama sesini kaybeden ve üstelik Prens tarafından da istenmeyen Küçük Denizkızıyla ilgili hikâyesini bilip bilmediğimi sordu. “Balık kuyruğu onun özgürlüğüydü,” dedi, “bacakları olduğunda, bıçak üstünde yürüyormuş gibi hissetti.”

Masalı okuduğumdan beri bıçak üstünde yürümekle ilgili korkunç rüyalar gördüğümü söyledim, hoşuna gitti.

Böyle konuşmaya devam etti, Melusina’nın ve Küçük Denizkızının acılarından bahsetti; kendi yaklaşan acısından hiç.

Sanırım, bir söz oyununu veya meseli tanıyacak kadar akıllıyım, bana, kendi bilmecemsi yoluyla, kadın olmanın acılarını anlattığı düşünülebilir pekâlâ da. Tek söyleyebileceğim, o sırada bana öyle gelmedi. Hayır, sesi şimşek gibi ışıyordu, tıpkı güzel bir desen oluşturmak için dikiş dikerken iğnesini kendinden emin tutuşu gibi. Ve yemin ederim, elbisesinin altında onun kimıldadığını gördüm, Christabel olmayanın, onun ışığıyla varlığı onaylanmayanın kimıldadığını.

30 NİSAN

Uyuyamıyorum. Bana verdiği armağanı yanıma alıp öyle yazacağım, ne yaptığını yazacağım.

İki gündür onu arıyoruz. Dün sabah, son haftalarda git-tikçe daha sık yaptığı gibi kiliseye doğru yürüyüşe çıktı. Anlaşılan köylüler görmüşler, uzun uzun durarak Golgotha’nın kaidesini çepeçevre saran Kutsal Bakire’nin hayatı ve ölümü hikâyesini izliyormuş, soluklanmak için duvara yaslanıyormuş, birinin dediğine göre “kör bir kadın gibi” bir diğerine göre de

“bir oymacı” gibi küçük figürleri parmaklarıyla takip ediyor-muş. Kilisede saatlerce dua ediyor ya da başını siyah bir şalla örterek ve ellerini kucağında kavuşturarak sessizce oturuyor, bunu biliyoruz, hepimiz biliyoruz, biz ve herkes. Dün de, her zamanki gibi, içeri girdiğini görmüşler. Kimse çıktığını görme-miş, ama mutlaka çıkmış olmalı.

Akşam yemeğine kadar aramaya başlamadık. Gode gelip babamın odasının ortasında durdu ve, “Ben olsam atla arabayı çıkartırdım, Monsieur, çünkü genç hanım gelmedi ve zamanı da yakındı,” dedi.

Zihinlerimiz belki bir hendekte ya da tarlada, belki de bir ambarda düşmüş, acı içindeki kuzenimin korkunç görüntüleriyle doldu. Atla arabayı çıkarttık, yollar boyunca taş duvarların arasına, oyukların ve ıssız kulübelerin içlerine bakarak, çok sık olmamak şartıyla seslenerek ilerledik, zira kendi adımıza onu kaybettiğimiz için, onun adına da o durumda kaybolduğu için biraz utanıyorduk. Bu hepimiz için, kesinlikle benim için, korkunç bir zamandı. Her adım bir acıydı – sanırım *belirsizlik* bütün diğer hislerden daha acı verici, hem insanı kamçılıyor hem hayal kırıklığına uğratıp felç ediyor, öyle ki gittikçe yoğunlaşan boğulma ve ileri atılma hisleri içinde yolumuza devam ettik. Her büyük karanlık toprak parçası – üstüne paçavra takılmış bir karaçalı, kurtların kemirdiği kenara atılmış bir fıçı – içimize dehşetli bir umut ve korku salan nesnelerdi. Lady Şapel’ine tırmanıp Dolmen’in ağzından içeri baktık ve hiçbir şey görmedik. Karanlık çökünceye kadar böyle devam ettik, sonra babam, “Tanrı esirgesin, uçurumdan düşmüş olmasın,” dedi.

“Belki köyden birilerinin yanındadır,” dedim.

“Bana haber verirlerdi,” dedi Babam. “Beni çağırırlardı.”

Sonra sahili aramaya karar verdik – kocaman meşaleler yaptık, gemiler karaya vurup da gidip alınması gereken kazazedeler ya da enkaz olduğunda yaptığımız gibi. Yannick küçük bir ateş yaktı, babam ve ben seslenerek ve meşalelerimizi sallayarak koydan koya koştuk. Ben bir çığlık duydum, ama sade-

ce rahatsız edilmiş bir martı yuvasıydı. Bu şekilde devam ettik, yemeden içmeden, durup dinlenmeden, ayın altında, gece yarısından sonraya kadar, sonra babam eve gitmemiz gerektiğini, biz yokken haber gelmiş olabileceğini söyledi. Ben de, kesinlikle gelmemiştir, yoksa bizi bulması için birini gönderirlerdi, dedim, ama babam, hem hasta bir kadına bakmak hem de bizi almaya gelmek için çok az insan var, dedi. Böylece bir çeşit yarı-umutla eve döndük, ama evde tütsü yakmakta olan ve sabaha kadar hiçbir şey öğrenemeyiz, diyen Gode'dan başka hiç kimse ve hiçbir şey yoktu.

Bugün komşuları ayağa kaldırdık. Babam, gururu ve şapkası elinde, kapı kapı dolaşıp onu görüp görmediklerini sordu – hepsi inkâr etti, sabah kilisede olduğu tespit edilmiş olsa bile. Köylüler gelip tarlaları ve yolları yeniden aradılar. Babam Rahibi görmeye gitti. Rahibi görmekten hoşlanmıyor; Rahip eğitilmiş bir adam değil, babamla, şüphesiz son derece dinsizce bulduğu dinî görüşleri hakkında tartışmaya çalışması gerektiğini bilerek hem kendini hem babamı utandırıyor. Çünkü tartışmaya cüret edemiyor – her ne kadar ölümsüz ruhunu kurtarmak için bile olsa M. de Kercoz'un işine karıştığı bilinirse, tartışmayı da, buralardaki itibarını da kaybeder.

Peder dedi ki, "Eminim Le Bon Dieu' ona iyi bakacaktır."

Babam dedi ki, "Ama onu *gördünüz* mü, mon père?"

Peder dedi ki, "Bu sabah kilisede gördüm."

Babam Pederin onun nerede olduğunu bilebileceğini düşünüyor. Çünkü, çıkıp da arama yapanlara katılmayı teklif etmedi, eğer endişelense etmez miydi? Ama diğer taraftan, Peder şişman ve şişmanlığının içinde kapalı ve hayal gücü kıt ve aptal, aramanın genç ve çevik kişiler tarafından yeterince iyi yapıldığını da düşünmüş olabilir üstelik. "Peder nereden bilir?" dedim. Babam, "Ondan yardım istemiş olabilir," dedi.

Herhangi birinin Peder'den yardım isteyebileceğine ak-

lim ermiyor, üstelik bu koşullarda. Sabit bakan gözleri, düşük bir çenesi var ve midesi için yaşıyor. Ama babam dedi ki, "Piskoposun dışlanmış ve düşmüş kadınların bakımını sağladığı, Quimperlé yolu üstündeki Azize Anne Manastırı'nı ziyaret ediyor."

"Onu oraya gönderemez," dedim, "orası çok tatsız bir yer."

Yannick'in kız kardeşinin arkadaşı Malle, orada doğum yapmıştı, annesi babası onu sokağa atmış, kimse de çocuğa sahip çıkmamıştı, çünkü dediklerine göre kimse kimden olduğunu bilmiyordu. Malle rahibelerin onu çimdiklediğini, daha yeni doğum yapmışken kefaret için pislik temizlettiklerini, her türlü pis şeyi taşıttıklarını iddia etmişti. Çocuk öldü, demişti Malle. Quimper'da ona acımasızca dayak atan bir tüccar karısının yanında hizmetçilik yapmış, fazla yaşamamıştı.

"Belki Christabel oraya gitmek istedi," dedi babam.

"Neden öyle bir şey yapsın ki?"

"Yaptığı herhangi bir şeyi neden yaptı? Nerede? Her yeri, her yeri aradık? Kıyıya vuran da olmadı."

En azından rahibelere sorabiliriz, dedim. Babam yarın Manastır'a gidecek.

Çok kederliyim. Onun için korkuyorum, kızgınım da, babam için üzülüyorum, keder, endişe ve utanç içinde iyi bir adam. Çünkü artık hepimiz biliyoruz ki, ona sığınacak bir yer sunduk ve o kaçmayı seçti, kaza geçirmediyse eğer. Belki de, asla böyle bir şey yapmayacağımız halde, onu sokağa attığımızı sanıyorlar, bu da bir yüz karası.

Ama belki bir mağarada ya da tırmanıp ulaşamadığımız bir oyukta ölmüş yatıyor. Yarın yine aramaya çıkacağım. Uyuyamıyorum.

1 MAYIS

Bugün babam Manastır'a gidip geldi. Başrahibe babama şarap ikram etmiş ve o hafta Christabel isminde ya da o tari-

fe uyan hiç kimsenin manastıra getirilmediğini söylemiş. Genç kadın için dua edeceğim, demiş. Eğer oraya gelirse babam kendisine haber verilmesini rica etmiş. “Bu kadının kendi isteğine bağlı, sığınmak için buraya geldiği için.”

“Ona, ona ve çocuğuna bir ev sunduğumuzu ve ne kadar isterse ona bakacağımızı bilmesini istiyorum,” demiş babam.

Başrahibe de, “Eminim bunu zaten biliyordur, nerede olursa olsun. Belki de başına bir şey geldiği için size gelemiyordur. Belki de utancından veya başka sebeplerden gelmiyordur,” demiş.

Babam rahibeye Christabel'in sessiz kalma konusundaki deli inadından bahsetmiş, ama anlaşılan, rahibe sert ve sabırsız davranmış ve onu göndermiş. Babam rahibeyi sevmemiş, üstümdeki otoritesinden hoşlanıyordu, diyor. Şevki kırılmış, morali de bozuk.

8 MAYIS

Geri döndü. Babam ve ben masada oturuyorduk, üzgündük, baktığımız yerlerin tekrar üstünden geçiyor, o uğursuz günde köyden geçen o iki yük arabasıyla mı, yoksa hancının at arabasıyla mı gitti diye konuşuyorduk ki avluda tekerlek sesleri duyduk. Biz daha yerimizden kalkmadan kapıda belirdi. Bu ikinci gelişi – güpegündüz geri dönen bir hayalet – o fırtınalı gecede gelişinden korkunç derecede daha tuhaf. İncecik ve güçsüz görünüyor, büyük ağır bir deri kemerle elbiselerini sıkmış. Kireç gibi beyaz ve sanki kemikleri etinden ayrılmış, her yanı sivri köşeler ve yumrulardan ibaret, iskeleti dışarı çıkmak istiyormuş gibi. Ve saçlarını kesmiş. Yani bütün kıvrıcıklar ve bukleler gitmiş – mat soluk çıkıntılardan bir şapkası var, kuru saman gibi. Gözleri derin oyuklarından solgun solgun, ölü gibi bakıyor.

Babam ona doğru koştu, tam şefkatle sarılacaktı ki, kemikli elini kaldırıp babamı itti.

“Gayet iyiyim, teşekkür ederim. Kendi ayaklarım üstünde durabilirim,” dedi.

Ve böylece, çok dikkatle ve ancak vakur bir sürünme diye-
bileceğim şekilde, sonsuz yavaşlıkta, ama daima dik durarak
şöminenin yanına gidip oturdu. Babam onu yukarı taşımamızı
ister mi, diye sordu, ama hayır, dedi ve tekrarladı, “Gayet iyi-
yim, teşekkür ederim.” Bir bardak şarap, biraz ekmek ve biraz
sütü kabul etti ve neredeyse oburca yiyip içti. Etrafında, ağzı-
mız bir karış açık, binlerce soru sormaya hazır, oturduk, dedi ki,
“Sormayın, yalvarırım. İyilik istemeye hakkım yok. Gördüğünüz
gibi, iyiliğinizi suiistimal ettim, ama başka çarem yoktu. Daha
fazla suiistimal etmeyeceğim. Lütfen hiçbir şey sormayın.”

Neler hissettiğimizi nasıl yazabilirim? Bütün normal duy-
guları, sıradan insan sıcaklığını ve iletişimini yasaklıyor. İyiliğimi-
zi daha fazla suiistimal etmeyeceğini söylerken, burada öl-
mekten korktuğunu ya da burada ölmeyi beklediğini mi kas-
tediyor? Deli mi, yoksa çok akıllı ve kapalı mı, zaten buraya
geldiğinden beri kafasında olan bir planı mı uyguluyor? Kalacak
mı, gidecek mi?

Çocuk nerede? Meraktan kıvranıyoruz, ama bunu akıllı-
ca ya da çaresizce bize karşı kullanıyor, merak etmek günah-
mış gibi hissettiriyor, her türlü normal endişeyi ve sorgulama-
yı yasaklıyor. Yaşıyor mu öldü mü? Kız mı erkek mi? Ne yap-
mayı düşünüyor?

Utaniyorum, ama buraya yazacağım, insan doğasının ilginç
bir özelliği de şu, açıklıktan bu kadar uzak birini sevmek imkân-
sız. Onu *bu halde* görünce korkunç bir acıma hissediyorum;
kemikli yüzüne, kırılmış saçlarına bakıyorum, acısını hayal ede-
biliyorum. Ama iyi hayal edemiyorum, çünkü yasaklıyor ve bu
yasak tuhaf bir şekilde ilgimi bir tür öfkeye dönüştürüyor.

9 MAYIS

Gode, eğer küçük bir çocuğun gömleğini alır da *feuteun
ar hazellou*'nın, peri pınarının yüzeyinde yüzdürürsen, çocuk
büyüyüp sağlıklı olacak mı, yoksa zayıf düşüp ölecek mi anla-

yabilirsin, diyor. Eğer rüzgâr gömleğin kollarına dolarsa ve gömleğin geri kalan tarafı şişip suyun üstünde giderse, çocuk yaşayacak ve gelişecektir. Ama gömlek gevşek kalırsa, su çekip batarsa çocuk ölecektir.

Babam, “Bizde ne çocuk ne de gömlek olduğuna göre, bu kehanet pek işe yaramaz,” dedi.

O aylar boyunca hiç küçük gömlekler yapmadı, sadece sevimli kalem kutuları ve benim makas kılıfımı dikti ve çarşaf yamadı.

Çoğunlukla odasında oturuyor. Gode ateşi olmadığını, durumunun kötüye de gitmediğini, ama çok halsiz olduğunu söylüyor.

Dün gece bir kâbus gördüm. Büyük bir suyun kenarındaydık, simsiyahtı, kehribar gibi, çırpıntılı ve revnaklı bir yüzeyi vardı. Çobanpüskülüyle çevriliydi, sık bir çalı dolusu çobanpüskülüyle – ben küçükken, yapraklarını toplardık, parmaklarımızı yaprağın çevresinde dikenden dikene hafifçe gezdirip kanatırdık. “*Il m’aime, il ne m’aime pas.*”¹ Bunu Christabel’e öğrettim, o da bu şans oyunu için çobanpüskülünün daha uygun olduğunu, İngiltere’de papatya yapraklarını birer birer kopararak oynandığını söyledi. Rüyamda çobanpüskülünden korkuyordum. Ağaçların altında bir hışırtı olduğunda insan otomatikman nasıl yılan ısırığından korkarsa öyle korkuyordum.

Rüyamda suyun kenarında birkaç kadındık – pek çok rüyada olduğu gibi *kaç kadın* olduğunu söylemek mümkün değildi – arkamda bana yakın duran birkaçının farkındaydım. Gode suya küçük bir paket indiriyordu – bir noktada paket Musa’nın sazların arasına saklanması resimlerinde olduğu gibi sarıp sarmalanmıştı. Başka bir noktada gergin bir gece entarisiydi, her tarafı pililiydi, suyun ortasına kadar yüzdü – hiç dalgacık olmadı – sonra boş kollarını kaldırıp havayla boğuştu, kendini yoğun sudan kaldırmaya çalıştı, su onu yavaşça yutuyordu,

1. (Fr.) Seviyor, sevmiyor. (Ç.N.)

sudan ziyade çamur ya da jöle gibiydi, sıvı halde taş gibi, o şey sürekli kıvrılıp bükülüyor ve ellerini sallıyordu – eğer el denebilirse çünkü elleri *olmadığı* açıkça belliydi.

Bunun neyle ilgili olduğu da açıkça belli. Ama bu gördüğüm rüya olayların şeklini değiştiriyor. Şimdi kendime çocuğa ne olduğunu sorduğumda, siyah obsidyen suyu ve hareketli beyaz gömleğin dibe gidişini görüyorum.

10 MAYIS

Bugün babama M. Michelet'ten bir mektup geldi, içinde Christabel'e de bir tane vardı. Sanki bekliyormuş gibi sükûnetle aldı mektubu, sonra iyice bakınca, nefesini tuttu ve açmadan kenara koydu. Babamın dediğine göre, M. Michelet mektubun bir arkadaş tarafından, Miss LaMotte belki bizimledir umuduyla gönderildiğini yazıyormuş. Eğer Christabel burada değilse mektubu eline ulaşmadı ibaresiyle geri göndermemizi rica ediyor. Bütün gün mektubu açmadı. Açtıysa ne zaman açtı bilmiyorum.

Ariane Le Minier'den Maud Bailey'ye not.

Sevgili Profesör Bailey,

Günlük burada bitiyor, defterse neredeyse bitiyor. Sabine de K.nin başka bir deftere yazmaya devam etmiş olması mümkün. Eğer öyleyse, o defter henüz bulunmadı.

İçeriğinden size fazla bahsetmemeye karar verdim, çünkü belki biraz çocukça bir şekilde, hikâyenin benim de keşfettiğimde hissettiğim şokunu ve zevkini hissedin istedim. Cévennes'den döndüğümde notlarımızı karşılaştıralım, siz, ben ve Profesör Stern.

LaMotte'un yaşamını çalışanların, Blanche Glover'la mutlu bir lezbiyen ilişki içinde, kapalı bir hayat sürdüğüne inandıklarını sanıyordum. Çocuğun babası olabilecek herhangi bir âşıktan, ya da olası âşıktan haberiniz

var mı? Akla hemen şu soru geliyor – acaba Blanche Glover'ın intiharı bu metinde anlatılanlarla alakalı mı? Belki beni aydınlatabilirsiniz.

Çocuğun yaşıyıp yaşamadığını öğrenmek için kendimce bir araştırma yaptığımı da ekleyeyim. Azize Anne Manastırı ilk bakılacak yerdi, oraya gittim ve oldukça az sayıdaki kayıt arasında LaMotte'un izi bile olmadığına ikna oldum. (Tozlu kâğıtların boşu boşuna yer kapladığına ve rahibeliğin ebedi misyonuyla hiçbir ilgileri olmadığına inanan azimli bir Başrahibe tarafından 1920'lerde çoğu atılmış.)

Hâlâ rahipten şüpheleniyorum, belki de şüphelenecek başka kimse olmadığı için, çocuğun doğup da bir ambar-da öldürüldüğüne pek inanasım gelmiyor. Hayatta kalmamış olabileceği ihtimali de var tabii.

Sabine'in eşyaları arasında bulduğum birkaç İngilizce şiir ve şiir parçasını ekliyorum. LaMotte'un elyazısının bir örneğine ulaşacak imkânım yok, ama sanırım bu elyazısı ona ait ve yolunda gitmeyen bir şeyler olduğunu doğruluyor.

Bu olaylardan sonra Sabine'in hikâyesi yarı mutlu yarı hüüzünlü. Bahsettiğim üç romanı yayımlanmış, içlerinde en ilginç olanı La Deuxième Dahud, insanda hipnotize eder gibi bir etki yaratan, geleneksel kadınlık erdemlerini aşağılayan, güçlü iradeli ve tutkulu bir kadın kahramandan bahsediyor. Bu kadın iki evin huzurunu bozduktan sonra bir tekne kazasında boğuluyor, o sırada hamile, ama çocuğun babası yumuşak başlı kocası mı yoksa onunla birlikte boğulan Byronvari âşığı mı belli değil. Romanın güçlü yanı, temalarını derinleştirmek ve hayalî biçimini kurmak için Bretonya mitolojisinden faydalanmış olması.

Sabine kendine uygun bir eş olabilecek kişilerle tanışabilmek için babasıyla uzun uzun mücadele ettikten sonra 1863'te evlenmiş. Evlendiği M. de Kergarouet sıkıcı ve melankolik bir insanmış, ondan da oldukça yaşlıymış;

*zaman geçtikçe adam ona takıntı derecesinde düşkn ol-
muş ve dediklerine göre, Sabine üçüncü çocuğunu doğu-
rurken ölünce, o da üzüntüden ölmüş. İki kız çocuk dün-
yaya getirmiş, ikisi de ergenlik çağına gelmeden ölmüş.*

*Umarım bunlar ilginizi çekmiştir ve ileride buldukla-
rımızı rahat rahat karşılaştırabiliriz.*

*Bitirirken, kısa buluşmamızda ifade etmeyi umduğum
gibi, bilinç eşiğı konusundaki çalışmalarınızı ne kadar be-
ğendiğimi söyleyeceğim. Bence zavallı Sabine'in günlüğünü
o açıdan da ilginç bulacaksınız. Onun da dediğı gibi, La
Bretagne geçiş-noktalarının ve eşiklerin mitolojisiyle dolu.*

Mes amitiés Ariane Le Minier

Üstünde şiir parçaları olan bir sayfa. Ariane Le
Minier'den Maud Bailey'e gönderilmiş.

Leydimiz – dayanıyor – Acıya
Taşıyor Çarmıhın taşıdığını
Taşıyor ve tekrar taşıyor –
Taşın – taşıyışı gibi – kendi yaralarını
Çekiç onu sert Kaya'nın
Kadim – Uykusundan – kırıp çıkartmış –
Ve ağlayan – ağlayan
Yıldızlarla yontmuş –

Kayaya kazınmış Acıyı –
Onun çektiğı acıyı – kadın da çekiyor
Zavallı Bedenin Kırıldığını duyuyor –
Ve O – artık gelmeyecek – biliyor

Öyle hareketsiz geldi ki
Küçük Şey –
Beklemedi
Sorularımızı sormamızı –

Derin bir Nefes
Bir iki ve üç –
Ve sonra bir an duraklayan
Sonsuzluk –

Lapis Ten
Kırmızı – Gitti
Hareketsiz geldi
Herhangi bir Taş gibi –

Benim konum Dökülmüş Süt.
Beyaz bir şekilsizlik
Sessizce sürünen Kaygan
Besleyen boşa gitmişlik

Başkaları ağır Testilerde
Koyu kokulu şarap biriktirirdi
Bu ılık ve fışkıran Beyaz
Sağlam Çanaktaki – benimdi –
Ama şimdi bir paradoks
Ağartılmış bir kir, bir leke
Saf ve masum beyazdan
Tekrar dönüyor Toprağa –

Toprak ki yaz samanı kokuyordu
Kutsal – İnek tarafından çiğnenen
Sıcak böğür ve sevgi kokuyordu
Daha sessiz, daha sakın – benimkinden –

Masa üstüne dökülüyor
Damlıyor yere
Duyuyoruz sulu akışını,
Islak sesini, yumuşak tozun üstünde

Süt ve kanla büyüyörüz
Döküyörüz verebileceğimizi
Aç ağızlar bize dönük
Döküyörüz başaramıyörüz doldurmayı

Bunun geri dönüşü yok
Bu akış geri dönmez istesek de
Bu beyaz silinmiyor
Tertemiz görünsek de

Ne kadar silsem ve silsem
Ne kadar deli gibi – ovsam
Dökülmüş sütümün hayaletiyle
Zehirleniyor Havam.

20

Avuçlarımı bastırıyorum
Pencerenin beyaz haçına
Camın ötesindeki
Senin karanlık biçimin mi yoksa?

Nasıl yakamızı bırakmıyorlar
Uzun elbiseleri tüylü şapkalarıyla
Ya da mermerlenen beyaz çıplaklıklarıyla
O – donmuş mudur – acaba?

Hatıraları peşimizi bırakmıyor
Bileğin bir hareketi sevilen
Bir zamanlar – hemencecik –
Yakalanıp öpülen

Hangi eriyişle gitti şimdi
Kim bilir kemik ve et
Bir kişide – toplanmış
Sonsuz zarafet

Yalnız dolaşma
Dışarıda soğukta
Ben sana geleceğim
Çıplak ve cesurca

Ve sivri parmakların
Uсталıkla kopartabilir
Eti nemli kemiklerimden
Cana dokunabilir –

Benim sıcağım senin soğüğünün aşısı –
Soğuk nefesin hava benim ciğerlerimde
Karşıyorlar – birbirlerine –
Beyaz dudaklarımızın birleştiği yerde

C. LaMotte

Normalde Mortimer Cropper, Sir George'un inadını kırmak için ne kadar zaman harcadığına aldırmazdı. Sonunda içeri girecekti, harap uyduruk-şato'da oturup hasta eşin küçük yakınmalarını dinleyecekti (onunla tanışmamıştı, ama hayalinde canlandırmıştı, hayal gücü kuvvetliydi, ama tabii kontrol altındaydı, ne de olsa zanaatında kullandığı başlıca nitelik oydu). Sonra, gece boyunca o enfes mektupları birer birer elden geçirecek, ipuçlarını ve sırlarını araştırarak, kara kutusunun ışıklı kayıt gözünün önünden geçirecekti.

Ama James Blackadder yüzünden artık sabır ve inceliğe zaman yoktu. O mektuplara sahip olmalıydı. Gerçek bir sancı, bir tür açlık hissetti.

“Biyografi Yazarının Sanatı” konuşmasını rağbette olan bir Şehir kilisesinde yapmıştı; kilisenin Papazı insanların gelmesini istiyor ve eklektik bir kalabalık topluyordu: gitar çalanlar, telkinle tedavi yapanlar, ırkçılık karşıtı toplantılar, barış için gece ayinleri, deve ve iğne deliği ve Aids'in gölgesinde seks üstüne hararetli tartışmalar. Cropper, piskoposun çay partisinde tanıştığı Papazı biyografinin modern insan için seks ve politik faaliyetler kadar ruhsal bir ihtiyaç olduğuna ikna etmişti.

Satış rakamlarına bakın, diye ısrar etmişti, pazar gazetelerinde işgal ettiği sütun sayısına bakın, insanların başka insanların nasıl yaşadığını bilmeye ihtiyacı var, bu onların yaşamasına yardımcı oluyor, çok insanca. Bir tür din, demişti Papaz. Bir tür atalara-tapma, demişti Cropper. Ya da daha öte bir şey. Dört İncil, farklı ölçülerde biyografi sanatı denemeleri değilse, nedir?

Zamanı çoktan belirlenmiş olan konuşmayı kullanabileceğini düşündü. Dostu veya düşmanı olan çeşitli akademisyenlere ihtiyatlı mektuplar yazdı. Basını arayıp önemli bir keşfin açıklanacağını söyledi. Şehirde büyümekte olan bazı yeni Amerikan bankalarının ve finans kuruluşlarının yöneticilerini işin içine kattı. Sir George'u davet etti, cevap gelmedi; avukatı Toby Byng'i davet etti, çok ilginç olabilir, cevabını aldı. Beatrice Nest'i davet edip en önden bir yer ayırdı. Blackadder'ı davet etti, geleceğini düşündüğünden değil, böyle bir davet almanın Blackadder'ı ne kadar rahatsız edeceğini hayal etmek hoşuna gittiği için. Amerikan büyükelçisini davet etti. Radyoyu ve televizyonu davet etti.

* * *

Cropper konuşma yapmayı seviyordu. Seyirciyi hipnotize eden bir bakışla ve ahenkli bir ses tonuyla konuşan eski tarz konuşmacılardan değildi. Yüksek teknoloji kullanan bir konuşmacıydı, beyaz ekranların ve lazer kalemelerin, ses efektlerinin ve görüntü büyütmenin sihirbazı. Kiliseyi projektörlerle ve tıpkı Başkan Reagan gibi, çok karmaşık bir konuşmayı doğaçlamanın doğallığıyla idare etmesini sağlayan saydam suflörlük levhalarıyla doldurdu.

Konuşmaya, kilisenin karanlığında çifte ekrana yansıtılan bir dizi parlak görüntü eşlik ediyordu. Dev yağlı-

boya tablolar, büyütölmüş mücevher parlaklığında minyatürler, Gotik katedrallerin kırık kemerleri arasında duran sakallı bilgelerin eski fotoğrafları, Robert Dale Owen Üniversitesi'nin ışığı ve ferahlığıyla, Stant Koleksiyonu'nu barındıran cam piramidin ışıltısıyla, Randolph ve Ellen'in örölmüş saçlarının muhafaza edildiğı küçük parlak kutularla, Ellen'in limon ağaçlarıyla işli minderiyile, yeşil kadi-fe yastığı üzerinde duran siyah kehribardan York gülleriyle yan yana görüntöleniyordu. Zaman zaman, sanki tesa-düfen olmuş gibi, Cropper'ın kartala benzer başının hareket eden gölgesi, sadece bir silüet halinde de olsa, bu ışık saçan cisimlerin üstüne düşüyordu. Bu anlardan birinde gülüyor, özür diliyor ve yarı-ciddi bir şekilde önce-den yazılmış sözleri söylüyordu, *burada* da biyografi yazarını görüyorsunuz, resmin bir parçası, hareket eden bir gölge, üstünde çalıştığı bütün bu malzemenin ortasında onu unutmamalı. Tarihçinin sezgisi, Ash'in zamanında entelektüel dikkatin saygın, hatta temel bir olgusu haline gelmişti. Tarihçi tarihinin ayrılmaz bir parçasıdır, nasıl şair şiirinin, gölgedeki biyografi yazarı konu ettiğı kişinin yaşamının parçasıysa...

Konuşmanın bu noktasında Cropper kısa bir süre için kendini yine ışıklandırıyor. Dikkatli bir sadelikle konuşuyordu.

"Tabii, hepimizin umudu ve aynı zamanda korkusu, bir yaşam boyu yaptığımız çalışmaları onaylayacak, ya da yalanlayacak ya da en azından değiştirecek önemli bir keşif yapılması. Shakespeare'in kayıp bir oyunu. Aiskhylos'un yok olmuş eserleri. Yakın zamanda böyle bir keşif Wordsworth'un karısına yazdığı bir grup mektubun tavan arasındaki bir sandıkta bulunmasıyla gerçekleşti. Araştırmacılar, Wordsworth'un tek tutkusunun kız kardeşi olduğunu söylüyorlardı. Kendilerinden emin bir şekilde, karısını sıkıcı ve önemsiz ilan etmişlerdi. Ama ellerinde,

onca yıllık evlilikten sonra hâlâ karşılıklı cinsel tutkuyla dolu mektuplar vardı. Tarihi yeniden yazmak gerekiyordu. Araştırmacılar tarihi yeniden yazmaktan alçakgönüllü bir zevk duydular.

Benim çalışmak onuruna eriştiğim alanda, Randolph Henry Ash alanında da benzer önemde bir olay olduğunu size bildirmek zorundayım. Ash'le kadın şair Christabel LaMotte arasında – ilgili alandakileri çok heyecanlandıracak – *ayağa kaldıracak* mektuplar bulundu. Bu mektuplardan alıntı yapamıyorum – henüz yalnızca birkaç tanesini gördüm. Mektupların bütün ülkelerdeki araştırmacılara açılmasını umduğumu ifade etmek istiyorum, çünkü bu mektuplara en geniş erişimi sağlamak uluslararası iletişimin, fikirlerin ve fikri mülkiyetin serbest dolaşımının çıkarınadır.”

Cropper'ın konuşmasının sonu tutkusunun bir eseri idi. Gerçek şu ki, elde ettiği nesnelerin parlak slaytlarını, neredeyse nesnelerin kendileri kadar sever olmuştu. Ash'in enfiye kutusunu düşündüğünde yalnızca elindeki ağırlığını, soğuk metalin kendi kuru avucundaki ısınışını değil, ekranda büyütülmüş mineli kapağı da düşünüyordu artık. Ash bu yaldızlı cennetkuşlarını, bu olgun üzümleri, bu koyu kırmızı gülleri hiç böyle görmemişti, renkleri onun zamanında daha canlı olsa bile. Sedeften kenarları, Cropper'ın projektöründen çıkan ışının parıltısında hiç görmemişti. Konuşmanın sonunda, Cropper bu nesneyi hologram şeklinde sunacaktı, kilisenin içinde mucize eseri havada yüzen bir nesne olarak.

“Bakın,” diyecekti, “geleceğin müzesine bakın. Ruslar müzelerini, heykellerle veya seramiklerle, fiberglas veya alçı kopyalarla değil, bu ışık yapılarıyla doldurmaya başladılar bile. Her şey her yerde olabilir, kültürümüz bütün dünyaya açılabilir, açılıyor. Orijinal nesneler hava-

nın onlara zarar veremeyeceği yerlerde saklanmalı, Lascaux'daki mağara resimlerinin onları hayranlıkla seyredenler tarafından zarar gördüğünü biliyoruz. Modern teknolojiyle, geçmişin emanetlerine sahip olmak artık çok az önem taşıyor. Önemli olan tek şey, bu kırılgan ve solmaya yüz tutmuş şeylerin emanet edildiği kişilerin, onların yaşamlarını süresiz olarak uzatabilecek beceriye – ve kaynaklara – sahip olmaları ve kopyalarını, taze, canlı, hatta burada gördüğünüz gibi, aslından *daha* canlı denebilecek şekilde bütün dünyaya gönderebilmeleri...”

Konuşmanın sonunda Cropper, Ash'in büyük altın saatini çıkarıp zamanlamasını kontrol edecekti: bu sefer 50 dakika 22 saniye. Gençken safça yaptığı gibi, Ash'in zamanından Cropper'inkine devamlılıkla ilgili küçük bir espri yapıp saati kullandığını herkesin önünde ilan etmekten vazgeçmişti. Saat kendi parasıyla alındığı halde, kendi iddia ettiği gibi güvenli bir şekilde Stant'ın dolaplarından birinde saklanması gerektiğini söyleyen çıkabilirdi. Bir keresinde elindeki, yani sahibinin elindeki saati hologramıyla yan yana koymayı düşünmüştü. Ama Ash'in saati için hissettikleri – ki kuvvetli hislerdi – özeldi, halkın ilgisini çekmek için yaptıklarıyla karıştırılmamalıydı. Çünkü saatin özellikle kendisine geldiğine, kendisine gelmek için var olduğuna, R. H. Ash'e ait bir şeye sahip olduğuna ve onu elinde tuttuğuna inanıyordu. Saat kalbine yakın bir yerde tıklıyordu. Şair olmak isterdi. Sorulara cevap verirken zaman tutmak için saati kürsünün kenarına koydu. Basın *Victoria Çağının Seçkin İnsanlarının Bilinmeyen Cinsel Hayatı*'na kendilerini kaptırırken, saat neşe içinde tıklayıp durdu.

Bu arada ailesinden Priscilla Penn Cropper'ın evrakı arasında Christabel LaMotte'tan bahsedildiğine dair düşüncesinin peşini bırakmadı. Harmony City'ye telefon

edip, düzenli olarak bilgisayardaki arşivine kopya ettiği P. P. Cropper mektuplaşmalarının incelenmesini istedi. Ertesi gün faksla şu mektup geldi:

Sevgili Mrs. Cropper,

Atlantik'in – bütün vahşi enginlerinin – çığlık atan martılarının ve batıp çıkan buzlarının – ötesinden bana gösterdiğiniz nazik ilginin farkındayım. Sizin – insana hoş gelen Sıcak çölünüzde – benim ufak çabalarımından haberdar olmanız – telgrafın kıtanın bir ucundan diğer ucuna tutuklama emirleri göndermesi, İnsanların ya da Eşyaların satılmasını buyurması kadar tuhaf gerçekten. Ama zaman değişim zamanı – diyorlar. Hassas zihni Görünmeyen Güçlerin esintisine duyarlı olan Miss Judge, dün gece Ten ve Duyu Perdesinin sökülüp atılacağına dair bir şeyler sezdi – artık Kapi'da tereddüt etmeler, hafifçe vurmalar hiç olmayacak – Melekler, Yaşayan Yaratıklar, bizimle bağlantı içinde yeryüzünde yürüyecekler. Bunu, somut şeyleri algıladığı gibi algılıyor – sessiz odasındaki ay ışığını ve şömine ışığını – kediye – Bahçeden içeri gelirken havaya dikilen saçların elektrik kıvılcımlarını ve ışınlarını algıladığı gibi.

Size benim – bir Medyumunkine benzer – güçlerim olduğunu söylediklerini – söylüyorsunuz. Kesinlikle doğru değil. Mrs. Lees'in – duyarlı sistemini – yorgunluktan perişan eden – o güzellikleri, hoşlukları ne görüyor ne de duyuyorum. Onun yarattığı Mucizeleri gördüm. Tınlayan çalgıları duydum – Havaya nüfuz etmişlerdi, kâh burada, kâh orada, aynı anda her yerdeydiler. Muhteşem güzellikte Hayalet elleri gördüm, benim ellerimi ısıttıklarını, ve avucumda eridiklerini, buharlaştıklarını hissettim. Mrs. Lees'in Yıldızlarla taçlandığını gördüm, gerçek bir Persephone, Karanlıkta bir ışık. Menekşe kokulu bir sabun kalıbının kızgın bir Kuş gibi başlarımızın üstünde döndüğünü ve tuhaf bir uğultu çıkardığını da gördüm. Ama benim –

Becerim – yok – beceri değil – Çekim gücüm yok, yok olup gitmiş varlıkları kendime Mıknatıs gibi çekemiyorum – gelmiyorlar – Mrs. Lees gelecekler diyor, inanıyorum.

Kristal küreye bakma yeteneğim var anlaşılan. Canlı ve cansız – Yaratıklar görüyorum – ya da Karmaşık Sahneler – Kristal Küreyi ve tabaktaki mürekkep birikintisini de denedim – şunları gördüm: Yüzü öte tarafa dönük dikiş diken bir kadın, her bir pulu tek tek seçilebilen büyük bir Japon balığı, insanı boğacak kadar çok – kuştüyü, yaldızlı pirinç bir Saat, onu sonra – bir-iki hafta sonra – ilk defa somut halde yaşlı Mrs. Nassau'nun rafında gördüm. Bu şeyler – önce ışık benekleri halinde başlıyor – sonra bulut gibi toplanıyor, yoğunlaşıyorlar – sanki somut bir şeymiş gibi duruyorlar.

İnancımı – sormuşsunuz. Bilmiyorum. Gerçek İnanıcı görünce tanıyorum – her gün Tanrı'sından bahseden George Herbert mesela – Onu haşinliğinden dolayı şöyle azarlayan:

*Tozu dile getiriyorsun
Sana yalvarsın diye
Sonra yalvarışını duymuyorsun!*

Ama “İnanç” şiirinde – Mezardan – ve ötesinden büyük bir güven hissiyle bahsediyor.

*Bedenim toza dönüşse ne çıkar?
İnanç ayırıştırır onu, her bir zerreyi sayar
Titiz ve özel bir güvenle
Tekrar ten yapmak için saklar.*

Pencerelerimize kadar gelenler, bizim yoğun havamızda elle tutulur hale gelenler, sizce hangi bedenlerde, hangi elle tutulur yapıda geliyorlar? Yeniden Dirilişin bedeninde

mi? Olivia Judge'ın inandığı gibi, dirençli medyundan geçici bir zaman için çekip alınan Madde ve Kinetik güçten mi meydana geliyorlar? Elimizde tutma lütfu, o sözü edilemeyecek kadar kutsal lütf bize bahşedildiğinde – tekrar – elimizde tuttuğumuz nedir? Hiç bozulmayan, pırıl pırıl ve ölümsüz buğday mı, Mrs. Cropper – yoksa Günahkâr Tenimizin bir benzeri mi?

Her gün biz yürüdükçe üstümüzden toz dökülüyor, bizim tozumuz, havada bir parça yaşıyor ve ayaklar altında çiğneniyor – Kendimizden parçaları – süpürüyoruz – bütün bunlar – zerreler ve noktacıklar – bir araya mı gelecek? Ah her gün ölüyoruz – ve orada – her şeyin hesabı tutuluyor mu her şey toplanıyor mu, içi boşalmış kabuklar parlaklıklarına ve tazeliklerine geri dönüyorlar mı?

Masalarımızdaki güzel – güzel kokulu – çiçekler – bu dünyanın mı, yoksa öbür dünyanın mı – kutsal suyuyla ıslanmış? Ama onlar da solup ölüyor, diğer her şey gibi. Bir tacım var – artık kahverengi oldu – beyaz gül goncalarındandı – orada tekrar tazelenecek mi – orada?

Madem bilge bir kişisiniz, size sormak isterim, öbür dünyadan gelen herkes – o ziyaretçiler, o hayaletler, o sevdiğlerimiz – her biri neden bize hitap ederken tek tek ve özellikle neşe dolular? Çünkü bize sonsuz bir ilerleme olduğu öğretildi – aşama aşama mükemmelliğe ulaşma – ani Saadet diye bir şey yok. Neden Haklı Öfkenin seslerini hiç duymuyoruz? Onlara karşı suçluyuz, onlara İhanet ettik – kendi çıkarımız için – bize kızmaları ve kötü davranmaları gerekmez mi?

Bedenin ya da edepli davranışın hangi kısıtlamaları onları böyle bir örnek Şekerli yapıyor, Mrs. Cropper? Hazin zamanımızda şöyle kanlı canlı bir Gazap yok mu, ilahî ya da insani? Bana gelince, ben Barış ve Kutsanma teminatları duymak istemiyorum – Gerçek İnsan Sesini duymak istiyorum – yaralardan – kederden – acıdan bah-

seden – ki paylaşabileyim – eğer mümkün olursa – paylaşmalıyım – dünyevi yaşamımda – sevdiklerimle – her şeyi paylaştığım gibi –

Ama lafı uzatıyorum – belki de anlaşılmaz bir şekilde. Bir Arzum var. Size ne olduğunu söylemeyeceğim, çünkü kimseye söylememekte son derece kararlıyım – ta ki – tam özünü – kavrayana kadar.

Bir kırıntı, Mrs. Cropper, avucumda yaşayan tozdan bir kırıntı. Bir kırıntı. Şimdiye kadar yoksun kaldığım...

Düşüncelerinde sizinle dost

C. LaMotte

Cropper bu mektubun güçlü delilik belirtileri taşıdığına karar verdi. Yorumlamayı o an için bir kenara bıraktı. Mektup içinde avlanmanın katıksız zevkini uyandırmıştı. İz üstündeydi. Randolph Henry Ash, Miss Olivia Judge'ın evinde, Mrs. Lees'in bir seansı sırasında, Ruskin'e yazdığı bir mektupta "Gazze Macerası" adını verdiği şeyi yapmıştı. Cropper bunu *Büyük Vantrilok*'ta bölüm başlığı olarak kullandığından beri, olay, araştırmacılar arasında bu adla anılıyordu. Aslında Ruskin'e yazdığı mektup, büyük ihtimalle *Ecinni Mumya* şiirinin yazılmasına yol açmış bu olaya Ash'in yaptığı tek referanstı. Cropper *Büyük Vantrilok*'un kendine ait kopyasını raftan indirip referansa baktı:

En kutsal korkularımızla ve umutlarımızla oynayan bu hortlaklara ve cinlere kanmaman gerektiğini düşünüyorum; çoğu zaman istedikleri sadece monoton hayatı ürpertici bir şeyle hareketlendirmek, ya da yakınlarını kaybetmiş, çaresiz insanların kırılğan arzularını yatıştırmak, idare etmek ve düzenlemek. Böyle zamanlarda *insan olan ya da olmayan şeylerin* peyda olabileceğini inkâr etmiyorum – muzip küçük cinler gelip tak tak vurup mürekkep hokkalarını titretiyor olabilirler –

hastalardan ve yaralılarından gayet iyi bildiğimiz gibi, erkekler ve kadınlar karanlıkta halisünasyon görebilirler. Hepimiz, sevgili dostum, sonsuz bir “arzularımız tarafından kandırılma” kapasitesine sahibiz, duymaya can attığımızı duymaya, gitmiş kaybolmuş olanları kendi gözümüzde veya kulağımızda tekrar tekrar canlandırma kapasitesine – bu neredeyse evrensel bir insan hissi – çok gergin ve dengesiz bir durum olduğu için sömürülmesi kolay.

Bir hafta önce, bir seansta, tıslanacak ve tırmalanacak derecede istenmeyen kişi haline getirdim kendimi – alnıma su damlaları damlatan uçan bir çelengi uzanıp tuttum ve medyumun elini tuttuğumu fark ettim – medyüm Mrs. Hella Lees diye biri, transa geçmediği zamanlarda, solgun yüzlü, nemli siyahımsı gözlerinin altında koyu gölgeler olan, oldukça iç karartıcı, Romalılara benzeyen anaç tipli bir kadın – ama ruhlar onu ele geçirince kıvrılıp bükülüyor ve uluyor ve kollarını sağa sola savuruyor, bu da masa üzerinde onun ellerini tutan temkinli ellerden birkaç parmağın çekilebilmesini büyük ölçüde kolaylaştırıyor. Karanlıkta oturduk – sadece perdelerden geçen ay ışığıyla karışık bir ışık, ölmekte olan ateşten bir kor – ve sanırım sık sık görülen şeyleri gördük, masanın uzak köşesinde beliren eller (eklemlerin üstüne kadar gelen, süzülen uzun musline benzer dökümlü örtüler), havadan düşen sera çiçekleri, köşeden öne doğru gelen koltuğun ayaklarının zeminde çıkardığı ses, dizlerimizi ve bileklerimizi okşayan etli ve kesinlikle ılık bir şey. Tahmin edebileceğin gibi, saçımızda rüzgâr ve yüzen fosforlu ışıklar.

Bu tür şeylerden para kazanan biri tarafından – bunun basit bir sahtekârlık olduğunu söylemeyeceğim – kandırıldığımızdan eminim. Bu yüzden kollarımı kaldırdım, şöyle bir yokladım ve çektim ve iskambilden ev, görebildiğim kadarıyla, çöküverdi, hareketli ocak maşaları büyük bir tangırtıyla yere düştü, kitaplar ve masanın ayakları pat etti ve gizlenmiş akordiyonlardan uyumsuz sesler çıktı, el çanının dili çınladı – bütün

hepsi, hiç şüphem yok ki, görünmez iplerin Liliputvari karmaşık ağıyla Mrs. Lees'e bağlıydı. Gazze maceramdan¹ beri bana çok yüklendiler, hatta ruh-maddeyi ve hassas ruhları bir çeşit zihnî yıkıma uğratmakla suçlandım. Bütün o uçuşan tül ve çınlayan ziller ve tatlı parfümler arasında kendimi züccaciye dükkânındaki fil gibi hissettim. Ama bu *doğru olsa*, yani dünyadan ayrılmış ruhlar geri çağrılrsa – bunun kime faydası var? Günlerimizi gölgenin ufkuna gözümüzü dikip oturmakla geçirmek için mi yaratılmışız? Sophia Cotterell hakkında çok şey söylendi, hani ölü bebeğini bir çeyrek saat boyunca kucağında tutarken, bebek de bir yandan babasının yanağını okşuyormuş deniyordu. Eğer o da sahteyse yüreği parçalanmış bir annenin duygularıyla oynamak kötülüğün ta kendisi. Ama eğer *değilse* – eğer kucakta hissedilen ağırlık bir cin ya da bir hayal ürünü değilse – yine de, böyle çıldırmış gibi karanlıklarda yaşama isteği karşısında bir tiksintiyle ürpermiyor muyuz?..

Her halûkarda, yapılan şey bir kandırmacaydı...

Cropper hızla düşündü. Olivia Judge'ın evindeymiş gibi duran LaMotte ya Gazze Macerası'nda da oradaydıysa? Bu seans, Mrs. Lees'in hatıratı *Gölgeli Portal*'da da anlatılıyordu. Her zaman olduğu gibi, Mrs. Lees kendisine başvuranların adlarını ve aldıkları mesajların özel içeriklerini gizlemişti. Seansta on iki kişi vardı; bunlardan üçü, ruh kılavuzlarının Mrs. Lees aracılığıyla bildirdikleri talimatlara göre özel bir iletişime geçmek üzere içerideki bir odaya geçmişlerdi. Priscilla Cropper'ın mektuplarından, çok sayıda hayır işi yapan Olivia Judge'ın, o sıralarda Twickenham'daki evinde aydınlanma peşinde olan bir grup kadını misafir ettiği açıkça anlaşılıyordu. Priscilla Cropper, Mrs. Judge'la düzenli mektuplaşıyordu; Mrs.

1. Samson'un Filistinlilerin tapınağını yerle bir edişine bir gönderme. (Ç.N.)

Judge, Mrs. Lees'in gerçekleştirdiği mucizeleri düzenli olarak haber vermesinin yanı sıra diğer hayır işlerindeki gelişmelerden, ruhsal şifa ve Fourierist doktrinler üzerine toplantılardan, kadınların eşit haklara kavuşmasından ve sert içkilerin yasaklanmasından da bahsediyordu.

Twickenham'daki grup İffetli Işıklar olarak biliniyordu, Cropper bu ismin, resmî bir isimden çok üyelerin kendi aralarında kullandıkları hoş bir terim olduğunu düşünüyordu. Belki de Christabel LaMotte İffetli Işıklara katılmıştı. Cropper, Lincoln belgelerine ulaşamamak ve feminist spekülasyonların dayandığı Lacancı bilmeceleri çözememek gibi engellerle karşılaştığı halde, LaMotte'un biyografisi konusunda yavaş yavaş açığını kapatıyordu. Şu aşamada, LaMotte'un kayıp bir yılı olduğunun farkında değildi ve Blanche Glover'ın ölümünü hazırlayan olaylardan da haberi yoktu. Üst katında spiritüalist yazılardan seçkin örnekler bulunan British Library'ye gidip *Gölge Portal*'ı sordu, kitap başka birinin üstündeydi. British Library'deki kopya, kibar bir notla kendisine bildirdikleri üzere, düşman saldırısında yok olmuştu. Harmony City'den mikrofilmini istedi ve bekledi.

James Blackadder, her ne kadar Cropper'ın gustosuna sahip olmasa da, British Library'nin *Gölge Portal*'ını karıştırıyordu. O da Christabel LaMotte'un hareketleri konusunda hiçbir şey bilmeden bu işe başlamıştı ve Cropper'ın kesinlikle emin olduğu, 1861'deki LaMotte-Hella Lees bağlantısından haberi yoktu. Ama Sir George'un ilgisini uyandırmak için kendisine verdiği bir mektupta, Mrs. Lees'e daha erken tarihli bir referans bulmuştu, şimdi de 1859'un önemli ayları çerçevesinde Ash'in eserlerini ve yaşamını en ince ayrıntısına kadar yeniden okuyordu. *Actiniae* ya da deniz anemonları hakkında bir makale okumuş, pek bir şey öğrenmemişti,

ama 1860'ın başlarında Ash'le ilgili bilgilerin azlığı dikkatini çekmişti. Kadın kahramanına ve ondan hareketle genelde kadınlara karşı saldırganlığını istisnai bulduğu *Ecinni Mumya*'yı yeniden okudu. Şu âna kadar nedeni açıklanmamış bu alınganlık patlamasının, şairin Christabel LaMotte'a duyduğu hislerle bağlantılı olup olamayacağını kendine sordu. Ya da, tabii, karısına.

Gölgeli Portal güzel koyu bir mordu, yaldızlı yaprakları ve kabartma desenli bir kapağı vardı, ağzında çiçekten bir taçla anahtar deliği şeklinde siyah bir yerden çıkan yaldızlı bir kumru deseni. Kapağın iç sayfasında, Puginvari kemerlerden bir çerçevenin ortasında medyumun oval bir fotoğrafı vardı. Bir masanın yanına oturmuş, koyu-renk etekli kadın, yüzüklerle kaplı ellerini kucağında kavuşturmuştu, boncuk işlemeli korsajından siyah kehribar kolyeler ve ağır bir cenaze madalyonu sallanıyordu. Yüzünü çevreleyen saçları siyah ve parlaktı, burnu kemikli, ağzı büyüktü. Kalın siyah kaşlarının altındaki gözleri çukurdaydı ve Ash'in dediği gibi, gölgeliydi.

Blackadder giriş yazılarını şöyle bir karıştırdı. Mrs. Lees, Quaker bağlantıları olan Yorkshire'lı bir aileden geliyordu, erken yaşta, bir Quaker Toplantısı'nda gri yabancılar "görmüştü", zaten bu toplantılarda İhtiyar Heyeti'nin başları ve omuzları üstünde gezinen yaşam enerjisi ışığından çizgiler ve bulutlar görmeye alıştı. On iki yaşındayken annesiyle fakirlerin yattığı bir hastaneye gitmiş, hastaların üstlerinde havada duran kumru-grisi veya morumsu yoğun ışık bulutları görmüş ve kimin ölüp kimin iyileşeceğini doğru tahmin etmişti. Toplantılardan birinde transa geçmiş ve İbranice bir konuşma yapmıştı; hiç İbranice bilmiyordu. Kapalı odalarda rüzgâr çıkarmış, ölmüş büyükannesini yatağının ayakucuna ilişmiş bir halde şarkı söyleyip gülümserken görmüştü. Bunları vu-

ruşlar, masa-oyunlar, tahtaya yazılan mesajlar ve özel medyumluk kariyeri izlemişti. Ruh kılavuzlarının kontrolü altında açık Spiritüel Konuşmalar veren bir konuşmacı olarak da bir parça başarı elde etmişti; bu kılavuzlar çoğunlukla Cherry adında (Cherokee'nin şirin bir kısaltması) bir Kızılderili kız ve kendi gerçek tabiatının ve hâlâ hayatta olan ölümlülere yardım etme ve onları bilgilendirme misyonunun farkına varmadan önce, spiritüel kuşkuçuluğunun kalıntılarını temizlerken oldukça zor bir dönem geçiren William Morton adında İskoç bir kimya profesörüydü. "Spiritüalizm ve Materyalizm", "Maddesel Görüntüler ve Tayflar", "Eşikte Durmak" başlıklı bazı Konuşmalar hatıraların sonuna eklenmişti. Bu Konuşmaların hepsi konuları ne olursa olsun aynı gibiydiler – büyük ihtimalle transın etkisiyle – bu Podmore'un öbür dünyadan ilham alan başka bir konuşmacıda gördüğü "ifadesiz" tarz ve duygulanımla, "hafif dozda kozmik duyguyla karışık insan konuşması protoplazması"yla alakalıydı.

Ash'in Gazze Macerası, medyumda alışılmışın dışında, hiç de bağışlayıcı olmayan bir öfke uyandırmıştı.

Bazen pozitivist bir insanın, "Benim olduğum yerde ruhlar asla ortaya çıkamazlar," dediğini duyarsınız. Muhtemelen – evet muhtemelen! Ama bu övünülecek bir şey olmamalı. Eğer gerçekten öyleyse, bu neredeyse utanç verici bir şey. Bir insanın bedeninden ayrılmış zihnin etkisinin üstesinden gelebilecek derecede bir pozitivistlik, bu denli güçlü bir kuşkuçuluk taşıması, kesinlikle takdir edilecek bir özellik değildir. Pozitif bir zihnin spiritüalizmi incelemek için bir halkaya veya seansa katılması, fotoğrafçının karanlık kutusuna istenmeyen bir anda bir ışık huzmesinin girmesi gibidir; veya tohum büyüyor mu diye bakmak için onu toprağın altından çıkarmak ya da doğal süreci bozan şiddet dolu herhangi bir müdahale gibidir.

Pozitif bir zihin şöyle diyebilir, “Neden ruhlar kendilerini karanlıkta olduğu kadar gün ışığında da göstermiyorlar?” Profesör Morton'un buna cevabı şöyle, çok sayıda doğal sürecin aydınlık ve karanlığın gelgitine uyduğunu görüyoruz. Bir bitkinin yaprakları *gün ışığı* olmadan “oksijen” üretemiyor ve Profesör Draper'in yakın zamanda gösterdiği gibi, farklı ışınların nisbi karbon çözme güçleri tayfta  u şekilde sıralanıyor: sarı, yeşil, turuncu, kırmızı, mavi, indigo, mor. Ruhlar, tayfın mavi, indigo ve mor ucunda daha iyi g r nebildiklerini tekrar tekrar belirttiler. Eğer bir seansı prizmadan çıkan mor ışıkla aydınlatabilirsek harikulade şeyler görebiliriz. Bir fenerin üstünde tutulan kalın bir cam levhadan gelen bir parça indigo ışığın, ruh dostlarımıza bize somut türden armağanlar getirmeleri için ya da *medyumu* ve odada bulunan gazlarla katı maddelerin özünü kullanarak kendilerini bir süreliğine hafif biçimlere d n  t rmeleri için olağanüstü bir serbestlik kazandırdığını buldum. Kuvvetli ışıkta etkili olamıyorlar, bu geçmiş yüzyıllarda deneyler sonucu anla ılmı tı. Hayaletler alacakaranlıkta ortaya çıkmaz mı, Keltler  l lerin habercileriyle Kara Ay dedikleri zamanda buluşmazlar mı?

Şimdi, pozitif bir zihin beraberinde kırmızı ya da sarı na-hoş bir yaşam enerjisi ışığı getirir, alevlenen, öfkeli bir ışık; bunu medyum ve diğer hassas insanlar algılayabilir. Bu tür insanlar bir çeşit soğuk da getirebilirler – Jack Frost'un parmaklarından yayılan soğuk ışınlar gibi – bu soğuk, atmosfere nüfuz ederek auranın ya da spiritüel maddenin toplanmasını engelleyebilir. Ben, bu tür bir donduruculuğun varlığını, henüz deri yüzeyi tarafından fark edilmeden önce, ciğerlerimde bir darbe gibi hissedirim. Bütün eksosmoz faaliyeti durur, bunun sonucunda da ruhun belirebileceği atmosfer ortadan kalkar.

Böyle bir varlığın ruhlarla iletişimin hassas i leyi i üzerindeki etkilerinin en korkunç  rneği, Miss Olivia Judge'in evinde yaptığım bir seansta, olağanüstü hassas bir grup kadının, i fetli ışıklar'ın, spiritüel Gerçeği uzun süreli inceleme amacıyla onun

çatısı altında toplandığı günlerde, şair Randolph Ash'in bencil davranışlarının verdiği hasardır. Miss Judge'ın, Twickenham'da, nehrin yakınında güzel bir evi var, Yew Tree Lodge, bu evde pek çok harikulade şey oldu, yaşayanlar ve ölüler pek çok kez bir araya geldi, pek çok işaret verildi ve fevkalade rahatlatıcı sesler ve sözler duyuldu. Su cinleri çimenliklerinde oynuyor, alacakaranlıkta pencerelerinin önünde gülüşmeleri duyuluyor. Misafirleri çok seçkin beyler ve hanımlar: Lord Lytton, Mr. Trollope, Lord ve Lady Cotterell, Miss Christabel LaMotte, Dr. Carpenter, Mrs. de Morgan, yaşlı Mrs. Nassau.

Sözünü ettiğim gün, ruh dostlarımız ve kılavuzlarımızla bir dizi son derece aydınlatıcı konuşma yapmaktaydık ve bize pek çok mucize ihsan edilmekteydi. Mr. Ash'in seanslardan birine katılmak istediğinden haberim vardı, sanırım Lord Lytton söylemişti. Tereddüt ettiğimde – çünkü uyum içindeki bir halkayı bozmak çoğu zaman zararlıdır – bana Mr. Ash'in yakın zamanda bir kayıp yaşadığı ve spiritüel teselliye büyük ihtiyaç duyduğu söylendi. Hâlâ şüphelerim vardı, ama ısrarla rica edilince razı oldum. Mr. Ash'in şartı, kim olduğunu ve geliş sebebini hiç kimsenin önceden bilmemesiydi, böylece, dediğine göre, halkanın doğallığını bozmamış olacaktı. Bu şartı kabul ettim.

Mr. Ash, Miss Judge'ın oturma odasına girdiği anda yüzümde kuşkucu bir soğukluk *patlaması* ve boğazımda bir çeşit boğucu donukluk hissettiğimi söylersem abartmış olmam. Miss Judge iyi olup olmadığımı sordu, galiba soğuk aldım, diye cevap verdim. Mr. Ash gergin bir biçimde elimi sıktı, dokunuşundaki elektrik bir paradoksu ortaya çıkardı – kuşkuculuğunun dondurucu soğuğu altında spiritüel bir hassasiyet ve alışılmışın çok dışında bir güç alev alev yanıyordu. Şakacı bir tonla, “Demek uçsuz bucaksız derinliklerden ruhları çağıran sizsiniz?” dedi. “Alay etmemelisiniz. Ruhları çağırabilecek bir gücüm yok. Onların aracısıyım; benim aracılığım ile konuşuyorlar, ya da konuşmuyorlar, nasıl isterlerse, ben nasıl ister-

sem değil," dedim. "Benimle de konuşuyorlar, dil aracılığıyla," dedi.

Gergin gergin etrafına bakındı, diğer kişilerle konuşmadı, ben hariç yedi hanım ve dört bey vardı. Daha önceki bütün toplantılarımızda olduğu gibi İffetli Işıklar'ın hepsi oradaydı, yani Miss Judge, Miss Neve, Miss LaMotte ve Mrs. Furry. Hep yaptığımız gibi neredeyse zifirî karanlıkta masanın etrafında oturduk. Mr. Ash yanımda değil, yanımdaki beyin sağındaydı – hep yaptığımız gibi el ele tutuştuk. Ciğerlerimde ve boğazımda soğğun ağırlığını hâlâ hissediyordum ve sürekli öksürmek zorunda kalıyordum, o kadar ki Miss Judge hasta mıyım diye sordu. Eğer dostlarımız konuşursa denemeye hazır olduğumu söyledim, ama korkarım konuşmayacaklardı, çünkü ortam dostane değildi. Bir süre sonra bacaklarımdan yukarı korkunç bir soğğun tırmandığını hissettim, vücudum şiddetle titremeye başladı. Çoğu trans öncesinde anlık bir bulantı ve baş dönmesi olur, ama şimdi girmekte olduğum trans öncesinde gelen, yaklaşmakta olan ölümün titreyişiydi ve sağımda oturan Mr. Ritter zavallı ellerimin taş gibi soğuk olduğunu söyledi. O seansta olanlarla ilgili başka hiçbir şey hatırlamıyorum, ama Miss Judge'ın yazdığı notları buraya *olduğu gibi* ekliyorum:

Mrs. Lees baştan aşağı titredi ve tuhaf boğuk bir ses, "Beni zorlama," diye haykırdı. Cherry olup olmadığını sorduğumuzda, "Hayır, hayır, o gelmeyecek," denildi. Tekrar kim olduğunu sorduk ve korkunç bir kahkahayla, "Hiç kimkimsese," denildi. Miss Neve gelişmemiş ruhlar bize oyun oynuyor olmalı, dedi. Sonra şiddetli bir çatırdama ve vurma oldu ve birkaçımız eteklerimizin kaldırıldığını ve hayalet ellerin dizlerimize vurduğunu hissettik. Mrs. Furry, küçük Adeline'nin orada olup olmadığını sordu. Korkunç ses, "Çocuk yok," diye haykırdı. Sonra ekledi, "Kediyi merak öldürür." Ve aptalca başka sözler söyledi. Kahkahanın orta-

sında Mrs. Lees'in yanındaki masadan bir kitap odanın öbür tarafına fırlatıldı.

Miss Neve belki de odada düşmanca bir güç var, dedi. Hanımlardan daha önce hiçbir medyumluk becerisi göstermemiş biri ağlayıp gülmeye başladı, Almanca bağırdı, "*Ich bin der Geist, der stets verneint.*"¹ Mrs. Lees'ten gelen bir ses, "Taşları hatırla," dedi. İçimizden biri, "Neredesin?" diye bağırdı ve cevap olarak hepimiz akan su ve dalga seslerini olağanüstü bir netlikte duyduk. İçimizden biriyle konuşmak isteyen bir varlığın olup olmadığını sordum. Cevap Mrs. Lees'ten geldi, evet, kendisini belli etmekte çok zorlanan bir ruh vardı, ama kendisine hitap edildiğini düşünen biri varsa medyumun peşinden içerideki odaya gitmeliydi. O konuşurken, fevkalade tatlı bir ses, "Barışma armağanları getirdim," dedi ve masanın üstünde havada beyaz bir el göründü, olağanüstü beyaz bir çelenk taşıyordu, üstünde hâlâ çiğ taneleri duruyordu ve gümüşü ışıklardan bir taçla çevriliydi. Medyum içeriki odaya gitmek üzere ayağa kalktı, çok etkilenen ve hıçkırarak ağlayan iki hanım onu takip ettiler, o esnada Mr. Ash, "Ah, benden kaçmayacaksın," diye bağırarak havayı tuttu, "Işıklar! Işıklar!" diye bağırdı. Medyum bayılıp yere yığıldı, bir başka hanım sandalyesinde geriye doğru düştü ve ışıklar yanınca bayıldığı anlaşıldı. Mr. Ash, çelengi eliyle oynattığını iddia ettiği medyumun bileğini tutuyordu, fakat çelengin düştüğü yerle "beyefendi"yle medyumun bulundukları yer düşünülürse, bunun nasıl olabildiğini anlamak mümkün değil.

İşte Mr. Ash'in düşüncesiz ve yıkıcı davranışlarının sebep

1. (Alm.) "Ben inkâr eden Ruhum." Johann Wolfgang von Goethe'nin *Faust*'undan. (Ç.N.)

olduğu kargaşalık ve önemli tehlike. İki hassas dengenin bozuluşu – benimkinin ve bu çaresiz durumda ilk transını yaşayan diğer hanımın. Üstelik şair, kahramanca ve oldukça ciddi bir çabayla kendini yeni ve deneysel bir biçimde *maddeleştirmeye* çalışan bedeninden ayrılmış bir zihne verebileceği zararın farkında değilmiş gibi görünüyordu. Miss Judge, benim titreyerek ve mosmor bir yüzle yerde yattığımı ve acı acı inlediğimi yazıyor. Bu sırada şair bileğimi bırakarak ve İffetli Işıklar'ın trans halindeki bir insanı rahatsız etmenin ya da korkutmanın tehlikeli olduğuna dair ısrarlı uyarılarına rağmen, diğer hanımın yanına koşup omuzlarından yakalayarak aptalca davranışını daha da artırdı. Bana anlattıklarına göre, kontrolsüz ve çılgın bir halde, "Çocuk nerede? Söyle bana çocuğa ne yaptılar?" diye bağıırıyordu. O zaman bana, Mr. Ash kendi ölmüş çocuğunun ruhuyla ilgili bir şeyler soruyor gibi gelmişti, ama sonradan öğrendiğim kadarıyla bu doğru olamaz, çünkü Mr. Ash'in çocuğu yokmuş. Bu esnada benim dudaklarımdan çıkan ses, "Taşlar kimindi?" diye sordu.

Diğer hanım çok hasta gibi oldu, rengi soldu, nefesi düzensizleşti, nabızı zayıfladı ve ritmi bozuldu. Miss Judge, Mr. Ash'ten gitmesini istedi, ama o reddetti ve bir cevap beklediğini, "oyuna getirildiğini" söyledi. Ben o anda kendime gelip onu gördüm; çok korkunç ve kontrolden çıkmış görünüyordu, alnındaki damarlar şişmişti, gök gürültüsünü andıran bir ifadesi vardı. Etrafı, saldırgan bir enerjiyle taşan, mat kırmızı güneş ışığını andıran ateşten bir kitleyle sarılmıştı.

O anda bana bir *iblis* gibi göründü ve bitkin bir halde, ondan gitmesini rica etmelerini istedim. O sırada İffetli Işıklar'dan ikisi arkadaşımızın baygın vücudunu götürdüler. Bu hanım tam iki gün *kendine gelememi*, arkadaşları büyük endişe içindeydi; kendine geldiğindeyse konuşamıyor ve hiçbir şey yiyip içmek istemiyor gibiydi, olup biten korkunç olayların narin bedeninde yarattığı şok o derece büyüktü.

Mr. Ash, yine de, değişik kişilere, seansta "sahtekârlık"

tespit ettiğini, *ispatlanmış bir gerçek gibi* anlatmayı kendine iş edindi; kendisini de tarafsız bir gözlemci gibi gösterdi. Hiç de öyle değildi, hem de hiç, umarım Miss Judge'in ve benim anlattıklarım bunu kanıtlayacaktır. Daha sonra kurnazca imalarda bulunan şiiri *Ecinni Mumya'yı* yazdığında, kamuoyunda üçkâğıtçılığa karşı *mantığı* savunan bir kişi olarak algılandı. Gerçek uğruna zulme uğrayanlara ne mutlu – dememiz gerekiyor herhalde – ama *dolaylı kötülükten* daha zor dayanılabilen darbe yoktur, eminim sebebi de eli kolu bağlı bir hayal kırıklığı, çünkü Mr. Ash'in bütün tavırları, kendi pozitivizmi tarafından ihanete uğradığı için kurabileceği herhangi bir iletişimden yoksun kalmış bir "arayıcı" olduğunu gösteriyordu. Benim ve diğer hanımın acısına gelince, ne bir söz ne de bir nebze aldırış!

Blackadder, Ash-LaMotte mektuplaşmasıyla ilgilenebilecek bütün kamu kuruluşlarına yazmıştı. Sanat Eserleri Dış Satımı İnceleme Komitesi'nde kulis yapmış ve Güzel Sanatlar Bakanı'ndan bir görüşme talep etmişti; bu da saldırgan ve pek de kibar olmayan bir memurla konuşmasına sebep olmuştu. Memur, Bakan'ın keşfin ne kadar önemli olduğunu anladığını, ama bunun Piyasa Güçleri'ne müdahale etmeyi gerektirdiğini düşünmediğini söylemişti. Ulusal Miras Vakfı'ndan ufak bir miktar temin etmek mümkün olabilirdi. Profesör Blackadder'ın bu miktarı özel sponsorlar ve halktan alınan bağışlarla toplayabileceğini düşünüyorlardı. Delikanlı tilki gibi kurnaz gülüşü ve hafif hırlamasıyla, eğer bu eski mektupların ülkede kalması gerçekten ülkenin çıkarınyorsa, o zaman yapay devlet desteğine gerek kalmadan Piyasa Güçleri zaten mektupların bu ülkede kalmasını sağlar, diyordu. Blackadder'ı, unutulmuş okullar gibi hafifçe Brüksel lahanası ve tahta silgisi kokan koridorlardan yürütüp asansöre kadar geçirirken, lise bitirme sınavları için Randolph Henry Ash'i çalışmak zorunda kaldığını,

ama hiçbir şey anlamadığını ekledi. “Şu Victoria Çağı şairleri de yazmışlar da yazmışlar, değil mi? Kendilerini ne kadar da ciddiye alıyorlarmış,” dedi düğmeye basıp asansörü derinliklerden çağırırken. Asansör gıcırdayarak yukarı çıkarken Blackadder, “Kendini ciddiye almak bir insanın yapabileceği en kötü şey değil,” dedi. “Çok kendini beğenmişçe, değil mi?” diye yumuşak bir vurdumduymazlıkla karşılık verdi delikanlı ve profesörü kutusuna kapattı.

Ecinni Mumya’ya ve Hella Lees’in hatıralarına iyice dalmış olan Blackadder, Piyasa Güçleri’nin de, en az Ash’in Gazze Macerası’nda kesintiye uğrattıkları kadar vahşi ve sağı solu belli olmayan görünmez rüzgârlar ve hayat enerjisi akımları olduğunu düşündü. Mortimer Cropper’ın, müzenin derinliklerinde yaşayan, kendisine kıyasla çok daha kudretli Piyasa Güçleri’yle doğrudan bağlantıda olduğunu da düşündü. Cropper’ın, bu Güçlere seslenen vaaz-konuşmasından bahsedildiğini duymuştu. Bir sonraki hamlesini kara kara düşünürken, Shushila Patel adında bir televizyon gazetecisinden telefon geldi. Gazeteci *Olaylara Derin Bakış* adlı geç saatte yayınlanan bir haber analizi programında arada sırada beş dakikalık sanat haberleri yapıyordu. Miss Patel kapitalist ve kültürel emperyalizmi temsil ettiği için Cropper’a cephe almıştı. Biraz soruşturmuş ve programa çıkarılacak uzmanın Blackadder olduğunu öğrenmişti.

Blackadder, ilk başta, davası uğruna televizyonun gücünden yararlanacağı için sessizce, ama şiddetle heyecanlanmıştı. Yayınlara çıkan bir akademisyen değildi: bilimsel dergilerin dışında hiçbir yerde bir eleştiri yazmamıştı, hiç radyoda konuşmamıştı. Bir konferans bildirisi için yapacağı gibi tomar tomar not hazırladı, Ash üstüne, LaMotte üstüne, Ulusal Sanat Hazinele üstüne, mektupların bulunuşunun *Büyük Vantrilok*’ta ortaya atılan yanlış yorum-

lara etkisi üzerine. Cropper'ın şahsen orada olup olmayacağını sormayı akıl etmedi; televizyon yayını kafasında bir tür önceden hazırlanmış ders gibi canlandırıyor. Yayın yaklaştıkça endişeli bir ürperme hissetmeye başladı. Televizyon seyretmiş ve politikacıların, cerrahların, proje yöneticilerinin ve polislerin sözlerinin düşmanca tavırlı muhabirlerce sert bir biçimde ve laf kalabalığıyla kesildiğini gözlemlemişti. Milletler Topluluğu Edebiyatı ve Derrida sonrası yorumlama-dışı yöntemler hakkında yeni soruların çıktığı, ya da Randolph Henry Ash'in Sosyal Güvence kesintileri, Brixton isyanları ve ozonun tahribatı hakkında ne dediğine dair soruların makineli tüfek gibi hızla sorulduğu final sınavlarına alelacele girmesi gerektiğini gördüğü kâbuslardan ter içinde uyanıyordu.

Bir araba gönderdiler, aristokrat aksanlı ve Blackadder'a sanki yağmurluğu temiz koltuklarını kirletecekmiş gibi bakan bir şoförün kullandığı bir Mercedes. Bu onu, oraya vardığında karşılaştığı tozlu küçük bölmelere ve telaşlı genç kadınların karmakarışık hallerine hazırlamamıştı. 1950'lerin ortasından kalma moket döşemeli yüksek kolçaklı bir kanepede, su sebiline bakarak şaşkınlık içinde oturdu. Eline plastik kapta tatsız bir çay tutuşturdular ve Miss Patel'i beklemesini söylediler, Miss Patel sonunda elinde sarı kâğıtlar tutturduğu klipsli bir kâğıt altlığıyla gelip yanına oturdu. Fevkalade güzeldi, ince kemikliydi, siyah ipek saçları girift bir topuz yapılmıştı, boynu dantel gibi narin gümüş ve turkuvaz bir kolyeyle süslenmişti. Üstünde gümüş çiçekler olan tavus kuşu mavisi bir sari giymişti, hafifçe egzotik bir şey kokuyordu, sandalağacı, tarçın? Gülümsedi ve Blackadder, bir an için, tamamen sıcak bir şekilde karşılandığını ve istendiğini hissetti. Sonra Miss Patel ciddileşti, kâğıtlarını önüne alıp şöyle dedi, "Pekâlâ, Randolp Henry Ash neden önemli?"

Blackadder'ın kendi hayatının temel çalışmasıyla ilgili tutarlı olmayan düşünceleri vardı, şurada güzel bir dize, burada izi sürülen felsefi bir şaka, pek çok insanın iç içe geçmiş düşüncelerinin aldığı biçime dair bir his; hiçbirisi açıkça dile getirilebilecek şeyler değildi.

“On dokuzuncu yüzyıldaki inanç yitimini anlamıştı. Tarih hakkında yazdı – tarihi anlamıştı – gelişmeyle ilgili yeni fikirlerin insandaki zaman fikrine neler yaptığını görmüştü. İngiliz şiir geleneğinin en temel şairlerinden. Onu anlamadan yirminci yüzyılı anlamak mümkün değil,” dedi.

Miss Patel kibarca şaşırmış göründü. “Korkarım, bu hikâyeye ilgilenene kadar adını bile duymamıştım. Üniversitede edebiyat dersleri aldım, ama Amerikan Edebiyatı ve Sömürgecilik Sonrası İngiliz Edebiyatı üstüne. Bana neden Randolph Henry Ash'i hâlâ önemsememiz gerektiğini söyler misiniz?”

“Eğer tarihi biraz olsun önemsiyorsak –”

“İngiliz tarihini –”

“İngiliz değil. Yahudi tarihiyle ilgili yazmış ve Roma ile ilgili, İtalya'yla ve Almanya'yla ve tarihöncesiyle ilgili – tabii İngiliz de –”

Artık neden İngilizlerin hep özür dilemesi gerekiyor?

“Herhangi bir zamanda insanların kendi hayatlarının aldığı şekli nasıl gördüklerini anlamak istiyordu – inançlarından tutun da kap kacaklarına kadar –”

“Bireysellik. Anladım. Peki neden bu mektuplaşmayı bu ülkede tutmaya çalışmalıyız?”

“Çünkü Ash'in fikirleri bakımından aydınlatıcı olabilirler – mektuplardan bazılarını gördüm – Lazarus'un hikâyesini yazıyor – Lazarus'la çok ilgileniyormuş – doğa incelemeleriyle, organizmaların gelişimiyle –”

“Lazarus,” diye tekrarladı Miss Patel, boş boş.

Blackadder loş ışıklı, yulaf lapası renkli bölmesinin içinde biraz çılgınca sağa sola bakındı. Klostrofobik hissetmeye başlamıştı. Ash hakkında tek-cümlelik iddialarda bulunmak hiç ona göre değildi. Kendini, bilinmeyen ne olduğunu görebilecek kadar Ash'ten koparamıyordu. Miss Patel ümidini kesmiş gibi görünüyordu. "Üç soru ve en sonda da çabucak bir toparlama için vaktimiz var. Randolph Ash'in bugün toplumumuz için önemini sormama ne dersiniz?" dedi.

Blackadder kendini şöyle derken duydu, "Dikkatle düşünürdün, çabuk karar vermezdi. Bilginin önemine inanıyordu –"

"Kusura bakmayın, anlamıyorum –"

Kapı açıldı. Şen şakrak bir kadın sesi, "Öbür konuşmacınızı getirdim," dedi. "Doğru yere geldik değil mi, *Olaylara Derin Bakış*'taki son konu? Bu Profesör Leonora Stern."

Leonora, gökkuşağı rengi işlemeli kenarlarıyla biraz oryantal, biraz Perulu kırmızı ipek gömleği ve pantolonuyla muhteşemdi. Siyah saçları omuzlarına dökülüyordu; bilekleri, kulakları, gömleğinin göğüs kısmı altın güneşler ve yıldızlarla kaplıydı. Sebinin yanındaki küçük alanda parlıyor ve etrafa çiçek ve misk kokulu sinyaller yayıyordu.

"Sanırım Profesör Stern'ü tanıyorsunuz," dedi Patel. "Christabel LaMotte uzmanı."

"Maud Bailey'nin evinde kalıyorum," dedi Leonora. "Onu aradılar ve beni buldular, işte böyle. Tanıştığımıza memnun oldum, Profesör. Konuşacak çok şeyimiz var."

"Profesör Blackadder'a, Randolph Ash'in önemi hakkında birkaç soru soruyordum," dedi Miss Patel. "Size de aynı soruları Christabel LaMotte hakkında sormak istiyorum."

"Hadi sorun," dedi Leonora geniş geniş.

Blackadder ince bir tikslenme, teknik bir hayranlık ve katıksız bir endişe karışımıyla Leonora'nın akılda kalıcı bir minyatür Christabel oluşturuşunu izledi. İhmal edilmiş büyük şair, keskin gözlü ve keskin kalemli ufak tefek hanım, kadın cinselliğinin, lezbiyen cinselliğinin, sıradan şeylerin öneminin büyük ve korkusuz analizleri...

“Güzel,” dedi Miss Patel. “Mükemmel, çok önemli bir keşif, değil mi? Ve en sonunda size bu keşfin önemini soracağım – şimdi cevap vermeyin. Makyaja gitme zamanı geldi, ya da gelmek üzere. Yarım saat sonra stüdyoda görüşürüz.”

Leonora'yla baş başa kalınca Blackadder endişeye kapıldı. Leonora yanına düşer gibi oturdu, kalçası onun kine değiyordu, Ash kitabını elinden aldı, izin almadan.

“Artık bunu okusam iyi olur herhalde. Randolph Henry'yi pek sevmem. Fazla erkek. Lafı uzatıyor da uzatıyor. Eski moda –”

“Hayır.”

“Anlaşılan değil. Bakın ne diyeceğim, bu mektuplar ortaya çıkınca, çoğumuz tükürdüğümüzü yalamak zorunda kalacağız, pek çoğumuz. Ben olsam bu kitabı kaldırırdım, Profesör. A-ha. Sanırım bu meselenin önemini açgözlü halka anlatmak için üç dakikamız var. Hayır, şu sizin Mr. Ash'inizi şehirdeki en seksi şey haline getirmeniz gerekiyor. Onları taşaklarından yakalamalısınız, Profesör. Onları ağlatmalısınız. Ne söylemeniz gerektiğini düşünün ve o güzel yaratık size ne dedirtmek isterse istesin, düşündüğünüzü söyleyin. Çaktınız mı?”

“Ah evet. Ben – çaktım.”

“Verilen zamanda *tek bir* şey söyleyebilirsiniz, size düşen bu, Profesör.”

“Anlıyorum. Mmm. Bir şey –”

“Bir seksi şey, Profesör.”

Makyaj odasında Blackadder ve Leonora yan yana sandalyelerde geriye doğru kaykıldılar. Blackadder ceneze levazımatçılarının ellerini düşünerek, gözlerinin etrafındaki gri örümcek ağlarının ince bir fırça dolusu Max Factor Creme Puff'la örtülüştüğünü seyrederek kendini pudra pomponlarına ve fırçalara teslim etti. Leonora başını geriye yaslamıştı, ama kayıtsızca ve hızla konuşmaya devam ediyordu.

“Gözkapaklarımın kenarında bol renk severim ben – bol bol sürün, bana gider, benim yüz hatlarım kocamandır ve çarpıcı renklidir, bana gayet güzel yakışır – dediğim gibi Profesör, sizinle ciddi ciddi konuşmamız lazım. Tahminimce siz de benim kadar Maud Bailey'nin nerede olduğunu öğrenmeye can atıyorsunuz, hı? Çok güzel oldu, kaşın altına biraz o gümbür gümbür koyu pembeden sürmeye ne dersiniz – bir de öldürücü kırmızı bir ruj istiyorum, düşündüm de ben çantamdakini çıkarayım, bugünlerde vücut sıvılarını paylaşma konusuna dikkat etmek lazım, en güzel şekilde tabii – dediğim gibi, Profesör, ya da demediğim gibi, genç hanımın nereye gittiği konusunda bir fikrim var – araştırmacınız da onunla beraber – ona ben yol gösterdim – oraya buraya biraz serpilen şu metalik pullardan var mı sizde, hanfendi, ekranda ara sıra bir ışık çakmak hoşuma gidiyor, akademik dünyanın kendine has bir parıltısı olduğunu göstermek... Avımı parçalamaya hazırım, Profesör, ama sakın olun, peşinde olduğum siz değilsiniz. Christabel adına ağır bir darbe indirmeye hazırlanıyorum, o Mortimer Cropper piçine yumruğu patlatmaya; Christabel'i dersine dahil etmeyi reddetti ve çok sevgili bir arkadaşımı hakaretten mahkemeye vermekle tehdit etti, sahiden. Bütün bunlar onu aptal durumuna düşüreceği benziyor?”

“Pek sayılmaz. Olur böyle şeyler.”

“Eğer o belgeleri elinizde tutmak istiyorsanız, onu aptal durumuna düşürdüğünü *söylemek* zorundasınız, öyle değil mi?”

Shushila konuklarının arasına oturdu ve gülümsedi. Blackadder kameralara bakıp kendini toz içinde bir barman gibi hissetti. Bu iki tavus kuşunun arasında tozlu gri, yüz-pudrası tozuyla kaplı – sıcak ışıkların altında – kendi kokusunu duyabiliyordu. Yayından önceki an sanki sonsuzmuş gibi geldi, sonra birdenbire sürat koşusundaymış gibi hepsi birden hızlı hızlı konuştular ve sonra birdenbire tekrar sustular. Ne söylendiğini çok az hatırlıyordu. İki kadın, cart renkli papağanlar gibi, kadın cinselliğinden, bastırıldığı zaman kendini belli ettiği sembollerden, Peri Melusina ve dişinin tehlikesinden, La-Motte ve adını söylemeye cesaret edemeyen aşkından, Christabel’in bir erkeği sevdiğini öğrendiğinde Leonora’nın ne kadar çok şaşırdığından konuştular. Ve kendi sesi şöyle dedi, “Randolph Henry Ash dilimizde yazmış en büyük şairlerinden biridir. *Ask’tan Embla’ya* gerçek cinsel tutkuyu anlatan en büyük şiirlerden biridir. Bu, şiirlerin kime yazıldığını kimse bilmiyordu. Standart biyografisinde ortaya atılan açıklama bana hiç ikna edici olmayan, aptalca bir açıklama gibi görünmüştür hep. Şimdi kim olduğunu biliyoruz – Ash’in Esmer Kadını’nı keşfettik. Bu, araştırmacıların hayalini kurduğu bir keşif. Mektuplar ülkemizde kalmalı – onlar ulusal hikâyemizin bir parçası.”

Ve Shushila: “*Buna* itiraz ediyor musunuz, Profesör Stern? Bir Amerikalı olarak?”

Ve Leonora: “Bence mektuplar British Library’de olmalı. Hepimiz mikrofilmelerini ve fotokopilerini kullanabiliriz, problemler sadece duygusallıktan çıkıyor. Christabel’in kendi ülkesinde onurlandırılmasını, Profesör

Blackadder'ın, ki yaşayan en büyük Ash uzmanıdır, mektupların sorumlusu olmasını isterim. Bir şeylere sahip olmaya meraklı değilim Shushila – bütün istediğim mektuplar kullanılabilir hale gelince en iyi eleştirilerini yazmak için bir şans. Kültürel emperyalizm günleri sona erdi, bunu söyleyebildiğim için mutluyum...”

Yayından sonra Leonora koluna girdi. “Size bir içki ısmarlayayım,” dedi. “İhtiyacınız var sanırım. Benim de. Gayet iyiydiniz, Profesör, düşündüğümde daha iyi.”

“Sizin sayenizde,” dedi Blackadder. “Söylediğim korkunç bir abartıydı. Özür dilerim, Dr. Stern. Beni abartılı konuşmaya ittiniz demek istemedim, beni *bir-iki laf* edebilecek duruma getirdiniz –”

“Ne demek istediğinizi anlıyorum. Eminim malt viski seviyorsunuzdur, ne de olsa İskoçsunuz.”

Kendilerini loş, bira kokan bir barda buldular, Leonora bir Noel ağacı gibi parlıyordu.

“Şimdi size Maud Bailey'nin nerede olduğunu söyleyeyim...”

21

Ecinni Mumya

Bak, Geraldine, ateş taşlarının içine,
Ellerimi açarak kadife kumaşın üstüne koyuyorum –
Yakına gel, çocuk, geleceği görmeyi
Ve yüzüklerimdeki hiyeroglifleri okumayı öğren-
mek istiyorsan!

Görüyor musun, taşlar nasıl da süt beyaz tende par-
lıyor –

Beril ve zümrüt ve krisopraz –
Lordların ve leydilerin armağanları, pahalı oldukları
için değil
Mistik algıları için kıymet verdiğim
Toprak Ana'nın incelikli sessiz dili.

Ellerin, benimkiler gibi, yumuşacık ve beyaz.
Parmaklarına dokunuyorum, ve elektrik kıvılcımı
Sıçırıyor tenlerimiz arasında – hissediyor musun?
Güzel. Şimdi bak

Kayan ışıklar taşların üstünde hareket ediyor, bak
bakalım

Bir görüntü kendini gösteriyor mu sana
Belki, aktinik ışığın yüzen parlaklığıyla
Kızarmış mistik bir Yüz,
Ya da belki, Tanrı'nın olağanüstü

Arzu Bahçesinden iç içe geçmiş dallar.
Ne görüyorsun? Işıktan bir örümcek ağı mı?
O da bir başlangıç. Yakında çizgiler
Ruhlar Diyarının kutsanmış görüntülerini oluşturacak.
Işıklar zihnimizdeki İstihbarattır, o zihin ki gücünü
Burada gördüğümüz kadarından
Daha fazla kavrayamayız,
Bu ışıldayan mücevherlerin içinde pembe,
Ya da safir mavisi ya da zümrüt yeşili nasıl durma-
dan parlıyor,
Ya da Arap diyarından gelen kuşun boynundaki
Bütün parlak renkler nasıl ısıltı saçıyor anlayabiliyoruz.
Oysa burada, bu ılıman iklimde, kuşun boynu gri
Kutupların boşluğundaysa parlak bir beyaz.
Tanrı'nın Bahçesinde taşlar böyle konuşur ve parlar.
Burada sessizliklerini okuyabiliriz,
Dünyevi ışık parçalarındaki ölümsüz şekilleri göre-
biliriz.

Kristal küreyi eline al, tatlı Geraldine.
Uzun uzun bak. Dikkat et sol ve sağ,
Yukarı ve aşağı nasıl yer değiştiriyor içinde,
Derinliklerinde parıldayan bir oda gizli
Aşağı-doğru alevleri olan batık bir dünya gibi,
Bu odanın minyatürü, her şey tersyüz.
Gözünü ayırmadan bak, göreceksin,
Ruh görüşünün perdeleri altında her şeyin yer de-
ğiştirdiğini
Göreceksin, *burada* olmayanı, öbür diyardan geleni.
Yüzüm, tersten, gül rengi yaprakların arasında yü-
zecek,
Kayalık mağarasında büyüleyici güçten
Gizli bir hale bulutu yayan
Deniz-anemonu *Actiniae* gibi –

Benim yüzümden sonra, başka ışıklarda
Yüzerek gelen başka Biçimler göreceksin,
Göreceksin, yemin ederim. Yine de sabırlı ol.
Güç değişkendir, Medyumun içinde tutuşan
Ve gözüpek Ruh dostlar için
İletken kanalları aydınlatan
Hayati kıvılcım, sıçrar ve söner tekrar
Tıpkı seraplar ya da titrek bataklık ışıkları gibi.

Seni buraya bazı şeyleri öğretmek için çağırdım.
İyi bir başlangıç yaptın, herkes aynı fikirde.
Geçen pazarki trans derin ve tamdı.
Baygın bedenini göğsüme yasladım
Ruhlar avuntu dolu saf sözlerini söylemek için
O güzel dudakların kıyısında itişip kakışıyorlardı,
bazıları da

İğrenç oldukları için, senin gibi bir masumun
Uyanık olduğu zamanlarda
Asla düşünüp söyleyemeyeceği
Şeyleri zorla çıkardılar ağzından.
Bunlara "Avaunt!" diye bağırdım
Ve def ettim hepsini, ve kulağımda
Ruhların çan-sesine benzer şarkılarını duydum
Seni kristal kadehleri olarak seçmişler,
Parlak şeffaf kapları olarak, içinden
Bütün yorgun bilgeliğimle benim bile,
Tazelenmek için kana kana
Bir güç ve tatlılık iksiri içebileceğim bir kap olarak.

Demem şu ki, seanslarımı benimle birlikte
Yürütmek için seni seçiyorum, tatlı ortağım,
Artık Yardımcımsın, ve ileride bir gün
Kim bilir belki, kendi başına Güçlü bir Kâhin Kadın
olursun.

Bu akşam gelecek hanımları tanıyorsun.
Barones zor bir kadındır. Öbür dünyanın
Kırlarında, çiçekli kırlarında hoplayıp zıplayan,
Eskiden olduğu gibi mutlulukla havladığı duyulan
Şişman bir pug köpeğin yasını tutuyor,
Mr. Holm'a dikkat. O bir Yargıç.
Zihninde şüphenin zararlı Ruhü
Ölmek bilmiyor, tam huzurla uzanmışken,
En ufak bir görüntüde ya da seste başını kaldırıyor.

En ümit vaat eden – yani, ruhani anlamda –
En yüreği-yaralı, en hüzünlü, genç
Claregrove Kontesi, çocuğunu kaybetmiş,
Tek oğlunu, geçen sene, daha henüz
İki yaşını biraz geçmiş yarım yarım konuşan bir be-
bekken

Yazın bir gezide ateş alıp götürmüş.
İnce sesi kırık kırık duyuluyor –
Harikulade çayırlarda ebedi papatya-taçları
Yaptığını söylüyor – ama kadın ağlıyor da ağlıyor,
Kimse teselli edemiyor, nereye giderse gitsin
Yanında oğlunun parlak saçından bir lüle taşıyor
Buz gibi yatarken mermer alnından kestiği.
Her şeyden çok eline dokunmayı özlüyor
Küçük yanağından öpmeyi, *hâlâ var olduğunu*
Kaos ve Karanlığın eline geçmediğini bilmeyi.
Bunu sana anlatıyorum, çünkü – bunu sana anlatı-
yorum –

Kısacası, bunu sana anlatıyorum, çünkü nasıl
Yaptığımızı anlatmak zorundayım – Ruhların konuş-
tuğu bizlerin

Gönderdikleri düzensiz sinyalleri ve armağanları
Zaman zaman lütfettikleri görüntüleri ve dokunuş-
ları

Ve doğüstü işitme duyusunu nasıl
Tamamladığımızı – Nasıl söylesem? – Onların Ger-
çeğini göstermek için
Kendi uydurduğumuz işaretlerle yalan söylüyoruz.

Doğrudur, bazen Ziyaretçilerimiz Ziller çalar,
Odada ışıklar dans eder, ve cennetten gelen Eller
Ölümlü ete değer. Bazen bir şeyler getirdikleri olur –
Kadehler dolusu çiçek kokulu şarap, ya da mis ko-
kulu çiçek taşları,

Ya da Derin okyanustan şakırtılı kıskaçlı istakozlar.
Bazen Güçler tereddüt eder ve susar.
Yine de bu bomboş günlerde, ağrıyan bedenim
Hantal etten ibaretken ve tek bir ses işitilmezken –
Kaygılı Arayıcılar toplaşırlar Dertleriyle,
Hafiflememiş üzüntüleri ve kuşkularıyla –
Ruhlara sordum ve *yardım etmenin*
Bir yolunu öğrendim, doğaçlama yapmayı
Gizemleri gözler önüne serip asıllarının yerine ge-
çirmeyi

Ve böylece üzgünleri avutmayı, ve böylece vahşi
kuşkucuları
Gözle görünür bir Kanıtla bozguna uğratmayı.

Beyaz eldivenler ve bürümcük iplikleri
Kesik eller kadar duygulandırır ve hayrete düşürür;
Melek-taşları avizelerden ince ipliklerle sarkıtılır
Ve bir Medyum'un yapabildiğini, tatlım,
İki medyum neredeyse sonsuz sayıda çeşitlendire-
bilir.

Vücudun peri gibi ince, Canım,
Eğer gerekirse, şu iki paravanın arasından kayamaz
mı?

Oğlak derisi içindeki küçük ellerin,

Oyunbaz bir edayla, kuşkucu erkeklerin dizlerini tutabilir

Bir jüponu kımıldatabilir, bir sakala değebilir
Hanım hanımcık hafif bir parfüm kokusuyla, değil mi?

Ne dedin? Yalan söylemeyi sevmiyor musun?

Umarım kim olduğunu ve nereden geldiğini

Hatırlarsın, güzel bir oda hizmetçisi,

Hanımı güzelliğinden ya da evdeki delikanlıya attığı

Manalı bakışlardan rahatsız.

Kim yardım etti sana o zaman acaba, kim ev verdi

Ve bir evin rahatlığını, ekmek ve elbiseler verdi,

Kim keşfetti sende kimsenin tahmin etmediği yetenekleri

Üzerine titredi ve duygusallığını

Manevi ve maddi fırsata çevirdi?

Minnettarsın öyle mi? Olmalısın tabii. Hadi o zaman,

Minnettarlık Güven kapısını açık tutsun bakalım!

Küçük kandırmacalarımız bir çeşit Sanat

Hem basit hem yüce tarafları var. Bunu,

Yüce-ruhlu erkeklerin mermer Melekler için kullandığı

Beceri ve arzuları balmumundan bebekler için harcayan

Ya da yağlıboyayla yapılanca

Düklerin salonlarının ya da şehir galerilerinin duvarlarında

Hayranlıkla seyredilen renkli çiçek kümelerini

Sıradan yastıkların üzerine işleyen kadınlar bilir.

Bu hayalet *mise en scène*'lerine¹ yalan mı diyorsun?

Ben maharet diyorum, ya da basitçe Sanat,
Bir Masal, bir Hikâye, belki de Gerçeği saklayan
Meraklı-hikâyelerin yaptığı gibi, Kitapların En Güze-
linde bile.

Şunu düşün. Sanatların da Medyumları var –
Koloratur, tempera, ya da taş.
Boyanın aracılığıyla Ebedi Anne'nin
İdeal Form'u kendini gösterir
(Pek öyle iyilik falan bilmez
Beş para etmez bir kızı model almış olduğu halde
belki).

Dilin aracılığıyla büyük Şairler
İdeali yaratır, tıpkı Beatrice'in
Hâlâ bizimle konuşması gibi, Dante'nin teni toza ka-
rıştığı halde.

Bu zavallı bedenın aracılığıyla
Ter ve iniltilele, bulantı ve hayvani
Acıların ılıklarıyla, en yüce Ruhlar
Oturup bekleyenlere kendilerini hissettiriyorlar.
Ve yine aynı beden aracılığıyla fosforlu-kibritleri
Yakan, iplikleri düğümleyen
Ya da ağır sandalyeleri halının üstünden havalandıran
Becerileri teşvik ediyorlar.

Ruhlar bu becerilere ten ve elbiseler dokuyorlar
havayı kullanarak

Havayı ve benim iğrenç nefesimi oluşturan şeyi
Ki sıcaklığı alınına şu öpücüğümle değıyor –
Eğer bir gece gelmezler ya da dokumazlarsa –
Sen ve ben, pekâlâ da, onların devinimlerini hisset-
tirebiliriz

Hassas parmaklarla ve aynı nefesle
Tenin maddeden perdelerini kaldırabiliriz...

Ne demek istediğimi anladın mı?

Bir gece flüt ruh nefesiyle doluyor
Baygın baygın bir tatlılık. Ertesi gece, benim ya da
senin nefesin,
Onlardan öğrendikleriyle seslerini oluşturmali,
Flüt çalmayı ihmal ettiklerine göre,
Ama notalar aynı notalar, hâlâ aynı
Tatlı pişmanlığın ve daha da tatlı umudun
İç çekişine nefes veriyorlar –
Sanat bir gerçeği söyler, tatlı kız, ama anlattığı büt-
tün hikâyeler
Mahkemede ya da eczacının şişesinde yalan sayılır –
Ruhun gerçeği için maharetlerimizi sergilemeliyiz
Bize öğrettikleri gerçek için, anladın mı?

Sorularla ve parıldayan gözyaşlarıyla dolu
Kocaman güzel gözlerle bakma bana.
Kadehteki ferahlatıcı yaban çiçeği şarabını iç bitir –
Bu seni sakinleştirecek – gel yanıma – topla kendini
Gözlerime bak, elini ver,
Birlikte nefes alışımızı hisset. İşte. Seni ilk
İpnotize ettiğimde ve genç ruhun,
Sabah çiçeklerinin çanaklarını ılık Güneşe açışları gibi
Bana kendini açtığında,
Farklı bir varlık olduğunu anladım, güçlerime
Duyarlı bir Ruh, ve üstelik uysal.
Gözlerimin içine bak dedim. Orada
İyi bir kadının sevgisini görüyorsun, canım
Ruh hükümdarları ne derse desin.
Etkiyi korkmadan içine çek. Şimdi uyu
Ve nabzın sakinleşsin, güçlü kolum
Destek olurken yumuşaklığına. İşte, Geraldine.
Sevgim senin iyiliğin için acımasız.

Bilmez misin Aklın yönettiği nesnelerin soğuk dünyasında

Biz Kadınların Gücsüz olduğunu,
Her şeyin ölçüldüğü ve mekanikleştiği dünyada?
Orada biz eşyayız, cam boncuğuz, malız,
Kesilmiş köklerimizle vazolara tıkmış çiçekleriz
Tek bir gün parlayıp yok olan. Ama görüyorsun,
Belli belirsiz bir yumuşaklıkla perdelenmiş,
Titreşen ve göz kırpan ışıklarla hafifçe aydınlatılmış,
Bütün şekillerin bulanık, seslerin belirsiz olduğu
Bu gizli odada
Güç sahibiyiz, burada Mantıksızlık,
Görünmeyen Güçlerin Sezgisi bizim kadın sinirlerimiz,

Yani görünmeyen Güçleri ve onların saklı İradelerini
Toplayan, yorumlayan ve ileten
Galvanik bağlara hitap ediyor.
Bu *bizim* negatif dünyamız, Görünmeyenin,
Duyulmayanın, Elle tutulmayanın ve Engellenmemiş olanın

Bizimle ve bizim aracılığımızla konuştuğu yer – onları duyan biziz,

Heyecan verici güçlerini algılayan *bizim* tabiatımız.
Bu tersyüz dünyaya gel, Geraldine,
Burada güç yukarı doğru akar, cam kürede olduğu gibi,

Sol sağdır ve saatler ters yönde işler
Ve kadınlar tahtlarında oturup pelerinler giyer,
Kokulu güllerden kolyeler ve taşlar takarlar,
Saçlarımızda mücevherler, akikler,
Aytaşları ve yakutlar ve inciler
Soylu taşlar, burada biz rahibeleriz
Ve güçlü Kraliçeler, her şey bizim İrademizle yüzüyor.

Bütün falcılar üçkâğıtçıdır. Bizim Tapınak Rahiplerinden

Hiç farkımız yok. Biz de kitleleri havai fişek gösterileriyle ve sihirle

İnanca davet ediyor, ne demek istediğimizi anlamayan

Donuk gözleri Cennetin parlaklığının

Sembolleriyile etkilemeye çalışıyoruz.

Şimdi daha sakinsin. Bu İyi. Bu iyi.

Yüzüklü ellerimle kollarındaki mavi damarları okşuyorum

Ve güç benden sana akıyor. Faydasını

görüyorsun. Sakinsin. Oldukça sakın.

Kölem olduğunu söylüyorsun. Doğru değil, canım.

Bu yeni Çevrede başarıyı tadacaksan

Abartılı deyimlerden ve ses tonlarından kaçınacaksın.

Sen benim öğrencimsin ve sevgili, sevgili arkadaşımın,

Sen, kim bilir, belki de bir sonraki Sybilla Silt'sin

Ama şimdilik terbiyeli olmalı ve hanımlara

Saygı göstermelisin, kaba erkek-takımına

Kibar davranmalısın, onlara çay getirmeli

Ve gülümsemelisin ve dinlemelisin, zira

Masum dedikodularının açığa vurduğu

Her şeyi bilmeliyiz.

Burada, gördüğün gibi, ince tül gizlenmiş duruyor, buradaysa

Düşüreceğimiz çiçekler, ve burada da eldivenler

Uçucu geçişlerini yapmaya hazırlar.

Lady Claregrove'un oğlu konusunda yardımına ihtiyacım var.

Onun dokunuşunu hissetmek ve ufakık parmaklarını tutmak için

Neredeyse deliriyor. Eğer oda karanlıksa –
Şöyle – sürüneceksin – ve dirseğini – şöyle – koyaca-
caksın

Bir an – ve yanağına dokunacaksın – parmaklarının
Gamzeleri ve inceliği enfes.

Ne dedin? Bu onu nasıl incitebilir ki?

İnanmaya istekli olması iyi, ve bizim küçük hilelerimiz,
Yumuşak kandırmacalarımız, *bu isteği* güçlendiriyor,
Yani onlar da iyi, zararsızlar nasıl olsa.

İşte bir bukle saç – hizmetçimin saçı –

Oğlununki kadar sarı ve ince telli –

En uygun zamanda düşürürsün

Anladın mı – kucağına – ya da

Bir şeyleri tutmaya çalışan parmaklarının üstüne –
çok iyi olur –

Bu onu o kadar mutlu edecek ki, sen ve ben

Bu mutluluğun enfes sıcaklığında gelişip zenginleşe-
ceğiz.

Biz armağanlara sahip olacağız, o da bir anlık umuda,
Hayır daha fazlasına, katiyete...

Desunt cetera

Val, Newmarket'taki tribündeydi, boş yarış pistine bakıyor, toynak seslerini duymak için kulak kesiliyor, küçük toz kümesinin ve düzgün bir çıkışın ışıldayan kaslara ve pırıl pırıl ipeğe dönüşmesini ve sonra bir ışık çakması gibi gelip geçmesini izliyordu; doru, kır, al, doru, bu kadar kısa bir gök gürültülü an için bu kadar uzun bir bekle-yiş. Ve sonra gerilimin boşalması, üstlerinden ter akan hayvanların açılıp kapanan burun delikleri, tebrik eden ya da omuz silken insanlar.

“Kim kazandı?” dedi Euan MacIntyre’a. “O kadar çabuk olup bitti ki, görmedim.” Oysa herkesle birlikte o da bağırmıştı.

“Biz kazandık,” dedi Euan. “O kazandı, Reverberator. Muhteşemdi.”

Val, Euan’ın boynuna atıldı.

“Bir kutlama yapabiliriz,” dedi Euan. “25-1, fena değil, iyi bir derece yapacağınızı biliyorduk.”

“Onun üstüne bahse girdim,” dedi Val. “Ganyan oynadım. White Nights’a biraz para koydum, plase, çünkü ismi güzeldi, ama ona ganyan oynadım.”

“İşte,” dedi Euan. “Gördün mü, neşeni yerine getirdim. Biraz kumar, biraz macera gibisi yoktur.”

“Bana bu kadar güzel olduğunu söylememiştin,” dedi Val.

Güzel bir gündü, İngiliz bir gün, solgun güneşli, görüş alanının kıyısında, pistin görünmez ucunda atların toplandığı yerde pus parçalarının gezindiği bir gün.

Val hipodromların çocukluğunun ganyan bayilerine benzeyeceğini düşünmüştü, bira ve sigara izmariti ve, Val'in hatırladığı kadarıyla, talaş ve erkek çışı kokan.

Ama burası çimendi ve temiz havaydı ve neşe hissiydi ve dans eden güzel yaratıklardı.

“Diğerleri burada mı bilmiyorum,” dedi Euan. “Bakalım mı?”

Euan bir ortak girişimin üyesiydi, her biri Reverberator'ın bir bölümüne sahip olan iki avukat, iki borsacı.

Arkaya, kazanan atın bulunduğu bölüme doğru gittiler, at orada duruyor ve örtüsünün altında titriyordu, beyaz çoraplı parlak bir doru attı, üstünden yükselen ve pusa karışan terden siyah çizgilerle kaplıydı. Enfes kokuyor, diye düşündü Val, saman ve sağlık ve gayret kokuyordu – bu gevşeklikti, özgürlüktü, doğallıktı. Kokusunu içine çekti, at burun deliklerini dalgalandırdı ve başını arkaya attı.

Euan jokeyle ve çalıştırıcıyla konuşmaya gitmişti. Val'in yanına başka bir genç adamla döndü, onu ortaklardan biri, Toby Byng olarak tanıştırdı. Toby Byng, Euan'dan zayıftı, çilli bir yüzü ve sadece kulaklarının üstünde az miktarda kıvrıkcık sarı saçı vardı. Başının kel kısmı pembe bir papaz tıraşı gibiydi. Süvari dimisinden pantolon giyiyor ve geleneksel tarz tüvit ceketinin altında bir görünüp bir kaybolan züppe havalı tavus rengi zarif bir yelek sergiliyordu. Yumuşak bir gülüşü vardı, kısa bir süre mutluktan ne söyleyeceğini bilemedi, at yüzünden.

“Size yemek ısmarlayayım,” dedi Euan'a.

“Hayır, hayır, ben ısmarlayacağım. Şimdi, en azından bir şişe şampanya açabilir miyiz, çünkü bu akşam için başka planlarım var.”

Üçü birlikte dostça yürüdüler ve şampanya, somon füme ve ıstakoz salatası aldılar. Val, eğer sinemayı ya da pub-akşamlarını saymazsak, hatırlayabildiğim kadarıyla, sırf zevk için tasarlanmış hiçbir şey yapmamıştım, diye düşündü. Programa baktı.

“At isimleri esprili. Dostoyevski’nin Beyaz Gecele-ri¹, Carroll’ın Alice’inden çıkma.”

“Bizim de okuma yazmamız var,” dedi Euan. “Sizin gibiler aksini düşünse de. Mesela Reverberator, Yankı Yapan! Babası İskoç James’ti, arnesi de Kaya Matkabı – Sanırım fikir şuydu, matkılar yankılanır ve Amerikalı Henry James, Yankı Yapan adında bir hikâye mi yazmış ne. Bir atın ismi hem annesinin hem de babasının ismine gönderme yapmalıdır.”

“Şiirler gibi,” dedi Val, yavaş yavaş uçuk sarı bir iyi niyet ve şampanyayla dolduğunu hissediyordu.

“Val edebiyatla ilgileniyor,” dedi Euan Toby’ye, Val’i, Roland’ı dahil etmeden anlatacak bir yol bulmaya çalışmıştı açıkça.

“Ben de edebiyat avukatı olma yolundayım,” dedi Toby. “Hiç bana göre değil, söyleyeyim. Birinin yakınlar- da keşfettiği, ölü şairler arasındaki bir yazışmayla ilgili son derece şiddetli bir kavgaya karıştım. Amerikalılar müvekkilime elyazmaları için büyük miktarlar teklif etmiş. Ama İngilizler durumu fark etmişler ve bütün hepsini ulusal önem taşıyan eserler olarak ilan ettirmeye ve yurtdışına çıkmalarını önlemeye çalışıyorlar. Birbirlerinden nefret ediyor gibiler. İki taraf da ofisime geldi. İngiliz, bunun uluslararası bilimin çehresini değiştireceğini söylüyor. Tek seferde sadece örnek bir-iki mektup görebiliyorlar – müvekkilim huysuz ihtiyar pisliğin teki, ko-

1. White Nights: Okunuşu White Knight’ı, Alice Harikalar Diyarında’ki Beyaz Şövalye’yi hatırlatıyor. (Ç.N.)

leksiyonun tamamını elinden çıkarmıyor... Şimdi de basın işe karıştı. Televizyon gazetecileri, dedikodu sütunu yazarları arıyor. İngiliz profesör Kültür Bakanı'nı görmeye gitti."

"Aşk mektupları mı?" dedi Euan.

"Ah, evet. *Karmaşık* aşk mektupları. Çok yazıyorlarmış o günlerde."

"Hangi şairler?" dedi Val.

"Randolph Henry Ash, okulda işlemiştik, ben hiçbir şey anlamamıştım; ve hiç duymadığım bir kadın. Christabel LaMotte."

"Lincolnshire'da," dedi Val.

"Ah, evet. Ben Lincoln'de oturuyorum. Biliyor musun konuyu?"

"Dr. Maud Bailey?"

"Ah, evet. Hepsi *onu* görmek istiyor. Ama ortadan kayboldu. Belli ki tatilde. Şimdi yaz tatili. Araştırmacılar uzaklara gider zaten. Mektupları o bulmuş –"

"Ben bir Ash araştırmacısıyla yaşıyordum," dedi Val ve durdu, otomatikman geçmiş zaman kullanmış olması çok canını sıkmişti.

Euan elini Val'in elinin üstüne koydu ve biraz daha şampanya doldurdu.

"Eğer *mektuplarsa*, karmaşık aidiyet ve telif problemleri olmalı."

"Profesör Blackadder, Lord Ash'i çağırmış. Ash belgelerinin çoğunun telifi ona ait gibi gözüküyor. Ama Amerikalı'nın – Dr. Cropper'ın – kütüphanesinde neredeyse bütün mektuplarının elyazmaları var – mektupların büyük edisyonunun editörü de o – yani talebi mantıklı. Elyazmalarının sahibi Bailey'ler gibi görünüyor. Maud Bailey onları bulmuş galiba. Christabel mektupların bulunduğu odada ölmüş olan yaşlı bir kız kurusu – oyuncak bebek beşiğinde mi saklılarmış neymiş – Mü-

vekkilimiz kendisine söylenmediği için çok alınmış – Maud B. söylemedi diye – *kaç para ettiklerini* –”

“Belki de bilmiyordu.”

“Belki de. Geri dönerse hepsi çok memnun olacaklar.”

“Döneceğini sanmam,” dedi Val, Euan’a bakarak.

“Gittiği yerde kalmak için sebepleri vardır herhalde.”

“Bir sürü sebebi,” dedi Euan.

Val, Roland’ın aniden ortadan kayboluşunu Maud Bailey’yle olmak istemesinden başka bir sebebe atfetmemişti. Bir kızgınlık ânında Maud’un dairesine telefon etmiş, Amerikan aksanlı tok bir ses Maud’un seyahatte olduğunu söylemişti. Nerede olduğu sorulunca, ses alay ve gazez karışımı bir edayla, “Bunu bilme ayrıcalığına sahip değilim,” demişti. Val, Euan’a durumdan şikâyet etmiş, Euan da, “Ama onu *istemiyordun*, değil mi, bitmişti?” demişti. Val ağlamıştı. “Nereden biliyorsun?” Ve Euan da, “Çünkü seni izliyorum ve haftalardır kanıtları değerlendiriyorum, benim işim bu,” demişti.

İşte buradaydı, ahırların yanındaki evde Euan’la kalıyordu. Akşam serinliğinde avluda yürüdüler; avlu, ahır kapılarının üstünden dışarı bakan, büzülen yumuşak dudakları ve dev, zararsız vejetaryen dişleriyle elmaları almak için zarifçe eğilen kocaman-gözlü uzun başlarla, o kadar bakımlı, o kadar düzenliydi ki. Alçak tuğla ev sarmaşık gülleriyle ve morsalkımlarla kaplıydı. Kahvaltının gümüş tabaklarda sunulan böbrek, domuz pastırması, mantar ya da balıklı pilav olduğu tür evlerdendi. Yatak odası dekoratöre yaptırılmıştı ve ağır eski mobilyaları köpük köpük saran krem ve gül rengi kretonla doluydu. Val ve Euan pembe ışıklı bir tür mağarada seviştiler ve açık pencereden koyu gölgelere ve gerçek güllerin hafiflemiş gece-kokusuna doğru baktılar.

Val, Euan MacIntyre’in çıplak vücuduna baktı. Atı-

nın zıttı gibiydi. Vücudunun orta bölümü açık renkti – devetüyü renginden aşırı beyaza kadar. Kolları ve bacakları kahverengiydi, Reverberator’ınkilerse beyaz. Yüzleri aynıydı. Val güldü.

“Ah sevgili, elmalarla beslen hâlâ zaman varken,” dedi.

“Ne?”

“Bir şiir. Robert Graves’in. Robert Graves’i severim. Beni etkiler.”

“Haydi, o zaman.” Dizeyi ona iki kere söyledi ve sonra kendi söyledi.

Yürü karanlıkla karanlık arasında – parlak bir boşluk Mezarın darlığı var orada, ama huzuru yok.

“Beğendim,” dedi Euan MacIntyre.

“Hiç tahmin etmezdim –”

“Yuppi’lerin şiir sevmediğini mi sanırdın. Kaba ve basit olma, sevgili Val.”

“Özür dilerim. Bilmem – daha ziyade – *beni* neden beğeniyorsun.”

“Uyumluyuz, değil mi? Yatakta?”

“Ah evet –”

“İnsan böyle şeyleri anlar. Bir de gülümsediğini görmek istedim. Sabit bir hayal kırıklığı ifadesi takınıp güzel yüzüne işkence ediyordun ve yakında çok geç olacaktı.”

“Demek bir hayır işi.” Yarı Putney’li Val sesiyle.

“Saçmalama.”

Euan bir şeyleri tamir etmeyi oldum olası severdi. Kırık maketleri, sokak kedilerini, yerde kalakalan uçurtmaları.

“Bak Euan, ben mutlu olmayı pek beceremem. Seni de altüst ederim.”

“O bana bağlı. Bana *da*, yani. Ah sevgili, elmalarla beslen hâlâ zaman varken.”

Baskın ya da engellenme Baie de Trèpassés'de oldu. Bretonya'nın gülümseyen günlerinden biriydi. Kum tepelerinden birinin üstünde durmuşlar, Atlantik'ten gelen geniş dalgaların sessizce emekleyişini seyrediyorlardı. Deniz, gri-yeşilinin içine kehribar-kum rengi ışıklar dokuyordu. Hava ılık-süt gibiydi, tuz ve ılık kum ve uzaktaki sivri yaprakların kokusunu taşıyordu, süpürge-otu, ardıç ve çam.

"Adı böyle olmasa bu kadar büyülü, ya da uğursuz olur muydu acaba?" diye sordu Maud. "Gayet mülayim ve güneşli görünüyor."

"Akıntıları bilsen belki tehlikeli olduğunu düşünürdün. Denizci olsan."

"*Guide Vert*'de adının, '*boe an aon*'un (*baie de ruisseau*) bozulup '*boe an anaon*'a (*baie des âmes en peine*) dönüşmesinden türediğini yazıyor. Geleneksel inanışa göre İs Şehri nehrin ağzındaki bataklıktaydı, diyor. Trèpassés, izin almadan sınırı geçilmiş, geçilmiş, geçmiş. Adlar zamanla anlamlarına anlam katar. Buraya adından dolayı geldik."

Roland, Maud'un eline dokundu; Maud, Roland'ın elini tuttu.

Kum tepelerinin kıvrımlarının kavuştuğu bir yerde duruyorlardı. Yandaki kum tepesinin ardından okyanus ötesi kuvvetli bir çığlık duyular, dolu dolu ve tuhaf.

“Bu da Île de Sein olmalı, tam orada, orayı görmeyi hep hayal ettim, dokuz korkunç bakirenin yaşadığı yer, isimleri Seines ya da Sénas ya da Sènes, adanın adından dolayı, adanın adı Sein, son derece çağrışımlı ve çokanlamlı bir kelime, kadın bedeninin kutsallığını akla getiriyor, çünkü biliyorsun Fransızlar *sein*’i hem göğüs hem de rahim anlamında kullanıyorlar; kadının cinsel organları, buradan da balıkları tutan balık-ağı ve rüzgârı tutan şişkin yelken anlamlarını da almış, bu kadınlar fırtınaları kontrol edebiliyor ve sirenler gibi denizcileri ağlarına düşürüyorlarmış, ölmüş duridler için bir cenaze tapınağı inşa etmişler – bir Dolmen – o da diğer bir kadın formu – tapınağı inşa ederken bir sürü tabuları varmış, toprağa dokunmamak gibi, taşları toprağa *düşürmemek* gibi, çünkü güneşin ya da toprağın taşları kirleteceğinden ya da taşlardan kirleneceğinden korkuyorlarmış, tıpkı ökseotu gibi, ökseotu sadece toprağa değmeden toplanabilir. İs Kraliçesi Dahud’un bu büyücü kadınlardan birinin çocuğu olduğu düşünülürmüştü, Batık Şehir’in Kraliçesi olduğu zaman Marie-Morgane’a dönüşmüş, erkekleri ölümlerine çeken bir tür siren veya denizkızı, anaerki düzenin bir kalıntısı olduğu düşünülüyor, yüzen adalarındaki Senes gibi. Christabel’in *Batık Şehir*’ini okudun mu?

“Hayır,” dedi bir erkek sesi. “Bu telafi etmem gereken bir eksiklik.”

“Leonora,” dedi Maud.

“Ve Blackadder,” dedi Roland.

İkisinin denize doğru ilerlediği görülebiliyordu. Leo-

nora'nın saçları açıktı, kum tepelerinin korumasından çıkınca deniz-rüzgârı koyu yılanımsı buklelerini havaya kaldırmıştı. Üstünde çok ince kotondan, girdap gibi dönen minicik pilili, gümüş ayları olan kırmızı desenli Yunan tarzı yazlık bir elbise vardı, kocaman göğüslerinin üstünden geniş gümüş rengi bir kuşakla bağlanmıştı. İngiliz güneşinin çiğ parlaklığından uzakta olduğu için koyu altın rengi gibi duran omuzlarını açıkta bırakıyordu. Büyükle ve biçimli ayakları çıplaktı, ayak tırnakları bir kırmızı bir gümüş boyanmıştı. Yaklaşırken, rüzgâr pilileri titretiyordu. Birbirine çarpan bileziklerin müzikli şingirtisi eşliğinde kollarını kaldırdı. Arkasından, kalın ayakkabıları ve koyu renk kırıksık pantolonunun üstüne giydiği koyu renk parkasıyla James Blackadder geliyordu.

“Oralarda bir yerde Nantucket olmalı ve Yeni Dünya'nın yumuşak yeşil bağı.”

“Fitzgerald Druid kadınları anlatıyor olamazdı herhalde.”

“Ama Yeryüzü Cenneti'ni bir kadın olarak düşünmüştü.”

“İnsanı hayal kırıklığına uğratan bir kadın.”

“Gayet tabii.”

* * *

Maud, “Kafa kafaya verip nerede olduğumuzu bulmuşlar herhalde,” dedi.

Roland, “*Buraya* geldiklerine göre, Ariane'la görüşmüş olmalılar,” dedi.

Maud, “Ve günlüğü okumuş olmalılar. Eğer Leonora, Ariane'ı bulmak istediye, bulmuştur. Blackadder Fransızca okuyordur.”

“Bize çok kızgın olmalılar. Onları kandırdığımızı, onlardan faydalandığımızı düşünüyorlardır.”

“Sence gidip onlarla yüzleşelim mi? Yoksa onların bizle yüzleşmelerini mi bekleyelim?”

“Sence?”

Maud iki elini de uzattı ve Roland ellerini tuttu.

“Bence yüzleşmeliyiz, ama *yapamayız*. Bence gitmeliyiz. Hemen.”

“Nereye?”

“Geriye dönmeliyiz, galiba.”

“Büyü bozulsun mu?”

“Büyüledik mi? Sanırım, bir ara yeniden *düşünme*-ye başlamalıyız.”

“Henüz değil,” dedi Roland çabucak.

“Hayır, henüz değil.”

Arabaya binip sessizce otele döndüler. Yaklaşırlarken, otelin otoparkından büyük siyah bir Mercedes’in manevra yapıp çıktığını gördüler. Pencereleeri karartılmış olduğu için, Maud, Cropper’ın yanlarından geçerken kendisini direksiyonda fark edip etmediğini göremedi. Her neyse, Mercedes yavaşlamadı, geldikleri yöne doğru gidip gözden kayboldu.

Otel sahibi kadın, “Amerikalı bir bey sizi sordu. Bu akşam burada yemek yiyeceğini söyledi,” dedi.

“Biz kötü bir şey yapmadık,” dedi Roland, İngilizce.

“Kimse yaptığımızı söylemedi. Ne biliyorsak satın almak istiyor, ya da daha fazla şey bilip bilmediğimizi öğrenmek. Mektupları istiyor. Hikâyeyi istiyor –”

“Ona engel olabileceğimizi sanmıyorum.”

“Ama ona *yardım da edemeyiz*, değil mi? Eğer gidersek, hemen şu dakikada. Sence Ariane’le görüşmüş müdür?”

“Leonora’yı takip ediyor olabilir. Ve Blackadder’ı.”

“Kozlarını paylaşsınlar. Hikâyenin sonunu öğrenebi-

lirler. Bana kötü bitiyor gibi geliyor, hissediyorum – ben şu anda – bilmek istemiyorum. Belki daha sonra.”

“Eve dönmeliyiz, şimdi. Eşyalarımızı toplayıp eve dönmeliyiz.”

“Mecburuz.”

Üç haftadır Bretonya’daydılar. Alelacele kaçtıklarında, çaldıkları zamanı güzel güzel Nantes’taki üniversite kütüphanesinde geçireceklerini sanmışlardı. Kütüphanenin kapalı olmasından ve Ariane Le Minier’in yokluğundan dolayı, kendilerini o yaz ikinci defa tatil yaparken, birlikte tatil yaparken buldular. Aynı odalarda kalıyorlardı – varlıkları elzem olan beyaz yataklarda – ama oyalanışlarında evliliği veya balayını hatırlatan bir şeyler vardı kuşkusuz. Bu konuda kafaları son derece karışık ve çok kararsızdılar. Fergus Wolff gibi biri böyle bir durumdan nasıl yararlanacağını bilir ve yararlanmanın da gayet doğal, hatta bir tür zorunluluk olduğunu düşünürdü. Ama Maud bir daha isteyerek Fergus’la hiçbir yere gitmezdi. Roland’la seve seve yola çıkmıştı. Birlikte kaçmışlardı ve bu hareketin alışlagelmiş çağrışımlarının kesinlikle farkındaydılar. Huzur içinde ve eski bir evlilik anlaşmasının bir tür paradisi gibi “biz” diye konuşuyorlardı. “Sence biz Pont-Aven’e gidelim mi?” diye sakın sakın soruyordu biri, öteki de, “Gauguin’in Sarı İsa’yı yaparken esinlendiği çarmıha gerilmiş İsa’yı görebiliriz,” diye cevap veriyordu. Bu zamiri kullanmaları konusunda yorum yapmadılar, ama ikisi de düşündü.

Kilit altında tutulan mektupların bir yerinde Ash, ölü âşıkları avucunun içinde tutan ya da bir yerden bir yere götüren bir olay örgüsünden ya da kaderden söz etmişti. Roland, biraz detaycı bir postmodernist zevkle ve biraz da batıl inançtan kaynaklanan gerçek bir dehşetle, Maud’la birlikte, en azından muhtemelen, kendileri-

ne değil de diğer ikiliye ait bir olay örgüsü ya da kaderle sürüklendiklerini düşündü. Görünüşe bakılırsa mesele- nin, bilinçli bir niyetle değil de, gaddar bir düzenleyici prensibe tabi olarak kontrolden çıktığını, bağlantıların tamamen rastlantısal olarak, yani eşit olasılıklarla çoğal- dığını fark eden her kendiyle ilgilenen, kendisine dönük, içe-bakan postmodernist ayna-oyunu ya da olay örgüsü sarmalında, batıl bir dehşetin olması muhtemeldir; sözü edilen bilinçli niyet, tabii iyi bir postmodernist niyet ol- duğu için, şansa bağlı, çok sonuçlu ya da “özgür” bir sona ihtiyaç duyar, ama yine de biçimlendiren, yönelten, gü- den bir – nasıl tarif edilebilir? – sona. Tutarlılık ve tama- mına erdirme şimdilerde eski moda sayılan derin insani ihtiyaçlardır. İkisi de hem korkutucu hem de büyüleyici derecede çekicidir. “Âşık olmak”, özelliği itibarıyla, dün- yada gördüğümüz şeyleri ve sevgilinin tarihini, rasgele bir karışıklıklar yumağından çekip çıkarır ve tutarlı bir olay örgüsüne dönüştürür. Roland tam tersinin doğru ol- duğundan endişe ediyordu. Kendilerini bir olay-örgüsü- nün içinde bulup “âşık olmak” türünden bir olay-örgü- süymüş gibi davranmanın uygun olacağı fikrine kapılabi- lirlerdi. Bu da başlangıçtan beri korudukları ahlaki dü- rüstlüğü tehlikeye atabilirdi.

Böylece, neredeyse sadece, ölümlerin problemlerini tartışmaya devam ettiler. Pont-Aven’de esmer buğday- dan krepler yiyip serin toprak testilerden elma suyu içe- rek zor sorular sordular.

Çocuğa ne oldu?

Blanche nasıl ve neden, neyi bilir ve neyi bilmez bir halde terk edildi? Ash ve LaMotte nasıl ayrıldılar? Ash’in çocuktan haberi var mıydı?

Christabel’e mektupları geri gönderen mektupta ta- rih yoktu. Ne zaman gönderilmişti? Bağlantıları devam etmiş miydi? Uzun bir ilişki, ani bir ayrılık?

Maud, Ariane'in eklediği şiirleri okurken sessizleşmiş, üzölmüştü. İkinci şiiri çocuğun ölü doğduğu şeklinde, "dökölmüş süt" şiirini de, çocuğun başına gelenler her neydiyse, Christabel'in hissettiği korkunç suçluluk duygusunun bir kanıtı olarak yorumlamıştı.

"Süt acıtır," dedi Maud. "Sütü olup da çocuğunu besleyemeyen bir kadının canı acır."

Christabel söz konusu olunca, Maud da olay örgülerinin taklit edilmesinden söz etti.

"O sıralarda Goethe'nin *Faust*'uyla ilgili çok şey yazmış. Zamanın Avrupa edebiyatında masum çocukların öldürölüşü çok kullanılan bir motif. Gretchen, Hetty Sorrel, Wordsworth'ün *Diken* şiirindeki Martha. Çaresiz kadınlar ve ölü bebekler."

"Bebegin öldüğünü *bilmiyoruz*."

"Düşünmeden edemiyorum, eğer bebek ölmeyecektiye, Christabel neden kaçtı? Oraya sığınmak için gitmişti. Neden güvenli olduğu yerde kalmadı?"

"Ne olduğunu kimsenin bilmesini istemiyordu."

"Doğum görmekle ilgili eski bir tabu var. Melusina mitinin eski versiyonlarında banyo yerine doğum var."

"Tekrarlanan temalar. Yine."

Bir sonraki adımın ne olacağını bilemeden projenin, yani araştırmanın, geleceğini tartıştılar. Nantes'a geri dönmek en bariz seçimdi, böylece bulundukları yerde oylanmalarını haklı çıkarmış oluyorlardı. Maud, Christabel'in 1860'ların başlarında Londra'da arkadaşlarının yanında kaldığını söylemişti – İffetli Işıklar'la bağlantısından habersizdi. Roland Ash'te gözüne çarpan bir Pointe du Raz referansı hatırladı – "*Tristis usque ad mortem*,"¹ demişti Ash ama bu, Ash'in oraya geldiğini göstermezdi.

1. (Lat.) Ölesiye kederliyim. Kutsal Kitap'ta Hz. İsa'nın sözleri. (Ç.N.)

Projenin geleceğinin ötesinde, Roland kendi geleceği için endişeleniyordu. Kendine düşünmek için izin verse paniğe kapılabilirdi, ama rüya gibi günler, sedefli ışıkla sıcacık mavinin yer değiştirışı ve bir şey daha, düşünmeyi askıya almasını mümkün kılıyordu. Durum hiç de iyi görünmüyordu. Resmen Blackadder'ı bırakıp gitmişti. Val'e da aynısını yapmıştı. Val'in hem affetmeyen hem de ona bağımlıymış gibi davranan biri olduğunu düşündü – geri dönerse fena haşlanacaktı, ondan sonra da nasıl çıkıp gidebilirdi, nereye giderdi, nasıl yaşardı?

Her şeye rağmen, aralarında bir şeyler değişmişti. Aşka, “âşık olmaya”, romantik aşka, topyekûn romantizme güvenmeyen, ama yine de intikam için cinsellik dilini, sözel cinselliği, analizi, tahlili, yapıyı bozan eleştiriyi, afişe etmeyi artıran bir zaman ve kültürün çocuklarıydılar. Teorik olarak çok bilgiliydiler: Fallokrasiyi ve penis hasedini, duraklamayı, delmeyi ve penetrasyonu, çokşekilliliği ve çokanlamlılığı, sapkınlığı, oral yöntemleri, iyi ve kötü göğüsleri, klitoral uyarılmayı, vasikül cezalandırmasını, sıvıları, katıları, bunlar için kullanılan metaforları, arzu ve bedel sistemlerini, çocukça hırsı ve baskıyı ve sınır ihlalini, rahim ağzı ikonografisini ve genişleyen ve daralan, arzulanan, saldırılan, tüketilen, korkulan Bedeni biliyorlardı.

Sessizliğe sığındılar. Yorum yapmadan ve daha ileri gitmeden birbirlerine dokundular. El üstünde el, giyinik bir kol üstünde diğer kol. Kumsalda otururken ayak bileğinin üstüne atılmış ve çekilmemiş bir ayak bileği.

Bir gece, bir kadeh Calvados'u paylaşırlarken, Maud'un yatağında yan yana uyuyakaldılar. Roland, Maud'un sırtına kıvrılarak uyudu, solgun zarif cümlesinde kara bir virgül gibi.

Bundan konuşmadılar, ama sessizce böyle bir gece daha kararlaştırdılar. Dokunmanın daha şiddetli bir şeye ya da kasti bir kucaklaşmaya dönüşmemesi ikisi için de önemliydi. Söze dökülmemiş bu temasın görkemli huzuru, sanki her ikisine de kendi farklı bedenleri içinde ayrı hayatları olduğu hissini geri vermişti. Konuşma, onların bildiği anlamda konuşma, bunu bozardı. Denizden gelen sisin onları manzarasız ani süt-beyaz bir kozaya sardığı günlerde, ağır beyaz dantel perdelerin arkasında beyaz yatakta bütün gün birlikte tembel tembel yattılar, kıpırdamadan, konuşmadan.

İkisi de bunun diğeri için ne anlama geldiğini, ne önem taşıdığını kestiremiyordu.

İkisi de sormaya cesaret edemedi.

Roland kendini, teorik olarak birbiriyle az çok bağlantılı birkaç sistemin kesiştiği bir yer olarak görmeyi öğrenmişti. Kendi “benlik” fikrini bir yanılsama olarak görmek üzere eğitilmişti, bu fikrin yerini, arzuların, ideolojik inançların ve tepkilerin, dil-kalıplarının ve hormonların ve feromonların dura-kalka çalışan bir mekanizması, elektrikli bir mesaj-ağı olduğu fikri almıştı. Çoğu zaman bu hoşuna gidiyordu. Öyle kuvvetli Romantik bir kendini ispat arzusu yoktu. Maud’un *esasında* kim olduğunu bilmek gibi bir arzusu da yoktu. Ama çoğu zaman, birbirlerinden aldıkları bu sessiz zevkin nereye varacağını merak ediyordu, herhangi bir yere varacak mıydı, tıpkı geldiği gibi yine aniden gidecek miydi, yoksa değişecek miydi, değişebilir miydi?

Cam tepe üstündeki Prensesi, ilk karşılaşmalarında Maud’un yüzündeki aşağılayıcı ifadeyi düşündü. Gerçek hayatta – insan bir hayatı diğerinden üstün tutmamalıydı ama, bu beyaz geceleri ve güneşli günleri bırakıp geri dönecekleri o sosyal hayatta – aralarında çok az bağ var-

dı. Maud sahip olmayı düşünemeyeceği kadar güzel bir kadındı. Güvenceli bir işi ve uluslararası bir ünü vardı. Dahası, inanmadığı ama sinsice işlediğini ve kendisini avucunun içinde tuttuğunu hissettiği, karanlık ve modası geçmiş İngiliz toplumsal sınıf sisteminde, Maud üst sınıftan, kendisi de şehirli alt-orta sınıftandı; bazı yerlerde biri bazı yerlerdeyse diğeri makbuldü, ama hemen hiçbir yerde birbirleriyle bağdaşmıyorlardı.

Bütün bunlar bir Romansa konu olacak şeylerdi. Bir Romansın içindelerdi, aynı anda hem bayağı hem de soylu bir Romansın; Romans onu kontrol eden sistemlerden biriydi. Romans beklentisinin iyisiyle kötüsüyle, şu ya da bu zamanda Batı dünyasındaki herkesi yönettiği gibi.

Eğer zamanın estetik anlayışı Romansa karşıysa, Romans yerini sosyal gerçekçiliğe bırakmalıydı.

Her neyse, artık Blackadder, Leonora ve Cropper geldiklerine göre, olanlar güzel bir romantik form olan Arayıştan, aynı derecede geçerli iki form olan Kovalama ve Yarışa dönüşmüşlerdi.

Orada kaldığı günlerde, İles Flottantes adı verilen, tatlılığın sadece gölgesinin dokunduğu kremamsı sarı bir vanilyalı muhallebi havuzunda yüzen, beyaz bir köpük adası şeklinde, soluk renkli, soğutulmuş, hafif bir pudingin bağımlısı olmuştu. Maud'la apar topar çantalarını toplayıp arabayı Manş Denizi'ne doğru döndürdüklerinde bu pudingi nasıl özleyeceğini, tadının hafızasından nasıl yavaş yavaş silineceğini düşündü.

Akşam Leonora'yla birlikte otele döndüklerinde Blackadder Mercedes'i gördü. Kendini gergin hissediyordu. Ariane gerçekten de Sabine'in günlüğünün bir kopyasını Leonora'ya vermişti, Blackadder da çevirmeye

çalışmış, oldukça başarılı da olmuştu. Önceleri, sırf Leonora'nın gücüne ve Roland'la Maud'un akademik yarışta önlerine geçmek için sinsice kaçtıkları iddiasına kapılarak sürüklenmişti. Günlüğü ele geçirdiklerinde, eve dönüp iyi bir çevirisini ısmarlayıp kendi araştırmalarına devam etmeyi önermişti. Ariane'ya, Roland ve Maud hakkında bir sürü soru soran Leonora, "bir şeylerin peşinde" olduklarını ve Finistère boyunca takip edilmeleri gerektiğini söylemişti. Eğer hava kötü olsaydı, Blackadder inine ve zanaatinde kullandığı aletlerine, daktilosuna, telefonuna dönmek için ısrar ederdi. Ama baştan çıkarcı güneş parladı, bir-iki güzel yemek yedi, nasıl olsa buraya kadar geldim, dedi ve Kernemet ve çevresini görmeye razı oldu.

Arabayı Leonora kullandı. Araba kullanışı havalı ve atılgandı, ama rahat değildi. Yanında oturup bu işe nasıl bulaştığını düşündü. Leonora'nın parfümü, kiralık Renault arabayı doldurmuştu. Misk ve sandalağacı ve Blackadder'ı çelişkili şekillerde etkileyen daha keskin bir şey içeriyordu. Kokuyu boğucu bulduğunu düşündü. Altında başka bir şey daha hissetti; bir karanlık, yoğunluk, ten vaadi. Bir-iki kere Leonora'nın omuzlarının geniş çıplaklığına ve yuvarlak göğüslerine baktı. Cildinde, yakından bakınca, koyu altın renginin üstünde incecik kırışıklıklar vardı, yaşlılık kırışıklıkları değil, geçmişteki yumuşama ve güneş-sertleşmelerinin bir karışımının kırışıklıkları. Bunlar Blackadder'a dokunaklı geldi.

"Maud'u anlamıyorum," diyordu Leonora. "Neden *bana* bir kelime bile etmeden gitti anlamıyorum, eğer aidiyet açısından bakarsak, o mektup sonuçta bana aitti, ki arkadaşlar arasında bunun lafı bile olmaz, diye düşünmüştüm, biz *arkadaştık*, kafa kafaya vermiş, ortak yazılar yazmıştık, falan filan. Belki sizin Roland Michell maçoluk taslayan bir patrondur. Anlaşılır gibi değil."

“Öyle biri değil. Güçlü biri değil. En büyük eksikliği de bu.”

“Ash olmalı.”

“Bu Ariane Le Minier meselesini açıklamıyor.”

“Kesinlikle açıklamıyor. Ne beklenmedik şey. Sadece bir lezbiyen değil, aynı zamanda Düşmüş Kadın ve Evlenmemiş Anne. Bütün arketipler. Sanırım otel bu. Burada kalıyorlar galiba. Belki dönmüşlerdir.”

Otelin otoparkına doğru dönmeye başlamıştı ki, otoparktan beceriksizce geri geri çıkmaya çalışan bir Mercedes’in yolunu kapadığını gördü.

“Siktir git,” dedi Leonora. “Siktir git, hıyar.”

“Off,” dedi Blackadder, “Bu Cropper.”

“Siktirip gitmek zorunda. Girişi kapatıyor,” dedi Leonora duruma hâkim bir edayla ve kornaya birkaç defa çok kuvvetli basarak.

Mercedes bir öne, bir arkaya gitti; bu arabayı ucu ucuna sığacağı bir park yerine yerleştirmek üzere yapılan bir seri ince ayarın parçasıydı. Leonora camı indirip bağırdı, “Dinle, piç herif. Bütün gece bekleyecek değilim. Geçmem bir saniye alır. Bekle, tamam mı?”

Mercedes öne doğru geldi ve geri gitti.

Leonora çıkışa doğru ilerledi.

Mercedes önünü kesti.

“Tanrı aşkına, girişi boşalt, pis herif!” diye bağırdı Leonora.

Mercedes birazcık geri çekildi, şimdi daha da verev duruyordu.

Leonora hızla gaza bastı. Blackadder yankılanan bir tangırtı duydu ve belkemiğinde bir şok hissetti. Leonora yeniden küfredip Renault’yu geriye taktı. Yırtılan metal sesi ve hissi oldu. Tamponlar birbirine girmişti ve iki araba, buruşuk boynuzlu iki boğa gibi kilitlenmişti. Leonora geriye gitmeye devam etti. Blackadder, “Hayır, dur,”

dedi asabi bir şekilde. Mercedes'in öfkeli mırıltısı aniden durdu. Siyah cam açıldı ve Cropper başını çıkardı.

*“Arrêtez s'il vous plaît. Nous nous abîmons. Veuillez croire que je n'ai jamais rencontré de pires façons sur les routes françaises. Une telle manque de politesse –”*¹

Leonora kapısını açıp çıplak bir bacak uzattı.

“Biz Amerikancayı güzel konuşuruz,” dedi, “Seni uka-la domuz. Seni Lincoln'den hatırlıyorum. Lincoln'de ne-redeyse beni öldürüyordun.”

“Merhaba Mort,” dedi Blackadder.

“Ah,” dedi Cropper. “James, arabama hasar verdin.”

“Hasar veren *benim*,” dedi Leonora. “Terbiyesizliğin ve sinyal vermemen yüzünden.”

“Bu Profesör Stern, Mortimer,” dedi Blackadder. “Tallahassee'den. Christabel LaMotte'un editörü.”

“Bailey ve Michell'ı arıyor.”

“Aynen.”

“Otelden çıkış yapmışlar. Üç saat önce. Burada ne yaptıklarını kimse bilmiyor. Ya da nereye gittiklerini.”

“Eğer sen kendi tamponuna omuz verirsen, Morti-mer, ben de bizimkinin üstüne oturursam, aşağı yukarı, sağa sola sallayıp birbirlerinden ayırabiliriz,” dedi Blackadder.

“Hiç eskisi gibi olmaz,” dedi Cropper.

“Burada mı kalıyorsunuz,” dedi Lenora. “İçki içerken konuşabiliriz. Kiralık araba sigortasının kaç paraya kadar çıkacağını bilmiyorum.”

Tatsız bir yemektir. Cropper, Blackadder'ın o zama-na kadar gördüğünden çok daha huzursuzdu, ya arabası-nın uğradığı hasardan, ya Roland'la Maud'un kaçışından,

1. (Fr.) “Durun lütfen. Birbirimize zarar veriyoruz. İnanın, Fransa yolların-da hiç böyle kötü davranışlarla karşılaşmadım. Böyle terbiyesizlikle...” (Ç.N.)

ya da Leonora'nın varlığından. Bir sürü sipariş verdi, başlangıç olarak koca bir tabak dolusu *fruits de mer*¹, kabuk ve bıyık ve sert kabuktan bir dağ, etrafında metal bir tabağın üstünde yosun, arkasından cart kırmızı, yamru yumru kabuklu ve zırhlı tepelikli, sayısız duyargasını sallayıp duran bir deniz örümceği ya da *araignée*. Bu ziyafet için ona bir silah deposunu dolduracak kadar alet edevat getirdiler, bir Ortaçağ işkence odası gibi, kerpetenler ve kıskaçlar, çivili sopalar ve helezonlu şişler.

Blackadder kanaatkâr bir şekilde barlam balığı yedi. Leonora ıstakoz yiyip Kernemet'ten bahsetti.

“Çok üzücü, temelden ve bahçe duvarından başka bir şey kalmamış. Menhir hâlâ orada, ama ev neredeyse tamamen gitmiş. Buraya geldikten sonra LaMotte'a ne olduğunu biliyor musunuz, Profesör Cropper?”

“Hayır. Amerika'da elimde olan bazı mektuplar var, 1861'de nerede olduğunu anlatıyor. Ama sözünü ettiğiniz zamanda, 1860'ın sonunda, hayır. Ama, bulacağım.”

Bir kıskaç-kıran ve yılan-dilli bir kürdan kullandı. Tabağındaki çöp yığını, yaratıkların kendilerinden daha yüksekti, her bir güzel beyaz lokma koparılıp alınmıştı.

“Mektupları almaya niyetliyim, eğer becerebilirim,” dedi. “Ve geri kalanı da bulmaya niyetliyim.”

“Geri kalanı?”

“Çocuğa ne olduğunu. Bizden gizledikleri şeyleri. *Bilmeye niyetliyim.*”

“Sonsuza dek mezarda gizli kalabilir,” dedi Blackadder, kadehini masanın karşısındaki acımasız ve melankolik yüze doğru kaldırarak. “Şereflerine içelim mi? Randolp Henry Ash ve Christabel LaMotte. Huzur içinde yatsınlar.”

Cropper kadehini kaldırdı.

1. (Fr.) Deniz mahsülleri (Ç.N.)

“Buna içerim. Ama, bulacağım.”

Merdivenlerin dibinde ayrıldılar. Cropper, Blackadder ve Leonora’nın önünde eğilerek ayrıldı. Leonora elini Blackadder’ın koluna koydu.

“Biraz ürkütücü, aşırı ciddi, her şeyi çok kişisel alıyor. Sanki onu kandırmak için yapmışlar gibi. Kişisel alıyor.”

“Büyük ihtimalle öyle yaptılar. Başka sebepler de var tabii. Shakespeare o laneti yazarken onun gibileri düşünmüş.”

“Kocaman cenaze arabasını çizdiğime memnunum. Yukarıya gelmek ister misin? Kendimi çok üzgün hissediyorum, birbirimizi avuturduk. Deniz ve güneş beni duygusallaştırıyor.”

“Çok naziksin, ama hayır teşekkür ederim. Beni buraya getirdiğin için duygulandım, minnettar oldum, memnun oldum – büyük ihtimalle hayatım boyunca pişman olacağım – ama gelmesem daha iyi. Ben –” “Hazır değilim,” ya da, “seninle aynı sınıftan değilim,” ya da basitçe, “yeterince güçlü değilim,” demek istedi, ama hepsi de kulağına hafifçe rencide edici geldi.

“Zıyanı yok. İyi giden bir çalışma arkadaşlığını bozmak kötü olur ha?”

Ona oldukça kuvvetli bir iyi geceler öpücüğü verdi ve uzun adımlarla uzaklaştı.

Ertesi gün, anayoldan ayrılıp Gaugin’in tahta İsa’sının olduğu şapeli görmeye karar verdikleri için saptıkları yolda sessizce yol alırken, arkalarında tuhaf ve korkutucu bir ses duydular. Öksürükle karışık ritmik bir vuruşu kazıma sesiyle karışık bir hırıltı takip ediyordu. Acı içinde bir canavarı andırıyordu, ya da tekerleği eğrilmiş gıcırdayan bir at arabasını. Çamurluğu ezik ve vantilatör

kayışı bariz şekilde hasarlı Mercedes yanlarından geçti, bir sonraki kavşakta gıcırdayarak durdu. Şoförü yine görünmüyordu, ama yaraları ıstırap verici derecede belirgindi.

“Berbat,” dedi Leonora. “Uğursuz.”

“Cropper aslında Ankou,” dedi Blackadder, ani bir nüktedanlıkla.

“Tabii ki öyle,” dedi Leonora. “Tahmin etmeliydik.”

“Bu hızla Bailey’le Michell’ı yakalayamaz.”

“Biz de yakalayamayız.”

“Bence yakalamanın pek manası da yok aslında. Piknik yapabiliriz.”

“Hadi yapalım.”

Maud, Lincoln'deki masasında oturmuş metafor üzerine hazırladığı makalesi için Freud'dan işine yarayacak bir paragrafı kopya ediyordu:

Bir insan ancak tamamen âşık olduğunda libidonun esas kotası nesneye transfer olur ve nesne bir bakıma egonun yerini alır.

Şöyle yazdı: “Tabii ki, id ve süperego ve aslında libidonun kendisi, görünenin metaforik hipostatizasyonu.”

“Görünenin”in üstünü çizdi ve “hissedilenin” yazdı.

İkisi de metafordu. Şöyle yazdı: “Birbirinden ayırt edilemeyen bir avuç deneyimin içindeki olaylar olarak açıklanabilirler.”

Avuç bir metafordu. “Deneyim”i iki kere kullanmıştı, ki bu kulağa çirkin geliyordu. “Olay” da muhtemelen bir metafordu.

Roland'ın varlığının tamamen farkındaydı, arkasında yerde oturuyordu, üstünde havlu kumaştan bir rob-döşambr vardı, ilk geldiğinde ve şimdi yine uyuduğu beyaz kanepeye yaslanıyordu. Hayalî parmaklarla, siyah saçlarının alnının hemen üstünden başlayan yumuşak

tüylerine dokundu. Kaş çatışını kendi gözleri arasında hissetti. Roland dikkatinin dağıldığını hissetti; Maud onun bu hissini hissetti. Roland *bir şey yapmadan öylece durduğunu* hissetti.

Eğer Roland şimdi odadan çıkarsa oda gri ve boş kalacaktı.

Eğer çıkmazsa Maud nasıl konsantre olabilirdi?

Ekim ayıydı. Sömestr başlamıştı. Roland, Blackadder'a dönmemişti. Dairesine de dönmemişti, arka arkaya ettiği telefonlar Val'i yerinden kıpırdatmayı başaramayınca ölmediğinden emin olmak için gittiği sefer hariç. Boş bir süt şişesine dayanmış büyük bir not bulmuştu: **BİRKAÇ GÜNLÜĞÜNE YOKUM.**

Roland kelime listeleri yazıyordu. Edebî eleştiri ya da teori cümlelerinin içinde kullanılmaya direnen kelimelerin listelerini yapıyordu. Şiir yazmakla ilgili umutları vardı – daha ziyade, bir şeylerin olacağına dair kıpırtılar – şimdilik listelerden öteye gidememişti. Fakat, bu listeler zorunlu ve son derece önemliydi. Maud bunların önemini anlıyor muydu – *görüyor muydu* – yoksa aptalca olduklarını mı düşünüyordu, bilmiyordu. Maud'un tamamen farkındaydı. Dikkatinin dağıldığını hissettiğini hissetmiş olduğunu hissediyordu; ve *bir şey yapmadan öylece durduğunu*.

Yazdı: kan, kil, terracotta, karanfil.

Yazdı: sarışın, yanan çalı, saçılma.

Buna bir not ekledi, "Donne'daki gibi saçılma, 'aşırı ve saçılan bir parlaklık' saçılma grafikleriyle hiçbir ilgisi yok."

Yazdı: anemon, mercan, kömür, saç, kıllar, tırnak, tırnaklar, kürk, baykuş, mika, bokböceği.

Tahtayı, noktayı, bağlantıyı ve diğer çelişkili kelimeleri reddetti, lekeyi ve boşu da, bunların hepsi hemen aklına geldiği (tereddüde düştüğü başka bir kelime) halde. Bu ilkel dilde fiillerin yerinden emin değildi. Gelmek, gelir, geldi, gelmiş.

Ok, dal (kol değil, kök değil), yaprak-çürüntüsü, su, gökyüzü.

Kelime dağarcıkları kesişen daireler ve halkalardır. Aşmayı seçtiğimiz ya da içine sıkıştığımız çizgiler bizi tanımlar.

“Dışarı çıkacağım, böylece çalışabilirsin,” dedi Roland.

“Gerek yok.”

“Çıkayım daha iyi. Alınacak bir şey var mı?”

“Hayır. Her şey alındı.”

“Bir iş bulabilirim, bir barda ya da hastanede falan.”

“Biraz düşün.”

“Fazla zaman yok.”

“İnsan zaman yaratabilir.”

“Bir şey yapmadan öylece duruyormuşum gibi hissediyorum.”

“Biliyorum. Zamanla değişecek.”

“Bilmem.”

Telefon çaldı.

“Dr. Bailey’le mi görüşüyorum?”

“Evet.”

“Roland Michell orada mı?”

“Seni arıyorlar.”

“Kim?”

“Genç, erkek ve nazik. Kim arıyor acaba?”

“Siz beni tanımazsınız. İsmim Euan MacIntyre. Avu-

katım. Sizinle konuşmak istiyordum – Roland’la değil – tabii Roland’la da konuşabilirsem çok memnun olurum, ona da söyleyeceklerim var, ama size ileteceğim ilginç bir şey var.”

Maud ahizeyi eliyle kapattı ve bunu Roland’a ilette.

“Bu gece yedi buçukta White Hart’ta yemeğe ne dersiniz? İkiniz birden.”

“Gitsek iyi olur,” dedi Roland.

“Çok teşekkür ederiz,” dedi Maud. “Çok seviniriz.”

“*Sevinir* miyiz bilemem,” dedi Roland.

O akşam White Hart’taki bara girdiklerinde biraz endişeliydiler. İlk defa bir çift olarak insan içine çıkıyorlardı, bir çiftseler eğer. Maud çançiçeği mavisi bir elbise giymişti, saçları sıkıca tutturulmuştu, parlıyordu. Roland ona sevgi ve umutsuzlukla baktı. Dünyada Maud’dan başka hiçbir şeyi yoktu – evi yoktu, işi yoktu, geleceği yoktu – tam da bu negatifler Maud’un onu uzun süre ciddiye almasını, ya da onu yanında istemesini imkânsız kılacaktı.

Onları üç kişi bekliyordu. Kömür rengi takım elbisesi ve altın rengi gömleğiyle Euan MacIntyre, mürdüm-rengi gömleği ve kireç rengi perdahlı takımıyla parlayan Val ve kelinin etrafı pofuduk-saçlı, tüvit takımlı üçüncü bir kişi, Euan onu, “Toby Byng. Her ikimiz de aynı atın birer bacağına sahibiz. O da avukat,” diye tanıştırdı.

“Biliyorum,” dedi Maud. “Sir George’un avukatı.”

“Burada olmasının nedeni o değil, ya da tam olarak o değil.”

Roland şık Val’e uzun uzun baktı, Val’de çok pahalı ve iyi dikilmiş elbiselerin parlaklığı, daha önemlisi ve şüphe götürmeyen de, cinsel mutluluğun ışıltılı kendinden-memnuniyeti vardı. Saçını yeni bir tarzda yaptır-

mıştı – kısa, yumuşak hatlı, biçimliydi, başını arkaya attığında havalanıyor ve sonra mükemmel bir biçimde tekrar yerine yerleşiyordu. Baştan aşağı yumuşak efla-tunlar ve şanjanlı kumru-rengi ipekler, baştan aşağı den-ge ve güzellik, çoraplar, topuklu ayakkabılar, vatkalı omuzlar, boyalı dudaklar. İnsiyaki olarak, “*Mutlu* görü-nüyorsun, Val,” dedi.

“Mutlu olabileceğime karar verdim.”

“Seni arayıp durdum. Çaldırdım, çaldırdım. İyi mi-sin diye merak ettim.”

“Gerek yoktu. Sen ortadan kaybolabiliyorsan, ben de kaybolabilirim, diye düşündüm. Ve kayboldum.”

“Sevindim.”

“Euan’la evleneceğim.”

“Sevindim.”

“Çok da sevinmemişsindir umarım.”

“Tabii ki hayır. Ama görünüşün –”

“Ya sen. Sen mutlu musun?”

“Bazı bakımlardan. Diğer bakımlardansa darmada-ğınığım.”

“Kira ekimin ilk haftasına kadar ödendi. Bu haftaya kadar yani.”

“Öyle bir dağınıklığı kastetmedim. En azından –”

“Esas dağınıklık hakkında Euan’ın bir fikri var; Ran-dolph ve Christabel hakkında.”

Parıldayan kristal avizeli, lambri kaplı büyük bir ye-mek salonunda, pembe masa örtülü ve kolalı pembe pe-çeteli bir köşe masada oturdular. Masada bir sonbahar demeti duruyordu: tozlu pembe yıldızpatları, mor kri-zantemler, birkaç frezya. Euan şampanya ısmarladı, so-mon füme ve garnitürlü sülün yemeye koyuldular. Stil-ton ve limonlu sufle. Roland sülününü sert buldu. Ek-mek sosu ona annesinin Noel yemeklerini hatırlattı. İn-

gilizlere özgü bir şekilde hava durumundan konuştular ve yine İngilizlere özgü bir şekilde masanın etrafında küçük cinsel-endişe kıvılcımları dolaştı. Roland Val'in Maud'u güzel ve soğuk olarak özetlediğini görebiliyordu; Maud'un Val'i incelediğini ve Val'in üstünden kendisini değerlendirdiğini görebiliyordu, ama ne karara vardığı hakkında hiçbir fikri yoktu. İki kadının da Euan'ın dost canlısı ve neşeli tavrına iyi tepki verdiklerini görebiliyordu. Euan herkesi güldürdü, Val gurur ve mutlulukla ışıldadı, Maud gevşeyerek gülümsedi. Kaliteli burgonya şarabı içip, daha rahatça güldüler. Maud ve Toby Byng'in ortak çocukluk arkadaşları olduğu meydana çıktı. Euan ve Maud avlanmaktan bahsettiler. Roland kendini dışarıda kalmış hissetti, bir seyirci. Toby Byng'e Joan Bailey'nin nasıl olduğunu sordu ve uzun süre hastanede yattığını, ama çıktığı öğrendi.

“Mortimer Cropper, Sir George'u mektuplardan elde edilecek gelirin – en azından *kendisine* satılırlarsa – Seal Court'u restore edeceğine ve Lady Bailey'ye son teknolojiyi sağlayacağına inandırmış.”

“Birinin işine yarar,” dedi Roland, “en azından.”

Euan masanın öbür tarafından eğildi.

“Konuşmak istediğimiz de buydu. Kimin işine yarayacak?”

Maud'a döndü.

“Christabel LaMotte'un şiir ve hikâyelerinin telif hakkı kime ait?”

“Bize. Aileme. Öyle sanıyoruz. Yazılar Lincoln'de benim çalıştığım Kadın Çalışmaları Arşivi'ne verildi. Yani, *Melusina*'nın elyazması, İs Şehri, iki defter perim masalı ve birçok bölüm pörçük şiir. Fazla sayıda mektubumuz yok – Blanche Glover'ın günlüğünü Sotheby's'in bir mezarından satın aldık – gizlice, kimse önemini fark etmedi. Kadın çalışmalarında henüz fazla para yok. Ta-

bii, eserler bir kere basılınca elli yıl içinde telif kalkıyor, her şeyde olduğu gibi.”

“Mektuplaşmanın Christabel’e ait yarısının telif hakkına senin sahip olabileceğin hiç aklına geldi mi?”

“Geldi, ama sanmıyorum. Bir Vasiyetname falan olduğunu sanmıyorum. Şöyle olmuş – Christabel 1890’da öldüğünde kız kardeşi Sophia kızı May’e, yani benim büyük-büyük büyükanne, koca bir paket göndermiş – May herhalde otuzlu yaşlarındaydı, büyük-büyükbabam 1880’de doğmuş ve May 1878’de evlenmiş. Bazı tatsızlıklar olmuş – o zamanki Sir George birinci derece kuzenlerin evliliğini hoş karşılamıyormuş, ki bu öyle bir evlilikmiş. Aileler anlaşılamamış. Böylece Sophia bu kâğıtları bir mektupla birlikte göndermiş – tam hatırlamıyorum ama şöyle bir şeydi. ‘Sevgili May’im, sana çok üzücü bir haberim var, sevgili kız kardeşim Christabel dün gece aniden öldü. Evrakını ve şiirlerini senin almanı istediğini sık sık söylerdi – sen benim tek kızımsın; ve o da ailedeki şeylerin ailenin kadınları arasında nesilden nesile geçirilmesinin önemine kuvvetle inanırdı. Ben de bulabildiğim her şeyi gönderiyorum – ne kıymetleri ya da ne kadar kalıcı bir önemleri olduğunu bilmiyorum – ama umarım onları iyi saklarsın, en azından hem Christabel’in kendisi hem başka otoriteler, genelde kabul edilenden daha iyi bir şair olduğuna inanıyorlardı.’

Eğer yolculuk edebilecek durumdaysa cenazeye gelmesinin çok rahatlatıcı olacağını söylüyor – ama o (Sophia) büyük-büyük-büyükannemin son çocuğunu doğururken problem yaşadığını ve kafasının çok meşgul olduğunu biliyordu. Gittiğine dair hiçbir kanıt yok. Gönderilenleri saklamış, ama ilgisini çektiğine dair hiçbir kanıt yok.”

“O iş seni beklemiş,” dedi Euan.

“Herhalde. Evet. Ama *sahip olmaya* gelince – eğer

Christabel vasiyet bırakmadan öldüyse elimde olanın da Sir George’a ait çıkması mümkün... Cropper ve ortaklarının benim olası manevi haklarımı gözeteceklerini hiç sanmam.”

“Ben de aşağı yukarı aynı fikirdeyim. Val’e bildiklerini anlattırdım –” dedi Euan.

“Fazla bir şey değil,” dedi Val.

“Yeterli, gelelim Cropper ve Ortaklarına. Sevgili dostum Toby’yi bürosundaki bütün eski dosya kutularını karıştırmakla görevlendirdim. Onu endişelendiren şu – kendisi *Sir George*’un aile avukatı. Aslında, bu meseleyle ilgili daha fazla bir şey yapamaz. Ama o – biz – görmeniz gerektiğini düşündüğümüz bir şey bulduk – biz – sen, *umarım* senin adına hareket etmeme izin verirsin – nasıl bir yol izleyeceğimizi çok dikkatli düşünmeliyiz. Her neyse, profesyonel görüşüme göre o mektupların kime ait olduğuna şüphe yok. Bir fotokopi getirdim. Tanrı’ya şükür fotokopi makinesi diye bir şey var. İmzayı sen yokken Kadın Çalışmaları Ofisi’nde doğrulattım. Ne diyorsun?”

Maud tek sayfalık fotokopiyi aldı.

Okunaklı yazamayacak kadar halsiz olduğum için kız kardeşim Sophia Bailey’ye dikte edilmiştir,

1 Mayıs 1890. Sophia’nın paramı, mobilyalarımı ve porselenlerimi almasını istiyorum. Eğer Richmond’lı Jane Summers hayattaysa ona beni hatırlatacak bir şeyin verilmesini istiyorum, bir de 60 pound. Bütün kitaplarımı, yazılarımı ve teliflerimi ileride şiire ilgi duyar ümidiyle Maia Thomasine Bailey’ye bırakıyorum. Christabel LaMotte tarafından oda hizmetçisi Lucy Tuck ve bahçıvan William Marchmont’un önünde imzalanmıştır.

Euan, “Sophia’nın hesaplarının arasında katli bir halde duruyordu. Hesaplardan açıkça anlaşılıyor ki, Jane

Summers'ı bulmuş ve vasiyette bırakılan parayı ödemiş. Ve kâğıt parçasını saklamış. Sanırım gereken her şeyi yaptığını düşünmüş – kız kardeşinin isteklerini yerine getirdiğini – ve kâğıdı basitçe bir kenara kaldırmış,” dedi.

“Bu, mektupları benim mi yapar?” dedi Maud.

“Basılmamış mektupların telifi mektupları yazana aittir. Mektupların kendisi mektupların gönderildiği kişidir. Eğer geri gönderilmedilerse, ki bunlar öyle.”

“Christabel'in Randolph'a yazdıkları geri gönderilmiş mi demek istiyorsun?”

“Aynen. Bence – şey, Toby diyor ki – aralarında Randolph'un mektupları ona geri gönderdiğini yazdığı bir mektup varmış.”

“Öyleyse – eğer haklıysan – *bütün* mektuplar benim malım ve Christabel'in mektuplarının telif hakları da benim.”

“Ama, tam kesinleşmiş bir şey yok. Durum tartışmaya açık. Sir George itiraz edebilir ve belki de etmeli. O belge tam bir Vasiyetname sayılmaz, Somerset House'a kaydettirilmemiş, itiraz için her türlü yasa boşluğu ve çatlağı mevcut. Benim şahsi fikrime göre, bütün koleksiyonun sahibinin sen olduğunu ispat edebilirsin, hem Randolph'un hem Christabel'inkilerin. Problem bir taraftan bizim Toby'nin haklarını koruyarak nasıl yolumuza devam edeceğimiz, durumu etik açıdan çok riskli. Bu belge onun aracılığı olmadan nasıl gün ışığına çıkabilir?”

Toby, “Sir George iddiana karşı çıkarsa bütün kazandıklarını mahkeme masraflarına harcayabilirsin –” dedi.

“*Kasvetli Ev*'deki gibi,” dedi Val.

“Aynen,” dedi Euan. “*Belki* anlaşılmayı kabul eder. Şimdi yapmamız gereken, Toby onu *kasten* bulmadan, bu belgeyi gün ışığına çıkarmanın bir yolunu bulmak – Sanırım onu benim kurbanımmış gibi gösteren bir

hikâye uydurmam gerekecek – uyduruk bir araştırmada onu bazı belgeleri bana göstermeye ikna etmiş olabilirim – sonra da ona bir sürpriz yaparım –”

“Korsan gibi,” dedi Val, hayran hayran.

“Eğer senin adına hareket etmemi kabul edersen –”

“Fazla para kazanamazsın,” dedi Maud. “Eğer yazılar bana aitse, Kadın Kaynakları Merkezi’ne gidecekler.”

“Anlaşıldı. Ben bu işe para için girmedim. Heyecan için, meraktan, anladın mı? Fakat satmak *zorunda kalabileceğini* de göz önüne almalısın – Cropper’a değil de British Library’ye ya da kabul edilebilir başka bir yere – Sir George’a parasını vermek için.”

Roland, “Lady Bailey bize iyi davranmıştı. Tekerlekli sandalye işine yarar,” dedi.

Maud, “Kadın Kaynakları Merkezi kurulduğundan beri *utanılacak* derecede az ödenek alıyor –” dedi.

“Eğer o kâğıtların hepsi British Library’de olsaydı, hem mikrofilm, hem ödenek, hem de tekerlekli sandalye olurdu –”

Maud ona kavgacı bir bakışla baktı.

“Eğer o kâğıtlar Kaynak Merkezi’nde olsaydı ödenek için çekim merkezi olurdu –”

“Maud –”

“George Bailey bana son derece tatsız davrandı – Leonora’ya da –”

“Kızını seviyor,” dedi Roland. “Ve koruluğunu.”

“Evet, öyle,” dedi Toby Byng.

“Bence,” dedi Val, henüz sahip olmadığımız – yani, olmadığınız, bir şey için kavgaya etmeyelim. Bence adım adım ilerlemeliyiz. Bence Euan’ın şerefine içmeliyiz, bütün bunları düşünen o ve bir sonraki adımı düşünmeliyiz.”

“Bir-iki fikrim daha var,” dedi Euan. “Ama biraz üstünde düşünmeye ve araştırmaya ihtiyacım var.”

“Açgözlü davrandığımı düşünüyorsun,” dedi Maud, eve geldiklerinde.

“Hayır, düşünmüyorum. Nasıl düşünebilirim?”

“Beni onaylamadığını hissediyorum.”

“Yanılıyorsun. Onaylamamaya ne hakkım var?”

“Bu onaylamadığın anlamına gelir. Sence Euan’a bu işten çekilmesini mi söylemeliyim?”

“Bu sana kalmış.”

“Roland.”

“Benimle neredeyse hiç ilgisi yok.”

Sorun buydu. Kendini dışarıda kalmış hissediyordu. Maud’un ailesinin, feminizminin, sosyal olarak eşit olduğu insanlarla rahatlığının dışında kalmış. Dışında kaldığı pek çok çevre vardı. Bu – nasıl demeli – bu araştırmaya – kendi başlamıştı – ve her şeyini kaybetmişti – bu arada Maud’a durumunu sınırsızca iyileştirebilecek malzemeyi vermişti – iş, gelecek, Christabel, para... parasını ödeyemeyeceği yemekleri yemekten nefret ediyordu. Maud’un sırtından geçinmekten nefret ediyordu.

Maud, “Şimdi kavga edemeyiz – birlikte yaşadığımız onca –”

Tam kavga etmediklerini söyleyecekti ki telefon çaldı. Ses bir kadın sesiydi, titriyordu ve çok tedirgindi.

“Dr. Bailey’le görüşmek istiyorum.”

“Ben Maud Bailey.”

“Evet. Şey. Evet. Ah Tanrım. Sizi arayıp aramamak konusunda düşündüm, düşündüm – deli olduğumu düşünebilirsiniz, ya da sadece kötü biri olduğumu – ya da küstah biri – bilmiyorum – aklıma sadece siz geldiniz – oturup bütün akşam düşündüm ve ancak şimdi birine telefon etmek için ne kadar geç olduğunu görüyorum,

bütün zaman mefhumumu kaybetmiş olmalıyım, belki yarın tekrar arayabilirim, daha iyi olur, yalnız çok geç olabilir, şey, belki *yarın* değil, ama çok yakında, eğer haklıysam – siz *alaka* göstermiştiniz de ondan, önemsiyor gibi görünmüştünüz –”

“Lütfen – kiminle görüşüyorum?”

“Ah Tanrım, evet. Ben *hiç* telefon etmem. Telefon-dan ödüm kopar. Ben Beatrice Nest. Ellen Ash adına. Hayır, tam onun adına değil – sadece ben – ben – onun için ben –”

“Ne oldu, Dr. Nest?”

“Özür dilerim. Sakinleşip daha anlaşılır şekilde konuşmaya çalışayım. Daha önce sizi aramaya çalıştım, Dr. Bailey, ama cevap yoktu. Bu sefer cevap vereceğinizi gerçekten beklemiyordum, o yüzden bu kadar telaşlandım ve hazırlıksız yakalandım. Evet.”

“Anlıyorum.”

“Mortimer Cropper’la ilgili. Buraya geldi yani buraya değil, ben evimdeyim tabii, Mortlake’de. Müzedeki odama, *birkaç kere* geldi, günlüğün *bazı bölümlerine* özellikle baktı.”

“Blanche Glover’ın ziyareti hakkında?”

“Hayır, hayır, Randolph Ash’in cenazesi hakkında. Bugün de genç Hildebrand Ash’i getirdi – şey çok genç değil, oldukça *yaşlı* ve şişman, ama Lord Ash’in kendisinden genç, tabii – Hildebrand Ash’in, Lord Ash’in yerine geçeceğini belki bilmiyorsunuz, eğer ölürse, öldüğü zaman ve James Blackadder’ın dediğine göre sağlığı iyi değil, mektuplara hiç cevap vermediği kesin – çok sık yazdığımdan değil, pek ihtiyaç olmuyor, ama yazdığım zaman cevap vermiyor –”

“Dr. Nest –”

“Biliyorum. Yarın aramamı tercih etmediğinize *emin* misiniz?”

“Hayır. Yani evet. Eminim. Merak içindeyim.”

“Birbirleriyle konuşurlarken duydum. Çıktığımı sandılar – şey, odadan dışarı. Dr. Bailey kesinlikle eminim ki, Profesör Cropper, Ash’leri rahatsız etmek – mezarlarını açmak istiyor. Hodershall’daki mezarı. O ve Hildebrand Ash birlikte. Kutuda ne olduğunu öğrenmek istiyor.”

“Ne kutusu?” dedi Maud.

Beatrice Nest, çok dolambaçlı bir yoldan ve nefes nefese ne kutusu olduğunu anlattı.

“Yıllardır çıkarılması gerektiğini söyleyip duruyor. Lord Ash bu fikre hiç yüz vermiyordu, her neyse, mezarı açmak için Piskopostan izin almanız lazım, biliyorsunuz, izin alamadı, ama Hildebrand Ash’in kutu üzerinde manevi hakkı olduğunu söylüyor ve kendisinin de – hakkı – çünkü o – o – Randolph Ash için çok şey yaptığından bahsediyor – diyor ki – söylerken duydum – “Neden İzlenim, Gündoğumu’nu çalan hırsızlar gibi davranmayalım, neden bulduğumuz her neyse alıp mantıklı bir açıklamasını sonra düşünmeyelim?” diyor – söylerken duydum –”

“Profesör Blackadder’la konuştunuz mu?”

“Hayır.”

“Konuşsanız iyi olmaz mı?”

“Benden hoşlanmaz. Kimseden hoşlanmaz, ama benden, başkalarından hoşlanmadığından da daha fazla hoşlanmaz. Deli olduğumu söyleyebilir, ya da Mortimer Cropper’ın bu tüyler ürpertici planının *benim* suçum olduğunu düşünebilir – Cropper’dan da nefret ediyor – dinleyeceğini sanmam. Küçük aşağılanmalardan bıktım. Siz benimle makul bir şekilde konuştunuz, Ellen Ash’i anladınız, bunun Ellen Ash için durdurulması gerektiğini anlayacaksınız.”

Devam etti:

“Roland Michell’a söyleyebilirdim, ama ortadan kayboldu. Ne yapmalıyım sizce? Ne yapılabilir?”

“Roland burada, Dr. Nest. Belki Londra’ya gelmeliyiz. Polisi arayamayız –”

“Onlara *ne* diyebiliriz ki?”

“Doğru. Mezarın olduğu kilisenin Rahibini tanıyor musunuz?”

“Mr. Drax. Akademisyenleri sevmez. Öğrencileri de. Sanırım, Randolph Ash’i de.”

“Bu işle alakalı herkes ne kadar da asabi.”

“Oysa Ash’in kendisi ne kadar *cömert* bir adamdı,” dedi Dr. Nest, bu hükme itiraz etmeden.

“Mortimer Cropper’ı başından savsa keşke. Belki de gidip onunla görüşmeliyiz.”

“Bilmem. Ne yapacağımı bilmiyorum.”

“Birilerine danışayım. Yarın sizi ararım.”

“Lütfen – Dr. Bailey – acele edin.”

Maud heyecanlanmıştı. Roland’a Londra’ya gitmeleri gerektiğini söyledi, Cropper’ın muhtemel hareketleri ve nasıl durdurulabileceği konusunda Euan MacIntyre’a danışmayı önerdi. Roland bunun iyi bir plan olduğunu söyledi, bir bakıma öyleydi de, ama kendi gerçek dışı soyutlanmışlık duygusunu artırıyordu. Gözünü kırpmadan yattı, beyaz yatakta yalnız ve endişeli. Gizli tutulan bir şey elden gitmişti. O ve Maud “araştırmayı” gizli tutmak zorunda olduklarını hissetmişlerdi, gizli olduğu müddetçe de sessizce onu ve birbirlerini paylaşmışlardı. Şimdi sır gün ışığına çıkmıştı, Roland sırrın Euan ve Toby’nin heyecanlı merakıyla olduğu kadar, Cropper ve Blackadder’in ateşli arzusu ve öfkesiyle de önemini kaybettiğini düşündü. Euan’ın cazibesi ve coşkusu sadece Val’in yüzündeki dargınlığı ve somurtkanlığı düzeltmekle kalmamış, bir şekilde Maud’a da bir parlaklık ve pervasızlık getirmişti. Euan ve Toby’yle kendisiyle olduğundan daha rahat konuştuğunu hayal etti.

Val'in bu meseleyi ele geçirmekten zevk aldığını hayal etti. Maud'la ilgili ilk izlenimini hatırladı – amir havalı, kibirli, eleştirel. Bir zamanlar Fergus'a aitti. Kendi aralarındaki tuhaf sessiz oyunlarsa şansın, kısa yapay bir yalnızlığın ve gizliliğin ürünüydü. Açıkta sürdüremezlerdi. Sürdürmelerini istediğinden bile emin değildi. Kendine ait ilk temel düşüncesini aradı zihninde ve kendi kendine, Maud işin içine girmeden önce Randolph Ash'e ve onun kelimelerine sahip olduğunu söyledi, ama şimdi o bile, özellikle o, değişmiş ve elinden alınmıştı.

Bunların hiçbirinden, hiçbir şeyin farkında değilmiş gibi görünen Maud'a bahsetmedi.

Ertesi gün danıştıkları Euan da heyecanlandı. Londra'ya hep beraber gideceğiz, dedi, Miss Nest'le konuşacağız ve bir savaş konseyi toplayacağız. Belki de Cropper'ı takip edip onu *in flagrante delicto*¹ yakalayabilirlerdi. Kanuna göre, kilise bahçesindeki mezarları açmakla diğer mezarlıklardaki mezarları açmak arasında ince farklar vardı. Hodershall büyük ihtimalle bir Anglikan mezarlığıydı ve bir bahçe-mezar alanı sayılırdı. O ve Val, Porsche'yle gidip Roland ve Maud'la orada buluşacaklardı. Neden onun evine gelip Dr. Nest'e oradan telefon etmiyorlardı? Barbican'da bir dairesi vardı, çok konforluydu. Toby kalıp dosya kutularıyla ve Sir George'un çıkarlarıyla ilgilenmeliydi.

Maud, "Lettice Teyzem'de kalabilirim. Cadogan Meydanı'nda oturan yaşlı bir hanım. Gelmek ister misin?" dedi.

"Galiba Putney'deki dairede kalacağım."

1. (Lat.) Suçüstü. (Ç.N.)

“Seninle geleyim mi?”

“Hayır.”

Suluk kretonu ve kedi kokusuyla Maud’a göre bir yer değildi. Val’le yaşadığı hayatın anılarıyla doluydu, teziyle. Maud’u orada istemiyordu. “Bazı şeyleri düşünmem lazım. Gelecek hakkında. *Ne* yapacağımı. Daire hakkında da, kirayı nasıl ödeyeceğimi ya da belki öde-meyeceğimi. Kendi başıma bir gece geçirmek iyi olur.”

Maud, “Bir şey mi var?” dedi.

“*Hayatımı planlamam lazım.*”

“Özür dilerim. Teyzeme *gelebilirsin* –”

“Merak etme. Yalnız kalmak istiyorum, bir geceliğine.”

Ellen Ash'in Günlüğü

25 KASIM 1889

Bunu sabahın ikisinde Onun masasında oturmuş yazıyorum. Ben uyuyamıyorum, o ise tabutunda son uykusunu uyuyor, hiç kıpırdamadan ve ruhu uzaklara gitmiş olarak. Sahip olduğu şeylerin arasında oturuyorum – artık benim olan ya da hiç kimsenin olmayan şeylerin – ve sanırım hayatı, varlığı, bu cansız şeylerden, onun kendisinden uzaklaştığından daha yavaş uzaklaşıyor, bir zamanlar canlı olan ama şimdi, yazamıyorum, yazmaya başlamamalıydım. Sevgilim, burada oturup yazıyorum, sana değil de kime? Burada senin eşyalarının arasında kendimi daha iyi hissediyorum – kalem “sana”, “senin” kelimelerini şekillendirmekte isteksiz, aslında burada kimse yok, yine de hâlâ bir varlığın hissi var.

İşte bitmemiş bir mektup. Bir mikroskop, mikroskop camları, kitap ayracı konmuş bir kitap, ve – ah, sevgilim – kenarı kıvrılmamış sayfalar. Uykudan korkuyorum, görebileceğim rüyalarından korkuyorum Randolph, onun için burada oturuyorum ve yazıyorum.

Orada yatarken dedi ki, “Görmemeleri gerekenleri yak,” ben de, “Peki,” dedim, söz verdim. Böyle zamanlarda insana korkunç bir enerji geliyor galiba, işleri çabucak yapmak için, bir şeyler yapmak imkânsızlaşmadan önce. Çağdaş biyografinin yeni bayağılığından nefret ediyordu, en sıradan kâğıtlar

için Dickens'in masasının altüst edilmesi, Forster'in Carlyle'ların en özel acılarını ve sırlarını ağza alınmayacak şekilde ihlal etmesi. Bana sık sık, hatıramızın canlılığıyla yaşayan şeyleri yak ve hiç kimsenin onlardan boş eğlenceler ve yalanlar yaratmasına izin verme, derdi. Harriet Martineau'un otobiyografisinde özel mektupların basılmasının bir çeşit ihanet olduğunu söylemesi bana çok çarpıcı gelmişti – iki dostun, kış geceleri şömine paravanına ayaklarını dayayıp yaptıkları samimi sohbetleri başkasına anlatmak gibi. Burada bir ateş yaktım ve bazı şeyleri yaktım. Daha da yakacağım. Randolph akbabalar tarafından didiklenmeyecek.

Yakamayacağım şeyler var. Hatta bir daha bakamayacağım şeyler. Burada bana ait olmayan ve yakmayı üstüme alamayacağım şeyler var. Ve sevgili mektuplarımız var, o aptalca ayrılık yıllarından kalan. Ne yapmalıyım? Benimle gömülmeleri için onları tutamam. Güvendiklerinin ihanetine uğrayabilir insan. Bunları onunla birlikte uykuya yatıracağım, benim gelişimi beklesinler diye. Toprak alsın onları.

Mortimer Cropper: *Büyük Vantrilok* 1964, 26. Bölüm, “Öbür Dünyanın huzursuz ateşi”, s. 449 *et seq.*

Büyük adamı Westminster Abbey'de toprağa vermek mümkün olabilir mi diye bakmak için derhal bir komite kurulmuştu. Lord Leighton, Randolph Ash'in dinî inançları hakkında bazı tereddütleri olduğu anlaşılan Başrahibi görmeye gitti. Son hastalığında özveriyle, uykusuz geceler boyu şairin başucunda bekleyen eşi hem Lord Leighton'a hem de Başrahibe, kocasının da paylaştığından emin olduğu isteğinin, onun North Downs'ın kıyısında, Hodershall'daki St. Thomas Kilisesi'nin sessiz bahçesine gömülmesi olduğunu yazmıştı, kilisenin rahibi kız kardeşi Faith'in kocasıydı ve kendisi de bir gün oraya gömülmeyi umuyordu. Böylece yağmurlu bir İngiliz kasımı günü, sarı yapraklar

atların toynakları altında çamurun içine itilirlerken ve güneş gökyüzünde kırmızı ve alçakken²² edebiyat dünyasından çok sayıda ünlü şahsiyet Downland'ın yapraklı yollarından geçti. Tabutu taşıyanlar Leighton, Hallam Tennyson, Sir Rowland Michaels ve ressam Robert Brunant'tı.²³ Kocaman beyaz çelenklerle kaplı tabut toprağa indirildiğinde, Ellen üstüne bir kutu bıraktı, içinde "yakmak için fazla sevgili, halkın gözleri önüne sermek içinse fazla kıymetli" olan "mektuplarımız ve diğer hatıralarınız"²⁴ bulunuyordu. Mezar çiçeklerle doldu ve yas tutanlar son hüznü işleri mezarıcıların küreklerine bırakarak uzaklaştılar, mezarıcılar hem abanoz kutuyu hem de narin çiçekleri yörenin kireç, çakmaktaşı ve kil karışımı toprağıyla örttüler.²⁵ Ellen'in yeğeni Edmund Meredith, mezarın kenarından birkaç menekşe aldı, özenle kurutup Shakespeare'inin sayfaları arasında sakladı.²⁶

Sonraki aylarda Ellen Ash basit siyah bir mezar taşı yaptırdı, üstünde Ash'in ara sıra bazı mektuplarında şaka niyetine imzasının yanına çizdiğine benzer, dalları ve kökleri yayılmış bir dişbudak ağacı oyuluydu.²⁷Altında çevirisini Ash'in yaptığı, Kardinal Bembo'nun Raphael için yazdığı ve Raphael'in Pantheon'daki mezarının çevresine kazınmış olan mezar taşı yazıtı vardı. Bu yazıt, Ash'in Vatikan'daki Stanze'nin resimlerle süslenişi üzerine yazdığı, *Kutsî* ve *Kafir* şiirinde karşımıza çıkıyor.

Burada bir Adam yatıyor ki, nefes alırken
Yüce Ana'mızı titretirdi, becerisiyle
Ya kendisini geçerse diye, şimdi o öldüğünden
Korkuyor kendi Güçlerinin sonu geldi diye ²⁸

Altında da şu yazıyor

Bu taş büyük şair, sadık ve şefkatli koca Randolph
Henry Ash'e 40 yıldan uzun zamandır eşi olan yaslı dul

Ellen Christiana Ash tarafından, "Bir kısa uyku bitince, uyanırsız sonsuza"²⁹ umuduyla, ayrılığın olmayacağı yerde buluşmak üzere ithaf edilmiştir.

Sonraları eleştirmenler, bu üretken Victoria Çağı şairini büyük Raphael'le kıyaslamamanın "*bathos*"undan¹ hoşnutlukla ya da aşağılayarak bahsetmişlerdi; her ikisi de bu yüzyılın ilk yıllarında gözden düşmüş oldukları halde. Belki çok daha şaşırtıcı olan, mezar taşında Hristiyanlıktan hiç bahsedilmemesinin eleştirildiğine, ya da tam tersi, Ellen'in bunu yapışındaki inceliğin takdir edildiğine dair hiçbir çağdaş kayıt bulunmaması. Ellen'in seçtiği alıntıyla yaptığı, kocasını kendi şiiri, Raphael ve Bembo aracılığıyla, daire biçimindeki Pantheon'la, yani orijinal haliyle klasik çağa ait bir tapınak olan bir Hristiyan kilisesiyle temsil edilen o muğlak Rönesans geleneğine bağlamaktır. Ellen'in bunları düşünmüş olduğunu varsaymanız doğru olmaz, ama bu konuda Ash'le konuşmuş olabilirler.

Randolph Ash'le birlikte gömülen ve dört yıl sonra, dul eşinin tabutu yanına indirilirken hâlâ bırakıldığı gibi durduğu gözlemlenmiş olan kutuda³¹ ne olduğunu tahmin etmeye çalışmadan edemeyiz. Ellen Ash özel belgelerin yayımlanması hususunda kendi kuşağının tutuculuğunu ve hassasiyetini taşıyordu. Randolph'un bu endişeleri paylaştığı sık sık – hatta Ellen'in kendisi tarafından da³² – iddia edilmiştir. Ne şanslıyız ki bu doğrultuda hiçbir vasiyet bırakmamış. Daha da şanslı olduğumuz nokta, dul eşinin Ash'in sözde isteklerini yerine getiriş biçiminin gelişigüzel oluşu. Hangi paha biçilmez belgeleri kaybettiğimizi bilemeyiz, ama bu sayfalarda geride kalan malzemenin zenginliğini gördük. Yine de 1893'te Ash'in ebedi istirahatini bozanlar keşke en azından saklı kutuyu açmış, içindekilere bakmış ve gelecek nesiller için kayda geçirmiş olsalardı,

1 (Lat.) Yüksek, önemli bir konudan sıradan, önemsiz bir konuya geçiş yapmak ya da böyle iki konuyu birbiriyle kıyaslamak. (Ç.N.)

demekten kendimizi alamıyoruz. Örnek bir yaşamın belgele-
rini yok etmek, gizlemek, yaşamın hararetli anlarında ya da
daha ziyade *post-mortem* umutsuzluğun pençesindeyken veri-
len bir karardır ve bu karışıklıkların ardından gelen sağlıklı ka-
rarlarla, tam ve serinkanlı bilgiye olan arzuyla pek ilgisi yoktur.
Rossetti bile şiirlerini zavallı karısının yanına gömmekten vaz-
geçmişti ve onları mezardan kazıp çıkararak hem kendini
hem de karısını alçaltmak durumunda kalmıştı. Freud'un ata-
larımızın ölümlerle olan ilişkisi üzerine söylediklerini sık sık dü-
şünüyorum, ölümler çelişkili şekillerde iblisler, hayaletler ya da
saygıdeğer atalar olarak görülebilirler:

“İblislerin her zaman yeni ölmüş kişilerin ruhları olması,
yas tutmanın iblislere olan inancın esasına etkisini her şeyden
daha iyi gösteriyor. Yas tutmanın yerine getirdiği oldukça özel
bir görev vardır: işi, geride kalanların hatıralarının ve umutla-
rının ölen kişiyle bağlantısını kesmektir. Bu gerçekleşince acı
azalır, acıyla birlikte pişmanlık ve kendini suçlama ve sonuç
olarak iblisten korkma da. Başta iblis olarak korkulan bu ruh-
lar artık daha dostça bir muameleye maruz kalırlar; artık saygı
duyulan atalara dönüşmüşlerdir ve yardım istemek için artık
onlara dua edilir.”³³

Gizli olan şeyleri görme arzumuzun hafifletici sebebi ola-
rak şunu iddia edemez miyiz? Kınanma korkusundan dolayı en
yakınları tarafından iblis gibi görülen o insanlar, sevgili ataları-
mıza dönüşmüşlerdir ve onlardan kalan eşyaları artık gün ışı-
ğına çıkarıp üzerlerine titreyebiliriz.

²²Swinburne'ün Theodore Watts-Dunton'a yazdığı mek-
tupta geçmektedir. A. C. Swinburne, *Toplu Mektuplar*, cilt V, s.
280. Swinburne'ün “Yaşlı Ygdrasil ve Kilise Bahçesindeki Por-
sukağacı” şiirine R. H. Ash'in vefatında hissettiği duyguların
ilham kaynağı olduğu söylenir.

²³30 Kasım 1889 tarihli *The Times*'dan. Muhabir, “Edebi-

yat Devlerinin yanı sıra, çekinmeden gözyaşı selleri akıtan birkaç güzel genç kız ve geniş bir grup saygılı işçi" diye yazmıştı.

²⁴Ellen Ash, Edith Wharton'a yazdığı bir mektuptan, 20 Aralık 1889, *R. H. Ash'in Mektupları*'nda yeniden basılmıştır ed. Cropper, cilt 8, s. 384. Niyetini, benzer bir şekilde, günlüğünde, şairin ölümünden iki gece sonra yazılmış, ama henüz yayımlanmamış bir paragrafta ifade etmiştir. Günlük kısa bir süre sonra (1967), Londra Üniversitesi, Prens Albert Koleji'nden Dr. Beatrice Nest'in editörlüğünde yayımlanacaktır.

²⁵Bu kırsal bölgede uzun saatler boyu yürüdüm ve toprağın tipik bir şekilde kat kat olduğunu ve sürülmüş tarlalarda kar gibi parlayan beyaz kirecin içine gömülü siyah çakmaktaşlarını dışarı attığını gördüm.

²⁶Bu Shakespeare ve menekşeler şimdi muhafaza edildikleri Robert Dale Owen Üniversitesi Stant Koleksiyonu'nda dinleniyorlar.

²⁷Örneğin bkz. Stant Koleksiyonu'nda bulunan Tennyson'a yazılmış mektubun (24 Ağustos 1859), kenarları böyle resmedilmiş bir dizi ağaçla çevrilidir; kökler ve dallar birbirine karışır, William Morris'in desenlerini andırır. Stant MS no 146093a.

²⁸Latincesi *Ille hic est Raphael timuit quo sospite vinci rerum magna parens et moriente mori*.

²⁹John Donne, "Kibirlenme Ölüm", İlahî Şiirler, ed. Helen Gardner, s. 9.

³⁰*Scrutiny*, cilt XIII, s. 130-31'de F. R. Leavis'den hırçın bir yorum, "Victoria Çağı'nda insanların Randolph Ash'i bir şair olarak ciddiye aldıkları anma yazılarındaki methiyelerden yeterince belli. Eşinin yazdırdığı *bathos* dolu mezar taşı yazısındaki gibi, onun Shakespeare'e, Milton'a, Rembrandt'a, Raphael'e ve Racine'e denk olduğunu iddia ediyorlar."

³¹Patience Meredith'in kız kardeşi Faith'e yazdığı, şimdi Edmund Meredith'in torununun torunu Marianne Wormald'in elinde bulunan bir mektup.

³²Bkz. not 24 ve yayımlanmamış Günlük'te 25 Kasım 1889.

³³Sigmund Freud, *Totem ve Tabu, Eserler* (Standart edisyon 1955), cilt 13, s. 65-6.

27 KASIM 1889

Yaşlı kadın karanlık koridorlarda usulca yürüdü ve sahanlıklarda tereddüt içinde dura dura merdivenlerden çıktı. Arkadan – onu şimdi net göreceğiz – arkadan ve gölgede hâlâ herhangi bir yaşta olabilirdi. Kadife bir sabahlık ve işlemeli yumuşak terlikler giymişti. Balıketi vücudu dimdik duruyor ve çatırdamıyordu. Saçı uzun solgun bir tek örgü halinde omuzlarının arasından sarkıyordu; mum ışığında, en solgun altın renginde olabilirdi, oysa yumuşak bir kahverengiden dönmüş krem-beyazdı.

Evi dinledi. En güzel misafir odasında kız kardeşi Patience, ikinci katta bir yerlerde de gözü yükseklerde genç bir avukat olan yeğeni George uyuyordu.

Kendi yatak odasında, Randolph Henry Ash elleri çapraz vaziyette, gözleri kapalı, kıpırdamadan yatıyordu, yumuşak beyaz saçları kapitone satenle çerçevelenmişti, başı işlemeli ipeğe yaslanmıştı.

Uyuyamayacağını anlayınca ona gitmişti, kapısını yavaşça, yavaşça açmış ve durup bakmıştı, değişikliğe iyice dikkat ederek. Ölümden hemen sonra kendine benziyordu, mücadeleden sonra yumuşamış ve sakinleşmişti, dinleniyor gibiydi. Şimdiyse uzaklara gitmişti, orada kimse yoktu, sadece gittikçe hatları belirginleşen kemikli bir simulakrum, kemik çıkıntılarının üstünde iyice gerilmiş sararan bir deri, çökük gözler, sivrilmiş bir çene.

Bu değişikliklere baktı, sessizliğin örtüsüne doğru bir dua fısıldadı ve yataktaki şeye, “Neredesin?” dedi.

Bütün ev, her gece olduğu gibi, söndürülmüş kömür ateşi, soğuk şömine ve eski duman kokuyordu.

Kendi küçük yazı odasına gitti, yazı masası cevaplanacak taziye mektuplarıyla ve yarınki cenazeye davet edilenlerin tek tek işaretlenmiş listesiyle kaplıydı. Çekmecedan günlüğünü ve bir-iki başka kâğıdı çıkardı, kararsızca kâğıt yığınınına baktı ve tekrar dışarı süzüldü, uykuyu ve ölümü dinleyerek.

Evin yukarısına doğru bir kat daha çıktı, Randolph'un çalışma odasının olduğu yere; hayatının işi o odadan bütün herkesi, herkesi, hatta kendini bile uzak tutmak olmuştu. Randolph'un perdeleri açıktı. Gaz lambasının ışığı içeri girdi, dolunayın yüzen gümüşten ışığı da. Tütününün kokusu belli belirsiz duyuluyordu. Masasında son hastalığının öncesinden kalma kitap yığınları duruyordu. O çalışırkenki his hâlâ odadaydı. Mumu önüne koyup masasına oturdu ve daha iyi değil de, bu yanlış düşünceydi, daha az terk edilmiş hissetti, sanki bu odada hâlâ var olan her neyse, aşağıda uyuyan, ya da taş gibi hareketsiz yatandan daha az cılız daha az dehşet vericiydi.

Getirdiği bir-iki kâğıtla birlikte onun saati de sabahlığının cebindeydi. Çıkarıp baktı. Üç. Evde olacağı son sabahta saat üç.

Çoğalan kıvılcımları ona geri yansıtan cam-kapaklı kitaplıklara baktı. Masada bir iki çekmece açtı, onun, başkalarının elyazısıyla destelerce kâğıt buldu; bütün bunların kaderine nasıl karar verecekti?

Bitki ve hayvan koleksiyonu bir duvarı kaplıyordu. Menteşeli ve mandallı kutularında mikroskoplar. Mikroskop camları, çizimler, numuneler. Kendi nefesleriyle buğulanmış mühürlü bitki dünyalarını barındıran Ward dolapları, yosunlarıyla, *Actiniae* ve denizyıldızlarıyla zarif panelli akvaryum. M. Manet şairi eğreltiotlarının arasında bu akvaryumun önünde resmederken belki de ilkel bir sebze batağını ya da suların çekildiği bir kıyıyı

akla getirmeye çalışmıştı. Her şeyin gitmesi gerekiyordu. Uygun bir yer bulma konusunda Bilim Müzesi'ndeki arkadaşlarına danışacaktı. Belki uygun bir eğitim kurumuna bağışlanmalıydı – bir İşçi Kulübü'ne, bir tür okula. Özel bir hava geçirmez numune kutusu olacaktı, cam-hazneli ve yalıtılmış. Kaldırıldığı yeri buldu; Randolph düzenli biriydi. Amacına gayet uygundu.

Verilmesi gereken bir karar vardı ve yarın çok geç olacaktı.

Bu son hastalıktan önce, aslında hiç ciddi bir hastalık geçirmemişti. Sonuncusu uzun sürmüştü; son üç aydır, yatağa mahkûmdu, ne zaman ve ne kadar çabuk olacağını bilmeseler de, ikisi de neyin geldiğinin farkındaydı. Bu son aylarda ikisi de o tek odada yaşamışlardı, onun odasında. Sürekli yanındaydı, odadaki havayı ya da yastığını ayarlıyor, sona doğru yemek yemesine yardım ediyor, en hafif kitap bile çok ağır geldiğinde ona okuyordu. İhtiyaçlarını ve rahatsızlıklarını, kelimeler olmadan hissedebildiğini düşünüyordu. Acıyı da, bir bakıma acıyı da paylaştığına dair bir his vardı. Yanında sessizce oturmuş, kâğıt gibi beyaz eli tutmuş ve günbegün yaşamının çekildiğini hissetmişti. Aklının değil. Başta, bir sebepten, saplantı halinde John Donne'ın şiirlerini okuduğu hummalı bir zaman olmuştu, hem gür hem güzel bir sesle, ağzına giren sakalları üfleyerek, tavana bakarak şiirleri ezberden okuyordu. Bir mısrayı hatırlayamayınca, "Ellen, Ellen, çabuk, kayboldum!" diye bağırıyor, o da sayfaları çabuk çabuk karıştırıp aramak zorunda kalıyordu.

"Sensiz ne yapardım, canım? İşte sonda, yan yanayız. Benim için büyük bir tesellisin. Birlikte mutlu olduk."

"Mutlu olduk," diyordu Ellen, olmuşlardı da. O zaman bile mutluydular, her zaman mutlu oldukları şekil-

de, yakın oturarak, az konuşarak, birlikte aynı şeylere bakarak.

Odaya girip sesi duyuyordu:

Bu dünyadaki âşıkların basit aşkı da işte

(– Ki özü bedendir) ayrılığa dayanamaz;

Çünkü uzak düşerler aşkı oluşturan şeylerden

Bedenler birbirinden ayrılır ayrılmaz.

Ölme işini usulüne uygun tarzda yaptı. Ellen onu ölümü çözmeye çalışırken, ağrıyla, bulantıyla, korkuyla savaşıırken izledi; Ellen’a, daha sonra sevecenlikle, gururla hatırlayabileceği bir şey söylemek içindi çabası. Söylediği bazı şeyler son cümleler olarak söylenmişti. “*Swamermadam*’ın neden sessiz karanlığa özlem duyduğunu anlıyorum.” Veya, “Adil bir şekilde yazmaya çalıştım, olduğum yerden ne görebildiysem.” Veya, onun için, “Öfkesiz kırk bir yıl. Bunu söyleyebilecek fazla karıkoca olduğunu sanmam.”

Bunları not etti, manaları için değil, aslında söylemek için iyi şeylerdi, tabii, ama daha ziyade ona yüzünü döndüğündeki ifadesini, nemli kırışık alnının altındaki zeki bakışlarını, bir zamanlar güçlü olan elin kırılğan kavrayışını hatırlattıkları için. “Hatırlar mısın – canım – bir su perisi gibi o taşın üstünde – oturuşunu – yosunların arasındaki o taşta – adını unuttum – dur söyleme – Şair’in pınarı – pınar – Fontaine de Vaucluse. Güneşte oturmuştun.”

“Korkuyordum. Su çok hızlı akıyordu.”

“Korkmuş – gibi görünmüyordun.”

Her şeyden sonra, her şey bittikten sonra, paylaştıklarının çoğu sessizlikti.

“Bütün mesele sessizlikti,” dedi yüksek sesle ona, ça-

lışma odasında, artık cevap beklemeyeceği yerde, ne öf-
keli ne anlayışlı bir cevap.

Kararını ilgilendiren nesneleri dizdi. Solmuş mor
kurdelelerle bağlı bir deste mektup. Kendi sağından ve
onun sağından bu son aylar boyunca yaptığı ve şimdi
onunla gömmeye karar verdiği bir bilezik. Saati. Daha
önce masasında bulduğu bitmemiş, tarihsiz, elyazısı bir
mektup. İnce sivri bir elyazısıyla kendisine yazılmış bir
mektup.

Mühürlü bir zarf.

Hafifçe titreyerek kendisine bir ay önce gönderilmiş
mektubu eline aldı.

Sevgili Mrs. Ash,

*Sanırım ismim size yabancı gelmeyecektir – benimle
ilgili bir şeyler biliyorsunuzdur – bilmediğinizi düşünemiyo-
rum – ama tesadüfen mektubum sizin için tam bir sürpriz
olursa, özür dilerim. Özür dilerim, içinde bulunduğunuz
durum ne olursa olsun, sizi şimdi rahatsız ettiğim için.*

*Bana Mr. Ash'in hasta olduğunu söylediler. Gazete-
ler de öyle yazıyor ve durumunun ciddiyetini gizlemiyor-
lar. Güvenilir birileri uzun yaşamayacağını söyledi, ama
tabii yanılıyorsam yine özür dilerim, yanılıyor olabilirim,
umarım yanılıyorumdur.*

*Bilmesini istediğim, her şeye rağmen bilmesi gerektiği-
ni düşündüğüm bazı şeyleri yazdım. Bu zamanda kendi-
mi böyle ortaya atmamın akıllıca bir şey olup olmadığı
konusunda oldukça kuvvetli şüphelerim var – Kendi gü-
nahlarımın bağışlanması için mi yazıyorum yoksa onun-
kilerin mi – bilemiyorum. Bu konuda, kendimi sizin elle-
rinize bırakıyorum. Sağduyunuza, cömertliğinize, iyi niye-
tinize güvenmek zorundayım.*

Biz artık iki yaşlı kadınız, en azından benim ateşim söndü, çoktan söndü.

Sizinle ilgili hiçbir şey bilmiyorum, en doğru sebeplerden dolayı, bana, hiçbir zaman, hiçbir şey söylenmediği için.

Sadece onun görmesi için, bazı şeyler yazdım – ne olduklarını söyleyemeyeceğim – mektubu mühürledim. Eğer okumak isterseniz, bu sizin elinizde, ama umarım, eğer mümkünse, mektubu o okusun ve o karar versin.

Okuyamazsa ya da okumazsa... ah, Mrs. Ash, yine kendimi sizin ellerinize bırakıyorum, emanetime ne istiyorsanız onu yapın, neye hakkınız varsa.

Büyük kötülük ettim, ama Tanrı şahidimdir, size kötülük etmeyi hiç istemedim, umarım hiçbir kötülük etmemişimdir – yani size, yani telafi edilemez bir kötülük. Sizden gelecek tek bir Satıra minnettar kalırım – bağışlayan – acıyan – eğer kızmak zorundaysanız, kızan – bu kadar ileri – gider misiniz?

Yaşlı bir Cadı gibi bir kulede yaşıyorum, kimsenin istemediği şiirler yazıyorum.

Eğer ona ne olduğunu bana söyleme iyiliğini gösterirseniz – sizin için Tanrı'ya şükredeceğim.

Kendimi sizin ellerinize bırakıyorum.

*Hürmetler,
Christabel LaMotte*

Onun hayatının son ayında bu iki mektubu, kadınınkini ve mühürlü olanı, cebinde taşıdı, bir bıçak gibi. Odasına girdi çıktı, birlikte geçirdikleri zamana girdi çıktı.

Ona vazoya koyduğu demetleri getirdi. Kış yasemini, Noel gülleri, seradan menekşeler.

“*Helleborus niger*. Neden yeşil taçyapraklar bu kadar gizemli – Ellen? Hatırlar mısın – Goethe okurken – bit-

kilerin başkalaşımı – her şey bir bütün – yapraklar – taç-
yapraklar –”

“Lazarus’la ilgili yazdığın yıldı.”

“Ah, Lazarus. *Etiam si mortuus fuerit*¹... Sence – kal-
binin en derininde – sonra – devam ettiğimizi – düşünü-
yor musun?”

Ellen başını eğdi ve gerçeği aradı.

“Bize söz verildi – insan öyle harikulade, öyle biricik
ki – boşu boşuna – kaybolamayız. Bilmiyorum, Ran-
dolph, bilmiyorum.”

“Eğer hiçbir şey yoksa – soğuğu – hissetmeyeceğim.
Ama beni açık havaya koy, canım – Abbey’de kapalı kal-
mayı – istemiyorum. Açıkta toprağa, açık havaya. Olur
mu? Ağlama, Ellen. Yapacak bir şey yok. Pişman değilim.
Hiçbir şey yapmadım değil, biliyorsun. Yaşadım –”

Odasının dışında, kafasında mektuplar yazdı.

“Mektubunuzu ona veremem, sükûnet içinde ve ne-
redeyse mutlu, böyle bir zamanda huzurunu nasıl boza-
rım?

Bilmenizi isterim ki, *hep haberim vardı* sizin – Nasıl
bir kelime bulmalı? İlişkinizden, bağlantınızdan, aşkınız-
dan?

Bilmenizi isterim ki, uzun zaman önce kocam bana,
kendi isteğiyle ve dürüstçe size olan hislerinden bahset-
ti, mesele aramızda anlaşılınca, geçmişte kalmış ve anla-
şılmış bir şey olarak bir kenara bırakıldı.”

“Anlaşılmış” çok tekrar ediyor. Ama daha iyi.

“*Benimle ilgili hiçbir şey bilmediğinize* dair bana temi-
nat verdiğiniz için minnettarım. *Ben de sizinle ilgili hiçbir*

1. (Lat.) Hatta o ölse de... Kutsal Kitap’ta Hz. İsa’nın sözleri. (Ç.N.)

şey bilmiyorum diyerek size dürüstçe karşılık verebilirim – sadece birkaç temel şey biliyorum – ve kocamın sizi sevdiğini, sizi sevdiğini söylediğini.”

Bir yaşlı kadından diğerine. Kendini kuledeki Cadı diye tarif edene.

“Bunu benden nasıl isteyebilirsiniz, onunla geçireceğim bu kısa zamanı nasıl bozabilirsiniz, küçük iyilikler ve söze dökülmeyen bağlardan oluşan *bizim* hayatımızı, son günlerimi nasıl tehdit edebilirsiniz, onlar benim de günlerim, *o benim mutluluğum*, onu sonsuza dek kaybetmek üzereyim, bunu anlayamıyor musunuz, mektubunuzu ona veremem.”

Hiçbir şey yazmadı.

Saçlarını birbirine örerek, siyah ipekten bir şeride iğneleyerek yanında oturdu. Boynunda Whitby’den gönderdiği broş, siyah kehribardan oyulmuş beyaz York gülleri. Koyu fonda beyaz, beyazımsı saçlar.

“Parlak saçlardan bir bilezik – kemiğin etrafında. Mezarım yeniden açılınca – ha, Ellen? Her zaman – o şiiri – o şiiri düşündüm – bizim şiirimiz olarak, senin ve benim – evet.”

Kötü günlerinden biriydi. Zihninin açık olduğu dakikalar vardı, ama sonra dalıp gittiği, zihninin dalıp gittiği belli oluyordu – nereye?

“Tuhaf şey – uyku. Her yere – gidiyorsun. Tarlalara. Bahçelere. Başka dünyalara. Başka bir halde olabilirsin – uykuda.”

“Evet, canım. Hayatlarımız hakkında çok şey bilmiyoruz, aslında. Bildiklerimiz hakkında.”

“Yazın tarlalar – göz açıp kapayıncaya kadar – onu gördüm. Ona – göz kulak olmalıydım. Nasıl olabilirdim? Sadece – onu incittim” – “Ne yapıyorsun?”

“Bir bilezik. Saçlarımızdan.”

“Saatimin içinde. Onun saçı. Söyle ona.”

“Ne söyleyeyim?”

“Unuttum.”

Gözleri kapandı.

Saç saatin içindeydi. Çok uzun, çok ince telli, örülmüş çok solgun altın rengi bir saç. Masada, önünde duruyordu. Uçuk mavi bir pamukluyla düzgünce bağlanmıştı.

“Bilmenizi isterim ki, *hep haberim vardı*, uzun zaman önce kocam bana, kendi isteğiyle ve dürüstçe, size olan hislerinden bahsetti...”

Eğer bunu yazsaydı, gerçekten ne eksik ne de fazla olacaktı, ama kulağa gerçek gibi gelmeyecekti, oluş şeklini ifade edemeyecekti, anlatıştaki sessizliği, öncesinde ve sonrasında uzanan sessizlikleri, hep sessizlikleri.

1859 sonbaharında, kütüphanedeki şöminenin yanında oturuyorlardı. Masanın üstünde krizanterler, bakırimsı gürgen yaprakları ve tuhaf tuhaf değişen büyük eğreltiotları duruyordu, açık kahverengi ve kırmızı ve altın sarısı. O günler cam vivaryumları kullandığı zamandı, ipekböceklerinin zamanı. Sıcak tutulmaları gerekiyordu, bu yüzden en sıcak odadaydılar, küçük düz devetüyü rengi güveler ve çıplak dalların üzerinde pütürlü şişman küçük kozaları, metamorfoz üstüne yaptığı çalışmalar. Kendisi *Swammerdam*’ı kopya ediyordu, o

da bir aşağı bir yukarı yürüyor, yazı yazışını izliyor, düşünüyordu.

“Yazmayı bir dakika için bırak, Ellen. Sana söylemem gereken bir şey var.”

Kendi duygularının bir anda nasıl üstüne hücum ettiğini hatırladı. Gırtlaktaki ipek gibi, damarlardaki çiviler gibi, söylenmemesi için büyük bir istek, duymamak için.

“Söylemene gerek –”

“Söylemeliyim. Ne olursa olsun, birbirimize karşı her zaman dürüst olduk, Ellen. Sen benim sevgili, sevgili karımsın ve seni seviyorum.”

“Ama,” dedi Ellen. “Bu tür sözler hep ama’yla devam eder.”

“Son bir yıldır başka bir kadına âşıktım. Bir tür delilikti diyebilirim. Sanki bir cinnet gibi. Bir tür körleşme. İlk başta sadece mektuplardı – ve sonra – Yorkshire’da – yalnız değildim.”

“Biliyorum.”

Sessizlik oldu.

Tekrarladı, “Biliyorum.”

“Ne kadar zamandır?” dedi. Gururlu edası gitmişti.

“Çok değil. Senin yaptığın ya da söylediğin, benim gördüğüm bir şeyden değil. Bana söylendi. Bir ziyaretçi geldi. Sana geri vermek istediğim bir şey var.”

İlk *Swammerdam*’ı açılır kapanır masasına saklamıştı, çıkardı, zarftaydı, üstünde Miss LaMotte, Bethany, Mount Ararat Yolu, Richmond yazıyordu.

“Bu versiyondaki Sıradan Yumurta bölümü, elimizdeki versiyondan çok daha iyi, bence.”

Bir sessizlik daha.

“Eğer sana bundan – Miss LaMotte’tan – bahsetmeseydim – bunu bana geri verir miydin?”

“Bilmiyorum. Sanmıyorum. Nasıl verebilirdim? Ama bana söylendi.”

“Sana bunu Miss Glover mı verdi?”

“İki kere yazdı ve buraya geldi.”

“Seni üzecek bir şey söylemedi, değil mi Ellen?”

Temiz, eskimiş botlarıyla bir aşağı bir yukarı yürüy-en, kumru grisi ellerini bir kavuşturup bir açan beyaz-yüzlü zavallı deli kadın. Metal-çerçeveleli gözlüklerinin arkasında çok parlak mavi gözleri vardı, cam gibi mavi. Kızılımsı saçlar ve kireç beyazı teninde çillerden turuncuya çalan birkaç yer.

“Öyle mutluyduk ki Mrs. Ash, birbirimizin her şeyiydik, masumduk.”

“Mutluluğunuz konusunda hiçbir şey yapamam.”

“Sizin kendi mutluluğunuz bozuldu, mutluluğunuz bir yalan, diyorum size.”

“Lütfen evimi terk edin.”

“Eğer isterseniz bana yardım edebilirsiniz.”

“Lütfen evimi terk edin.”

“Çok az şey söyledi. Nefret doluydu ve çılgın gibiy-di. Gitmesini istedim. Kanıt olarak – bana şiiri verdi – sonra geri istedi. Hırsızlık yaptığı için utanması gerektiğini söyledim.”

“Ne söyleyeceğimi bilemiyorum, Ellen. Onu tekrar göreceğimi sanmıyorum – Miss LaMotte’u. Bu tek yazın her şeyin sonu olmasına – karar vermiştik – sonu. Öyle karar vermemiş olsaydık bile – ortadan kayboldu, gitti –”

Sesindeki acıyı fark etti, hiçbir şey demedi.

“Açıklamak zor, Ellen, ama sana söyleyebilirim ki –”

“Yeter. Yeter. Bundan tekrar bahsetmeyeceğiz.”

“Kızmış – üzülmüş – olmalısın.”

“Bilmiyorum. Kızgın değilim. Daha fazlasını bilmek istemiyorum. Bir daha konuşmayalım. Randolph – bu *bizim aramızda* olan bir şey değil.”

İyi mi etmişti, kötü mü? Kendi doğasının gereğini yapmıştı, daha acımasız zamanlarında, doğasının bilmemekle, sessizlikle, kaçınmakla derinlemesine yoğrulmuş olduğunu kendi kendine söylüyordu.

Randolph'un mektuplarını hiç okumamıştı. Kâğıtları, öylesine ya da planlı bir merakla hiç karıştırmamıştı, hatta düzenleyip değişik kutulara ayırmamıştı bile. Ona gelen mektupları cevaplamıştı; okurlardan, hayranlardan, çevirmenlerden, onunla hiç karşılaşmamış âşık kadınlardan gelen mektupları.

Son ay, bir gün, cebinde biri açık öbürü kapalı iki mektubuyla yukarı çıktı ve masasını karıştırdı. Bunu yapmak içini batıl, fiziksel bir korkuyla doldurdu. Tavan-daki pencereden dolayı gündüzleri çalışma odasında soğuk bir ışık olurdu. Pencere şimdi, geceyken, bir-iki yıldız ve gelip geçen dumanlı bir bulut gösteriyordu, ama masayı karıştırdığı gün açık mavi ve boştu.

Küçük kâğıtlara yazılmış ne çok şiir parçası. Defterlerden koparılmış yığınla kâğıt. Bütün bunlardan sorumlu olacağı düşüncesini bir kenara itti. Şimdi sorumlu değildi. Henüz değil.

Bitmemiş mektubu bulduğunda, sanki mektuba doğru yönlendirilmiş olduğunu hissetti. Faturalarla ve davetiyelerle dolu bir çekmecenin arkasına gizlenmişti, bulmak saatler sürmeliydi, böyle dakikalar değil.

Sevgilim,

Her sene, Azizler Yortusu zamanı yazıyorum, çünkü mecburum, oysa ki biliyorum – az kalsın, oysa ki biliyorum cevap yazmayacağını diyecektim, emin olmadığım halde; umut etmek zorundayım; bana yazabilecek kadar, beni birazcık aydınlatacak, üstümdeki şu kapkara ağırlığı biraz

hafifletecek kadar bir şeyleri hatırlayabilirsin, ya da unutabilirsin belki, ikisi de bir. Hem sessizliğin, inatçı sessizliğin tarafından hem de kendi vicdanım tarafından suçlandığım her şey için senden özür diliyorum. Belki oradasındır diye ve senden izin almadan, düşüncesizce ve alelacele Kernemet'e gittiğim için özür dilerim. En çok da, gittiğimde Mrs. Lees'e kurnazca yakınlaşıp seni öyle feci şekilde şaşırttığım için özür dilerim. O günden beri beni cezalandırıyor sun, bilmeni isterim ki, her gün cezalandırılıyorum.

Ama beni bu davranışlara iten ruh durumunu iyice düşündün mü? Davranışlarınla beni, seni sevmiş olduğum için suçladığını düşünüyorum, sanki sevgim vahşice bir zorlamaydı, her şeyini kaybetmiş ve yıkılmış bir halde benden kaçmanı gerektirecek, ucuz bir Romanstan çıkma kalpsiz bir ırz düşmanıydım sanki. Fakat hatıralarını dürüstçe gözden geçirirsen – eğer dürüst olabilirsen – gerçeğin bu olmadığını göreceksin – birlikte yaptıklarımızı düşün ve sor, zalimlik nerede, zorlama nerede Christabel, sana karşı sevgisizlik ve saygısızlık nerede, hem kadın hem de zeki bir varlık olarak? O yazdan sonra onurlu bir şekilde birbirimizin âşığı olarak kalamayacağımızı, sanırım, ikimiz de kabul etmiştik – ama, bu bir günle diğeri arasına aniden koyu bir örtü çekmeyi, hayır, örtü değil, çelik levhadan bir perde çekmeyi gerektirir miydi? O zamanlar, seni bütün benliğimle seviyordum; şimdi seviyorum demeyeceğim, çünkü bu gerçekten romans gibi olur, ve ancak, en iyi durumda bile, sadece umut edilebilecek bir şey – ikimiz de insan psikolojisinden oldukça iyi anlarız – aşk söner gider, biliyorsun, Humphrey Davy'nin kavanozlarından birindeki bir mum gibi, eğer hava almazsa ve eğer bilerek beslenmez ve boğulursa. Yine de

Eğer istersen, herkesin ondan ümit kestiği şu anda, Çekip alıverirsin onu, ölümden yaşama.

Belki de bunu sırf yerinde bir alıntı yapmanın zevki için söylüyorum. Bu seni gülümsetirdi. Ah Christabel, Christabel, bu temkinli cümleleri zorla yazıyor, iyice düşünmeni rica ediyorum, birbirimizin düşüncelerini, çabucak, çabucak duyduğumuz için konuşmaları sonlandırmaya gerek olmayan o günleri hatırlıyorum –

Bilmem gereken bir şey var ve sen ne olduğunu biliyorsun. “Bilmem gerekiyor,” diyorum ve bu kulağa buyurganca geliyor. Ama kendimi senin ellerine bırakıyor ve bana söylemen için yalvarıyorum. Çocuğuma ne oldu? Yaşadı mı? Bilmediğim için, nasıl sorabilirim? Bilmediğim için, nasıl sormadan durabilirim? Kuzenin Sabine’le uzun uzun konuştum, bana Kernemet’te herkesin bildiği şeyi anlattı – yani sadece durumu – kesin sonucu değil –

Oraya, Bretonya’ya, aşkla, ilgiyle ve endişeyle gittiğimi bilmelisin – senin için, sağlığın için – sana bakmak, elimden geldiğince her şeyi düzeltmek için gittim – Neden benden uzaklaştın? Gururdan mı, korkudan mı, bağımsızlıktan mı, kadın ve erkeğin farklı kaderlerindeki haksızlığa karşı hissettiğin ani bir nefretten mi?

Yine de bir çocuğu olduğunu ya da bir zamanlar olduğunu bilen, ama daha fazlasını bilmeyen bir adam az da olsa acınmayı hak ediyor.

Nasıl söylesem? Önceden söyleyeyim, o çocuğa her ne olduysa, ne olduysa, anlarım, yeter ki bileyim, en kötüsünü zaten düşündüm ve – tabiri caizse – arkamda bıraktım.

Görüyorsun ya, bunu yazamıyorum, o yüzden de sana bu mektupları gönderemiyorum, sonunda başka mektuplar yazıyorum, daha az direkt, biraz daha yüzeysel, cevap vermediğin mektuplar, sevgili iblisim, işkencecim... Ben yasaklıyım.

O korkunç ruh çağırma seansında haykırılan dehşet verici cümleyi nasıl unutabilirim.

“Beni katil ettin,” denmişti ve artık geri alınamaz, suçlanan bendim; o cümleyi her gün duyuyorum.

O aptal kadının ağzından, büyük bir iniltiyle, “Çocuk yok,” lafı çıktı, bunun kurnazlığın, istemsiz haykırışın, gerçek telepatinin nasıl bir karışımı olduğunu kim bilebilir? Sana söylüyorum Christabel – diğer benzerleri gibi bu mektubu da asla okumayacaksın, çünkü bu da söylenebileceklerin ötesine geçti – söylüyorum, iğrenerek ve dehşetle ve sorumluluk duygusuyla ve aşkın sarmallı kalıntıları kalbimi sıkarken sana söylüyorum, gerçekten katil olacak hale gelmişim –

Mektubu köşesinden yavaşça tuttu, sanki insanı ısırabilen, ama sersemlemiş bir yaratık gibi, bir yabanarısı ya da akrep. Randolph’un tavan arasındaki şöminesinde küçük bir ateş yaktı, mektubu incecik siyah tabakalara dönüşünceye kadar şömine çubuğuyla çevirerek yaktı. Mühürlü mektubu aldı, evirip çevirdi, onu da ateşe atmayı düşündü, ama alevlerin sönmesine izin verdi. Onun da kendisinin de Randolph’un yazdığı mektubun geride kalmasını istemediğinden emindi; içinde yazan üstü kapalı suçlamalara bakılırsa Christabel LaMotte da istemezdi – ne hakkında suçlamalar? En iyisi düşünmemek.

Isınmak için odun ve birkaç kömürle küçük bir ateş yaktı ve sabahlığıyla yanına büzüldü, ışığın yayılmasını ve sıcaklığın yükselmesini bekledi.

Hayatım bir yalanın çevresine inşa edilmiş, yalanı muhafaza eden bir ev, diye düşündü.

Kaçışlarının, gerçeğe mesafeli duruşlarının, bütün o sessiz oyunun, kendine dayattığı asla kendine yalan söylememe kuralıyla, aklandığına olmasa da, en azından kontrol altında tutulduğuna soğukkanlılıkla, inatla inanmıştı.

Randolph da suç ortağıydı. Hayatlarının ona nasıl göründüğünü hiç bilmiyordu. Konuştukları bir konu değildi.

Ne kadar *bilmese de*, gerçeğe çok nadiren baksa da, kaygan bir zeminde durduğunu, bir çukura doğru kaydığını hissediyordu.

Konuşulmayan gerçekler hakkındaki hislerini Sir Charles Lyell'ın *Jeoloji'nin Prensipleri* kitabından çok güzel bir paragraf bağlamında düşünüyordu; kitabı bir akşam Randolph'a yüksek sesle okumuştı, Randolph, Pluton kaya oluşumu teorisini anlatan bir önceki paragrafı beğenmişti.

Paragrafı kopya etmişti.

Granit, doğal alüminyum ve diğerleri gibi kristal oluşumları, aslını bildiğimiz bütün maddelerden tamamen ayrıran özellik, yeraltında şu anda hâlâ aktif olan sebeplerin sonuçları olarak kabul edilebilmeleridir. Geçmişte kalmış bir düzene ait değildirler, ölmüş bir dilin artık kullanılmayan harflerle yazılmış kelime ve cümlelerini üzerlerinde taşıyan Eskiçağ anıtları değildirler; bize doğanın yaşayan dilinin bir parçasını, üstünde yaşadığımız yerkabuğuyla günlük bağlantımız sırasında öğrenmemiz mümkün olmayan parçasını öğretirler.

“Üstünde yaşadığımız yerkabuğunun” altında, yoğun ısıyla meydana gelen ve eski anıtlardan ziyade “doğanın yaşayan dilinin bir parçası” olan bu katı kristaller Ellen'in hoşuna gitmişti.

Ben kendini kandıran sıradan ve histerik biri değilim, gibi bir şey dedi kendi kendine. Ateş ve kristallere inanıyorum, *her şey* üstünde yaşanan yerkabuğundan

ibaretmiş gibi davranmıyorum, yani kimseye zararım yok ve karanlıklara fırlatılıp atılmış da değilim.

Birkaç alev kıvrıla kıvrıla yukarı uzandı. Balayını hatırladı, zaman zaman kasten hatırladığı gibi.

Kelimeleri hatırlamıyordu. Onunla bağlantılı kelimeler yoktu, dehşet biraz da bundan ileri geliyordu zaten. Bunu kimseyle konuşmamıştı, Randolph'la bile, özellikle Randolph'la.

Görüntüler halinde hatırlıyordu. Güney'de, etrafından asmalar ve sarmaşıklar sarkan bir pencere, sıcak yaz güneşi batıyor.

Bu geceler için işlenmiş bir gecelik, beyaz keten, üstüne aşk-düğümüleri, unutmabeniler ve güller serpiştirilmiş, beyaz üstüne beyaz.

İnce beyaz bir hayvan, kendisi, titriyor.

Karmaşık bir şey, çıplak erkek, kıvrırcık kıllar ve parlak ıslaklık, hem hantal hem yunus balığı gibi, kokusu vahşi ve baskın.

Şefkatle uzatılan büyük bir el, bir kere değil, pek çok kere tokatlanan, itilen, tokatlanan.

Koşan, çömelen, odanın köşesine sinen bir yaratık, dişleri birbirine vuruyor, damarları spazmlarla kasılıyor, nefesi sık ve titrek. Kendisi.

Bir soluklanma, cömertçe kabul ediliyor, kadehlerde altın sarısı şarap, bir-iki gün Cennetvari piknikler, uçuk mavi poplin etekleriyle kayanın üstünde oturan, gülen bir kadın, gür favorileriyle yakışıklı bir adam, onu havaya kaldırıyor, Petrarca'dan alıntı yapıyor.

Bir deneme. İtilmeyen bir el. Tendonlar çelik gibi, dişler acıyor, sıkılıyor, sıkılıyor.

Girişim, kilitli giriş, panik, hıçkırarak kaçış.

Bir kere değil, tekrar ve tekrar ve tekrar.

Randolph ne kadar nazik, ne kadar sabırlı olursa olsun işe yaramadığını, asla işe yaramayacağını ne zaman anlamaya başlamıştı?

O günlerdeki yüzünü hatırlamak istemiyordu, ama gerçeklik uğruna hatırlıyordu, kafası karışmış bir ifadeyle çatılan kaşlar, soru soran şefkatli bakış, büyüklüğü, vahşilikle suçlanması, yakınlaşınca reddedilmesi.

Yoksunluğunu telafi etmek için gösterdiği heves, korkunç sevgi, onu rahat ettirmek için yaptığı binlerce küçük şey; kekler, ufak tefek lezzetli şeyler. Kölesi olmuştu. Her kelimesiyle titriyordu. *Sevgisini kabul etmişti.*

Bu yüzden onu sevdi.

Randolph da onu.

Christabel'in mektubunu yüzüstü çevirdi.

Feryat etti. "Sensiz ne olacağım?" Eliyle ağzını kapattı. Eğer gelirlerse, düşünüp taşınacak zaman olmazdı, kaybolup giderdi. Onlara da yalan söylemişti, kız kardeşlerine, utangaç bir tavırla fevkalade mutlu olduklarını, sadece çocuklardan yana şanssız olduklarını söyleyişinde yalan vardı...

Öteki kadın bir anlamda onun gerçek karısıydı. Çocuğunun, kısa bir süre için bile olsa, annesiydi anlaşılan.

Mektupta ne yazdığını bilmek istemediğini fark etti. En iyisi bundan da basitçe uzak durmaktı. Bilinmeyen, hakkında konuşulmayan, içindekiler iyi de kötü de olsa görmezse gereksiz bir işkenceye dönüşmüş olmayacak bir şey.

Camdan iç-duvarında yağlanmış ipekten bir cebi olan siyah lake numune kutusunu aldı ve mektubu içine

koydu. Saçtan bileziği de ekledi – burada, beyaz günlerinde sarmaş dolaştılar – saatindeki uzun kalın sarışın saç tellerini kıvrıp bileziğin içine koydu. Aşk-mektuplarının bağlı destesini de koydu.

Yirmi dört yaşında bir genç kız evlenmek için otuz altı yaşına, en güzel çağı çoktan geçinceye kadar beklemeye mecbur bırakılmamalı.

Close'daki günlerde, bir keresinde kendini boy aynasında çıplak gördüğünü hatırladı. Herhalde on sekiz yaşında yoktu. Küçük dik göğüsler, sıcak tonlu kahverengi daireler. Canlı fildişi gibi bir cilt ve ipek gibi uzun saçlar. Bir prenses.

Çok sevgili Ellen,

Aklımdan çıkaramıyorum – zaten, en coşkulu arzusu seninle ilgili en katıksız düşünce tarafından ele geçirilmek olan biri neden aklından çıkarmak istesin ki – görünüşünü aklımdan çıkaramıyorum, güllü çay fincanları arasında oturuyorsun, bir bahçe dolusu çiçekle beraber, gülhatmiler, hezaren çiçekleri, arkanda kırmızı ve mavi ve soylu mor renkleriyle yanıyorlar ve sadece senin güzel beyazlığını daha da vurgulamaya yarıyorlar. Bugün bana uçuk pembe kurdeleli beyaz şapkanın altından öyle güzel gülümsedin ki. Her küçük fiyonk öbeğini, her yumuşak kıvrımı hatırlıyorum, ressam olmamam ne fena, sadece şair olmaya hevesli biriyim, yoksa en ufak ayrıntıya bile nasıl kıymet verdiğimi görebilirdin.

Hep saklayacağım – ölünceye kadar, ben değil de malesef onlar ölünceye kadar, çünkü benim ölmeme yüzyıllar var, çünkü seni sevmek ve üzerine titremek için çok uzun bir ömre ihtiyacım var, ve bir o kadar ömrü de, ne yazık ki hep ileri bakarak, seninle bir ömür geçirme hakkına sahip olmayı bekleyerek geçireceğim – Diyordum ki,

bana verdiğin çiçekleri hep saklayacağım, yazarken çok zarif mavi cam bir vazonun içinde önümde duruyorlar. En çok beyaz gülleri sevdim – henüz açmamışlar – onların zevkini çıkarmak için, çiçek zamanıyla onlarca yılım var, benim daha uzun ve çok sabırsız zamanımlaysa en azından birkaç günüm. Basit bir renk değiller, biliyorsun, ama öyleymiş gibi duruyorlar. İçlerinde kar ve krema ve fildişi var, hepsi tek tek belirgin. Ayrıca kalplerinin derinliklerinde hâlâ yeşiller – yenilikle, umutla, açtıkları zaman onlara azıcık kızarıklık verecek olan o saf serin bitki kanıyla. (Eski ressamların, yoğun deri rengine fildişi bir parlaklık vermek istediklerinde, yeşil fon üstüne boyadıklarını biliyor muydun – optik bir paradoks, tuhaf ve hoş.)

Onları yüzüme yaklaştırıp hayranlıkla seyrediyorum. Daha yoğun kokuları vaat eden hafif bir parfümleri var. Meraklı burnumu aralarına sokuyorum – güzel helezonlarını incitmek ya da bozmak için değil – sabırlı olabilirim – her gün bir parça açacaklar – bir gün yüzümü beyaz sıcaklıklarına gömeceğim – Çocukken büyük afyon gelinciklerinin tomurcuklarıyla o oyunu hiç oynar mıydınız – biz oynardık – çanakyaprakları ve üst üste binmiş sık etekleri geriye doğru bükerdik, tek tek – hepsi buruş buruştu – ve zavallı gösterişli kırmızı şey başını öne eğip ölürdü – böyle bir müdahaleyi Doğaya ve onun sıcak güneşine bırakmak en iyisi, nasıl olsa yakında onları açacak.

Bugün 70 satır yazdım, kendimi meşgul edip, başka şeylerle oyalanmaktan kaçınmam konusunda tembihlerin aklımda. Balder'ın yakılışını – karısı Nanna'nın yasını – ve Hermodur'un, Tanrıça Hel'den onu serbest bırakmasını istemek için Yeraltı dünyasına yaptığı cesurca ve nafile ziyareti yazıyorum – varoluşun büyük ve güzel ve korkunç limitlerine anlam verebilmek için insan zihninin kurduğu hikâyenin nasıl hayal edildiğinin ve uydurulduğunun tarihçesi öyle inanılmaz derecede ilginç ki, sevgili Ellen – o

limitler – altın Güneşin doğuşu ve kayboluşu, Baharda to-murcukların (Nanna) ortaya çıkışı – Kışın büzülüp ölme-leri – karanlığın inatçılığı (Balder için yas tutmayı redde-den tanrıça Thöck, ölü ya da diri bana hiç faydası dokun-madı, demişti). Bu, atalarımızın mitik düşüncelerine oldu-ğu kadar büyük modern şiire de uygun bir konu değil mi?

Ben yine de bildik bir bahçede, bildik Close'da – yeşil ve beyaz güller arasında – bildik – kesinlikle bildik – ciddi yüzlü ve aniden güneş ışığı gibi gülümseyiveren beyazlı bir hanımefendinin yanında oturmayı tercih ederim –

Ellen gerisini okumadı. Bunlar da onunla gidebilir-ler. Kendisini bekleyebilirler.

Whitby'den gönderdiği kehribar broşu da kutuya koymayı düşündü, ama vazgeçti. Hodershall'a giderler-ken boynuna takacaktı.

Ateşe biraz daha kömür ve bir-iki parça daha odun attı ve küçük cesur bir alevlenme yaratıverdi, *Günlü-ğünün* dikkatle gözden geçirilmiş, dikkatle *tülbentten sü-zülmüş* (kullandığı metaforu reçel-yapımından almıştı) gerçeklerini üretmek üzere oturdu. *Günlüğü* ne yapaca-ğına sonra karar verecekti. Toplaşan zebanilere ve akba-balara karşı hem bir savunma hem de yemdi *Günlük*.

Peki mektuplar kapalı kutuya neden böyle özenle konuyordu? Gittiği yerde onları okuyabilir miydi, Ran-dolph okuyabilir miydi? Son ev, ev değildir, neden onları toprağın içinde tünel kazanlara bırakmamalı, akarlara ve kör solucanlara, görünmez ağızlarla çiğneyenlere, temiz-leyen ve yok edenlere?

Kendi kendine, *bir tür ömürleri* olsun istiyorum, dedi. Yarı-sonsuzluk.

Ya zebaniler kazıp onları yine ortaya çıkarırlarsa?

Belki o zaman o kadın için adalet yerini bulmuş olur, ben görmeden.

Bir gün, şimdi değil, henüz değil, diye düşündü, kalem kâğıdı alıp *ona* yazacağım, söyleyeceğim, söyleyeceğim, ama ne?

Huzur içinde öldüğünü söyleyeceğim.
Söyleyecek miyim?

Kristal oluşumlar, granit, doğal alüminyum, yazmayacağı fikriyle koyu koyu parladı, sürekli değişip duran mektup aklında yazılacaktı ve yeniden yazılacaktı, yazmak için çok geç olabilirdi, nezaket sınırlarını aşacak kadar geç, artık çok geç. Diğer kadın ölebilirdi, kendisi de ölebilirdi, ikisi de yaşlıydı ve ölüme doğru ilerliyorlardı. Sabah olduğunda siyah eldivenlerini takacak, siyah kutuyu ve evin her yerini dolduran beyaz kokusuz sera güllerinden bir dal alacak ve son kör yolculuğunda onun yanında gidecekti.

Kendimi sizin ellerinize bırakıyorum.

26

Madem bilmeceler çok seviliyor günümüzde
Gel yanıma, sevgilim, bir tane sorayım sana.

Bütün Şairlerin geldiği bir yer var
Kimi çoktandır arıyor orayı, kimi varıyor tesadüfen
Kimi canavarlarla savaşmış, kimi uyuyor
Ve şans eseri buluyor yolunu derin rüyada,
Kimi mitlerin labirentinde kaybolmuş, kimi dümdüz
Gelmiş ölüm korkusundan, ya da yaşam ve düşün-
ce aşkından
Ve kimi kaybetmiş kendini Arkadya'da...

Orada şunlar var. Bahçe ve ağaç
Ağacın kökünde yılan, altın meyve
Dalların gölgesinde kadın
Akan su ve çimenlik.

Oradalar ve oradaydılar. Eski dünyanın kenarında,
Hesperidlerin bahçesinde, meyve
Ölümsüz dallarda altın altın ısıdı, orada
Ejderha Ladon mücevherli alnını kırıştırdı
Altın pençeyi sürttü, gümüş dişi sivriltilti
Ve uyukladı ve bekledi sonsuzluk boyunca

Ta ki hilebaz kahraman Herakles gelene kadar
Onu yerinden yurdundan etmeye ve hırsızlık yap-
maya.

Başka uzaklarda, kuzey buzunun ortasında
Yüksek donmuş bir sığınakta, ıssızlığında
Sivri buz-dişlerinin ve uzun cam gibi enserlerin
Ayazın ve pusun iblislerinden saklı, uzanırdı
Freya'nın duvarlarla çevrili bahçesi, yeşil meyve
ağaçlarıyla,

Yaza has köpük köpük yaprakları ve parlak meyve-
leriyle

Ase'lerin sonsuz gençliğin ve gücün ılık elmalarını
Yemek için geldikleri yerde.

Yakınlarda, Dünya Dişbudağı yükselirdi karanlıkta,
Köklerini uzatırdı mağaraya, içinde
Çatal dilli kara Nidhogg'un kıvrılıp yattığı
Ve hâlâ kendini yenileyen yaşamı kemirdiği yere.
Burada da su ve çimenlikler vardı,
Geçmişin ve geleceğin birbirine karıştığı Urd pınarı,
Rengârenk ve renksiz, cam gibi durgun
Ya da uğursuzca çalkantılı ve girdaplı.

Bu yerler tek bir Yerin gölgeleri mi?
Bu ağaçlar tek bir Ağacın? Ve mitolojik canavar
İnsan zihninin mağaralarından,
Ya da kertenkelelerin dünya üzerinde
Ağaçlar kadar büyük ağır bacaklarıyla yürüdüğü ve
Hiçbir insanın basmadığı bataklık derelerinin
Bir kıyısından öbürüne sıçradıkları bir zamandan
kalma bir yaratık mı?..

Sahip olduğu her şeyi elinden aldığımız bir kara
Lord muydu?

Yoksa zihnimiz mi yarattı onu, kendimize,
Şiddetimize ve haşinliğimize, yaşamın parlak gövde-
sine

Kıskançlıkla sarılışımıza, incinmiş gururumuza
Bir isim verebilelim diye?

İlk insanlar bu yere ve dünyaya isim verdiler.

Kelimeleri yaptılar: Bahçe ve ağaç

Ejderha veya yılan ve kadın, çimen ve altın

Ve elmalar. Kelimeler ve şiirler yaptılar.

Şeyler onların verdikleri isimler ve yaptıkları *oldular*.

Sonra

İsimleri karıştırıp bir metafor yaptılar.

Ya da bir gerçek, ya da gözle görülür bir gerçek,
altın elmalar.

Altın elmalar bir alay sözcük getirdi

Gümüşü su ve yılan kavi canavarın

Üstündeki diken gibi pullar, yemyeşil

Ve parlak yapraklar kıvrılan dallarda

(Yılan kavi dallarda), akla getiren

Bir kadının kollarının, kıvrılan kollarının

Yılan kavi kollarının enfes hareketlerini.

Orman koyu dallarından bir çit ördü

Yeşil çimenin etrafına ve kutsal bir yer yaptı

İçinde altın meyve küreleri, küçük güneşler gibi

Yaprakların oluşturduğu gölgeli mağaralarda parıl-
dadı

Böylece her şey biraz daha ve biraz daha belirgin-
leşti, her şey

İç içe ve yılan kaviydi, ve

Bir bütünün parçalarıydı, sonra gelen

Parlayan şeyler arasında bağlantı kuran insanlar
bunu gördüler

Ve sonra hareketleri gördüler (kap ve çal ve bıçakla)

Ve hareketlerin sonucu olan hikâyeleri, Ağacın
Bir zamanlar tek başına durduğunu ve hep parladığı
anlatan hikâyeleri.

Görüyoruz ve yapıyoruz, ah sevgilim.
Bu yeri zihnimizin yaratıklarıyla dolduruyoruz
Lamialar, drayadlar, melusineler
Ve kıvılcım saçan, kayan, saran ateş ejderleri,
Orada kargaşa ve gizem yaratıyoruz
Açlık ve hüznün ve neşe ve trajedi.
Ekliyoruz ve çıkartıyoruz, karmaşıklaştırıyoruz
Ve yaprakları ve kuşları çoğaltıyoruz –
Dallara cennetkuşları konduruyoruz,
Dereyi önce kanla, sonra tertemiz akıtıyoruz
Değerli taşlardan oluşan kum tanelerinin, elmasla-
rın ve incilerin
Ve zümrüt yeşilinin ve safirlerin üstünden ve hemen
Bunları yıkayıp, güzel kumu
Suyun akışının izleriyle bırakıyoruz.
Ezelden beri bu böyledir, diyoruz.

Ağacı görüyorum, yumrulu tabanında
Yaşam dolu kabuğuyla sağlam-kalın gövdesi.
Sen onu gümüş bir sütun gibi görüyorsun,
Nefes alan deri gibi kabuğuyla ve zarif kollarıyla dim-
dik.

Bu yer, insanların dikenli çıkmazlarında ölüp kaldığı
Bir labirentin ortasında.
Bu yer, sıcak güneşte eriyen buz gibi,
Gelgitin kıyısındaki incecik kumda kırılan köpük gibi
yok olan
Serap üstüne serabın parlak ışığında tökezleyen in-
sanların
Suyun kıyısına geldikleri halde

Gerçek bir yeri gördüklerini bilmeden,
Susuzluktan öldüğü bir çölde.

Bütün bunlar gerçek ve değil. O yer orada
Ona ne isim verirsek o ve değil. Sadece var.

Randolph Henry Ash, *Proserpina'nın Bahçesi*'nden

Roland bodrum katının merdivenlerinden inerken
önlüklü iri bir kadın tırabzanlardan sarktı.

“Orada artık kimse yok, canım.”

“Ben burada oturuyorum.”

“Öyle mi? Posta kutusunun altında sesini çıkarama-
yacak kadar fenalaşmış halde, acı içinde iki gün yattıktan
sonra, onu götürürlerken neredeydin? Süt şişelerini gö-
rüp de Sosyal Hizmetler’i arayan bendim. Onu Queen
Mary’ye götürdüler.”

“Lincoln’de arkadaşlarda kalıyordum. Mrs. Irving’i
mi kastediyorsunuz?”

“Evet. Felç geçirdi ve kalçasını kırdı. Umarım elekt-
riği kesmemişlerdir. Bazen kesiyorlar.”

“Ben geriye sadece –” diye söze başladı, bir Londra-
lının sergilemesi gereken tedbirli tavır ve çevrede olabi-
lecek hırsızlar aklına gelmeden önce. “Sadece yeni bir
daire bulana kadar kalmaya geldim,” dedi dikkatlice.

“Kedilere dikkat.”

“Kediler?”

“Onu götürmeye geldiklerinde, hepsi tükürüp tısla-
yarak dışarı çıktılar ve sokağa kaçtılar. Başımıza dert ol-
dular, ortalığı kirletiyorlar, çöp kutularını karıştırıyorlar.
Hayvanları Koruma Derneği’ni aradım, gelip uyutsunlar
diye. Gelip bakacaklarını söylediler. Evde kapalı kalan
olduğunu *sanmıyorum*. Battaniyeden silkelenen böcek-
ler gibi ortalığa yayılıyorlar. Bir düzine ya da daha fazla.”

“Çok fena.”

“Kokularını duyabilirsin.”

Duyabiliyordu. Başarısızlığın ve burukluğun bildik kokusu, ama yeni bir yoğunlukta.

İçerisi her zamanki gibi karanlıktı. Holün ışığını yaktı, elektrik kesilmemişti, kendisine gönderilmiş, çoğu nemli ve yumuşamış bir açılmamış mektup yığınının üstünde durduğunu fark etti. Mektupları yerden toplayıp daireyi dolaştı, ışıkları yaktı. Akşam erken saatlerdi; camlar koyu menekşe mavisiydi. Dışarıda bir kedi miyavladı, daha uzakta bir diğeri kısa bir inilti çıkardı.

Yüksek sesle, “Sessizliği dinle,” dedi. Sessizlik sesinin etrafına yoğun şekilde toplandı, öyle ki, acaba gerçekten konuştum mu diye düşündü.

Holde, ışıktaki, Manet’in yaptığı portre hemen kendini gösterdi. Belirgin-gölgeli baş, keskin düşünceli yüz, ileri doğru, Roland’ın ötesinde bir yerlere, sonsuz meraklı ve sakin bir ifadeyle bakıyordu. Holdeki ışık, kristal kürenin parlak kalınlığındaki boyanmış ışığı yakaladı. Başın arkasında duran, cam içindeki eğreltiotlarının ve sulu denizderinliğinin üstündeki yansımanın ipuçlarını ve izlerini aydınlattı. Manet yaklaşıp o uzun zamandır ölü olan gözlerde yaşamı oluşturan ışığa iyice bakmıştı herhalde.

Karşı duvarda G. F. Watts’ın Ash’inin fotoğrafı siyah gölgeli gövdesinden, belli belirsiz çizilmiş redingotun kıvrımlı boşluğundan ak-saçlarıyla yükselip sanki ileriye görür gibi, çok güzel ve yaşlı bir atmaca gibi, müthiş tetikte bir edayla karşısındaki bedeni ve duyuları olan yaratığa gözünü dikmiş bakıyordu.

İkisinin aynı adam olduğu belliydi, ama yine de tamamen farklıydılar, birbirlerinden yıllarca uzakta, birbirlerinden hayat görüşü açısından uzakta. Ama yine de aynı adam.

Roland bir keresinde onları kendi parçaları gibi görmüştü. Ne denli öyle olduklarını ancak şu anda gerçekten anlamıştı. Onları bir aç, bir kemik, sadece kendisinin anlayabildiği ya da sadece kendisiyle ilgili beyaz bir aydınlanma noktası olarak değil de, birbirlerinden tamamıyla uzakta ve ayrı olarak gördüğü şu anda.

Sobayı hole, gaz-ocağını oturma odasına koydu ve mektupları okumak üzere yatağa oturdu. Bir tanesinin Blackadder'dan geldiğini anlayınca hemen yığının dibine koydu. Bazıları fatura bazıları da tatildeki arkadaşlarından gelen kartpostallardı. Ayrıca son parti rutin iş-başvurularına gelen cevaplar da vardı. Üstlerinde yabancı pullar yapıştı. Hong Kong, Amsterdam, Barcelona.

Sayın Dr. Michell,

Akademik Kurulun size Hong Kong Üniversitesi İngiliz Edebiyatı Bölümü'nde öğretim üyeliği görevini teklif etme isteğimizi onayladığını bildirmekten mutluluk duyuyorum. Görev süresi başlangıç olarak iki yıldır, bu iki yılın sonunda bir değerlendirme yapılacaktır...

Ücret...

Bu teklifi kabul edeceğinizi ümit ediyorum. Başvurunuzla birlikte gönderdiğiniz "Satır Satır" başlıklı R. H. Ash yazınızı ne kadar çok beğendiğimi söylememe izin verin. Sizinle yazınızı tartışma fırsatı bulmayı umuyorum.

Erken cevap verebilerseniz memnun oluruz, zira bu pozisyon için çok zorlu bir rekabet vardı. Size telefonla ulaşmaya çalıştık, ama cevap alamadık.

Sayın Dr. Michell,

Amsterdam Free Üniversitesi'ne yaptığınız yardımcı doçentlik başvurusunun kabul edildiğini bildirmekten mutluluk duyuyoruz. Görev Ekim 1988 itibarıyla başlayacaktır: derslerinizin büyük bölümü İngilizce yapılacaktır

*olsa da, görev başladıktan sonraki iki yıl içinde Hollanda-
ca öğrenmeniz beklenmektedir.*

*Hemen cevap verebilerseniz memnun oluruz. Profesör
de Groot, R. H. Ash'in söz dağarcığı üstüne yazdığınız
"Satır Satır"ı ne kadar beğendiğini size iletmemi istedi...*

Sayın Dr. Michell,

*Barcelona Bağımsız Üniversitesi'ne öğretim üyeliği
için yaptığınız başvurunun kabul edildiğini bildirmek ba-
na büyük mutluluk veriyor. Pozisyon size Ocak 1988'den
itibaren verilecektir. On dokuzuncu yüzyıl alanındaki öğ-
retimimizi geliştirmeyi özellikle istiyoruz ve R. H. Ash
hakkındaki yazınız çok beğenildi...*

Roland yaşamının her alanına yayılan başarısızlık
hissine o kadar alışmıştı ki, bu başarı seline hazırlıksız
yakalandı. Nefes alışığı değişti. Küçük kirli oda gözlerinin
önünde olduğu yerden kalkıp başka bir mesafeye yerleş-
ti, boğucu bir hapis olmaktan çıkıp ilgi çekici bir mekâna
dönüştü. Mektuplarını yeniden okudu. Dünya açıldı.
Uçakları, Harwich'den Hook'a giden feribotta bir kabi-
ni, Gare d'Austerlitz'den Madrid'e giden bir yataklı tre-
ni hayal etti. Kanalları, Rembrandt'ı, Akdeniz portakal-
larını, Gaudi ve Picasso'yu, çöpleri ve gökdelenleri, saklı
Çin'den bir görüntüyü ve Pasifik üstünde güneşi hayal
etti. "Satır Satır"ı, yazıyı planladığı zamanki ilk heyecan-
nın kuvvetli akışıyla düşündü. Maud'un teorik mutluluklu-
ğunun ve keskinliğinin yarattığı kasvetli kendini-aşağıla-
ma hissi duman gibi dağıldı. Üç profesör yazıyı özellikle
beğenmişlerdi. Bir insanın kendi varlığından emin olmak
için başkaları tarafından görülmeye ihtiyaç duyduğu na-
sıl da doğruydı. Yazdığı hiçbir şey değişmemişti, ama
her şey değişmişti. Cesareti kaybolmadan önce, çabucak
Blackadder'ın mektubunu açtı.

Sevgili Roland,

Senden uzun zamandır haber almadığım için biraz endişelendim. Umarım zaman içinde benimle Ash-LaMotte mektuplaşması hakkında konuşabileceğini düşünürsün. “Ülke” için onları muhafaza etmek konusunda neler yapıldığını öğrenmek bile isteyebilirsin. Ya da istemezsin; bu meseleyle ilgili yaptıklarını anlamak benim için zor.

Fakat şimdi sana bunun için, ya da British Library’den hiçbir açıklama yapmadan ayrıldığın için değil, Amsterdam’dan Profesör de Groot, Hong Kong’dan Profesör Liu ve Barcelona’dan Profesör Valverde’den acil telefonlar geldiği için yazıyorum. Hepsi de sana iş vermek için hevesli. Bu fırsatları kaybetmeni istemem. Onlara döner dönmez cevap vereceğini ve müsait olduğunu söyledim. Ama, çıkarlarını koruyabilmem için planladığın şeylere dair talimata ihtiyacım var.

Umarım hasta değilsindir.

*Selamlar
James Blackadder*

Bir an diken diken sinirlenip bütün mesajı Blackadder’ın en alaycı İskoç aksanıyla kafasında duyduktan sonra, Roland bunun büyük olasılıkla çok cömertçe yazılmış bir mektup olduğunu fark etti – kesinlikle hak ettiğinden daha cömertçe. Tabii eğer kendisiyle tekrar bağlantı kurup sonra onu mahvetmek gibi gizli bir Machiavelli planı içermiyorsa? Bu pek olası gözüküyordu; BM’nin bodrum katındaki tehditkâr ve baskıcı iblis, bu yeni bakış açısıyla bakıldığında, kısmen kendi önyargılı hayal gücünün bir ürünü gibi görünüyordu. Blackadder kaderini ellerinde tutmuş, ama yardım etmek istemiyor gibi davranmıştı. Artık Roland ondan kurtulabilirdi – üstelik özgürlüğe kavuşmasına engel olmuyor, aktif olarak

yardım ediyordu. Roland her şeyi yeniden düşündü. Neden kaçırmıştı? Kısmen Maud yüzünden – keşif yarı ona aitti, ikisi de birbirlerine ihanet etmeden bunu kimseyle paylaşamazlardı. Maud’u düşünmemeye karar verdi. Henüz değil, burada değil, bu bağlamda değil.

Dairede huzursuz huzursuz yürümeye başladı. Maud’a telefon edip mektupları haber vermeyi düşündü, ama sonra vazgeçti. Yalnız kalmaya ve düşünmeye ihtiyacı vardı.

Dairede tuhaf bir ses olduğunu fark etti – bir tür testereyle kesme ve kazıma sesi, sanki biri zorla içeri girmeye çalışıyormuş gibi. Durdu sonra tekrar başladı. Roland dinledi. Kazıma sesine tuhaf, kesik kesik bir iniltili ağlama eşlik ediyordu. Bir anlık korkudan sonra, kedilerin kapının önündeki paspası tırmaladıklarını anladı. Bahçeden avaz avaza bir kedi uluması yükseldi, çevreden bir yerden cevap geldi. Kaç tane olduklarını ve başlarına ne geldiğini düşündü boş boş.

Randolph Henry Ash’i düşündü. Her ne kadar mektuplar Ash’in yaşamına yaklaşmasını sağlasa da, peşlerinden koşmak onu Ash’ten uzaklaştırmıştı. Masum günlerinde Roland, bir avcı değil bir okuyucuydu ve kendini Mortimer Cropper’dan üstün ve bir anlamda Ash’e denk ya da Ash’le bağlantılı görüyordu; Ash, bir okurun elinden geldiğince aklını kullanabileceği şekilde yazıyordu. Ash, mektupları Roland’a ya da bir başkasına değil, Christabel LaMotte’a yazmıştı. Roland’ın keşfi bir tür kayba dönüşmüştü. Müsvedde mektupları, sakladığı güvenli yerden, çalışma masasında duran, üstünde *Aeneid VI Notları* yazan dosyadan çıkardı ve tekrar okudu:

“Olağanüstü sohbetimizden bu yana başka şey düşünemez oldum.”

“Hoş ve beklenmedik sohbetimizden bu yana pek başka bir şey düşünemedim.”

O kara sayfaların R. H. Ash’in Vico’sundan uçtuğu günü hatırladı. Vico’nun Proserpina’sını araştırdığını hatırladı. Ash’in *Altın Elmalar*’ını okumakta olduğunu ve Vico’nun Proserpina’sıyla, Ash’in o şiirde kullandığı versiyon arasında bir bağlantı aradığını hatırladı. Ash’iniraftan alıp çalışma masasına oturdu ve okudu.

Bir yazarın bir okur için yemenin, içmenin, seyretmenin ya da seksin esas zevkini yaratması, en azından yeniden yaratması mümkündür. Her romanda kaçınılmaz bir yetenek-gösterisi vardır: ağızda tereyağlı bir dağılmayla eriyen ve yazın tadını taşıyan yeşil benekli altın omlet *aux fines herbes*¹ ya da geriye doğru kıvrıldığında sıcak bir oyuğu, bir-iki yeni tüyü, bir an için görünüp kaybolan cinsiyeti ortaya çıkaran, sıkı ve sıcak, kaymak gibi pürüzsüz insan kalçası. Ama, romanlar oldum olası okumanın aynı derecede yoğun hazzından uzun uzun bahsetmezler. Bunun belli sebepleri var, en bariz olanı hazzın tekrarlana tekrarlana azalma özelliği, hatta yarattığı *mise-en-abîme*² etkisidir, bu etkide kelimeler, kelimelerin gücüne ve verdikleri keyife dikkat çekerler ve bu *ad infinitum*³ devam eder. Böylece hayal gücünün, kâğıt gibi ince ve kuru, narsistik, ama yine de rahatsızlık verecek derecede mesafeli, seksin ıslaklığından ya da iyi bir Burgonya şara-

1. (Fr.) İnce ince doğranmış maydanoz vs. gibi yeşillik. (Ç.N.)

2. (Fr.) Edebî metinlerde kendini fark etme, kendi üstüne düşünme. (Ç.N.)

3. (Lat.) Sonsuza kadar. (Ç.N.)

bının kokulu lal rengi parlaklığından yoksun bir deneyim yaşamasına sebep olur. Buna rağmen, Roland'ın tabiatına sahip kişiler, okuma eylemi şiddetli fakat istikrarlı bir şekilde heyecan verici olduğunda, kendilerini olabilecekleri en ayık ve en kafası iyi durumda hissederler. (Sırası gelmişken, "kafası iyi" ne şaşırtıcı bir laf, hem duyuların aşırı hassasiyetini hem de tam tersini akla getiriyor, gövdenin değil de beynin aldığı haz – aslında her ikisi de birbirini kapsıyor, bunu, ikisinin de işlediği durumlarda hissettiklerimizden gayet iyi biliyoruz.)

Şunu düşünün; Roland'ın düşündüğü gibi, "Proserpina'nın Bahçesi"ni belki on ikinci, hatta belki yirminci kere okuyor, "bildiği" bir şiir, yani bütün sözcükleri, sıralandıkları düzende ve o düzenin dışında, hafızada, alıntılarda ya da yanlış alıntılarda, deneyimlemiş – yani, zihninin, bir dalın üzerindeki pençeli kuş ayakları gibi durduğu yere yaklaşan bir sonraki sözcüğü ya da ondan sonra gelecek sözcüğü önceden bilebiliyor, hatta bazen ezbere okuyabiliyor. Şunu düşünün – yazar yazarken yalnızdı, okur okurken yalnızdı, birbirleriyle baş başa yalnızdılar. Doğru, yazar Spenser'ın *Peri Kraliçesi*'nde, Proserpina'nın bahçesinde küllerin ve korların arasında pırıl pırıl parlayan altın elmalarla da baş başa kalmış olabilir; zihninde, gözünün bebeğinde, Primavera'nın altın meyvesini görmüş olabilir, Havva'nın Pomona'yı ve Proserpina'yı hatırladığı bahçede Kayıp Cennet'i görmüş olabilir. Yazarken yalnızdı ve yalnız değildi, bütün bu sesler şarkı söylüyordu, aynı sözcükler, altın elmalar, başka yerlerde başka sözcükler, bir İrlanda Şatosu, gözden uzak bir kulübe, esnekçeperli ve gri yuvarlak kör gözler.

Aynı metnin değişik okumaları vardır – görevmiş gibi yapılan okumalar, plan çıkartan ve didik didik eden okumalar, duyulmamış seslerin hışırtısını duyan okumalar, zevk ya da eğitim için gri küçük zamirleri sayan ve

bir süre için ne altını ne de elmayı duyan okumalar. Şahsi anlamlar yakalamaya çalışan şahsi okumalar vardır: aşk ya da tiksinti ya da korku doluyum, metni aşk ya da tiksinti ya da korku için tarıyorum. Şahsi olmayan okumalar da vardır – inanın – zihnin gözü satırların ilerlediğini görür ve zihnin kulağı şarkı söylediklerini duyar da duyar.

Arada bir tüylerimizi, olmayan kürkümüzü, diken diken eden ve titreten okumalar olur, her sözcük ateş taşları, karanlıktaki yıldız noktacıkları gibi yanar ve keskin ve net ve sonsuz ve eksiksiz parlar – yazılanı farklı veya daha iyi veya daha tatmin edici şekilde *anlayacağımıza* dair bilgimiz, neyi nasıl anladığımızı ifade etme kapasitemizin önüne geçer. Böyle okumalarda, metnin yepyeni, daha önce hiç görülmemiş bir biçimde karşımızda belirdiğine dair hissi, neredeyse hemen, bu yeni halin zaten *hep orada olduğuna*, okurlar olarak bizim orada olduğunu bildiğimize, bunu bildiğimizi ilk kez farkına varıyor ve tam olarak ilk kez idrak ediyor olsak da, zaten hep orada olageldiğine dair bir başka his takip eder.

Roland *Altın Elmalar*'ı, sanki sözcükler canlı yaratıklarmış, ateş taşlarıymış gibi okudu, daha doğrusu tekrar okudu. Ağacı, meyveyi, pınarı, kadını, çimeni, yılanı tek ve türlü türlü biçimde gördü. Ash'in sesini duydu, kesinlikle onun sesiydi, kimselerinkine benzemeyen sesi, ve dilin tek bir insanın, yazarın ya da okurun çok ötesinde hareket edişini, kendi motiflerini dokuyuşunu duydu. Vico'nun ilk insanların şair olduklarını ve ilk sözcüklerin aynı zamanda şeyler de olan isimler olduğunu söyleyişini duydu ve kendisinin Lincoln'de yaptığı tuhaf, gerekli, anlamsız *listeleri* duydu ve ne olduklarını anladı. Christabel hem İlham perisi ve Proserpina'ydı hem değildi, bunu da anladı ve bu ona öyle ilginç ve *yerinde* göründü

ki, anladığı anda yüksek sesle güldü. Onu bu arayışa Ash yöneltmişti, ilk başta bulduğu ipucuna geri dönmüş ve her şey, mektup, mektuplar, Vico, elmalar, yazdığı liste bir kenara atılmıştı.

“Bahçede uludular, seslerini yükseltip aç biilaç uludular.”

Randolph Ash'in, masanın üstünde asılı duran küçük ölüm maskı fotoğrafı çok-anlamlıydı. İnsan onu iki şekilde okuyabilirdi; sanki içi boş bir kalıbın içine bakıyormuş gibi, sanki yanakların ve alnın düzlemleri, boş gözler ve alnın genişliği yontulmuş ve kalıbın dışına bakıyormuş gibi. Maskenin içindeydin – o gözlerin arkasında, maskeli bir aktör gibi: Maskenin dışındaydın, mutlak sonun kendisine olmasa da, bir bitiş noktasına bakıyordun. Kitabın iç kapağı Ash'in ölüm-döşegindeki bir fotoğrafıydı, gür beyaz saçlar, yaşama benzer bir şeylerle ölümün gelip yerleşmesi arasındaki geçiş noktasında yakalanmış yorgun yüz ifadesi. Bu ölü adamlarla Manet'nin temkinli, zeki, zevk düşkünü ve Watts'ın peygamber figürü birdi –aynı zamanda Manet ve Watts olsalar da– sözcükler de birdi; ağaç, kadın, su, çimen, yılan ve altın elmalar. Bu değişik yönleri hep kendi parçası olarak görmüştü, onlarla iç içe yaşayan Roland Michell'in bir parçası. Maud'la, birbiriyle çelişen inanç sistemleri, arzular, diller ve moleküllerden oluşan tutarsız benliğin modern teorileri üzerine konuştuğunu hatırladı. Ash bütün bunlardı ve hiçbirisi değildi, ama Roland, bunların hepsine hâkim olmasa da Ash'i tanıyordu. Ash'in dokunduğu, Ash'in kendi sözlerini aceleyle ve kararsızlıkla düzelterek ve reddederek elini üzerinde gezdirdiği mektuplara dokundu. Şiirin hâlâ ateşle yanan izlerine baktı.

Ash söylediğine göre – özellikle Roland’a değil tabii, o anda söylenileni anlamak üzere orada olan kişi Roland olduğu halde böyle bir ayrıcalıklı iletişim olmamıştı – esas önemli şey listelerdi, şeylere isim veren kelimelerdi, şiir diliydi.

Ona dilin aslında yetersiz olduğu, olanı asla anlata-mayacağı, sadece kendinden bahsettiği öğretilmişti.

Ölüm maskesini düşündü. Maskenin ve adamın ölü olduğu hem söylenebilir hem de söylenemezdi. Roland’a olan şuydu: Onun için, bir şeyleri *söyleyebilme* yolları, söylenemeyecekleri fikrinden daha ilginç hale gelmişti.

Çok acıktığını hissetti. Kendine bir kutu mısır kon-servesi almaya giderken kedilerin ağladığını, kapıyı tır-maladıklarını tekrar duydu. Bir yığın sardalye kutusu buldu – Val’le tutumlu bir şekilde yaşıyorlardı, başlıca yemeklerinden biri buydu. Kutulardan birini açıp bir çay tabağına boşalttı, kutuyu sokak kapısının iç tarafına ko-yup kapıyı açtı. Yüzler ona doğru baktı, altın gözlü ince siyah üçgen yüzler, kaplan çizgili baykuşa benzer bıyıklı yüzler, duman grisi bir yavru kedi ve ağırsiklet turuncu bir erkek kedi. Çay tabağını yere bırakıp yaşlı kadının seslendiği gibi seslendi. Bir an başlarını bir tarafa eğip tereddüt ettiler, Roland burun deliklerini açıp havadaki yağı koklayışlarını seyretti. Sonra karınlarını yere doğru indirerek hızla yanından geçtiler, yemek gitmişti, kapan ve yutan iki kafa, bacakların ve kolayca kıvrılan bedenle-rin savaşı, hayal kırıklığına uğrayanların uzun bağırtısı. Daha fazla kutu açtı ve çay tabaklarını yan yana dizdi. Yumuşak ayaklar aceleyle bodrum katının merdivenle-rinden indi, beyaz iğne dişler balığın etini parçaladı, kar-nı doymuş tüyler küçük elektrik kıvılcımları çakarak ayak bileklerine dolandı ve mırladı. Roland seyretti. On beş kedi. Başlarını kaldırıp ona baktılar; berrak yeşil cam

gözler, sarımsı kahverengi gözler, sarı ve kehribar gözler, gözbebekleri holün ışığında daralan birer yarık.

* * *

Bahçeye çıkmamak için hiçbir neden yok, diye düşündü. Peşinde birkaç yumuşak adımlı hayvanla bodrumdan arka tarafa geçti ve pütür pütür pası zorlayarak yasak sürgüleri çekip açtı. Gazete yığınlarını kapıdan uzaklaştırmak zorunda kaldı. (Val yangına yol açabileceklerini söylemişti.) Ana kilit bir Yale'ydi, çevirdi, dayanak koyarak kapıyı açtı. Soğuk, nemli ve topraksı gece havası içeri girdi, kediler de, önden koşarak onunla dışarı çıktılar. Taş basamakları çıkıp duvarı dönerek sınırlı manzarasının ötesine geçti ve dar bahçede ağaçların altında durdu.

Yağışlı bir ekim olmuştu; bazı ağaçlar hâlâ yeşil olsa da çimenler ıslak yapraklarla kaplıydı. Ağaçlar, ötedeki boşlukla karışacaklarına, bahçeye sarkan sokak ışığının pembe sisinin önünde siyah siyah görünüyorlar, karmaşık kollarını havaya kaldırıyorlardı. Bahçeye giremediği zamanlar, hayalinde orayı nefes alan yapraklardan ve gerçekten topraktan geniş bir mekân olarak düşünmüştü. Şimdi dışarıdaydı, bahçe gözüne daha küçük görünüyordu, ama içinde bir şeylerin büyüdüğü topraktan dolayı hâlâ gizemliydi. Bir zamanlar General Fairfax'in Putney arazisini çevreleyen kıvrımlı duvarın kırmızı tuğlaları üstündeki kafese sardırılmış kayısıları görebiliyordu. Yürüyüp duvara dokundu, o zamanlar özenle dizilmiş pişmiş tuğlalar hâlâ sağlamdılar. Andrew Marvell, Fairfax'in sekreteriydi ve Fairfax'in bahçesinde şiirler yazmıştı. Roland kendini neden bu kadar mutlu hissettiğini bilmiyordu. Sebep mektuplar mıydı, Ash'in şiiri mi, geleceğinin açık olması mı, ya da zaman zaman şiddetle ihtiyaç

duyduğu ve son zamanlarda özlediği yalnızlık mı? Duvarın iç tarafındaki patika boyunca bahçenin sonuna kadar yürüdü, orada bir çift meyve ağacı bahçenin ilerisini görmesine engel oluyordu. Çimenlikten karşıdaki metruk eve baktı. Kediler peşinden geliyordu. Yılan gibi kıvrılan gövdeleri çimenlerin üstündeki ağaç gölgelerine girip çıkıyordu, aydınlıkta pırıl pırıl, karanlıkta kadife siyahtılar. Gözleri ara sıra kesik kesik ışıldıyordu, parıldaayıp kaybolan, ortaları mavimsi kıvılcımlı boş kırmızımsı küreler, karanlığın üstünde yeşil çizgili kavisler. Onları gördüğüne o kadar memnundu ki, yüzünde aptal bir gülümsemeyle durdu. Yıllarca çektiği nemli kokularını, içinde yaşadığı sırsıklam mağarayı düşündü ve giderayak – çünkü emindi, gidiyordu – kendini onlara yakın hissetti. Sağ kalabilmeleri için nasıl bir plan yapacağına yarın karar verecekti. Bu gece sözcükleri düşünmeye başladı, içindeki bir kuyudan gelen sözcükleri, kendilerini şiir şeklinde yan yana dizen sözcük listelerini, “Ölüm Maskı”, “Fairfax Duvarı”, “Birkaç Kedi”. Henüz tanımadığı, ama kendine ait olan sesin çizdiği şekilleri duyabiliyor, hissedebiliyor, hatta neredeyse görebiliyordu. Şiirler dikkatli gözlemler değildi, henüz büyülü sözler de değildi, henüz hayat ve ölüme dair düşünceler de, ama bütün bunlardan özellikler taşıyordu. Bir tane daha ekledi, “Kedi Beşığı”, gördüğü kadarıyla biçimlerin gelip de nasıl kendilerini oluşturduğu üzerine söyleyecek şeyleri vardı. Yarın yeni bir defter alıp hepsini yazacaktı. Bu gece gerektiği kadarını yazdı, hatırlatıcı ipuçlarını.

Öncenin ve sonranın tuhaflığını hissedecek kadar zamanı oldu; bir saat önce ortada hiç şiir yoktu, ama şimdi yağmur gibi geliyorlardı ve gerçektiler.

Bazı ruh halleri içinde yiyip bitiririz yaşamımızı
 Art arda gelen açgözlülükle; daha fazlasını isteriz
Daha fazlası tüketse de zaman ve huzurdan kalan
 Küçük sermayemizi. Açlık kadar
 Sonlar da itekliyor bizi. *Mutlaka* öğrenmeliyiz
 Sonunda ne olduğunu, bütünün biçimini,
 İpliğin zayıf ya da sağlam,
 Girift ya da dümdüz bağlantısını
 Büyük beceriksiz ilmekleriyle ilkel işçiliğin.
 El yordamıyla buluruz yolumuzu bağlantıdan bağ-
 lantıya

Ve vazgeçemeyiz prangamıza dönüşen
 Merak zincirinden. Böylece sürükler bizi
 Ömrümüz boyunca – “Ya sonra, ya sonra, ya sonra”
 Belirlenmiş sonumuza doğru.
 Ulaşmalıyız bıçağa, oka, ilmeğe,
 Son kucaklaşmaya, altın nikâh yüzüğüne
 Savaştaki boru sesine ya da ölüm döşegindeki hırıl-
 tıya

Hepsinin bir olduğunu bilsek de, bilmek zorunda
 olsak da:

Bitiş, Son, bütün şokları ve bizi
 Bitiren son şok. İster miyiz

Hoplayıp zıplayan, düşünüp taşınan, endişeli ya-
şamlarımızla biz,

Hareketin bitmesini, gırtlığına kadar dolu olmayı

En tatlı katiyetle, ki bu keyif içinde

Bitip gidelim, tıpkı erkek yabanarısının

Havadaki kısa ömrünün keyfini ve yok oluşunu

Heyecan verici düğün dansında bulduğu gibi.

Randolph Henry Ash

Mortlake konferansı beklenmedik bir neşe ve komp-
lo havası içinde geçiyordu. Beatrice Nest'in davetiyle
onun evinde yapıliyordu. (Mortlake'in Mortimer Crop-
per'in dikkat menzilinin dışında kaldığına gizlice karar
verilmişti.) Beatrice, bir zamanlar yüksek lisans öğrenci-
leri için yaptığı gibi, kremalı ve soğanlı börek, yeşil salata
ve çikolatalı mus hazırladı. Börekler ve mus enfes görü-
nüyordu ve Beatrice mutluydu. Gündemdeki meseleye,
yani Mortimer Cropper'in arz ettiği tehlikeye konsantre
olduğu için misafirleri arasındaki gerginliklere, söylen-
meyen şeylere, söylenmeyen şeylerin yerine söylenen
şeylere aldırmadı.

İlk önce Maud geldi, çok ciddi ve dalgın görünüyor-
du, yine yeşil ipek eşarbını başına sarmış, yine kehribar
denizkızıyla tutturmuştu. Bir köşede durup Randolph
Henry Ash'in, Beatrice'in küçük yazı masasının üstünde,
genelde babaların ya da sevgililerin resimlerine ayrılan
yerde duran gümüş çerçeveli fotoğrafına baktı. Son za-
manlarında çekilen beyaz saçlı fotoğraflarından değil,
koyu renk gür saçlarıyla neredeyse korsana benzediği
daha erken fotoğraflarındandı. Maud otomatikman gös-
tergebilimsel bir analize başladı; çerçevenin ham gümüş-
ten arabesk bezemeleri, seçilen fotoğraf, fotoğraftaki kişi-
nin, kendisine bakanın gözlerine bakıyormuş gibi görün-

mesi, on dokuzuncu yüzyılda enstantane fotoğraf öncesi görülen sabit bakış. Fotoğrafın karısına değil de şaire ait olması.

Maud'u Val ve Euan MacIntyre izledi. Beatrice bu gruplaşmayı pek anlamadı. Val'i ara sıra, surat asarak Ash Fabrikası'ndaki çalışma grubuna bir kenardan iliştiği zamanlarda görmüştü. Val'in yeni, hafifçe küstah gösterişi gözünden kaçmamıştı, ama akademisyenlere özgü tek konuya konsantre olma eğiliminden dolayı bunun sebebi anlamaya çalışmadı. Euan, onu Mortimer Cropper'ın niyetini duyup diğerlerine haber vererek gösterdiği sağduyudan dolayı kutladı ve olup bitenlerin çok heyecan verici olduğunu söyledi, bu börek ve musun başarısıyla birleşince, Beatrice'in ilk başlardaki telaşlı ve sıkıntılı ruh hali daha da değişti.

Val ve Euan'ı Roland izledi, Roland Maud'la hiç konuşmadan, Val'le bir sürü vahşi kediye doyurma ve Hayvanları Koruma Derneği'ne telefon etme planları hakkında uzun bir sohbete daldı. Beatrice, Roland ve Maud arasındaki sessizliği duymadı ve tabii Roland'ın Hong Kong, Barcelona ve Amsterdam hakkında kimseye bir şey söylemediğinin farkında değildi.

Beatrice, Blackadder'ı bizzat aramış, gayet sakin bir şekilde Dr. Bailey ve Roland Michell'la bağlantıya geçtiğini, bir araya gelip Ash-LaMotte mektuplaşmasını ve kendisinin Profesör Cropper'ı söylerken duyduğu bir şeyi konuşmak istediklerini söylemişti. Grubun bu son üyesine kapıyı açtığında, Blackadder utanma ve muziplik karışımı bir ifadeyle ona Profesör Leonora Stern'ü takdim etti. Leonora kenarları siyah ipek bir örgüyle çevrilmiş kapüşonlu mor yün pelerini içinde muhteşem görünüyordu, pelerin bol siyah Çin pantolonu üzerine giydiği bir tür kalın ipekli kırmızı Rus tuniğini örtüyordu. Leonora, Beatrice'e, "Umarım gelmemin bir sakınca-

sı yoktur. Kimseyi rahatsız etmeyeceğime söz veriyorum, fakat benim de bütün bu meseleye akademik bir ilgim var,” dedi. Beatrice yuvarlak yüzünün misafirini memnuniyetle kabul ettiğini gösteren bir gülümsemeye bürünemediğini hissedebiliyordu. Leonora, “Ah, lütfen,” dedi, “bir fare kadar sessiz olurum. Şimdiden yemin ederim ki, açıkça ya da gizlice hiçbir elyazması çalmaya gelmedim. Sadece şu lanet olası şeyleri *okumak* istiyorum.”

Blackadder, “Profesör Stern’ün bize önemli yardımları olabilir diye düşünüyorum,” dedi.

Beatrice kapıyı tuttu, misafirler de dar merdivenden ilk kattaki oturma odasına çıktılar. Beatrice, Blackadder’ın Roland’la selamlaşmasını çevreleyen bir tür karmaşık sessizlik olduğuna kendiliğinden dikkat etti, ama Leonora ve Maud’un uzun kucaklaşmasındaki verilmeyen bilgileri ve yapılmayan suçlamaları tamamen kaçırdı.

Kucaklarında tabaklarla odanın etrafındaki koltuklarda ve mutfak iskemlelerinde oturdular. Euan MacIntyre orada bulunma sebebini açıklaması gerektiğini söyleyerek konuşmayı açtı. Maud’a bir tür hukuki danışmanlık yapıyordu ve Maud’un, LaMotte mektuplarının kesinlikle, Ash mektuplarının orijinallerinin de neredeyse kesinlikle sahibi olduğunu düşünüyordu, fakat Ash’in mektuplarının telif hakkı onun değil Randolph Ash’in vârislerinin kazanılmış hakkıydı.

“Mektuplar gönderildikleri kişilere aittir – fiziksel nesneler olarak – ama telif hakkı gönderende kalır. Bu mektuplar söz konusu olduğunda görüyoruz ki, Christabel LaMotte’un yazdığı mektupların kendisine iade edilmesini istediği açık ve Randolph Ash kendi rızasıyla bu isteği yerine getirmiş. Bütün mektuplaşmayı görmüş olan Roland ve Maud bu husustan gayet eminler. Elimde hukuki bir kanıt var – Christabel LaMotte’un şahitler

önünde imzaladığı vasiyetnamesi *bütün* elyazmalarını Maud'un büyük-büyük-büyük-büyükannesi Maia Thomasine Bailey'ye bıraktığını gösteriyor. Gerçek vâris, aslında, Maud'un hâlâ hayatta olan babası, ama o da bu vasiyetnameyle akrabasına intikal etmiş olan bütün elyazmalarını Maud'a bağışlamış, Maud da onları Lincoln'deki Kadın Kaynakları Merkezi'ne emanet etmiş. Maud babasına henüz benim ortaya çıkarttığım vasiyetnameden bahsetmemiş, ayrıca babasının, Profesör Cropper'ın, mektupların sahibinin kendisi olduğunu zanneden Sir George Bailey'ye önerdiği büyük miktar hakkında basında çıkan haberlerle ilgilendiğini de zannetmiyor. Zaten Maud'un, belgelerin bu ülkede kalması doğrultusundaki isteği göz önüne alındığında, babasının onları Stant Vakfı'na satacağına hiç ihtimal vermiyor.

Belki şunu da eklemem gerekir, eğer telif kanunu düşünenleriniz varsa, telif sahipliği *eserin basıldığı andan itibaren* yazarın hayatının sonuna kadar artı elli yıldır, ölümden sonra basılan eserlerdeyse basım tarihinden itibaren elli yıldır. Bu mektuplaşma basılmamış, bu yüzden telif hâlâ mektupları yazanların vârislerine ait. Dediğim gibi, elyazmaları mektupların gönderildiği kişiye, telif hakkı mektupları gönderene aittir. Lord Ash'in ne yapmak istediği açık değil, ama Dr. Nest'in söylediklerinden anlaşıldığı kadarıyla Cropper, hem mektupları hem de telifi kendisine vereceğine dair söz vermesi için Hildebrand Ash'i kandırmış."

Blackadder, "İnsanı çileden çıkaran biri, üstelik vicdansızca hareket ediyor, ama edisyon titizlikle hazırlanmış ve dikkatle araştırılmış, bu mektupların standart edisyonda yayımlanmasına izin vermemek bence kabalık olur. Eğer mektuplar bu ülkede kalırsa onun mektuplara erişimini yasaklamak teorik olarak mümkün, Hildebrand Ash'in ondan başka hiç kimseye mektupları yayına hazır-

lama izni vermemesi de teorik olarak mümkün, bu şekilde işler çıkmaza girer. Tabii, bir de Lord Ash'in kendisi var. Cropper'a erişim hakkı vermeden önce bir İngiliz edisyonuna izin verebilir. Sizce Sir George Bailey'le uzun bir hukuki çekişme olur mu, Mr. MacIntyre?"

"Kavgacılığına ve mektupların *de facto*¹ sahibi oluşuna bakılırsa, evet, olur."

"Lord Ash çok hasta."

"Öyle olduğunu duydum."

"Sorabilir miyim Dr. Bailey – eğer kendinizi bütün mektuplaşmanın sahibi olarak bulursanız – onlarla ne yapmayı düşünürsünüz?"

"Nerede tutulmaları gerektiğini söylemek için erken diye düşünüyorum, ayrıca batıl inanca benzer bir korku da hissediyorum – mektuplar benim değil ve hiç olmayabilirler de. *Eğer* benim olsalardı – eğer benimseler – bu ülkede kalmalarını isterdim. Tabii LaMotte'un mektuplarının Kadın Kaynakları Merkezi'nde olmasını isterim – pek güvenli bir yer sayılmaz, ama ona ait diğer şeyler – benim ailemden gelenler – zaten oradalar. Diğer taraftan istemiyorum ki – mektupları okuduktan sonra isteğim – mektupların bir arada kalması. Doğru olan bir arada olmaları. Sadece bir anlam ifade etmeleri için arka arkaya okunmaları gerektiğinden değil – onlar – onlar birbirlerinin birer parçası."

Bunu söylerken çabucak Roland'a baktı, sonra gözlerini uzağa, Roland'ın arkasında, onunla Val arasında duran Ash fotoğrafına dikti.

"Eğer British Library'ye satarsanız," dedi Blackadder, "Kaynak Merkezi'ne başka yönlerden de faydalı olabilirsiniz."

1. (Lat.) Fiilen. (Ç.N.)

Leonora, “Eğer araştırmacılar dünyanın her yerinden Merkez’e gelirlerse, *bu* da merkeze faydalı olur,” dedi.

Roland, “Lady Bailey elektrikle çalışan yeni bir tekerlekli sandalye *alabilsin* isterim,” dedi.

Birden herkes dikkatini ona çevirdi.

“Bize iyi davrandı. Ve hasta.”

Maud saçlarının dibine kadar kızardı.

“Bunu ben de düşündüm,” dedi, biraz öfkeyle. “Eğer mektupların sahibi *bensem* – yarısını ya da hepsini British Library’ye satarsam, tekerlekli sandalye konusunda yardımcı olabiliriz.”

“Sir George büyük ihtimalle sandalyeyi sana geri fırlatacaktır,” dedi Roland.

“Elyazmalarını ona *vermemi* mi istiyorsun?”

“Hayır. Sadece bir yolunu bulup –”

Blackadder iki esas araştırmacı arasında tartışmanın büyümeye başladığını gördü.

“Mektuplaşmayı ilk önce nasıl fark ettiğinizi bilmek isterdim,” dedi.

Herkes Maud’a baktı, o da Roland’a. Gerçeği söyleme zamanı gelmişti. Sahip olduğu şeyi kaybetme zamanı, belki kullanılması gereken söz şeytan çıkartmaydı.

“Vico okuyordum,” dedi Roland. “Vico’nun Michelet çevirisinin Ash’e ait kopyasını. British Library’de. Ve bütün bu kâğıtlar ortaya döküldü. Kırtasiye faturaları, Latince notlar, mektuplar, davetiyeler. Profesör Blackadder’a söyledim, tabii. Ama bulduğumu – bir kadına yazılmış bir mektubun başlangıcının iki müsveddesini bulduğumu söylemedim – kadının kim olduğu yazmıyordu – ama Crabb Robinson’a kahvaltıya gidişinden sonraydı – biraz araştırdım – ve Christabel LaMotte’u buldum. Böylece Maud’u görmeye gittim, bana tavsiye edilmişti – ah evet, Fergus Wolff tarafından – aile bağlarından falan haberim yoktu – bana Blanche Glover’ın günlüğünü

gösterdi – sonra Seal Court’ta bir şeyler olup olmadığını merak etmeye başladık – sadece binaya bakmak için arabayla oradan geçtik – Lady Bailey’le karşılaştık – ve Christabel’in küçük kulesine götürüldük – Maud oyuncak bebeklerin sakladığı sırlarla ilgili bir şiir hatırladı ve oyuncak bebek yatağına baktık – hâlâ Christabel’in odasıydı – oradaydı – *oradaydılar*, mektuplar – şiltenin altındaki boşlukta...”

“Lady Bailey Roland’ı sevdi, size söylemeyi unuttu ama Roland onun hayatını kurtardı; tekrar gelip mektuplara *bakabileceğini* ve tavsiyede bulunabileceğini söyledi – Noel’de gittik –”

“Önce okuduk ve not aldık –”

“Roland, LaMotte’un 1859’daki zooloji gezisinde Yorkshire’a Ash’le birlikte gitmiş olabileceğini düşündü –”

“Böylece oraya gittik ve – iki şairde de ikisinin de orada olabileceğine dair *metinsel* birçok kanıt bulduk – *Melusina*’da Yorkshire deyimleri ve manzaraları – iki şairde de aynı dizeler – Lamotte’un kesinlikle orada olduğunu düşünüyoruz –”

“Sonra LaMotte’un, Blanche Glover’ın intiharından önceki kayıp senede Bretonya’da olduğunu bulduk –”

“Ah evet, buldunuz,” dedi Leonora.

Maud, “Çok yanlış bir şey yaptım, Leonora,” dedi, “Ariane Le Minier’in sana yazdığı mektubu alıp sana söylemeden gittim – çünkü bu sır sadece benim değildi, aynı zamanda Ash’indi de – ve Roland’ın – ya da o zaman bana öyle geldi. Her neyse, Dr. Le Minier bize Sabine de Kercoz’un günlüğünün bir kopyasını verdi ve açıkça ortaya çıktı ki, orada bir çocuk doğmuş – izi kayıp –”

“Sonra siz ve Profesör Cropper geldiniz ve biz de eve döndük,” dedi Roland kısaca.

“Ve Euan, sanki sihirli gibi, Vasiyetname’yle ortaya çıkıverdi –”

“Sir George’un avukatını tanıyorum, bir atı paylaşıyoruz,” dedi Euan, Beatrice’in aklını fena halde karıştırarak.

“*Ecinni Mumya’nın*,” dedi Blackadder, “*LaMotte*’un Hella Lees’la bağlantısıyla alakalı olduğu ve Ash’in yarıda kestiği şu meşhur seansta *LaMotte*’un da bulunduğu açık. Üstelik şöyle bir *tahminde* bulunabilirim, Ash seansta *LaMotte*’un ölü çocuğuyla konuşmaya çalıştığını sanmış, eğer o *kendi* çocuğuyduysa fena halde öfkelenmiş olmalı.”

“Stant Koleksiyonu ofisinde çalışan iyi bir arkadaşım ve feminist-kız kardeşim sayesinde,” dedi Leonora, “ben de şunu biliyorum: Cropper, *LaMotte*’un Cropper’ın spiritüalist-sosyalist-feminist-hipnotizmacı büyük-büyük-büyükannesi Priscilla Penn Cropper’a yazdığı, derin suçluluk duygusu dolu mektuplarının fakslarını okuyormuş.”

“Bu da bizi iki, hayır üç soruyla karşı karşıya bırakıyor,” dedi Blackadder.

Bir: Çocuğa ne oldu, ölü ya da diri?

İki: Cropper neyi bulmaya çalışıyor? Neye dayanarak?

Ve üç: Orijinal mektuplara ne oldu?”

Herkes yine Roland’a baktı. Roland cüzdanını eline alıp mektupları içindeki güvenli yerden çıkardı.

“Onları aldım,” dedi, “neden bilmiyorum. Sonsuza dek bende *kalsınlar* – diye düşünmedim. Ne oldu da böyle yaptım bilmiyorum, öyle kolay göründü ki, üstelik benim keşfimdiler – yani, benden başka kimse onlara dokunmadığına göre, Ash onları kitap ayracı ya da ona benzer bir şey olarak Vico’nun içine koyduğuna göre. Geri vermem gerekecek. Kime aitler?”

Euan, “Eğer kitap British Library’ye hediye edildiy-

se, büyük olasılıkla onlara aittir. Telif hakkı Lord Ash'e ait," dedi.

Blackadder, "Bana verirsen, Kütüphane'ye geri gideceklerini garanti edebilirim sorgusuz sualsiz, en azından senin açısından," dedi.

Roland ayağa kalktı, odanın öbür tarafına yürüdü ve mektupları Blackadder'a verdi. Blackadder'ın kendini tutamayıp mektupları hemen oracıkta okuduğunu, elyazısını tanıyıp sanki sahibiymişçesine sevgiyle evirip çevirdiğini gördüler.

"Çok uyanık davranmışsın," dedi Roland'a alaycı bir edayla.

"Her şey birbirini izleyiverdi."

"Öyle anlaşılıyor."

"Ve iyi biten her şey iyidir," dedi Euan. "Bu Shakespeare komedilerindeki sonlara benzedi – *Nasıl Hoşunuza Giderse*'nin sonunda salıncakla sahneye indirilen arkadaş kimdi?"

"Hymen," dedi Blackadder, hafifçe gülümseyerek.

"Ya da polisiye bir hikâyenin sonundaki maske düşürme sahnesi gibi. Ben hep Albert Campion olmak istemişimdir. Hâlâ kötü adamımızı konuşmadık. Dr. Nest'in kulak misafiri olduklarını bize anlatmasını öneriyorum."

"Pekâlâ," dedi Beatrice, "Ellen'in günlüğünün sonuna bakmaya geldiler, yani, *sonuna* değil de, *Ash'in* sonunu anlatışına ve Profesör Cropper'ın her zaman çok ilgilendiği kutudan bahsedişine, Ellen'in kendisi gömülürken hâlâ bozulmamış olduğu görülen kutu, hangi kutu olduğunu zaten anladınız. Ben tuvalete gittim – etrafta kimselerin olmadığı bir gündü, Profesör Blackadder, ofisin size ait tarafında *tek kişi bile* yoktu – bildiğiniz gibi, tuvaletlerin oraya gidip gelmek feci uzun sürüyor – geri döndüğümde beni beklemiyorlardı ve Profesör Cropper'ın şöyle dediğini duydum ve şoke oldum – kelimesi

kelimesine değil tabii ama sözel hafızam iyidir – şöyle dedi, ‘Uzun seneler sır olarak kalabilir, ikimizin arasında bir sır, sonra sana miras kaldığında *sanki*, tesadüfen bulmuş gibi yapabiliriz – sen *bulmuş olursun* – ben de senden satın alırım – her şey usulüne uygun olur.’ Hildebrand Ash de dedi ki, ‘Rahip ne derse desin, manevi açıdan bana ait değil mi?’ Cropper, ‘Evet, ama Rahip sürekli zorluk çıkaran biri ve mezar açmaya dair bir sürü aptal İngiliz kanunu var, piskopostan izin almaya mecbur olmak gibi ve bence böyle bir risk alabilecek durumda değiliz.’ Hildebrand Ash tekrar, ‘Benim kendi malım,’ dedi. Profesör Cropper, hem Hildebrand’a hem de dünyaya ait olduğunu, kendisinin de ‘ağzı sıkı bir muhafız’ olacağını söyledi: Hildebrand da bir Cadılar Bayramı macerası olacağını söyledi ve Profesör Cropper da sert bir edayla bunun çok ciddi profesyonel bir iş olması gerektiğini söyledi ve bir an önce olsun, dedi, çünkü New Mexico’ya dönme zamanı yaklaşıyordu... Sonra ya bir köşede gizlendiğimi görmüşlerse diye öksürmem falan gerektiğini düşündüm. Geriye doğru bir sürü adım atıp, *daha gürültülü yaklaştım*, böyle tarif edilebilirse eğer.”

“Mezar hırsızlığı yapabileceğine inanırım,” dedi Blackadder aksi aksi.

“Biliyorum,” dedi Leonora Stern. “Bir sürü dedikodu var. Amerika’da. Küçük yerel koleksiyonlardaki cam dolaplardan kaybolan şeyler falan, ilginç eşyalar, Edgar Allan Poe’nun rehin bıraktığı kravat iğnesi, Melville’in Hawthorne’a yazdığı bir not, bunun gibi şeyler. Arkadaşlarımdan biri Margaret Fuller’ın bir arkadaşının torununu, Fuller’ın ölümle biten yolculuğuna çıkmadan önce Floransa’da İngiliz yazarlarla buluşmasını anlatan – feminist açıdan çok ilginç – bir mektubu satması için ikna etmiş, o sırada Cropper çıkagelmiş ve açık çek teklif etmiş, ama reddedilmiş. Ertesi gün, elyazmasına bakmaya

gittiklerinde kaybolduğunu görmüşler. Hiç bulunamamış. Biz, Cropper'ın hırsızlara kendisi için Mona Lisa'yı ve *Patates Yiyenler*'i çalmaları için para veren efsanevi milyonerler gibi olduğunu düşünüyoruz –”

“Belki onların gerçek sahibinin *kendisi* olduğunu düşünüyor,” dedi Roland, “onları en çok seven kendisi olduğu için.”

“Cömert bir bakış açısı,” dedi Blackadder, Ash'in orijinal mektuplarına bakarken. “Öyleyse, gecenin karanlığında açıp baktığı ve kokusunu içine çektiği özel, erişilmez bir değerli eşyalar dolabı olduğunu varsaymalıyız, kimsenin görmediği şeyleri sakladığı bir dolap –”

“Dedikodulara bakılırsa öyle,” dedi Leonora. “Dedikodular nasıldır bilirsiniz. Şöyle bir eserler, filizlenirler. Ama sanki bunun aslı var gibi. Fuller hikâyesinin doğru olduğunu kesinlikle biliyorum.”

“Onu nasıl durduracağız?” dedi Blackadder. “Polise mi gideceğiz? Robert Dale Owen Üniversitesi'ne şikâyet mi bulunacağız? Onunla yüzleşecek miyiz? Son ikisine güler geçer, ilki de zaten biraz saçma – önümüzdeki birkaç ay mezarın başında nöbet tutacak kadar adamları yoktur. Eğer şimdi caydırırsak, kibarca vazgeçecek ve sonra yeniden deneyecektir. Sınır dışı da ettiremeyiz.”

Euan, “Otelini ve Hildebrand'ın kır evini aradım ve birkaç şey öğrendim. Avukatlarıymışım gibi yapıp önemli bir bilgi vermek için acele onlara ulaşmam gerek dedim, gerçekte nerede olduklarını söylediler. North Downs'taki The Old Rowan Tree adlı handalarmış, Hodershall'a yakın, ama çok da yakın değil. İkisi de oradaymış. Bu çok önemli.”

“Rahip Drax'ı uyarmalıyız,” dedi Blackadder. “Aslında bunun pek yararı olmaz, *bütün* Ash araştırmacılarından ve şiir turistlerinden nefret ediyor.”

“*Bence*,” dedi Euan, “bu kulağa melodramatik ve oldukça Mr. Championvari gelebilir, ama bence, onu suçüstü yakalamalıyız – ve o her neyse – *elinden almalıyız*.”

Odanın içinde keyifli bir mırıltı dolaştı. Beatrice şöyle dedi:

“Mezarı bozmadan önce suçüstü yakalayabiliriz.”

“Teorik olarak, teorik olarak,” dedi Euan. “Pratikte, orada olan her neyse korumamız gerekebilir, eğer bir şey varsa.”

“Sizce hikâyenin sonunun, orada, o kutuda olduğuna mı inanıyor?” diye sordu Val. “Çünkü öyle olması için bir neden yok. O kutuda her şey olabilir ya da hiçbir şey.”

“Bunu biliyoruz. O da biliyor. Ama mektuplar – bazı yönlerden – biraz aptal gibi görünmemize sebep oldu – elimizdeki kanıtlara dayanarak yaşamöykülerini bir araya getirirken. Ash’in 1859-sonrası şiirleri arasında bu ilişkinin bulaşmadığı şiir yok – *her şeyi* yeniden gözden geçirmemiz gerekecek – spiritüalistlere karşı düşmanlığı bunun bir örneği.”

“Ve LaMotte,” dedi Leonora, “hep lezbiyen-feminist bir şair olarak geçer. Öyle tabii, ama sadece öyle olmadığı belli.”

“Ve *Melusina*,” dedi Maud, “çok farklı görülebilir, eğer ilk manzaralar kısmen Yorkshire’dansa. Tekrar okuyordum da. Hiçbir ‘kül’ ya da ‘dişbudak’ kelimesi masumca kullanılmış olamaz.”

Euan, “Mezar soyguncularına nasıl engel olacağız, sanırım toplanmamızın esas sebebi bu?”

Blackadder tereddütle, “Sanırım ben Lord Ash’ten yardım isteyebilirim,” dedi.

“Daha iyi bir fikrim var. Bence casuslar yerleştirip, onu *gözetleyelim*.”

“Nasıl?”

“Eğer Dr. Nest haklıysa *yakında* kazmaya gidecektir. Eğer biz gidip aynı handa kalırsak – içimizden hiç tanımadığı iki kişi olarak – diğerlerine haber verebiliriz – gerekirse tek başınayken yüzleşiriz, kilise bahçesine kadar takip ederiz, resmî-görünürlü bir kâğıtla arabasını durdururuz – biraz doğaçlama yapmak zorundayız. Val ve ben gidebiliriz. Benim biraz iznim var. Profesör Blackadder, sanırım sizde de, Ulusal Miras Danışma Kurulu ne yapacağına karar verene kadar Ash belgelerinin yurtdışına çıkmasını yasaklayan bir emir var –”

“Huzurlarını bozması bir engellenebilse,” dedi Beatrice.

“O kutuda ne var, ya da vardı,” dedi Blackadder, “merak ediyorum.”

“Ve oraya kimin için konmuştu,” dedi Maud.

“Ellen insanı kandırıyor, kafasını karıştırıyor,” dedi Beatrice. “Hem bilmeni istiyor, hem istemiyor. Kutunun orada olduğunu özellikle yazmış. Sonra kutuyu gömmüş.”

İlk önce Val ve Euan gitti, el ele. Roland Maud’a baktı, Maud o anda Leonora’yla, oldukça göze çarpan bir seri bağışlayıcı kucaklaşma içeren, koyu bir sohbete daldı. Roland kendini evden Blackadder’la birlikte ayrılırken buldu. Kaldırım boyunca birlikte yürüdüler.

“Hatalı davrandım. Özür dilerim.”

“Anlaşılır bir durum, herhalde.”

“Sanki bir güç bana sahip olmuş gibiydi. Bilmek zorundayım.”

“Sana teklif edilen işlerden haber var mı?”

“Ne yapacağımı bilmiyorum.”

“Bir hafta kadar cevap süren var. Hepsiyle konuştum. Seni göklere çıkarttım.”

“Çok nazıksınız.”

“Çalışmaların iyi. ‘Satır Satır’ı beğendim. Titiz bir

Çalışma. Ash üstüne çalışacak tam-zamanlı bir araştır-
macı için fon buldum. Eğer ilgilenirsen. Televizyona ık-
mamın bir yan ürünü diyebiliriz sanırım. Ash saplantısı
olan bir avukat tarafından yönetilen bir İskoç yardım
vakfı.”

“Ne yapacağıma karar veremiyorum. Akademik ha-
yata devam etmek istediğimden bile emin değilim.”

“Dediğim gibi, bir haftan var. İşin olumlu-olumsuz
 taraflarını konuşmak istersen uğra.”

“Teşekkürler. Biraz düşüneyim, uğrarım.”

The Rowan Tree Hanı, Hodershall'ın bir mil dışında, North Downs'un bir kıvrımının kuytusundadır. On sekizinci yüzyılda çıkmaktaşı ve arduvazdan inşa edilmiş, arduvaz damı yosun kaplı alçak uzun bir binadır. Boş yaylayı büyük ölçüde boydan boya kat eden, şimdilerde modernleştirilmiş ve genişletilmiş dolambaçlı bir yola bakar; yolun karşısındaki uzun çimenlik patikadan bir buçuk kilometre tırmanılınca, Hodershall Kilisesi'ne ulaşılır; bu kilise on ikinci yüzyılda yapılmıştır, pek gösterişli olmayan çan kulesi ve uçan bir ejderha şeklindeki rüzgârgülüyle, o da arduvaz damlı, yere yakın taş bir binadır. Bu iki bina yamacın ardındaki Hodershall kasabasından ayrı durur. The Rowan Tree'de on iki oda vardır, beşi anayola bakan ön tarafta, diğer yedisi de ana binanın arkasında, aynı yöresel taştan yapılmış modern ek binadır. Yazın gelen ziyaretçiler için konmuş masaları ve tahta salıncakları olan bir meyve bahçesi vardır. Bütün İyi Yemek Rehberlerinde adı geçer.

15 Ekim'de handaki ziyaretçilerin sayısı azdı. Yılın o zamanı için hava ılıktı – ağaçların yaprakları hâlâ duruyordu, ama çok ıslaktı. Beş oda doluydu, ikisinde Mortimer Cropper ve Hildebrand Ash kalıyordu. Cropper, sağlam, heybetli giriş kapısının üstündeki, kiliseye giden

patikaya bakan en güzel odayı seçmişti. Hildebrand Ash yan odadaydı. Bir haftadır oradaydılar ve her türlü havada, uzun çizmeleri, yağlanmış ceketleri ve taşınabilir parkalarıyla gayet iyi korunarak Downs boyunca uzun yürüyüşlere çıkmışlardı. Belli belirsiz parlayan altın sarısı pirinçleri, loş ışık veren koyu yeşil abajurlarıyla, koyu lambri kaplı barda Mortimer Cropper bir-iki kere o civarda bir ev almayı düşündüğünü söylemişti, yılın bir bölümünü geçirip yazı yazacağı bir yer. Çeşitli emlakçıları ziyaret etmiş, çeşitli evlere bakmıştı. Ormancılık hakkında bilgi sahibiydi ve organik tarımla ilgileniyordu.

On dördünde Ash ve Cropper, Leatherhead'e gidip Densher ve Winterbourne'un ofisini ziyaret ettiler. Kasabadan çıkarken bahçe aletleri satan bir yerde durup – nakit parayla – sağlam kürekler, tırmıklar, bir de kazma alıp Mercedes'in bagajına koydular. On dördünün akşamı, kiliseye yürüdüler, kilise her zamanki gibi, vandallar tahrip etmesin diye kilitliydi; mezar taşlarına bakarak kilise bahçesinde gezindiler. Harap demir parmaklıklarla çevrili küçük mezarlığın girişine bir yazı asılmıştı; yazıda bu kilise bölgesinin, St. Thomas'ın, Sayın Percy Drax'ın rahibi olduğu üç kilise bölgesinden biri olduğu yazıyordu. Kutsal Komünyon Ayini ve sabah duası her ayın ilk pazarı; akşam duası ise her ayın son pazarı burada yapılıyordu.

“Ben bu Drax denen adamı tanımıyorum,” dedi Hildebrand Ash.

“Çok sevimsiz bir adam,” dedi Mortimer Cropper. “Schenectady Şiir Derneği, Ash'in Amerika turunda kullandığı bir mürekkep hokkasını ve Amerikalılar için imzaladığı, içlerinde fotoğrafı yapışık kitaplardan bazılarını bu kiliseye bağışladı. Hazineyi sergileyebilsin diye cam bir vitrin de hediye ettiler; Mr. Drax bu vitrini *en kuytu* köşeye koyup üstüne de tozlu bir cenaze örtüsü örttü ve

ne olduğuna dair bir ibare bile koymadı, bu yüzden gelen ziyaretçiler farkına bile varmıyorlar...”

“İçeri bile giremezler zaten,” dedi Hildebrand Ash.

“Aynen öyle. Bu Drax, saygılarını sunmak isteyen Ash araştırmacıları ve hayranları anahtarı isteyince de çok saldırganlaşıyor. Diyor ki – bana mektuplarında da yazdı – kilise Tanrı’nın eviymiş, Randolph Ash’in anıt-mezarı değil. *Ben* bir tezat göremiyorum.”

“Eşyaları geri satın alabilirsin.”

“Alabilirim. Eşyaları ödünç alabilmek için bile hatırı sayılır miktarda bağış teklif ettim. Kitaplardan Stant Koleksiyonu’nda zaten var, hokkanın bir eşi daha yok. Maa-
lesef, hediye koşullarında eşyaların verilebileceği yazmıyor, diye cevap veriyor. Koşulları değiştirmeye de yanaşmıyor. Huysuzun teki.”

“Onları da alabiliriz,” dedi Hildebrand. “Hazır gelmişken.”

Güldü, Mortimer Cropper kaşlarını çatı.

“Ben hırsız değilim,” dedi sertçe. “Sadece o kutu – içindekileri sadece tahmin edebiliriz – onu kazıp çıkartmak için yasal izin alana kadar toprağın altında çürüdüğünü düşünmek – *belki de hiç bilemeyeceğimizi* düşünmek –”

“Değeri –”

“Değeri bir bakıma *benim* biçtiğim değer.”

“Ki bu da yüksek olacak,” dedi Hildebrand, soran bir sesle.

“İçi boş olsa bile yüksek olacak,” dedi Cropper. “Benim içim rahat etsin diye. Ama içi boş *olmayacak*. Biliyorum.”

Kilise bahçesini bir-iki kere dolaştılar. Her şey sessiz, gayet İngiliz havalı ve ıslaktı. Mezarların çoğu, birkaç tane geç ve az sayıda da erken tarihli mezar hariç, on dokuzuncu yüzyıldandı. Randolph ve Ellen’in mezarı kilise bahçesinin bir kenarındaydı, üstünde yaşlı bir sedir

ağacıyla daha da yaşlı bir porsukağacının bitmiş olduğu bir tür çimenli tepeciğin ya da tümseğin siper ettiği bir yerdeydi, ağaçlar bu sessiz köşeyi kilise kapısına doğru giden herhangi birinin gözlerinden saklıyordu. Parmaklıklar mezarın hemen öbür tarafındaydı ve arkalarında da yumuşak otları kısa kesilmiş, ağır kanlı birkaç koyunun otladığı ve küçük bir derenin ikiye böldüğü bir tarla uzanıyordu. Birisi kazmaya başlamıştı bile; çimen kesekleri parmaklıkların dibine düzgünce sıralanmıştı. Hildebrand on üç tane saydı.

“Biri baş tarafı için, boy içinse çift sıra... Yapabilirim. Kesekleri çıkarabilirim, evde çimenlikle uğraşıyorum. Kazılmamış gibi duracak şekilde mi bırakmayı planlıyorsunuz?”

Cropper düşündü. “Deneyebiliriz. Her şeyi gayet düzgünce koyup üstünü yapraklarla falan kapatabiliriz ve ne olduğunu anlayacak birileri fark edene kadar çimlerin uzamasını ümit edebiliriz. Deneyelim.”

“İlgiyi başka tarafa çekebiliriz. Sanki Satanistler ayin yapmışlar gibi bir dizi uyduruk ipucu bırakabiliriz.” Hildebrand burnundan bir homurtu çıkartıp uzun ve tiz bir kahkahayla tek başına güldü. Cropper, Hildebrand’ın kaba hatlı pembe yüzüne baktı ve zor beğenenlere has bir tiksinti hissetti. Bu banal yaratığın yanında tahammül edebileceğinden çok daha fazla zaman geçirmek zorunda kalacaktı.

“En büyük umudumuz kimsenin bir şey fark etmesi. Aksi halde *kötü* olur – mezarın kazıldığını biri fark ederse, bizim burada olduğumuzu fark etmesi de yüksek ihtimal. Aradaki bağlantıyı anlayabilir. O zaman bir şeyler uydururuz. Kutuyu bulup alırsak, baştan beri orada olduğunu kimse ispatlayamaz, tekrar kazıp baksalar bile. Ki yapmazlar. Drax izin vermez. Ama en büyük umudumuz – tekrarlıyorum – göze batmamak.”

Kilise bahçesinden çıkarken iki ziyaretçiyle karşılaştılar, bir erkek bir kadın, her yere nüfuz eden yağmurdan korunmak için kapitone ceketler ve lastik çizmelerle yeşil yeşil giyinmişlerdi, İngilizlere özgü bir şekilde çevredeki renklerin arasında kayboluyorlardı. İki uzun eğik taşın üstündeki gülen melek ya da bebek melek başlarını inceliyorlardı; küçük yaratıklar gamzeli ayaklarını kafatasından taburelere dayamışlardı. “Günaydın,” dedi Hildebrand, İngiliz soylusu sesiyle, “Günaydın,” diye cevap verdiler aynı tonda. Kimse göz göze gelmedi, gayet İngilizvari bir durumdu.

Ayın on beşinde Cropper ve Hildebrand restoranda birlikte yemek yediler, orası da bar gibi lambri kaplıydı, taş şöminede odun ateşi neşeyle yanıyordu. Cropper ve Hildebrand ateşin bir tarafındaydılar; öbür tarafında da gözleri birbirlerinden başka kimseyi görmeyen genç bir çift el ele oturuyordu. On sekizinci yüzyıl rahiplerinin ve toprak sahiplerinin, mum dumanıyla ve zamanla kalınlaşan vernikle yarı gölgelenmiş ve kararmış incecik çatlaklı yağlıboya resimleri, duvarlardan ciddi ciddi bakıyordu. Mum ışığında yediler, ıstakoz sosunda somon mus, garnitürlü sülün, Stilton, sorbe *cassis maison*.¹ Cropper içinde bir özlem duygusuyla hepsinin tadını çıkardı. Oldukça uzun bir zaman buraya tekrar gelmesi mümkün olmayacaktı, dünyanın bu köşesine yaptığı ziyaretlerden çok keyif almıştı. The Rowan Tree Hanı’nı sevmişti; romantik havalı eğri büğrü bir zemini vardı, alt katta taş, üst katta halı; koridorları öyle dar ve alçaktı ki, başını eğmek zorunda kalıyordu. Su tuhaf gümbürtülü, öksürüğe benzer sesler çıkarıyordu, New Mexico’da altın musluklu son moda banyosundaki tükenmek bilmez

1. (Fr.) Ev yapımı siyah frenküzümü likörü. (Ç.N.)

o gümüş akış onun için ne kadar değerliyse, bu da aynı ölçüde değerliydi. İkisi de türlerinin en güzel örneklerindendi; kuytu, daracık, eski, dumanlı İngiltere, kuru güneşli, camlı, hafif çelikli ve göz alabildiğine geniş New Mexico. Gerçekten bir şeyler yaptığı zamanlarda hep olduğu gibi, kanı kaynıyordu, heyecanlıydı; zihninin, bir kara parçasından diğerine yaptığı yolculuğun üstünde gökyüzündeki ay gibi asılı olduğu zamanlarda; kendini ne tam orada ne de tam burada hissettiği zamanlarda olduğu gibi. Ama bu sefer her zamankinden fazla. Yemekten önceki zamanını odasında geçirmişti, egzersizlerini ve rutinini baştan sona yapmış, kaslarını bükerek, sallanıp dönerek, vücudunu esnek olmaya zorlayarak ısınmıştı. Bu hoşuna gidiyordu. Hâlâ iyi görünüyordu. Üstünde özel spor kıyafetleri, uzun siyah pantolonu ve havlu kazağıyla boy aynasının önünde durdu. Alnına düşen dağınık gümüş rengi saçlarıyla korsan atalarına, ya da onların film versiyonlarına benziyordu.

Hildebrand, “Yarın ver elini Amerika. Hiç gitmedim, biliyor musun? Sadece televizyonda gördüm. Bana konferans vermeyi öğretmen lazım,” dedi.

Cropper, bu işi tamamen kendi başıma yapabiliyordum, yapmalıydım, diye düşündü. Ama o zaman kesinlikle hırsızlık olurdu, mutlak bir ihlal, ama bu şekilde sadece doğal bir süreci hızlandırmış oluyordu, Hildebrand’dan – eğer Lord Ash’in sağlık durumuyla ilgili söyledikleri doğruysa – bir süre sonra, çok kısa bir süre sonra zaten onun olacak bir şeyi satın alıyordu.

“Mercedes’i nereye park ettin?” diye sordu Hildebrand.

“Bana bahçenden –” dedi Cropper, güvenli bir sohbet konusu arayarak. “Bana bahçe işlerinden bahset, çimenlikten.”

“Çimenliğimi nerden biliyorsun?”

“Sen söyledin ya. Neden söylediğine boş ver şimdi. Ne tür bir bahçen var?”

Hildebrand uzun uzun tarif etmeye girişti. Cropper etrafına baktı. Balayı çifti kafa kafaya vermişti. Cropper’ın Cristian Dior olduğunu anladığı koyu tavus kuşu mavisi yün ve kaşmir ceketin içinde düzgün hatlı bir yakışıklılığı olan adam, birbirine kenetlenmiş ellerini dudaklarına götürüp kızın bileklerinin içini öptü. Kız ametist bir kol-yeyle süslü pürüzsüz boynunu açıkta bırakan fildişi renkli bir ipek gömlek altına mor bir etek giymişti. Partnerinin saçını okşadı, belli ki, etrafta onlara bakanların olduğuna dair farkındalığı dışlayan, o kısa süreli obsesif kompulsif durumdaydı.

“Ne kadar geçe bırakmalıyız işi?” dedi Hildebrand.

“Burada konuşmayacağız,” dedi Cropper. “Bana şeyi anlat – şeyi – ”

“Otelden ayrılacağımızı haber verdin mi?”

“Yarın akşam için de ödeme yaptım.”

“Güzel bir gece. Hoş ve sessiz. Ay güzel.”

Odalarına çıkarken genç çiftin yanından geçtiler, holdeki tahta telefon kulübesinden çıkıyorlardı. Mortimer Cropper başını hafifçe eğdi. Hildebrand, “İyi geceler,” dedi.

“İyi geceler,” dedi çift birlikte.

“Erken yatıyoruz,” dedi Hildebrand. “Egzersiz bizi öldürdü.”

Kız gülümseyerek arkadaşının koluna girdi.

“Bizi de. Yatmaya gidiyoruz. İyi geceler. İyi uykular.”

Cropper dışarı çıkmak için bire kadar bekledi. Ortalık sessizdi. Ateş hâlâ tütüyordu. Havada ağır bir durgunluk vardı. Mercedes’i otopark girişinin yanına park etmişti, otele geri girmek sorun olmayacaktı, çünkü oda anahtarıyla birlikte ön kapının anahtarını da vermişlerdi.

Koca araba yumuşak bir mırıltıyla yolun karşısına geçip kiliseye giden patikaya girdi. Cropper kilise kapısının yanındaki bir ağacın altına park edip bagajdan fırtına lambalarını ve yeni aldığı alet edevatı çıkardı. Hafifçe yağmur yağıyordu, ayak altındaki toprak ıslak ve kaygandı. Hildebrand'la birlikte Ash'lerin mezarına doğru karanlıkta ilerlediler. "Bak," dedi Hildebrand, kiliseyle porsuk ve sedirağaçlı tepecik arasında, ay ışığının vurduğu noktada duruyordu. Kocaman beyaz bir baykuş kilise kulesinin etrafında döndü, sakın, güçlü ve tamamen sessizdi, kendi işiyle meşguldü.

"Ürkütücü," dedi Hildebrand Ash.

"Güzel bir hayvan," dedi Mortimer Cropper, kendi heyecanını, kaslarındaki ve zihnindeki kudret ve kararlılık hissini, baykuşun ölçülü kanat çırpışlarıyla, havadaki bu zahmetsiz kayıp gidişiyle bir şekilde bağdaştırmıştı. Baykuşun tepesinde, ejderha hafifçe kıvıldadı, gıcırdayarak, kendini bırakarak, gelişigüzel bir hava akımını yakalayarak bir o tarafa, bir bu tarafa döndü.

Hızlı hareket etmeleri gerekiyordu. Gün ağarmadan her şeyi bitirmek, iki adama fazla gelebilecek bir işti. Kesikleri çıkarıp üst üste yığdılar. Hildebrand nefes nefese, "Ne tarafta olduğuna dair bir fikrin var mı?" dedi ve Cropper o şeyin bu insan-boyutlarından-büyük toprak parçasının kalbinde bir yerde durduğuna gerçekten de çok emin olduğu halde, bunu kendi heyecanlı hayal gücünde ürettiğini fark etti. Kutunun gömülme sahnesini o kadar sık görmüştü ki – yani zihninde – durduğu yeri *uydurmuştu*. Ama spiritüalistlerin ve Shaker'ların soyundan gelmesi boşuna değildi. Sezgilerini dinledi. "Baş tarafından başlayalım," dedi, "makul bir derinliğe kadar kazalım, ayaklara doğru düzenli bir şekilde ilerleyelim."

Kazdılar. Dışarı attıkları, gittikçe yükselen bir tümsek oluşturdu, kil ve çakmaktaşının, kopmuş köklerin, kemirgenlerin ve kuşların küçük kemiklerinin, taşların, ufalanmış çakılların bir karışımıydı. Hildebrand çalışırken bir homurtu çıkartıyor, kel kafası ay ışığında parlıyordu. Cropper küreğini bir tür neşeyle sallıyordu. Kabul edilebilir şeylerin sınırını aşmıştı ve her şey yolundaydı. Kışının üstünde oturan, gaz lambası kokan, ak saçlı bir akademisyen değildi. İşbaşındaydı, bulacaktı, bu onun kaderinde vardı. Kenarları keskin küreğini toprağın üstüne özenle yerleştirip korkunç bir sevinçle vurdu da vurdu; kesiyor, direnç gösteren ıslak yere giriyordu. Ceketini çıkardı, yağmurun sırtını ıslatışını mutlulukla, terinin kürekkemiklerinin arasından ve göğsünden aşağı damlayışını neşeyle hissetti. Vurdu, vurdu, vurdu. “Yavaş ol,” dedi Hildebrand ve, “Devam et!” diye tısladı Cropper, çıplak elleriyle porsukağacının köklerini çekiştirdi, kesmek için ağır bıçağını çıkardı.

“Burada. Biliyorum burada.”

“Sakin ol. Rahatsız etmek istemeyiz – rahatsız – eğer mümkünse.”

“Hayır. Gerek kalmayacak. Devam et.”

Rüzgâr çıkmıştı. Bir parça esti; kilise bahçesindeki bir-iki ağaç çatırdadı ve inledi. Birdenbire bir esinti Cropper’ın ceketini asılı olduğu taştan kaldırıp toprağa düşürdü. Cropper, o âna kadar düşünmediği bir şeyi, kazmakta olduğu çukurun altında Randolph Ash’in ve karısı Ellen’in ya da onlardan artakalanların yattığını düşündü. Fırtına-ışığı sadece küreklerinin kesme izlerini ve rutubetli, soğuk kokulu toprağı aydınlatıyordu. Cropper havayı kokladı. Havada hareket eden ve sallanan ve dalgalanan bir şey vardı, sanki ona tokat atmaya hazırlanan bir şey. Bir an için, bir insanın değil de hareket eden bir şeyin varlığını apaçık hissetti ve bir an için, küreğine da-

yanıp sersemlemiş gibi durdu, yasaklı gibi. O anda büyük fırtına Sussex'i vurdu. Rüzgârın uzun dili uluyarak yanlarından geçti, bir hava duvarı Hildebrand'a çarptı, Hildebrand nefesi kesilerek çamura çöktü. Cropper yeniden kazmaya başladı. Bir tür sabit uluma ve ıslık başladı, sonra bir inilti ve çatırtılı iç çekişler korusu, ağaçlar yakınıyordu. Kilise damından bir kiremit uçtu. Cropper ağzını açtı ve tekrar kapadı. Rüzgâr, başka boyuttan gelmiş bir yaratık gibi mezarlıkta dolaştı, kapana kısılmışçasına avaz avaza. Porsukağacı ve sedir umutsuzca ellerini kollarını salladılar.

Cropper kazmaya devam etti. "Yapacağım," dedi. "*Yapacağım.*"

Hildebrand'a devam etmesini söyledi, ama o denileni duymadı, bakmıyordu da; bir mezar taşının yanında çamura oturmuş, eliyle ceketinin yakasını kavuşturmuş, bir yol bulup içine giren havayla boğuşuyordu.

Cropper kazdı. Hildebrand yavaşça Cropper'ın kazdığı yerin etrafında emekledi. Porsukağacının ve sedirin tabanı kaymaya, yana doğru gitmeye ve şikâyet etmeye başladı.

Hildebrand, Cropper'ın kolundan çekiştirdi.

"Dur artık. İçeri gir. Bu – fazla ileri gittik. Güvenli değil. Korunağa." Yatay yağan yağmur yanak etini kırbaçlayıp kesti.

"Şimdi olmaz," dedi Cropper, küreğini bir kâhin asası gibi toprağa özenle dayadı ve tekrar vurdu.

Metale çarptı. Toprağa çöküp eşelemeye başladı. Çıktı – oksitlenmiş dikdörtgen bir şey, tanıdık görünümlü değerli parça. Göğsüne bastırıp yandaki taşa oturdu.

Rüzgâr kilise damını kanırtıp birkaç kiremit daha fırlattı. Ağaçlar haykırarak sallandılar. Cropper işe yaramaz parmaklarla kutunun orasını burasını kurcaladı, bıçakla köşesini çentikledi. Rüzgâr saçlarını alıp başında

çılgın dairelerle döndürdü. Hildebrand elleriyle kulaklarını kapamıştı. Yaklaşıp Cropper'ın kulağına bağırdı,

“Bu? O mu?”

“Doğru. Büyüklük. Evet. Bu o.”

“Şimdi ne olacak?”

Cropper çukuru işaret etti.

“Doldur şunu. Ben kutumu arabanın bagajına koyacağım – ”

Kilise bahçesini geçmek için yürüdü. Hava gürültülerle doluydu. Sızlanan, yırtılmaya benzer bir ses vardı, bunun patika kenarında ve çalıkların arasında bir öne bir arkaya kamçılanan, sarkan dallardan oluşan başlarını gökten yere yerden göğe savuran ağaçlardan geldiğini gördü. Daha fazla kiremit kendilerine has bir sesle havayı yarıyor, yere ya da mezar taşlarına çarpıp patladı. Cropper kutuyu taşıyarak hızla yürümeye devam etti, yüzü uçan yapraklarla ve bitki özsuları ile kirlenmişti. Yine de yürürken keşfine parmaklarıyla değiyor, araştırıyor, kutunun kenarlarına dokunuyordu. Menteşelerine tutunup deli gibi dans eden, elinin altında zıplayıp duran ve böylece hayatını kurtaran kilise bahçesi kapısıyla boğuşurken, topraktan gelen, Teksas'taki petrol kuyularında olana benzer bir kabarma ve püskürme sesi duydu, bu ses başka bir sesle karışmıştı, öyle korkunç bir şekilde yırtıyor, çekiyor, çatırdıyordu ki, her çatırtı bir çığlıktı. Ayağının altındaki toprak titredi ve hareket etti; Cropper oturdu; bir parçalanma sesi duydu ve gözlerinin önüne, devrilen bir tepe gibi büyük gri bir kütle indi, buna hareket eden havayı kamçılamanın yaprak yığınının ve ince dalların sürünme sesi eşlik etti. Son ses – hâlâ devam eden esas esinti dışında – davulların, zillerin ve tiyatrodaki kullanılan gök gürültüsü levhalarının bir karışımıydı. Burun delikleri ıslak toprak ve bitki özsu ve gaz dumanıyla dolmuştu. Mercedes'in tam üstüne ağaç düşmüştü. Arabası git-

mişti ve hana giden yol kapanmıştı, en azından bir, hatta muhtemelen daha fazla sayıda ağaçla.

Uluyan bir hava akıntısına abanarak, her tarafta düşen ağaçları duyarak Ash'in mezarına doğru geri geldi. Tepeciğe gelip de gemici-fenerini oraya doğru çevirince, porsukağacının kollarını havaya doğru uzattığını ve kırmızımsı gövdede, kalın tabana yakın yerde bir an için kocaman beyaz bir ağız açıldığını gördü, ağaç sersemlemiş gibi öne doğru eğildi ve yavaş yavaş, yavaş yavaş çatırdamaya, iğneyapraklar saçarak alçalmaya devam etti ve sonunda ikiye ayrılıp titreyerek mezarın üstüne boylu boyunca uzandı, mezar tamamen kapandı. Artık ne ileri ne de geri gidebiliyordu. "Hildebrand!" diye seslendi ve kendi sesi sanki çaresizce geriye doğru katlanıp duman gibi yüzüne çarptı. Kilisenin yanında daha mı güvende olurdu? Oraya ulaşabilir miydi? Hildebrand neredeydi? Anlık bir sükûnet oldu, tekrar seslendi.

Hildebrand, "İmdat. İmdat. Nerdesin?" diye bağırdı.

Başka bir ses, "Burada, kilisenin yanında. Bekle," dedi.

Porsukağacının dalları arasından bakan Cropper, Hildebrand'ın mezarlar arasındaki çimenlerden emekleyerek kiliseye doğru gittiğini gördü. Orada onu, ışığını olduğu yöne doğru sallayan el fenerli bir karaltı bekliyordu.

Karaltı, "Profesör Cropper?" dedi net ve otoriter bir erkek sesiyle. "İyi misiniz?"

"Sanırım ağaçların arasına sıkışıp kaldım."

"Sizi çıkartabiliriz herhalde. Kutu sizde mi?"

"Ne kutusu?"

"Evet, onda," dedi Hildebrand, "ah, bizi buradan çıkarın, çok fena, artık dayanamıyorum."

Helen Lees'in seanslarında oynanan elektrik akımları gibi cızırdayan bir ses duyuldu. Karaltı havaya doğru konuştu.

“Evet, burada. Evet, elinde. Ağaçlar hepimizin yolunu kesti. Siz iyi misiniz?”

Cızır, cızır.

Cropper koşarak kaçmaya karar verdi. Geriye döndü. Patikadaki ağacın etrafından dolaşmak mümkün olmalıydı – ancak, yolunun üstünde başka ağaçlar, bir çit, daha önce orada olmayan kocaman kabuklu bir bariyer var gibiydi.

“Faydası yok,” dedi karaltı akıl almaz bir biçimde. “Etrafınız sarıldı. Mercedes’inizin üstünde bir ağaç var.”

Cropper olduğu yerde döndü, başka fener ışıkları, ıslak ve beyaz tuhaf çiçekler ya da meyveler gibi, dalların arasından bakan insanları ortaya çıkardı; Roland Michell, Maud Bailey, Leonora Stern, James Blackadder ve omuzlarına kadar inen sıırılsıklam kıvrır kıvrır beyaz saçlarıyla bir cadı veya kadın peygamberi andıran, başka bir şekle bürünmüş Beatrice Nest.

Güçlkle yürüyerek The Rowan Tree Hanı’na dönmeleri bir buçuk saatlerini aldı. Fırtınadan önce, iki arabayla Mortlake’ten yola çıkan, ama kiliseye gelmeden önce yarattığı etkiyi görmeye başlayan Londralılar, Blackadder’ın Peugeot’sundaki küçük testereyle Euan’ın onlar için tedarik ettiği telsizi de yanlarında getirmişlerdi. Bunlarla ve Cropper’ın kürekleriyle kuşanmış olarak yıkılmış kolonların ve iç çeken bitkilerin üstünden zar zor tırmandılar, altından geçtiler, yardım için el ele tutuştular, ittiler, çektiler, yolun sonuna gelip de sarkan kablolar ve karanlık pencereler görene kadar. Elektrikler kesikti. Cropper hepsini hana soktu, kutuyu hâlâ sımsıkı tutuyordu. Holde çoktan bir sürü yolda kalmış kamyon şoförü, motosiklet sürücüsü ve bir çift de itfaiyeci toplanmıştı. Otel sahibi elinde şişelere ilıştırılmış mumlarla holde dolaşıyordu. Mutfaktaki ocakta büyük ten-

cerelerde su kaynatılıyordu. Başka hiçbir zaman, bu kadar çok sayıda ıslak, pis akademisyenin, bu kadar erken saatteki akını böyle rahat ve meraksız bir sükûnetle karşılanmazdı. Bir kap dolusu kahve ve sıcak süt – ve Euan’ın tavsiyesiyle bir şişe de konyak – Cropper’la beraber, onu suçüstü yakalayanlar eşliğinde odasına çıkarıldı. Cropper’ın çantalarından ve Hildebrand’ın yepyeni valizinden herkes için robdöşambırlar ve ekstra süveterler çıktı. Her şey o kadar gerçek dışı ve hep birlikte hayatta kalmış olma hissi o kadar kuvvetliydi ki, hepsi aptalca bir iyilik hissiyle, bitkin bitkin gülümseyerek nemli ve üşümüş bir halde oturdular. Tuhaftır ama, ne Cropper ne de diğerleri öfkelenecek, hatta içerleyecek gücü bulabiliyordu. Kutu mumların arasında, pencere içindeki masanın üstünde duruyordu; paslı, toprakla kaplı ve ıslak. Üçü de pijamalı üç kadın – Maud’un üstünde Cropper’ın siyah ipeklisi, Leonora’nın üstünde Cropper’ın kırmızı kotonu ve Beatrice’in üstünde Hildebrand’ın beyaz ve nane şekeri yeşili çizgilisi – yatağın üstünde yan yana oturuyordu. Val ve Euan kendi kıyafetleri içinde normalliği temsil ediyordu. Blackadder, Hildebrand’a ait siyah bir süveter ve pamuklu bir pantolon giymişti.

Euan, “Hep ‘etrafınız sarıldı,’ demek istemişimdir,” dedi.

“Çok iyi söylediniz,” dedi Cropper. “Sizi tanımıyorum, ama gördüm. Restoranda.”

“Ve bahçe malzemeleri dükkânında ve Densker ve Winterbourne’da ve dün kilise bahçesinde, evet. Ben Euan MacIntyre. Dr. Bailey’nin avukatıyım. Şu anda Sir George Bailey’nin elinde olan elyazması mektupların hukuki sahibinin kendisi olduğunu kanıtlayabileceğime inanıyorum – her iki tarafın mektuplarının da.”

“Yalnız, bu kutunun Dr. Bailey’le hiçbir ilgisi yok.”

“Benim olacak,” dedi Hildebrand.

“Eğer Piskopos’tan yetki almadıysanız, Mr. Drax’tan izin almadıysanız, Lord Ash’ten izin almadıysanız, mezar bozmak suretiyle kanun dışı olarak elde edilmiş demektir, onu sizden alabilir ve bir vatandaş olarak suçluyu tutuklama yetkimi kullanarak sizi gözaltına alabilirim. Dahası, Profesör Blackadder’ın elinde, kutunun içindekilerin, ulusal miras hazineleri olarak durumları tespit edilmeden ülke dışına çıkartılmalarını yasaklayan bir mektup var.”

“Anlıyorum,” dedi Mortimer Cropper. “Tabii, içinde hiçbir şey olmayabilir. Ya da sadece toz. Biz – müşterek olarak – içindekileri inceleyemez miyiz? Buradan ve birbirimizin yanından ayırlamayacağınıza göre?”

“Rahatsız edilmemeli,” dedi Beatrice. “Yerine konulmalı.”

Gruptakilere baktı, ama destek bulamadı. Mortimer Cropper, “Eğer buna inansaydınız, beni kutuyu bulmadan önce gözaltına alırdınız,” dedi.

Blackadder, “Kesinlikle doğru,” dedi.

Leonora, “İçine bakılacağını düşünmediyse, neden bulunması için bırakmış? Neden onu göğsüne bastırmamış – ya da Ash’inkine?” dedi.

Maud, “Hikâyenin sonuna ihtiyacımız var,” dedi.

“Bulacağımız şeyin o olacağının garantisi yok,” dedi Blackadder.

“Ama bakmak *zorundayız*,” dedi Maud.

Cropper bir yağdanlık çıkarttı, yağı kapağın ek yerine sürdü ve pas parçacıklarını pul pul dökerek bıçağıyla zorladı. Birkaç uzun dakikadan sonra, bıçağı kapağın altına soktu ve itti. Kapak birdenbire açıldı, Randolph Ash’in cam numune kabı ortaya çıktı, buğulu ve lekeliydi ama

sağlamdı. Cropper bıçağını ince ince etrafında gezdirip onun da kapağını açtı ve içindekileri çıkardı. Yağlı ipek¹ bir kesenin içinde şunlar vardı: birleşmiş iki el şeklinde gümüş klipsli saçtan bir bilezik, mavi bir zarfın içinde bir tutam incecik örülmüş uzun sarı saç, kurdeleyle bağlanmış kalın bir deste mektup olduğu anlaşılan başka bir yağlı ipek paket, üstünde kahverengi harflerle: *Randolph Henry Ash'e, kapalı olarak*, diye yazan, bir zamanlar beyaz olan, mühürlü uzun bir zarf.

Cropper büyük paketi karıştırıp, "Aşk mektupları. Söylediği gibi," dedi. Mühürlü mektuba baktı ve Maud'a uzattı.

Maud elyazısına bakıp, "*Galiba...* neredeyse eminim..." dedi.

Euan, "Eğer açılmamışsa mülkiyet meselesi çok ilginç bir hale gelir," dedi. "Gönderene mi ait – eğer yerine ulaşmadıysa – yoksa, açılmamış halde mezarında durduğu için gönderilene mi?"

Kimse yapılmaması için bir sebep düşünemedi, Cropper zarfı aldı, bıçağını mührün altına soktu ve açtı. İçinde bir mektup ve bir fotoğraf vardı. Fotoğrafın kenarları lekeliydi, sanki dolu ya da beyaz baharlar yağıyormuş gibi gümüşü çizgiciklerle, aynaların üzerini kaplayan kuruma benzer yuvarlak izlerle kaplıydı, ama tüm bunların arasında geride hayalet gibi bir gelin resmi parlıyordu, elinde zambak ve güllerden bir buket taşıyor, çiçeklerden yapılmış ağır bir tacın ve kat kat duvağın gerisinden uzaklara bakıyordu.

Leonora, "Miss Havisham. Korint'li Gelin," dedi.

Maud yavaşça, "Hayır, hayır, anlamaya başlıyorum – " dedi.

1. Su geçirmemesi için bir yüzü yağlanarak yalıtılmış ipek kumaş. (Ç.N.)

Euan, “Öyle mi? Tahmin etmiştim. Mektubu oku. Yazıyı tanıyorsun,” dedi.

“Okuyayım mı?”

Böylece, o otel odasında, birbirlerine hiç benzemeyen arayıcılarla avcılardan oluşan o tuhaf topluluğun önünde, mum ışığında Christabel LaMotte’un Randolph Ash’e yazdığı mektup okundu, dışarıdan rüzgâr uğuldayarak geçiyor ve tepelerin üzerinde koşarken uçurduğu parçaların küçük vuruşları camları titretiyordu.

Sevgilim – sevgilim –

Çok hasta olduğunu söylüyorlar. Böyle bir zamanda, zamansız hatıralarla huzurunu bozmakla iyi etmiyorum – ama yine de – sana söyleyecek bir şeyim var. Diyeceksin ki –bu yirmi sekiz sene önce söylenmeliydi – ya da hiç söylenmemeliydi – belki de öyledir – ama yapamadım ya da yapmadım. Ve şimdi sürekli seni düşünüyorum, senin için dua ediyorum ve biliyorum ki – uzun yıllardır biliyorum ki – sana kötülük ettim.

Bir kızın var, sağlıklı, evli ve güzel bir erkek çocuk annesi. Sana resmini gönderiyorum. Göreceksin – çok güzel – ve bana kalırsa iki ebeveynine de benziyor, annesinin de babasının da kim olduğunu bilmiyor.

Bu kadarı –kâğıda dökmesi kolay olmasa da– en azından basit. Ya olanlar? Böyle bir gerçek söz konusu olunca, sana olanları anlatmayı borçluyum – ya da kendime, belki – sana karşı günah işledim – ama sebepleri –

Tarih somut gerçekler demektir – ve başka bir şey daha – insan tarafından eklenen tutku ve renk. Sana – en azından – gerçekleri anlatacağım.

Seninle ayrıldığımızda – kesin olmasa da – sonucun ne olacağını – biliyordum. O son kara günde – bırakmaya – birbirimizi bırakıp asla bir an için bile geriye bakmama-

ya karar vermiştik. Ben de kendi gururum ve senin gururun için, kendime düşeni yapmaya kararlıydim – ne olursa olsun. Bu yüzden her şeyi ayarladım – nasıl hesaplar yaptım, ne entrikalar çevirdim inanmazsın – gidecek bir yer buldum – (sonradan orayı buldun, biliyorum) orada – onun ve benim– başımıza geleceklerden sadece ben sorumlu olacaktım. Ve sonra bana yardım edebilecek tek kişiye danıştım – kız kardeşim Sophie'ye – o da bana, önceki sakın hayatımdan çok Romanslara yakışacak bir yalan söylemem konusunda yardım etti – ama ihtiyaç zekâyı keskinleştiriyor ve azmi güçlendiriyor – böylece kızımız Bretonya'da, Manastır'da doğdu ve İngiltere'ye götürüldü, Sophie onu alıp kendi kızı gibi büyüüttü, kararlaştırdığımız gibi. Sophie onu gerçek annesi olmayan birinin üzerine titreyebileceği, sevebileceği kadar sevdi. İngiliz kırlarında özgürce koştu, Norfolk'taki kuzeniyle evlendi (sürekli gördüğü bir kuzeni değil tabii), şimdi bir toprak sahibinin karısı ve çok da alımlı.

Ben de buraya geldim – son karşılaşmamızdan kısa süre sonra – tesadüfe bak ki son karşılaşmamız – Mrs. Lees'in seansındaydı, ne kadar öfkeli, ne kadar hiddetliydin – ben de öyleydim, çünkü ruhumun yaralarından sargıları çekip almıştın, ben de kadınlar nasıl düşünürse öyle düşündüm, iyi niyetimden dolayı az acı çekersin, diye düşündüm, çünkü bu dünyada acı çekmek çoğunlukla bize düşer – biz dayanırız. Sana – beni katil ettin – dediğimde – korkunç sonu bana her gün işkence eden zavallı Blanche'dan bahsediyordum. Ama gördüm ki, benim, Gretchen'in Faust'la konuşabileceği gibi konuştuğumu düşündün. Ben de – o zaman bedenimdeki ve zihnimdeki aşırı hastalıklı halden doğan soğuk küçük fesatlıkla – bırak öyle düşünsün o zaman, eğer beni bu kadar az tanıyorsa, böyle düşünerek kendini yiyip bitirsin, dedim kendi kendime. Kadınlar çocuk doğururken kendi talihsizliklerinin yazarı

olarak gördüklerine ıglık ıglığa bağırlar, zira bir anlık tutku onlarda kalıcı bir iz, beden ve ruhta hunharca bir yıkım bırakmaz – o zaman öyle düşünüyordum – şimdi yatıştım. Artık yaşlandım.

Ah, sevgilim, işte burada oturuyorum – kulesinde yaşlı bir cadı – ve kaba saba eniştemin izniyle şiirlerimi yazıyorum, hiç istemediğim halde kız kardeşinin şansından (maddi olarak) faydalanan bir asalak oldum ve sana yazıyorum, sanki dünmüş gibi, öfkenin göğsümü hâlâ sıkıan o yakıcı cenderesinden, inatçılıktan ve sevgiden (sana, tatlı Maia'ma ve bir de zavallı Blanche'a olan sevgimden) bahsediyorum. Ama artık dün değil ve sen çok hastasın. Umarım iyileşirsin, Randolph, sana dualarımı yolluyorum ve senden de dualarını ve affını istiyorum, eğer içinden gelirse. Zaten biliyordum, zaten bilmem lazımdı, cömert yürekli biri olduğunu ve bize bakacağını – bana ve Maia'ya – ama gizli bir korkum vardı – artık her şey ortaya dökülüyor işte – ama şimdi en iyisi Gerçek – değil mi? – Senin ve karının onu benden almanızdan korkuyordum, anlıyorsunuz, onu sahiplenmenizden – o benimdi, onu ben karımda taşıdım – bırakamazdım – bu yüzden onu senden sakladım – seni de ondan, çünkü seni sevecekti, hayatında daima sana ait olacak bir yer var. Ah, ben ne yaptım?

Burada bitirebilirim ya da birkaç satır geride, açıkça af dilediğim yerde bitirebilirdim. Bu mektubu karına gönderiyorum – okuyabilir ya da ne isterse yapar – kendimi onun ellerine bırakıyorum – ama bunca yıl sonra açık açık konuşmanın öyle tehlikeli bir tatlılığı var ki – kendimi onun ve senin iyi niyetine bırakıyorum – Bu bir bakıma benim Vasiyetim. Hayatta az arkadaşım oldu, bu arkadaşlardan da sadece iki tanesine güvendim – Blanche'a – ve sana – ikisini de çok sevdim ve bir tanesi – benden ve senden nefret ederek – korkunç bir şekilde öldü. Ama şimdi, bu ileri yaşımda, en özlediğim şey o yoğun tatlı tutku

dolu birkaç gün değil – bu tutku herkesin tutkusuna benziyordu sanırım, çünkü bütün tutkular aynı yolu izleyip aynı sona varıyorlar ya da artık yaşlandığım için bana öyle geliyor – en özlediğim şey eski mektuplarımız, şiirden ve diğer şeylerden bahseden mektuplarımız, birbirimizi görür görmez tanıyan o iyi niyetli zihinlerimiz. Acaba Peri Melusina'nın satılan zavallı birkaç kopyasından birini okuyup – bir zamanlar onu tanırdım – ya da haklı olarak – “Ben olmasam bu hikâye anlatılamazdı,” diye düşündün mü? Melusina'yı ve Maia'yı sana borçluyum ve borcumu ödemedim. (Sanırım Melusina'm ölmeyecek, duyarlı bir okur onu kurtaracak?)

Ben son otuz yıldır Melusina'yım. Bir kalenin burçları etrafında, beni tanımayan çocuğumu görmek, onu beslemek, onu rahatlatmak ihtiyacımı rüzgârlara bağırarak uçtum, uçtum. Mutlu bir çocuktuk, gün ışıklı bir yaratık, sevgisi yalın, tabiatı olağanüstü dolambaçsız. Kendisini evlat edinen ebeveynlerini derinden seviyordu – kalın damarlarında onun kanından bir damla bile taşımayan, ama güzelliğinden ve yumuşak tabiatından büyülenen Sir George'u bile, ki bu hem onun hem benim için hayırlı oldu.

Beni sevmeydi. Bunu senden başka kime söyleyebilirim? Beni bir acuze, masalın birinden çıkma bir kocakarı gibi görüyor, ona parlayan gözlerle bakan, zavallı küçük parmağını kanatıp yetişkinlere ait gerçeğin acımasız uykusuna dalmasını bekleyen bir kocakarı. Gözlerim göz yaşlarıyla parladıysa eğer, o bunu görmedi. Hayır, devam edeceğim, onu bir tür korkuyla, bir tür tiksintiyle dolduruyorum – ona olan düşkünlüğümü, haklı olarak, aşırı buluyor – doğal olarak bunu yanlış anlıyor ve anormal bir şey olarak görüyor.

Eğer sana söylemek zorunda kaldığım şeyin şoku sende küçük dünyamı umursayacak ya da düşünecek güç bırakıyorsa – şöyle düşünebilirsin – benim gibi bir romans-

sever (ya da senin gibi gerçek bir drama-sever) nasıl olur da, hiçbir ani yazgı değişikliği, bir çözüm sahnesi, gizli bir ima ya da herkesin önünde yapılan bir ifşa olmadan, böyle bir sırrı otuz yıla yakın bir süre saklayabildi (düşünse-ne Randolph, otuz yıl). Ah, burada olsaydın, buna cüret edemediğimi anlardın. Onun iyiliği için, çünkü öyle mutlu ki. Benim iyiliğim için de – çünkü korkuyorum – onun güzel gözlerinde belirebilecek dehşet ifadesinden korkuyorum. Ya ona söyleseydim de – gerçeği – o da kendini geri çekseydi? Ayrıca, bu işin mutlak ve geri dönülmez bir şekilde yapılması Sophie'nin yaptığı iyiliğin bir şartıydı – Sophie'nin iyi niyeti olmasa bir evi ve onu destekleyen insanlar olmazdı.

Coleridge'in çevik elfi gibi, “kendi kendine şarkı söyleyip dans ederek” güldü ve oynadı – Christabel'le ilgili mektuplarımızı hatırlıyor musun? Kitaplar hiç umurunda değildi, hiç. Ona küçük masallar yazdım, bastırıp ciltlettim ve ona hediye ettim, tatlı tatlı gülümseyip teşekkür etti ve bir kenara koydu. Onları kendi zevki için okuduğunu hiç görmedim. At binmeyi ve ok atmayı sevdi ve (sözde) erkek kardeşleriyle oğlan çocuk oyunları oynadı... sonunda da beş yaşında, boyuna sendeleyip duran minicik bir şeyken saman yığınlarının arasında beraber yuvarlandığı kuzeni ziyarete geldi ve onunla evlendi. Sıkıntısız bir hayatı olsun istedim, öyle de oldu – ama o hayat bana ait değil, ben o hayata dahil değilim, ben sevilmeyen evde kalmış bir teyzeyim...

Yani, onu senden sakladığım için bir bakıma cezalandırıldım.

Sana yumurta bilmecesini yazdığımı hatırlıyor musun? İstesen de istemesen de tehdit ettiğin yalnızlığımın, kendi kendimin sahibi oluşumun bir simgesi olarak? Sadece iyiliğimi düşünerek bunları mahvettiğini biliyor ve buna inanıyorum sevgilim. Acaba – hendeklerin ve duvar-

ların koruması altında, kapalı şatomda kalsaydım – büyük bir şair olur muydum – senin gibi? Acaba – ruhum senin ruhun tarafından kınandı mı – Sezar'inkinin Antonius tarafından kınandığı gibi, yoksa niyet ettiğin gibi, cömertliğin beni büyüttü mü? Bütün bunlar iç içe geçmiş – birbirimizi sevdik – birbirimiz için – ama sonunda aslında Maia için ("tuhaf ismini" istemiyor, basitçe May diyoruz, ona yakışıyor).

O kadar uzun zaman öfkeliydim ki – hepimize karşı, sana, Blanche'a, zavallı kendime bile. Ama, sona yaklaşıırken, "sakin bir zihinle bütün tutkuları tüketmiş olarak", seni yine berrak bir sevgiyle düşünüyorum. Samson Agonistes'i okuyordum da, hep sen olarak düşündüğüm o ejderhanın olduğu bölüme geldim – ben de "uysal kümes hayvanı"ydım –

Ateşten erdemi kabarıp
Tutuştı küllerin altında
Ve akşam ejderha geldi
Saldırdı tüneklerinde
Sıra sıra uyuyan
Uysal kümes hayvanlarına –

Ne güzel, değil mi? Biz – sen yandın ve ben de ateş almadım mı? Ölümlü yenip küllerimizden doğacak mıyız? Milton'ın Zümrüdüanka'sı gibi?

kendini peyda eden kuş
Arabistan ormanlarında gizli
Kimse bilmiyor yerini
Çok olmadı daha tüketeli kendi soyunu
Şimdi kendi kül dolu rahminde
Canlanıyor, büyüyor yeniden, aslında en dinç halinde
Onu en cansız sandıkları anda

*Ve ölse de bedeni, şöhreti hatırlarda
Asırlık kuş, çağlar boyu yaşamakta.*

*Doğrusunu istersen, yalnız yaşamayı tercih ederdim.
Ama bu mümkün olmadığına göre – bu kimseye bahşedil-
mediğine göre – senin için Tanrı'ya şükrediyorum – eğer
bir Ejderha olacaktıysa – bu Sen olduğun için –*

*Yazmayı bırakmalıyım. Bir şey daha. Torunun (be-
nim de torunum, ne tuhaf). Adı Walter, ahır ve saban
âşığı ebeveynlerinin şaşkın bakışları arasında dizeler söy-
leyip duruyor. Ona Yaşlı Gemici'nin çoğunu öğrettim:
yılanların kutsanması pasajını ve okyanusun parlayan
gözlerini aya çevirişini hissederek ezberden okuyor ve ken-
di gözleri de parlıyor. Güçlü bir çocuk, yaşayacak.*

*Bitirmeliyim. Mümkün olursa ya da istersen – lütfen
bana bunu okuduğuna dair bir işaret gönder. Affettin mi
diye sormaya cesaretim yok.*

Christabel LaMotte

Sessizlik oldu. Maud'un sesi başta mat cam gibi ber-
rak ve ifadesizdi, sona doğru bastırmaya çalıştığı duygu-
larla doluydu.

Leonora, "Vaay!" dedi.

Cropper, "Biliyordum. Böyle *muazzam* bir şey oldu-
ğunu biliyordum – " dedi.

Hildebrand, "Anlamıyorum," dedi.

Euan, "Ne yazık ki, o zamanlar gayrimeşru çocuklar
mirastan yararlanamıyordu. Yoksa, Maud, sen bütün bel-
gelerin topyekûn sahibi olurdun. Böyle bir şey olabilece-
ğinden şüphelenmiştim. Victoria Çağı'nda aileler gayrı-
meşru çocuklara bu şekilde bakıyormuş, onlara bir şans
vermek için meşru ailelerin içinde saklıyorlarmış – "
dedi.

Blackadder, "İkisinin de soyundan geliyor olman se-
nin açısından ne garip, Maud, – bunca zamandır kendi

köklerinin mitini – hayır, gerçeğini – araştırıyor olman,” dedi.

Herkes Maud’a baktı, Maud fotoğrafa bakıyordu.

“Bunu daha önce gördüm. Bizde var. Büyük-büyük-büyük-büyükannem,” dedi Maud.

Beatrice Nest’in gözleri yaşlarla dolmuştu. Gözyaşları gözlerinde yükseliyor, bir an parlayıp düşüyordu. Maud elini uzattı.

“Beatrice –”

“Aptallığım için özür dilerim. Düşüncesi bile öyle kötü ki – Randolph bunu okumuş olamaz, değil mi? Christabel bütün bunları boşuna yazmış. Bir cevap beklemiş olmalı – ama hiç cevap gelmemiş –”

Maud, “Sen Ellen’ı tanıyorsun. Sence neden mektubu kutuya koydu – kendi aşk mektuplarının yanına – ” dedi.

“Saçlar,” dedi Leonora. “Christabel’in saçları, onun olmalı, sarı saçlar –”

Beatrice, “Ne yapacağını bilemedi belki. Mektubu ona vermemiş, okumamış da – kendimi onun yerine koyabiliyorum – sadece bir kenara kaldırmış – ” dedi.

“Maud için,” dedi Blackadder. “Duruma bakılırsa, Maud için saklamış.”

Herkes Maud’a baktı, Maud solgun bir yüzle, resme bakarak elinde mektupla oturuyordu.

Şöyle dedi, “Daha fazla düşünemeyeceğim. Uyumam lazım. Bitkinim. Bütün bunları sabah düşünürüz. Niçin böyle bir şok etkisi yaptı, bilmiyorum. Ama.” Roland’a döndü. “Uyumak için bir oda bulmama yardım et. Güvende olsunlar diye bütün kâğıtlar Profesör Blackadder’a verilmeli. Eğer mümkünse, fotoğraf bende kalsın istiyorum, sadece bu gecelik.”

Roland ve Maud, William Morris’in altın zambak

desenleriyle perdelenmiş dört direkli bir yatakta yan yana oturuyorlardı. Gümüş yatak odası-şamdanındaki mumun ışığında Maia'nın düğün fotoğrafına bakıyorlardı. Görmek zor olduğundan başları birbirine yaklaşmıştı, koyu ve açık, öyle ki birbirlerinin saçlarının kokusunu duyabiliyorlardı, hâlâ fırtına, yağmur, tersyüz olmuş toprak ve ezilmiş ve uçmuş yaprak kokan saçlar. Ve onun altında, kendi özel, birbirinden ayrı insan sıcaklıkları.

Maia Bailey huzurlu huzurlu gülümsüyordu. Yüzünü Christabel'in mektubu ışığında okudular, böylece onu, bütün gümüşü süslerin ve geçen zamanın bıraktığı parlaklığın arasından, mutlu, kendine güvenli bir yüz olarak gördüler, çiçeklerden yapılmış kalın tacını taşıyışında bir rahatlık vardı, düğün gününün dramatik tarafından ziyade, keyifli tarafını yaşıyor gibiydi.

"Christabel'e benziyor," dedi Maud. "İnsan görebiliyor."

"Sana benziyor," dedi Roland. Ekledi, "Randolph Ash'e de benziyor. Alnının genişliği. Ağzının genişliği. Kaşlarının ucu, şurası."

"Demek ki, ben Randolph Ash'e benziyorum."

Randolph, Maud'un yüzüne dokundu. "Hiç fark edemezdim. Ama, evet. Aynı şeyler. Şurada, kaşlarının ucu. Şurada, ağzının kenarı. Şimdi gördüm ya, artık hep görürüm."

"Pek hoşuma gitmiyor. Sanki bütün bu olan bitende doğal olmayan bir önceden *belirlenmişlik* var. Şeytanca. Sanki benim sahibim onlarmış gibi."

"İnsan ataları hakkında hep böyle hisseder. En mütevazı olanlar hakkında bile, eğer onları tanıma şansına erişmişsen."

Roland Maud'un ıslak saçlarını usulca, dalgın dalgın okşadı.

Maud, "Peki şimdi?" dedi.

“Ne demek istiyorsun, peki şimdi derken?”

“Peki şimdi ne olacak? Bize?”

“*Senin* bir sürü hukuki problemin olacak. Bir de metinleri yayına hazırlama işi var. Ben – ben bazı planlar yaptım.”

“Düşündüm de – mektupları birlikte yayına hazırlayabiliriz, sen ve ben?”

“Çok cömert bir düşünce, ama şart değil. Bu hikâyedeki ana figür sensin. Ben hikâyeye, ilk başlarda hırsızlık yaparak dahil oldum. Çok şey öğrendim.”

“Ne öğrendin?”

“Ah – Ash ve Vico’dan bir şeyler. Şiir diliyle ilgili. Benim – benim – yazacak şeylerim var.”

“Bana kızgın gibisin. Nedenini bilmiyorum.”

“Hayır, değilim. Yani evet, öyleyim. Emin olduğun şeyler var. Edebiyat teorisi. Feminizm. Bir tür sosyal rahatlık, Euan’layken ortaya çıkıyor, ait olduğun bir dünya var. Benim hiçbir şeyim yok. Ya da yoktu. Ve zamanla – sana bağlandım. Erkeklik gururunun modası geçmiş ve önemsiz olduğunu biliyorum, ama benim için bir anlamı var.”

Maud, “Hissettiğim – ” dedi ve durdu.

“Hissettiğin?”

Maud’a baktı. Mum ışığında yüzü yontulmuş mermerdenmiş gibi duruyordu. Sık sık düşündüğü gibi, buz gibi düzgün, enfes biçimde donuk.

“Sana söylemedim,” dedi, “üç iş teklifi aldım. Hong Kong, Barcelona, Amsterdam. Dünya önüme seriliyor. Görüyorsun ya, mektupları yayına hazırlamak için burada olmayacağım. Benimle bir ilgisi yok.”

Maud, “Hissettiğim – ”

“Ne?” dedi Roland.

“Herhangi bir şey – hissettiğimde – baştan aşağı buz kesiyorum. Donuyorum. Konuşamıyorum. Ben – ben ilişkilerde iyi değilim.”

Titriyordu. Hâlâ – güzel hatlarının bir oyunuydu bu – soğukkanlı ve hafifçe kendini beğenmiş görünüyordu.

Roland, “Neden buz kesiyorsun?” diye sordu. Sesi-
nin yumuşak olmasına dikkat etti.

“Ben – ben *analiz* ettim. Böyle bir dış görünüşüm var diye. Eğer dış görünüşün belli bir şekildeyse, insanlar seni *sahip olunacak* bir şeymiş gibi görüyorlar. Hayat dolu değil de, bir tür düzgün hatlı ve – ”

“Güzel.”

“Evet, neden olmasın. Bir eşyaya ya da idole dönüşebilirsin. İstemiyorum. Hep öyle oldu.”

“Öyle olması gerekmez.”

“Sen bile – tanıştığımızda – kendini geri çektin. Artık alıştım. Hatta kullanıyorum.”

“Evet. Ama – her zaman yalnız olmayı – istemiyorsun – değil mi? Yoksa istiyor musun?”

“Christabel gibi hissediyorum. Kendimi koruyorum, çünkü *işimi yapmaya* devam etmem gerek. Kırılmamış yumurtasıyla ilgili ne hissettiğini anlıyorum. Kendi kendinin sahibi olmak, otonomi. Bunu kaybettiğimi düşünmek istemiyorum. Anlıyor musun?”

“Ah, evet.”

“Bilinç eşiği konusunu yazıyorum. Eşikler. Korunaklı yerler. Kaleler.”

“İşgal. İstila.”

“Tabii.”

“Bana göre değil. Benim kendi yalnızlığım var.”

“Biliyorum. Sen – sen asla – sınırları bulandırmazsın – ”

“Üst üste bindirmem – ”

“Hayır, bu yüzden ben – ”

“Benimleyken kendini güvende hissediyorsun – ”

“Ah, hayır. Hayır. Seni seviyorum. Sevmemem daha iyi olurdu ama.”

“Seni seviyorum,” dedi Roland. “Bu işleri kolaylaştır-

mıyor. Artık bir geleceğim olduğuna göre. Ama durum bu. Olabileceklerin en kötüsü. İnanmayarak yetiştirildiğimiz her şey. Tam bir saplantı, gece gündüz. Seni gördüğüm zaman, *capcanlı* görünüyorsun ve diğer her şey – silinip gidiyor. İşte bütün bu meseleler.”

“Buz gibi düzgün, enfes biçimde donuk.”

“Böyle düşündüğümü nereden bildin?”

“Herkes böyle düşünüyor. Fergus düşünmüştü. Düşünüyor.”

“Fergus insanı tüketip bitiren biri. Verecek fazla şeyim yok. Ama seni kendi haline bırakabilirim, bırakabilirim – ”

“Hong Kong, Barcelona ve Amsterdam’dayken mi?”

“Tabii, kesinlikle, eğer oralardaysam. Otonomini tehdit etmeye kalkmam.”

“Ya da burada kalıp beni sevmeye,” dedi Maud. “Ah, aşk ne korkunç, insanı *mahvediyor* – ”

“Çok kurnaz olabiliyor,” dedi Roland. “Bir yol bulabiliriz –modern bir yol – Amsterdam uzak değil – ”

Soğuk el soğuk ele dokundu.

“Hadi yatağa girelim,” dedi Roland. “Bir çözüm buluruz.”

“Ondan da korkuyorum.”

“Ne kadar korkakmışsın meğer. Ben sana bakarım, Maud.”

Böylece alışık olmadıkları kıyafetleri çıkardılar, Cropper’ın ödünç verdiği çok renkli kıyafetleri, çıplak olarak perdelerin arasına, kuştüyü yatağın derinliklerine girdiler ve mumu söndürdüler. Ve çok yavaşça, sonsuz, yumuşak gecikmelerle, ince oyalanmalarla, türlü çeşit dolaylı saldırılarla Roland sonunda, modası geçmiş bir deyimle, Maud’un bütün beyaz serinliğine girip ona sahip oldu, dokunuşuyla birlikte serinlik sıcaklığa dönüştü, sanki hiç sınırlar yoktu ve sabaha karşı, uzaklardan bir

yerden, berrak sesiyle attığı ılığı duydu, kendini tutmadan, utanmadan, hazla ve zaferle attığı ılığı.

Sabah, bütün dünyanın tuhaf yeni bir kokusu vardı. Olup bitenlerden sonrasının kokusuydu, yeşil bir koku, ufalanmış yaprakların ve sızan reçinenin, ezilen kabuğun ve sıçrayan bitki özünün kokusu, ısırılmış elmanın kokusunu andıran gevrek bir koku. Ölümln ve yıkımın kokusuydu ve taze ve capcanlı ve umut dolu kokuyordu.

Son Not 1868

Olan, ama ardında fark edilir bir iz bırakmayan şeyler vardır, konuşulmayan ya da yazılmayan şeyler, oysa onları takip eden olayların kayıtsızca, böyle şeyler hiç olmamış gibi yollarına devam ettüklerini söylemek çok yanlış olur.

İki kişi sıcak bir mayıs günü karşılaştı ve sonra bundan kimseye söz etmediler. Şöyle oldu.

Bir çayır vardı, taze samanla ve bol bol yaz çiçeğiyle dolu. Mavi peygamberçiçekleri, kızıl gelincikler, altın düğünçiçekleri, yavşanotundan bir örtü, çimenlerin kısa olduğu yerde papatyalardan girift bir halı, uyuzotu, sarı aslanağzı, gazelboynuzu, solgun çayır teresi, mor menekşe, kırmızı farekulağı ve beyaz çobançantası ve bu çayırın çevresinde yüksek bir çit oluşturan gelinparmağı ve yüksükotu ve onun üstünde dikenli bir çitte solgun parıltısıyla yabangülü, kaymak gibi tatlı kokusuyla hanımeli, sere serpe yayılan lifleriyle şeytan şalgamı ve siyah yıldızlarıyla ölümcül tilki üzümü. Her yer bolluk içindeydi, parlaklığını sonsuza dek sürdürecekti gibiydi. Çimenlerin minelenmiş bir ışıltısı vardı ve ışığın pırlanta-ipleriyle birbirlerine bağlıydılar. Tarlakuşu tatlı ve berrak bir şarkı söylüyordu, ardıçkuşları ve karatavuklar da; her yerde kelebekler vardı; mavi, sülfür sarısı, bakır rengi ve kırılğan beyaz; çiçekten

çiçeğe, yoncadan burçağa saray çiçeğine dalıyor, görünmez eflatun pentagramların ve yaprak-ışığı helezonlarının yalnızca kendilerine ait yol gösterici hayallerini görüyorlardı.

Bir çocuk vardı, bahçe kapısında sallanıyordu, uçuk mavi bir elbise giymiş ve beyaz bir önlük takmıştı, kendi kendine bir şarkı mırıldanıyor ve papatyadan zincir yapıyordu.

Bir adam vardı, uzun boylu, sakallıydı, geniş kenarlı şapkasının altındaki yüzü gölgeliydi, elinde dişbudak bastonu ve yüzünde yürüyüşe çıkmış birinin ifadesiyle, yüksek çitlerin arasından, patikadan gelen bir gezgin.

Adam çocukla konuşmak için durdu, çocuk gülümsedi, öne arkaya gıcırtılı sallanışını kesmeden neşeyle cevap verdi. Adam nerede olduğunu sordu, aşağıdaki dar vadide duran evin adını sordu, aslında biliyordu, çok iyi biliyordu, sonra kızın ismini sordu, May olduğunu söyledi kız. Bir isminin daha olduğunu söyledi, o ismi sevmiyordu. Belki bu değişir, dedi adam, isimler kuvvetlenir ya da zayıflar zaman aktıkça: adam kızın uzun ismini bilmek istedi. O zaman kız, daha hızlı sallanarak, isminin Maia Thomasine Bailey olduğunu, annesiyle babasının şu aşağıdaki evde yaşadıklarını, iki erkek kardeşi olduğunu söyledi. Adam kıza Maia'nın, hırsız, sanatçı ve ruh rehberi Hermes'in annesi olduğunu söyledi; ve Thomasine diye bir şelale bildiğini söyledi. Hermes adında bir midilli bildiğini söyledi kız, *rüzgâr* kadar hızlı olduğunu da, Thomasine adında bir şelale hiç duymamıştı.

Adam dedi ki, "Galiba anneni tanıyorum. Tıpkı annene benziyorsun."

"Başka hiç kimse bunu söylemedi. *Bence* babama benziyorum. Babam güçlü ve iyi kalpli ve beni *rüzgâr* gibi ata bindiriyor."

"Bence babana da benziyorsun," dedi adam o zaman ve kollarını kızın beline doladı, çok doğal bir şekilde ve

kısaca, ki korkmasın ve kızı kaldırıp yanına yere indirdi. Oracıkta bir tümseğin üzerinde oturup konuştular, bir kelebek bulutu içinde, yüzyıl ilerledikçe adam bunu giderek artan bir netlikle, kızsız giderek artan bir bulanıklıkla hatırladı. Böcekler ayaklarının yanında koşuşturuyordu, siyah kehribar ve zümrüt. Kız güzel hayatını anlattı, oyunlarını, isteklerini. Adam dedi ki, “Olağanüstü mutlu gibisin.” Ve kız dedi ki, “Ah evet, öyleyim, öyleyim.” Ve sonra adam bir-iki dakika sessizce oturdu ve kız ona papatya zinciri yapıp yapamadığını sordu.

“Sana bir taç yapacağım,” dedi adam. “Mayıs Kraliçesi için bir taç. Ama, sen de bana karşılığında bir şey vermelisin.”

“Verecek bir şeyim yok.”

“Sadece bir buklet saç – azıcık bir şey – seni hatırlamam için.”

“Peri masalı gibi.”

“Aynen öyle.”

Sonra kıza bir taç yaptı, ağaçlıktaki çitten aldığı esnek dal parçalarını zemin olarak kullandı ve içine yeşil eğreltiotu yaprakları ve her renkten lifler ördü, sarmaşık ve aşk merdiveni, gümüşü çimen ve tilki üzümünün yıldızimsı yaprakları, yabani asma. Ve aralara güller, hanımelleri sapladı, kenarını güzelavratotuyla çevirdi (“Ama biliyorsun bunu asla yememelisin,” dedi ve kız neyi yiyip yiyemeyeceğini çok iyi bildiğini, söyledi küçümser bir edayla, sık sık tembihliyorlardı zaten.)

“İşte,” dedi adam, küçük solgun başı taçlandırarak. “Mükemmel güzellikte bir peri kıızı. Ya da Proserpina gibi. Şunu biliyor musun;

“o güzel çimenlik

Enna’ya ait, kendisi çiçeklerden güzel

Proserpina’nın çiçek topladığı.

Kasvetli Dis de onu topladı

Bu Ceres'e onca acıya mal oldu
Dolaşırken onu bulmak için bütün dünyayı?..”

Kız adama baktı, gururla ve hâlâ biraz küçümser bir edayla, başını yükünün altında kıpırdatmadan tutuyordu.

“Bana hep böyle şiirler okuyan bir teyzem var. Ama ben şiir sevmiyorum.”

Adam cebinden küçük bir makas çıkarttı, kızın omuzlarına büyük bir bulut halinde dökülen düğünçiçeği-sarısı ipekli tellerden uzun bir bukle kesti çok nazikçe.

“Verin,” dedi kız, “sizin için öreyim, düzgün dursun.”

Küçük parmakları çalışırken ve yaptığı işe çatık kaşlarla bakarken adam dedi ki, “Şiir sevmediğine üzüldüm, çünkü ben bir şairim.”

“Aa, sizi sevdim,” diye aceleyle ekledi. “Çok güzel şeyler yapıyorsunuz ve gereksiz yere telaş etmiyorsunuz –”

Kız bitirdiği örgüyü uzattı, adam alıp incecik kıvırdı ve saatinin arkasına koydu.

“Teyzene söyle,” dedi, “bir şairle karşılaştığını, La Belle Dame Sans Merci’yi¹ ararken seninle karşılaştığını, ona selamlarını gönderdiğini, onu rahatsız etmeyeceğini, taze ormanlara ve yeni çayırlara doğru yola çıktığını.”

“Hatırlamaya çalışırım,” dedi kız, tacını düzeltirken.

Sonra adam kızı öptü, onu korkutmamak için yine doğal bir şekilde, ve yoluna devam etti.

Ve kız eve giderken erkek kardeşleriyle karşılaştı ve itişip kakıştılar ve güzel taç kırıldı ve mesaj unutuldu, yerine hiç ulaşmadı.

1 (Fr.) Acımasız güzel kadın. İngiliz şair John Keats’in bir şiirinin adı. (Ç.N)